

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Hafız Hızır
İlyas Ağa

TARİH-İ ENDERUN

LETÂİF-İ ENDERUN

1812-1830

Günümüz diline çeviren ve anlatan
CAHİT KAYRA

**LETAİF-İ
ENDERUN
*
TARİH-İ
ENDERUN**

**Hafız Hızır
İlyas Ağa**

TARİH DİZİSİ: 1

TARİH-İ ENDERUN * LETAİF-İ ENDERUN

Enderunlu Çuhadar İlyas Ağa'nın
"Enderun Tarihi" ya da "Letaif-i Enderun"
adıyla bilinen anıları

1812-1830

Günümüz diline çeviren ve anlatan
CAHİT KAYRA

Yazarın diğ er eserleri:

- * Siyaset Anıları
- * ‘‘Bodrum  zerine  eşitlemeler’’ ( yk ler)
- * ‘‘Romantik Bir Karga’’ ( yk ler)
- * ‘‘Turan Güneş’in şiirleri’’

GüNEş YAYINLARI A.ř.
Nuruosmaniye Cad. No.4
Cağaloğlu - İstanbul
Kapak: Etem  ALIşKAN
Dizgi: Maraton Dizgievi
Baskı:  okaş Mat. A.ř.
Tel.: 520 90 06
İstanbul, 1987

  GüNEş YAYINLARI A.ř. — 1987

Sinan ve Gündüz Kayra'ya

“Tanrı katında eksik ve tam, birdir.”

Teşekkür

BU u çalışma, Mehmet Barlas'ın gösterdiği yakın ilgi sonucu yayınlandı. Önce ona teşekkür etmek isterim.

★

İlyas Ağa'nın anılarını bana Şevki Çanga salık verdi. Eseri kendi kitaplığından çıkarıp getirdi. Ayrıca çeviride yararlandığım eski sözlükleri de o buldu. Burhan Günaysu çeviriler ve özellikle belli deyimler ve terimler için başvurduğum kaynakları sağladı. Farsça metinlerin çevirisinde Murat Bardakçı'nın değerli yardımları oldu. Cemal Süreyya özendirdi ve yürek verdi. Hepsine en içten duygularla teşekkür ediyorum.

★

Her zamanki gibi yanımda olan eşime gelince; bizim uzun ve mutlu ortaklığımız zaten sessiz ve sürekli bir teşekkür gibidir.

★

Okurlarımıza beğenen ya da beğenmeyen, hepsine İlyas Ağa ile birlikte sevgiler sunuyoruz.

C. Kayra

İÇİNDEKİLER

	<i>Sayfa</i>
Önsöz	11
Giriş	13
XIX. yüzyıl başında Dünya:	
Batı toplumları	13
Osmanlı toplumu	14
Padişah II. Mahmut: Reformatör ve feodal	17
Osmanlı Enderunu	21
Enderunlu Çuhadar İlyas Ağa	25
Kronolojik bilgiler	28

Letaif-i Enderun'un içeriği	33
Enderun ağası	33
Atamalar, çırağ çıkarmalar	34
Saray'da günlük yaşam	35
Enderun'da disiplin	36
Enderun'da spor	36
Enderun'da müzik	38
Enderun'da şiir	39
Musahipler, orta oyunu, hayal oyunları	40
Çeşitli oyunlar ve seyirler	40
Enderun'da cinsel yaşam	41
Kavgalar, entrikalar, eleştiriler	43
Hırsızlıklar, dolandırıcılıklar	44
Enderun'da bilim	44
Enderun'da güldürü anlayışı	47
Yeniçeriler'in kaldırılması'ndan sonra Enderun	50

Çeviri ve anlatım üstüne açıklamalar	53

Tarih-i Enderun	57
1227 (1812) olayları	59
1228 (1813) olayları	77
1229 (1813-1814) olayları	91
1230 (1814-1815) olayları	102
1231 (1815-1816) olayları	113
1232 (1816-1817) olayları	121
1233 (1817-1818) olayları	130
1234 (1818-1819) olayları	142
1235 (1819-1820) olayları	153
1236 (1820-1821) olayları	168
1237 (1821-1822) olayları	181
1238 (1822-1823) olayları	195
1239 (1823-1824) olayları	217
1240 (1824-1825) olayları	242
1241 (1825-1826) olayları	258
1242 (1826-1827) olayları	281
1243 (1827-1828) olayları	301
1244 (1828-1829) olayları	315
1245 (1829-1830) olayları	330
1246 (1830-1831) olayları	345

Ad dizisi	
Küçük sözlük	
Hicri tarihleri miladiye çevirme cetveli	

Önsöz

BU KİTAP, XIX. Yüzyıl başında, Napoléon savaşları bitip Viyana Kongresi yapılırken, Batı'da Kant'ın akılcılığı, Auguste Comte'un pozitivizmi insanların düşün yapısına yeni ufuklar açarken ve Navarin'de Osmanlı-Mısır donanmasını İngiliz, Fransız ve Rus donanmalarının yaktığı, Ruslar'ın Balkanlar'ı aşip Edirne'ye ayak bastıkları bir dönemde saray duvarlarının ardında yaşanan, anlaşılması güç ve günün dünyasının gerçeklerine kapalı olayların öyküsüdür.

Osmanlı toplumu bu yıllarda bilinçsiz bir dev gibidir. Jeolojik dönemlerin gerisindeki eski yaratıklar gibi... Bir savaş sonu bir koca ülke yitirilir. Toplum nerede, ne olduğunun farkında değildir. Yöneticilerin büyük kısmı da bunun acısını duymazlar.

Felaketlerin gelişi içgüdüsel sezgilerle anlaşılır. Yenilgilerse alınyazısı ile, Tanrı'nın emri olarak açıklanır. Yaşanılan zamanın mekânı yoktur sanki. Batı'da bir bilge kişi atom teorisini yaparken Osmanlı sarayında yüzlerce seçkin, beş yüz yıl önce dağılıp giden Selçuklu toplumunun mistisizmi içinde dalgın uyumaktadır. Comte'un Üç Hal Yasası sanki bu topluluk için düşünülmüş gibidir. Osmanlı toplumu bu üç halin birinci aşamasında yaşamaktadır. Üst düzeyde karışık, anlaşılması güç, anlamını ve yararlılığını yitirmiş bir tanrıbilimi, büyük halk kitlelerinde ise boşluk... Alabildiğine boşluk... Ve, her ikisinde de yırtıcı bir saflık, kopkoyu bir bilinçsizlik...

Büyük yaratığın küçük ve güçsüz kafasının bir köşesinde, yediden yetmiş üç kuşak boyu erkek insanlar, Enderun ağaları, bilgisizliğin ve küçük, basit isteklerin durgunluğu içinde ömürlerini tüketirler. Duyguları, ihtirasları, sevinçleri ve acıları insan ruhunun en basit şeması içinde oluşup biter. Bu tekdüze yaşamın içinde insanın en doğal ve en gerekli ve güçlü dürtüsü, kadın/erkek ilişkisi de yoktur, yasaktır.

Bu ortamda bilim Beyzavi tefsirinin içine hapsedilmiş gibidir. Edebiyat, artık dönemini yitirmiş divan şiirinin en değersiz temsilcilerinin elindedir. Müzik, davul zurna ile yapılır. Keman çalanlar şaşkınlıkla dinlenir. Çalgıcıların ve şarkıcıların çoğu nota bilmezler. Resim yoktur. Artık Levni'ler, Matrakçı Nasuh'lar bile yetişmemektedir. Musahipler ve maskaralar, bu durgunluk içinde curcuna teperek padişahı eğlendirmeye çalışırlar.

Padişah ise her tür güce sahiptir. Asar, keser, azleder, bağışlar, altın verir, sürgüne gönderir. Enderun'daki ağalar bu Padişah'ın gölgesi altında ve kendisiyle bir anlamda özdeşleşmiş olarak yaşarlar. Padişah üzüldüğü zaman üzülür, mutlu olduğu zaman gülerler. Aslında bu tablonun içindeki tek tutarlı davranış da budur. Çünkü Padişah üzüldüğü zaman herkes için tehlike vardır. Mutlu olduğu zaman ise ağalarına altın dağıtacaktır.

★ ★ ★

İlyas Ağa, on dokuz yıl bu senaryoda rol almıştır. Gücünün, bedensel uğraşdan çok kaleminde olduğu anlaşılıyor. Gördüklerini, işittiklerini tarih sırasıyla yazmış. Bu yazıların bir özelliği var. İlyas Ağa'nın hem doğasından, hem de çocukluğundan, gençliğinden gelen bir neşesi, bunun da ötesinde bir güldürü eğilimi var. Enderun'da olup biten olayları anlatırken çoğunlukla güldürü ögesini ön planda tutmuş. Anılarına "Letaif" adını da bunun için koymuş. Bu letaifi, bu eğlenceli anlatıları, alayları, şakaları okurken, o yıllardaki güldürü anlayışını da öğreniyoruz. Bir bakıma İlyas Ağa'nın bize ilettiği bilgilerin içinde önemli olanlarından biri de bu olsa gerek. Burada bir küçük itirafta bulunmalıyım. Ben bu anıları bir bilimsel amaçtan çok bu acıklı güldürülerin dürtüsüyle canlandırmak istedim. İlyas Ağa belki bu sıralar sözünü ettiği Cennet bahçelerindedir. Bana kızmayacağını umuyorum.

Ocak 1987

XIX. Yüzyıl başında dünya

Batı toplumları

GEÇEN yüzyılın başında Avrupa'da Napoléon savaşları sürüp gitmektedir. İlyas Ağa'nın Enderun'a girdiği yıllarda büyük Moskova bozgununa rağmen Napoléon hâlâ savaş alanlarının galibidir. Daha sonra Waterloo'da son kozunu oynar ve aktif tarihten çekilir.

Peşinden Avrupa'nın gelecek yüzyıllık dönemini siyaset açısından biçimlendirecek olan Viyana Kongresi toplanır. Daha sonra Batı monarşilerini, ortak tehlike olan devrimlere karşı birleştiren Aix-La-Chapelle Antlaşması gerçekleştirilir. Bu arada Prusya, Alman devletlerinin ve prensliklerinin biraraya getirilmesi projesine adaylığını koyar. Fransa'da ise 1789 Devrimi'nin ve Napoléon'un getirdiği değişiklikler tasfiye edilmekte ve yerine Restauration rejimi gelmektedir. Ama 1830 ihtilali kapıdadır.

Kuzey Amerika'da, Birleşik Devletler gerçek kurulma aşamasındadırlar.

Kolombiya'da Bolivar özgürlük için savaş vermektedir. Brezilya kurulum aşamasına girmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde Başkan Monroe, "Amerika Amerikalılarındır" doktrinini açıklamıştır.

İngiltere hızla sanayileşmektedir. Sabırlı mücadelelerden sonra işçi yasalari çıkmış, sendikalar kurulmaya başlamıştır.

Ruslar yüzyıllık genişleme planlarını uygulamakta, yörelerindeki çoğu Türk ve Müslüman olan küçük ülkeleri yutmakta, Osmanlılar'ı ve İran'ı kemirmektedir.

Bunlara karşın Hindistan'da Şah Âlem'in oğlu Mehmet Ekber ülkesini Hindistan Şirketi'ne satmıştır; Hindistan ve bugünkü Pakistan, İngilizler'in eline geçmiştir.

Zaten bu dönem, büyük Avrupa monarşilerinin sömürge siyasetlerine biçim verdikleri dönemdir. Amerika'da yeni ve dinamik bir toplumun oluşumu, İngiliz egemenliğinin sona erışı büyük gelişmeleri de beraberinde getirmektedir. İngiltere esir ticaretini yasaklamakla hem Amerika Birleşik Devletleri'ni zorlamakta, hem de kurmaya başladığı sömürgelerdeki insan gücünün azalmasını engellemektedir. Bu arada Batılılar bir ucundan, daha sonra Osmanlı İmparatorluğu gibi bir süper-koloni haline getirecekleri Çin'e girmeye başlamışlardır. Napoléon Savaşları'ndan sonra Balkanlar'da Sırlar, Yunanlılar özgürlük mücadelelerine girişmişlerdir. En büyük destekleyicileri Rusya'dır.

Bilim ve sanat bakımından XIX. yüzyıl büyük olaylara gebedir. Almanya'da Batı kültürünün dikenli kılıcı Kant, soyut ve somut aklın eleştirileriyle felsefe anlayışına yeni ufuklar açmıştır. Onun peşinden gelenler Fichte, Schelling Alman İdealist felsefesini yayınlamaktadırlar. Hegel dialektik anlayışına yeni boyutlar getirmiştir.

Fransa'da Auguste Comte pozitif felsefeyi kurmakta, İngiltere'de ise Stuart Mill utilitarist doktrinini açıklamaktadır.

Ekonomide İngiltere'de Maltus, Ricardo, Fransa'da Fourier, İsviçre'de Sismondi, Almanya'da List insan yaşamı ile ekonomi yasaları arasındaki ilişkileri derinden derine incelemektedirler. Robert Owen, Amerika'da Yeni Harmony'yi bu dönemde kurmuştur.

Pozitif bilimler alanında ise İngiltere'de John Dalton atom teorisini çözmektedir. William Laurence karşılaştırmalı anatomi ve fizyoloji üstünde çalışmaktadır. Fransa'da Lavoisier, "doğada hiçbir şeyin yoktan varolmayacağını" bu dönemde keşfetmiştir.

Bu dönemde, Batı'nın çeşitli ülkelerinde buharlı lokomotifler işlemeye başlamıştır. "Savannah" dumanlar savurarak Atlantik'i aşmıştır. Bisiklet, yazı makinesi bu yıllarda icat edilmiştir. İnsanlar balonlarla göklerde dolaşmaya başlamışlardır. İlk fotoğraf bu yıllarda çekilmiştir. Benjamin Franklin bu dönemin adamıdır. Geniş Osmanlı İmparatorluğu'nda posta düzeninin olmadığı bu dönemde Batı telgraf kullanmaya başlamıştır.

Bu dönem, sanat hareketleri açısından da alabildiğine doludur. Almanya'da Goethe, Fransa'da Chateaubriant, İngiltere'de Lord Byron eserlerini bu dönemde vermişlerdir. Resimde İspanya'da Goya, Fransa'da David, Delacroix, Guericault, Ingres, İngiltere'de Turner, Constable hep bu dönemin sanatkarlarıdır.

Müzik alanında ise, Almanya'da Beethoven, Schubert, Polonya'da Chopin ölmez eserlerini bu yıllarda vermişlerdir.

...Ve, Osmanlı toplumu

XIX. Yüzyıl başındaki Osmanlı İmparatorluğu içerde ve dışarda her bakımdan belirgin bir çöküntü içindedir. III. Selim'in öldürülmesini izleyen Alemdar dönemi ve bundan sonraki yıllarda toplum aldatici bir dinginlik içindeymiş gibi görünür. Ama yeniçeriler yine her şeye el koyabilecek durumdadırlar. Bu hal bunların kanlı bir biçimde ortadan kaldırılacakları tarihe kadar sürecektir. Öte yandan İmparatorluğun içinde sükun ve güven yok gibidir. Vahabiler'in işgali altındaki Mekke'ye yıllarca hacca gidilememiştir. Bağdad ve Musul valileri birbirleriyle mücadele halindedirler, ordular düzenleyip savaşır.

Dışta Ruslar'la iki büyük savaş yapılmıştır. Birinde Çar orduları Edirne'ye kadar gelmişlerdir. Ruslar'a memleketler bırakılmıştır. Büyük savaş tazminatları ödenmektedir. Sırp'lar'a özerklik tanınmıştır. Yunanlılar özgürlüklerini kazanmışlardır. Avrupa'da Meternich, Talleyrand gibi po-

litikacıların yetiştirdiği bir dönemde Napoléon savaşlarının Osmanlı İmparatorluğu üstündeki etkilerinin ne olacağı hakkında, devlet yöneticilerinin belli anlayışları yoktur. Oysa bu hengâmede Fransızlar yağmaya katılıp Cezayir'i almakta, İngiliz, Fransız ve Rus donanmaları Navarin'de Osmanlı-Mısır donanmasını yakmaktadırlar.

Bu dönemin padişahı olan II. Mahmut ise bir yabancı gözlemcinin dediği gibi "tayfası olmayan bir geminin kaptanı"dır. Buna karşın bazen Halet Efendi gibi zararlı bir kurnaz, vezirlerin kafalarını kestirmekte, şeyhülislamı sürdürmektedir. Bunalmırlar içindeki devletin dışişlerini şeyhlerin kerametleri ile karar veren Pertev Paşa gibi vezirler, savunma ve savaş güçlerini ise "Cuma günü savaşılmaz. Din açısından caiz değildir. Geceleyin baskın yapılmaz; Osmanlı ordusunun şanına yakışmaz" diyerek akıl almaz yenilgilere uğrayan zavallı kumandanlar yönetmektedir.

Bilim ve sanat konusunda ise bu sıralarda her şey kurumuş, bitmiş gibidir. XIX. yüzyıl başındaki Osmanlı bilginleri, değil çağdaş bilimleri, kendilerinden önceki Osmanlı bilginlerinin bildiklerini bile bilmemektedirler. Bunların, o dönemde Batı'daki felsefe, bilim ve teknoloji gelişmelerinden haberdar olduklarına dair işaret bulmak güçtür. Bu bilginlerin yetişmeleri bakımından dikkat çeken olaylardan biri, III. Ahmet zamanında kurulan matbaanın daha sonra terkedilmesi ve yıllarca kitap basılmamasıdır. Hiç kimsenin aklına kitap basmak gelmemiştir bu dönemde! II. Mahmut döneminin bilginlerinin, III. Mustafa zamanındaki bu garip durumdan haberleri olup olmadığı da belli değildir.

XIX. Yüzyıl başındaki Osmanlı bilimine "kader" in karanlığı hakimdir. Bağnazca oluşturulan dinsel anlayış kritik akla karşıdır. Özgür düşünce yasaktır. Osmanlı fikir yaşamı bu karanlık gece içinde gözü kapalı, çağdışı kalmış bilgileri yineleyerek yeniliklere karşı olan direncini sürdürmekte ve cehalet yoğunlaşıp gitmektedir.

Oysa savaşlar, açlıklar ve hastalıklar yüzünden nüfus azalmakta, ekonomi çökmekte, toplum fakirleşmekte ve çeşitli düzen bozuklukları insan ilişkilerini giderek daha çok yıpratmaktadır. Bu oluşum içinde yaşamı "kader" le açıklamak hem kolay olmakta, hem de küçüklü büyüklü kurnaz yöneticilerin ve kişiliksiz cahil okumuşların işine gelmektedir.

İlyas Ağa'nın güncesi her şeyi kaderle, Tanrı'nın inâyeti ya da gazabı ile açıklamanın ilginç örnekleriyle doludur. İnsanların bulaşıcı hastalıklardan ölmesi, kedi yavruları gibi doğan ve ölen küçük sultanların ve şehzadelerin hüznü öyküleri, birisinin bir havuzda herkesin gözü önünde boğulup gitmesi, bir küçük sultanın yanması, bir sadrazamın azli, bir diğerinin kafasının kesilmesi, hepsi kaderle açıklanır. Ruslar'ın Osmanlı ordularını dağıtıp Edirne'ye kadar gelmesi, Levh-i Mahfuz'da, zaten yazılıdır. Saray aşçıları da alın yazıları gereği hırsızlık ederler ve Saray'dan kovulurlar. Bolulu aşçılar bu nedenle Saray'a girer; ama altı ay sonra onlar da alın yazıları gereği hırsızlık edeceklerdir. Halet Efendi'nin Şeyhülislam Halil Efendi'yi sürdürmesi ve eşini boğdurması da "kader" dir. Kendisinin sürdürülüp boğdurulması da "kader" dir.

Böylece bağınaz kadercilik, XIX. Yüzyıl başındaki Osmanlı toplumunda cahil ve bilinçsiz insanlara kolay yutturulan, gerçek ahlâksal değerleri tahrip eden ve kişiliğin oluşmasını engelleyen bir faktör haline gelmiş bulunuyor. Bunun sonucunda toplumda “hak” kavramı da çağdaş anlamıyla oluşmamakta ve “kader” geniş anlamıyla her zaman her yerde her şey için “hak”ın yerine geçmektedir. Padişah’a uzun yıllar hizmet etmiş bir sadrazamın, bir şeyhülislamın hiçbir hakkı yoktur. O kadar ki Padişah “Yeniçeriliğin ortadan kaldırılmasında” kendisine en büyük yardımı yapan Sadrazam’ını azledip mallarını elinden alır ve bu malları onun yakın arkadaşı İzzet Paşa’ya verir. Sonra onu da azledecektir; ve bunların hepsi yazgıdır, kaderdir.

Kısaca bu tarihlerdeki Osmanlı toplumunun felsefesine bağınaz bir kaderciliğin hâkim olduğunu ve aslında bunun bir insanlık felsefesi değil, kurnazca yürütülen bir sömürü politikası olduğunu söyleyebiliriz.

Sanat konusunda da benzeri bir durum vardır. II. Mahmut’un Endrun’undaki ağaların, değil Batı’daki sanatkârları, kendilerinden önce gelen minyatörcüleri, Levni’leri, Matraki’leri bilmedikleri olasıdır. Müzik ise, Saray’da başta davul zurna ile yapılmaktadır. Zurnacıbaşı Saray’ın önemli kişilerindendir. Batı’nın dört yüz yıl önce bıraktığı tek sesli müziği kemanla çalmaya çalışanlar şaşkınlıkla dinlenilmektedir. Edebiyat alanında ise nefes nefese bir divan şiiri çiğnene çiğnene posalaşmış buluşlarla günün aydınlarını sanat adına kandırıp durmaktadır. Sosyal yaşamın nedeni olan insan ilişkileri ise çok basit planda kaldığı ve özellikle kadın/erkek ilişkisini oluşturmak ve açıklamak yasak olduğu için roman da yoktur.

II. Mahmut (1784-1839)

II. Mahmut Reformatör ve feodal

GEÇTİĞİMİZ yüzyılın başında Osmanlı İmparatorluğu'nu II. Mahmut'u hesaba katmadan anlamak mümkün değildir. Biz de bu önemli hükümdarın, İlyas Ağa'nın güncesi içindeki görüntüsü ile kısa bir çözümlemesini yapmak istiyoruz.

Tarih kitapları II. Mahmut'a ilişkin çeşitli ve ayrıntılı bilgilerle doludur. Bu bilgilere İlyas Ağa'nın ekleyebileceği çok önemli şeyler olmayabilir. Ancak okur yazar olan ve bunun da üstünde güldürü eğilimi olan bir Enderun ağasının bu konuda yapacağı gözlemlerin ilginç yanları bulunabilir.

İlyas Ağa güncesinde *Velinimet*i Padişah İkinci Mahmut'un karakteri, özellikleri ve davranışları hakkında birçok işaretler vermektedir. 1808 yılında yirmi dört yaşında tahta çıkan II. Mahmut aslında belirgin çelişkileri olan Doğulu bir feodal hükümdardır. Bu açıdan İlyas Ağa, Efendisinin keyfî ve acımasız davranışlarına birçok örnek verir. Bazılarını inceden eleştirir. Padişah'ın bu davranışları henüz olgunlaşmamış bulunduğu dönemde çok kaba biçimlerde gerçekleşir. Bir kez Enderun ağalarından biri ile kavga eden bir arabacının (hemen orada) kafasını kestirir. Uzun bir süre Halet Efendi'nin etkisi altında çirkin haksızlıklar yapar. Sadrazamını idam ettirir. Şeyhülislamı sürgüne gönderir. Bunlardan birinin eşinin boğdurulmasına ve o yüzden yaşlı şeyhülislamın da ölüp gitmesine aldırış etmez. Yıllarca kendisine hizmet etmiş olan Babüssaâde Ağası'nı birden azledip malını mülkünü elinden alır. Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa tarafından yakalanıp İstanbul'a gönderilen Vahabi'nin idamı için büyük törenler düzenler ve meydanlarda herkesin önünde yarım saat düşmanını seyrettikten sonra kafasını kestirir.

Yeniçeri Ocağı'nın ortadan kaldırılmasında en büyük yardımcısı Sadrazam Mehmet Selim Paşa savaşta başarılı olamayınca azletmekle kalmaz; bütün malını mülkünü elinden alıp (cariyeleri dahil) en yakın arkadaşı İzzet Paşa'ya verir.

Bu tür acımasız davranışlar bazen güldürü niteliğini kazanır. Kızdığı ağalara önce dayak attırır, sonra atılan sopa sayısınca altın verir. Çilingirzade'ye de önce dayak atılır. Sonra haksızlık edildiği düşünülerek müezzınbaşı rütbesi verilir. Bir başka kez Padişah camiye giderken atı hırçınlık yapıp kavuğu başından düşünce kızar ve Silahtar Ağa'yı azleder.

II. Mahmut yönetim konusunda da Doğulu bir despot olarak görünüyor. Tahta çıktığı tarihlerde imzaladığı "Sened-i ittifak"ı sonraları rafa kaldırmaktan çekinmemiştir. Aslında bu hareketi reformlara ve daha akılcı bir yönetime karşı olması anlamında değildir. Padişah başkalarının değil, kendi istediklerinin yapılması eğilimindedir. Bunun da ötesinde, gerçekte olduğu gibi kendisi yöresindekilerin hepsinden daha akıllıdır. Bu ona bir tür üstünlük kompleksi aşlamaktadır.

İlyas Ağa'nın güncesini okurken II. Mahmut'un oldukça güçlü bir yönetim yeteneği olduğunu anlıyoruz. Bir büyük başkaldırmadan canını ve tahtını zor kurtaran II. Mahmut, genç yaşından umulmayacak kadar kurnaz ve sabırlıdır. III. Selim'in, akıllı yeğenini bu bakımdan iyi yetiştirdiği anlaşıyor. Bu yeteneği ile, bir tür yaşam dürtüsü haline getirdiği yeniçeri düşmanlığını uygulamaya koymak için yıllarca bekler. Kendisine sadık Yeniçeri Ağası'nı öldüren zorbalara karşı heyecanlı kızgınlıklara kapılmaz. "Her şeyin zamanı var" der ve "vakt-i merhunu" bulunca yüz yıl önce Büyük Petro'nun (Yeniçerilere benzeyen) Streltsy örgütünü ortadan kaldırması gibi hepsini acımasızca yokeder.

Bir başka kez ilmiye sınıfının düşmanlığını kazanmamak için kendisi gibi reformlardan yana olan Şeyhülislam Zeynelâbidin Efendi'yi feda etmekten çekinmez. Ama her zaman böyle serinkanlı ve hesaplı değildir.

Ruslar'la olan savaşın felakete dönüşeceğini söyleyen, savaşa karşı çıkan İzzet Molla'yı hemen sürgüne gönderir.

Beri yandan yöresindekilere örnek olmasını bilir. Kendi kurduğu hassa alayında uzun süre kendisine albaylık rütbesini verdirmez. Ama Doğulu pratikleri uygulamaktan ve kişileri kendisine köle gibi bağlı tutmaktan vazgeçmez. Sık sık bahşişler dağıtır, altınlar serper, insanlara ceza olarak dayak attırır, sonra bağışlar.

İlyas Ağa'nın güncesinde sık sık değiştirilen sadrazamları belirttiğini görüyoruz. Bu değiştirmelerde bazen ağır ve acıklı olaylar da yeralıyor. Ahmet Rasim, "II. Mahmut'a sadrazam dayanmıyordu" demektedir. Bir yabancı tarihçi ise (De Velay) "Padişah, tayfası olmayan bir gemide kaptanlık etmeye çalışmaktadır" diyor. Bu dönemde büyük kısmı cahil, bir kısmı ise geleneksel bağnazlık ve ikiye bölünmüşlük eğilimini sürdüren Osmanlı ricâli II. Mahmut'a yardımcı olabilecek yetenekte değildirler. Bazıları sınırlardaki yenilgileri zafer diye göstermeye çalışmaktadırlar. Bazıları, doğan prensesler (kız sultanlar) için altın serpilmesine karşı çıkarlar. Sorumlular yıldız falına bakıp savaş planları yapar, ya da savaşa girilip girilmeyeceğini şeyhlerden sorarlar. Bu nakşibendi şeyhi savaşı kazanmak için adı Muhammed olan yetmiş kişiyi biraraya getirip yetmiş bin kez kelime-i tevhid okutur! Padişah'a, girişmek istediği reform hareketlerinde yardım edecek olan Husrev Paşa ise gizli bir gericidir*. Tarihler bu zâtın Bâb-ı Âli'ye setre pantolonla geldiğini, konağına döndüğü zaman çakşır, nimtem ve kavuk giyildiğini anlatmaktadır.

II. Mahmut'un çelişkileri içinde romantik karakterini belirleyen çeşitli olaylara İlyas Ağa'nın güncesinde sık sık rastlanır. Kurban Bayramı'nda ilk kurbanı kendi eliyle kesen Padişah, musikiye olağanüstü bir düşkünlük gösterir. Bu ilgisini Saray adamlarına aktarmayı da bilir. İlyas Ağa'nın güncesinin büyük bir bölümünü musikiye ayırmasının nedeni budur. II. Mahmut tek sesli ve çok sesli müzik arasındaki farkı da bilir. Gürültülü mehter takımını kaldırıp yerine bandoyu ve çok sesli müziği koyar. Kendisinin ve cedlerinin resimlerini yaptırır. Kendi resmini devlet dairelerine astırarak bu konuda bağnazlığa karşı çıkar. Giysileri değiştirir ve kendisi özenli, şık, gösterişli giysiler giyer; böylece yöresindekilere örnek olur. Saray kadınlarının da ilk kez II. Mahmut döneminde kişilik kazanmaya başladıkları söylenebilir. Bezmiâlem Sultan'a olan sevgisini İlyas Ağa bile vermekte ve güncesine yazmaktadır. Ama bir başka görüntüsü daha vardır. Saray'daki eşcinsellik olaylarına belki gelenekten, belki yöneticilik anlayışından gelme açık bir hoşgörü gösterir. Oğlu Abdülmecit'e sıradan insanların sevgisiyle doludur. İmam Abdülkerim Efendi'nin ölümü karşısında, "badem gözlerinden" yaşlar akar. Ama kendi küçük kızı yanarak öldüğü zaman âdeta onursamaz. "Kader" der, geçer.

O tarihlerde İstanbul'da elçi, daha sonra İngiltere'de dışişleri bakanlığına getirilecek olan Lord Redcliffe anılarında II. Mahmut'u övmemekle birlikte çözümlemelerinin sonunu şöyle bağlıyor:

* (İlber Ortaylı)

“Her Şeye rağmen onda görülen bütün erdemler kendi yapılıŐı ve kendi gayretlerinin eseridir. Kusurları ise çevresinin ve lehinde olmayan nedenlerin ürünüdür.”

Belki bir başka yargı da yapılabilir:

“Geleneksel kaderciliğin karanlıklarından sıyrılıp reform çabalarına yanıt verebilmek gücünden yoksun olan Osmanlı toplumu için II. Mahmut iyi niyetli, kararlı ve yöresine oranla daha bilinçli, ama yeteri kadar bilgili olmayan ve bunun da ötesinde artık geç kalmış bir reformat r olarak görünüyor.”

Osmanlı Enderunu

BATI'daki bu hızlı gelişme ve Osmanlılar'ın hızlı çöküşü içinde Osmanlı Enderunu da son yıllarını yaşamaktadır.

İmparatorluğun başından itibaren kurulan ve belli değişikliklerle birlikte Tanzimat döneminin başına kadar sürüp giden eski Osmanlı Sarayı üç büyük bölümden oluşuyordu: Harem - Enderun - Bîrun.

Bîrun, Padişah'ın bazı işlerinde kendisine yardımcı olan örgüttür. Padişah'ın hocaları, hekimbaşı, cerrahlar, müneccimler, imamlar bu bölümdedirler. Bunlar memur niteliğindedirler; Saray'da çalışmakla birlikte evlerine giderler; Saray'da kalmazlar.

Harem, bilindiği gibi Saray kadınlarının yaşadığı dairelerden oluşur.

Enderun, Padişah'ın özel dairesidir. Yıldırım Bayazıt'tan başlayarak ve yüzyıllar boyu geliştirilerek sürdürülen bu kuruma XVIII. Yüzyıl ortasına kadar devşirme yöntemiyle genç çocuklar alınır ve yetiştirilirdi. Sonraları bu yöntem değiştirilerek Müslüman-Türk çocukları alınmaya başlandı. Başlangıçta birkaç tane Enderun türü kurum varken, daha sonra bunlardan yalnız Enderun-u Hümayun ve Galata Enderunu bırakıldı.

Enderun'un iki türlü fonksiyonu vardı. Birincisi Padişah'ın özel hizmetlerini yapmak, ikincisi devlete yüksek yönetici yetiştirmektir.

Enderun'a alınanlar burada çok sıkı kurallara bağlı olarak yaşarlardı. Yatmak, kalkmak, çalışmak... hepsi sıkı denetim altındaydı ve aksine hareket şiddetle cezalandırılırdı. Sakal bırakmaları yasak olan ağalar bekârdı ve Saray'dan çıkamazlardı. Ancak çok yüksek rütbede olanlara, sözgelişi Silahtar Ağa, Çuhadar Ağa'ya haftada bir gün evine gitmek izni verirdi.

İlyas Ağa'nın yaşadığı dönemde bu kuralıların belli ölçüde yumuşadığı anlaşıyor.

Enderun'a alınan acemiler burada girdikleri odadaki lalalar, öğretmenler tarafından eğitilip hazırlanırlardı. Bu eğitimin zamanla gücünü yitirdiği düşünülebilir.

Enderun'da terfi, yatay ve dikey olarak iki türdü. Ağalar alt odadan üst odaya geçmek suretiyle yükseldikleri gibi, görev bakımından da yükselirler, sözgelişi Çuhadar Ağa, Silahtar Ağa olurdu. Bu arada ikinci sınıf bir Enderun olan Galata Sarayı'ndan zaman zaman zaman beğenilen, seçilen ağalar Enderun-u Hümayun'a alınırdı.

İlyas Ağa'nın döneminde Enderun dört odaya ayrılmaktadır: Seferli-Kiler-Hazine-Has.

Bu sıralama, odaların hiyerarşisini de göstermektedir. Hasoda erişilebilecek en yüksek makamdır.

En alttaki Seferli Odası'nda daha çok sanatkârlık niteliğindeki işleri bilen, öğrenen ağalar bulunurdu. Çalgıcılar, şarkıcılar, maskaralar bu odadaydı, göç işlerini bu odalılar düzenlerdi. Kiler ise yiyecek işlerine bakardı. Hazine'deki ağalarsa Padişah'ın özel hazinesini yönetir, korurlardı. Yazıcılar da bu odaya mensuptular.

Hasoda'daki ağalar, Saray'ın kutsal yerlerinin bakım ve muhafazası ile, kütüphane ile ilgili işleri yapmakla görevliyidiler.

Bütün odaların ve Saray'ın en üst yöneticisi Silahtar Ağa idi. (Daha eskilerde bu görev Hasodabaşı denilen bir makamdaydı.) Silahtar Ağa, Padişah'ın silahlarının muhafızıdır. Törenlerde Padişah'ın sağ ardında ve atlı olarak bulunur ve onun silahını taşır. Silahtar Ağa, Padişah'ın yalnız bu hizmetlerini yapmak ve Enderun'u yönetmekle kalmaz. Bir bakıma devletin en yüksek memuru ve Padişah'ın başmüşaviri gibidir. Enderun 1833'te kaldırıldıktan sonra Saray'ın içdüzeninin yönetimi Saray nazırı, başmabeynci niteliğindeki Mabeyn Müşiri'ne devredilmiştir.

Enderun'da, Silahtar Ağa'dan sonra gelen önemli makamlar, İlyas Ağa'nın orada bulunduğu dönemde, şunlardır:

Hazinedar Ağa, Padişah'ın hazinesini yönetir ve korur. Çuhadar Ağa önemli işlerin yükümlüsüdür. Enderun'daki ağaların en önemlileri bu ağaya bağlıdır. Törenleri düzenler ve bu törenlere atlı olarak ve Padişah'ın arkasından gelerek katılır. (Çuhadarbaşı denilen bir başka görevli ise bu törenlerde yaya olarak ve Padişah'ın yanında, atının sağrısını tutarak bulunur.)

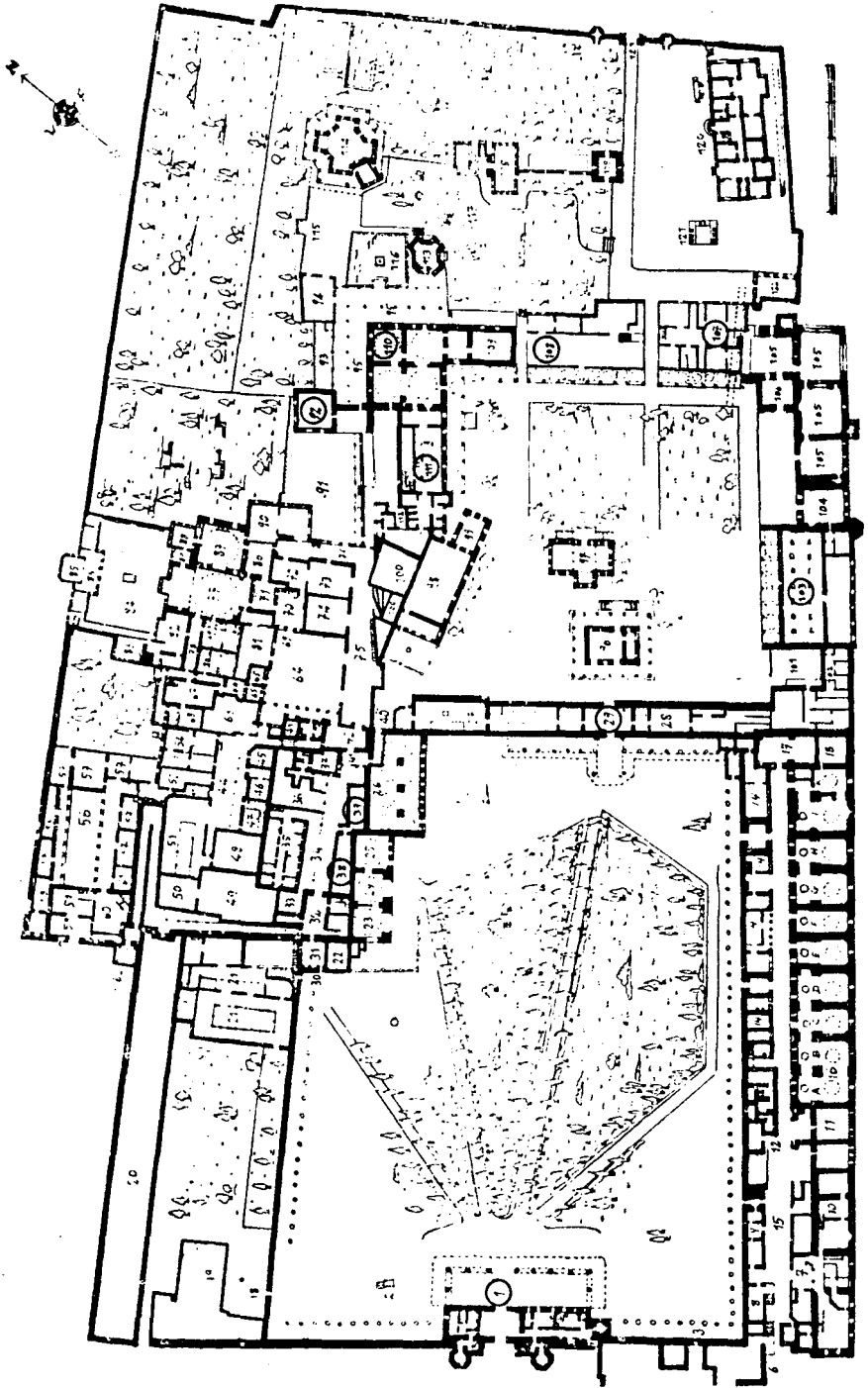
Rikâptar Ağa da törenlerde Padişah'ın atının yanında yürürdü. Çuhadar Ağa, Padişah'ın pabucunu, Rikâptar Ağa ise çizmelerini taşırdı. Rikâptar Ağa yürürken Padişah'ın eğerinin bir ucunu tutardı.

Tülbent Ağası, Padişah'ın sarıklarının bakımı, yıkanması ve hazırlanmasıyla, Anahtar Ağası Saray'ın anahtarlarını saklamakla görevliydi.

Bu rütbelere çıkan ağalara (Arzağaları) denirdi: Bunlardan Saray dışına, azledilmeden görevle çıkarılanlar büyük mevkilere gönderilirdi. Silah-tarlar genellikle vezir, sadrazam olurlardı. Osmanlı tarihindeki sadrazamların 60 tanesi Enderun'dan çıkmıştır. Hazinedar ve Çuhadar Ağalar da, azil olmaksızın Saray dışına çıkarılırlarsa böylesine büyük görevler, sözgelişi, vezirlik, beylerbeylik gibi sorumluluklar yüklenirlerdi.

Enderun'da yaşayan ağaların mevki ve rütbelerine göre belli gelirleri vardı. Bunların dışında, daha ziyade küçük rütbeli ağalar Padişah, Silahtar Ağa ve vezir rütbesindeki kişiler tarafından dağıtılan bağışlardan yararlanırlardı. Ayrıca her yıl başında (Muharrem ayı) ağalara Muharremiye adı altında belli bir para dağıtılırdı.

Enderun'u anlatırken Saray örgütünün mekân içindeki konusuna da

TOPKAPI SARAYI

1- Orta Kapı (Babüsselam), 29- Babüssaâde (Akağalar Kapısı), 38- Hazineier Dairesi, 39- Musahipler Dairesi, 92- Mabeynihümayun, 103- Seferli Koğuşu, 107- Kilerli Koğuşu, 108- Hazineli Koğuşu, 110- Hırka-i Saadet Koğuşu, 111- Hasodalılar Koğuşu.

değirmek yerinde olacaktır. Böylece okur, Enderun ağalarının günlük yaşamlarının geçtiği yer hakkında bilgi sahibi olabilir

İlyas Ağa'nın içinde yaşadığı Topkapı Sarayı, eski adı ile Yenisaray XIX. yüzyılın ortalarında bırakılmış ve padişahlar yeni yaptırdıkları batı stilindeki saraylarda yaşamaya başlamışlardır. Bu sırada bir de demiryolu imtiyazı verilmiş, batılı kurum kıyıları boyu bir hattı geçirip Sirkeci'de bir istasyon yapmıştır. Sonuçta Saray ile deniz kıyısı arasındaki köşkler, korular ve bahçeler kalkmış, bunların yerine bostanlar kurulmuştur. Bu davranışı bu tarihlerdeki değişik görüş ve tutumla da açıklamak belki de doğru olmayabilir. Çünkü kitabının bir yerinde İlyas Ağa'nın bu tür bozulmalarına karşı umursamazcasına bir tutumla Saray bahçesindeki yüzyıllık ulu çınarların diplerinden kesilerek ortalığın temizlendiğini anlatması da dikkat çekmektedir.

Enderun, dağıtıldıktan sonra bir süre daha okul olarak devam etmiştir. Enderun-u Hümayun Okulu aslında önemli bir kurum olmamış, 1909'da kaldırılmıştır.

Bilindiği gibi Galata Sarayı Enderun'u daha sonra yabancı dilde çağdaş eğitim yapan bir lise haline getirmiştir.

Çuhadar İlyas Ağa Bir Osmanlı okumuşu

İLYAS AĞA'nın tam adı "Hızır İlyas"dır. Hafızlığı da var. Daha sonra çuhadarlık rütbesini de kazandığı için "Çuhadar İlyas Ağa" diye tanınacaktır. II. Mahmut döneminin namılı Hekimbaşı Behçet Efendi'nin küçük kardeşidir. Bir başka kardeşi ve küçük ağabeyi de Saray'da eczacıbaşılık yapan, daha sonra Saray hekimi olan "Abdülhak Molla"dır. İlyas Ağa, şair Abdülhak Hamit Tarhan'ın büyük amcasıdır.

İlyas Ağa 1801 doğumludur. Hicri 1227 (1812) yılında Enderun'a alınmış, daha sonra çuhadar, çakırsalan olmuş, 1826'da çuhadar gediği rütbesine yükselmiş, Hicri 1246 (1830)'da çırağ edilmiş, belli gelirli bir vakıf görevi ile Saray'dan ayrılmıştır. Bu yıllar 1834'te kaldırılacak olan Enderun'un son yıllarıdır. İlyas Ağa Saray'dan ayrıldıktan sonra "ilmiye" sınıfına geçmiş, daha sonra Sofya kadılığı, İstanbul müftülüğü gibi görevlere atanmış, 1964'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Başlığında "Enderun Tarihi" diye adlandırılan, fakat metin içinde sürekli "Letâif-i Enderun" diye anılan eser, Enderun'da geçen yılların olaylarını içeriyor. "Letâif" bugünkü dilde latifeler, şakalar, eğlenceler, alaylar anlamına geliyor. Gerçekte yazar gördüklerine, yaşadıklarına tatlılık, eğlenceli olmak niteliğini vermiş. Öte yandan Enderun bir tür okul olduğu için bizim bugün eski okul anılarımız nasıl tatlı çağrılar yapıyorsa, İlyas Ağa'nın da Enderun okulundaki anıları için olan duyguları da belki bizim tadına varamayacağımız biçimde özelemleri içeriyor.

İlyas Ağa anılarını pek çok yerde tarih ve saat belirleyerek anlatıyor. Bu anıların, olayların yaşandığı günlerde, yazılmış ya da not edilmiş olduğunu gösteren işaretler var. Belki daha sonra gözden geçirilmiş olabilir. Bu değerlemeyi, İlyas Ağa'nın anıların bir yerinde Enderun'a dışardan atanan Raşit Efendi'yi küçümsemesinden, onunla alay etmesinden çıkarıyoruz. Çünkü yıllar geçip bir gün Raşit Efendi ölünce bu kez ne denli bilgili ve saygıdeğer olduğunu yazmaktadır.

İlyas Ağa yazdıklarını ne o zamanlar, ne de hattâ Enderun'dan ayrıldıktan sonra yayınlamamış. Kitabı 1857'de, Sultan Abdülmecit'in padişahlığı sırasında yazmış ve "Matbaa-yi Âmire"de bastırmış.

İlyas Ağa, kitabının başında bunun nedenini şöyle açıklıyor:

O zamanlar bazı güvendiği kişilere başvurmuş ve bu anılar hakkında

düşüncelerini sormuş. Bunlar kendisini, bu anıları yayınlaması için özendirmişler. Bunları “teberrükâtan” (hayırlı, yararlı) bulmuşlar ve özellikle “Nâ-şenîde” (işitilmemiş, duyulmamış) konular olduğunu söylemişler. Kendisi o zamanlar Enderun’dan yeni ayrıldığı için doğru bulmamış. Ama şimdiyse “Abdülmecit Han” zamanında sağlanan güvenli ortam içinde yayınlamaya karar vermiş. İlyas Ağa böylece Tanzimatla getirilen hukuk kavramına da yer vermiş oluyor.

Biz bu arada başka bir noktaya değinmek gereğini duyuyoruz. Bu anılarda önemli tarihsel gerçekleri açıklamak amacı yok. İlyas Ağa’nın böyle bir iddiası olduğu söylenemez. İlyas Ağa yanlışlıklar da yapmış görünüyor. 30 bin yeniçerinin öldürülmesi gibi abartmalar, sıradan bir sadrazamı gereksiz yere övmeler, büyük olayların bazılarını gözden kaçırmış olma gibi kusurlar dikkat çekiyor.

Buna karşın İlyas Ağa’nın anılarının değeri, belli bir dönemin ortamını “authentique” olarak yansıtmada. Yaşanılan tarihi bir ortam analizi olarak inceleme açısından İlyas Ağa’nın kitabı çok öğretici. Letâif-i Enderun’un gerçek yararlılığının bu noktada yoğunlaştığını sanıyorum.

İlyas Ağa, kendi deyimi ile “her ne kadar yeteneksiz ise de bu Letâif-i Enderun’u sade bir dil ile yazmaya cesaret etmiş”. 1857’de Matbaa-yı Âmire’de basılan “Enderun Tarihi”, Arap harfleriyle sık yazılmış 500 sayfadan oluşuyor. Dili de dediği kadar sade sayılmaz. Yer yer gerçekten sade ve günlük bir dil kullandığını görüyoruz; ama bunun dışında, özellikle yaşı ilerleyip Arapça ve Farsçası geliştikten sonra günlük yaşamda kullanılması sözkonusu olmayacak deyimlere bol bol yer verdiği görülüyor. Eğer, bunun yerine Evliya Çelebi’nin dilini kullanabilseydi hem sadelik konusunda daha haklı olur, hem de daha çok yarar sağlardı.

İlyas Ağa Enderun’a 11 yaşında bir çocuk olarak girmiş, 30 yaşında bir genç adam olarak ayrılmıştır. Anılarında yılların getirdiği değişiklik belirgin bir biçimde görünüyor. Başlangıçta olayları bir çocuk sevinci ya da hüznü ile alıyor, ama zamanla kendisi büyüyor, o büyürken olaylar da nitelik ve biçim değiştiriyor. İlyas Ağa küçükken görmediği, farkına varmadığı dramları bir ölçüde anlamaya başlıyor. Bu arada Yeniçeriler’in ortadan kaldırılmasına, Vak’a-yı Hayriye’ye tanık oluyor. Büyük savaşlardan ve felaketli yenilgilerden haberler geldiği zaman eski neşesini sürdüremiyor. Hatta bir bakıma eski güldürü yeteneğini bile yitirmişe benziyor. Zaten zamanla eski eğlencelerin yerini askerlik tâlimleri alıyor. Padişah muahiplerinin gönül eğlendiren gevezeliklerini bırakıp bütün gücünü devlet işlerine, daha doğrusu askerlik talimlerine ayırıyor. Ama daha sonra savaşların ve yenilgilerin yorgunluğu içinde teselliye yeniden günlük eğlencelerde aramaya başladığını görüyoruz.

İlyas Ağa’nın anıları, görünüşte böylesine görkemli, ama devlet yönetimini bilmeyen yöneticiler ve cahil bilginler elinde kalan içi boşalmış bir imparatorluğun kapalı kapılarının ardındaki yarı trajik, yarı komik Orta çağ düzenini, özel bir açıdan anlamamıza yardımcı oluyor. Burada “yardımcı oluyor”u vurgulamak istiyorum. İlyas Ağa elbette kendi gününden

yüzyıl sonra başkalarının bu anıları okuyacağını düşünmüştür. Bu anıları yazarken, içinde yaşadığı düzenin tutarsızlıklarını, geçersizliklerini akıyla, sezgi ile çözümlüyor ve bulgularını bize aktarıyor. Ama bunu yaparken ortamının yürürlükteki kurallarından etkilenmemesi mümkün değil. Beş yüz kişilik Enderun'da kendisine öğretmenlik etmiş lalalar, gedikli-ler, yüksek rütbeli ağalar ve bu düzene yüzyıllar boyu yapılmış yatırımlar var. XIX yüzyılda, bu yılın ortasındaki Osmanlı toplumunda sıra/saygı ve korku geleneği hâlâ çok etkin. İlyas Ağa bunları aşabilmenin olanaksızlığını çok iyi biliyor. Güldürüyü seçmesinin bir nedeni de bu olsa gerek. Böylece kendisini manen doyuramadığı için ayrıldığı Enderun'u anlatırken çok ihtiyatlı olması doğal.

Bir noktaya daha değinmek doğru olacaktır. İlyas Ağa profesyonel bir tarihçi olmamanın ötesinde objektif ve yansız da sayılmaz. Kitapta yer yer duygularına yenildiği, kıskançlıklarını ortaya çıkardığı, başkalarını gerekli, gereksiz eleştirdiği görülüyor. Enderun yandaşlığı ile Galata Saray'ı enderun'unu küçümsüyor ve Enderun'dan Saray'a ağa alınmasına, bu ağaların önemli mevkilere getirilmesine kızıyor. Bu yansızlığı kişisel planda da görülüyor. Bazı arkadaşlarının şiirlerini beğenmiyor. Bunun da ötesinde "ilmiyye sınıfı"nı karşısına alan islahat taraftarı Şeyhülislam Zeynelabidin Efendi'yi kötülüyor. Bu davranışlar içinde, ağabeyi Behçet Efendi'yi sürgüne gönderen Halet Efendi hakkında neden suçlama ve kötüler yapmadığını anlamak mümkün değildir. Belki Halet Efendi'nin hışmından korktuğunu düşünebiliriz.

Bu yorumları doğru olsun ya da olmasın, "Letâif-i Enderun" XIX. yüzyıl başında yaşanan çok bunalımlı bir dönemde Saray içindeki insanların hem nelerle uğraştıklarını, hem de Saray çevresindeki insanların güldürü anlayışlarını yansıtmaları bakımından oldukça ciddi bir eser.

Bunları söylerken Ağa'nın entellektüel gücüne gereğinden fazla ağırlık vermemenin zorunluluğunu da belirtmek isterim. İlyas Ağa Enderun'da ne okutulmuş ise onu biliyor. Yalnız ötekiler at koşturup şerbet ezerken, zamanının hiç olmazsa bir kısmını okumaya, yazmaya ayırmış. Bunun içindir ki daha sonra kadı, müftü olmuş. Ötekilerden farkı bu kadar ve entellektüel gücü bu sınırları aşmıyor. Ben İlyas Ağa'nın anılarını okurken bu izlenimi edindim.

Kronolojik bilgiler

1810-1830

İLYAS AĞA'nın Enderun'da yaşadığı 1812-1830 yılları arasında dünyada ve Osmanlı ülkelerindeki önemli olaylara kısaca bir gözatmanın yararlı olacağını düşündüm. Amacım o tarihlerdeki olayların tümünü kapsayan bir kronoloji hazırlamak değil; sadece gösterge niteliğindeki bazı olaylara ya da bilim ve sanat adamlarının ve devlet yöneticilerinin adlarına değinerek o dönemin görüntüsüne daha çok anlam kazandırmaktır. Böyle bir çalışmayı yaparken İlyas Ağa'nın arkadaşlarının bilgisizliklerini vurgulamak, sergilemek de istemedim. Ama bu bilgiler o tarihlerdeki batı dünyası ile Osmanlı dünyası arasındaki aykırılığı bu açıdan değerlendirmek için okura yardımcı olabilecektir.

1808

II. Mahmut'un tahta çıkışı.

1810

Osmanlı-Rus Savaşı

1811

Napoléon savaşları. Ruslar'ın çekilmeleri.

1812

Osmanlılar'da:

Bükreş Anlaşması. Napoléon savaşları nedeniyle Ruslar'ın barışa yanaşmaları. Sırbistan'a özerklik verilmesi. Besarabya ve Buğdan'ın bir kısmının Ruslar'a bırakılması.

1807 tarihinden beri Vahabiler'in elinde olan Medine'nin geri alınması.

Batıda:

Napoléon savaşları.

İngiltere Başbakanı'nın Avam Kamarası'nda öldürülmesi.

Amerika-İngiltere Savaşı'nın başlaması. Wellington'un Madrid'e girmesi.

Lord Byron: "Child Herold's Pilgrimage."

Hegel: "Mantık'ın amaçları."

Goya: "Wellington'un portresi."

G.Dalton: "Atom teorisi."

George Cuvier; Dörtayaklı fosillerin kemikleri.

Laplace: Çözümleme teorisi.

Beethoven: 7. ve 8. senfoniler.

• Yeni buluşlar:

Henry Bell: "Comet" adlı buhar gemisinin Clyde nehrinden ilk seferi.

Keten ipliği makinasının bulunması.

Londra sokaklarının havagazı ile aydınlatılması.

1813

• Osmanlılar'da

Mekke'nin geri alınması ve Vahabiler'den temizlenmesi. II. Mahmut'a Gazi unvanının verilmesi. Yunan başkaldırmasının bitmesi. Karayorgi'nin Avusturya'ya kaçması.

• Prusya ve Avusturya'nın Fransa'ya savaş açmaları. Wehlstatt, Dresden Savaşları. Fransızlar'ın Leipzig'de yenilmeleri ve Hollanda'dan çekilmeleri. Blücher ve Wellington ordularının Fransa'ya girmesi.

Amerika-İngiltere Savaşı.

Venezuela'da Bolivar'ın iktidara gelişi. Meksika'nın özgürlüğünü ilan etmesi.

• Sanatkârlar, bilginler ve yapıtları:

Jane Austen: "Pride and Prejudice."

Byron: "Giavour" (Gâvur).

Shelley: "Queen Mab."

Turner: "Sisli Sabah" tablosu.
Rossini: "Cezayir'de Bir İtalyan Kızı" operası.

Schopenhauer: "Felsefe Dersleri."

* Yeni buluşlar ve olaylar:

Londra Filarmoni Derneği'nin kurulması.

Doğu Hindistan Ticaret Şirketi dağılması. Hindistan'ın İngiltere'nin sömürgesi olması.

Avrupa'da vals modası başlıyor.

1814

* Osmanlılar'da önemli olay yok. Yer yer başkaldırıların sürmesi.

* Batı'da:
Müttefikler'in Paris'e girmeleri. Napoléon'un Elbe adasına sürülmesi.
Viyana Kongresi'nin toplanması.
Amerika-İngiltere Savaşı'nın sona ermesi.

* Sanatkârlar, bilginler ve yapıtları:

Goya: "İhtilal" tablosu.

İngres: "Odahk" tablosu.

Beethoven: "Fidelio" operası.

John Field: "Nocturnes."

Schubert: Lied'ler.

Fichte'nin ölümü.

* Yeni buluşlar ve olaylar:

Maelzel: Metronom.

Orfila: Genel toksikoloji.

Stephenson: İlk kullanılabilir lokomotif.

"London Times" gazetesinin buharlı makinalarla basılması.

İngiltere'de çiraklık yasasının tartışılması.

1815

* Osmanlılar'da:

II. Mahmut'un, son yenici olayında gevşek davrandığı için Sadrazam Hurşit Paşa'yı ve aynı nedenle Şeyhülislam Dürri-zade'yi azletmesi.

* Batı'da:

Napoléon'un Elbe'den dönüşü. 100 gün hükümeti.

Waterloo savaşı. Napolyon'un Saint-Hélène adasına sürülmesi.

Meternich'in Alman konfederasyonu çalışmaları.

Viyana Kongresi ve çeşitli kararlar. Tutaklılığın kaldırılması.

İsviçre'de konfederasyon yasasının tasdiki.

Brezilya'nın özgürlüğünün ilanı.

* Sanatkârlar, bilginler ve yapıtları:

Canova: "Üç güzeller" heykeli.

Goya: "Tauromaquia."

Wordworth, Scott, Turner, ...'in yapıtları.

Malthus: "Rant teorisi."

Ricardo: "Genel fiyat teorisi."

Savigny: "Ortaçağ'da Roma hukuku."
D.Stewart: "Metafizik, Etik ve Politik felsefe."

Lamarck: "Hayvanlar Tarihi."

Prout: "Özel Yerçekimi ile Atomların Ağırlığı."

* Yeni buluşlar ve olaylar:

İngiltere'de doktorluk yapmak için tıp eğitiminin zorunlu kılınması.

Mac Adam: Yeni yol yapım tekniği.

İngiltere'de buğday yasası.

Endonezya'da Sumbawa yanardağının patlaması. 50 bin kişinin ölümü.

Viyana Teknik Okulu'nun açılması.

Amerika'da ilk buharlı savaş gemisi.

1816

* Osmanlılar'da:

Önemli olay yok. Çeşitli başkaldırımlar.

* Batı'da:

Sax-Weimar'da ilk Alman anayasası.
Arjantin'in özgürlüğünü ilan etmesi.

Java'nın Hollanda sömürsü olması.

* Sanatkârlar, bilginler ve yapıtları:

Rossini: "Sevil Berberi."

Goethe: "İtalya Gezisi."

* Buluşlar ve olaylar:

Gay Lussac: Sifonlu barometre, alkol ölçüleri.

Stetoskop'un (göğüs dinleme aygıtı) icadı.

Bisikletin yapılması.

İngiltere'de büyük ekonomik kriz. Amerika'ya ve Kanada'ya büyük göç.

Lord Elgin'in Atina'dan kaçırdığı heykelleri ve kabartmaları British Museum'a satması.

1817

* Osmanlılar'da:

Önemli olay yok. Başkaldırımlar azalıyor.

* Batı'da:

Prens Metternich: Frankfurt'ta Alman Konfederasyonu'nun hazırlıkları.

İngiltere'de işçi hareketleri (Almanya'da öğrenci).

* Sanatkârlar, bilginler ve yapıtları:

Thomas Moore: "Lalla Rookh."

William Cobbet: "Kâğıt para, altın."
Ricardo: "Ekonomi Politik ve Vergilendirme."

Hegel: "Felsefe Bilimleri Ansiklopedisi."

Berzelius: Selenyum ve Lithium'un bulunuşu.

1818

* Osmanlılar'da:

Halet Efendi döneminin başlaması. Halet Efendi'nin kıskırtması nedeniyle sofaların başkaldırımları. Vahabi Abdullah İbn-suud ve oğullarının yakalanması.

rak İstanbul'a gönderilmeleri ve idamı.

- Batı'da:
Aix-La-Chapelle Konferansı.
Almanya'da çeşitli yerlerde anayasaların çıkarılması.
Batı'da ülke içi gümrük vergilerinin kaldırılması.
- Sanatkarlar, bilginler ve yapıtları:
Byron, Keats, Walter Scott, Donizetti, Rossini, Gounot: Çeşitli yapıtlar.
Berzelius: 1000 kimyasal bileşimin molekül ağırlıklarının hesaplanması.
Bessel: 3.222 yıldızın kataloğu.
Schaupenhauer: İrade ve tasavvur olarak dünya.
- Buluşlar ve olaylar:
Bonn Üniversitesi'nin kurulması.
Madrid'de Prado Müzesi'nin kurulması.
Cadmium madeninin bulunması.
Raifeissen (Aiman kooperatifçiliği) kurulması.
"Savannah" adlı buharlı geminin 26 gün-de Atlantik'i aşması.

1819

- Osmanlılar'da:
Halet Efendi'nin şeyhülislamı, vezirleri azlettirmeye devam etmesi.
- Batı'da:
Şili'nin özgürlüğünün ilan edilmesi.
Bolivar'ın Kolombiya'yı kurması.
Florida'nın Amerika tarafından İspanyollar'dan satın alınması.
- Sanatkarlar, bilginler ve yapıtları:
Goethe, Victor Hugo, G.Elliot, Byron, Keats, Turner, Shelley: Çeşitli yapıtlar.
Sismondi: "Ekonomi Politik"ın yeni prensipleri.
Horace Wilson: İngilizce-Sanskritçe lugal.
Géricault: "Medusa'nın Sandalı."
Beethoven'in kulaklarının sağır olması.
Napier: Düz silindirli baskı makinası.
Oersted (Danimarkalı fizikçi): Elektromagnetizma.
James Watt'ın ölümü.
William Laurence: Karşılaştırmalı anatomi.
Dupuytren: Cerrahlık.
- Olaylar:
Fransa'da basın özgürlüğünün kabulü.
İngiltere'de çocuklar için çalışma saatlerinin sınırlandırılması.

1820

- Osmanlılar'da:
Halet Efendi dönemi. Sadrazamların azli. Tepedelenli Ali Paşa'nın öldürülmesi.
- Batı'da:
İspanya ve Portekiz'de Anayasa ve özgürlük için başkaldırımlar. Troppau

Konferansı. Eflak-Bugdan'da olaylar.

- Sanatkarlar, bilginler ve yapıtları:
Lamartine: "Méditationes Poétiques."
Puşkin: "Ruslan ve Ludmilla."
Walter Scott: "Ivanhoe."
Shelley: "Prometeous unbound."
William Blake, Constable: Çeşitli yapıtlar.
Saint Simon: "Politika."
Ricardo: "Political Economy."
Malthus: "Principles of Economy."
Alfred de Vigny: "Poemes."
T.Brown: "İnsan Aklının Felsefesi Üstüne Dersler."
Ampère: "Elektrodinamiğin Kuralları."
- Buluşlar ve olaylar:
İngilizler'in Güney Afrika'ya yerleşmeleri.
Rusya'da Urallar'da büyük platin damarları bulunması.
Fransız kâşifi Dumont D'urville tarafından "Venus de Milo" heykelinin Fransa'ya kaçırılmasının sağlanması.

1821

- Osmanlılar'da:
Benderli Ali Paşa'nın, Halet Efendi'nin isteğiyle öldürülmesi. Mora'da Yunan başkaldırmasının başlaması. Müslümanlar'ın soykırım ile imhası hareketleri.
Patrik Gregorius'un idamı. Doğu'da İranlılar'la savaş.
- Batı'da:
Laibach Konferansı, İtalyan başkaldırmasının Avusturya tarafından bastırılması.
Napoléon'un ölümü.
Vatican ve Prusya'nın anlaşması.
Peru'nun özgürlüğünün ilanı.
- Sanatkarlar, bilginler ve yapıtları:
Goethe, Scott, Shelley, Constable, Weber: Çeşitli alanlarda yapıtlar yayınlıyor, sergiliyorlar.
Saint-Simon: "Sanayi Toplumu."
Hegel: "Hukuk Felsefesinin Temelleri."
Faraday: "Elektromagnetizm Rotasyonu Kuralları."
Seebeck: "Termoelectricity."
- Buluşlar ve olaylar:
Champolion'un Mısır hierogliflerini çözmesi.
Charles Green'un kömür gazı kullanarak balonla uçuşması.
Londra Kooperatifçilik Derneği'nin kurulması.
- Avrupa'nın nüfusunun saptanması:
Fransa 30.4, İngiltere 20.8, İtalya 18.0, Avusturya 12.0, Almanya 26.0, Birleşik Devletler 9.6 milyon.

(1248 [1833] tarihinde Osmanlı ülkele-
rinde yapılan nüfus sayımında Rumeli,
Batı, Orta, Güney Anadolu illerindeki
askerler dışındaki Müslüman olan ve ol-
mayan bütün erkekler sayısının 5 milyo-
na yakın olduğu saptanmıştır. Lutfi Ta-
rihi, 3 cilt, sayfa 146.)

1822

- Osmanlılar'da:
Yunan baskaldırması,
Halat Efendi'nin idamı.
- Batı'da:
Brezilya'nın özgürlüğünün ilanı.
- Sanatkârlar, bilginler ve yapıtları:
W. Irving, Ch. Nodier, Puşkin, Stendahl,
Vigny Chateaubriand: çeşitli eserler.
List: 11 yaşında ilk konserlerini vermesi.
Delacroix: "Dante."
Canova'nın ölümü.
Schubert: 8. Senfoni (Bitmemiş Senfoni).
Fourrier: "Tarım ve Ev Ekonomisi Üze-
rine."
- Buluşlar ve olaylar:
Daguerre: İlk fotoğraf deneyleri.
İlk demir köprü.
Boston'da sokakların havagazı ile
aydınlatılması.

1823

- Osmanlılar'da:
Devamlı sadrazam azli. Mahmut'un bü-
yük değişikliklere hazırlık yapması.
Şehzade Abdülmecit'in doğumu.
- Batı'da:
Meksika Cumhuriyeti'nin kurulması.
Amerika'da Monroe doktrini.
- Sanatkârlar, bilginler ve yapıtları:
Petöfi: Şiirleri.
Beethoven: "Messa Solemnis."
Schubert: "Rosamunde."
Weber: "Euryante."
Thiers: "Fransız İhtilal Tarihi."
Ricardo'nun ölümü.
- Buluşlar ve olaylar:
İlk hesap makinası.
Mac Intosh'un su geçirmez dokumayı
bulması.
Afrika'da Çad Gölü'nün keşfi.
İngiltere'de ilk tıp dergisi.

1824

- Osmanlılar'da:
II. Mahmut, Benderli Mehmet Selim Pa-
şa'yı sadrazamlığa getirmesi (hazırlıklar).
Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Pa-
şa'nın Mora valisi olması.
- Batı'da:
İngilizler'in Burma'yı sömürge yapma-
ları.
- Sanatkârlar, bilginler ve yapıtları:

Lord Byron'un Osmanlı-Yunan sava-
şında ölümü.
Delacroix: "Sakız Adası Soykırımı."
Beethoven: "9. Senfoni."
Carnot: "Termodinamik Kuralları."
Prévost ve Dumas: "Sperm ve Doğum."

- Buluşlar ve olaylar:
Portland çimentosunun yapılması.
İngiltere'de buharlı posta arabalarının
geniş ölçüde kullanılmaya başlaması.
(Osmanlılar'da posta servisi yok.)
Almanya'dan Brezilya'ya büyük göçler.

1825

- Osmanlılar'da:
Şeyhülislam Kadızade'nin atanması (ha-
zırlıkları) Mora'da İbrahim Paşa'nın asa-
yişi sağlaması.
- Batı'da:
Rusya'da I. Nicola'nın tahta çıkması.
Rusya'da baskaldırmaları.
Bolivya'nın özgürlüğü.
- Sanatkârlar, bilginler ve yapıtları:
Puşkin: "Boris Godunov."
Robert Owen: "Yeni Harmony."
Saint-Simon'un ölümü.
Salieri'nin ölümü.
- Buluşlar ve olaylar:
Faraday: Benzini bulması.
Budapeşte'de Macar Bilimler Akademi-
si'nin kurulması.
İngiltere'de Stocktonh-Darlington ara-
sında ilk yolcu treninin işlemeye
başlaması.
Londra'da beygirle çekilen omnibüsler-
le kitle taşımacılığına başlanması.
İngiltere'de sendikal hareketler.

1826

- Osmanlılar'da:
Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması (25 Ha-
ziran), 6 bin yeniçerinin öldürülmesi. İs-
tanbul'daki hamalların, kayıkçıların sü-
rülmesi. Bektaşî tekyelerinin kapatılma-
sı. Hoca Paşa yangını ve İstanbul'un üç-
te birinin yanması. Asakir-i Mansure'-
nin kurulması.
(Bu sırada Ruslar'ın İranlılar'ı yenerek
Erivan'ı ve Nahçıvan'ı almaları.)
- Batı'da:
Panama'da Pan-Amerika Konferansı.
Almanya'da Zollverein çalışmaları.
- Sanatkârlar, bilginler ve yapıtları:
F. Cooper, Disraeli, Scott, Vigny'nin ya-
pıtlarını yayınlaması.
Mendelsohn: "Bir Yaz Gecesi Rüyası"
uvertürü.
Weber: "Oberon" operası.
Lobachevsky: "Euclid Dışı Geometri
Üzerine Geliştirmeler."
Nobili: "Galvanimetre."

- Thiers: "Devrimler Tarihi."
- Buluşlar ve olaylar:
Münich Üniversitesi'nin kurulması.
Anilin boyalarının bulunması.
İngiltere'de Zooloji Derneği'nin kurulması.
Berlin'in havagazıyla aydınlatılması.
İngiltere'de ilk demiryolu tüneli.
Daguerre-Niepcce, ilk pratik fotoğraflar.

1827

- Osmanlılar'da:
Ruslar'la Akkerman Anlaşması. Mora olayları. Osmanlılar'ın Atina'yı alması, büyük devletlerin aracılığı (Londra protokolü) reddetmesi. Navarin Baskını. İngiliz, Fransız ve Rus donanmalarının baskınla Osmanlı-Mısır donanmasını yakması (20 Ekim).
- Batı'da:
Peru'nun Kolombiya'dan ayrılıp özgür olması.
- Sanatkarlar, bilginler ve yapıtları:
Victor Hugo: "Cromwell."
Michelet: "Tarih Felsefesinin Kuralları."
Delambre: "Astronomi Tarihi."
Laplace: "Gök Mekanikliği."
Ch.Sturn: "Sıvıların Sıkıştırılması."
Ohm: "Elektrikte Ohm Yasası."
Bu yıl ölen büyük şöhretler: William Blake-Beethoven-Laplace-Pestalozzi.
- Buluşlar ve olaylar:
Gemilerde pervanenin icat edilmesi.
Kükürtlü kibritin bulunması.

1828

- Osmanlılar'da:
Osmanlı-Rus Savaşı.
- Batı'da:
Uruguay'ın özgürlüğünün ilanı.
- Sanatkarlar, bilginler ve yapıtları:
Alexandre Dumas: "Üç silahşörlar."
Auguste Comte: "Pozitivizm."
Goya ve Schubert'in ölümü.
F.Wöhler: "Yapay Üre ve Organik Kimya."
Wollaston: "Ultraviole Işınları."
- Buluşlar, olaylar:
Amerika'da Baltimore-Ohio demiryolunun yapılması.
Palladium'un, Rhodium'un keşfi.
Dunant'ın Kızılhaç'ı kurması.
New York'ta "Çalışanlar Partisi".

1829

- Osmanlılar'da:
Ruslar'ın Edirne'ye girmesi. Edirne Anlaşması. Yunanistan'ın özgürlüğü. Londra Anlaşması. Ruslar'ın Karadeniz'de Ahışa, Anapa'yı almaları. 8,5 milyon altın tazminat ödenmesinin kabulü. II. Mahmut'un giysi devrimini uygulaması.

- Batı'da:
İrlanda'da O'Connell'in özgürlük hareketlerini başlatması.
Venezuela'nın özgürlüğü.
- Sanatkarlar, bilginler ve yapıtları.
Balzac, Goethe, Victor Hugo, Tennyson'un yapıtlarını yayınlamaları.
Delacroix: "Sardanapale."
Turner: "Ulysses."
Chopin: "İlk konserlerini vermesi."
Lamarck'ın ölümü.
- Buluşlar ve olaylar:
Burt'un kullanılabilir ilk yazı makinasını yapması.
Arkadan dolmalı ateşli silahın icadı.
Londra'da hayvanat bahçesi.

1830

- Osmanlılar'da:
Yunanistan'ın ve Sırbistan'ın özgürlüklerinin Osmanlılar tarafından tanınması.
Şehzade Abdülaziz'in doğumu.
İlk gazete olan Takvim-i Vekayi'nin yayınlanması.
Fransızlar'ın Cezayir'e elkoymaları.
- Batı'da:
Fransa'da, Paris 1830 İhtilali.
Varşova'da Polonyalılar'ın Rus egemenliğine karşı başkaldırmaları.
İngilizler'in Mysore'u sömürgelerine katmaları.
- Sanatkarlar, bilginler ve yapıtları:
Stendahl: "Kırmızı ve Siyah."
Victor Hugo: "Hernnani."
Feuerbach: "Ölüm ve Ölümsüzlük Üstüne."
Guizot: "Fransız Medeniyet Tarihi."
Hazlitt, Balzac, Tennyson: Çeşitli yapıtlar.
Jeremy Bentham, W.Cobbet, Fustel de Coulanges: Hukuk ve felsefe üstüne çeşitli yapıtlar.
Plastik sanatlar alanında Camille Corot, Honoré Daumier, Delacroix, Pissarro ve Empressyonistler ve yeni resim akımları.
Auber: "Fra Diavolo."
Bellini, Donizetti: Çeşitli yapıtlar ve operalar.
- Buluşlar ve olaylar:
Çelik uçlu kalemin icadı.
Parafinin bulunması.
İlk kullanılabilir dikiş makinasının icadı.
Amerika'da ilk kadın avukat.
Kolalı yaka kullanılmasına başlanması.
Şili'den Avrupa'ya nitrat ihracatının başlaması.
Kadın giysilerinde eteklerin kısalması.
Çiçekler ve Kordelalarla süslü şapkaların moda olması.

Letaif-i Enderun'un içeriği: Enderun'da yaşam

İLYAS AĞA'nın anılarında anlattıklarını üç kategoriye bölmek doğru olabilir.

Birinci kategoride o tarihte Enderun'da olup biten personel işleri anlatılıyor. Enderun'a kimler gelmiş, kimler yeni görevlere atanmışlar, kimler daha üst derecelere çıkmış, kimler çırağ edilmiş, kimler azledilmiş, kimler katledilmiş? Anılarda bu konuda pek çok bilgi var. İlyas Ağa Enderun'daki ağaların sicilini tutmuş. Bunların içinde sadrazamlığa kadar yükselenler var. Sözügelisi Eski Bostancıbaşı Abdullah Ağa'nın Ahırbaşılığa, oradan Kaptanpaşalığa geçişini, daha sonra istifa etmesini, şart koşarak Sadrazamlığı kabul etmesini, hastalanmasını, azlini ve vefatını böylece izliyoruz. Öte yandan Koyunyemez Arif Ağa, ya da Atkafalı Mehmet Ağa'nın nereden gelip nereye gittiklerini de İlyas Ağa'nın anılarından ayrıntılarıyla öğrenebiliyoruz.

İlyas Ağa'nın anılarının ikinci kategorisini Saray'daki yaşamı yansıtıyor. Kitabın büyük bölümü bunlara ayrılmış. Bayramlaşmalar, Ramazan'lar, Saray'dan Saray'a gidişler, eğlenceler, oyunlar, yarışmalar, ziyafetler uzun, geniş ayrıntılar içinde anlatılıyor. Zaman zaman, musahiplelerin, maskaraların Padişah'ı nasıl eğlendirdiklerine ilişkin bilgiler, çalgıcıların ve şarkıcıların marifetleri bu bölümde. Özellikle törenlerde giyilen giysilerin zengin renkleri ve biçimleri bu grup anılarda anlatılıyor. İlyas Ağa Saray'daki bu olaylara ilişkin anlatısında sürekli olarak güldürüyü kullanıyor. Bazen haksızlıkları eleştirdiği, bazı kişileri övdüğü, bazılarını da kötülediği görülüyor.

Anıların, özellikle 1826 yılından, yani Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonraki döneme ilişkin olan bölümü ise farklı. Burada artık eğlenceler değil, talimler, savaş olayları ve somurtkan haberler anlatılıyor.

İlyas Ağa'nın güncesine geçmeden bu genel görüntüden hareket ederek Letâif-i Enderun'un içerdiği çeşitli konuların başlıcalarını kısaca anlatmayı yararlı buluyorum.

Enderun Ağası:

İlyas Ağa'nın güncesini yazdığı tarihteki Enderun Ağası modeli üç yüz yıllık bir kurumun gerçek görüntüsünü elbette veremez. Bu tarihte

Enderun eski disiplinini ve bir açıdan anlamını yitirmiş bir kurumdur. Bununla birlikte bir Enderun Ağası'nın geleneğini göstermesi bakımından İlyas Ağa'nın anlattıklarını gözden kaçırmamak doğru olur. İlyas Ağa, Enderun ağalarının "Saray'ında yaşadıkları Padişah'ın azat kabul etmez köleleri olduğunu" söylemektedir.

İlyas Ağa bununla da kalmıyor. Daha birçok yükümlülükleri belirtiyor. Ona göre bu ağaların hepsi Padişah'ın huyunu suyunu bilmek zorundadırlar. Enderun ağası, Padişah gibi (ve de âmirleri, sözgelişi Silah-tar Ağa) düşünmek, hatta benzeri duygular oluşturmakla yükümlüdür.

Bunun sonucu olarak ağalara dayak atılır, sevindirilirler ve böylece her şey çözümlenmiş olur.

Osmanlı orduları sınırlarda perişan olurken, İlyas Ağa, Padişah için "zaferlerin-utkuların arkadaşı" deyimini kullanır. Bu iki yüzlülük ve bu korku, o tarihlerin ortamı içinde olağan ve doğal olarak karşılanır. Enderun Ağası böylesine kişiliksiz olarak yetiştirilmektedir. Töre budur, gelenek budur.

Bu tanımlamayı yaparken bu sistemin dışına çıkabildiğine de değinmek gerek. Çünkü ağalar bu sınırlamalar içinde sürekli olarak çırağ çıkarılmalarını isteyip Saray'dan ayrılmaya çalışmaktadırlar. Bazıları:

—"Saray'a kazık mı kaktık?" diyebilmektedirler.

Bazıları hiçbir şey demeden bırakıp kaçarlar. İlyas Ağa gibi daha kıvrak ve becerikli olanlar araya adam koyarak genç yaşta Enderun'dan ayrılabilirler.

Bu oluşum, kısmen geleneksel pratik içinde gerçekleşir. Ama bunun yanında "zeman"nin değişmesi ve Enderun ağalarının kişiliklerine sahip çıkma bilinçleri de yer almaktadır. Zeman öylesine değişmektedir ki, Enderun artık gelecek için umutlar ve bekleyişler vâdetmemektedir.

İlyas Ağa ve arkadaşları, klasik ve geleneksel Enderun ağası olmadıklarından başka kapanan bir dönemin son temsilcisi niteliği ile eski Enderun geleneklerine inançlarını da yitirmiş görünmektedirler.

Saray'da günlük yaşam

Saray'da Enderun ağaları kendilerine ayrılan odalarda, daha doğrusu koğuşlarda yaşarlar. Ağaların her birinin bir yatağı ve sandığı vardır. Koğuşta kendisine ayrılan yere yatağını serer ve yatar. Eğer odasını değiştirirlerse (ister daha üst odaya çıksın, ister ceza olarak alt odaya indirilsin) yatağını alıp yeni odasına gider. Ağalara kıdemlerine ve işlerine göre peyke (oturma yeri) de verilir. Yukarı makamlardaki ağaların kendilerine ayrılmış özel odaları, daireleri vardır.

Ağaların yemekleri Saray mutfağında hazırlanır. Ancak İlyas Ağa'nın daha sonraki güncelerinden anladığımıza göre bu yemekler kaliteli sayılmaz. Ağamız koğuşlara getirilen yemeklerin yenmeden atıldığını, ziyan edildiğini söyler. Yeniçeriler'e sırtlarını dayayan Eğin'li aşçıların hırsızlık ettiklerini ve Yeniçeriler kaldırıldıktan sonra Silah-tar Ağa'nın bunları atıp yerlerine Bolulu aşçıları getirttiğini anlatır. Ama İlyas Ağa onlara

da çok güvenmez. Altı ay kadar iyi yemek yiyebileceklerine değinip geçer. Yine bu arada ağaların kendi aralarında (tuhafça) yemekler pişirdiklerini de anlatır. Bunun yanında gezilerde hazırlanan ziyafetlerde ya da buna benzer vesilelerde nefis yemekler yendiğini kaydeder.

Görev konusuna gelince: İlyas Ağa sık sık işlerinin yarısının Padişah'a hizmet olduğunu söylemekle birlikte (Hizmet-ül mülûk nısf-ı sülûk) kendi açısından bu hizmetlerin neler olduğunu anlatmaz. Biz, tarih kitaplarından öğrendiğimize göre çuhadarların özellikle törenlerde görev aldıklarını anlıyoruz.

Atamalar, çırağ çıkarmalar ✕

İlyas Ağa güncesinin oldukça büyük bir bölümünü atamalara ve Saray'dan ayrılmalara ayırmış bulunuyor. Gerçekte bir Enderun ağasının en çok ilgilendiren konu Saray'da hangi mevkiye geleceği ve oradan ne zaman ne tür olanaklarla ayrılacağı. Çünkü saygınlığın ve maddi varlığın ölçüsü budur ve Saray'dan ayrıldığı zaman kendisine sağlanacak olan ekmek parası da buna göre belirlenecektir. Çağımızda devlet dairelerinde bürokratlar ve teknokratlar nasıl müdürlük, genel müdürlük, müsteşarlık kademelerine çıkmak için uğraş vermekteyseler, Enderunlu ağalar da Çuhadar Ağalığa ya da Silahtar Ağalığa çıkmak için çalışmaktadırlar.

Çırağ çıkma ise hem ağanın kendi isteği ile olmaktadır, hem de kendisi istemese bile üst makamlar bu işi re'sen yapmaktadırlar. İlyas Ağa, Saray'ın sert, bağlayıcı yöntemlerine rağmen bu konuda belli bir özgürlük düzeni olduğunu gösteren olaylara kitabında yer veriyor. Sözgelisi Saray'dan ayrılmak çok güç değildir. Yani kimse Enderun'da kalmaya zorlanamaz. İlyas Ağa'nın verdiği örnekler oldukça ilginçtir.

Hünkâr şerbetçisi Derviş Mustafa Ağa ile Câmeşuybaşı Hayrettin Bey "Saray'a temel mi kaktık?" diyerek, hem de yüksekçe gelirli ekmek paraları ile ayrılmışlardır. Tiryaki Ahmet Ağa'nın işi daha ilginçtir. Bir gün kafayı bulur (Tiryaki olduğuna göre uyuşturucu, uyarıcı kullandığı anlaşılıyor) bıçağını çıkar ve mabeyncilere gidip bir dizdarlık ister. Kendisine dokunmazlar ve isteğini verirler. Çıraklığı bırakıp Saray'dan kaçmak da mümkündür. Aralarında hissî ilişkiler olan iki ağanın Saray'daki rahatı bırakıp gitmeleri bunun örneğidir.

Çırağ çıkan ağaya rütbesine ve saygınlığına göre geçinmesini sağlayacak bir gelir kapısı açılır. Buna Enderun dilinde "nânpare" ya da "ekmek parası" denir. Bunlar genellikle vakıf hizmetleridir. Sözgelisi Mantar Osman Ağa'ya "Otluk Emâneti", Yantûri Bekir Ağa'ya "Pazarbaşılık", Mehterbaşı İsmail Ağa'ya "Mizân-ı harir kâtipliği", Mariz İbrahim Bey'e "Haseki Sultan Tevliyeti" bağışlanır. Bu görevler bu kişilerin yaşamları ile sınırlıdır ve bu gelirler bunların vefatında başkalarına verilir.

Saray'dan ve Enderun'dan genellikle cezalı olarak çıkarılanlara ise bazen hiçbir şey verilmez. bazen de Padişah'ın hazinesinden çok küçük bir maaş bağlanır. Sözgelisi Silahtar Ali Ağa, Enderun'da temizlik yapar-

ken izinsiz olarak evlenen onbir ağayı Saray'dan çıkarmış ve bu arada kendilerine ellişer kuruşluk (bugünkü para ile yaklaşık onbeş-yirmi bin lira) aylık bağlamıştır. İlyas Ağa bu olayda haksızlık görmekte ve ağaların yıllarca sürüp gelen emeklerinin yok edilmesini eleştirmektedir.

İlyas Ağa'nın kendisi de on dokuz yıl sonunda çuhadarlık rütbesine çıkmış ve bu tarihte 450 kuruş aylıklı, küçük sayılan bir kâtiplik ile Saray'dan ayrılmıştır.

Enderun'da disiplin ✕

Enderun çok katı ve sert bir disiplin kuruluşu olmakla birlikte, İlyas Ağa'nın döneminde bu disiplinin bir ölçüde gevşediğini söylemek mümkündür. Esasen daha önce Enderun'a yalnız devşirme çocukları alınırken XIX. Yüzyıl başında bu kuruluşta bir tek mühtediden söz edilmektedir. Artık bu dönemde Enderun ağaları daha çok Saray çevresindeki insanların çocuklarından oluşmaktadır. Geleneksel Osmanlı politikası olan aileyi güçlendirmemek davranışı da bu dönemlerde eski etkinliğini yitirdiği için disiplinindeki gevşeme doğal bir sonuç oluyor. Buna karşın zaman zaman acımasız uygulamalar yapıldığı da görülüyor.

Enderun'da çeşitli disiplin cezaları uygulanıyor. Önce dayak geliyor. Bu dönemde bir ölçüde azalmış olsa bile baltacılara, müezzinlere, hattâ bazı hallerde yüksek rütbeli ağalara bile falaka atıldığını anlıyoruz. Çok etkili cezalardan biri Hastalar yerine gönderilmek... Bu ceza bazı hallerde Çuhadar Ağa gibi çok üst düzeydeki kişilere de uygulanıyor ve böylece cezalandırılan ağalar Enderun'un tatlı havasından uzaklaştırılmış oluyorlar.

En önemli ve ağır bir ceza, Enderun'dan ve Saray'dan çıkarılma biçiminde oluyor. Yani ilgili, kendi isteği dışında olarak küçük bir ekmek parası ile ya da hiçbir şey verilmeden çıkarılıyor ve "Defter-i Mûteber"den adı kazınıyor.

Sürgün ve idam, cezaların en ağırı ve çok nâdir hallerde başvuru bir cezalandırma biçimi. İlyas Ağa şehzade berberliği yapan Türk Mehmet Ağa'nın sürgün edilip Kartal'da kafasının kesildiğini anlatıyor, ama başka örnekler vermiyor.

Enderun'da spor

İlyas Ağa'nın güncesinde özellikle vurgulanan konular; eğlenceler, geziler, spor hareketleri ve oyunlar oluyor. Bu tarihlerde tatil günleri Pazartesi ve perşembe. Bu günlerde hava iyi olursa Padişah Saray erkânını ve tabîi Enderun ağalarını alıp "Biniş" denilen gezilere götürüyor. Padişah'ın Saray'daki erkekleri toplantıya götürmesi, Osmanlı Sarayı'nın geleneklerinden ve pratiklerindendir. Yaşamlarını Saray'ın duvarları arasında sürdüren yüzlerce ağa bu yoldan biraz soluk alır, mutlu olur. İlyas Ağa binişlere ve bu tür eğlencelere Saray kadınlarının götürüldüğünden hiç söz etmez.

Bu gezilerde genellikle iyi yemek yenir. Saray'ın yemeklerinden yakı-

nan ağalar için bu konu önemlidir. Bunun dışında çeşitli gösteriler ve eğlenceler düzenlenir.

Bu gösterilerin ve eğlencelerin başında spor hareketleri gelmektedir. Osmanlı sporu güreş, tomak oyunu, okçuluk, atçılık ve top oyunlarından ve özellikle geleneksel cirit karşılaşmalarından oluşur.

İlyas Ağa güncesinin baş tarafında olmasa bile, giderek ve genellikle “Güreş”lerle ve güreşçilerle alay eder. Ama kitap okunurken sürekli olarak bütün binişlerde ve başka türden toplantılarda güreş yapıldığına tanık oluyoruz. Buna karşın başlangıçta küçük çocuk yaklaşımı ile pehlivanlara uzun yer ayıran İlyas Ağa, gide gide bunlardan bıkmış görünüyor. Bir kez pehlivanlara “güruh-u mekruh” (pis herifler) diyor. Birçok kez bunların bitip tükenmek bilmeyen itişip kakışmalarından izleyenlerin bıktıklarını, usandıklarını anlatıyor ve genellikle bunlara yapılan bağışları eleştiriyor. Bu arada güncesinin ilk bölümünde büyük pehlivanların adlarını sıralıyor: İkiz Pehlivan, Dobrucalı, Suhteoğlu, Hamza Pehlivan gibi.

“Okçuluk”, Osmanlı sporunun önemli bir yönü. Padişah da bu sporun başındaki Okmeydanı şeyhinden diploma alıyor. İlyas Ağa’nın kendisi de okçuluk öğrenmeye çalışır. Aslında buna fiziksel yeteneği de yoktur, ama içtenlikle bir açıklama yapar. Padişah belli bir tarihte yalnız okçuları binişe götürmeye başlayınca İlyas Ağa da binişlerden uzak kalmamak için okçuluk öğrenmeye soyunur; tabii bu konuda herkesten geri kalır. Ama şakayı elden bırakmaz. Acemiler ok atarlarken herkesin yol kenarında nasıl barınacak, saklanacak yer aradığını anlatır. Bu arada, daha sonraları veremden ölecek olan II. Mahmut’un ne kadar kuvvetli bir insan olduğunu ve 1100 adıma ok attığını öğreniyoruz. Tabii zamanın gereği olarak İlyas Ağa velinimetini Padişah’a belli ölçüde dalkavukluk yapmış olabilir ama genellikle tarihler gerek III. Selim’in ve gerek onun yetiştirmesi ve yeğeni II. Mahmut’un güçlü insanlar olduğunu yazarlar.

Osmanlı sporlarının en önemlisi “Cirit”tir. Ancak bu spor, binişlerden çok, belli alanlarda yapılır. Daha önceki dönemlerde bir tür gladyatör döğüşünü andıran cirit karşılaşmalarında devamlı sakatlıklar çıktığı, insanların öldüğü, yaralandığı anlatılır. İlyas Ağa bize bu tarihlerde, bir tek olay dışında bu tür sakatlıkların olmadığını, gözlerin çıkmadığını, yanakların patlamadığını söylüyor. Hattâ bu tarihlerde bu tür oyunlar bir anlamda Amerikan güreşine benzer gösteriler biçimini almış durumdadır.

İlyas Ağa’nın anlattıklarına göre cirit oynayanlar iki bölük olurlar. Bu bölüklerin birine “lahanalar”, ötekine “bamyalar” adları takılır. Bazen bu olaylardan biri yalnız akağalar, öteki siyahî harem ağalarından oluşturulur. Bunlar aralarında öylesine kıyasıya döğüşürler ki, izleyenler dehşet içinde kalırlar. Ancak İlyas Ağa, kendisine özgü alaycılığı ile, bu insanın aklını başından alan oyunlarda kimseye bir şey olmadığını anlatır.

Bir başka önemli spor türü “*Tomak Oyunu*”dur. Tomak, bir ipin ucuna takılmış meşin bir topla oynanır. Taraflar tomaklarla birbirlerine saldırırlar. Oyunun kuralı vardır. Meşin top sırtta vurulacaktır. Ancak ciritte olduğu gibi tomak oyununda da senaryolar uygulanır. Bazı hallerde tomakçıların ölçüyü kaçırıp birbirlerine fena giriştikleri olur. O kadar ki, izleyenler “Aman bunlar birbirlerini öldürecekler” diye telaşlanırlar. Oysa tomakçılar aralarında anlaşmışlardır ve bu görüntüyü daha çok bahşış almak için vermektedirler. Bununla birlikte İlyas Ağa bu oyunun belli bir marifet ve yetenek gerektirdiğini söyler ve Galata Saray’lı beceriksiz ağaların tomak oynamak isterken birbirlerini nasıl hırpaladıklarını anlatarak onlarla alay eder.

Bir başka spor türü “*Top Oyunu*”dur. İlyas Ağa güncesinde bu oyuna bir kez değinir. Bu oyunda da ağalar iki bölük olurlar ve karşılıklı olarak top atarlar. Hangi taraf topu yakalayamazsa, karşı taraf şarkı, mani gibi şeyler söyleyerek öteki tarafla alay etmek hakkını kazanır.

Bunların dışında İlyas Ağa “*Mızrak Oyunu*”ndan sözeder. Bu oyunda yere bir daire çizilerek atlılar bunun yöresinde atlarını harmanlayıp dolaştırarak birbirlerini bu dairenin dışına çıkarmaya çalışırlar. İlyas Ağa bir kez Padişah’ın da bu oyuna katıldığını ve namlı bir atlı ile mızrak oyunu oynadığını anlatır.

“*Lobut Atma*” da spor türlerinden biridir. Atlılar atlarını sürüp (İlyas Ağa keskin dizgin deyimini kullanıyor) bir noktada duruyor ve ellerindeki lobutları yere vurup havaya savuruyorlar ve iki ağaç arasına gerili bir ipin üstünden aşırırmaya çalışıyorlar.

Bütün bu spor hareketleri ve oyunları içinde at koşusu, koşu, kürek çekme ve yüzme oyunlarına hiç yer verilmediği görülüyor. Öte yandan Yeniçeriler’in kaldırılması olayından sonra II. Mahmut yenilikler yapmaya girişince bu oyunların bırakıldığını görüyoruz. İlyas Ağa ciritin oynanmasının yasaklanması karşısında bazı ağaların tepkilerine de kitabında yer veriyor. Bazıları “Cirit gibi oyun var mı?” derken Padişah’ın ve Saray büyüklerinin düşüncesi “cirit-i gayri müfit”i yani (yararsız cirit) bir daha oynatmamaktır.

Enderun’da müzik

Saray’da ve Enderun’da sanatsal faaliyetlerin başında musiki gelmektedir. Bu dönem Türk musikisinin önemli kompozitörlerinin yetiştiği bir dönemdir. Derviş İsmail Dede’nin seçkin öğrencileri Arif Ağa, Çilingirzâde, Dellalzâde, Tanburi Ahmet Ağa, Suyolcu Salih Efendi, Kemani Ali Ağa, Şakir Ağa, Tanburi Zeki Ağa, Derviş İsmail Efendi ve kitapta adları geçen öteki musiki yapımcıları bu dönemde yetişmiş ve eserlerini vermişlerdir.

Müzik aygıtlarının başında davul zurna gelirse de, İlyas Ağa zurnacıbaşının zurnasından keman gibi sesler çıkardığını vurgulamakla yetinir. Mehter takımı da çeşitli vesilelerle ortaya çıkar. İlyas Ağa “Davul zurna çalındı. Gönüller ferahlandı” diyor. Ancak içtenlikle mi söylüyor, alay

mı ediyor; işin o yanı belli olmuyor. Yine bir başka yerde, bir ağanın davul zurna ile birlikte şiir okumasını alay konusu yapıyor. Ama genellikle bunlara ağırlık vermiyor. Bunlara karşın kemancılara, tanbur çalanlara çok yer veriyor. Bu dönemde başka hangi çalgıların kullanıldığı İlyas Ağa'nın kitabından anlaşılamıyor.

İlyas Ağa bu tarihteki Osmanlı musikisi, daha doğrusu şarkıları hakkında oldukça ayrıntılı bilgi veriyor. Bu şarkıların bazılarının yüksek düzeyli olduğunu, bazılarının ise "tavşan şarkısı" niteliğinde bulunduğunu anlatıyor ve bu ikinci kategori şarkıları küçümsüyor. (Tavşan şarkısı: Tavşan oyunu bu tarihlerde Ege adalı Rum çocuklarına kadın elbisesi giydirilerek oynattırılan oyunlar ve söylenen sokak şarkılarıdır.) Sözügelşi İlyas Ağa:

"Çin-i kiysusuna zincir-i teselsül dediler..."

ya da

"Manendime etti zuhur"

şarkılarını beğeniyor. Buna karşın:

"Bir mahalde o yar ile bulundum.

Neyleyim ah.. ciğerimden uruldum" (vuruldu)

şarkısını bayağı ve düşük kaliteli buluyor.

Saray'da müzik, odalarda yapılıyor. Ayrıca Meşkhane gibi yerler bulunuyor. Bunun kendine özgü yöntemleri de var. Bir kez müziğe daldıkları sırada Seferli Odası'nın tutuştuğunu anlatan İlyas Ağa, bir başka kez Yıldız Köşkü'nde Padişah'ın ağaları havuzda kayığa bindirilip şarkı söyletmesini de güncesine yazıyor.

İlyas Ağa'nın anlattıkları olaylar içinde dikkati çeken noktalardan biri, bu tarihlerde yapılan musikinin niteliğidir. İlyas Ağa gerçi kendisi de şarkı söylemektedir ve Padişah onun da semai öğrenmesini, musiki meşketmesini emretmiştir, ama Ağamız "Bizim musikişinaslarımız nota bilmedikleri için Hollanda elçisinin gönderdiği bir kutudan çıkan müziğin ne olduğunu anlamadılar" demektedir. Bilinebildiği kadar bu tarihlerde (III. Selim zamanından beri) "Hamparsum notası" kullanılması gerekmektedir. O halde ya İlyas Ağa bunu bilmemekte ya da Hamparsum notası dahi kullanılmamaktadır, diye düşünebiliriz.

Bu konuda bir nokta daha var. II. Mahmut, Mehter'i kaldırmış, yerine Saray muzikasını koydurmuştur. İlyas Ağa kitabının sonlarına çok sesli müzik takımının çaldığı havaları övmekte, zurnanın bir zırlıtı olduğunu kabul ettiklerini yazmaktadır.

Enderun'da şiir

İlyas Ağa güncesinde, zamanın şairlerine ve şiirine de yer vermektedir. Bu dönem, divan şiirinin gücünü yitirdiği ve tatsız, anlamsız bir yineleme içinde bocaladığı bir dönemdir. İlyas Ağa'nın Fuzuli'den, Baki'den, Şeyh

Galip'ten sonra Enderunlu Vasıf'ın, Rasih Efendi'nin şiirlerini övmesi şiir konusundaki yüzeyselliğini ve o tarihteki Enderun yöresinin bu konudaki hafifliğini gösteriyor diyebiliriz. Esasen, güncenin daha sonraki bölümlerinde Farsça beyitlere bol bol yer veren Ağamız, yukarıda değindiğimiz büyük şairlerden hiç söz etmiyor.

Bu arada bir olay oldukça önemli ve "indicatif" bir nitelik gösterir. İlyas Ağa'nın kendisi de şiirle uğraşır. Bu bakımdan bir münasebetle Ekmel adlı bir ağanın şiirini küçümser ve onunla alay eder. Oysa bu şiir dikkat çekicidir. Oldukça ağır bir dille yazılan bu şiir parçasının bugünkü dil ile söylediği şudur:

"Dağlar baştanbaşa beyaz giysilerini giydiler.

Şimdi kış soğuk ipliklerle mavi elbisesini dikeyor."

Ekmel Bey'in, berimleme niteliğindeki şiirinin oldukça çağdaş bir görünümlü vardır. Sanki şairin Batı şiirinden haberi olduğu izlenimini vermektedir. Ancak, İlyas Ağa ve arkadaşları alışıktıkları Enderunlu Vasıf şiirlerinin aladeliliğinden kendilerini kurtaramamakta ve bu tür şiirleri beğenmemektedirler.

Musahipler, Orta oyunu, Hayal oyunları

Saray'daki eğlencelerin önemlilerinden biri de musahiplerin Padişah önünde yaptıkları parodiler ya da gösterilerdir. Bunlar bazen anında yaratılır, bazen de daha önce kurguları hazırlanır, sonra Padişah ve Saray halkı önünde sahneye konur. Bu senaryoların uygulanmasında bol bol tulûat yapılır. Bu oyunların aslında kaliteli oldukları söylenemez. Hepsinde egemen olan güldürü ögesi oldukça ilkel ve kabadır. Sözel bir musahibi havuza atarlar. Musahip kasıtlı olarak telaşlanır, ama sonunda iş ciddileşir ve adamı güçlkle kurtarırlar; fakat bu sırada bir başka ağa boğulur. Bir başka kez aynı musahibi (Küpeli Abdi Bey) zürafaya indirip koştururlar. Bir kez "Cin Ahmet" denilen bir soytarıyı Abdi Bey'e musallat ederler. Abdi Bey öteki ağalara "Tütsü yakın, beni kurtarın" diye yalvarır. Bunlar çok beğenilen oyunlardır. Padişah'ın bu oyunları kendisi için değil, Saray'daki ağaları eğlendirmek için düzenlediği düşünülebilir. Ancak bir başka kez yaşlı ağaları kara yatırmak suretiyle sağladığı güldürü için bunu söylemek mümkün değildir.

Bu oyunların en kabası curcunadır. Curcuna soytarılının, güldürücülerin meydana dökülüp garip hareketler yapmaları, garip sözler söylemeleri ve gürültü etmeleridir.

Bu oyunlar daha sonra belirgin ölçüde azalır. Özellikle 1826'dan sonra orta oyunu ve hayal oyununun Saray'da önem kazandığı anlaşılmaktadır.

Çeşitli oyunlar ve seyirler

İlyas Ağa, on dokuz yıllık güncesinde yalnız bir kez canbazlardan söz eder. Dikkat çeken nokta, bu canbazların yabancı olmasıdır. Daha

eski tarihleri anlatan yazarların sözünü ettikleri büyük canbaz trupları artık kalmamış mıdır? İlyas Ağa bu uzun yıllar boyu yalnız bir tek kez mi canbaz izlemiştir? İşin bu yönü iyi anlaşılmıyor. Güncede yeralan canbazlık öyküsü ise dikkat çekicidir. Ağalar Sardunyali bir erkek ile “aceze-i nisâdan” bir kadının yaptıklarını şaşkınlıkla izlerler. Aceze-i nisâdan (zavallı kadınlardan) olan canbaz (Belki de kadın kılığına girmiş bir erkekti) karnında taş kırdırır, üstünden atlar geçer. Onu izleyen ağaların akılları başlarından çıkar. Aynı konuları yineleye yineleye anlatan İlyas Ağa’nın on dokuz yıl boyunca bir daha canbaz görmemesi, ya da görmüşse de bundan sözetmemesi üzerinde durulacak bir nokta oluşturuur.

Bu tür seyirlerden bir başkası da Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa’nın gönderdiği zürafa ile İran Şahı tarafından gönderilen file ilişkin olanıdır. Enderun ağaları, İlyas Ağa’nın deyimi ile Padişah sayesinde bedava olarak bu kadar acayip şeyleri seyredebilmişlerdir ve yine onun dediği gibi bu hayvanları görüp Tanrı’nın hikmetine şaşıp kalmışlardır. Tefsir ve kelâm tekerlemelerinin sınırları içine hapsedilmiş bilgileri ile devlette büyük hizmetler yükümlenmeye hazırlanan bu kişilerin (İlyas Ağa ilerde İstanbul Müftüsü olacaktır) doğa ve dış dünya üzerine olan bilgilerinin azlığı ürkütücü ve düşündürücüdür.

Enderun’da cinsel yaşam

Enderun ağalarının evlenmeleri genel kural olarak yasaktır. Bunlardan yüksek rütbeli olanlar izinle evlenebiliyorlar. Ancak bunların evlerine gitmeleri de belli yöntemlere bağlı. İzinsiz evlenmek ise suç! Yeni atanan bir Silahtar Ağa Enderun’daki uygunsuzlukları ortadan kaldırmak için gizli evlendiklerini duyduğu bazıları büyük rütbeli ve kıdemli on bir ağayı küçük bir aylıkla Saray’dan çıkartır. İlyas Ağa bu olayı anlatırken bu ağalara gadredildiğini söyler. Bundan anlıyoruz ki, daha pek çok ağa evlidir ve bu cezalandırma bir anlamda haksızlık olmaktadır.

Bunun yanında bu konuda başka türde hüznü ve güldürülü dramların da yaşandığı anlaşıyor. Enderun’da uzun süre hizmet veren yaşlı ve büyük para biriktirmiş ağalar çırağ edildikleri zaman onları kapmak ve bir kadınla başgöz etmek için bekleyen açığöz araçlar var. Yaşlı ağalar Enderun’daki rahatı bırakıp bu tür serüvenlerin içine düşmekten çok korkuyorlar.

Kadın/erkek ilişkileri bakımından Enderun halkının yaşam çizgisi bu kadar basit. İlyas Ağa kadınları görmekten, kadınlarla mektuplaşmaktan sözetmiyor. İnsanlığın uygarlık sürecindeki en önemli dürtülerinden olan kadın/erkek sevgisi ve ilişkisi, kadının özgürlüğü ve kişilik iği Osmanlı Sarayı’nda konuşulabilen bir konu değil. Burada trajik bir boşluk var. Ama doğada olduğu gibi toplum yaşamında da boşluklar doluyor ve Saray erkekleri bu eksikliğe başka çareler arıyorlar.

Bu açıdan çeşitli yaş basamaklarındaki yüzlerce erkekten oluşan bu

topluluğun içinde eşcinsellik olayları kendiliğinden doğuyor ve garipsenmiyor. İlyas Ağa güncesinde sürekli olarak bu konuya değiniyor. Dikkat çeken nokta; büyüklerinden korktuğu ve çekindiği için eleştirilerini bile çoğu kez çok üstü kapalı yapan, birçok hallerde çok açık olan yanlışlıkları görmemezliğe gelen İlyas Ağa, eşcinsellik ile ilgili olayları rahat ve açık bir biçimde anlatmaktan çekinmemektedir.

İlyas Ağa, Kaftancı Ruşen Ağa ile sevdalısı Ethem Ağa'nın Saray'dan kaçışlarına üzülür. Öte yandan Keçi Arif Ağa'nın (namlı musikişinas Arif Ağa) yanına verilen genç çocuk ile olan ilişkisini, şarkı söylerken sevgilisine bakıp gözlerini nasıl süzdüğünü anlatır. Yine bu arada İlyas Ağa'nın deyimi ile dışardan bakıldığı zaman şen ve mutlu bir kız gibi görünen Kalyoncu Bekir Ağa'nın, Silahtar Ağa'nın tütüncüsü Şemsi Mehmet Ağa'yı kıskanıp kavga çıkardığını ve yerinden ettirdiğini öğreniyoruz. Çuhadar Mehmet Ağa da gönül çalan bir güzel çocuk imiş.

Bu örneklerin içinde en ilginç olanı, II. Mahmut'un eşcinsellik olayları karşısındaki tutumudur. II. Mahmut sevgilisine göz süzen Arif Ağa ile alay eder. Bir başka kez ise şehzadesi Abdülmecit'in oyun arkadaşı olan sekiz, dokuz yaşındaki çocuklara kadın elbisesi giydirilmesini ve ağaların önünde öyle oynamalarını emreder.

Eşcinsellik konusunda dikkat çeken bir başka nokta, bunların çoğunun çalgıcı ve şarkıcı ağalar arasından çıkmasıdır. Sözel gelişim güncede Dellalzade Çavuş İsmail Ağa'nın el üstünde büyütülen "gümüş endamlı" Haşim Bey'e sevdalanmasına önemle yer verilmektedir. Anlaşıldığına göre lobut ve ok atan, cirit oynayan ağalara oranla daha duygulu olan şarkıcı ve çalgıcı ağalar romantik eğilimlerini karşılamak için kadın bulamadıklarından bu gereksinimlerini kendi aralarında karşılama yoluna gitmektedirler. Türk musikisinin besteden çok güfteye dayanması da belki bu oluşumu kolaylaştırmaktadır.

İlyas Ağa'ya gelince, yaşamının on dokuz yılını bu 500 kişilik topluluk içinde geçirmiş bulunuyor. On bir yaşında girdiği Enderun'da ergenlik çağını geçiriyor. Daha da büyüyor. Kendisinin başkalarına acemilik ettiği yıllar geride kalıyor. Ona da yetiştirilmek üzere acemiler veriliyor. Daha önce de belirttiğimiz gibi otuz yaşında Enderun'dan ayrılıyor.

İlyas Ağa kadınlardan pek söz etmiyor. Kadın konusu bir valide sultan öldüğü, bir prenses doğduğu zaman gelip geçiyor. Ortamın, kuralların baskısı altında başka türlü yapması belki de mümkün değil. Buna karşın eşcinsellik konularında açıkça hoşgörülü. Giderek kullandığı sözcükler, deyimler, bazı önemli önemsiz yorumlar dikkat çekiyor. Daha sonraları tasvir gibi güzel olan bir Rüstem Ağa'dan "ateş gibi kırmızı yanaklı çocuklar"dan, "kız gibi" oğlanlardan söz ettiği de oluyor. Kuşkusuz bu gözlemi bir tanımlama için yapmıyorum. Ancak, bir eğlence sırasında Osman Bey'in kıvılcımlar saçan ışıklarıyla, Merkezzade'nin gonca dudaklarıyla görüntülerini güncesine yazması elbette gözden kaçmıyor. Ama yine gözden kaçmayacak kadar dikkat çeken bir başka olay daha var. İlyas Ağa, Kilerli Mustafa adında bir ağanın hazin ve kaba öyküsünü

anlatırken eşcinselliğin karşısında olduğunu açıkça belirtiyor. Adı geçen Mustafa Ağa, sevgilisi Emin Bey'e gösteriş yapmak için bir top namlusunu kaldırmak istemiş. Kendisini zorlayınca ağzından burnundan kanlar fışkırarak ölmüş. İlyas Ağa bu olayı anlattıktan sonra bir de sonuç çıkarıyor ve:

“Tanrım bu tür belalardan ve tutkulardan korusun ve delikanlılarla arkadaşlıktan kimsenin gönlünü mutlu etmesin.”
diyor.

Kavgalar, entrikalar, eleştiriler

İlyas Ağa, “Enderun'da agavat çok” diyerek alay ediyor. Tabii bu agavat çokluğu ve çıkar kavgası içinde çeşitli olaylar ve sürtüşmeler de meydana çıkıyor. Bu dönemin büyük bir bölümünde kendi kafası da kesilene kadar Halet Efendi zaten kalitesiz ve kişiliksiz olan Osmanlı yöneticilerini saçıp savurmaktadır. Şeyhülislam Çerkes Halil Efendi'yi sürdürmekte, yaşlı adamın eşini “büyü yapıyor” suçlamasıyla boğdurmaktadır. İlyas Ağa'nın ağabeyi olan ve Padişah'ın çok yakınında bulunan Behçet Efendi'yi de sürdürmüştür. Sadrazamlığa atanan Benderli Ali Paşa'yı atandığı tarihten on bir gün sonra sürdürmüş ve kafasını kestirtmiştir. İlyas Ağa herhalde Halet Efendi'den ürktüğü için Benderli Ali Paşa'ya yapılan haksızlığı vurgulamaktan kaçınıyor; tersine adamcağzı kötülüyor.

Öte yandan Enderun içinde, ağaların düzeyinde entrikalar da eksik değildir. İlyas Ağa bu konuda daha yüreklidir. Sözgelişi Burnaz Ahmet Ağa'nın yaptığı gammazlıkları anlatır. Kapı Ağası Salih Ağa'nın, Anahar Şakirdi Çerkes Abdi Bey'in nasıl haksızlığa uğradıklarını vurgular. Yerine göre bu eleştirilerini yukarı makamlar düzeyinde yapar.

Uygunsuz ve ahlâksız bir ağayı Eyyüp Türbesi'ne atadığı için dolaylı biçimde Padişah'ı, yazı yazmasını bilmeyen kişileri kâtipliğe, hesaptan anlamayanları muhasebeciliğe atadığı için Silahtar Ağa'yı eleştirir. Fesatçıların dedikodu yapıp Saray'a içki getiriyor demeleri üstüne değerli bir ağayı Saray'dan çıkartan Silahtar Ağa'yı gaddarlıkla nitelemekten çekinmez. Kaftancı Ağa gibi yüksek rütbeli bir kişinin falakaya çekilmesini, hazine kethüdasının “Hastalar Yeri”ne gönderilmesini doğru bulmadığını anlatır. Eleştirilerini Padişah'ın gereksiz yere haketmeyenlere bahşış dağıtmasına kadar uzatır. Bir yerde eski silahtarın kendi kardeşine layık olduğu halde “iltimas yapıyor” denilmemesi için görev vermediğini, oysa yeni silahtarın yeni doğan çocuğunu Enderun'a yazdırdığını belirtir ve o arada kendine özgü alaycılığı ile “bu atama üç odaya da iltifat oldu” der.

Enderun'daki yaşam içinde günlük olayların pek çoğu var. Sözgelişi bir yerde İlyas Ağa, kendisi çuhadar olduktan ve bir ölçüde palazlandıktan sonra “Kel Nuri” adındaki ağa ile peyke yüzünden nasıl kavgaya ettiğini anlatır (bu kavgaya şimdiki masa kavgalarına benziyor). Bir başka kez İlyas Ağa'yı en yakın arkadaşı dolandırır. Ağa'nın yıllar boyu birik-

tirdiği değerli eşyasını satıp kendi borçlarını kapatır. Bir ağa ötekisinin kafasına iskemle geçirir. Bir başkası cirit oyununda kasten bir diğerini öldürmesiye yaralar. Padişah'ın önündeki parodilerde ya da ciddi konuşmalarda “kel”, “kör”, “odun herif” diye hakaretler olur. Bütün bunlar bu tarihlerde Enderun'un geleneksel ağırbaşlılığını belli ölçüde yitirdiğini göstermektedir.

Hırsızlıklar, dolandırıcılıklar

İlyas Ağa kitabında Saray'daki hırsızlıklara ve görevi kötüye kullanma konularına da değiniyor.

Bu tarihte Saray'da aylık maaş ve barem düzeni yoktur. Yılbaşında (Muharrem ayı) ağalara, muharremiye adı altında belli bir para ödenir. Bundan başka belli rütbelerin de arpalıkları, gelirleri vardır. Çırağ olanlara devletin, ya da vakıfların olan timar, zâmet, tevliyet, muhasebecilik, defterdarlık, kitabet gibi gelir kaynakları bulunan görevlere atanırlar.

Bu arada şehzadelerin, sultanların doğuşu, belli kişilerin belli mevkilere gelişi, Padişah'a iyi haberler getirilmesi, spor, oyun, maskaralık gibi çeşitli vesilelerle altınlar serpiildiği zaman ağalar becerileri oranında bunları kapışır ve gelir sağlarlar.

Bu düzen içinde hırsızlıklar ve görevi kötüye kullananlar da olur. İlyas Ağa bir hazine kethüdası hakkında “Hazineyi harap etti” diyor. Yine kitabının birçok yerinde bazı ağaların belli mevkilere gelince hırsızlık yaptıklarını, ya da mevkilerinin etkinliğini kullanarak başkalarından haksız yere para aldıklarını anlatmaktadır.

Bir yerde nüfuzlu bir paşanın kızını aldıktan sonra yolunu bulup büyük satınalmalara karışarak servet yapan bir kibar kişiden söz eder. Bir başka yerde ise, sırtını Yeniçeriler'e dayayan aşçıların yemek için aldıkları malzemeyi çaldıklarını ve ağalara kötü yemek verildiğini yazmaktadır.

Kitabın bir yerinde ise, bir hazine ağasının mevkiinden zengin olarak ayrıldığını, bir diğerinin ise binlerce kese borcu olduğunu söylemekte, ama bunun nedenlerini açıklamamaktadır.

Tüm görüntüsü ile Enderun sistemi parasal ahlâk bakımından toplumun öteki kurumlarından değişik bir görüntü vermemektedir.

Enderun'da bilim

Osmanlı Enderunu bir yandan Padişah'ın hizmetleri için çalıştırılan bir örgüt olmakla birlikte, bir yandan da devlete yüksek düzeyde yönetici yetiştiren bir eğitim kurumu niteliğini ve fonksiyonunu taşıyordu. Gerçekten geçen üç yüz yıl içinde Enderun'dan altmış sadrazam çıkmıştır. Burada üzerinde durulacak nokta, bu dönemde bu geleneğin hemen hemen ortadan kalkmış olmasıdır. İlyas Ağa'nın Enderun'da bulunduğu on sekiz yıllık süre içinde bir tek Abdullah Paşa bu örgütten çıkip

kısa bir süre sadrazam olabilmiştir. İlyas Ağa, Enderunlu dayanışması ile Abdullah Ağa'yı övmekte, hatta Halet Efendi'nin tasfiyesini de onun istediğini ve yaptırdığını söylemektedir. (Tarihler bunu kendisinden önceki Sadrazam Salih Paşa'nın yaptırdığını belirtirler.) Oysa Abdullah Paşa oldukça sıradan ve basit bir kişiliğe sahiptir.

Saray'daki öğretinin Osmanlı anlayışı içinde olması doğaldır. Osmanlı öğretimi ise başından beri skolastik ve tutucu bir görüntüde. Bu bilim anlayışı kritik akla karşı. Özgür düşünceye de karşı. Bireyselliğin bu anlayış içinde yeri yok. Batıda bin yıl öncesi tomurcuklanan humanist akımdan da habersiz. Kaderciliğin acımasızlığı ve karanlığı içinde felsefe de yer verilemez. Esasen bilimin kaynağı "Tanrı'nın yaratılmamış kelimeleri olan Kur'an"dır. Her şey Levh-i Mahfuz'da, Kitab-ı Mübin'de yazılıdır.

Ağalar bu karanlık içinde kendilerini devlet yönetimine hazırlarlar. Bu amaçla şariat hukuku, fıkıh öğrenirler. İlyas Ağa bunun için Tefsir-i Beyzâvi okur. Ama coğrafya okuyamaz. Zaten daha sonraları kurulacak olan Darülfünun'da (üniversitede), dünyanın yuvarlak olup güneşin etrafında döndüğünü söylememek için yıllarca coğrafya okutulmayacaktır. Doğa bilimleriye, bu öğreti içinde yer almaz. Onun için ağalar fili ve zürafayı gördüklerinde şaşkınlık içinde kalırlar.

Bu durumu olağan olarak karşılamak gerekir. Çünkü bu sıralarda Mühendishane-i Hümayun'un başmüderresi Seyyit Ali Hoca bile kozmografya konusunda henüz XV. yüzyılın bilgilerini aşamamış görünür. Seyyit Ali Hoca, 1239 (1823-1824) yılında, Fatih'in namı bilgini Ali Kuşçu'nun Risaletül Fethiye'sini Türkçeye çevirirken, hâlâ Güneş'in Dünya'nın çevresinde döndüğünü anlatmaktadır. Ali Hoca'nın Laplace'dan ve onun o tarihlerde yayınlanan "Gök Mekiği" yapıtından haberi olmadığını söylemek de her halde çok haksızlık olmayacaktır. O zamanın üniversitesi niteliğinde olan Mühendishane-i Hümayun'da, Başmüderres, Kopernik'i, Laplace'ı bırakıp Tycho Brahe'nin yanlışlığını başlangıçta anlaşılmış teorisini, yetiyecek mühendisler için bilim olarak anlatıyorsa Enderun Okulu'nda da çağdaş bilimden söz edilmemesi doğal olacaktır.

Kur'an'da değinilmeyen, devlet, hakimiyet, yönetim, kamu hukuku gibi konularsa çok basit ve kolay anlaşılır kurallara bağlanmıştır. Devlet, Padişah'ın; insan vicdanları ise Halife'nin mülküdür. Kişilerin devlet ve aslında Padişah ve Halife karşısında hakkı olamaz. Aynı zamanda Halife olan Padişah ne derse o olur. Kendisi bu gücünü kime verirse bu kez onun dediği de yasadır.

Eskimiş, tükenmiş bir tanrıbilimi anlayışının bu can çekişmelerinden İlyas Ağa eğlenceli tablolar çıkarır, ama gerçeğin nerede olduğunu söylemeye cesareti yoktur; ya da kendisi de bilmez.

Aslında İlyas Ağa ile arkadaşlarının dünyada olup bitenlerden haberleri olmadığını söylemek fazla haksızlık sayılmaz. Daha önceki yıllarda batıda bilginler ve dâhiler sıraya girerlerken tutucu ve dogmatik Osmanlı okumuşu özgür düşünceden bucak bucak kaçmış, yeni arayışlara arkasını

çevirmiştir. İlyas Ağa da XIX. yüzyıl başında İngiltere’de atom teorisinin ortaya atılmasından, ya da Kant’ın felsefi görüşlerinden haberdar değil. Bundan da öte, acaba lalaları kendisine İbn-i Haldun’u okutmuşlar mıydı? Ya da kendilerinin İbn-i Rüşd’ten haberleri var mıydı? İlyas Ağa zamanının musiki ustalarının nota bilmediklerini yazmakta, “Hamparsum notası”ndan bile söz etmemektedir. Oysa El Kündî’den başlayarak, İlyas Ağa’nın da değindiği Farabi ve daha başka birçok doğulu bilgin nota üstünde çalışmışlardır. Farsça hikmetlere güncesinde yer veren Ağamız bunları bilmiyor mu? Birçok günlük konulara değinen Ağamız o sıralarda yayınlanmaya başlayan “Takvim-i Vekayi”den neden söz etmez? Bu gazeteyi işitmemiş midir? Yine o sıralarda II. Mahmut çağdaş eğitim kurumları kurmak çabası içindedir. İlyas Ağa, Padişah’ın gittiği sübyan okullarına bağışlar yaptığından sözeder, ama ötekiler hakkında neden bilgi vermez?

Enderun ağalarının tarih ve dış politika konusunda neler öğrendiklerini ve neler bildiklerini bilmiyoruz. Kitaptaki fazla saf gözlemler bizi doyurmuyor. Edirne’ye kadar gelip memleketler alan, Osmanlıları 8,5 milyon altın tazminat ödemeye mahkûm eden Ruslar’la gerçek dostluk içtenliği içinde barış yapıldığından söz edilmesi dikkat çekici oluyor. İlyas Ağa’nın Navarin baskınından haberi olup olmadığını anlamıyoruz. Navarin felaketini ve sonra da Yunanistan’ın özgürlüğünü hazırlayan İngiltere’nin büyükelçisinin adı da geçmiyor bu anılarda.

İlyas Ağa ve arkadaşları Osmanlı toplumunun sosyo-ekonomik durumu ve sorunları hakkında o derece bilgisiz ve ilgisiz görünüyorlar ki halka aşure dağıtılması münasebetiyle ortaya çıkan açlık ve sefalet belirtilerini de görememektedirler.

Bu sıralarda batıda doğa bilimcileri, doktorlar, kimyacılar, fizikçiler, eğitimciler, ekonomistler alinteri dökerek insanlığın sorunlarını çözmeye çalışırken, Osmanlı okumuşları yüzlerce yıl önce değerini yitirmiş bilgileri tekrarlamanın yararsızlığı, ama rahatlığı içindedirler. Bu rahatlığı insanlar sağlık işlerinde karşılaştıkları sefaletle ödeyip dururlar.

İlyas Ağa’nın Enderun’da bulunduğu sırada birçok ağa hastalanır ya da ölür. Bu arada salgın, bulaşıcı hastalıklar da çıkar. Ama kardeşleri Saray’ın hekimleri olan İlyas Ağa bu insanların neden öldüklerini, bu salgın hastalıkların ne olduğunu söyleyemez. Hemen hepsinde Tanrı ölenleri kendi rahmetine çağırır ve onlar da giderler.

Küçük şehzadelerin hali özellikle hüznü vericidir. Saray kadınları durmadan çocuk doğururlar. Şehzade Bayazıt, Şehzade Murat, sonra Süleyman daha sonra Şehzade Mehmet doğar, doğar ve ölürler. Peşlerinden bir şehzade daha doğar. Daha önce doğan Şehzade Mehmet öldüğü için buna da Mehmet adı verilir. Toplar atılır. Mehterler çalar. Padişah taslar dolusu has altınlar, Silahtar Ağa çil paralar serper. Şehzadeye mücevherli beşik, annesine incili cibinlik gönderilir. Sonra bu küçük şehzade de cennet bahçelerine uçup gider. Fakat yeni bir şehzade doğar. Sağlıklı vücudu ile Şehzade Abdülhamit, Osmanlı Sarayı’nda dünya top-

raklarına ayak basar. Ama o da yaşamaz. Çünkü yazgısı öyledir. Tanrı'nın onu yaratırken birkaç ay ya da yıl içinde öldüreceğine inanır Osmanlı okumuşu.

Nihayet Abdülmecit doğar. Padişah'ın en çok sevdiği eşinin dünyanın getirdiği Abdülmecit yaşar. Ama çiçek hastalığına tutulur. Kaderinde Gelincikli Meryem kadın (muhtemelen katolik bir rahibe) vardır. O gelip küçük şehzadeyi ölümden kurtarır.

Öteki şehzadeler neden ölmüşlerdir; anlaşılmaz. Zaten İlyas Ağa bize yalnız şehzadeleri anlatır. Bir kez bir küçük prensesten sözeder. Öteki prenseslerin ve Saray çocuklarının kaç tanesinin doğup kaç tanesinin hayatta kaldığını bilemeyiz. Belki de ne İlyas Ağa ne de başkaları bunları araştırmayı, irdelemeyi gerekli görmemişlerdir. Her şeyi alın yazısı açıklar çünkü.

Bu paragrafı bitirirken, Sezar'ın hakkı gibi İlyas Ağa'nın hakkını da kendisine vermek doğru olur. Kader felsefesi tüm sistem için ve genellikle geçerli olmakla birlikte İlyas Ağa bütün söylediklerine rağmen güncesinin sonuna geldiği zaman ciddi bir çıkış yapıyor kaderine karşı. "Eğer işi kadere bıraksaydım ben de Enderun'da kırklara karışır, kalırdım" diyor. Böylece Kader'e hiç olmazsa kendisinin körü körüne boyun eğmediğini, Kader'le mücadele edilebileceğini, mücadele edilmesi gerektiğini anlatıyor. Bu da şunu gösteriyor. İlyas Ağa bütün anlatılarında belli ölçüde çekingen, ya da ihtiyatlı hareket etmiştir. İlyas Ağa'da korku var, ama ikiyüzlülük yok. Kesinlikle dürüst ve içtenlikli. Enderun'da kendisine skolastik safsatalar değil de gerçek bilimlerden bir parça bir şeyler öğretilbilseydi elbette bize daha değerli bilgiler bırakacaktı.

Enderun'da güldürü anlayışı

İlyas Ağa'nın güncesinin önemli özelliklerinden biri içindeki güldürü ögesidir. Saray ve Enderun yaşamının tekdüzeliği içinde İlyas Ağa yapındaki neşe ile gönül eğlendirecek noktaları bulup güncesine işlemiştir. Aşamız yaşının küçük olduğu zamanlardan başlayarak çevresindeki gülünçlükleri saptayabilmekte ve ortamın hoşgörebileceği ölçüler içinde bunları alay konusu yapabilmektedir.

İlyas Ağa güncesinde özellikle altın serpildiği zaman ağaların nasıl kapıştıklarını anlatırken ilginç sahnelerle karşılaşırız. Yeni doğan bir şehzade için hazırlanan beşiğin hareme gönderilmesi sırasında serpilen paraları toplamaktan ağalar yorgun düşerler. Bir başka kez Padişah altın serperken herkesin onun gözlerini nasıl izlediğini anlatır. Padişah'ın gözleri hangi tarafa dönerse altınlar da o tarafa serpileceği için ağalar durumlarını ona göre ayarlamaktadırlar. Ondan sonra sarıklar yerlerde yuvarlanır. Kimi yüz altın kapar, kimi de Aşamız gili hava alır. Bir başka zaman altın serpilirken ortalık savaş alanına dönüşür. Padişah Galata Sarayı Enderun'una gittiği zaman altınları serpmek yerine ağalara eşit olarak dağıtırlar. Silahtar Ağa, altın serpilirse bunların birbirlerinin üstlerini başlarını paralayabileceklerini söyler.

İlyas Ağa bu güldürünün ardındaki ağır drama, insanların kişiliğini ve onurunu tüketen kölelik ruhuna karşı çıkmıyor, ama bunları anlatarak için çirkinliğini belirtmiş oluyor.

İlyas Ağa'nın güldürü ve şaka anlayışında daha başka örnekler de verebiliriz. Sözel geliş Ramazan derslerinde konuşan hocalarla alay eder; "sarf ve navhi mahvederek çoğu kez mantıktan konuştuklarını" anlatır. Bundan neyi amaçladığını iyi anlayamıyoruz. İlyas Ağa bu tarihte henüz küçük yaşta olduğu için belki de "İsaguci" mantığına ilişkin tartışmalardan sıkılmış olabilir. Belki de sözkonusu olan şey felsefedir. Ama bir başka kez bu hocaların Padişah'ın önünde birbirlerine "odun, cahil" diye hakaret ettiklerini anlatarak zevklendiğini görürüz.

Günceyi okurken o sıralarda kullanılan güldürü ve şaka türlerini de öğrenmiş oluyoruz. Sözel geliş Kemanî Ali Ağa'ya "soğancıbaşı"lık verildiği zaman:

—“Keman çaldığın gibi soğan çalma,” diye oldukça kaba şakalar yapılır. Bu tür kaba şakaları Padişah da yapar. Örneğin Yedikule Ağalığı'na atanan ihtiyar İsmail Ağa'ya Padişah'ın yaptığı garip iltifat da oldukça kabadır:

—“Yedikule'de sekiz güne kadar canını kurban etse” “zebhi-azime tâzım etmiş” (büyük kurbanı saygı göstermiş) olur.”

Padişah'ın musahibi Abdi Bey'e karşı yaptığı kaba şakalardan birini de İlyas Ağa'nın ağabeyi, Saray Hekimi Abdülhak Molla tezgâhlar. Padişah, Abdi Bey'i korkutmasını Abdülhak Molla'dan ister. Molla, Abdi Bey'in çok hasta olduğunu yüzünden anladığını söyler ve böylece Abdi Bey'i telaşlandırır. Padişah bundan çok hoşlanır. Padişah bir kez siyah ağalarla akağaların oynadıkları cirit sonunda, "yüzaklığı akağalarda olacak," diyerek siyah harem ağalarını kızdırır.

Bir başka kez ise Kasap Hüseyin Ağa Kapudanıderyalığa atanınca Tersane'de kurbanlar kesilir. Gemilerden işaretler çekerler:

—“Tersaneyi salhaneye çevirme,” diye uyarırlar.

İlyas Ağa bir diğer vesile ile Hamit Ağa'nın yüzünü dökerek "su nazırı" olduğunu anlatır.

Bütün bu şakalar ve alaylar içinde dikkat çeken nokta gerek İlyas Ağa'nın, gerekse Enderunlular'ın sözcük bulmakta gösterdikleri beceridir.

İlyas Ağa'nın bu uyaklı-esprili söz bulmak merakı, konuları çoğu kez, serbest nazım halinde yazmaya kadar gider. Örnek olarak; Serhenk "Mustafa Ağa" akıl cevherini aklına gelen şeylere ve zaman parasını tuhafliklara harcadıktan sonra genç yaşta çirak çıkarılmak ister:

".... serhenk

Mustafa diltenk

bir ağa olmağla genç yaşında çırağlığı istek

ve husul-ü âmale mukaddime olmak üzere iptida eline bir değnek

alıp an-kast lenk lenk

yürüyerek

mabeyncilere dek

III. Selim

Kızlar ağası.

gidip ayağımın biri çift biri tek
oldu diye tazallüm-ü hâl eylediği yalan gerçek
iken yine de renk
vermiyerek

Aman yalan sanıp vebalde müşterek
olman dediğine bazı pezevenk
şek

edip vah vah şu eşek
bu yolda çok zahmet çekecek
diyerek

bir okkalı ekmek
çektirip çırağ edildiğini işiden dişi ve erkek
Aferin köpek
oğlu köpek
dedikleri oda-i selâsede birkaç gün seyir ahenk
bir zevk
demek

oldu.

İlyas Ağa güncesinde daha başka türden şakalara ve alaylara da bol bol yer verir. Bir yerde Padişah hassa ordusunu kurarken buna katılma-yan ağaların yıldız falına baktırdıkları, bir başka yerde kurnaz ağaların yalnız askerde değil, özel işlerde de manevralar çevirdiklerini anlatır. Cirit oyunlarında harem ağalarının kara bulut gibi akağaların alayına ılgar ettikleri, yaşlı Sait Ağa'nın ezilmiş şerbete benzediği ağalar arasın-daki alay konularıdır. Yine bu arada safça bir kişi olan Kâmi Ahmet Ağa haddini bilmeden Silahtarlık istediği için, ağalar sürekli kendisini işletirler. Mantar Osman Ağa'ya Otluk Emaneti bağışlandığı zaman "Ot olan yerde mantar da biter" diye şakalar yaparlar.

Bu arada, İlyas Ağa tomak oynayan ağalarla da alay eder. Kendisi spor çalışmalarında fazla yetenekli ve becerikli olmadığı için bu alayların-da kasıtlı olduğu söylenbilir. Ama tomakçılar her kez oyuna çağrıldıkla-rında "akılları başlarından gider". Bunun nedeni oyun sonunda bağış alacaklarını bildikleri içindir. Bir başka yerde kendisi iyi okçu olmadığını itiraf eder, ama acemi okçular ok atmaya başladıkları zaman herkesin yol kenarında nasıl barınacak, korunacak yer aradıklarını anlatır.

Öteki ağalar da kendi aralarındaki alayları, şakaları sürdürürler ve her zaman alay edecek bir şey bulurlar. Yaşlı bir ağanın Saray'dan ayrılıp evleneceği işitilince:

—“Böyle işi bitmiş erkeğe varacak karı da fayda görmeyez,” derler. Beğenmedikleri bir kişi şehzade beraberliğine atanınca:

— Yaraşır mı kel başa şimsir tarak,” diye laf çıkarırlar.

Yaşlı Emin Ağa'ya Harem'den çok güzel bir cariye bulunması, ağanın bir ay sonra evlenip zifaf gecesinde ölüvermesi de ağaların alayları içinde yer alır.

İlyas Ağa'nın kitabı bu tür alaylarla dolup taşar. Bir yerde Osman

Ağa'nın "İyi bıyık boyası bulursa Silahtar Ağa olacağını söylediğini, bir başka yerde Arap Abdullah Ağa'nın Arap Camii'ne kâtip yazıldığını ve o zaman nasıl "Ya lel-li ya leyl" çağırdığını, Ebûlburun (burun babası) Salih Efendi'nin geceleri mumların burunlarını kesmekle (uzayan fitillerin kesilmesi) görevlendirildiğini okuruz.

Bu arada bazı hallerde Ağamızın gerçekten alay mı ettiği, yoksa ciddi mi olduğu da tam olarak anlaşılmaz. Sözel geliş berberlikten "sanayi-i bediye" (güzel sanatlar) olarak sözeder.

İlyas Ağa, yerini buldukça Padişah ile de ince ince alay eder. Sözel geliş tüfek atma talimlerinde Padişah'ın bin beş yüz adımdan testiye kıldığını söyler, ama bunu açıklarken zarifâne bir biçimde hem Padişah'ın hem de taliinin güçlü olduğunu araya sokuşturur. Bir başka yerde ise II. Mahmut'un yaşlı ağaları kara yatırtıp eğlenmesinden söz ederken paragrafın başlığı dikkat çekicidir:

"İskender kadar ağırbaşlı Padişah..."

İlyas Ağa kitabının birçok yerinde Padişah'ı ya da sadrazamları, şeyhülislamı öylesine abartmalı biçimde över ki gerçekten bunu yapmak zorunda olup olmadığı anlaşılamaz. Vezirler hep Eflatun (plato) kadar akıllıdır. Padişah her fende birincidir. Padişah salt acımadan yaratılmıştır (Bu deayimi II. Mahmut'un bir yakınına haksız yere ve fena halde cezalandırdıktan sonra bağışlaması münasebetiyle kullanır).

Bu alayları okuduğumuz zaman İlyas Ağa'nın kitabının başında bu anıları neden Abdülmecit döneminde bastırdığını açıklamasını elbette daha iyi anlıyoruz. 1857'de II. Mahmut ve onun Sarayı'nın büyükleri artık hayatta değildirler ve onlarla bu ölçüde alay edebilmek de artık eskisi kadar tehlikeli değildir.

Enderun'daki güldürü anlayışı içinde yer alan bir başka konu da Enderun ağalarının lakapları (soyadları) konusudur.

Enderun'daki beş yüz kadar ağa içinde birden çok fazla Mehmet, Ahmet gibi adlar vardır. Bu kişileri birbirinden ayırmak için bu tarihlerde her ağaya özel bir ad takılmaktadır. Bu, pratik, aynı zamanda bir güldürü konusu olacak kadar ilginç sonuçlar vermektedir. Aşağıda sıralayacağımız bazı lakaplar bu bakımdan Enderun ağalarının yaratıcılıkları konusunda fikir verebilecektir.

Tath İbrahim Bey, Mariz İbrahim Bey, Behrî Mehmet Ağa, Koyunye-
mez Mehmet (Arif Ağa), Atkafalı Mehmet Ağa, Dolmacı Mehmet Ağa,
Kodoşzade Mustafa Ağa, Benli Mustafa Ağa, Mantar Osman Ağa, Meh-
tap Ethem Efendi, Jengi (zenci) Sait Ağa, Konkon Halil Ağa, Şematetli
Nuri Ağa, Kırkayak Mustafa Ağa, Rakkas Abdullah Ağa, Pullu Nuri
Bey, Vaybelim Ahmet Ağa...

Yeniçeriler'in kaldırılmasından sonra Enderun

İlyas Ağa, Yeniçeri olayında ve onu izleyen askerlik çalışmaları ile ilgili güncelerinde güldürü konusuna eskisi kadar yer vermiyor. Yeniçeri-

ler'in kaldırılmasıyla ilgili ayrıntılar ise bilinenlere yeni ve önemli katkılar getirmiyor.

Askerlik ile çalışmalara ilişkin olarak verdiği bilgiler ise bu konuda gerek Padişah'ın gerekse yakınlarının ne büyük bir bilgisizlik ve arayış içinde olduklarını belirtiyor. II. Mahmut büyük umutlarla orduya öğretmen olarak atadığı kişilerin daha sonra hiçbir şeye yaramadıklarını anlıyor ve bunları tasfiye edip yerlerine başkalarını bulmaya çalışıyor ve batıdan uzmanlar getiriyor. Bu arada Enderun ağalarının da çoğunlukla Padişah'ın heyecanını paylaştıklarını görüyoruz. Bu ağaların çok büyük kısmı kurulan hassa ordusunda yer alıyor ve tabii hemen aralarında rütbe kavgası başlıyor.

Peşinden savaşlar ve yenilgiler geliyor. Bunlara ilişkin ayrıntılar güncede pek az yer alıyor. Enderun'dakiler bu sıralarda olan bitenleri bilmiyorlar mı, Londra protokolünün reddedilmesi olayından haberleri var mı? Anlayamıyoruz. İlyas Ağa, Navarin baskınından da söz etmiyor. Mısırlı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa hakkında bilgisi yok mu? Güncede bu konularda hiçbir bilgi yer almıyor.

Bunlara karşın günce o günlerin ortamını ve ruh haletini göstermeye yarayacak bazı ayrıntıları içeriyor. Padişah'ın kendi ordusunu nasıl hazırladığını, bu ordunun Rami Kışlası ile Tarabya arasında nasıl dolaştırıldığını öğreniyoruz. Boğaz dışında bir Rus gemisi yakaladıkları için nasıl sevindiklerini, sınırda kaleler düşünce nasıl üzüldüklerini okuyoruz. Bu arada ordunun başarısı için din adamlarının dualarına, büyük dinsel törenlere başvurulduğunu öğreniyoruz. Ama İlyas Ağa kendini tutamayıp alay edilecek konulara değiniyor. Rus ordusunun Balkanlar'ı aşip Edirne'ye inmekte olduğu sıralarda Sancağ-ı Şerif Şeyhi (Nakşibendi Şeyhi) Şakir Efendi bir çareye başvuruyor. Gerçi kaderde ne yazılı ise, Levh-i Mahfuzda ne varsa o olacak, ama yine de Peygamber'den yardım istiyor. Yetmiş tane adı Mehmet (Muhammed) olan saygıdeğer kişi buluyor ve bunları oturtup kendilerine yetmiş bin kez kelime-i tevhid okutuyor. İlyas Ağa o felaket günleri içinde de "Böylece zafere yaklaşılmış olduğunun istişmam edildiğini" (kokusunu aldıklarını) yazıyor.

Ama tümü ile o eski binişler, yarışlar, altın serpmeler, maskaraların curcuna tepmeleri, oyunlar, eğlenceler artık yoktur. İlyas Ağa güncesinde daha çok ciddi, somurtkan ve yer yer acılı olaylara yer veriyor. O günlerde giysiler de değişiyor. Eski zaman cübbeleri, çakşırları, yüz bir türlü sarıklar yerlerini batı stilinde giysilere bırakıyor. Saray ricalinin II. Mahmut'a en çok yardımcı oldukları konu bu. Sadrazamlar, vezirler, kumandanlar hemen yeni kıklara giriyor ve efendilerini sevindiriyorlar. İlyas Ağa da bu giysileri övüyor.

Daha sonra Osmanlı ricali ile yabancı ülkeler elçileri arasındaki ilişkilerin artışına ilişkin olayları okuyoruz. İngiltere elçisi Haliç'teki gemisinde, Silahtar Ağa kendi köşkünde karşılıklı ziyafetler vermeye başlıyorlar. Sonra öteki devletlerin elçileri de aynı şeyi yapıyor. İlyas Ağa'nın bu ilişkilerin ardında yatan maksadı, özellikle İngiltere'nin Osmanlı İmpara-

torluğu'nu kendi nüfuz alanı içine almak için yaptığı planları anlamasını ya da Letâif-i Enderun'da bu konulardan söz etmesini beklemek elbette doğru değil.

Bu sıralarda yorgun ve özgün bir Padişah ilk kez İstanbul'a getirilen buğu gemisiyle Marmara Denizi'nde geziye çıkmakta, Çekmece Gölü'nde av avlayarak avunmaya çalışmaktadır.

1830'a doğru İlyas Ağa, Enderun'daki yaşamdan bıkmış görünüyor. Belki de Padişah'ın has musahibi, Hekimbaşı olan Behçet Efendi küçük kardeşine II. Mahmut'un Saray düzenini değiştirmek niyetinde olduğunu söylemiş ve onun için Enderun'dan ayrılmasını salık vermiştir. Sonunda İlyas Ağa kendi deyimi ile "iş i kadere bırakmayıp" Enderun'dan ayrılıyor ve güncesini kapıyor.

ÇEVİRİ VE ANLATIM ÜSTÜNE AÇIKLAMALAR

“İlyas Ağa'nın güncesi Arap harfleriyle sık ve eski stilde basılı beş yüz sayfayı dolduruyor. Bu beş yüz sayfa içinde bu kadar paragrafta yer alan olayların bir bölümü yineleme niteliğinde. Padişah her yıl Topkapı Sarayı'ndan Beşiktaş Sarayı'na ve sonbaharda ise Beşiktaş Sarayı'ndan Topkapı Sarayı'na geçiyor ve bu olay İlyas Ağa'nın güncesinde otuz sekiz kez yineleniyor. Her kez Padişah'ı öven sözcükler ve tümcelerle aynı olay anlatılıyor. Surre olayları, Saray'dan Saray'a geçişte rikâp törenleri, bayramlarda kılınan namazlar, Sultanahmet Camii'ne gidiş ve gelişler... Bu türden sürekli yinelenen olayları oldukları gibi çevirmek ve anlatmakta yarar görmedim. Bunlardan önemli gördüklerini ayrıntılı biçimde, ötekileri kısaltarak aldım.

İlyas Ağa Enderun'da kendi zamanında olup biten personel işlerini de yazmaktadır. Burada da ilginç adları olan ağaların Enderun'a nasıl ve ne zaman geldikleri, nasıl yükseldikleri, çırağ edildikleri ya da azlolundukları anlatılıyor. Bunların hepsini yazmakta da yarar görmedim. Buna karşın ilginç ve anlatıcı bulduğum işlemleri yeterli diye düşündüğüm ayrıntılar içinde kitaba aldım.

Olay niteliğinde olduğunu düşündüğüm günceleri ayrıntılarla sadık kalmaya çalışarak, bazılarını ise hiçbir sözcük eksilmemesine çevirmeye ve anlatmaya çaba gösterdim.

“Bu çeviri ve anlatı sırasında bazı yerlerde eski dili (yenisini yanında yazmakla birlikte) özellikle muhafaza ettim. Böylece o günlerin havasını bir ölçüde okura yansıtmak istedim. Bu arada, yine aynı naksatla, bazı hallerde o dönemin sözbilimi ve tümce dizimi bakımından uygulanan kurallarını da sürdürdüm. Bu noktasız, virgülsüz yazı biçimi içinde tümce kuruluşlarındaki değişikliğin de belirlenmesinde yarar gördüm. Ayrıca bazı sözcükleri ve adları bugünkü okunuşlarına çevirmekle birlikte bazı hallerde o tarihteki ses tonunu muhafaza ettim. Sözgelisi Abdülmecit, Raşit, Sait gibi adları bazı hallerde böyle, bazı hallerde ise o tarihlerdeki imlaya uygun olarak Abdülmecid, Raşid, Said olarak yazdım. Çırağ şeklinde kullandığım sözcüğü de yine iki yüz yıl öncesi gibi çırağ olarak kullandım.

“İlyas Ağa'nın güncesinin ağırlığında güldürünün payı büyüktür. Bu nedenle o dönemin jargonlarını, anlatış biçimini kitaba yansıtmayı uygun buldum. İlyas Ağa zamanının modasına göre uyaklı tümceler kullanıyor. Sözgelisi birisinden sözederken:

“Biraz zevzek ve bundan fazla biraz peltek” olduğunu söylüyor. Saray bahçesindeki aşure dağıtımına hücum eden fakirler için:

“Gözlü gözsüz, yüz bin yüzsüz” deyimini kullanıyor. Bu konuyu bazen ne kadar abarttığını göstermek için Enderun’dan ayrılmak istenen Mustafa Ağa hakkındaki yazısını kitabın “Enderun’da güldürü” paragrafında özellikle vurguladım. Aslında bu uyaklı tümceler güncenin büyük bir bölümünü doldurmakla birlikte ben bunlardan bir kısmını bu kitaba aldım.

“İlyas Ağa zamanın ve ortamın etkisi altında “abartma” eğilimine sürekli ağırlık vermekte ve bu arada inceden inceye alay etmesini de bilmektedir. Söz gelişi “Padişah Akıntıburnu’ndan güneş gibi doğar. Ayağı karaya değince kıyılar cennet-i âlâ gibi olur. Nusretiye Camii’nin kandilleri güneşten daha parlaktır. Her yeni atanan sadrazam Eflatun kadar akıllıdır.” Bunlara benzeyen betimlemeler güncenin her sayfasını bol bol doldurmakla birlikte ben bunların büyük bir kısmını kitaba almadım. Kitap okunurken çevrilen betimlemelerle o zamanki insan ilişkileri bakımından bu tür övgülerin ne kadar bol kullanıldığı yeterince anlaşılacaktır.

“Çeviri ve anlatıda yer yer Farsça metinlerle karşılaşılacaktır. İlyas Ağa kitabının daha çok ikinci bölümünde, yazılarına daha çok ağırlık vermek için Arapça ve özellikle Farsça beyitler kullanımını arttırmıştır. Bunların bir kısmını Türkçe’ye çevirerek yazmakta yarar gördüm. Böylece İlyas Ağa’nın bir okumuş olarak düşüncelerini başkalarına aktarırken kullandığı bilgi stilini anlatmış olabileceğimi düşündüm.

“İlyas Ağa klasik anlamda bir tarih yazıcısı değil. Ben de tarihçi ve dilbilimci değilim. İkimiz de, kitabın gerek onun tarafından yazılışında, gerekse benim çevirimde ve anlatımında yanlışlıklar yapmış olabiliriz. Ben, hiç kuşku yok ondan çok daha kusurlu olabilirim. Ama İlyas Ağa yüz elli yıl önceki dönemin dar ve sıkıcı koşulları içinde o zamanki ortamın tablosunu yazabilmek yürekliliğini nasıl gösterdi ise ben de böylesine bir konu için gerekli olan yöntemleri ve sistematikleri bilmediğim halde amatörce bir yüreklilik gösterdim. Okurlarım, kusurlarımı bağışlar umudu ile.

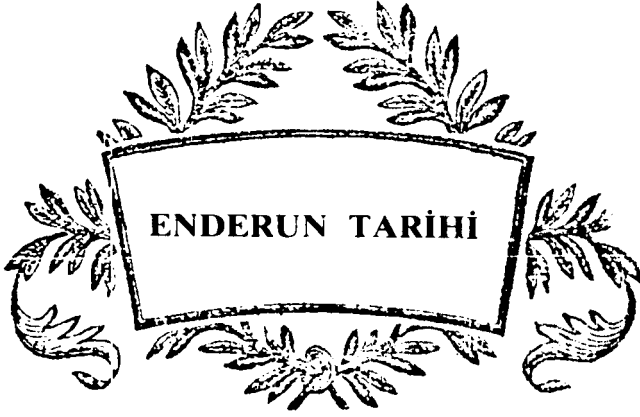
**TARİH-i
ENDERUN
*
LETÂİF-i
ENDERUN**

بسم الله الرحمن الرحيم

جد و ثنای بیحد بدرگاه جناب جهان آفرین * و شجر راغ عالم فروز
 تحیات لایعد باستان فلک داستان حضرت فخر المرسلین * و صد نه عظیم
 و تکریم همه برآل و اصحاب کزین رضوان الله علیهم اجمعین حضرت ائمه
 انجافی و اهدا فلند قد نصکره * ضمیر حاو و نظیر ارباب او الالبابه پوشیده
 و نهان دکلدر که هر کس برشی ایله مشغول و بر فن ایله مقبول اوله کادیکند
 فقیر و حقیر و ناتوان دخی زمان جنت مکان سلطان محمود خان نایده داخل
 سرای دلارا و بیکری پدی سنه سندن قرق الی سنه سی رمضان شریفه قدر
 خزینه همایون خدمت مستوجب الفخر بلبه کامرا اوله رقی سابقه قدرت
 و ایه شاهانه ده نائل اولدیغم نعم فراوانی و سائر دائر و وقوع بولان احسان
 بی پایانی بروقتند فراءوش ایتمک امل و اما نیسب له قله المغه غیرت و بو
 وسیله ایله سرایچه اجرا اولنه کلان بعض توجیهات و تشریفات دخی
 بوصره ده درج ایتمک نیت ایلمد یکمدن اون طقوز سنه لک اطاعتا و فایع
 اندرونیه ثبت صحیفه املا و نقش اورنک انشا قلمشیدی انجیق مسودات
 مذکور نیک مفهومه بعض ذاتک علمی لاحق اولغله بو مقوله شایسته کاندن
 معدود و خصوصیه ایچنده فقرات ناشیده موجود در دیو تبیضه
 نشو یقیری تازیانه شوق اوله جق دره جه لرده ایسه ده اصولی اوزره باز مغه

قدرت

Esirgeyicilerin esirgeyicisi Allah'ın adıyla

CİHANI yaratan Tanrı'nın dergâhında kendisine sonsuz şükranlar ve övgülerle âlemleri nurlandıran, ateşi yakan ve dünyayı ve zamanları anlatan peygamberlerin onuru efendimize pek çok selamlarla Âl-i Ashâb-ı Güzin hazretlerine yüzlerce saygı ve selamlarla adadıktan ve armağan ettikten sonra içleri aydınlık olanlara kapalı ve gizli değildir ki herkesin bir işi olduğundan ve bilgisi ile beğenildiğinden âciz zavallı ve güçsüz olan ben de yeri cennet olan İkinci Sultan Mahmut zamanında gönül alıcı Saray'a girip ve yirmi yedi yılından kırk altı yılı kutsal Ramazan'ına kadar Hazine-i Hümayun hizmetinde bulunmakla onurlandığımdan Padişah'ın güçlü gölgesinden yararlanarak elde ettiğim nice nimetleri ve buna benzer sonsuz bağışları hiç bir zaman unutmamak istek ve dileği ile kaleme almaya çalışmış ve bu arada Saray'da yapılagelen bazı atamalara ve onurlandırmalara da yer vermeye niyet ettiğimden on dokuz yıllık tatlı Enderun olaylarını saptayıp sayfalar doldurarak yazmıştım. Ancak bu müsvetteler konusunda bazı kişilerin de bilgisi alındığından "bu tür şeyler teberrükâtandır" (hayırlı, uğurlu) ve özellikle içinde "nâ-şenide" (işitilmemiş) öyküler vardır" diyerek beni temize çekmeye zorladılar ve özendirdiler. Ama yine de yöntemine uygun biçimde yazmaya gücüm olamayacağından bunlar Padişah'ın Enderun'undan çırağ edildiğim tarihten beri bir kenara bırakılmış ve orada unutulmuşlar, sandığında dururken şimdi Tanrı'nın inâyeti ile padişahlık tahtını süsleyen, güzellikler ülkesi şahı, parlak ışıklı sevgiler ayının ekzeni, Osmanlı soyunun efendisi, adalet ve cömertlik dağıtan, sultan oğlu sultan oğlu sultan Sultan Gazi Abdülmecit Han âhırzaman devletinin ve dönemlerin sonuncusunun unutulmayacak adı olan efendimiz hazretleri mutluluk tahtına

oturdukları kutluluklar dolu yılda genel güvenliğin sağlanmasına girişile-
rek tek kişinin üzgün kalmaması gerçekleştirilmiş olduğundan, bu acizle-
rin en zavallısı, yani Hafız Hıdır İlyas kulları gibi yeterlik ve yararlılıktan
yoksun kişi dahi kendilerinin adaletle özdeşleşmiş zamanlarında nice son-
suz nimetler elde etmiş ve nice rütbelere erişmiş olmakla kendilerinin
övgüsüne ve kendilerine teşekkürle yaşamım yetmeyeceğinden zavallılığı
ve kusur ve suçlarını kabul ederek sözünü ettiğim zamandan beri bekle-
yen müsvettelerin temize çekilmesine ve böylece tatlı Enderun olaylarının
gösterişli sözcükler kullanılmadan ve süslü yazılardan arındırılmış olarak
âcizane bitirilmesine çalışıldı. Hemen seçkin kullarının tanrısı hürmetine
bilginin sahibi ve insan oğlunun yaşam düzenini sağlayan kuralları koyan
ulu ve görkemli efendimiz hazretleri dünyalar durdukça padişahlık tah-
tında yaşasın ve haksızlıklardan uzak döneminde nice nice hayırlı işlerin
yapıldığını görmek bize nasip olsun. Bundan sonra bu âciz elimden
çıkan eserin bir münasebetle Allah'ın Gölgesi olan hazretin feyiz veren
gözlerine erişmesi kaderde yazılı olursa, "Her ayp ki Şah be-pesend
honorest" (kusur da olsa şah beğenirse hünerdir) sonucu ile şereflensin.
Amin.

Bin iki yüz yirmi yedi yılının (1812) tatlı Enderun olayları. Derviş İsmail Efendi ve şarkıcı Arif'e yapılan bağışlar

MUSİKİ makamlarını fazlasıyla bilen ve bu yüzden gözleri gülen Derviş İsmail Efendi ile sesinde ahenk olmayan şarkıcı Arif Ağa'nın musikide maharetleri belli ve seslerinin de benzeri az olduğundan ve bu aralık musikiye çok itibar edildiğinden bazı yakınları aracılık yaptılar ve Padişah'ın beğenmesi olası bulunan beste ve semaide adları işitilmiş olanları dinleyenler övdüler ve Padişah da bunu öğrenince bu iki Farabi-i Zaman'a musahiplik unvanını verdi. Ve huzurunda şarkı söylemelerini istedi. Bunların nâyalarının gönül ağlatan sesleri insanın aklını şaşırtıyordu. Bu münasebetle kendilerine Sadrazam'ın önünde kürk giydirildi ve böylece akranlarından daha üstün oldular.

Eski Emin Ağa'nın çırağ çıkarılması ve Cavit Ağa'nın Hazine'ye alınması

Bin iki yüz üç yılında Hazine'ye alınan eski Emin Ağa On İki Bıçaklı eskiler rütbesine yükselmışse de "Zaten âlil-mizaç (hastalıklı) ve nasıl olsa "Muhtâc-ı ilâc-ı Padişah-ı merhamet imtizaç (Tabiatı esirgeyici olan Padişah'ın ilacına muhtaç) oldu; bu durumu Hazine Kethüdası'nın ailesinden Cavit Ağa "istihrac edicek" (anlar anlamaz) Padişah'ın yakınları Eski Emin Ağa'yı sıkıştırıp durdular. Sonunda eldeki mahlûllerden gelirlice birisi Emin Ağa'ya sağlandı ve Cavit Ağa için de aklını kullanarak "hayat-ı câvidani'ye nail oldu" (ölümsüzlük. Cavid de ölümsüzlük anlamına gelir) denildi.

Büyükdere'deki saltanat binişinde cirit oyunu

Büyüklerin büyüğü ve şahların şahı olan Padişah iyilik ve cömertlikleri gereği ulu kişiliklerine özge olan saltanat alayı ile ve özellikle pazartesi ve perşembe günleri hava açık ve deniz görüntüsü güzel olursa karadan ya da denizden "saltanat binişi" yapmak isterdi. Binişe gidildiği zaman Enderun-u Hümayûn'un nimetlerinden yararlanan tatlı Enderun ağalarını ve eğlenceli sözler söyleyen musahiplerini de yanına alır ve böylece herkes mutlu olur, sevinirdi. Bu kez de Büyükdere'ye gidildi. Bin iki yüz yirmi yedi yılı Cemazielâhır ayının üçüncü Perşembe günü Padişah Beşiktaş Sarayı'ndan yanında Silahtar Ali Efendi, Çuhadar Hafız Ali

Ağa ve rikâptar Hüseyin Bey olduğu halde saltanat kayığı ile hareket edip Büyükdere'ye gitti. Devletlû Darüssaâde Ağası Kasım Ağa, Padişah'ın Hazinesarı Lala Ömer Ağa ve Padişah'ın sarığını taşıyan hasodalı ağalar kendilerine ayrılan kanca başlı sandallara binip alaya katıldılar. Öğle üstü oraya varıldı. Karaya çıkılınca o yörede bulunan ve Padişah'ın donanmasını oluşturan gemilerden toplar atıldı, yer gök titredi. Padişah iskele başında bekleyen ata bindi; etrafında çuhadarlar ve sulaklar ve peykler ve hasekiler ve öteki kulları ile yürüdü. Ulu ağaçların altında durup önce iyi bir âdet ve sünnet olarak namaz kıldıktan sonra Enderun ağalarının Padişah'ın huzurunda oturmalarına izin verildi; peşinden atlıların cirit oynamaları emredildi; seksen kadar eşi bulunmaz atlı meydana çıkıp kuvvet gösterisi yaptılar; lobutlarını iki minare boyu havalara attılar, daha sonra yerlerinde duramayan atlarından inip ve başları ve pirleri olan çavuş ağalardan Atkafalı Mehmet Ağa'nın arkasında sıralanarak Padişah'ın huzuruna çıkıp bahşişlerini aldılar; yer öpüp kendi alaylarına döndüler. Bu alaylar iki tane olup, birine "Lahanalar", ötekine "Bamyalar" deniliyordu. Böylece bu akıl almaz adları olan alaylardaki atlıların da yarısı lahana, yarısı da bamyaya oluyordu. Padişah işaret verince mehterler çalınıp Lahana ve Bamyaya alayları cirit atmadan birbirlerinin önünden törenle geçtiler. (Anlaşılan bir tür bir eski zaman turnuvası töreni);

"Şöylece cirit atmamışlar gösterdikleri davranışlar Sam-ı Neriman ve Rüstem-i Dâsitân'da bile akla gelmez türden olup ne hal ise böyle bir acayip öykünme ve şişirme ile hava basarak aşağı yukarı bir hayli dolaştıktan sonra..."

"Bamyaya" alayından ciritler süzölmeye ve korkakcaların dizlerinin bağı çözölmeye başladı. Bamyaya alayından Padişah'ın beğendiği Lezgi Mehmet Ağa, Sağır Naşit Ağa, Seferliden Tatar Ahmet Bey ve harem ağalarından Uzun Muharrem Ağa, Solak Cevher Ağa (İlyas Ağa daha pek çok atlının adını anıyor. Biz örnek diye bazılarını yazıyoruz) ve daha başkaları "Lahana" alayına bir saldırdılar ki, attıkları cirit hasımlarını mum gibi diriltti. "Lahana"lılar da canları ağızlarına gelip ciritleri çevkân ile karşıladılar ve hasımlarına güya bir çapek (hızlı) tatar gibi ilgar eder göründüler. O tarafın namlılarından Şuayip Ağa ve Kazmacı Server Ağa'ya karşı Yeniçeri Şakir Ağa, Kato Hasan Ağa, Aşkar Ali Ağa, Aslan Salih Efendi ve başkaları (bunların İlyas Ağa'nın odasından oldukları anlaşılıyor) lahanaya kuvvet ve bamyaya lezzet vermek için "Bamyaya"lılara öyle bir ilgar ettiler ve öyle ateş püskürdüler ki, söndürülmesi mümkün değildi ve bu seyir kıyamete kadar konuşulacak bir seyir oldu. "Bamyaya"lılarda lezzet kalmadı ama onlar da at değiştirdiler; karşı tarafa ilgar ettiler. Büyükdere çayırı bir savaş alanına dönünce Padişah baktı ki "Böyle dava (iddia) ile oynanan cirit-i şedid (şiddetli, hırslı cirit) hasmı hayattan nâ-ümit edecek" (ölüme neden olacak), oyunu durdurdu. Akılları başlarından çıkmış olan atlılar da alandan ayrıldılar. Daha sonra çayırda bulunan yabancı devlet elçilerinden mevsimine uygun

meyveler ve şekerlemeler gönderildi. Bu arada çevirmenlerin aracılığı ile Padişah'ın orayı şerefliendirmesinden duydukları mutluluğu dile getirdiler ve Padişah'ın cündileri (atlıları) gibi cirit oynayanların başka hiçbir diyarda görülmediğini söylediler. Padişah çok mutlu olup gönderilen armağanları kabul etti. Daha sonra akşam yemeği yenirken Padişah saz çalınmasını istedi. Hazinei Kemani Ali Ağa hüzzamdan bir taksim yaptı. Namı hanendelerden Şakir Ağa da:

*“Gözüm ki kane boyandı şarabı neyleyim
Ciğer ki ateşe yandı kebabı neyleyim
Ne yâre yâradı cismim ne bana bilmem
İlahi ben bu bir avuç türabı neyleyim”*

şarkısını okuyunca dinleyenlerin içleri yandı. Daha sonra yirmi kadar tiz sesli ve temiz görüntülü okuyucular bir ağızdan ve def çalarak hüzzam makamında renkli ve hoş:

*“Aşıka tân eylemek olmaz mübtelâdır neylesin
Ademe mihr-ü muhabbet bir beladır neylesin
Zülfüne kalsa perişan eylemezdi dilleri
Anı da tahrik eden bad-ı sebâdır neylesin”*

şarkısına girince sazlar ve sesler öyle yükseklerle çıktı ve öyle bir ahenk oldu ki “aşk insanları hayran ve günah insanları da içki sarhoşluğu ile isyan” haline girdiler. Bu musiki faslı mufassal (çok ayrıntılı, uzun) ama boş değildi ve benzeri de az bulunurdu. Bu nedenle bundan bıkmazdı; ama akşam yaklaştı. Padişah faslın bitmesini bekledikten sonra kalktı. Darüssaâde Ağası ile Silahtar Bey koluna girip sandalına götürdüler. Yol üstündeki tabyalardan askerler top atarak sevinçlerini ilan ettiler. Sultan Saray'a döndü, ve Enderun halkı da devlet ve devrânın devamına dualar ettiler.

Dürrizade Efendi'nin Şeyhülislam oluşu

Samanîzade Hulusi Ömer Efendi yaşlandığı için kendi isteği ile ayrıldı ve yerine şerefli selefi devletlû Dürrizade Abdullah Molla getirildi. Padişah Müezzınbaşı Fazıl Efendi'yi gönderip çağırttı; Kaymakam Paşa ve Silahtar Ağa ile Padişah huzuruna çıkıp kürk giydirildikten sonra makamlarına döndüler.

Bazı ağaların hastalanıp ölmeleri

Bu eğlencelerin peşinden bir bulaşıcı hastalık çıktı. İstanbul'u korku aldı. Ama böyle şeylere “kader işi” diyen temiz inançlı ağalardan Hasodalı Abdullah Beyefendi kendisine Hırka-i Saâdet nöbeti geldiği gün hastalandı. Hasoda hastahanesine aldılar ve orada Tanrı'nın mağfiretine kavuştu. Ama on gün kadar orada inleyip durdu ve hal dili ile “Bimârim (hastayım) ey eccl bekle gel bu gece canım al” der gibi kutsal Recep

ayının onbirinci Cumartesi günü sonsuzluklar kapısından girip gitti. Ah-bapları yanıp yakındılarsa da onun peşinden eski şerbetçi Karakulakzade Ahmet Ağa, Gürcü Mehmet Ağa da aynı hastalıktan şifa bulamayıp yaşam gürültüsünü arkalarında bırakıp dünyadan ayrıldılar ve onların yerlerine başkaları atandı.

Göksu'ya saltanat binişi

Recep ayının onuncu Pazartesi günü Padişah bu kez Göksu Kasrı'na gitmek istedi. Öğleden sonra başlayarak güneş batımına kadar türlü eğlenceler ve zevkler yaşandı. Bu arada Göksu çayırında bulunan salıncaklara "mukallit mizaçlı" kişiler binmek için Padişah'tan izin istediler. İzin çıkınca salıncaklara çıkıp kolan vurmaya başladılar. Herkes kahkaha ile güldü ve büyük seyir oldu. Sonra biraz tüfekle nişan atışı yapıldı. Akşama doğru Padişah yemek hazırlanmasını emretti. Bu suretle önce Padişah ve yakınları, kalanı da Hasodalılar yiyip bitirmekte iken bazı atamalar yapıldı. Bazıları da çırağlık istedi. Herkes Padişah'tan bu konuda bir şeyler isterken taklitçi ağalardan Atkafalı Mehmet Ağa ile Fındık Sait Ağa çok tuhaf bir şey yaptılar. Herkes gibi onlara da elde ettiklerinden daha başka ek bir şey isteyip istemedikleri soruldu. Atkafalı ile Fındık Sait Ağa "Fındıklı'da kestane kavurması yemekten başka istekleri olmadığını" söylediler. Bu yanıt baştanbaşa bir zevk olup bu yüzden kendilerine yeniden iltifat edildi. Atamalar sırasında en namlı şair olan çavuş ağalardan Rasih Efendi'ye Mehter başılık verildi ve "davul zurna ile şiir söylemesi de sütüne havale edildi." Kalkış vakti geldi ve cübbesini çabuk giyenler sandallara yetiştirildi ve yetişemiyenler de akşam üstü Beşiktaş Sarayı'na gelebildiler.

Şehzadelerin Cennete gidişi

Geçen yıl doğan ve yedi sekiz aydır dadılarının koynunda yetişmekte olan "Sultan Murad Efendi" ile Şehzade "Bayezid" hazretlerinin vefatları "mukadderat-ı İlâhiye"den olmakla Recep ayının on altıncı günü Murad'ın kapısı kapandı ve üç gün sonra da Bayezid'in sağlığından ümit kesildi. Herkes matem elbiseleri giydi.

Başsağlığı rikâbı

Başsağlığı rikâbı Çırağan Sarayı'nda yapıldı. Recep ayının yirminci Pazartesi günü Çırağan yalısına gidildi. Sadrâzam ve Şeyhülislam teselli verici sözler söylediler ve bendelerini hoş tutan Padişah mutlu oldu.

Bazı Ağaların çırağ edilmeleri

Makamı Cennet olan Abdülhamit Han zamanında (Birinci Abdülha-

mit) hazine ağalığına getirilen ve sesi de güzel olan Mevâli Mustafa Ağa Selim Han (Üçüncü Selim) zamanında Başçavuşluğa çıktı; orada yüksekten konuşup atıp tutup **Hasoda'ya** atladı; üstelik akranlarının da üstüne çıktı ama hem yaşlandı ve hem de evli olduğu işitildi. Kendisi de zaten چراغ çıkarılmasını istiyordu. Belli bir ekmek parası (nanpâre) ile Saray'dan ayrıldı. Bu arada daha başkaları da چراغ çıkarıldı ve sırasına göre başka atamalar yapıldı.

Yahyaefendi Camii'nde selamlık ve Yıldız Kasrı'nda biniş

Recep ayının yirmi dördüncü günü Yahyaefendi Camii şerifinde selamlık töreni yapıldı. Sonra Yıldız Kasrı'na saltanat binişi oldu. Ağaların Padişah'ın huzuruna gelmelerine izin verilince beyit gibi düzgün biçimde dizildiler. Padişah pehlivanların güreşmelerini emretti ve güreşçileri gözlerken memnun oluyordu. Ancak heriflerin birbirlerini yenememeleri alay konusu olduysa da Padişah yine de onlara "fazlasıyla bağışlar" gönderdi. Bu arada nişan talimleri yapıldı. Hazinesinden Hanefi İbrahim Ağa ve Yeniçeri Şakir Ağa bu konuda namılı olduklarından ikisi de nişanı vurmak zorundaydılar. Ancak Hanefi Ağa gizli bir emirle daha önce birinci atışta kırdığı nişanı bu kez beşinci atışta kırdı. Bu bir saygı belirtisi idi; oysa Yeniçeri Şakir'in ilk atışta nişanı kırması nadir bir şey olduğu halde bu kez kırması ise saygısızlık oldu. Bunu da nimet dağıtan Padişah elbette biliyordu ama doğasındaki açıklılık dolayısıyla bekledikleri bağışları aldılar. İkinci vakti oldu; cemaatle birlikte namaza duruldu. Paydos edilip Beşiktaş Sarayı'na dönüldü.

Bazı ağaların cezalandırılması

Hazineli Cündi Kâmil Ağa ile Hamit Ağa'nın uygunsuz halleri görüldü. Beşiktaş Sarayı'ndan İstanbul Sarayı'na gönderilerek cezalandırıldılar ve bu da benzerleri için ibret oldu.

Şaban ayında Sultan İskelesi binişi

Ötedenberi Beykoz yöresindeki Hünkâr İskelesi şöhret ve itibar buluyordu. Şaban ayının birinci Perşembe günü bu mesire yerine gidildi. Padişah Hazretleri koçulu kayık ile geldi; hemen namaz kılındı, peşinden her zamanki gibi ve âdet olduğu üzere pehlivan güreşleri başlatıldı. Hoşlanmayanlar bıkip usandı ve hal diliyle feryat edecek hale geldiler. Hal böyle iken elleri çabuk olanlar acayip oyunlarla hasımlarını perişen edip biraz şan ve de belli bağışlarını aldılar. Sonra atışlara geçildi. Kiler odasından Selim ve Hazine'den Hanefi Ağalar ilk atışta testiye kırdılar. Daha sonra yeri İskender kadar yüksek olan Padişah aldı. Her fende benzersiz ve tek olduğu için Allah'a şükür talii de uygun düştüğü cihetle dört kez birbiri ardına bin beş yüz adımdan hedefi parça parça etti.

Bunu görünce bütün kulları sanki yeniden taze yaşama kavuştular. Peşinden biraz saz, söz ve hoş sesler dinlenirse herkesin yüzüne kan geleceği açık olduğundan:

*“Hemen çeng-ü çegane ve nâle-i nây-ı tanbur
ve kemâne mizac-ı zemâne gibi feryat ve figane”*

başladılar.

“Bülbül gibi feryad-u figanım seheri”

bestesine girdiklerinde sesleri göklere çıktı ve dinleyenler için “sebebi bud-nebud” (nâbud) oldu (kendilerinden ‘geçmişler). Padişah çalgıcıları bağışa lâyük bulduysa da alan almayan belli olmadı. Padişah Saray’a dönülmesini emretti ve zamanında hareket edilmesi de herkesi mutlu etti.

Bazı emektarların çırağ edilmesi

Bir kaç yıldan beri Kiler’in peşkirbaşılığını yapan, fakat yanındakilere söz geçiremeyen Nahif Ahmet Ağa zaten hafif bir kişi olduğundan Kilerlilerin kahrını çeke çeke kocamıştı. Bazı iyilik sevenler aracılık ettiler; Nahif Ahmet Ağa çırağ edildi. Yerine ve onlardan boşalan yerlere başkaları atandı. Bu arada Seferli’deki Başdilsiz Hamit ve Kiler’deki baş cüce Emin de çırağ edildiler. Bunlara ayrıca musahiplik verildi.

Sultaniye’ye saltanat binişi

Şabanın beşinci Pazartesi günü Sultaniye’ye saltanat binişi oldu. Padişah öğleye doğru saltanat kayığına binip oraya gitti. Oraya vardığı zaman ağalar iki yana dizildiler. Padişah aralarından geçerken iltifatını bekleyenleri göz ucuyla bakarak şereflendirdi. Sonra hemen namaz kılındı ve o iş bittikten sonra bazı ağalara ve musahiplere öyle iltifatlar yaptı ki bunları birbirlerine takıştırdı. Peşinden çarçapık (çarçabuk) sade nara ile zurna çalınarak pehlivanların güreşmeleri emredildi. Pehlivanlar çiftter çiftter alana atıldılar ama bir türlü birbirlerini yenemeyecekleri anlaşıldığından Padişah berabere kalmalarını istedi. Çantacı Bekir Efendi bağışlarını dağıttı. Daha sonra tüfekte nişan aldı, destiyi kimi kırdı, kimi kıramadı diye dedikodu ettiler. Herkes saz faslına geçilmesi için Padişah’a yalvardı. Çalgıcılar toplandılar ve:

*“Bir devlet için çarha temennâdan usandık
Bir vuslat için ağyara müdânâdan usandık”*

şarkısını övülmeye değer biçimde söylediler. Ayrıca aralarından namlı kemani Ali Ağa ile musahip İsmail Ağa’nın çaldıkları keman da kimseye aman zaman vermedi. Buna karşı tanbur çalan Çavuş Numan Ağa ve Şirin Arif Ağa ve musahip Zeki Ağa da benzerlerinden daha iyiydi. Alt yanlarında oturan musahip neyzen Yekçeşim de “Yekçeşim var ise

göster bir eşim” diyerek öyle bir ney çaldı ki herkesin parmağı ağzında kaldı. Dürbinîzade musahip Mustafa Efendi’nin miskalinin (İlyas Ağa burada miskal sözcüğünü yanlış kullanıyor) ise incinin miskalinden daha değerli olduğunu herkes anladı. Herkes mutlu olunca Padişah da bağışlar dağıttı. Vakit geciktiği için hemen namaz kılındı ve Beşiktaş Sarayı’na dönüldü.

Dolmabahçe binişi ve arabacı İbrahim’in katledilmesi

(Bu gezintilerden biri herkesin keyfini kaçıran bir facia ile bitmiş.)

Padişah Şaban ayının on ikinci günü Dolmabahçe’ye biniş emretti. O gün, ötedenberi haddini bilmez olan Beşiktaşlı arabacı İbrahim de biniş olacağını işittiği gibi Beşiktaş’tan arabasına bir kaç müşteri alıp oraya geldi; arabasını oyunların en iyi gözlenebileceği yere çekmek istedi; oradaki insanlar ile dalaşmaya başladı. Hazine ağalarından Topçu Mehmet Efendi de kavgaya katıldı. Ama Arabacı İbrahim’in ona:

— Şu tarafa savuş kahpe puş,” (puşt), demesi “sabrolunur kelim ve haznolunur taam” olmadığından Mehmet Ağa da öteki ağalara yakındı. Bu kez onların “esması yanıp” (kulakları yanmış) hemen arabacıya:

—“ Bre herif! Sen kimseden korkmaz mısın? şu ağanın Hünkâr hizmetinde olduğunu kılığından anlamaz mısın? Sen Beşiktaşlı değil misin? Hünkârı ve hizmetkârını bilmez misin? Ne cesaretle fena sözler söylemişsin? diye sordular. Terbiyesiz herif ise:

— “Ben Hünkâr ağası bilmem. İşte kolumda yirmi beş nişanı. Hemen cünleniz işinize gidin. Şimdi bıçağımı çeker, bir kaç danenizin (tanenizin) canına ot tıkarım,” diyerek belindeki bıçağı çekti. Ağalar:

— “Vay bre!” filan diyerek sille tokat arabacı İbrahim’i dövmeye giriştiler. Seyirciler bu durumu görünce akın akın o tarafa koşmaya başladılar. Kasrı-hümayunda oturan yeryüzünün Halifesi en küçük şeyleri görebilen dürbin (dürbün) ile baktı; ne olduğunu sordu. Peşkir ağaları durumu bildiklerinden Padişah’a anlattılar. Karıncaya bile fenalık yapmaktan çekinen Hünkâr böyle bir kudurmuş köpeğin, sırtını Ocak’a (Yeniçeri ocağı) dayayarak böyle hareket etmesinden çok üzüldü, “kalb-i hümayunları müteesir ve levn-i mübarekleri mütegayyir olup kutlu yürekleri üzüldü” (yüzünün mübarek rengi değişmiş). Hemen o anda öldürülmesini ferman eyledi. Bazıları bağışlanmasını rica ettilerse de dinlemedi. Hasekiler herifi getirip hemen o saat:

“*Ser-ri nuhuset eserini bedeninden cüdâ ve cezasını istifa...*”

ettiler. (Yani uğursuz başını gövdesinden ayırmışlar.) Zaten adamın eşkiya olduğunu herkes biliyordu. Her gün anasını dövermiş ve eve sarhoş gelirmiş. Yani Hünkâr iyi yapmış oldu. Ama bu olay günün tadını kaçırdı. Ahali içinden bazıları:

— “Yazık oldu, Çifteli imiş (?); kanı boş yere aktı,” gibi laflar dolaşırdılar. Seyircilerin de keyfi kalmadı. Padişah da saraya döndü.

(İlyas Ağa bu günceyi, “Tanrı beterinden saklasın. Hepimizi de Şeytan’ın şerrinden korusun. Amin” diye bitiriyor.)

İzzet Paşa Kasrı’nda eğlenceler

Şaban ayının on altıncı Perşembe günü bahtı açık Padişah saraydaki adamlarını alıp “Arnabut Karyesi” (Arnavutköy) yöresindeki İzzet Paşa Kasrı’nı şereflelendirmek istedi. Şehriyar’ın (Hükümdar’ın) kasra gelişi herkesi sevindirdi; Enderun ağaları için ise “sermaye-i hâb-u huzur” oldu. (Anlaşıldığına göre çok rahatlamışlar.)

İzzet Paşa kasrına gidilince, önce öğle namazı kılındı; peşinden pehlivan güreşleri başladı. İkiz Pehlivan, Dobrucalı, Suhteoğlu ve daha başkaları güreştiler ama akşama kadar birbirlerinin sırtlarını yere değdiremeyecekleri anlaşıldı. Padişah da, “Berabere kalsınlar,” dedi; sonunda bolca bahşış alıp yerlerine gittiler.

Sonra her zamanki gibi, Padişah atışlar yapılmasını emretti; tüfekçilerin yamakları tüfekleri doldurmaya ve herkes de attığını vurmaya çabaladı. Kimi vurdu, kimi vuramadı. Bunun üzerine Padişah aldı ve rüzgârın şiddetine rağmen üçüncü atışta testiye kırması riyâsız bir hüner ve andan sonra birkaç defa daha kırıkları ne desek değer oldu. Bu arada atıcılardan bazıları, “her biri bir desise ile” testileri kırdı, kıramayanlar keder ettiler.

Padişah bu işi yeter buldu ve yerini değiştirip deniz tarafındaki bir başka köşkü şereflelendirdi. Yemeği orada yedi ve yemek sırasında musiki yapılmasını emretti. Herkes sevindi. Muhasip Şehla Abdi Bey önce bir taksim yaptı; peşinden namlı gazellerden:

*“Ey keman ebrû helak hançer-i müjgânınem
Bulmuşum feyz-ü nazar senden senin kurbanımem
Cana meylin varise emreyle teslim eyleyem
Padişahım ben senin bir bende-i fermanımem”*

gazelinin birkaç beytini okudu. Kalan bölümünü Çavuş Numan Ağa tanburu ile doldurdu. Herkesin keyfi yerinde olarak Beşiktaş Sarayı’na döndü.

Aylıkların verilmesi, Mustafa Paşa Köşkü’nde eğlenceler, Sarsak Emin Ağa’nın, Cin Ali Ağa’nın komiklik yapmaları, Padişah’ın soyluluğu

Şabanşerif’in yirmi bir Salı günü yüksek soylu Padişah eskiden olduğu gibi bu yıl da iki kısıt mevâcibin verilmesini emretti. Bunun için Beşiktaş Sarayı’ndan kalkıp İslambol Sarayı’na geldi, oradaki Mustafa Paşa Köşkü’ne gitti. Birkaç saat geçirdi. Silahtar Ağa ulûfe maddesi böylece bitirilene kadar Eski Saray’da kalan ‘talii dûn ve yıldızı düşkün” eski

ağaları sevindirmesini Padişah'a, ince bir biçimde önerdi. Hatta:

— “İçlerinde zevki çıkarılacak kimseler vardır,” dedi. Padişah, Silah-tar Ağa'nın meramını anladı; hemen çavuşlar gönderip hepsini huzuruna getirtti. Bunlar oraya gelince herkesten önce Sarsak Emin Ağa davrandı. “İnmeli, hastalıklı olduğu ve dilinin de bozukluğu herkesçe biliniyordu, ama kendisi bilmez, üstüne üstlük taklit yapmaya yeltenirdi.”

Bu durumu herkes bilirdi ve bu nedenle:

— “Bir mektup oku,” denilince, hemen koynundan yarım sayfalık kâğıt çıkarıp pervasızca okumaya başladı. Arada bir yöresine bakarak:

— “Aşçıların mektuplarını yağış okumak günah,” derdi. Padişah bundan hoşlanınca Sarsak Emin Ağa'nın hevesi arttı:

— “Efendim, bu mektuptaki saçma anlatış biçimi saraya girmek için Anadolu'dan İstanbul'a gelen Türkler'e kendi memleketlerinden gönderilen çirkin sözcükler ve hitaplarla yazılmış kutlama yazılarıdır. Ben onların taklidini yaptım,” dedi. Sarsak Emin Ağa'nın bu taklidi gerçekten çok güzeldi. Âlemin velinimetini olan Padişah Sarsak-ı bî-sak'a (sapsız sarsak) bir çıkın altın gönderdi. Sarsak Emin Ağa altınları getiren çavuşla birlikte yere kapanıp, yeri öpmek isterdi, ama yapması mümkün değildi.

Bundan sonra Erdekli Mehmet Ağa'yı Padişah'ın huzuruna çıkardılar. Erdekli Mehmet Ağa faizle para verirdi. Öteki ağalar bunun hesap kitap işlerini öğrenince canı sıkıldı ve yaşlı olduğu için “hırs-ı pîr” ile sağına soluna çoban köpeği gibi saldırırdı. Öteki ağalar, “Bunu Efendimiz de görsünler” dediler.

Bu ağanın karşıtı ile Seferli'de Cin Ahmet Ağa'ydı. Ona gizlice işaret ettiler. Cin Ahmet Erdekli'nin yanına yaklaşıp:

— “Eksik olma Erdekli, sen kavi Müslümansın ve paranı hayra harcarsın. Tanrı ömrünü uzatsın ve tez günde yere batırsın. Dünyada her hayrı işledin; bir hayır var onu işlemedin, diyince Erdekli:

— “O ne biçim hayır? Ben hayırdan kaçmam. Söyle bakayım,” dedi. Cin Ahmet:

— “Hazır bir ayağın çukurda iken şu faizde olan paralar ile peşin bir hac vasiyet etsen, sonra da peşinden sen de gitsen olmaz mı?” diyince ötekisi:

— “Nereye gitsem?” diye sordu.

— “Faizciler nereye giderse oraya gitsen,” diyince çok gücendi:

— “Bre cehennem kütüğü kılıklı, bre ağzı kırılacak kahpe! Ben faizcilik bilir miyim? Benim faize verilecek akçam mı var? Bre gözü kör olacak katır boncuğu kâfir! Bre koltuk yastığı kıyafetli puş muş!” diye ağzına geleni söyledi, ama Cin serin kanlılıkla:

— “Gücenme benim eski püskü kıyafetli babacığım, dedikçe zavallı Erdekli parça parça olup:

— “Beni lisana getirmişsin (beni dile düşürüyorsun)” diye paralandıkça herkes gizli gizli gülerdi.

Yapısında şefkat olan Padişah acıdı ve:

— “Duanı isteriz,” diyerek altın gönderdi. Erdekli altınları alınca şöyle bir:

— “Elhamdülillâh alâ küllihâl,” dedi ki can dayanmazdı.

Padişah Erdekli’yi yerine gönderdikten sonra içâğalardan Hazineye Tiryakî Sofu Mehmet Ağa ile Seferli’de Saltanat Mustafa Ağa dedikleri iki çok yaşlı ağadan başka bir de yine Seferli’den Kanbur Hafız ile Kiler’den Veli Bâbe dedikleri emektarların tomak oynamalarını emretti. Ama bu zavallıların gerçek tomak oynamak nerde; taklit edecek halleri bile yoktu. Bunun için çavuşlar yardım ettiler. Hafız Ağa tomağı Sofu Mehmet Ağa’nın sırtına vurayım derken yüzüne vurdu. Sofu Mehmet Ağa şaşırdı:

— “Bre sakar herif, gözümü çıkaracaktın! Gözüme neden vurdun? Bizi yendin diye başına çelenk takıp sefere mi gönderecekler? Tez söyle, yoksa şimdi belini kırarım,” dedikçe herkes gülmekten kırılırdı.

Padişah Sofu Mehmet Ağa’ya bağışlar gönderdikten başka çırağlık da vadetti. Sofu bu müjde ile şarkı çağırırken ulufe dağıtma işi tamamlandı. Padişah Mustafa Paşa köşküden ayrılıp Arz Odası’na geçti. Orada “Kapanca” denilen göğsü elmaslar ile süslenmiş, kıymetli taşlar dikili kürkünü ve hûma tüylü, parıltılı başlığını taktı... Bâbüssaade’nin dışına çıkınca Enderun çavuşları bir ağızdan:

— “Menzilin mübarek olsun. Devletinle bin yaşa!” duasını göklere çıkardılar. Bu görkemli görüntüyü anlatmak mümkün değildi. Bundan sonra protokol gereği olarak, önlemleri uğurlu Vezir Şakir Ahmet Paşa ile saygı değer devlet büyükleri ve Defterdar Efendi ve daha başkaları Padişah’ın huzuruna girip yeteri kadar kaldılar ve Padişah izin verince ayrıldılar.

Daha sonra Padişah, Silahtar Ağa Köşkü’nü şereflendirdi. O sırada orada bulunan Bekçizade Sait Ağa’ya iltifat etti ve kendisini mabeynciliğe aldı. Çünkü Sait Ağa ölen Şehzade Beyazıd’ın lalası olup o öldükten sonra büyük üzüntüler içinde yaşıyordu. Böylece Padişah’ın iltifatı Sait Ağa’ya sonsuz kutsal nimet oldu.

Çinili Kasr’a gidilmesi

Ötedenberi ulufeler dağıtıldıktan sonra Çinili Köşk’te rikâp yapılması gelenek gereği olduğundan dağıtımın üçüncü günü “âzîm saltanat ile” görev yerine getirildi.

Bağışlanma ayı olan Ramazan’ın gelişi

Yirmi yedi yılının Ramazan ayının geldiğinin kanıtlanmasında bu yıl önemli değişiklikler oldu. Yeni ay çıktı mı, çıkmadı mı diye tartışıldı. Oruç tutanlar tutmayanları ayıpladı. Bazı zarif kişiler:

— “Hilâl-i şehri (ayın ayını) şehir içre (kent içinde) ne görmüş var, ne tutmuş,” dediler.

Saraydaki Sofu Tiryaki Mehmet Ağa gibileri ise ayı gözleriyle görmedikçe tütün ve kahveyi her şeyden üstün tutuyorlardı; ama Pazar günü durum açıklık kazanınca “Eyvah!” dediler. Sonra kural gereği Ramazan dersleri başladı; ders verenlere de akça ve mükemmel bohçalar verildi.

Kaymakam Paşa'nın azli ve Rüştü Efendi'nin atanması

(İlyas Ağa anıları içinde saraydaki önemli olaylara da yer veriyor. Bu olayları ilk yıllarda kısa anlatıyor ve çok az yorum yapıyor.)

Ramazân'ın on birinci günü Sadrazam Kaymakamı Şakir Ahmet Paşa azledildi ve onun yerine devlet büyüklerinden Rüştî Efendi getirildi. Rüştî Efendi, Şeyhülislam Dürrizâde Abdullah Molla ile birlikte huzura girdi ve kendisine baştan aşağı iğne ile dikilmiş çok temiz bir samur kürk giydirildi.

Padişah huzurunda Ramazan dersleri ve odun gibi bilginler

Ramazân girdikten sonra dersler başladı.

(Osmanlı sarayında Ramazan ayında bilginler Padişah'ın huzurunda bilimsel tartışmalar yaparlardı. Bu tartışmalar şimdiki sempozyumlara benzer olmakla birlikte konuları dini nitelikteydi. Sözel geliş, Fatiha suresinin yorumu gibi. İlyas Ağa anılarının başında bu toplantılara büyük yer vermektedir.)

Bu mübarek yılda toplantılara sekiz mukarrir (tebliğci) katılacaktı ama bu kez birkaç tane yetenekli müderris (profesör) daha çağırıldı. Ramazân-şerif'in on ikinci Perşembe günü kâinatın neşe tacı olan Peygamber Efendimiz'in hırkasının bulunduğu yerin yöresindeki havuz kenarında toplanıldı. Bu kez tebliğ hazırlanması işi Bolulu Hacı Mustafa Efendi hazretlerine verildi; o da yardımcılarını alıp geldi ve dersin konusu olan âyetleri derinliğine, genişliğine bütün anlamları ile anlattı.

(Buradan İlyas Ağa sempozyuma katılan bilginleri teker teker sayıyor. Namlı üstadlardan Hoca Emin Efendi, Karabacak Ali Efendi, Allâme-i yegâne -Tek her şeyi bilen bilgin- Kütahyevi Mehmet Efendi, Akşehirli Hoca Ömer Efendi, Halim ve Selim Mevlâna Abdurrahim Efendi, Etmekçizade Efendi, Kengrili Elhac Abdullah Efendi, İmamzade Esat Efendi... İlyas Ağa bu bilginlerin söylediklerinin nasıl eş bulunmaz cevherler olduğuna da yer veriyor.)

Ders sırasında tartışmalar şiddetlendi. Çünkü Musannif Efendi (yazar, kütüphaneci) bazı sorular sordu. Öyle ki, gerçi Hacı Mustafa Efendi Hazretleri yanıt verebilirdi, ama oruç haliyle olduğundan çekingen göründü. Halden anlayan Padişah durumu sezdi ve tebliğciyi rahatsız edilmekten korumak ve yanlış yapmasını önlemek için tebliğ işini Musannif Efendi'ye verdi. Musannif Efendi'nin karşısında oturan Kengrili Hacı

Abdullah Efendi Musannif Efendi'nin söylediklerine karşı çıktı. İş kav-
gaya döküldü. Musannif Efendi hiddetli, şiddetli bir adam olduğundan
Kengrili Abdullah Efendi'ye:

— “Senin gibi odun kılıklıların böyle ince işleri birbirinden ayırma
yetenekleri olmadığını yaradılışları söyler ve kılıklarından da anlaşılır.
Boşuna zaman yitirmeyelim,” dedi.

Kengrili Abdullah Efendi pabuç bırakmadı:

— “Derse bakmışsınız. Kitaptan yanıt verin. Böyle sudan yanıtları
kabul etmem,” dedi.

Musannif Efendi'nin namılı, şanlı öğrencilerinden İmamzade Esat Efendi
öğretmenine sahip çıktı. Uzun tartışmalar oldu; saat sekizden onbire
kadar sürdü. Sonunda Padişah işaret verdi. Tartışmalar bitirildi. Herkese
“çokça akça ve mükemmel bohça” verildi. Padişah'ın ayak tozuna yüz
sürmelerine izin verilen hocalardan yerleri uzak olanların Saray'da kalma-
ları emredildi, onlar da ikişer ikişer arz ağalarına konuk edildiler.

Bayram törenleri

(Bayram gelmiş. Bu kez İlyas Ağa Saray'da geçireceği bu ilk bayramı ayrıntılı biçimde
yazmayı düşünmüş.)

Günlerin mutlusu arefe günü bilge şaşırtan Padişah'ın Yalı Köşkü'ne
yanaştığı görüldü. Sonra Hırka-i Şerif odasına geçti. Sünnet odasında,
saltanat elbisesi ile ve cemaatle birlikte ikindi namazını kıldı. Bundan
sonra eski yasa gereği Arz Odası'na geçti; Hasodalı ağalar üsküflü kaf-
tanlar giymiş olarak Bâbüssaade'nin iç kapısına dizilip törenin ululuğu-
na ululuk kattılar. Dünyanın Halifesi Arzodası'nın dışında kurulmuş
bulunan sedefli tahtı şereflelendirdi. Onun gelişinde eski kurallara uygun
olarak davullar çalındı. Divan çavuşları “Aleyke Avnullah” duasını gök-
lere çıkardılar. Taşra mehterleri de beş on dakika kadar kös vurdular
ve bayramı âleme ilan ettiler.

Bahtı açık Padişah tekrar Arzodası'na geçti; orada imamlar ve hatipler
kendisinin huzuruna çıktılar. Padişah herkesten çok kısa birer aşır okuma-
larını istedi. O iş bittikten sonra Silahtar Ağa'nın köşküne gitmek isteğin-
de bulundu. O sırada üç odanın ağaları takiye fesleri ile bir acayip görün-
tü içinde Hakan'ın huzuruna dizildiler. Çuhadar Ağa da Silahtar Ağa'nın
verdiği ata binerek dolaştı, ama bir yandan mehter çalındığından onun
da görüntüsü bir tuhaf oldu.

Sonra öteki ağalar tomak oynadılar. Padişah bunlara biraz altın, Si-
lahtar Ağa ise herkese çil paralar dağıttı; bu iş ise ağalar için teşekkür
etme nedeni oldu; izin alıp odalarına döndüler.

Padişah bundan sonra ulu gölgesini Mustafa Paşa Köşkü'ne götürdü.
Orada iftar edildi. Köşke girebilmeyi becerenler oradaki nefis yemekleri
yiyip bitirdiler.

Yemekten sonra gece yarısına kadar meşalelerin ışıkları cihanı aydın-
lattı, mehterler çalınıp “ruhlar safa buldu.”

Halden anlayan Padişah biraz dinlendikten sonra seher vakti sünnet odasına geçti. Yine saltanat giysilerini giydi, taktı, takıştırdı. Oradan Hırka-i Şerif'e gitti ve sabah namazını cemaatle birlikte kıldı. Böylece herkese iltifat etmiş oldu.

Bundan sonra Darüssaâde Ağası, Silahtar Ağa, Çuhadar Ağa, Kırk Hasodalı eski yasaya uygun biçimde kutlama töreni yaptılar. Padişah oradan Akağalar Kapısı önünde kurulan bayram tahtına çıktı ve cümle bilginler ve devlet adamları orada kendisini kutlama şerefine eriştikleri için mutlu oldular. Sonra bayrama özgü görkemli bir görüntü içinde Sultanahmet Camii'ne gidip bayram namazını kıldı ve Saray'a döndü.

Enderun ağaları hemen kutlama için koşuştular. Üç oda ahalisi bütün takılarını takmış olarak biat görevlerini yerine getirdiler. Bunun üzerine Padişah Yalı Köşkü'ne gitmek istedi. Yine eski yasaya uygun olarak silahşör ağalar süslü atlara binip birbiri ardınca Padişah'ın huzurunda dolaştılar. Görülmeye değer bir şeydi.

Padişah daha sonra Beşiktaş Sarayı'na geçti. Gece gündüz türlü zevk ve sefalarla vakit geçirdiler. Ertesi gün büyük bir saltanat alayı ile Dolmabahçe Sarayı'na gidildi. Şeyhülislam Dürrizade ile Sadaret Kaymakamı Rüştü Paşa gelip "Allah'ın gölgesinin ayak tozuna yüz sürdüler." O arada bayrama özgü cirit oyunları oynandı, herkes mutlu oldu. Sonra Sadrazam Kaymakamı ve Şeyhülislam Efendi, Silahtar Ağa aracılığı ile ayrılmalarına izin istediler. İzin verilince kalktılar, sağda solda yörelerinde bulunanlara pek çok altın vererek Dolmabahçe iskelesine inip yerlerine gittiler.

Beri tarafta ise türlü oyunlar oynanıyor ve izleyenler eğleniyorlardı. İkindiden sonra biniş tamamlandı. Ertesi gün ise Dolmabahçe'de vezir atlıları Padişah'tan bağışlarını aldılar. Bu arada devlet Kethüdası Sait Hâlet Çelebi (Namlı Hâlet Efendi) huzura alınıp kendisine bolyenli samur kürk giydirildi ve böylece iltifat edildi.

Çuhadar Ağa'nın çırağ edilmesi

Sultan Selim' (Üçüncü Selim) in tahta çıktığı üç yılında çantacılık ile görevlendirilen Hafız Ağa, bin iki yüz yedi yılına kadar bu hizmette kalıp namı büyüdü; daha sonra Çuhadar Ağa'ya yükseldi. O sırada Silahtar Emin Ağa azledilince Ali Ağa'nın oraya atanması beklenirken daha aşağı rütbede bulunan Tülbent ağası Ali Beyefendi silahtar oldu. Çuhadar Ali Ağa ise ne yapsın "Ya sabur" dedi kaldı; ama o sırada felek imdada yetişti. Padişah Serdârîkrem Ahmet Paşa'ya kılıç kalkan göndermek istedi. Bu armağanları götürmek için Çuhadar Ali Ağa'yı seçti. Kendisine böyle bir ayrıcalık ve iltifat tanınan Ali Ağa derhal Şumnu'ya gidip armağanları verdi ve geri döndü. Padişah kendisine iltifatlar etti. Bundan başka "Ali Ağa'nın düşmanın durumu ve tutumunu öğrenmiş olması olasıdır" diyerek üç beş günde bir görkemli huzuruna çağırıp bilgi isterdi. Aslında Ali Ağa'nın bunları bilmesi mümkün değildi.

Böyle huzura sık sık çağırılınca aklı bozuldu. Saraydan ayrılması da Silahtar Ağa'nın işine geldiğinden "Çırağlığı Silahtar Ağa'ya emel ve ıraklığı nüfuzu(na) hanel vermeyeceğinden" büyük bir ekmek parası ile (Nanpâre) çırağ edildi, açılan kadrolara başkaları atandı.

Cameşuybaşı Memiş Ağa'nın çırağ çıkarılması

Seferli Odası'ndan Çameşuybaşı Memiş Ağa o kadar şişmandı ki ata binip inemiyordu. Hasoda'ya da geçemeyeceği anlaşıldı. Durum Padişah'ın kulağına gitti. O da Memiş Ağa'yı uygun bir nanpâre ile çırağ etti. Yerine mehterbaşı Çavuş Rasih Efendi getirildi. Zurna çalan İsmail Ağa da mehterbaşı oldu.

Beşiktaş Sarayı'ndan İstanbul Sarayı'na geçiş

Yirmi yedi yılının Şevvâl ayının yirmi altıncı Cumartesi günü Teşrinievvelin (ekim) ilk günlerine rastlıyordu. Havada nemlilik arttı. Padişah İstanbul Sarayı'na geçilmesini emretti. Bütün ağalar dua ettiler.

Hasoda'ya geçen ağalar

Ötedenberi Enderun'da Hazine, Kiler ve Seferli odalarının üstünde olan Hasoda'nın itibarı çok büyüktü. Bu kez Hasoda'da yerler açıldı. Öteki odalardan üç kişiyi Hasoda'ya aldılar. Hasoda'ya geçenler birbirlerini kutlarken işi gücü olmayanlar da gevezelik yaptılar.

Rikâp töreni ve Darüssaâde Ağası'nın azli

Saraydan saraya nakilde rikâp töreninin yapılması eski töre gereği idi. Bu kez ayın yirmi sekizinde İncili Köşk'e rikâp yapılmasını Padişah emretti. Padişah oraya giderken Devletlû Darüssaâde Ağası Kasım Ağa da yola çıktı. Lakin Ağa kasra inerken Bostancıbaşı Abdullah Ağa alev gibi yakan sözlerle azlini bildirdi. Ancak Kasım Ağa sıradan olmayıp "kendisinden önceki ağalara benzemediğinden" sürekli duası alınmak gereken bir zat idi. Bu nedenle Balıkhane Köşkü'ne gönderilmeyip Beşiktaş Sarayı'nda kalmasına izin verildi. Üstelik "Şeyhülharemlîk unvanı da kendisine lutfedildi. Eşyası, malları da elinden alınmadı.

Kasım Ağa'nın yerine Padişah'ın eski lalası ve Hazine-darı Anber Ağa atandı. Kendisi huzura getirtilip iğne ile dikilmiş dört yenli samur kürk giydirildi. Şeyhülislam ve Sadaret Kaymakamı kendisini ziyarete geldiler. Hazine-darlığa Hafız Ali Ağa ve boşalan öteki yerlere başkaları atandı.

Alibey köyüne binişe gidilmesi

Şevval ayında hava çok güzel oldu ve Padişah, ağaları alıp Alibey

köyüne binişe gitti. Her zamanki gibi güreşler yapıldı, tüfek atıldı, sade nâra ile zurna çalındı ve küme faslı gibi ahenkli musiki de yapıldı; kederler dağıtıldı. Akşama doğru Saray'a dönüldü.

Arnavut Yusuf Ağa ile Lala Sait Efendi'nin çırağ edilmeleri

Mustafa Han zamanından kalma Hasodalı Arnavut Yusuf Ağa ile Başlala Zerdecî Sait Efendi'nin yaşları çok ilerlemiş olduğundan iyi nân-pareler ile çırağ edildiler.

Müezzinbaşı Fazıl Efendi'nin azli, Ceviz Emin Ağa'nın atanması

Sultan Selim zamanından kalma ve yirmi beş yıldır müezzinbaşılık eden Fazıl Efendi çok erdemli bir zat idi. Ancak yeni yetişen genç insanlar kendisini istemiyorlardı. Önemsiz bir konuyu büyüttüler ve çırağ çıkmasını sağladılar. Müezzinbaşılığa ise hatıra, hayale gelmiyecek şarkıcı çavuşlardan Hazine'den Ceviz Emin Ağa getirildi. Öteki müezzinbaşı taslakları da:

—“Sesi ondan daha güzel bu kadar çavuş ve müezzin varken Ceviz gibi yaşlı başlı, sesi ne iyi ne fena bir kimseye bu görev verilir mi?” deyip üzüldüler.

Hazine Kethüdası'nın azli ve Sadullah Ağa'nın atanması

Zilhicce ayının ikinci Cumartesi günü önemli bir şey oldu. Hazine Kethüdası Sakazade Mehmet Ağa sevilmeyen bir adamdı. (İlyas Ağa: Hazineyi talef etti, diyor.) Üstelik Padişah'ın şehzadelîği zamanında yanında bulunduğu için kibrinden geçilmiyordu. Bir süreden beri azli düşünüüyordu. Nihayet sırası geldi.

Padişah'ın yakınları Hazinedar Ağalığı'na Kahvecibaşı Sadullah Ağa'yı istiyorlardı. Gerçekten Sadullah Ağa bu işi istenilenden daha iyi yapardı ve Padişah'ın da bundan kuşkusu yoktu. Ama Sadullah Ağa bu işi istemiyordu. Sonunda, kendisini zorla getirip, Padişah'ın huzurunda kaftan giydirdiler. Sadullah Ağa, Hazine'ye giderken Mehmet Ağa ileolda karşılaştılar ve birlikte Hazine'ye gittiler. Mehmet Ağa, kural gereği kapıdaki mühürü kendi eliyle kopardı ve boynundaki mühürü de çıkarıp Sadullah Ağa'ya verdi. Peşinden ağlar gibi bir görüntü içinde ağalara veda edip, ayrılıp gitti. Yeni Hazine Ağası Hazine'yi kendî mühürü ile mühürledi. Yerine gidip oturunca, eskilerden Kaftancı İlyas Ağa dışında, Seyyit Mehmet Ağa'nın bütün adamlarını attı. Sonra Mabeynî-nümayun'a gidip Kahvecibaşılık'tan istifasını verdi.

(Ama bu arada İlyas Ağa bir noktaya değinmeden yapamamış. Sarayda önemli yerlere gelenler ile onun maiyetine girenler arasındaki ilişkiler... Çünkü Sadullah Ağa, Hazine'ye atanınca hırsız tayfası kendisi

ile bir kapta kaynayamıyacaklarını bildikleri halde yine de karşılamaya koşmuşlar ve kural gereği Giyimbaşı Ferhat Ağa ile Başyazıcı Kâmi hiç aldırış etmeden koltuklarına girmişler. Herkes şaşmış kalmış. Hazine odasına girince de bütün ağalar geciktirmeden elini öpmüşler.)

Kurban Bayramı ve gönülalan sarayda özenli törenler

Kurban Bayramı Zilhicce ayının onuncu gününe rastladı. Arefe günü olan Cumartesi günü Padişah ikindi namazını Hırkaisaâdet'te kıldıktan sonra Arz Odası'na geldi ve kapının dışında hazırlanmış olan sedefişi tahta kuruldu. Davullar çalındı. Padişah biraz dinlendikten sonra tekrar içeri girdi. Kuran okuyan Selâtin camileri imamlarına iltifat etti. Sonra Silahtar Ağa dairesine geçti. O zaman bütün ağalar takye fesleri ile meydana dizildiler. Hemen çalmaya başlayan Mehterhane'nin görkemli sesi Irak ve Hicaz semtlerine kadar uzandı. Bu arada, arz günleri Silahtar Ağa tarafından gelenek gereği verilen süslü ata Çuhadar Ağa'nın binerek ve gücü ölçüsünde atı oynatarak Padişah'ın huzurundan geçmesi doğrusu Silahtar Ağa'nın övgü konusu oldu. Bundan sonra ayak öpmesi de yaraşıklıca oldu. Yine eski töre gereği ağalara tomak oynattırılıp çil paralar serpildi.

Padişah, daha sonra Mustafa Paşa köşküne "salınarak" gitti ve gurup vaktine yetişti. Kasrın önündeki meydanda baştan başa şamdanlar ve kiler ağalarının yaktıkları taht mumları geceyi gündüzden daha iyi gösteriyordu ve bu durum Padişah'ın içini aydınlattı. Bu arada musahiplere ve çavuşlara bayram bahşişleri verildi. Anlaşılan bazılarına biraz fazlaca verildi. Dışarıdan mehterhanenin sesi uzak ya da yakın hangisinin olursa devası olacağından Taşra Mehterbaşı Kara Osman ile Seferli'deki çavuşlardan zurnazen (zurna çalan) İzzet Ağa'ya armağanlar, bahşişler gönderildi ve bunların "emel keseleri sevinç parası ile tepeleme dolduruldu". Bundan sonra Padişah musahip Sait ve Abdi Ağalar'la konuştu; onlara iltifat etti.

Daha sonra kimseye minneti olmayan ve herkese nimet dağıtan Padişah, Haremihümayun'a gitti. O zamana kadar huzurda bulunanların kimi ayrıldı, kimi bekledi. Sabaha yakın yeryüzünün halifesi sünnet odasını şereflendirdi ve bayram için hazırlanan giysisini orada giydi. Mutlu başına taktığı hüma tüylü sorguç hiç bir şeyle kıyaslanamayacak gibiydi; ve parıltısına dayanılması pek çok güç bir elması. Yanlarına astığı mücevher hançeri anlatmak öylesine mümkün değildi ki, kalemler kırılırdı.

(İlyas Ağa güncesinin bu sayfalarında saraydaki ağaların giysileri takındıkları mücevherli silahlar, takyeler konusunda uzun ve ayrıntılı açıklamalarda bulunuyor. Biz de bu açıklamaları biraz kısaltarak anlatmaya çalışacağız.)

Sarayın en yüksek kademeli ağaları, en önde Darüssaâde Ağası oldu-

ğu halde geldiler. Hepsinin giysileri başka, ama başlarında selimiyye vardı. Darüssaâde Ağası'nın üstünde baştan başa ve dört yenli samur kürk vardı. Babüssaâde Ağası'nın giysileri de Darüssaâde Ağası'nın giysisine benziyordu. Hasodabaşı'nın mecûzesi (başlığı) da onların selimiyyelerini andırıyordu, ama giydiği baştan aşağıya samur kaplı kürkün kesimi bir başka türlü idi ve çakşır yerine al kadifeden şalvar giyiyordu. Hazinedar Ağa'nın başına bayramlarda giydiği kallavi vezirlerinki gibi telli idi, fakat arkasındaki çuha kaplı bol yenli samur kürk onlarınki kadar değildi.

Silahtar Ağa ile Çuhadar Ağa başlarına üsküf giyip zülûf (örmesaç) takmışlardı. Arkalarında inci ile işlenmiş giysileri vardı. Bellerindeki elnash kemeler, mücevherli hançerler, Başyazıcı'nın defterinde de yazılı olduğu gibi pek çok değerliydi.

Bunlardan sonra Rikâptar Ağa'dan en sondaki hasodalıya kadar herkes bayramık elbiselerini giymiş olarak geldiler. Mabeynciler üstüfe kaftan giyip bellerine şal yerine tepebaşı (bir tür kumaş) kuşanmışlar ve üstüne de kimi elmalı hançerler, kimi yeşim kabzalı bıçaklar takmışlardı. Başlarında sırmalı takyeleri vardı.

Mültehi (genç?) musahiplerse başlarına sıradan paşalı kavukları giymişlerdi. Arkalarında samur kontoş vardı. Onların peşinden Haseki Ağa, Kozbekçibaşı, Sofabekçisi, Hasodaeskisi, Zülüflü Baltacılar Kethüdası tebrik törenine geldiler. Başlarında devetüyü renginde sivri külahları vardı. Turuncu renkli dolama giymeleri taşralı olduklarını gösteriyordu. Zülüflü Baltacılar Kethüdası ile Hasoda Ahır Eskisi'nin külahları başka türdü ve özellikle Kethüda'nın "külâhı günâhı gibi" sivri değildi. Ayrıca arkasına gezi kaftan giyip kendisine şanlı bir görüntü vermişti. Külâhının iki yanına da zülûfler takmıştı. Hasodaeskisi'nin giydiği külâh (kireçli külâh) beyaz bir şeydi ve havana benziyordu.

Bunlardan sonra belli giysileri ile küçük İmam Efendi geldi ve hemen kutlamaya katıldı. Eski kural gereğince, kutlama orada bitti.

Bundan sonra menzili Süreyya Yıldızı olan Padişah, Arz Odası'nı şerefleştirdi ve orada Birinci İmam ve Hekimbaşı ile bayram kutlamasını yaptı; sonra Yücesoylu Padişah parıltısı doğuda ve batıda görülen bayram tahtını şerefi ile donattı.

Önce Sadaret Kaymakamı ve daha sonra vezirler, bilginler ve öteki önemli mevki sahipleri ile bayramlaştı. O arada Sultanahmet Camii'ne gidip bayram namazını kıldı. Tekrar saraya döndü. Hırka-i Saâdet kapısının yanında kırk kadar koç kurban edildi. İlk kurban Padişah'ın "yardım eden eli ile" kesildi, kalanının boğazlanması Darüssaâde Ağası'na bırakıldı.

Bayramlaşma işi Enderun ağalarına da haber verildi. Mehterhane çalmaya başladı. Üçodalılar bayramlaşmaya koşup, hepsinden önce akağalar dört yenli sincap kürkleri ile kutlama işini yaptılar. Ondan sonra Hazine, Kiler ve Seferli odalarının ağaları o şerefe eriştilerse de, çuhadlarla çavuşların giysilerini birbirinden ayırmak güçtü ve özellikle çavuş

ağaların takye yerine giydikleri yelkenleri anlamak hemen hemen mümkün değildi. Yalnız arkalarındaki hatayî kaftanları övülmeye değerdi ve bellerindeki çavuş kuşakları öteki süslerinden daha üstündü. Ama çuhadarların resmi elbiseleri güzeldi. Giydikleri etekli canfes kaftanları da hoştu. Bundan başka bellerinde gümüş paftalı yaldızlı kuşakları çok süslüydü ve onun üzerine taktıkları mücevher hançer ve bıçakları göz alıyordu. Başlarında sırmalı takye ve zülüfler vardı.

Öteki ağalara gelince, bunlar resmi giyinmemişlerdi. Hepsı renkli gezi kaftanı üstüne kanun kuşağı takmışlardı. Başlarındaki takyelere de günlük kıyafeti ile koğuş ağası ne giyerse, yani dağınık sırmalı zülûf takmışlardı.

(İlyas Ağa kısaca kendilerine verilen giysilerden yakınmayı böylece araya sokuşturuyor.)

Padişah bundan sonra Yalı Köşkü'ne gitti. Eski kural gereği silahşörler hünkârın atlarına binip oradaki meydanda gezdirirlerdi. Aslında gereği kalmamış bir âdet idi ama çaresiz o iş de yapıldı ve Padişah atına binerek adı geçen köşke geldi, o töreni de küçümsemeyerek izledi; herkese iltifatlar etti. Bu arada Şahinci ve Çakırcıbaşıların getirdikleri avları kabul etti ve onlar da paralarını alıp gittiler.

Daha sonra İskender görüntülü Padişah akşamüstü Saray'a döndü.

Ertesi gün Gülhane Köşkü'ne gitti ve orada Şeyhülislam Dürriade Efendi ve Kaymakam Rüştü Paşa ile birlikte cirit oyunlarını izledi.

Daha ertesi gün Eskisaray'a gitti. Yolda İstanbul halkı kendisini izledi ve mutlu oldu. O arada Vezir Kethüdası Sait Halet Efendi'yi huzuruna getirtti ve kendisine iltifatlar etti. Daha sonra Eskisaray'da kalmış yaşlı haremağalarını "bağışlar deryasına batırdı". Bu durumu gören Eskisaray teberdarları (baltacıları) tomak vuruşturdular. Çok eğlenceli oldu ve "dayak takırdısı" bitince çil paralar dağıtıldı.

Padişah gönülalan saraylarına Mercan Yokuşu yolundan döndü. Yol boyunca izleyenler ululuğunun yücelmesine ve devlete öyle dua ettiler ki, göklere çıktı.

(İlyas Ağa güncenin sonunda bu yazdıklarında imla yanlış ve kompozisyon kusuru varsa bağışlanmasını okurlarından yakarıyor.)

Şerbetçi Lala ve Cameşuyucu Hayrettin Bey'in çırağ çıkmaları

Kilerde Hünkâr Şerbetçisi Derviş Mustafa Ağa ile Seferlide Çameşuyucu başı olan Hayrettin Bey "Yukardaki el aşağıdaki elden hayırlıdır" kuralını bilmiyorlardı. Bu yüzden tam yararlanacakları sırada ikisi de:

— "Saray'a temel mi kaktık?" diyerek çırağ olmayı istediler ve bunun için de herkese başvurdular. Yüksek bir nânpareyi ikiye bölüp yarı yarıya bunlara verdiler. İkisi de mutlulukla kabul edip evlerine gittiler. Yerlerine Kodoşzade Hafız Mustafa Ağa ile Aziz Ağa atandı, atanamayanlar kahrolup üzüldüler.

* * *

Bin iki yüz yirmi sekiz yılı (1813) olayları ve Hasodabaşı'nın çırağ edilmesi

BİN iki yüz yirmi sekiz yılı girdi ve şair tabiatlı olanlar şiirler yazıp kendilerini göstermeye çalışırken akağalardan Hasodabaşı Mustafağa da şiir ve düzyazı ile bir dilekçe yazıp Silahtar Ağa'nın aracılığı ile sundu ve böylece çırağ edildi; yerine Kapıağası Alaiyeli Hüseyin Ağa, onun yerine de Arapkirli Mehmet Ağa atandı.

Haremeyn anahtarlarının gelişi ve alay düzenlenmesi

Bir kaç yıldır Kâbe'yi işgal eden din haini "Vahabi" melunu, kutsal toprakları yakıp yıkmış ve her türlü kötülüğü yapmıştı. Allah'ın ülkelerinin ve Allah'ın kullarının savunucusu olan gölgesi yüce Padişah bunu işitmiş ve melunun çirkin vücudunun dünya sayfalarından kazınması için Mısır Valisi olan ve yeri günden güne değerlenen Mehmet Ali Paşa hazretlerini görevlendirmişti. Mehmet Ali Paşa da Vahabi'yi oralardan uzaklaştırdı; başlıca adamlarından bir kaçını yakalayıp zincire vurdu ve aynı zamanda Haremeyn'in (Mekke ve Medine) anahtarlarını Anahtar Ağası Abdülatif Ağa ile küçük oğlu İsmail Bey'e verip gönderdi. Kadir bilen Padişah bu büyük başarıya çok sevindi. Hemen Muharrem'in on altıncı günü büyük bir tören hazırlandı. Eyüp Ensâri Türbesi'nden harekete geçen alay Babühümayun'a gelirken bütün Osmanlı devlet adamları katıldılar. Saray'dan ise yalnız Darüssaâde Ağası Anber Ağa katıldı. Anahtarları Devlet Kethüdası Sait Halet Efendi gümüş bir tepsi içinde "kucaklayıp" götürüyordu. Bütün ahali izledi ve Eskisaray baltacılarının tekbirleri göklere çıktı. Yollardaki erkekler ve kadınlar ağladılar. Edirnekapu caddesiyle Divanyolu'ndan Bâbihümayun'a geldiği zaman talii hep açık Padişah yürüyerek karşıladı ve Ortakapı'dan Hırka-i Şerif'e kadar önde yürüdü; sonunda Hırka-i Şerif (dairesinin) içinde bilinmeyenleri bilen Müfti ile Kaymakam Paşa ve konuk olarak bulunan Baba Paşa ve bütün büyükler ve devlet adamları Padişah tarafından iltifatlara nail olduktan sonra ertesi Salı günü Eskisaray binişine gidildi. Orada da Şeyhülislam Dürrizade Efendiye, Kaymakam Rüştü Paşa'ya ve Baba Paşa'ya bol yenli kürkler giydirildi. Anahtarların müjdesini getiren Tatarlara (postacı tatarlara) ve Mısır Kapu Kethüdası Necip Efendi'ye ve Haremeyn çevirmenine samur kontuş kürkler giydirildi. Bu tören sırasında Peşkir Ağası Vakıacı Ali Efendi ile Başçavuş Rakkas İbrahim Ağa

birlikte temenna edip (eğilerek selam verip), bundan sonra Anahtar Ağası Latif Ağa'ya ikişer tuğ bağışlandı. Yine bu arada Eskişehir'de "ıtk kabul etmeyen" (azat edilmek istemeyen) emektarlara da bağışlar yapıldı. Padişah bundan sonra Saray'a döndü ve üç gün üç gece üstüste gerek yöneticiler, gerekse halk coşkun bir şekilde bu olayı kutladılar.

(İlyas Ağa: "Rakkas-ı felek her yerde raksetti", diyor.)

Peşkir Ağası Vakıacı Ali Efendi ile Mübtedâ Süleyman Ağa'nın çırağ edilmesi

Kutsal toprakların Vahâbiler'in şerrinden kurtarılması müjdesini getiren Tatarlara Padişah'ın huzurunda giydirilen kürklerin hazırlanmasında yapılan yanlışlıklar yüzünden Padişah'ın temiz kalbi incinmişti. Binişten dönülür dönülmez Peşkir Ağası Vakıacı Ali Efendi ile Hasodabaşı Lalası Mübtedâ Süleyman Ağa eleştirildi ve ikisi birden kötü bir yere sürüldükten sonra ertesi gün Mübtedâ Ağa'ya çırağ edildikleri haberi gönderildi. Aslında hil'at giydirilmesinin iyiliği fenalığı Hasodabaşı'yı ilgilendirirdi, ama bu ağa yeni atanmış olduğundan ağlayarak özür diledi ve onun yerine lalası sorumlu tutuldu. Beri taraftan Vakıacı da biniş yerini iyi düzenleyememiş ve küçüklü büyüklü herkesi rahatsız etmiş ve yalan yanlış konuşmaları yüzünden herkesin aklını karıştırmıştı. Böylece kaba-hati ona yüklediler. Zaten Vakıacı'nın ağzı bozuk ve diliyle yaraladığı kişilerin sayısı sonsuzdu. Bu nedenle onun gidişine Enderun'da, kendinden başka hiç kimse üzülmeydi.

Tabii her zamanki gibi onun yerine ve açılan öteki yerlere başkaları sıra ile atandılar.

Mabeynci Arif Ağa'nın Mabeyn'e alınması

Padişah'ın tahta çıkışında Seferli'den Hasoda'ya alınan Arif Mehmet Ağa'nın mabeynciliğe layık olduğu Padişah'a yazılmıştı. O da Mekke'nin fethedilmesi münasebetiyle Arif Mehmet Ağa'yı mabeynciliğe atadı.

Hazine, Kiler ve Seferli odalarından Hasoda'ya alınan ağaların sevinci

Amacı herkesi sevmek olan Padişah merhametli doğaları gereği bütün Enderun sınıflarının mutluluklarını sağlamak istediğinden böylesine bir kutlu günde-Tanrı'nın özendirmesi ve taliinin kuvvetiyle üç odadan ikişer kişinin Hasoda'ya alınmasını emretti. Hazine'nin giyimbaşısı Ferhad-ı derviş nihat (Derviş huylu Ferhat Ağa), Kiler Peşkircisi Koloz Süleyman Ağa ve daha başkaları Hasoda'ya geçti ve onların yerine de başkaları atandı.

Galata Sarayı Enderun'undan Enderun'a nakiller

Bayezid-i Velî hazretlerinin yaptırdıkları Galata Sarayı'nda sürekli üç

dört yüz ağa bulunur ve bunların her biri bir hüner bilirdi. O sırada bunların gönüllerinin hoşedilmesi istenildiğinden başka “bu defa bi-lutuf dud-u tiğ-ü kahr-u” (Hazret-i Mahmut Han) ile nâbud olan Vahabi-i merdûd maddesi hitampezir olduğuna teşekkür” (Bu kez Mahmut Han hazretlerinin lutfu ve dumanı tüten kahredici kılıcı ile ortadan kaldırılan Vahabi sorunu giderilmiş olduğundan) Galata Sarayı’ndaki ağaların eskilerinden bir kaç kişinin Enderun’a alınması için pusula yazıldı. Başoda’dan Tortopçehreli Ali Ağa ve başkaları Saray’a gönderildi. Silah-tar Ağa da bunları odalara dağıttı.

Şehzade Abdülhamit Efendi’nin sevinçli doğuşu

Yirmi sekiz yılı Muharrem’inin yirmi beşinci Pençşembe (Perşembe) günü (Padişah’ın) temiz ve güçlü kaburga kemiğinden bir şehzade doğdu. Adını Abdülhamid koydular. Şairler hemen tarih düştüler. Vasıf Osman Bey’in düşürdüğü tarih hepsinden iyi idi. Rasih Efendi’ninki ise eksikliği ile tamamlandı. Vasıf Osman’ın düştüğü tarih: “İsmin kodu Abdülhamid” idi. Rasih Efendi’ninki biraz yavandı ama ben onu da yazdım:

“*Meymenetle geldi dehre hamdola Sultan Hamid.*”

Bundan sonra yedi gün yedi gece eğlenceler düzenlendi.

İskender kadar ağırbaşlı Padişah huzurunda kartopu oyunu

O günlerde yerler ve zamanlar karla dolu idi ve odalardan dışarı çıkmak mümkün değildi. Ağalar böylece odalarda sohbeti koyulaştırırken Padişah’ın aklına ağaların kartopu oynamaları geldi. Eski yıllarda da böyle oyunları seyrederek eğlendiği bilinirdi. Safer ayının sekizinci Salı günü Şimşirlik Mabeynihümayunu karşısındaki meydana Üçodalı Ağaları, Padişah’ın emri üzerine getirdiler. Ağalar orada Padişah’ın huzuruna gelince ağırbaşlılığı bırakıp kartopu oynamaya başladılar. Eskiden beri kartopu oynandığı zaman odalarda gecelik giysileriyle gezip tozan bıçaklı eskilerin ağırbaşlıları ile tuhafcalarını Padişah huzuruna getirip kara yatırmak âdet olmuştu. Bu nedenle hemen Hazine’nin Giyimbaşısı Yanturi Bekir Ağa’yı ve soylulardan Çerkespaşazade Abdi Bey’i ve Kiler’in Peşkircisi Kısa Hasan Efendi’yi ve Mantar Osman Efendi’yi ve Sarsak Emin Ağa’yı ve Seferli’nin Cameşuycusu kuloğlu Şakir Ağa’yı ve Tulumbacı Hafız Mehmet Ağa’yı birer nerdübana (merdivene) bindirip gecelik kavukları ile getirdiler. Padişah kara yatırmalarını işaret etti. Bunların yöresini çeviren bir takım kazlar eski lalaları bir tür oyunla düşürüp kaldırmaya başladılar. Öteden beriden de atılan kartopları vurdukça eskilerin başlarındaki gecelik kavukları kartopu gibi yuvarlanıp düştü. Zavallılar dalkelle ve parmakları ağızlarında şaşırıp kaldılar. Musahip Said Efendi, Padişah’ın bunlara acıdığını ve başışa layık olduklarını düşündüğünü akıl etti (ve anlaşılan söylemiş), Abdi Bey soğuktan titrer ve kalıp değiştirecek halde iken Padişah emretti;

bunların ikisini de kara gömdüler. Ağalar bunlara kar attıkça Abdi Bey'in feryad-ı bi-dâd'ı (karşılık görmeyen feryadı) göklere çıktı. Sonunda artık atılan toplar vücut kalesini zedeleyecek hale geldi. O zaman sevecenlik dolu Padişah hazretleri bunların sıkıntılı hallerine acıdı ve türlü iltifatlar ve bağışlara layık olduklarını söyledi. Toptan herkese izin çıktı ve hoş unvanlı ağalar için bu olay beş on gün tuhaf sohbetler yapmaya vesile oldu.

Dülbend Ağası Hasan Bey'in çırağ çıkarılması

Selim Han döneminin ortalarında Hasoda'ya alınan ve yirmi dört yıl Hünkâr Lalâlığı yapan Hasan Bey son kez Anahtar Ağalığı rütbesine yükselmişti. Burada da kimseyi incitmemişti. Güzel adını herkes bilirdi. Bu kez Rebiülevvel'in yirmi sekizinde çırağ çıktı.

İncili Köşk meydanında tomak oyunu

Sefer ayının sonunda İncili köşk meydanında yine tomak oynanması istenildi. Bütün ağalar gidip yer öptükten sonra oyunlar oynandı. Bir kaç saat bununla vakit geçirildi; sonra pehlivanlar güreştiler. Onlar da: "İptida el ense, sonra beş kabza, ve dahi sonra göğüs çaprazı ve kurt kapanı ve boyunduruk gibi oyunlar ile hasmı künededen atmaya gayret ve birbirlerini yenmek ümidi ile fırsatı ganimet bilenler göze tırpan atarak..."

"Ekserisi tâb-ü tüvan ile (demek ki o zamanda da condition sorunu önemliymiş) hasmı gıltan-ı hâki mezellet edemediklerine..." herkes şaşı ve Padişah da berabere kalmalarını emretti. Sonra herkes yerine döndü.

Padişah'ın huzurunda mevlit gecesi

Peygamberimiz Efendi'nin dünyayı şerefliendirdikleri kutsal geceye saygı farz olduğundan Alemlerin Velinimet-i Padişah o geceyi yüceltmek amacıyla resmi giysilerini giyip Ağalar Camii'ni şerefliendirdi; herkese iltifatlar etti. Nur dolu huzuruna önce çiçekli kaftanları ile Hasodalılar, onların arkasından baştanaşağı sırmalı takyeleri ile elpençe divan duran aşağı odalılar yerler öptüler. Oturmalarına izin çıktı. Müezzinbaşı vâzedecek vâizi kürsüye çıkardı. Vâiz Efendi kısa bir vâz ve peşinden duasını yaptı. Kürsüden inince bol yenli sincap kürk giydirdiler. Ondan sonra Mevlitçi ihtiyar Şemsi Efendi (başmevlitçiymiş) kürsüye çıktı ve namlı şiirin birinci bendini okudu. Ona da kürsüden inince sincap kürk giydirdiler. Parasını da fazlasıyla verdiler. İkinci bendi ise Beylerbeyi hatibi namlı Hünkârbeğendi Rifat Efendi eski makam nağmeler ile okudu. Ona da bir sincap kürk giydirildi. Üçüncü bendi Hacı İbrahim Ağa okudu. Ona da bir kürk ihsan edildi. Dördüncü bendi Şeyh Ömer Efendi

okuyacaktı. Onun sesi “nur alâ nur” olduğundan geri kalan kısmını da onun tamamlaması emredildi, sonunda da bolca armağan verilip sevindirildi. Bu arada Mabeyn müezzini olan ağalar, mevlutçular çıkıp indikçe ellerini (dua için mi yoksa para için mi; orası belli olmuyor) açıp duruyorlardı. Peşinden hünkâr imamları tecvit üzere hatim okumalarına izin verilmesini rica ettiler. Kabul edildi. Sıra akşam namazına geldi. Onu da küçük imam Abdülkerim Efendi kıldırdı. O iş de tamamlandı. İskender görkemli Padişah saygıdeğer haremlerine gidip dinlendiler.

Ertesi gün ise büyük bir alayla Sultanahmet Camı’nı şerefendirip orada de mevlit dinleyen Padişah büyük törenle saraya döndü ve böylece şanın, yüceliğinin arttığı ve işini başaraabildiği anlaşıldı.

Rikâptar Şakir Efendi’nin çırağ çıkarılması

Padişah’ın rikâptarlarından Şeyh Şakir Efendi büyükçe bir tevliyette (Eğriboz tevliyeti) çırağ edildi, yerine Dülbent Ağası Çetin Hüseyin Ağa, ondan boşalan yere başkası atandı. Bu arada Sarıkçı Mesut Ağa, Akbıyık Hüseyin Ağa, Hasodalılar’dan Vasıf-ı hoş âvaz-ı niyaz (hoş sesli sözlü Vasıf: Şair Vasıf Enderuni) ve Kolozlu Süleyman yer değiştirip servet sahibi oldular.

Kasr-ı hümayun karşısında ağaların tomak oynamaları

Rebiülâhır’ın beşinci Salı günü yüce Padişah Gülhane Köşkü’nü şeref- lendirdi ve ağaların tomak oynamalarını istedi. Oyunları beğendi ve ağaların “ciybi necibleri” (soylu cepleri) paralarla süslendirildi. Peşinden ciritler atıldı. Kato Hasan Ağa ciriti herkesten daha uzağa attı. Bunun üzerine cirit atmaktan vazgeçen ağalar “aşağı yukarı sözler” ile kıskanç- lıklarını belirttiler. Bunu gören Mahmut Han hazretleri Kato Ağa’ya bir donanmış ve süslü at bağışladı. Kato da bundan sonra kim isterse onunla yarışmaya andıçtı.

Mabeynci Arif Mehmet Ağa’nın çırağ edilmesi

Padişah’ın yakınlarından Arif Mehmet Ağa üç ay önce mabeyncilik ile yüceltildi ama kendisini Padişah’a beğendiremediği ve sevdiremediği için çırağ edildi. Adamcağız öğrenir öğrenmez çok telaşlanıp hemen evine gitti, ama arkasından adam gönderildi; “Merak etmesin. Dışarda da kendisine iş verilir,” denilerek gönlünü aldılar.

Kâmi Ahmet Efendi’nin Hasoda’ya alınması

Başyazıcı Kâmi Ahmet Efendi işinde çok dürüst idi. Padişah’a durumu anlattılar. Böylece Hasoda’ya alındı.

Padişah'ın gönülalan Beşiktaş Sarayı'na geçişi

Cemaziülevvelin yirmi üçüncü Pazartesi günü Padişah'ın Beşiktaş Sarayı'na geçeceği haberi yayıldı. Bu sırada biniş ile ilgisi olmayan kişiler de gitmek için yalvarmaya başladılar. Hazine Kethüdası Sadullah Ağa çok kızdı:

—“Binişçi olmayan koğuş ağasının göçte işi nedir?” diyerek ateş püskürdü. Hazineliilerin, bu durum karşısında “halleri harap ve gönüllerin kebab” oldu. Bir kısmı Kethüda'nın aleyhinde sözler söyleyip heveslerini gelecek bahara bıraktılar, ama saraydaki kibar kişiler bu tür sözlerle yenilmeyecekleri için sağda solda girişimlerde bulundu.

Fakirin de, gideceğine umudum yoktu ama, geçen yıl lala vekili olan Kaftancı İlyas Ağa ile adlarımızda birlik olduğunu düşündüm. Belki bana yardımı olur diye gidip konuştum. Çünkü İlyas Ağa hiç kimse ile kıyas edilmeyecek kadar hatır gönül tanıyan bir insandı. Oysa bu kez oralı olmadı. Bana (İlyas Ağa bu yıl on iki yaşında):

—“Sen yine bizim yanımızda kalacaksın. Göçte ne var ki gideceksin?” dedi.

Fakirin “kalbinin aynası” öyle bir paslandı ki, artık bir daha parlama-sı, cila tutması olanağı kalmadı. Aslında asıl lalamız olan Çuhadar Mustafa Ağa, Kaftancı İlyas Ağa'ya hoş görünmek için onun acemilerini göçe götürmeyi ve bizleri de çocuktur diyerek Kaftancı İlyas Ağa'ya bırakmayı yükümlenmiş.

Ne hal ise Padişah Beşiktaş Sarayı'na gitti; onunla gidenler de kalanlara “Allahaismarladık” deyip çekip gittiler. Bizler suyu çekilen değirmene dönmüş durumdaki sarayda kaldık. Ben fakir üzüntülü üzüntülü ortalıkta dolaşırken yeni başyazıcı olan Kıbrısî Emin Efendi gördü ve:

—“Vay çocuk! Seni lalan göçe götürmedi ha! Vah, vah. Bana niçün söylemedin? Biz seni göç defterine yazdırıverirdik. Eyvah! Senin arkadaşın olan çocuklardan çoğu gitti, azı kaldı. Yazık sana gadrolmuş. Acıdım. Ama bundan sonra çare yok,” dedi.

Fakir anladım ki maksadı beni ağlatmakmış. Bu işin sonradan zevkine vardım ve:

—“Siz bana acısaydınız benimle zevklenmezsiniz (eğlenmezsiniz). Bana Yaradan acısın,” deyip yanından ayrıldım.

Kıbrısî Emin Ağa o zaman gerçekten acıdı ve kendi odasında ne kadar çiçek şişesi ve ne kadar meyvesi varsa benim pencereye gönderdi ve böylece ne kadar yüksek ruhlu olduğunu kanıtladı.

Mısır Valisi'ne kılıç, kaftan gönderilmesi

Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın “zatına iltifat ve hizmetlerine mükâfat” olarak kendisine kılıç, kaftan ve hat gönderildi. Kahvecibaşı Bekçizade Said Ağa armağanları alıp gemiyle Mısır'a gitti.

Dolmabahçe Sarayı'na rikâp ve binîş

Cemaziülevvel'in yirmi altıncı günü Dolmabahçe Köşkü'ne binîş ısmarlandı; öğle üzeri Padişah alayla oraya gitti. Şeyhülislam ve Kaymakam Paşa da gittiler; her zamanki alışlagelen şeyleri izleyip döndüler.

Baştüfekçi İbrahim Ağa'nın mabeynciliğe atanması

Kahvecibaşı Said Ağa Mısır'a gidince Mabeyn'de ağalar azalmıştı. Tüfekçibaşı İbrahim Ağa dışındakilerin ayarları ve itibarları noksan olduğundan İbrahim Ağa mabeynciliğe atandı.

(İlyas Ağa, "İbrahim Ağa'nın akli başından gitti," diyor.)

Göksu Kasrı bekçisinin oğlunun Hazine'ye alınması

Cemaziülahır'ın onuncu günü Göksu'yu şerefliendiren Padişah oradaki bostancılara iltifat ederken kasrın bekçisi olan kişinin oğlu Mustafa Efendi'nin gönülalan saraya layık olduğunu halinden anladı. Mustafa Efendi'yi Hazine'ye alıp Enderun ağası yaptılar.

(Bu çocuk daha sonra namli Mustafa Nuri Paşa olacaktır.)

Yeniçeri Şakir Ağa'nın Saray'dan çıkarılması

Padişah'ın Enderun'undaki namli cündilerden Yeniçeri Şakir Ağa, nâil olduğu nimetlere teşekkür etmeyip gücünün yettiği zayıf kişileri döver, kırıp geçirirdi. Bunlardan başka bıçaklı eskileri de rahatsız oldular. Gururlarıyla oynanması adamları kızdırıyordu. Bu kez Hazine'deki eskilerden çavuşbaşı namli Kemani Ali Ağa'ya iyice bir hakaret ettikten sonra kafasına da bir iskemle geçirdi. Bu kadar ileriye giden hakaretler karşısında eski lalalar ayağa kalktılar:

—“Yeniçeri'nin bu saygısızlığı ne demek oluyor?” diye konuştular. Kemani'nin aman'ı (ricası, feryadı) Mabeyn'e yansıdı. Âlemin velinimetini olan Padişah kimsenin incitilmesini istemediğinden Yeniçeri Şakir Ağa önce Beşiktaş'tan İslambol'a (İstanbul Sarayı'na) taş gibi atıldı, arkasından çırağ edildiği haberi gönderildi ve bu olay benzerlerinin yüreğine oturdu.

Çinili Köşk'ten Surre Alayı'nın yola çıkarılması

Yedi, sekiz yıldan beri Hac yolu kapalı ve gidiş geliş güvenliği yok iken bu kez “Vahâbi'nin vücud-u bedbudu nâbud” olduğu için (yani Vahâbi'nin çirkin vücudu yok edildiği için) Padişah'ın sayesinde güvenlik oluştu ve Müslüman hacıların Kâbe'ye gitmeleri mümkün oldu. Eski kurala uygun olarak Recep ayının on ikinci günü Beşiktaş Sarayı'ndaki Çinili Meydanı'nda, Surre Alayı'nın yola çıkarılması töreni irâde edildi. Eski Defterdar Emin Efendi Surre Emîni olarak atandı. Adı geçen Çar-

şamba günü Çinili Meydanı'na gidildi. Darüssaâde Ağası Anber Ağa'nın gözetimi ile büyük bir surre düzenlendi ve Padişah'ın huzurunda surre devesi saygınlık gösterilerek ve tekbirler çekilerek dolaştırıldı. Sonra Surre Emîni Efendi hazretlerine teslim edildi. Eskisaray baltacılarından yetenekli iki kişi Büyük Sakabaşı ve Küçük Sakabaşı unvanlarıyla alaya katıldı. Görevliler yerleri öpüp yola çıktılar.

Hüseyin Efendi ile Ali Fakih'in çırağ edilmeleri

Gide gide Biniş Peşkir Ağası olan Hüseyin Efendi'nin yaşı doksanı bulmuştu. Çıraklık istememesi herkesi şaşırtıyordu. Ama Biniş Peşkir Ağalığı tören yerlerinde büyük sorumluluğu olan ve aşağı yukarı sürekli hareket etmesi gereken bir görev idi. Silahtar Ağa ise böyle "pir civan-neş'elere" emir vermek, yasaklamak ve kusur yaparlarsa azarlamak gibi şeyler de yapamadığından Allah'ın Gölgesi'nden uygun bir şey bağışlanarak çırağ çıkarılmasını rica etti. Padişah hem onu hem de yine eski odalılardan Ali Fakih adındaki babayı çırağ çıkarmaları için emretti. Yerlerine her zamanki gibi başkaları atandı.

Peygamber'in göğe çıktığı gece -Mirac-Padişah'ın huzurunda Mevlevî âyini

Receb-i mağfiret-sebebin (tövbe ve bağışlanma ayı olan Receb ayının) yirmi yedinci Mirac-ı sertac (baştac) gecesi bütün minareler kandillerle bezendi. Bu yıl Miraç Cuma gününe rastladı. O nedenle saygı da daha fazla oldu. Bu münasebetle Eyüp Camii'nin imamı fekahetlû (bilgin, fıkıh bilgini) Başımam Hoca Abdullah Efendi Saray'a çağırıldı. Akşam namazı Çinili Köşk'te kılındıktan sonra İmam Efendi, Padişah'ın karşısına kurulan kürsüye çıkıp gerektiği kadar vaaz verdi; herkes yararlandı. Kürsüden iner inmez hemen bir sincap kürk giydirildi.

Bundan sonra Mevlevî âyini yapılması istendi. Çırağan yöresindeki Mevlevihâne'nin postnişini (tekyenin başkanı) reşadetlû (doğru yol gösterici) elhac Yusuf Efendi bütün dedeleri ve dervişleri ve yandaşlarını alıp Padişah'ın huzuruna çıktı. Müezzınbaşı Emin Ağa, Yusuf Efendi'nin protokolunu düzenledi, postunun serileceği yeri ayarladı, süsledi. Ayin tamamlanıp saygı faslı bitince ney ve dümbelek çalanlar çalmaya ve söylemeye başladılar. Mevleviler ise ellerini yere vurup dönmeye kalktılar ve şeyhlerinin önünde boyun kestiler. Semaya giriştiler. Bunun peşinden Şeyh Efendi:

*"An Feridûn-u cihan mânevi - Pes buved burhan kadreş Mesnevi Men çegûyem vafı an âlicenab - Nist Peygamber veli dared kitâbi**"*

şirini okudu. Bütün dedeler dem çekerek Padişah'a dua ettiler ve bağış-

(*) Molla Câmi bu kıtasında Mevlana için: "Peygamber değildir, ama kitabı vardır," demektedir.

larını aldılar. Kürsü Şeyhi ve Mevlevî Şeyhi efendilere aynı değerde kürkleri verildi. Onlar ayrıldıktan sonra Padişah'ın imamları ve müezzinleri bir hatim indirip sevabını inanç ehline ve geçmiş Osmanlı sultanlarının ruhuna adadılar. Padişah da haremine döndü.

Göksu Kasrı'na rikâp ve kandil kutlamaları

Namlı mesire yeri olan Göksu'ya gidileceğini duyunca ağalar çok sevindiler. Bu sırada Hasodalılar Padişah'ın şereflelendireceği köşkleri döşediler, hazırladılar. Padişah da onların bu çalışmalarından çok mutlu oldu. Padişah, Göksu'ya geldikten hemen sonra Şeyhülislam Dürriyade Abdullah Molla ile Sadaret Kaymakamı Rüştü Paşa'nın geldikleri işitildi. Onlar da hemen yer öpüp görüşmeye başladılar ve Padişah'ın iltifatını aldılar. Padişah'ın huzurundan ayrılıp giderlerken iki tarafta dizili rikâp görevlilerine avuç avuç altın serptiler.

Rikap töreni böylece bittikten sonra Padişah tüfek atmak istedi. Herkes de heveslendi; ve bu vesileyle kendisinin iltifatına nâil oldular. Zaten hüner seven padişah üçüncü atışta nişanı paramparça etti. Ondan sonra yakınları ve bazı ağavat (ağalar) bir kaç nöbet ateş ettilerse de içlerinden Şişman Mehmet Efendi, Alev Paşa'nın yeğeni Kâmil Bey, Kisêdarzade Ata Bey, Kilerden Matrak Mehmet, Seferli'den Şalcı Nazif, Cündi Mustafa Ağa, Köprülü Hasan Ağa, Musahip Hatif Efendi, Göksu testilerini kırıp iftihar listesine geçtiler.

Bundan sonra saz faslı başladı. Musiki konusunda Farabi'ye eşit olan Derviş İsmail, bayatî makamda bir taksim yapıp namlı bestelerden:

*"Bir goncafemin yaresi var ciğerimde
Ateş dökülürse yeri var âh serimde
Her lahza hayalin duruyor dîdelerimde
Takdire nedir çare bu varmış kaderimde"*

faslına girince dümttekler göklere çıktı. Sonunda herkesin Velinimeti yemeğini bitirdi. Kalkış haberleri yayıldı. Çuhadar Çavuş iskelede beklerken yüce Padişah kutlu kayığına binerek Beşiktaş Sarayı'na gitti.

Hasoda'ya alınan ağalar

Şaban ayının üçüncü günü Hazine'nin giyimbaşısı Seyid Bekir Ağa, Bıçaklı Eskileri'nden Abdi Bey, Kiler'den Bıçaklı, Bıçaklı lalalardan Matrak Mehmet Emin Ağa, Silahtar'ın çakırsalanı Sadık Ağa, Seferli'den Câmeşuybaşı Şakir Ağa ve eski ağalardan Hanende Kara Mustafa Ağa Hasoda müjdesiyle mutlu oldular ve bütün ağalar da sevindiler.

Keskin berberlerin Saray'a alınması

Tophane'de oturan berber çıraklarından Hüseyin ile Emin traş sanatın-

da çok keskin ve mahir olduklarından başka, ağır başlı idiler. Padişah'ın Enderun'a alınmaları için emir vermesi meslek defterini bu haberle süsledi.

Rikâptar Hasan Ağa'nın çırağ edilmesi

Hükûmdarın emeklilerinden rikâptar Çetin Hüseyin Ağa, Padişah'ın çok sevdiği bir kişi idi; bu nedenle kendisine çok iyi bir tevliyet verilerek çırağ edilmesi bu ileri yaşında "riyaz-ı ravza-i cennete taze fidan" gibi oldu (yaşlı zamanında cennet bahçelerinde taze bir fidan gibi açıldı) ve mutlu mutlu evine gitti. Tabii bu münasebetle yeni atamalar yapıldı.

Sultaniye'ye binişe gidilmesi ve ağaların ıslanmaları

Şaban ayının on üçüncü günü "havada cevdet ve deryada safvet" görülerek (hava ve deniz lekesiz ve saf imiş) Sultaniye sahrasına gidilmesi için emir çıktı. Saat üçe doğru (ezâni) Padişah'ın sarığını selamlayıp sandallara binip yola çıktık, ama Arnabutköy (Arnavutköy) hızalarına gelince seller boşandı, ve ağalar bozguna uğradılar. Ama çaresiz Sultaniye'ye gidildi. Karaya çıkınca da barınacak çadır çergi gibi şeyler yoktu. Bir iki saat içinde güneş yine açıldı ve âleme yeniden can verdi. Herkes üstünü başını kurutmaya çalışırken, "Tab-ı bülend-i istiğnapesend-i sultani semt-i Sultaniye'den sarf-ı nazar" etti. (Nazlanmayı seven Padişah oraya gitmekten vazgeçti.) Bu güzel haber gelince ağalar alelacele Bebek Köşkü'ne döndüler ve çekilen zahmet iyiliğe dönüştü. Daha sonra Padişah da orayı şereflendirerek süsledi. Öğle namazı kılındıktan sonra tüfek atılmasını irade eylediler. Bazı ağalar nişanları vurdu ve öteki ağalara karşı şişindiler. Daha sonra küme faslı yapıldı; çalgıcılar ve şarkıcılar bahşişlerini aldılar, akşamüstü Beşiktaş'a dönüldü.

Çinili Meydanı'nda tomak ve güreş oyunları

Şaban'ın yirmi birinci günü Padişah Hazretleri lutf ve kerem edip Çinili Köşk'ü şereflendirdi; o sırada Silahtar Ağa'ya da iltifatlar etti; peşinden ağaları huzuruna çağırıp tomak oynamalarını emretti. Maharetli ağalar bir kaç nöbet vuruştular ve paralarını alıp çekildiler. Meydan pehlivanlara bırakıldı. Bu kez meydana çıkan beş on pehlivan için "namlı pehlivan İkiz Pehlivan ile sınav vermeleri" emredildi. Kim kazanırsa başlıslara gömülecekti. Bunların içinde "Suhte Pehlivan" denilen dev gibi şişman ve ejderhaya benzer (ejderha ağızlı) bir tanesi İkiz Pehlivan'a meydan okudu ve elinden geldiği kadar uğraşdı ama İkiz'in adı ikiz kendisi tek olduğu için yer yüzünde kendisini yenecek kimse olmadığını, onunla başedilemeyeceğini bütün pehlivanlar itiraf ettiler. Padişah da Zeytinyağcılar kethüdalığını, bütün yaşamı boyunca İkiz'in üstüne yaptı ve üç oğlunu Hazine, Kiler ve Seferli odalarına aldı. Böylece İkiz sabır ve sebatının meyvasını almış oldu.

Ramazan'ın başlaması ve dersler

Ramazan'ın başladığı Perşembe günü anlaşıldı, ve inançlılara açıklandı. Ertesi günü ise güzel kurala uyularak Padişah'ın nur dağıtan huzurunda derslere başlandı. Öğle namazından sonra Balıkhane Mabeynihümayyununa gidildi ve Kütüphane Hocası Bolulu Hacı Mustafa Efendi hazretleri ders başı olan ayete ayrıntılı ve yorumlayıcı anlamlar verdi. Peşinden tartışmalar başladı. Muhatapları "fiil-i lâzım yok fii-i müteaddi" diyerek işi laflamaya dönüştürdüler. (*)

Bir iki saat böylece sözü uzattıktan sonra güçhal bitirdiler; daha doğrusu Padişah "bitirsinler" diye işaret etti. Herkes Halife'nin ayak tozuna yüz sürmek için rahlesinden kalktı. Teker teker saygı gösterilerek yerlerine gönderildiler. Bilginler bu durumdan çok övündüler.

Birinci İmam Kâmili Efendi'nin ayrılması, Abdülkerim Efendi'nin atanması

Uzun süreden beri Padişah'ın imamlığını yapan Kâmili Efendi çok yaşlanmış ve beş vakit namazları kılamayacak hale gelmişti. Padişah bunu görünce küçük İmam Abdülkerim Efendi'yi o makama atadı; onun yerine de Bursalı Hafız Emin Efendi'yi getirdiler.

Devlet büyüklerinin Hırka-i Saâdet dairesini ziyaretleri

Ramazan'ın on beşinci günü devlet büyükleri Saray'a gelip o temiz giysiyi, Padişah'ın nur dağıtan huzurunda ziyaret ettiler.

Kahvecibaşı Said Ağa'nın görevini yaparak geri gelmesi

Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'ya Padişah tarafından gönderilen kılıç ve kaftanı götüren Mabeynci Said Ağa kendisine verilen görevi gereği gibi yapıp döndü; gittiği günden yüz yirmi üç gün sonra gelip Allah'ın Gölgesi'ne yüzsürmesi kısmet oldu. Padişah çok memnun olduğu için yirmi beş bin kuruş tutarında bir mukataa bağışladı. Ayrıca çektiği zahmete karşılık kahvecibaşılık hizmetini sürdürmesini de emretti. Bu da bağışların bağışı demek oldu.

Kadir Gecesi, Padişah'ın İstanbul Sarayı'nı şerefliendirmesi

Ramazanışerif'in yirmi yedinci gecesinin Kadir Gecesi olması olasıydı. Bu nedenle Padişah ikindiye doğru Beşiktaş'tan İslambol sarayına geçti. O arada Hazine Kethüdası Sadullah Ağa'ya da iltifat olması için iftariyeyi onun düzenlemisini önerdi. Sadullah Ağa hemen çok çeşitli

(*) Fiil-i müteaddi: Faili, öznesi ve mef-ulü, tümleci olan fiil: İlyas Ağa bu kitabı yazdı.

Fiil-i lâzım: Faili, öznesi olan mef'ulu, tümleci olmayan fiil: İlyas Ağa vefat etti.

nefis yemekler hazırlattı ve Silahtar Ağa'nın köşkünün sofasında buyur etti. Padişah çok hoşlandığından İslambol sarayında kalan ağalara bağışlar gönderdi ve hepsinin hayır dualarını aldı; hatırları hoşedildi. Sonra Padişah'ın bulunduğu yerin önünde acayip ışıklı meşaleler, renk renk fenerler yakıldı. Sabah namazı için Ayasofya Camii seçildi. Oradan dönerken namılı camiin nur dolu içinde itikâfa çekilen (bir yere çekilip zamanını dua ile geçirmek) kişilere çantacı Ragıp Efendi elile sadakalar gönderdi; her taraftan dualar aldı. Bundan sonra denizden Beşiktaş'a geçişi görülecek bir şeydi. Deniz yüzü öylesine ışıklar içindeydi ki yeryüzünü ve gökleri aydınlatıyordu. Bu nedenle gerek bu donanma ve gerekse Enderun ve Bîrun'da bu konuda yapılan övgüler bir başka türlü oldu.

Yenisaray'da bayram töreni

Otuz gün Ramazan tamamlanıp bayram başladı. Günlerden Cumartesi idi ve bütün devlet büyükleri sabah namazını kıldıktan sonra Bâbüssaade önündeki kutlama törenine katıldılar ve sevindiler. Bundan sonra eski kurala uygun olarak Sultanahmet Camii'ne gidildi ve orada büyük imam Abdülkerim Efendi namazı kıldırdı. Padişah da kendisine iltifat etti. Padişah bundan sonra Saray'a döndü ve o saat üç oda ağavattı (ağaları) biat görevini yerine getirdiler. Ertesi gün ise Padişah Dolmabahçe Sarayı'na gitti ve orada hayrama özgü çeşitli oyunları ve hepsinin sonunda ayı ve köpek (samsun) oynatılmasını izledi. Enderun ve Bîrun halkı ise üç gün üç gece sonsuz eğlenceler yaşayarak Padişah'a şükrettiler.

Arif Ağa, Kemiksiz Ahmet Ağa ve Hafız Efendi'nin terfileri

Bereketlere ve nimetlere yakın Enderun'da musikiye eğilimi ve yeteneği olan kiminin sesi güzel, kiminin sazdan anlar olanları herkesçe bilinir ve bunlar da "maşkhaneye" (musiki yapılan yer) devam edip amaçlarına erişirlerdi. Bunlar arasında Seferlide Arif Ağa ve tanbur çalmakla namılı Kemiksiz Ahmet Ağa ve zurnazen Hafız Efendi musiki konusunda artık mükemmel maharet sahibi oldukları için bunlara çavuşluk rütbesi verildi. Hemen başlarındaki sırmalı takyeleri çıkarıp çavuş yeleği giydiler. Kendi aralarında bu yüzden aşırı şişinip durdular.

Dülbend Ağası Mes'ud Ağa'nın çırağ edilmesi

Daha önce Sarıkcıbaşı olan Dülbend Ağası Mes'ud Ağa yaşlı bir kişiydi. Herkesin velinimetini Padişah kendisini büyükçe bir nanpâre ile sevindirdi ve böylece çırağ edildiği anlatılmak istendi, ama yaşlı adam kendi rızasıyla işinden ayrılmak istemediğini hal dili ile Silahtar Ağa'ya anlatmak istedi. O da Mes'ud Ağa'yı incitmeden evine gönderdi. Tabii ondan açılan kadroya, ve sırayla her açılan yere yenileri atandı.

İstanbul Sarayı'na geçiş

Zilkade ayının son günlerinde "Teşrinievvel (Ekim) ayının on altıncı günü idi" havalar sık sık değişir oldu. Padişah İstanbul Sarayı'na göç-edilmesini emreyledi. O gün sevecenlik dolu Padişah saltanat sandalı ile Yenisaray'a gitti. Enderun ve Birûn ahalisi de onu izledi; ve bu arada çok mutlu oldular.

Kalfayeri'nde rikâp işi

İslambol Sarayı'na geçildiğinin üçüncü Cumartesi günü Padişah Kalfayeri'nde rikâp töreni yapılmasını istedi. O gün namı Şeyhülislam Dürri-zade ile Eflatun kadar akıllı Vezir Rüştü Paşa ve Hasodabaşı Hüseyin Ağa Şeyhülislam'ın kollarına girdiler. Kaymakam Paşa'nın koluna da peşkir ağaları girdi. Bu onurlanmadarı sonra böylece Padişah'ın yüce huzuruna yaklaştıklarında Darüssâde Ağası Anber Ağa ile birlikte son-suza kadar yaşayacak olan Osmanlı Devleti kurallarına göre kalkıp saygınlık yürüyüşü ile kasma girdiler ve Allahın Gölgesi karşısında ayakta yerlerini aldılar. Yüksek rütbeli kişiler ve Padişah'ın yakınları da yer öpüp huzurdan ayrılma izni aldılar. Padişah rikâp töreninde bir saatten fazla süreyle herkese iltifatlar dağıttı. Onlar ayrıldıktan sonra daha bir süre Kalfayeri'nde kalıp musahipleri ile sohbet etti. Herkesin keyfi yerine geldi. Padişah en son ikindi vaktinde Şimşirlik Mebiynahümayunu'na geçti.

Serberber İbrahim Ağa'nın çırağ edilmesi

Padişah'ın Berberbaşısı Ali Ağa, kardeşi Mabeynci İbrahim Ağa ile geçinemiyordu. Bunun üzerine kendisine büyük bir nânpare verilerek çırağ edildi, Hasoda gediği de Seyid Bekir Ağa'ya verildi. Böylece Bekir Ağa Padişah'ın sayesinde mutlu oldu.

Gazi hükûmdarın önünde tomak oyunu

Zilkade'nin yirmi birinci günü Padişah Gülhane Köşkü önünde tomak oynanırsa zevkli olacağını uygun bir biçimde anlattı. Hemen tomakçı ağavat toplanıp çat pat vuruşmaya başladılar. Padişah Hazretleri o arada gizlice Çuhadar'a işaret etti ve bunların içinde yeteneklilerini bir kâğıda yazmasını emretti. Yazılan kâğıt Başçuhadar Ömer Ağa'ya verildi ve tomak bitince dokuz tane ağa "Tophaneli Mehmet, Köle Salim, Haydar, Cündi Abdullah, Uzun Mehmet, Kocabaş Süleyman, Hüseyin ve Hamdullah Ağa" çuhadar adayı oldu. Bunların artık rikâplarda yer alacak oldukları işitilince her biri teşekkür makamında kalıplarını ve kıyafetlerini değiştirdi ve menevişli gezi kaftanları yerine etekli dolama giydiler.

Sarayda Kurban Bayramı kutlamaları

Zilhicce'nin dokuzuncu günü arefeydi. O gün eski yöntemlere uygun

törenler yapıldı; ertesi gün kutlamadan sonra kurban kesimi ve dinsel törenler tamamlandı ve bu iş dört gün dört gece sürdü.

Rakkas İbrahim Ağa ile Peşkirici Hüseyin Ağa'nın çırağ edilmeleri

Rakkas İbrahim Ağa beş altı yıldır başçavuşluk rütbesile çalışıyor ve akranları da kendisini kıskanıyorlardı. İbrahim Ağa Sultan Abdülhamid zamanında Hasoda'ya alınmıştı ve çalgıcılık yapıp öteden beriden akça ve bohça kapmayı da iyi yapıyordu. Öteki ağalar ise:

—“Bu dönme herife başçavuşluk kaydihayat mıdır?” derler ve kızıp dururlardı. Üstüne üstlük kendisine hakaret ederlerdi. Rakkas İbrahim Ağa'nın bu işten keyfi kalmadı ve çırağlık isteğini sürdürdü. O günlerde Çingene Hasan diye anılan bir musahip “cer'ayı mürgü nuş ve saz ve sözü feramuş eylediği rakkâs-ı bi-raksı mest ve beyhuş etmekle” (ölüm içkisini içmiş ve sözü sazi bırakıp gitmişti. Bunu duyunca Rakkas'ın da akli başından gitti.) Gidenin üstündeki Cizye kitâbetine ister istemez talip oldu. Onun yerine Hazineye ikinci çavuş olan Kemani Ali Ağa alındı. Bu arada tabii açılan çeşitli yerlere başkaları getirildi. Öte yandan Kısa Hasan Efendi de çırağ edilip yerine çakır pençeli ağalardan Şahin Ağa atandı.

* * *

Vekayi-i sal-i tesi ve aşrin ve mâtin ve elif ve ihsan-ı muharremiye-i begavat-ı Enderun

1229 yılı (1813-1814) olayları ve Enderun ağalarına muharremiyelerinin verilmesi

UĞURLU görüntüsüyle gelen yeni yılı kutlamak üzere Enderun ağalarının Padişah huzurunda durmalarına izin verildi ve böylece Padişah tarafından muharremiyeleri de bağışlandı. Herkes memnun ve mutlu oldu.

Yeni yılı kutlamak için rikâp töreni yapılması

Muharremharam'ın beşinci günü İncili Köşk'e rikâp ısmarlandı. Belirlenen zamanda Başfetvacı Dürrizade Abdullah Molla, Sadrazam Kaymakamı Rüştü Paşa köşke geldiler; Allah'ın Gölgesi'nin ayak tozuna yüzlerini sürdüler; iltifatını aldılar. Onlar ayrıldıktan sonra Padişah bir süre musahipleri ile eğlendi ve ikindi üstü yukarı Saray'a döndü.

Alaettin Ağa'nın mabeynciliğe atanması

İbrahim Ağa mabeyncilikten ayrılalı beri mabeynci taslaklarının uykusu kaçtı. Acaba hangimiz onun yerine geleceğiz diye düşünürlerken Muharrem rikâbının ertesi günü birden Kiler'den Alaettin Ağa adında bir eski giysili ağaya mabeyncilik elbisesi giydirildi ve adamın üstündeki kir, pas böylece kalktı.

Hasoda müjdesi

Muharrem'in on birinci Pazar günü Anahtar Oğlanı Pir Ali Ağa, Kiler'den Hacı Ahmet Ağa, Seferli'den Hafız Ahmet Ağa Hasoda'ya alındılar.

Orduyu geri çağırmak üzere Silahtar Ağa'nın gönderilmesi

Bu sırada Rusya sorunu atlatılıp ve Belgrad'daki eşkiyalığın da önü alınmış olduğundan Padişah ordunun başındaki Sadrazam Hurşid Paşa'nın İstanbul'a dönmesini emretti. Bu münasebetle hazırlanan "teşrifatı

havi ve teveccühatı muhtevi” (onur ve sevgi içeren) mektup Silahta Ali Ağa’ya verildi. O da hemen Peygamber’in kutsal “Barek Allah-sebet vel-hamis” (Cumartesi ve Perşembe’de uğur vardır) hadisine uy- mak için Muharrem’in yirmi ikinci Perşembe günü Padişah’ın ayak tozu- na yüz sürüp yola çıktı. O gelinceye kadar vekâleti Çuhadar Ağa Hüseyi- Beyefendi’ye bırakıldığından benzeri ve akranı olanlar kıskandılar.

***Giyimbaşı Mahmut ve Cameşuybaşı Halim Ağalar’ın çırağlığı**

Giyimbaşı Mahmut Ağa ile Seferli’de Cameşuybaşı Boşnak Halim Ağa’nın boyları dengesizdi. Yani Mahmut Ağa ne kadar kısa ise Boşnak da o kadar uzun olduğundan Hasoda’ya alınmaları mümkün değildi. Bunlara gizlice “iki uygun tımar var” diye işaret edildi.

Giyimbaşı zavallı Mahmut, “Vermeyince mâbut, Neylesin Mahmut” dedi. Boşnak Halim ise “küllu tavil ahmak” deyimine uygun olduğun- dan çıraklığa istekli oldular; yerlerine Burnaz Ahmet Bey ve Dolmacı Hafız Ağa atandı.

Kuddusi Efendi’ye İzmir Mevleviyeti’nin verilmesi

Hazine hocalarından erdemli Kuddusi Efendi’ye İzmir Mevleviyeti ve- rildi, yerine Galata Sarayı hocalarından Akşehirli Ömer Efendi, Galata Sarayı hocalığına da ince bilginlerden Etmekcizade Ahmet Efendi seçildi.

Ordunun İstanbul’a gelişi

O günlerde sulh sesleri duyulup herkes sıkıntı ve üzüntülerinden kur- tuldu. Böyle olunca ordunun da taşrada kalması gereksiz oldu. Silahtar Ali Ağa İstanbul’dan çıktığının beşinci günü Edirne’ye vardı ve Serdârî- ekrem’e orada erişip mektubu verdi. Ama kışın şiddeti fazlaydı. Onun için bir kaç gün Edirne’de kaldı; peşinden acele İstanbul’a döndü. Hafta- sında da ordu Çırpıcı çayırına indi; Rebiülevvel’in ikinci günü mükemmel bir alay ile İstanbul’a girdi. Sadrazam hazretleri nebilerin övgüsü sanca- ğı Padişah’a teslim etti, Allah’ın Gölgesi’nin ayak tozuna yüzsürdü ve iltifatlarını aldı.

Şehzade Abdülhamid’e lala atanması

Geçen yıl vücut giysisini giyip varlık âlemine giren Şehzade Abdülha- mid Efendi hazretlerine gözde ağalardan Hasodalı Hafız Hasan Ağa lala atanmıştı. Hemen göreve başlaması kendisine bildirilince Hafız Ağa’nın tavrı davranışı da ona göre daha ağırbaşlı, vakarlı oldu.

Kuşcu Esat ve Cündi Reşit Ağalar’ın çırağlığı

Kuşcu Esad Ağa ile Reşid Ağa (bunların her ikisi de Hasoda’dan

mişler) çırağ edilmelerini rica ettiler. Onlar ayrıldı; yerlerine Matrak Mehmet Emin Ağa ile Çerkes Paşazade Abdi Bey atandı.

Babüssaâde Ağası'nın azli ve yenisinin atanması

Kapu Ağası Salih Efendi akıllı ve işinde kusursuz bir kişi idi, ama kendisini çekemeyenler herkesin aklını çeldi ve adamcağızı mevkiinden uzaklaştırdılar. Yerine eski Hasodabaşı Ankaralı Mustafa Ağa atandı, Padişah'ın huzuruna çıkarılıp baştanbaşa kaplı dört yenli samur kürk giydirdiler.

Padişah huzurunda mevlit okunması

Rebiülevvel'in on ikinci gecesi mevlit kandilleri yandı ve Ağalar Camii'nde mevlit toplantısı yapıldı. Ağalar mutlu oldular. Padişah mevlidin bitiminde Harem'e döndü ve ertesi gün büyük bir alayla Sultanahmet Camii'ne gidip tekrar mevlit dinledi.

Gülhane Meydanı'nda tomak oyunu oynanması

Bu sonu mutlulukla biten günlerde herkesin keyfi yerinde idi ve üstüne üsluk havalar da güzel gidiyordu. Yüksek soylu Sultan mutluluğa neden olmak için Rebiülevvel'in yirmi birinci Cumartesi günü Gülhane Kasrı'nı şerefliendirdi ve tatlı unvanlı ağaların da oraya gelmesini emretti. Ağaların hepsi Padişah'ın huzurunda sıraya dizildiler. O da önce tomak oynamalarını istediğini sezdi. Bu oyunda yetenekli olanlar beş on nöbet vurup bağışlarını aldılar. Ağalar bu bağışları alırken hep birlikte yerlere eğilerek selam verdiler. Bundan sonra cirit atıldı; içlerinde Kato Hasan Ağa kazandı. Ötekiler kızdılar, ama Padişah Kato Hasan Ağa'yı iltifata ve bağışa layık buldu. Sonra hep birlikte saraya dönüldü.

Seyid Mehmet Ağa'nın çırağlığı

Yirmi yedi yılında Hazine'den Hasoda'ya alınan Seyid Mehmet Ağa'nın içinde çırağ olma isteği vardı, ama bu konuyu açar açmaz çırak ediliverince bu durum "herifi kırmızı büber gibi yakıp" onun yerine Kuloğlu Şakir Ağa atandı.

Lubadalı Ahmet Ağa'nın çırağ edilmesi

Seferli'deki ağaların kodamanlarından Lubadalı Ahmet Ağa'nın "sini (yaşı) yetmiş ve işi bitmiş denecek (kadar) ihtiyar ve çuhadarlıkta" iki dirhem bir çekirdek denecek (kadar) emektar olduğu için, kendisi "benden başkası bu işi yapamaz" filan derken Hasoda'ya alındı. Bu durum, Padişah'ın mürüvvetine uygun düşmez diye Kıbrıs tevliyeti ile çırağ edildi.

İstanbul Sarayı'ndan Beşiktaş Sarayı'na göç

İskender güçlü Padişah her yıl beş altı ay İslambol Sarayı'nda otururken bu uğurlu yılda Tanrı'nın hikmeti ile havada rutubet başladı. Cemaziülâhır'ın ikinci günü (Çarşamba) ki Mayıs'ın dokuzuncu gününe rastlıyordu; İslambol Sarayı'ndan Beşiktaş Sarayı'na geçildi. Saray halkı yenisinden yaşama kavuştu ve sevinçleri sonsuz oldu. (İlyas Ağa güncesini Padişah'a uzun bir dua ile bitiriyor.)

Dolmabahçe Kasrı'nda rikâp olayı

Cemaziülâhır yedinci günü Dolmabahçe Köşkü'ne rikâp göçü yapıldı. Yeryüzünün halifesi Kasr'a şeref verdikleri sırada önce öğle namazı kılındı, sonra Sadrazam Hurşid Paşa ve Şeyhülislam Dürrizade Efendi gelip kutlamaları yaptılar ve Padişah'ın iltifatlarıyla mutlu olup ayrıldılar.

Rikâp töreni tamamlandıktan sonra pehlivan güreşleri yapıldı ve “oğruhu-u mekruh” (pis herifler) birbirlerini ayaklarının altına aldılar. Çantacı Ragıp Efendi de bağışlarını verdi. Bundan sonra tüfek atına yarışları yapıldı. Hazine Hanefi, Kilerli Köle Salih ve Seferli Ahmed Ağalar destileri kırdılar. Sonra saraya dönüldü.

Kâğıthane'ye gidiş

Uğurlu bahar mevsiminde Kâğıthane bütün öteki gezi yerlerinden daha yeğ olduğu için çok çalışkan ve iyi huylu Padişah'ın oraya gideceği daha önceden sezildi ve orada bazı binalar yapıldı. Cumartesi günü Kâğıthane'ye gidildi. (İlyas Ağa da güncesini uzun uzun Padişah'a dua ederek bitiriyor.)

Çuhadar Asım Bey'in ve Arap Selim Ağa'nın çırağlığı

Çuhadar Asım Bey ile Cündi Arap Selim Ağa Silahtar Ağa'nın çakırsanlarından idiler. Saray'daki hareketleri yolsuzca idi ve akranlarıyla da geçinemiyorlardı. Kâğıthane'ye gidildiği zaman çuhadar ağaların herbirine bir biçimde iltifat edilirken bunların yüzlerine bakılmaması karşısında durum anlaşıldı; bunlar da küstüler ve çırağlıklarını istediler. O saat boş bulunan yerlere gönderilerek çırağ edildiler; yerlerine de başkaları atandı.

Şirin Arif Ağa'nın çavuşluğa atanması

Kiler'de namılı tanbur çalanlardan Keçi Arif denilen ve aynı zamanda çok çirkin olduğu için Şirin Arif Ağa diye adlandırılan kişi, Selim Han (Üçüncü Selim) zamanından beri musikiye çalışırdı, ama “talii nâ-sazı, sâzı gibi” değildi. Talii iyi gitmediği için bir türlü çavuş olamıyor, oysa

kendinden sonra gelen acemiler onu geçiyordu. Üzüntüler içinde olduğunu Padişah duydu. Bu sevinçli günlerde hem onu, hem de Kiler'den Emin Efendi'yi ve Hanende Salih Efendi'yi üçünü birden çavuş yaptı.

Bahariye Kasrı'na binişe gidilmesi

Padişah'ın Cemaziülâhır'ın sekizinci günü Bahariye Köşkü'ne binişe gideceği öğrenilince ağalar çok sevindiler ve hemen belirlenen zamanda "Padişah'ın sarığının ardından" sandallara binip Bahariye'ye vardılar. Oraya vardıkları sırada herkesin Padişah'ı yedişer çiftli yağlı piyadeler ile (piyade sandalları) Kâğıthane yönünden nur gibi göründü ve deniz kenarına dizilen ağaları, iltifatları ile mutluluk denizine batırdı, ondan sonra ağır ağır yürüyerek Bahariye Kasrı'na şeref verdi. Onun gelişiyile her taraf canlandı, tazelendi. Bundan sonra bu tür binişlerde yapılagelen oyunlara girişildi.

Yemek vakti geldi. Çavuşlar ve muhasipler hafif hafif ve ağırdan çalmaya ve söylemeye başladılar. Hasodalı Şair Rasih Efendi'nin kardeşi çavuş adayı Tanburî İzzet Efendi'nin yazdığı beyti Hazineî çavuş Şakir Ağa bestenigârdan okudu. Tanburî Numan Ağa da girişti. Sesleri Irak ve Hicaz'a kadar gitti. Sonunda çok beğenildiği için güfte sahibi İzzet Efendi ile bestesini yapan Şakir Ağa'ya sonsuz bağışlar yapıldı.

Bütün bunlar tamamlandıktan sonra Padişah oradan kalkıp Kâğıthane'yi şerefendirirken dağınık durumdaki ağalar dörder beşer üç çiftelere bindiler ve çoğu Tersane'den gelen kancabaşlı sandallar ile orsa boca Beşiktaş'a gittiler.

Kilerci Aziz Bey'in ve Hallaç oğlu Ömer Ağa'nın çırağlığı

Hazine Kethüdası Sadullah Ağa'nın kilercisi İzzet Bey ile çuhadarlardan Ömer Ağa çıraklık istiyorlardı. Yüksek ruhlu Padişah işitince Aziz Bey'e Giriş dizdarlığı verildi, Ömer Ağa'ya da emekli aylığı bağlandı. Yerlerine başkaları atandı.

Padişah'ın Kâğıthane'den dönüşü

İskender güçlü Padişah mutlu bahar mevsiminin bir bölümünü Kâğıthane'de geçirmek niyetiyle oralarda kaldı ve her tarafı gezdi ve Rûmi aylardan Haziran'ın dördüncü Perşembe günü ayrılarak hinto ile (atlı araba) Beşiktaş Sarayı'na döndü.

***Silahtar Ağa'nın kaftancısı Rasih Efendi'nin ölümü ***

Silahtar Ağa'nın kaftancısı erdemli ve bilgili Rasih Efendi'nin füc'eten (ansızın) vefat etmesi garip bir olaydı, ama yerine hemen yine onun

gibi Galata Sarayı'ndan gelme Derviş Hafız Ali Ağa atandı. Böylece Galata Saraylılar'ın birbirlerini tutmaları yüzünden bu kapı da kapanmış oldu.

Çinili Meydanı'nda Surre alayı

Recep'in on ikinci Çarşamba günü Çinili Meydanı'nda Surre alayı düzenlenmesi düşünüldü. O gün orada Padişah'ın nur saçan huzurunda Darüssaâde Ağası Anber Ağa'ya samur kürk giydirildi. Peşinden imam-lar aşır okudular, hutbeler okundu ve bunun sevabı geçmişteki sultanlara armağan edildi. Bundan sonra Darüssaâde Ağası meydana çıkıp surre devesini kendi elile bir kaç kez dolaştırdıktan sonra emanetleri Surre Eminî olan Şehsuvarzade Derviş Bey'e teslim etti, sakabaşılar ile birlikte yer öpüp gittiler.

Sofalı Hüseyin Ağa'nın çırağ edilmesi

Padişah'ın tahta çıkışında ikinci çuhadarlıktan Hasoda'ya alınan Sofalı Hüseyin Ağa babayiğit bir adamdı, ama artık ihtiyarladığı söyleniyordu. Büyükçe bir tevliyet ile çırağ çıkarıldı; saygı ile evine gönderildi. Yerine Kara Mustafa Ağa atandı.

Çubuklu mesiresine binişe gidildiği

İstedigine erebilen Padişah, Boğaziçi'nin sayılı mesirelerinden Çubuklu'ya gitmek istedi. Recep'in yirmi altıncı günü oraya gidildi. Enderun ağaları kurala uygun biçimde huzuruna dizildiler. Padişah'ın yüceliği büsbütün arttı; peşinden sade dümbelek ile jurna (zurna) çalınması emredildi. O ara pehlivan güreşleri de yapıldı ve ruhlar safa buldu. Bağışlar dağıtıldı. Daha sonra Padişah tüfenk atılsın diye ferman eyledi. Hemen tüfengi yamakları şişhaneli tüfekler ile sehparın başına koşuştular. Tüfekçiler ateş edip destileri kırmaya çalışırken zamanın sultanlarının sultanı üçüncü atışta "nişan-ı bî-şânı bi-nam-u nişan" eyledi. (Şerefsiz nişanı ortadan yoketmiş.) Bütün çavuşlar öyle bir "Ala ala hey!" çektiler ki, Padişah da hoşlandı. Tüfengi yamakları da birbirlerine küçültücü sözler söyledilerse de Kiler'den Cündi Haydar Ağa ile Seferli'de Ukala Mustafa Bey'den başkası başarılı olamadı. Umutları kırıldı ve sehparın yanından ayrıldılar. Padişah bunu görünce atışları durdurdu. Herkes yerine döndü ve bu arada çarçapık (çarçabuk) fasıl ısmarlandı. Derhal Kemani Ali Ağa ısfahandan taksime girişti ve beğenilen nağmeler çıkardı. Peşinden etkili sesli şarkıcılardan Kilerli Salih Efendi çok güzel bir şarkı okudu:

"Suzan idüğüm tabeş-i ruhsarın içindir.

Kan ağladığım tırre-i tararın içindir.

Göz yumduğum gamzai hunharın içindir.

Ah eylediğim hal-i sipehkârın içindir."

II. Mahmut (Çocukluğu)

Veniçeri ağası

(Yanaklarının parılısından yanıyorum
 Saçının perçemleri için kan ağlıyorum.
 Kan içen gamzaların karşısında gözlerimi yumuyorum (ölüyorum).
 Acımasızlığından âh ediyorum.)

Bu gazeli dinleyenlerin ciğerleri kan ve içleri Enderun'un hali gibi (perişan) oldu. Makama uygun bir başka beste söylendi: *Leyli zülfün gören mecnun olur* (Saçlarının gecesini gören aklını yitirir.) Çalgıcı ve şarkıcılara bağışlar verildi; akşam olduğu için Beşiktaş Sarayı'na dönüldü.

Silahtar Ağa'nın kardeşinin çırağ edilmesi

Silahtar Ağa'nın kardeşi Hasodalı Mustafa Bey kardeşi Silahtar olduğu halde kendisine parlak bir mevki verilmediği için üzüntüler içindeydi. Bunu da bütün Enderun bildiğinden "ilahî kaderi tedbir değiştiremeyeceği için" kendisine çırağlık verilip evine gönderildi.

Çinili Kasr meydanında mızrak oyunu

Şaban'ın üçüncü Çarşamba günü sevecenlik dolu yüce Padişah Hazretleri, Beşiktaş Sarayı'ndaki Çinili Köşk'ü şereflendirdi. Bu kez Padişah cündilerin mızrak oynamalarını önerdi. Onlar da başlarına şallar sarınıp arkalarına Mısır kesimi yeşil çuha cüppeler giydiler ve boyunlarına enam keseleri takarak bir süslü kıyafete girdiler; küheylan gibi atlara binip beklediler. İki alaya ayrıldılar. Alaylardan birinin başına Kiler'den Köle Haydar Ağa ile Hazine'den Lezki Mehmet Ağa geçsin diye emir geldi. Öteki alayın başına da saygı değer harem ağalarından namlı Şuayıp Ağa getirildi. Oyunun başlamasına işaret verilince Lezki ile namlı Şuayıp alay başlarından keskin dizgin ile at kaldırıp meydanın ortasında karşı karşıya geldiler. Atlarının eşkinine (yürüyüşlerine) değişiklik getirmeksizin hayvanları harmana soktular. Herkes hayran kaldı. Sonra mızraklarının ucunu yere sokup onun üstünde çark gibi döndüler. Böylece her biri diğerini kendi harmanı içine almaya çalıştıysa da her ikisi de birbirinden usta oldukları için birinin ötekisini yenmesi olası değildi. Bu bakımdan kendi rızalarıyla yenmeyi bırakıp öyle karşılıklı oyunlar yaptılar ki, benzeri olamazdı. Birbirlerinin arasından hızla geçip merkez tuttukları dairede tekrar harman vererek herkese çok şey öğretiler ve böylece Padişah'ın bağışlarına da layık olduklarını kanıtladılar. Enderun halkı Padişah'ın sayesinde böyle eğlenceler ve seyirler ile güzel zamanlar geçirdi.

Padişah huzurunda canbazların oyunları

Dost ülkelerden Sardinya uyruklu bir perendebaz (atlıyarak canbazlık yapan) ile aceze-i nisâdan (zavallı bir kadın) bir zorbaz (ağırlık kaldıran) Avrupa'da canbazlık oyunları öğrenimi yapıp havasının güzelliği ile bili-

nen Darülhilâfe ve Makarr-ı saltanat-ı seniyye (Hilafet ve Saltanat makamlarının bulunduğu) İstanbul'a gelip sanatlarını göstermek için izin istediler. Padişah izin verdi; ve bu arada kendisinin de canbazları izleyeceğini sezdi.

Mâh-ı hâlin (içinde bulunulan ayın) on üçüncü Perşembe günü Çinili Meydanı'na gidildi. Ağalar hemen huzuruna dizildiler. Yerler öpüldü ve gereken hazırlıklar yapıldı.

Perendebaz yüksek bir yere on beş tane sandalyeyi üst üste kendi elile sanki çivilenmiş gibi dizdi. Sonra birinci sandalyeden başlayarak en üsttekine kadar serbestçe basarak çıktı. Sandalyelerden hiç biri kıpırdamadı; adam da en üstteki sandalyeye oturup o yüksek yerde yiyip içti. Yemeğini bitirdikten sonra gözün göremeyeceği bir hızla bir perende atıp başaşağı ayakları yukarda durdu. Böylece hendesedeki maharetini kanıtladı.

Arkadaşı olan kokona (kadın) daha garip şeyler yaptı. Saçına çeki taşı bağlayıp çekti. Herkes "bu kadın sihirbaz" derken, Cündi Lezki Mehmet Ağa bindiği atı ile ahır gibi bir odanın içine girdi. Odanın damındaki demir halkalara kalın ipler geçirilmişti; bu ipler kokonanın saçına bağlandı. Garip kadın olduğu yerden yavaş yavaş kalktı ve bir iki adım kadar yüksek yere çıkınca at ile yürekli cündi ve bunların girdiği âriyet ahır (takma) tümü ile birlikte yerden iki zirâ kadar (bir buçuk metre) yükseldi ve böylece seyircilerin akılları başlarından çıktı. Kokona daha başka ve olağan üstü şeyler de yapmak için izin istedi. Hemen oradaki imâretten (fakirler için aşevi) bir büyük kazan getirilmesini istedi. Kazanın içinde kurşunları eritti ve elile karıştırıp misket (tüfek kurşunu) yaptı. Daha sonra yere yattı. Cündiler at koşturup karnına bastılar. Herkesin şaşkınlıktan parmağı ağzında kaldı. Buna göre de Padişah'tan bağışlar aldılar.

Kâğıthane binişi ve Dilsiz Hüseyin'in boğulması

Şaban'ın dokuzuncu Pazartesi günü Kâğıthane'ye saltanat binişi düzenlendi; Padişah karayolundan gitti. Ağa kulları da atlara binip hızla bir iki saat içinde efendilerine kavuştular. Öğle namazı kılındıktan sonra pehlivan güreşleri ile yetinilmedi. Çünkü her yerin kendine göre zevki ayrıydı. Bu münasebetle Musahip Abdi Bey'in keyfini çıkarmak için uygun bir kişiyle havuza girip havuzda güreş tutması önerildi. Abdi Bey kasıtlı olarak telaşlandı ve:

—“Hayatımda suya girmedim,” diye üstünü başını yırtmaya başladı. Yine de göz ucu ile etrafına bakınıp:

—“Yeşil çimen üstünde güreşmemize ferman buyrulsun,” dedi ama kabul edilmedi, ve çağlayanların üstündeki suların içinde yüzülmeye karar verildi.

Hazine'deki Dilsiz Hüseyin ise yetenekli bir çocuktı; ve bir iki gün

önce frenk canbazının yaptığı marifetlerden bir iki tanesini bellemişti; Padişah'ın huzurunda onları göstermesine izin verilmesi için mabeyncilere yalvardı. Padişah uzaktan dilsizin elini kolunu sallayarak bir şeyler anlatmak istediğini gördü. Sordu. Yakınları konuyu anlatıp müsaade aldılar. Bunun üzerine Dilsiz hızla Abdi Bey'in yanına gelip sıkı sıkıya ona sarıldı; sürüye sürüye ejderha resmi (heykel) olan havuza götürdü. Büyük bir seyir olacağını düşünenler bunları gözlerken Abdi Bey havuzun derin olduğunu anlayıp bir iki kez dalıp çıkıncaya kadar boğulacağını hesap edince hemen feryat etmeye başladı:

—“Bu Dilsiz beni boğacak,” diye yalvarıp dururken Dilsiz'in ayağı ejderha resminin altındaki demir isgaranın arasına geçti ve ne kadar çalışırsa çalışsın bacağını kurtaramadı; suyun altında kaldı. Beri tarafta Abdi Bey batıp çıktıkça onun yaygarasının telaşına düşenler Dilsiz'i unuttular ve sadece Abdi Bey'i kurtarmaya çalıştılar. Havuz kenarından uzanıp çekmek istediler; olmadı. Kiler'den Köle Salih Efendi belinden şalını çıkarıp ip gibi Abdi Bey'e atmayı akıl etti, ama Abdi Bey'de akıl kalmadığı için tutamadı. Artık canını vereceği sırada herkesin Padişah'ı:

—“Eyvah, bunlar boğulacak!” dedi. Bunu işiten Çavuş Şakir Ağa pervasızca kendini tehlikeye attı ve Tanrı'nın inâyeti ile Abdi Bey'i tuttuğu gibi havuz kenarına getirip canını kurtardı.

Ama beri yanda Dilsiz'in sesi soluğu kesilmişti. Zavallı rahmet denizi-ne batmış ve şefaathavuzuna dalmıştı. Bunun üzerine:

—“Aman, Dilsiz ne biçim oldu?” dediler.

Tersaneliler havuzun kenarına gelip baktılsa da:

—“Tatlı sudur; yüzülmez!” diyerek dalmaya cesaret edemediler. Sonunda ölmeyi göze alan bir tersaneli payzen atlayıp Dilsiz'in ayağını ıskaradan kurtardı. Ama Dilsiz'in canı çıkalı çok olmuştu. Tanrı ömrü devletini (egemenliğini) müzdead etsin (uzatsın) yüce Padişah:

—“Dilsiz beni eğlendirsın, diye öldü”, diyerek aşırı üzüldü. Bütün ağalar da onunla birlikte çok üzüldüler. Öyle ki Dilsiz'in yerine, mümkün olabilseydi canlarını verirlerdi. El mukadder lâ-yetegayyer (Kader değişmez) kavramınca herkesin padişahının huzurunda üç beş yüz ağa ve Hasodalılar, Silahtar Ağa ve Kızlar Ağası ve öteki bin kişiye karşı keskin dilli mabeynciler bu kadar hademeleri ve adamları ile beş adım ötedeki ejderha resminin dibine varamadı; buna karşı Padişah'ın kendisi havuzun kenarına gelip:

—“Şu biniş yerinde olan seyircilerden suya dalacak bir adam yok mu?” diye bunca bağışlar vadetti; yine de kimse çıkıp o işi yapamadı. En sonunda bir payzen çıktı, Dilsiz'in cesedini çıkardı.

Daha sonra Dilsiz'in cesedini “belki sağdır” diye bir ağaca tepesi üstüne astılar. Aslında olacak şey değildi ve ölüyü rahatsız etmekten başka bir şeye yaramadı. Çünkü iş işten çoktan geçmişti.

Padişah, Dilsiz'in cenazesinin uygun bir yere gömülmesini emretti. Dilsiz'in anasına Saray'dan aylık bağlandı.

Bu beklenmeyen bir kaza idi, ama Padişah'ın merhameti ve sevecenliği

hiç kimsenin duygularıyla mukayese edilemez olduğundan huzurunu yitirdi. Enderun halkı da çok üzüldü ve bu duygular içinde biniş paydos edildi; kusur dolu İlyas Ağa da bunları güncesine yazdı.

Balta Limanı'na biniş gidilmesi

Şaban ayının on ikinci Perşembe günü Balta Limanı'na saltanat binişi olacağı bildirildi. Ağalar hazırlandılar ve Padişah'ın sarığı Çinili Meydanı'ndan geçerken gerekli saygı gösterisi yapıldı ve yaklaşık bir saat geçince Padişah geldi ve bekleyenleri iltifatlandırdı. Öğle namazı kılındı. Sonra biniş yerlerinde âdet olan oyunlara geçildi. İkinci namazından sonra civar yalılardan nefis yemekler gönderildi. Yemekleri Padişah'ın önünden geçirdiler; iştahasını çekenlerden yedi. Peşinden ince saz çalınmasını emretti. Şarkıcılar ve çalgıcılar Padişah çadırının önünde yeraldılar. Padişah Kilerli Çavuş Salih Efendi'nin ferahnak makamındaki taksimini beğendi. Başka semailer ve besteler çalınıp okundu. Ezan vakti yaklaştığından Beşiktaş Sarayı'na dönüldü.

Elmas ve Abdullah Ağalar'la Said Ağa'nın musahipliğe atanması

Haremağalarının yeteneklilerinden Elmas Ağa ile Paşa çırağı Abdullah Ağa ve Said Ağa'yı Padişah musapiliğine atadı.

Ramazanşerif hilâlinin görülmesi

Yirmi dokuz yılı Ramazan'ı Cumartesi gecesi belli oldu. Ertesi gün kural üzere dersler başladı. Bu kez bütün ümmet-i merhume (ölüler)in affedilerek cehennem ateşinden kurtulacakları üstüne yapılan görüşmeler herkesi sevindirdi.

Mısırlı Mehmet Ağa'nın Enderun'a alınması

Mısır'daki kölemenleri Mehmet Ali Paşa kılıçtan geçirdiği sırada kaçıp kurtulan Mısırlı Mehmet Ağa adında bir kakavanın hemşiresinin Padişah'ın haremindediğini Mısır Kapı Kethüdası Necip Efendi'ye bildirdiler. Padişah "Kılına dokunulmasın" dedi. Adamı Mısır'dan getirip Enderun'da Kiler odasına aldılar ama... (İlyas Ağa güncesinin sonunda bunun "zehir zakkum gibi" olduğunu da yazmaktan geri durmamış.)

Devlet büyüklerinin Hırka-i Saâdet'i ziyaretleri

Ramazanşerif'in on beşinci günü, bu uğurlu yıl, öteki yıllarda olduğu gibi, devlet büyükleri Hırka-i Saâdet'i ziyaret ettiler.

Bayramın gelişi ve Yenisaray'da kutlama töreni

Arefe günü Padişah Beşiktaş'tan İslambol Sarayı'na geçti ve görevli memurları iltifatlandırdıktan sonra bayram günü Babüssaâde önünde kurulan tahtı şereflendirdi. Kutlama işleri orada yapıldı. O iş bittikten sonra Sultanahmet Camii'ne gidildi. Namaz kılındıktan sonra Saray'a dönüldü. Enderun ağaları derhal kutlamaya gittiler. Peşinden, Padişah Yalı Köşkü'ne binış istedi. Orada da eski kural gereği olan törenler yapıldıktan sonra Beşiktaş Sarayı'na dönüldü.

İslambol Sarayı'na göç edilmesi

Yirmi dokuz yılında Kasım'a on beş gün kala havalar bozuldu. "İslambol'a göç güç olacak" denilirken hava açtı ve Zilkade'nin yirmi birinci Cumartesi eşref saatte Yenisaray'a göç edildi.

Gülhane Kasrı'na rikâp yapılması

Eski kural gereği Padişah'ın bu tür göçlerinde menzil kutlaması yapıldı. Bu nedenle Zilkade'nin yirmi üçüncü günü Gülhane Köşkü'nde rikâp töreni düzenlendi. Sadrazam ve Şeyhülislam, Padişah'ın iltifatına nail olduktan sonra Yukarısaray'daki koğuş ağalarının da gelmeleri emredildi. Onlar da hemen başlarındaki takyeleri çıkarıp acele hazırlandılar, huzura geldiler. O arada pehlivan güreşleri yapıldı; o iş de tamamlandıktan sonra herkes yerine döndü.

Kurban Bayramı kutlamaları

Zilhicce ayının onuncu Perşembe günü Kurban Bayramı'na rastladı. Kural gereği dört gün dört gece eğlenceler düzenlendi.

* * *

Bin iki yüz otuz yılı (1814-1815) olayları Ağalara muharremiye dağıtılması ve İncili Kasr'a rikâp

AÇIK talihli otuz yılı, Perşembe günü başladı. Bütün ağalara muharremiye adıyla bir çok altın bağışlandı. Hepsi neşelendiler. Cumartesi günü ise İncili Köşkü'nde Muharrem rikâbı yapıldı ve Sadrazam ve Şeyhülislam'a Padişah'ın gösterdiği güzel davranış herkesi mutlu etti.

Şahin Ağa'nın çırağ edilmesi

Kiler'in Peşkirbaşı'sı Şahin Ağa yetenekli bir kişi idi, ama hep koğuş ağalığı yapmıştı. Daha büyük makamlara geçmek de istemiyordu. Bu günlerde uygun bir şeyle çırağ edilmek istediğini Padişah duydu. Kendisine bir zeâmet ile çırağlık müjdesi verildi.

Mevlit gecesi Şeyh Hüdai'nin Saray'a getirilmesi

Tanrı'ya şükürler olsun, Osmanlı soyu ötedenberi ermişlerce sevilir. Onlar da bu gibi kişileri çağırıp hayır dualarını alırlar. Dilden anlayan keramet sahibi Padişah Hazretleri bu kez, Rebiülevvel ayının on ikinci gecesine rastlayan kandil münasebetiyle Ağalar Dairesi'ndeki mescite geldi ve kural gereği okunan mevliti dinleyerek Enderun'daki kullarının gönlünü aldı.

Mevlit okunması bittikten sonra bilenlerin en büyüğü Hazret-i Hüdai Şeyh Aziz Mahmut Efendi Hazretleri'nin evinde kalan Şeyh Şahabettin Efendi Hazretleri'ni tekkesindeki sofilerle birlikte huzuruna davet etti. Onlar da gelip Padişah'ın nur saçan huzurunda tarikatlarının âyinini yaptılar. Bu arada Suyolcu Salih Efendi'nin sesi de övüldü. Aslında hem sesi güzel, hem de okuduğu evliya'ullah nutku olduğundan herkesi etkiledi. (İlyas Ağa güncesine geçirmiş):

*"Hazreti hakkın habîbi sevgili bir tânesi
Olduğuyçün oldu âlem mihrinin pervânesi
Künz-ü aşkın mahzeni olmuş Sezâi galiba
İstemez asla imâret bu dil-i divânesi"*

Bunu dinleyenler mest oldular. Öyle ki, meclisin mehâbetine boşverip kendilerini denetleyemeyen kişiler kimi bağırarak, "Meded Allah!" kimi

hal diliyle “Eyvallah!” dediler. O arada büyük küçük herkes düşündüğünü açığa vurdu:

—“Ah! Şu çocuğu Padişah’ın sarayına alaydılar,” dediler.

Padişah da emretti; çocuğu alıp Seferli Odası’na verdiler.

Padişah bundan başka Şeyh hazretlerine pek çok itibar gösterdi ve akranlarından fazla ikramlarda bulundu; bir kaç tane kürk verdi, Hazretin gönlünü almaya olağan üstü özen gösterdi.

Ertesi gün, eskiden olduğu gibi Sultanahmet Camii’ne gitmesi halkı neşelendirdi. Daha sonra Saray’a döndü.

Saray Kütüphanesi hocasının ölümü

Kırk yıldır Saray hocalığı yapan ve uzun süredir yaptığı dualarla içi dışı mamur olan Kütüphane hocası namı Bolulu Hacı Mustafa Efendi Hazretleri, Rebiülevvel ayının yirmi üçüncü Salı günü “geri gel” sesini duyunca “Lebbeyk” diyerek koştu ve rahmetler denizine dalıp gitti. Yerine Seferli hocası Said Efendi getirildi. Bu arada Galata Sarayı hocalarından Kengrili Hacı Abdullah Efendi, Seferli Odası’na geçti, Galatasaray hocalığına da namı bilgin üstadlardan Kırımı Mustafa Ağa atandı.

Yeniçeriler’in edepsizlikleri

(Bin iki yüz otuz yılı Rebiülâhır ayının beşinci Pazar günü önemli bir olay olmuş. İlyas Ağa’nın o güne ilişkin güncesini bugünkü Türkçe’ye aynen çeviriyoruz.)

Yeniçeri tayfası sürekli olarak fenalıktan yana olduklarını kanıtlayarak halen ve fiilen Yeniçeri Ağası olan devlete sadık Mehmet Efendi’yi şehit ettiklerine ilişkin üzücü haber işbu Rebiülâhır ayının beşinci Pazartesi günü herkesin koruyucusu Padişah’ın kulağına geldi. Bu kötülükleriyle nam salmış olan bu insanların böyle her an gösterdikleri uygunsuz hareketlere insanın sabır ve tahammülü kalmadığı anlaşılmaz değilse de “küllü-emr be’-vakt-i merhun” (her şeyin zamanı var) kavramınca hepsinin cezalandırılması ve terbiyelerinin verilmesi vakit ve zamana bırakılarak onun (öldürüleri Yeniçeri Ağası Mehmet Efendi’nin) altındaki Kul kethüdasının ağalığı, iş gereği onaylandığı öğrenildi.

Seferli Kethüdası’nın çırağ edilmesi

Dört beş yıldan beri Seferli Odası’nın kethüdası olan Ahmet Ağa hem kıdemli idi, hem de davranışlarını, hal ve hareketlerini Padişah beğenirdi. Fakat Ahmet Ağa artık bu işi bırakıp ömrünün kalan kısmını ibadetle geçirmek istediğinden büyük “ekmek paralarından biri” verilerek çırağ edildi. Onun yerine seçilen Peşkir Ağası Tuğlu Mehmet Ağa Padişah huzuruna çıkarıldı. Orada hil-at giydirildi. Mehmet Ağa kaftanı-

nın eteklerini yerde sürüyerek makamına gitti; kutlandı ve işe başladı.

Mehmet Ağa'nın yerine, yani peşkir ağalığına şairlerin baş adı ve ince zarif kişilerin yöneticisi ve o sıralarda Padişah baş lalası olan Vasıf Osman Bey (Şair Vasıf Enderunî) atandı. Yine bu arada Derviş Ağa, başlalalığa, zamanın coşkun bilgi denizinin nüktecilerinden Koyunyemez Mehmet Arif Ağa da köşe peşkir ağalığına, yüksekten atan Pir Ali Ağa ise Hasoda gedğine getirildi.

Hurşid Paşa ile Dürrizade'nin makamlarından ayrılması

Sadrazam Devletlû Hurşid Paşa ile fetva sahibi Devletlû Dürrizade Abdullah Molla'nın makamlarından ayrılmaları gerekti ve ikisi de aynı gün ayrılmayı kabul edip köşelerine çekildiler.

Rebiülâhır'ın on sekizinci Cumartesi günü onların yerine Defterdar-ı şıkkı evvel Devletlû Rauf Beyefendi ile Zihni Molla Hazretleri atandı. Atama yapılırca Silahtar Ağa Rauf Beyefendi'yi, Tüfengibaşı Mehmet Bey de Zihni Molla'yı çağırmağa gittiler. Onlar da hemen yola çıktılar. Saray'a Soğuk Çeşme kapısından girerken Hünkâr çuhadarlarının karşıladıkları görüldü. Belirlenen zamanda Darüssaâde Ağası'nın aracılığı ile Padişah'ın huzuruna girdiler. Önce Rauf Beyefendi'ye "Mührühümâyun" verildi. Padişah'ın tam vekâletinin verilmesine ilişkin bütün törenler yapıldı ve Rauf Beyefendi'nin sadakatla örtülü omuzlarına samur kürk giydirildi, saygınlığı yükseltildi. Şeyhülislamlığa çağırılan Zihni Molla Efendi Hazretleri'ne de kürk giydirildi ve övgü küpeli kulaklarına cevâhir kelimelerle iltifatlar doldurulup makamlarına gönderildiler.

Sadrazamlığın yenilenmesi dolayısıyla Gülhane Kasrı'nda rikâp yapılması

Rebiülâhır'ın yirminci günü "Pazartesi" seher vakti Gülhane Köşkü'ne rikâp haberi geldi. Öğle üstü Padişah binışı ağalarla oraya gitti; kasra girer girmez vakit namazını kıldı. O sırada Sadrazam Rauf Paşa ile Şeyhülislam Zihni Molla rikâba geldiler. Güzel yöntemden olarak Silahtar Ağa kendilerini binek taşında karşıladı; Hasodabaşı Hüseyin Ağa ile koltuğa girdi. Peşkir Ağası Said Efendi de müşküleri çözen Müftü'nün koltuğuna girdi. Padişah'ın huzurunun yakınına kadar gittiler. Orada Darüssaâde Ağası öne geçti, Allah'ın Gölgesi'nin istekler veren ayak tozuna yüz sürdüler.

Bu iş bitince Silahtar Ağa, Çuhadar Ağa, Rikâptar Ağa ve bütün Hasodalı ağalar yer öpüp dışarı çıktılar ve içerde yalnız dilsizler kaldı. Padişah, Sadrazam ve Şeyhülislam ile yaklaşık bir saat kadar konuştu. Sonra dönmeleri için izin verdi. Onların Padişah huzurundan çıkmaları görkemli oldu, o sırada rikâp görevlilerine altın dağıtılar. Oradan çıktuktan sonra Darüssaâde Ağası'nın dairesinde biraz dinlendiler. Kahve ve şerbet içip Babiâli'ye döndüler.

Onlar gittikten sonra Padişah, Gülhane Kasrı'nda biraz eğlenmek istedi. Binişçi olmayan koğuş ağaları alelacele koşarak geldiler ve hemen kasrın önünde tomak oyunları başladı. Herkes sonsuz sevindi, neşelendi. Sonra pehlivanlar bir kaç saat güreştiler, güreşten zevkalanları mutlu ettiler. Sonunda Çantacı Ragıp Efendi hepsinin bağışlarını dağıttı. Tören bitti; ağalara da yerlerine dönme izni verildi.

Selim Bey'in çırağ edilmesi

Selim Ağa eski ve hatırlı bir ağa idi. Kiler'den Hasoda'ya geçmesi de gerekiyordu. Ama kendisi istemedi ve herkese başvurup çırağ edilmesini talep etti. O günlerde boşalan iyice bir zeâmet ile çırağ edilince mutlu ve sevinçli olarak evine gitti.

Bostancıbaşı Abdullah Ağa'nın azli

Padişah'ın tahta çıktığı tarihten beri Bostancıbaşılık görevini yapan namı Abdullah Ağa'nın Padişah'a bağlılığından, sorumluluğu yerine getirme yeteneğinden ve bu konudaki davranışlarından kimsenin kuşkusu yoktu. Beğenilen ve sevilen bir kişiydi. Böylesine tehlikeli bir görevi yedi sekiz yıldır yapıyordu. Nâmı ufukları tutmuş ve şiddeti, hiddeti ve satveti (atılğanlığı) ile rezilleri ve külhanbeylerini sindirmiş idi. Böylece başarılı işler yapmakla birlikte sağlığı bozuktu. İlaça, tedaviye ve dinlenmeye ihtiyacı vardı. Ama kimse kendisine görevden ayrılmasına ilişkin bir söz söyleyemezdi. Kendisi doğrudan görevden affını istedi ve Rebiülâhır'ın yirmi dokuzuncu günü evine gitti. Onun yerine çoktanberi hasekiler arasında kendisini gösteren Ali Beyefendi Bostancıbaşı oldu.

Câmî Ahmet Ağa'nın vefatı

Hazine'deki cümdi ağalardan Bıçaklı Eskisi Câmî Ağa otuz yılının Cemaziülevvel'inin on birinci Çarşamba günü hastalığa yakalanarak bir kaç gün hastalar yerinde kaldı ve peşinden alelacele vefat etti. Bıraktığı mallara ve eşyaya eski Hazine Kethüdası Çerkes Halil Efendi varis oldu, ama istemedi. Bu durumda Câmî Ağa'nın canı için bir şey yapılmasına izin verilince Çeşme Odası kandillerinin ucuna bir balmumu kandili eklenmesi ve öteki kandiller ile birlikte ışık saçması düşünüldü. Câmî Ahmet Ağa'nın malları Nöbetçibaşı Kolçak İsmail Ağa'ya teslim edildi. Bundan sonra o da her gece yüz dirhemlik bir balmumu yakacak ve Ahmet Ağa'nın ruhu şad edilecek.

Mabeynci Alaettin Ağa'nın çırağlığı

Alaettin Ağa, Kiler'de sıradan bir ağa iken mabeynciliğe atandı. Orada bir yıldan fazla kaldı ama Rebiülâhır'ın on dördüncü günü aylık bağlana-

rak çırağ edildi. Anlaşılan, Padişah'ın yanına da sokmadılar; çok üzüldü. Yerine de Müjdecibaşı Hafız Ahmet Ağa (müjdeciler gönderilerek) atandı. Bu arada mabeynci taslaklarının (adaylarının) keyifleri kaçtı.

Çuhadar Hüseyin Bey'in çırağlığı

Yavuz Sultan Selim kitabeti boşaldı ve arzağalarından Çuhadar Ağa olan Hüseyin Bey'e verildi. Çünkü Hüseyin Bey'in kıdemine ve saygınlığına uyularak bu görev ve ayrıca Haremeyn Muhasebeciliği de buna eklendi. Böylece çırağ edildi.

Bu arada başka atamalar yapıldı. Sözgelisi Maraz İbrahim Bey Dülbend Ağası oldu. Bir süre önce Peşkir Ağalığı'na getirilen Şair Vasıf Bey bu kez Anahtar Ağası oldu; ve bu münasebetle şiirde anlamı ve ahengi unutup Enderun ve Birûn'un tartıya gelmez sözlerini kulağına küpe etti. Serberber Ali Ağa da köşe Peşkir Ağalığı'na getirilip Silahtar Ağa'nın huzurunda içi sandallı çuha biniş giydi.

Çuhadar Zenci Said Ağa'nın çırağlığı

İkinci çuhadar ile Padişah'ın rikâp törenlerinde atının yanında yürüyen ve bıyıklı Arap olması nedeniyle Hasoda'ya alınamayacak olan Jengi (zenci) Said Ağa, beyaz karşıtı olan rengi ile ikinciliğe (ikinci çuhadarlık) renk veriyordu, ama bu kez kendisi çırağ çıkarılmasını istedi. Padişah kendisine uygun bir nanpâre verdi, onun yerini de Seferli Odası'ndan Emin Ağa aldı.

Bazı ağalara çuhadarlık verilmesi

Gönülalan Saray'da istenilen hizmetlerin pek yakışıklısı çuhadarlıktı. Bu kez ikinci Çuhadarlık boşalınca sıra ile açılan Çuhadarlık'lara Hazine Kato Hasan Ağa, Sultanazade Raşit Bey, Tebdilci biraderi Hüseyin Efendi, Kiler'den Köprülüzade Emin Bey, Mısırlı Mehmet Ağa ve Galata'dan gelen Recep Ağa ve Seferli'den Başağa'nın gulamı Selim Ağa ve İnce Ahmet Bey ve Tatlı İbrahim Bey atandı ve böylece onurlandırıldılar.

Dolmacı Hafız Ağa'nın çırağ edilmesi

Câmeşuybaşı Dolmacı Hafız Mehmet Ağa her türlü yetkilere sahipti. Ama meşrebi ve mesleği Enderun yasalarına ters düşüyordu. O zamana kadar işi şakaya getirerek aldığı paralar ve kapıldığı şeyler yenir yutulur türden olmadığı için Seferli Odası'nda disiplin kalmamıştı. Dolmacı Hafız'ın belleği de güçlü değildi; yaptığı kötülükler ile başkanlık görevi bir arada yürütülemeyeceğinden büyük rütbeli görevliler Dolmacı'nın yuttuğu şeyleri sindiremedikleri için küçük bir nânpare ile Hafız-ı mecnun ve muhafız-ı cünun (deliliklerin bakıcısı, muhafızı ve üşütük Hafız)

çırağ edilip yerine Hacı Bağdadlı denilen cümdi Emin Ağa getirildi.

Beşiktaş Sarayı'na göç

Otuz yılı Cemaziülâhır'ının dokuzuncu günü Padişah Hazretleri İslambol Sarayı'ndan Beşiktaş Sarayı'na geçtiler. Enderun ahalisi de çok mutlu oldu. (İlyas Ağa da nice nice diye dua etti.)

Çırağan Sarayı'na rikâpa gidilmesi

Beşiktaş'a gidildiğinin dördüncü günü Çırağan Yalısı'na rikâp yapıldı; Sadrazam ve Şeyhülislam gelip Padişah'ın ayak tozuna yüz sürerek bağlılıklarını belirttiler.

Esad Efendi'nin vefatı

Hasodalı Esad Efendi verem hastalığına tutulmuş olup ve bunun tedavisine çalışırdı ama Cemaziülâhır'ın on dokuzuncu günü öldüğüne ilişkin acıklı haber geldi. Esad Ağa'nın değerini bilenler üzüldüler, bilmeyenler de lafını ettiler. Açılan kadroya Burnaz Ahmet getirildi.

Çinili Meydanı'nda Surre Alayı'nın yola çıkarılması

İslam'ın iyi âdetlerinden olan Surre Alayı bu uğurlu yılda da Çinili Meydanı'nda düzenlendi. Padişah öğleye doğru Çinili Kasrı'na gelip herkesin hatırını sordu, gönlünü aldı. Daha sonra bütün imamların ve hatiplerin okudukları aşır-ı şerifi dinledi, Kur'an-ı azimüşşan'ın tadından temiz yüreği aydınlandı. O ara Darüssaâde Ağası'nı huzuruna kabul edip samur kürk giydirdi. Bundan sonra Ağa'yı meydana gönderdi. Onun arkasından kırk tane harem ağası bol yenli sof ferraceler ile Surre keselerini (bohçalarını) başları hizasında tutarak Padişah'ın huzurundan büyük bir alayla geçtiler. Bu hal Devlet-i Âliyye (Osmanlı Devleti) ve Saltanat-ı Muhammediye (İslam)'ye büyük saygınlık idi ve peşinden deve dolaştırıldı; Surre Emmini olan eski şehremini (belediye başkanı) Yusuf Efendi'ye teslim edildi. O da yer öpüp surre armağanlarını aldı ve gitti.

Telhisî Mehmet Ağa'nın ikinci çuhadar oluşu

Bir kaç ay önce Dolmacı Hafız yerine Câmeşuybaşı olan Bağdadlı Emin Ağa'nın temeli bozuktu ve çoğu kez çürük tahtaya basıp büyükleri ile arasını bozmuştu. Bir parça aylıkla çırağ edilerek Enderun'dan ayrıldı.

Onun yerine Uzun Mehmet Ağa, ikinci Çuhadrlığa da Hazineden Telhisî Çırağı Mehmet Ağa getirildi. Bu Mehmet Ağa, fakir Saray'a geldiği zaman kendisine lala olarak seçilmişti. Ama Beşiktaş'a göç olduğu zaman Mehmet Ağa'ya Hazine Kethüdası Kaftancısı İlyas Ağa vekâlet

ederdi. Fakir, lalamız olan Telhisî Mehmet Ağa'dan çok ürkerdim. Çünkü hiddetli şiddetli bir kişiydi. Bu yüzden öteki acemiler de Mehmet Ağa'dan bir yolunu bulup ayrılmışlardı. Fakir de sonunda Başkollukçu Hoca Bekir Efendi'nin yardımı ile bir yumuşak huylu lalaya kapağı attım. Ama fakir yeni lalanın elini öptüğünün haftasında eski lalamız ikinci çuhadırlığa atandı. Herkes kutlamak için koşuşurken fakir korkumundan ve utancımından uzakta durur, hatta o çağırdıkça bile yanına gitmeye çekinirdim. Sonunda zorla yanına getirdi. Fakirim lalası olan Çiftlik Nazırı Velizade Mahmut Bey'i de çağırdı ve ona:

—“Bu benim evladım. gibi olduğu halde yanıma gelmesine siz mi engel oluyorsunuz?” diye sordu. Mahmut Bey ocak yolunda eski idi, ama korktu ve bin kez “estağfurullah”dan sonra:

— “Siz bizim hepimizin lalasısınız,” dedi.

Telhisî Mehmet Ağa keyiflendi; Fakire gümüş bir saat armağan etti. Zaten doğası sert ve kendisiyle anlaşılmak güç idi, ama okuyup yazdırmada dikkatli idi ve kimseyi kendi havasına bırakmazdı. Oysa, fakirin şimdiki lalası Mahmut Bey nazik bir adam olup kimseyi azarladığı da görülmedi, ama cahil kalmamıza da neden oldu.

***Göksu Kasrı'na binişe gidildiği ***

Şaban ayının beşinci günü Göksu'ya saltanat binişi yapıldı. Enderun ağaları değerli çeşit çeşit giysileri ile saltanat sandallarına bindiler. Yolda sandalların yarış yapıp akıntıyı sökmeleri çok cümbüslü oldu. Göksu'ya varıldığında Biniş Peşkir Ağası Tüfengî Mehmet Ağa, Enderun ağalarını iskele başına dizdi. Utku rüzgârının arkadaşı, yedi iklimin hakani kasrın önüne neşe ışıkları ile geldi. Sandaldan çıkıp kasra girdi ve öğle namazının kılınmasına başlandı. O iş bittikten sonra akşama kadar biniş yerlerindeki olağan eğlenceler yapıldı. Onlar da bittikten sonra Saray'a dönüldü. Dönüş yolu üstünde Boğaziçi cennet gibi görünüyordu.

Ramazan ayının gelmesi

Otuz yılı Ramazan ayı Salı gecesi belli oldu ve böylece açıklandı. Ertesi gün hemen Padişah huzurunda dersler başladı ve saray hocaları soru ve yanıtlara girişip “sarf ve nâhvi mahvederek” (söz bilimi ve cümle dizimi) çoğunlukla mantıktan konuştular.

Hırka-i Şerif ziyareti

Ramazan'ın on beşinci günü teşrifatçı ağalar Padişah'ın Hırka-i Şerif'i ziyareti münasebetiyle onurlandılar.

Kodoşzade Mustafa Ağa'nın çırağ çıkması

Hasodalı ağalardan Kodoşzade Hafız Mustafa Ağa şişman bir kişiydi.

At inip binmede güçlük çektiği belli oluyordu ve çırağlık istediği de herkes biliyordu. Silahtar Ağa durumu Padişah'a arzetti ve o anda çırağlığı uygun bulundu. Yerine Hazine'den Hasoda'ya gitme Konkon Halil Ağa atandı.

Kara Mustafa ve Uzun Sadık ağaların çırağ edilmeleri

Seferliden Kara Mustafa Ağa ile Kiler'den Uzun Sadık Ağa Hasoda'ya geçtikten sonra iş kendilerine ağır geldi. Çırağ edilmelerini istediler. Silahtar Ağa uygun buldu ve açık bulunan nânparelerden ikisi bu ağalara verildi. Öte yandan Berberbaşı Ali Ağa da Köşe Peşkirbaşı oldu ve böylece Hasoda'da üç yer açıldı. Bu yerlere Mantar Osman Ağa, Bahrî Mehmet Ağa ve Merkepcizade Tahir Ağa hazretleri atandılar.

İzzet Paşa Kasrı'na binişe gidilmesi ve Darüssaâde Ağası'nın azledilmesi

Şevvâl ayının dokuzuncu Perşembe günü Arnabut karyesindeki (Arnavutköy) İzzet Paşa Köşkü'ne saltanat binişi yapılacağı haberi geldi. Endurun ağalarının oraya gidişleri kıydan izleyenler için neşe verici oldu. Bir saat sonra "Padişah-ı bahr-ü ber ve şehinşah-u heft-kışver" (denizin ve karanın Padişah'ı ve yedi ülkenin şahlarının şahı) saltanat kayığı ile Akıntı Burnu'na doğru yaklaştı. İskele başında bekleyen rikâp görevlileri selam yerine koşup "herkesin velinimetini"ni karşıladılar. Padişah da bütün yüceliği ile iskeleye ışıklar saçtı. Eşi bulunmayan sandalından çıkıp karaya ayak bastıkları anda azlini aklına koyduğu Darüssaâde Ağası Anber Ağa'ya işini bırakması emrini, Bostancıbaşı Ali Bey'le gönderdi. Darüssaâde Ağası sandalından inip atına binerken haber kendisine iletildi. Zavallı Ağa: bu kara haber için "baht-ı siyah ne fena" diyerek geri döndü. Biraz önce çıktığı sandalına bindi. O anda adamcağızın tali güneşi battı ve âdet olduğu üzere Balıkhane'ye gitti. Öte yandan erdemlilikte tek olan Padişah da İzzet Paşa Kasrı'nı şereflendirdi ve Padişah İkinci Lalası ve o sırada Hazinedar olan Hafız İsa Ağa hazretlerini yüce huzurlarına getirtti. Kendisine Darüssaâde ağalarına giydirilen dört yenli kömür gibi samur kürkü giydirdi. Boşalan Hazinedar ağalığı da Bekir Ağa'ya verildi, "Bekir Ağa hazretlerine ilbas-ı hil'at buyurulduğu mesîd-i mekremet ve belki öyle zata riayet Padişah'ımıza keramet gibi olup..." (Bekir Ağa'ya rütbe, mevki giysisinin giydirilmesi cömertliğin artması ve buna karşı böyle bir kişinin emrine girmek de Padişah'a saygı göstermek gibi) idi.

Bu işlerden sonra biniş yerlerinde âdet olan eğlencelere başlandı. Padişah musiki sesleri dinlemek isteyince "heman kemân-ı bi aman" (aman vermeyen insafsız keman) feryat ve figana girişti. "İnce saz da her tarafta velvele endaz" oldu. Başçavuş Kemâni Ali Ağa'nın önerisi üstüne Padişah izin verdi bütün şarkıcı ağalar birlikte:

“Rastgeldim bir mutrib-i rehâvi dilberine saz-kâr
Nevalar etmeğe leyl-ü nihâr gön-lüm heveskâr”

...

(Kendime uygun bir rehavi (bir makam) dilberine rastladım.
Gece, gündüz şarkılar söylemek istiyorum.)

şarkısını bütün makamlarda söylediler. Padişah makamların seçilmesi konusunu beğendi:

—“Makamların fihristi (listesi, seçimi) pek güzel olmuş,” dedi, ve herkese iltifat etmiş oldu. Akşama kadar daha başka şeylerle vakit geçirip Saray’a döndüler.

Hazine Kethüdası Sadullah Ağa’ya ek nânpare verilmesi

Hazine Kethüdası Sadullah Ağa çok temiz ve dürüst bir adamdı, ama ortalıkta görünmek istemezdi. Buna karşı Saray’daki yeri çok sağlamdı ve yerinde kalması istenirdi. Bu kez görevini sürdürmekle birlikte ayrıca Süleymaniye Kitabeti’ne bağlı Yağlıkçı Mukataası gibi iyi bir nânpare de kendisine bağışlandı. Meramlarına erişemeyenler ise anlamsız yararsız işlerle uğraşmayı sürdürdüler.

Hoca Raşid Efendi’nin Hazine’ye alınışı

Hazine Kethüdası Sadullah Ağa boş adam değildi ve ne isterse sağlanırdı, ve bütün istedikleri de kendisi için değil, ağaların yararına olurdu. Öte yandan Saray’daki hocalar haftada iki kez gelip Tefsir-i Beyzâvi ve Buhârî-i Şerif okutup giderlerdi ve bundan hiç bir yarar sağlanmazdı. Sadullah Ağa yönetimindeki ağaların bu gidişle cehaletten kurtulamamalarından endişe eder oldu. Sürekli ders verecek bir hoca aramaya başladı. Böyle bir hocanın her şeyden önce sakalı olmaması, Enderun kuralları gereği, zorunluydu. İki yıl bu kılıkta bir okur yazar kişi aranmışsa da “böyle bir gevher-i nâyaib ukala” (eşi bulunmaz akıllı adam) bulunması olacak şey değildi. Derken Sadullah Ağa’nın iyi niyeti meyvasını verdi. Eski Reis Hüsnü Beyefendi’nin dairesinde bekâr ve arabîden mezun ve fariside de benzeri olmadığı kesin bir zat bulunduğu gizlice haber alındı. Sadullah Ağa hemen bir tezkere yazdı:

—“Dairenizde Enderun ağalarından bir ağa varmış. Derhal adamımıza katıp acele bize gönderilmesi Padişah’ın emridir,” diye kulağı çekilince Hüsnü Beyefendi Raşid Efendi’yi çağırdı:

—“Sen Saray ağası imişsin”, deyip gönderdi. Böylece Hazineli de okuyup yazma öğrendiler.

(İlyas Ağa bir yandan Sadullah Ağa’dan korkmakla birlikte, öte yandan bu olay ile açıkça alay ediyor. Çünkü, Hazineli, Enderun’da okur-yazar grubunu oluşturuyorlar. İlyas Ağa’nın kendisi bu tarihte küçük bir çocuk olduğu halde iddialı. Daha sonraki bir güncede ise Seferli ve Kiler ahâlisinin Hazineli’i bu konularda nasıl kıskandıkları anlatılıyor. Çünkü

atamalar hep Hazine'den oluyor ve ötekiler, "Biz Padişah'ın bendesi değil miyiz? Bizim içimizde de mürekkep yalayanlar yok mudur? Hep Hazine'liler'e yer verilmesi Kuran emri midir?" diye dedikodu ediyorlar.)

İslambol Sarayı'na nakil ve çırağlıklar, atamalar

Otuz yılı Zilhicce ayının başındaki Çarşamba günü Teşrinievvel'in (Ekim) on üçüncü günüydü. Kurban Bayramı yaklaşıyordu. Eşref saat olup Beşiktaş'tan İslambol Sarayı'na geçilmesi Enderun'u ve Birûn'u mutlu etti.

Bu arada bir çok atamalar ve çırağ çıkarmalar oldu. Dokuz kişi (bunların arasında Kaftancı İlyas Ağa gibi önemli bir kişi de var) Hasoda'ya alındı. Hasoda'daki "ve üzüntüler içindeki" Koyun Arif Ağa'ya Biniş peşkirbaşılığı verildi. Hasoda gediğine Miskalî Ahmet Ağa getirildi ve bu durum karşısında "Miskal şekerı gibi karşısına dizilen borçlusu" yokoluverdi. Kiler'deki dağınık ağalardan Tiryaki Küçük Ahmet Ağa Kiler'e Peşkirbaşı oldu. Kollukçu Tayyip Efendi, Daldal Hafız, Kemankeş Yusuf ve daha başkaları bir yerlere atandılar. Hazine'lileri kıskananlar:

— "Kilerli ve Seferli, Padişah'ın bendeleri değil midir? Anların içinde mürekkep yalamış yok mudur? Her hizmetin Hazine'ye verilmesi Kuran'ın emri midir? diye eski yasalara karşı çıktılar. Hazine Kethüdası sofı Sadullah Ağa da bu konuda titizlik göstermedi ve Seferli'de "yazmadan kâtip olan" Kâmil Bey Başkâtip yamaklığına getirildi; Hazine kâtipleri de aralarında "Tanrı'nın bereketi içinde eksik ve tam birdir" diye konuştular. "Feyz-i Mevlâya göre nâkıs ve kâmil birdir."

Menzil rikâbında kutlamalar

Bu ayın başında İslambol Sarayı'na nakledilince rikâp resmi Pazar günü Gülhane Köşkü'nde yapıldı ve Sadrazam Rauf Paşa ile Şeyhülislam Zihni Molla umduklarından çok iltifata nail oldular.

Sadık Efendi'nin çırağlığı, Mustafa Ağa'nın Hasoda'ya alınması

Padişah'ın Enderun'unda hesapsız görev vardı. Seferli Odası'ndaki anahtar yamaklığı ise bütün işlerin çoğunun altında bir iş idi ve bununla görevlendirilen Sadık Efendi iyi bir adamdı. Bilgindi, olgundu. Aslında Hasoda'ya alınması gerekirken bazı cahiller kendi adamlarını kayırmışlardı. Sadık Efendi'nin kalbi kırıldı. Silahtar Ali Bey'den çırağ çıkarılmasını rica etti. Silahtar Ağa Sadık Efendi'nin gönlünü aldı. Peşinden de Ayasofya Kâtipliği açıldı ve bu kâtipliğin Hasodalılara verilmesi kararlaştırılmıştı ama Silahtar Ağa "Elkerim eza ahd-ü vefa" (Acı çekene kerem göstermek vefa borcudur) anlamına göre:

— "Sadık Efendi gibi erdemli kişi kırk Hasodalı'ya bedeldir," diyerek

kendisini Ayasofya Kitabeti ile çırağ ettirdi. Bu soyluluğu gösterdikten başka peşinden “Müderrislik” de bağışladı.

Yine bu arada Seferli’den “Şamata teli” denilen Sünbülî Mustafâ Dede de çırağ edildi, ona da Cevahir Osman Ağa’dan boşalan nânpar verildi.

Saray’da Kurban Bayramı kutlaması

Zilhicce ayının onuncu Pazar günü Kurban Bayramı’na rastladı ve benzerleri gibi Saray’da gerekli törenler yapılarak dört gün dört gece seyredildi.

* * *

***Bin iki yüz otuz bir yılı (1815-1816) olayları,
muharremiye dağıtılarak ağaların sevindirilmesi***

YILBAŞI günü olan Muharrem günü “Cumartesi ve Perşembe’de hayır vardır”’a uygun olarak o uğurlu güne rastladı. Herkes sevindi. Yüce Padişah da ağaları Şimşirlik Mabeynihümayunu’na getirip muharremiyelerini orada dağıttı.

***Darphane Nazırı Sârım Efendi’nin
Topkapı Sarayı nazırlığına atanması***

Yalı Köşkü ile Ahırkapı arasındaki yere Topkapı Sarayı adı verildi; Padişah da yeryüzünde böyle güzel bir yer olmadığını söyledi ve imar edilmesi için irade eyledi. Mimarlık zevki olan Darphane Emmini İbrahim Sârım Beyefendi hazretleri de bu işle görevlendirildi.

***Bostancıbaşı Ali Bey’in azli
Arnabut Mustafa Ağa’nın atanması***

İki yıldır Bostancıbaşı olan Ali Bey kendinden öncekiler gibi eli sopalı olmadığından ve disiplin sağlamaya çalışmaması ayrılmak istediğini gösterdiğinden saferin son Çarşamba’sı azledilerek yerine Haseki Ağa olan Arnabut Mustafa Ağa getirildi.

Şimşirlik Meydanı’nda tomak oyunu

Rebiülevvel’in ikinci günü Padişah Şimşirlik Meydanı’nda tomak oynamasını emretti. Ağalar hemen koşup tomak oynamaya başladılar. Hızlı oynayanlar bağış aldılar. Bundan sonra “Pehlivanlar güreşsin” diye irade edildi. Onlar da birbirlerini künden atıp yenince Çantacı Ragıp Efendi paralarını verdi. İzin çıktı; ağalar yerlerine gittiler.

Padişah’ın nur dağıtan huzurunda mevlit okunması

Peygamber Efendimiz’in fâni dünyaya gelişleri günü Rebiülevvel’in on ikinci gecesine rastladı. Camiler kandillerle donatıldı. “Zillî zelilullah, Halife-i resulullah” (Peygamber’in serin gölgesinin gölgesi) hazretleri Ağalar Camii’ne şeref verdi, mevlitçi efendilerin orada okumaları da iltifat

yerine geçti. Ertesi gün daha önceleri olduğu gibi Sultanahmet Camii'ne "gidilip gelindiğini" söylemeye de gerek olmadığı bu sayfalara yazıldı.

Hasoda'dan Ferhad Ağa'nın çırağlığı

İki yüz yirmi sekiz yılında Hazine giyimbaşılığından Hasoda'ya alınarak, dışarıdan sevindirilen, içerden ise âbad edilen "Ferhad-ı derviş nihad" (derviş tabiatlı Ferhat) çıraklığa heves etti, gece gündüz bunun peşinde olup sonunda çırağ edildi.

İhrac-ı mevâcib-i kıst-ı vahid der sâye-i Padişeh-ü kesir-ül mehâmid

(Övülecek çok işleri olan Padişah'ın sayesinde maaşların birinci taksidinin ödenmesi.)

Cemaziülevvel'in on birinci Salı günü bir taksit mevâcib (maaş) çıkarılacağından o gün ulufe sahipleri hesaplandı. Yüksek başlı Padişah'ın gölgesi Sofa Köşkü'ne düşünce Enderun ağalarını da çağırdılar. Tomak oynandı ve bağışlar verildi. Arkasından pehlivanlar güreştiler. Onların dua sesleri Asya kıtasını dolduruyordu, ama usul ve ahenge uymuyordu. Bu kez Dobrucalı ile İkiz Pehlivan birbirlerine meydan okudular. Ama İkiz artık yaşlandığı için Dobrucalı'yı yenemedi. Padişah yine de her ikisine eşit bağışlarda bulundu.

Daha sonra ulufe dağıtımı işi tamamlandı; Padişah da kendisi için hazırlanan ata binip Arz Odası'na geçti. Sadrazam Rauf Paşa ile Kapudanıderya Vezir Husrev Paşa Padişah'ın makamının yüksek eşğine yüz sürdüler, iltifatını aldılar. Öteki devlet büyükleri, Yeniçeri Ağası, Defterdar Efendi de bu arada sonsuzcasına onurlandırıldılar ve hepsi yeri öpmek hizmetini yapıp Osmanlı protokolü gereğince "geldikleri yere gittiler".

Talihi genç Şehzade hazretlerinin hizmetkârlarının ayrılması

Ulu Yaratan, yüce ve görkemli Padişah'a her bakımdan lütuflar yapmış olmasını, erkek ve kız bir çok sağlıklı ve güçlü evlat vererek pekiştirdi. En büyük bahtı genç Şehzadeleri soylu Sultan Abdülhamid'in yaşı da bu arada Tanrı'nın lûtfu ile dörde vardı. Böyle olunca babasının saltanatının sayesinde kendisine bir hizmetkârlar kadrosu düzenlenmesi gerekiyordu.

İki yıl önce Şehzade Lalası olan Hafız Hasan Ağa bir süredir bunu düşünüyor ve adam seçiyordu. Cemaziülevvel'in yirmi yedinci günü Hazine'de olan acemi çuhadarlardan Salim Ağa Başçuhadar yapıldı ve ikinci çuhadarlığa da Seferli'de olan Gemici Ali Ağa "neşeler gemisine kaptan" yapıldı. Şerbetçilik için de Kiler'den Köle Salih Efendi görevlendirildi. Seferli'deki çocuklardan Salim Ağa ile Selim Ağa da takıma alındılar

Rüstem Ağa'nın gulamının Kiler'e alınması

Selim Han zamanında Kahvecibaşı iken Mahreç Mevleviyetile sevindirilen Mabeynci Rüstem Efendi'nin Dairesi'nde musikiyle uğraşan Hüseyin adında bir gulam vardı. Alıp, Kiler Odası'na verdiler.

Beşiktaş Sarayı'na göçedilmesi

Tanrı'ya şükür Padişah'ın taliinin gücü günbegün artıyor ve onun sayesinde her şey dengeli bir biçimde oluşuyordu. Havaalar da güzelleşmiş ve denizdeki dalgalar durulmuştu. Hemen Beşiktaş Sarayı'nın döşenmesine emir çıktı ve Hazine Kethüdası bu işle görevlendirildi.

Günü geldi; Harem-i Hümayun ve Enderun halkı Beşiktaş Sarayı'na göçtüler. Ertesi gün, Cemizaülâhır'ın yirmi altıncı günü ve Nisan'ın üçüncü Pençsembe (perşembe) günü herkesin nimetini veren ve insanoğlunun güven içinde yaşamasını sağlayan Padişah'ın "sürur-u bal (gönül rahatlığı) ve kemal-i devlet-i ikbâl ile" İslambol Sarayı'ndan çıkıp Beşiktaş'ı şereflendirmesi bey ya da dilenci, herkes için zevk ve sevinme nedeni oldu.

Kusursuz Bebek Kasrı'na rikâba gidilmesi

İçinde bulunulan ayın son günü Bebek Köşkü'ne saltanat-binişi yapıldı. Ağalar oraya vardıktan bir saat sonra Padişah geldi. Derhal öğle namazına duruldu. Sadrazam Rauf Paşa ile Şeyhülislam Zihni Molla gelip yüz sürdüler. Padişah kendilerine çok iltifat etti.

Rikâp bittikten sonra pehlivan güreşleri başladı. Suhteoğlu, Hocaoglu ve Hafız Pehlivan ve hepsinin hasmı olan Hamza Pehlivan bir iki saat birbirlerine tırpan atarak güreştiler. Suhteoğlu, Hocaoglu'nu ve Hafız Pehlivan, Hamzaoglu'nu yendi. Çantacı Ragıp Efendi paralarını verir vermez kuzu gibi sakinleştiler ve yerleri öpüp ayrıldılar.

Sonra tüfek atıldı. Herkes nişanı vurmaya çalıştı, ama yalnız Musahip Hatif Efendi ile Hayali Said Efendi başardılar.

Sıra saza şarkıya geldi. Hızırağazade Said Bey'in yaptığı güfte okundu:

*"Şahım nice ben olmayım eltafına meftun
Şadi-i cihan lutf-u hümayununa merhun."*

(Şahım, senin iltifatlarına nasıl meftun olmayayım,
Sen lutfedersen, cihan neşelenir.)

şarkısı çok beğenildi. Sonra ikindi namazı kılındı ve Saray'a dönüldü.

Yanturî Bekir Ağa'nın çırağ edilmesi

Hasodalı Yanturî Bekir Ağa yaşlı ve emektardı. Çırağ edilmesini rica etti. Pazarbaşılık verilip çırağ edildi. Yerine Hafız Mustafa Ağa getirildi.

Çinili Meydanı'nda Surre Alayı

Recep ayının on ikinci günü Allah'ın Resulünün Halifesi ve Tanrı'nın Gölgesi Çinili Meydanı'nı şereflendirdi ve nursaçan huzurlarında Kur'an okuyan imamları dinledi, kendilerine iltifat etti. Peşinden devletlû Darüssaâde Ağası Hafız İsa Ağa'yı getirtip kural gereği kürk giydirdi. Her zamanki gibi Surre devesi dolaştırıldı. Emanetler Surre Emîni Dağdeviren-oğlu Mehmet Ağa'ya teslim edildi; o da sakıbaşılarla birlikte yer öpüp yola çıktı.

Çilingirzade ile Dellalzade'nin Enderun'a alınmaları

Musiki biliminde ikinci Farabi ve şarkıda Arabi gibi olan hanende Derviş İsmail Dede'nin seçkin öğrencilerinden Çilingirzade Ahmet Ağa ile Dellalzade İsmail Ağa'nın sesleri çok dokunaklı ve mezhepleri de bir olduğundan biri Hazîneihümâyuna diğeri de Seferli Odası'na alındılar.

Padişah'ın huzurunda cirit oyunu

Gayretli Padişah ve cesur Şehinşahi hazretlerinin cirit oyunu seyretmesi gerekti. Emrindeki seksen kadar deneyimli cündinin yarısı haremağalarından ve yarısı içağalarından oluşuyordu. Ne zaman cirit oynansa "siyah ve sefid" (siyah ve beyaz) "Bamya" ve "Lahana" alaylarındaki mesafei-baid (uzak mesafe) gibi görüldüğünden kimin hangi tarafta olduğu anlaşılamıyordu. Bu kez haremağalarının bir tarafta, içağalarının da bir tarafta toplanmaları istenildi.

Recep ayının yirmi üçüncü Salı günü Padişah'ın iradesine uygun olarak haremağalarının "Lahana" alayını, içağalarının da "Bamya" alayını oluşturacakları Silahtar Ağa tarafından Padişah'a arz edildi. Herkesin velinimetini Çinili Köşk'e gelince savaşılar küheylanlara binmiş olarak meydana çıktılar. İkişer ikişer Mısır oyunu ile lobut attılar.

Bağışlarını aldılar. Bundan sonra kullarını seven Padişah:

"tekrar süvar-ı eseb-i nâz ve eşheb-i ihtizaz ve bu veçhile tertib-i saz olacakları manzur-u Padişah-ı bendenevaz... olunca"

(Yeniden nazlı atlara, yerinde duramayan kırlara bindiklerini ve buna göre bir düzene gireceklerini gördü ve...)

cirite başlanması emrini verdi.

"O anda haremağaları cündileri kara bulut gibi zuhur edip (ortaya çıkıp) içağalarının üstüne kuru denk göstererek (?) hamle edince" berikilerin akılları başlarından gitti.

Ama içağaları da "hemcins çeker birbirinin gayretini" diyerek haremağaları cündilerinin en büyüklerinin üstüne saldırdılar.

"Zengiyan-ı pür-iz'an" (Akıl dolu zenciler):

—"Vay içoğlan!.." diyerek öfke ile yeniden ılgar ettiler; seyircileri

öylesine kandırdılar ki bunlar birbirleriyle kavga edecek gibi olunca dışardaki ağalar bu işin iyilikle bitmesini dileyip:

—“Aman kavga etmeseler...” diye açıktan gizliden dua etmeye başladılar. Çünkü iki taraftan atılan ciritler “dosta düşmana dehşet ve vuhuş ve tuya (vahşi hayvanlara ve kuşlara) hayret” veriyordu, ama kimseye de zararı olmuyordu.

Taraflar hızlarını kesmeden bir saat kadar oyunu sürdürdüler. Padişah giderek bu çatışmanın şiddetleneceğini sezince doğasındaki merhamet duygusuyla oyunu durdurdu.

—“Yüzaklığı iç ağalarında kalacak,” gibi şakalar yapıldı. Kızlarağasından başka herkes zevklendi.

Mantar Osman Ağa'nın çırağlığı

Namlı agavattan Mantar Osman Ağa çırağ edildi. O günlerde açık bulunan Otluk Emaneti verildikten başka Kapucubaşı unvanı da eklendi. Arkadaşları olan ağalar:

—“Ot biten yerde mantar da biter” diye alay ettiler.

Mehmet Ali Paşa'nın armağanları

Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa Hazretleri Enderun-u Hümâyün cündilerine birer baş kır at göndermek ve armağan etmek istedi. Padişah kabul etti, ama at işi külfetli olduğu için beşer yüz kuruş gönderdi. Yaklaşık 200/250.000 TL.) Cündiler ihya oldu.

Ramazan'ın kanıtlanması

Otuz bir yılı Ramazan'ında ay Perşembe gecesi doğdu, ama o gece görünmedi; ertesi gün kandiller yanınca herkes öğrendi ve daha ertesi gün huzur derslerine başlandı. Mukarrir efendiler sekiz gün bilimsel tartışmalar yaptılar.

Hırka-i Saâdet ziyareti

Âdet olduğu üzere Ramazan'ın onbeşinci günü Hırka-i Şerif ziyareti gerekiyordu. Ama o gün Cuma'ya rastladığı için Cumartesi'ye bırakıldı.

Birinci İmam Abdülkerim Efendi'nin vefatı

Sultan Mustafa zamanında müezzinbaşlıktan başlayarak sonunda Birinci İmam olan Abdülkerim Efendi'nin Ramazan'ın yirmi birinci günü vefat etmesi:

“*Samiare Sultan-ı selatin-i zaman olucak bâdam gözleri adeta giryan olarak...*”

üzerine Padişah ağladı; sonra hemen atamalar yapıldı. Bursalı Hacı Emin Efendi birinci imamlığa getirildi.

Vefat eden Abdülkerim Efendi o kadar etkili idi ki, onun nöbetinde camilerde cuma namazı kılmak için yer bulunmazdı ve o cami ne kadar büyük olursa olsun “minel-bap ilâ mihrab” kapıdan mihraba kadar tıklım tıklım dolu olurdu ve bülbül gibi olan sesine de dayanmak mümkün değildi. Onu dinleyenler bir hafta sözünü ederlerdi.

Ramazan Bayramı kutlama törenleri

Bu mübarek yılda siyam (oruç) ayı yirmi dokuz gün olup bitiminde Padişah'ın tahtı yine Babüssaâde önüne kuruldu. Mübarek Cumartesi günü seher vaktinden sonra devlet erkânı o görkemli yerde yüceliklerin yüceltilmesine özen gösterdiler ve kutlama görevlerini yaptılar. Peşinden üç gün üç gece “Bad-ü heva zevk ve sefa” edildi.

Pir Ali ve Hafız Ahmet Ağalar'ın çırağlığı

Hasoda'dan Pir Ali Ağa ile Müjdecibaşı Hafız Ahmet Ağa çırağ edildiler, yerlerine Uzun Emin Ağa ile Ustazade Ahmet Ağa atandı.

Beşiktaş Sarayı'nda yangın ve küçük sultanın yanışı

Tanrı'nın cümleyi görünür görünmez kazalardan saklaması ve özellikle yeryüzünün Halifesi'ni kale gibi afiyette tutması İslam dinince istenilen bir şey olduğu halde Şevval ayının yirmi beşinci günü Beşiktaş Sarayı'nda bir yangın çıktı. Dördüncü kadın dairesindeki külhandan kaza sonucu bir ateş sıçradı ve herkesin rahatı kaçtı. Söndürmeye çalışılsa da o gürültü patırdı arasında bitişik hamam soğukluğunda (hamam câmekânında) dinlenen (uyuyan) henüz bir yıllık bir sultan ile dadısının yanıp gittiğini anlayamadılar.

Haremağaları ve daha sonra içağaları tunç kapıdan yüce saray haremine girdiler; bir saat kadar ateşi söndürmeye çalıştılar ama mümkün olmadı ve hamama bitişik olan “câmekân bir anda lâmekân” oldu (yok olmuş). Yangın genişleyince saraydaki eşyaları Çinili Köşk'e taşımayı düşündüler ve o saat üç beş yüz ağa değerli eşyalardan başka ağır olan mefruşatı da Çinili Kasrı'na taşıdılar.

Açık elli Padişah güneş doğuşuna yakın bunu gördüğü sırada küçük sultanın yandığı haberi geldi. Olanları mazur gösterecek bir şey söylemek mümkün değildi. Herkes Padişah'ın huzurunda ne diyeceğini bilemedi. Utançlarından çok güç duruma düştüler. O ara Darüssaâde Ağası Hafız İsa Ağa ile Silahtar Ali Beyefendi kendilerini Çinili Köşk önünden denize atmak istediler:

—“Bizim için bundan başka teselli yoktur!” diye bir iki kez iskeleye

doğru koşullarsa da bu davranışları Padişah'ın merhametini harekete geçirdi:

—“Bunların hepsi Allah'ın bize yazgısıdır!” dedi. Fakir ise bu münasebetle Padişah'ın sağlık içinde olmasına dua ederek evvelkinden daha rengin ve yüksek binalar yaparak mutlu olmalarını diledim. Bu arada yangını işittikleri anda saraya koşan bendelerine, özellikle her yangına koşup gelen ve bu konuda büyük hizmetler eden “Eflatun benzeri” Sadrazam Rauf Paşa'ya pek çok iltifatlar edildi. Çinili Köşk'e kaldırılan eşyayı da mavunalarla Çırağan Yalısı'na götürdüler.

Ertesi Çarşamba günü ise üç odadaki dört beş yüz ağaya seksener kuruş bağış gönderildi, ve Padişah'ın bu hareketi merhamet duygularının arttığını gösterdi.

Yıldız Kasrı'na binişe gidilmesi

Zilkade'nin on altıncı Pazartesi günü Yıldız Kasrı'na saltanat binişi oldu ve Padişah uğurlu ayağını attığından sonra bir kaç saat pehlivan güreşleri yapıldı. Daha sonra tüfek atıldı. Ama poyraz öylesine şiddetli idi ki, kimse destiyi kıramadı. Buna karşı Taşra Tüfengibaşısı Hasan Ağa'nın tüfegi yanlış yapmayınca öteki ağalar öfkelenildiler. Sonra ikinci namazı kılındı ve saraya döndük.

Kurban Bayramı ve kutlamalar

Otuz bir yılı Kurban Bayramı Perşembe günü evrenin aynasında gözüktü ve dört gün dört gece törenler ve eğlenceler yapıldı.

İslambol Sarayı'na göç

Şevval ayının sonlarına doğru Beşiktaş Sarayı'nın yanmasından sonra Padişah-ı dilâgâh (halden anlayan) hazretleri Çırağan Yalısı'na geçti ve böylece herkesi mutlu etti. Padişah'ın o gönül açan yerde bir kaç ay kalması beklenirken “mevsim-i bahar-ı köhne âsâr” (eskimiş olayların son baharı olan) Eylül ayı girince, o kıyı öteki taraflar gibi uygun olmadığından Zilhicce'nin yirmi sekizinci günü İslambol Sarayı'na geçtiler.

Hasoda'ya geçenler ve öteki atamalar

Meslekte ilerleme olanaklarıyla dolu olan Enderun'da bütün ağaların amaçları Hasoda'ya kapağı atmak ve bunun için gerekli olan da önce Hasoda'ya mülâzım (En küçük rütbeli) olarak girmek idi.

O günlerde Hasoda'da mülâzım adıyla kimse kalmadığından kadrolar boşalmıştı. Aşağı odalardan bir çoklarını oraya naklettiler. Mehtap Et-hem Efendi, Kadıköylü Şakir Bey, Köle Yusuf Ağa, İncebelli Said Ağa,

Yabdacık Mustafa Ağa, Daldal Hafız Ağa ve daha başkaları Hasoda müjdesiyle mutlandırıldılar.

Onlardan boşalan çeşitli kadrolara da “acayip ve garip” düzenlemelerle başkaları geldi. Sözgelisi üçüncü yazıcılığa hakkıyla Sadık Efendi, dördüncü yazıcılığa ise yeteneksiz Hafız Said getirildi.

* * *

Bin iki yüz otuz iki yılı (1816-1817) olayları ve kutlamalar

YENİ yıl rikâp töreninin Gülhane Köşkü'nde yapılması Padişah tarafından emredildi. Muharrem'in üçüncü Pazartesi günü çalışan Padişah adı geçen kasrı şereflendirdi. Sadrazam Rauf Paşa ve Şeyhülislam Zihni Molla gelip yüz sürüp iltifatlarını aldılar ve dönmelerine Padişah izin verince ayrıldılar ve onların "âyab ve zehâbları" (gelip gitmeleri) sonsuza kadar yaşayacak olan devletin şanını ve yüceliğini arttırdı. "Âyab ve zehabları tezyid-i şan-ı şevket-i devlet-i ebdmüddet oldu."

Kiler Kethüdası Osman Ağa'nın çırağ olması ve Vasıf Osman Bey'in atanması

Kiler Kethüdası Osman Ağa "kerim-üş-şim" (İyi huylu- eli açık) bir zat idi ama yaşlandığı için çırağ edildi; onun yerine o dönem şairlerinin en şerefli olan anahtar ağası Vasıf Osman Bey atandı. Kendisine Silahdar Beyefendi'nin aracılığı ile Padişah huzurunda kürk giydirilerek "kamet-i mevzûnu sahn-i mazmûnu gibi ziynet bulacak" (biçimli vücudu anlamlı şiirleri gibi süslenince) onun yerine başkası atandı. O arada açılan kadrolardan köşepeşkir ağalığı da "kendisi gibi ezilmiş şerbet" olan yaşlı Sait Ağa'ya verildi. Namlı Kaftancı İlyas Ağa da Hasoda Gediği oldu.

Çavuş Numan Ağa'nın çırağ edilmesi ve muhasipliği

Tanburi Numan Ağa'yı Padişah çok severdi, ama o çırağlık istediğinden uygun bir nânpare verildi; ayrıca Padişah musahibi oldu.

Çuhadar Esad Ağa'nın vefatı

Esad Ağa, Çuhadarağalık gibi yüksek bir mevkie erişmiş iken "Bend-i kemend-i ecel zülfüne tel gibi sarılıp levni tegayyur ve nabzı mütegayyır" oldu (ecel kemendi saçına tel gibi sarılıp rengi soldu, nabzının atışı bozuldu) ve birden ölüverdi. Onun yerine Rikâptar İbrahim Ağa ve İbrahim Ağa'nın yerine de tûlbent ağası Mariz İbrahim Ağa alındı. O arada başka atamalar da yapıldı.

Padişah'ın nur dağıtan huzurunda mevlit okunması

Rebiülevvel'in on ikinci gecesi mevlit kandilleri yandı ve o gece "ba-

ğışlanma gecesi” olduğu için halden anlayan Padişah, Enderun ağalarının camiine gelip orada mevlit okunmasını dinledi. Ertesi gün her zamanki gibi düzenlenen büyük alayla Sultanahmet Camii’ne gidip namaz kıldı ve yüceliğinin parıltıları içinde gönülalan sarayına döndü.

Acem (İran) Şahı tarafından gönderilen dağ gövdeli fil

“Şah-ı gümrâh dergâh-ı Padişah-ı âlempenaha” (Yolunu sapıtmış olan (şii) Şah) âlelmerin Padişahı’na bir fil armağan etmek istedi, Padişah da kabul etti. Rebiülâhır ayında fil getirildi. İran-ı Turan’ (Azerbaycan) lı fil sürücülerî fili Şimşirlik Mabeynihümâyunu karşısındaki meydana getirdiler ve bütün ağalar Padişah’ın sayesinde bad-ü hevâ (badava) seyre geldiler ve bu kadar büyük ve akılsız olan hayvanı görünce şaşırıp kaldılar.

Hayvanın ağzının içinde sağda ve solda sopadan kalın ve iki ziradan (yaklaşık bir buçuk metre) uzun fildişi dedikleri dişleri vardı. Halkın bunları şaşkınlıkla izleyişi Tanrı’nın kuvvet ve kudretinin neleri yaratabileceğini düşündürüyordu.

Padişah hayvanın bir saat kadar aşağı yukarı gidip gelmesini izledi. O ara (anlaşılan) fil yemek ve içmek ile görevli organı olan hortumu ile önüne konulan yirmi otuz kavunu birden ağzına attı ve küfelerle gelen sebzevatı da yiyip bitirdi. Böyle bir hayvanın ufak tefek bir sürücünün elinde tutsak olması karşısında fil sürücüsü ile onunla birlikte gelen “serahserlere” (kızılbaşlara) Padişah tarafından sayılamayacak kadar çok halis ayarlı altın gönderildi.

Zavallıların en zavallısı güçsüz İlyas Ağa’ya yapılan büyük iltifat

Tanrı’nın ben kusur dolu fakire etkili bir ses vermediğini herkes bilirdi. Bu bakımdan hafız-ı Kur’an (Kur’an’ı tümüyle ezbere bilen) olmam o kadar önemli değildi. Fakat Rebiülâhır’ın on sekizincisine rastlayan kutsal gece, Padişah Hırka-i Şerif Dairesi’ni ziyaret ettiği sırada Anahtar Ağası Hacı Said Efendi fakiri çağırdı ve Padişah’ın huzurunda bir aşır okumamı söyledi. Fakirin eli ayağı dolaştı (Bu tarihte İlyas Ağa 16 yaşında) ve acele acele bir iki ayet okuyup savuşmak istedim. Ama “kimseden bağış almayan herkese bağış veren” Padişah:

— “Dahi oku!” (Daha oku!) dedi.

Fakir biraz daha okudum. Odama döndüğümde alışık olunan miktardan daha fazla altın geldi. Padişah’ın fakirin okumasından hoşlandığı anlaşıldı. Ertesi gün müezzinlere gidip onlarla birlikte çalışmam emredildi. Anahtar Ağası, fakiri alıp Müezzinbaşı Emin Ağa’ya götürdü. O da:

— “Seni Yüce Efendimiz mabeyn müezzini yaptı,” dedi.

Bu durum fakir için bir yükselme idi, ama lalamız Çuhadar Mesud Ağa eski kafalı bir adam olduğu için:

— Böyle şarkıcılar ve çalgıcılar içinde kullanılacak görevlerden ben hâzetmem. Başka lalanın yanına verilsin,” dedi.

Bu yüzden fakir, rûhani bir üzüntü ve yararsız bir mutluluk duydum.

(İlyas Ağa güncesinin başında sesinin güzel olmadığından sözediyorsa da, aslında ilerdeki güncelerden epey şarkıcılık ettiği ve edeceği anlaşılıyor.)

Mariz İbrahim Bey'in ekmek parası

Dülbend Ağası Mariz İbrahim Bey rikâptarlık rütbesine geldiği halde yaşlılığı nedeniyle verilmedi. (Rikâptar ağalar törenlerde Padişah'ın atının yanında, ardında yürürlerdi.) Ama sevilen bir kişi olduğu için iyi bir nânpareye nail oldu. Tabii peşinden sıra ile bir çok atamalar yapıldı. Koyunyemez Arif Ağa, Taşcızade Hezar Efendi, Hulyacı Hafız Mehmet Ağa, Kadıköylü Şakir Bey ve başkaları yeni görevlere atandılar.

Telhisî Mehmet Ağa'nın çırağ edilmesi

İkinci Çuhadar Telhisî Mehmet Ağa (Bu kişi İlyas Ağa'nın eski lalasıdır) çırağ edilerek yerine Sarıklı Seyit Mehmet Ağa getirildi. Böylece Seyit Mehmet Ağa törenlerde Padişah'ın atının solunda yürümeye başladı.

Padişah'ın huzurunda top oyunu

Cemaziülevvel'in yedinci günü İncili Köşk'e tomak ısmarlandı. Tatlı unvanlı ağalara istedikleri gibi oynamaları söylendi. Bir saat kadar oynayıp herkesi korkuttular. Bitiminde bağışlarını aldılar.

Padişah bundan sonra top oynanmasını istedi. Ağalar iki alaya ayrıldılar. Böylece dört yüz kişi yarı yarıya iki takım oldu. Karşı karşıya gelip toplar atılıp hangi taraf topu tutamazsa o taraf şarkı ya da mani okuyup sağdaki alay sola, soldaki alay sağa geçiyordu.

Çavuşlar çoluk çocuk makulesinden şarkı okuyacak birisini ararlarken fakir akla geldi. Padişah:

— “Şarkıyı İlyas'a okudun!” (okutun) diyicek (deyince) aman vermez çavuş beni alayımdan çağırdı:

— “Şarkıyı sen okuyacaksın,” dedi. Fakir telaşlandım ise de “El emr fevk-al edep” diyerek Şakir Ağa'nın hüzzam makamındaki:

*“Bu dem zincir-i kiysûdan dili mecnuna bağ olsun
O hun-u gamzeden sinem bütün gün dağ dağ olsun.”*

(Deli gönlümü saçlarının zinciriyle bağlasınlar
Gamzesinin kanıyla göğsümü dağlasınlar)

şarkısını okudum. Beğenildi ve fakir beklemediği kadar bağış aldı. Ama iş orada da bitmedi. Öteki ağalara izin verilirken beni tuttular ve Padişah:

— “Bildığın şarkıları kemanla birlikte oku,” diye buyurdu. Oysa fakir şimdiye kadar musikiyle uğraşmadım. Durumu yanında keman çalan

Başçavuş Ali Ağa'ya gizlice anlattım. Padişah'ın yakınları durumu kendisine anlattılar ve emirleri olursa fakirin beste ve semai meşketmesine izin vermesini rica ettiler. O da kabul etti. Tekrar bağış yaptı, altın verdi. Bağışları getiren namılı Berberbaşı Ali Ağa:

— “Çocuk, Çavuşluğa (çavuşlar sarayda musiki ile uğraşırlardı) hevesin yoksa inşallah çuhadar olursun,” diyerek hakkımda dua etti. Bu dua kabul edilip altı yıl sonra kendisi Silahdar olduğu zaman ertesi yıl kader evinde çuhadarlık kaftanı fakire giydirildi ve Hazine odası ağaları arasında adım “Çuhadar İlyas Ağa” oldu.

Topkapı Sarayı'nın tamamlanması ve göç

Birkaç yıldan beri (tamir ve ihya) restore edilen Topkapı Sarayı Cennet-i Âla gibi bir yer oldu. Padişah bahar ayının beş on gününü orada geçirmek istediğinden her taraf döşendi. Birkaç hafta içinde eşyalar getirilip yerleştirilmiş olduğu haber verildiğinden Cemaziülâhır'ın ikinci Perşembe günü bu kez Topkapı Sarayı diye adlandırılan saraya göçedildi. Çok mutlu olan Padişah'a bu vesile ile şairler övücü şiirler sundular. Kibar hocalardan şair İzzet Molla'nın altın kalemle yazılmaya layık olan şiiri şöyleydi:

“Topkapı denmesinin şimdi bilindi sebebi

Bunda toptan açılmış âleme ebvab-ı sefa (Sefa kapıları)

Şehzade lalası Hafız Hasan Ağa'nın çırağlığı

Cıvan talili Şehzade Abdülhamid Efendi hazretlerinin lalası olan Hafız Hasan Ağa evhama kapılıp acayip davranışlarda bulunmaya başladı ve çırağ edilmesini kendisi rica etti. Yerine İncebelli Sait Ağa getirildi.

“Kuş” adlı atın yarışlarda ödül gösterilmesi

Padişah'ın sayesinde cündilerin cirit fenninde maharetleri tamamı ama yeteneklerini daha da geliştirmek için Padişah donanmış bir at gönderdi. Kim yere lobut vurup meydandaki servileri aşırırsa “Kuş” adlı at kendisine ödül olarak verilecekti.

Havalar güzel gittiğinden bütün cündiler sınav alanına geldiler ve servilerin hizası hesaplanarak konulan ağaç kütüğüne keskin dizgin at sürüp lobutlarını attılar. Ama telaş içinde kiminin lobutu yere yapıştı; herkesi güldürdü. İçlerinde Hazine Kato Ağa öteden beri lobut vurmakta benzeri olmayan bir ağa idi ve bu kez de lobutu atın çiftesine uydurup vurunca havada döne döne gidip gerili olan ipin öte yanına geçti. Kato Ağa çok alkışlandı. Tabii, ödül olan atı kazandı. O ara “ne zaman olsa beş bin kuruş edecek olan” süslü ata binip gitmesi öteki ağaların kafalarını bozdu; bunlar beş on gün kendilerine gelediler.

Kalyoncu Ahmet Ağa'nın çırağlığı

Silahtar Ağa'nın kilercisi Kalyoncu Ahmet Ağa yaşlı başlı bir kişi olup çırağ edildi, yerine güzel endamlı Behçet Ali Ağa diye birisi atandı.

Beşiktaş Sarayı'na göç

Bu yıl kış şiddetli olmadı ve Padişah açıklık yerlere gitmek istedi. Bu arada geçen yıl yanmış olan Beşiktaş Sarayı yeniden ve eskisinden daha güzel olarak yapıldı, her yanında üstüste daireler inşa edildi; övül-meye değer cennet gibi bir yer oldu. Recep'in altıncı günü Topkapı'dan ayrılıp Beşiktaş'a gidildi. Fakir yedi gökleri yaratan Tanrı'dan Padişah'ın mal ve mülkünü âfetlerden korumasını ve bütün kullarından Padişah'ın kutsal yüreklerini mutlu ve mahzuz (hoş) etmesini yalvardım.

Dolmabahçe'ye rikâp düzenlenmesi

Recep'in onuncu Pazartesi günü Dolmabahçe'ye biniş haberi geldi. Herkesin velinimetini olan Padişah'ın oraya gelişinden bir saat sonra Veziriâzam Rauf Paşa ile Şeyhülislam Zihni Molla o gönül açıcı yere gelip Padişah'ın görkem dolu huzurunda oturmalarına izin verildikten sonra türlü iltifatlarla nail oldular. Rikâp töreni tamamlandı ve dönmelerine izin çıkınca bu tür törenlerde adet olduğu gibi bahşişler dağıtarak sandallarına binip ayrıldılar. Sonra saray halkı türlü sefalar yapıp döndüler.

Çinili Meydanı'nda Surre Alayı

Recep'in on ikinci Çarşamba günü eskisi gibi Surre Alayı, Çinili Meydanı'nda düzenlendi ve Surre Eminî Süleyman Ağa verilen emanetleri alıp yola çıktı.

Namlı cümdi Şuayıp Ağa'nın vefat etmesi

Nâmi, dünyanın dörtte birinde bilinen cümdi Şuayıp Ağa, heramağaları içinde bir tane olup alçak gönüllülükte de öyleydi. Kimse onun aleyhinde olamazken Seferli'de olan ve tabiatı çingene (olan) sakar cündilerden Sakar Hasan denilen divane (üşütük) ona garaz oldu ve geçen bayramda keskin dizgin at koparıp habersiz olarak Şuayıp'a çattı. Adamcağız yere düşüp dizini hurdaşaş (parça parça) etti. Birkaç ay yatakta kaldı, sonunda "çopur-u pürşur'un şerri" (kavgacı çopurun şerri) yüzünden ahirete intikal etti.

Hazinedar Kaftancısı Emin Efendi'nin Şehzade'ye lala olması

Cihan Şahı Padişah'ın soylu şehzadeleri Abdülhamid Efendi'nin lalası

Hafız Hasan Ağa çırağ olduktan sonra bir süre lalaliğe atanacak adam bulunamamıştı. Sonunda Hazine Kethüdası Sadullah Ağa'nın kaftancısı yaşlı Emin Efendi seçildi. Ama doğrusu yetmiş yaşından sonra bu işte kullanılmasını da akıl almadı.

Sultan Sahrası'na binişe gidildiği

Şabanın sekizinci Pazartesi günü Boğaziçi'ndeki Sultaniye'ye binişe gidileceği haberi üzerine Enderun ve Birun halkı mutlu oldular. Padişah hazretleri zamanında oraya gelip âdet olan oyunları izledi, tüfekler atıldı. İkinci üzeri civar yalılardan gönderilen yemekler yenildi, sazlar çalındı, şarkılar söylendi ve saraya dönüldü.

Salı günü Ramazan'ın kanıtlanması

Otuz iki yılı Ramazan'ı Salı gecesi belli oldu. Bütün inançlılar sevindiler, mutlu oldular. Ertesi gün de Ramazan dersleri başladı, dinleyenlerin bilgisi arttı.

Merkepcizade Tahir Ağa'nın çırağlığı

Merkepcizade Çuhadar Tahir Ağa, Hasoda'ya alındıktan sonra kendisiyle kimse ilgilenmedi; o da çırağlığını istedi ve Saray'dan ayrıldı.

Hırka-i Şerif ziyareti ve Başçavuş Kemâni Ali Ağa'nın sürülmesi

Ramazan'ın on beşinci gün eski kural gereği Hırka-i Şerif ziyaret edildi. Bu iş bitip herkes bir tarafa ayrılırken Hazine ağalarından Kemani Ali Ağa:

— “Bize izin ne gerek (gerekmez!)” diyerek pervasızca Tophane tarafına gitmiş; orada oruç halile serseriyane gezerken yüksek güçlü hükûmdarla karşılaşmış. Ama Padişah giysilerini değiştirmiş (tebdil) olduğu için tanımamış. Böyle serbestçe gezmesine Padişah gücenenip:

— “Kemani bizden sakınmaması ne sebebe mebnidir? (Kemani'nin bizden sakınmaması nedendir?)” diyerek orada ezip geçecekmiş, ama anlaşılan adamın ömrü dolmamış olacak ki vazgeçmiş. Hastaların bulunduğu yere gönderilmesini emretmiş. Kemani Ali Ağa böylece Tophane'de top yoluna gitti.

Ramazan Bayramı törenleri

Ay'ın hilali Çarşamba gecesi gözüksü ve ertesi gün kutlamalar başladı ve üç gün üç gece eğlence yapıldı.

Padişah'ın Enderun Hazinesi'ni ziyareti

(İlyas Ağa Padişah'ın Enderun Hazinesi'ni ziyarete gelişine büyük yer ayırıyor.)

Ötedenberi Osmanlı Padişahları savaşlardan elde ettikleri mallarla hazineleri doldurmuşlardı ve hepsi tahta çıkışlarında Hazine'yi izlemeye gelirdiler. Ama o sırada talihi iktidar olan Padişah, işlerinin çokluğundan vakit bulup Hazine'ye bu şerefi verememişti. Sonunda ülkede, kendilerinin sayesinde güvenlik kurulup sorunlar ortadan kalktıktan sonra bin iki yüz otuz iki yılı Şevval ayında sekizinci Perşembe günü saat beş raddelerinde (ezani saat) Hazine'yi ziyaret edeceğini Hazine Kethüdası Sadullah Ağa'ya bildirdi.

O gün öğle namazını Hırka-i Şerif dairesinde kılıp yakınları ve Darüssaâde Ağası Hafız İsa Ağa, Silahtar Ali Beyefendi, Kapuağası Mustafa Ağa, Hazinedar Bekir Ağa, Çuhadar İbrahim Ağa, Rikâptar Tuğlu Mehmet Ağa, Hasodabaşı Hüseyin Ağa ve Kiler Kethüdası Vasıf Bey ve Seferli Kethüdası Ali Bey ile birlikte yere yayılı bulunan telli üstüfe ve hitaileri çiğneyerek Hazine kapısına geldi. Hazine'nin cevherler dolu içine ancak dört mabeynciden başkasının girmesi adet değildi. Onun için Arz Ağaları dışarıya döşenmiş şiltelere uzandılar. Babüssaâde Ağası oturunca Silahtar Beyefendi alt tarafa oturdu. Ötekiler de saray kuralınca, Babüssaâde Ağası'na selam verip oturma izni istediler. Sonra hepsine Hazine Kethüdası tarafından kahve ve şerbet ikram edildi.

Bu sırada Padişah yedi göz (bölüm) olan Hazine'deki eşsiz eşyalara bakıyordu. Özellikle ilk bölümdeki Osmanlı padişahlarının resimlerine bakarken sanki onlarla "âlem-i mânada hembezm oluyordu." (Ruhlar aleminde özdeşleşmiş oluyordu.) İkinci bölümdeki Keykâvus Tahtı'nı da ibrat gözüyle seyretti. Öteki gözlerde bulunan değerli eşyaları, silahları, kumaşları seyrettikten sonra dışardaki Arz Ağaları'nı da çağırdı. Onlar da seyredip mutlu oldular.

Padişahlar kendilerinden önce gelenlerin âdetlerini sürdürmekle kalmayıp eliaçıklıkta birbirleriyle yarış ederler ve bu konuda Enderun halkına yaptıkları bağışlar Hazine ve Kilerli odalarının kapılarının üstündeki taşlara yazılır. Bu kez Padişah'ın Hasodalılara yıllık yüzer kuruş ve daha aşağıdaki odalara otuzar kuruş bağışladığı, akağalara ve zülüflü Baltacılar uygun bağışlarda bulunduğu ve bu kulları kıyamete kadar kendisine dua edecekleri için Şair Vasıf Efendi'nin de bu münasebetle odaların kapıları üstüne yazılmak üzere bir tarih yapması uygun görüldü. O da şu tarihi yazdı:

"Bendegân-ı künze kıldı atâ Mahmut Han."

(Hazine görevlilerine Mahmut Han bağış verdi.)

Valide Sultan'ın Çamlıca'ya gönderilmesi

Sultan'ın yüce anneleri Valide Sultan'ın sağlığı bozuldu. Çamlıca'da

Gümrükçü Osman Ağa'nın bağ köşkünde sağlığını kazanacağı düşünülerek oraya götürdüler.

Velâdet duası yapılması

Şevval'in on yedinci günü Tophane'deki Kılıç Ali Paşa Camii'ne giden Padişah, Cuma namazını kıldığı sırada Birinci İmam Emin Efendi, Velâdet duasını anlattı ve hutbenin sorunu çok güzel bir dua ile bitirdi.

Valide Sultan'ın Beşiktaş Sarayı'nda vefatı

Padişah'ın sevecenlik dolu annesi Valide Sultan-ı Aliyüşşan hazretleri uzun süredir hastaydı. Aristo önlemleri hekimler hava değiştirmek yoluyla iyileştirmek için Gümrükçü bağına götürüp boş yere kendisini rahatsız etmişlerdi. Üç beş gün orada kaldıktan sonra ağrıları artınca yeniden Beşiktaş Sarayı'na getirildi. Şevval ayının sonunda fâni Saray'dan sonsuzluk semtine gitti. Kendisi için bazı yerlere çeşmeler yaptırıldı.

Padişah'a taziye için rikâp töreni

Zilkade'nin dördüncü Pazar günü Çırağan Yalısı'nda rikâp töreni yapıldı. Sadrazam ve Şeyhülislam Valide Sultan'ın ölümü dolayısıyla başsağlığı dilediler, tesellide bulundular.

Hekimbaşı Mesut Efendi'nin azli-Behçet Efendi'nin atanması

Padişah'ın tahta çıktığı tarihten beri hekimbaşı olan Mesut Efendi'nin kendisi de "istiska"dan hastaydı. Başsağlığı rikâbının ertesi günü Şehit Hakan Selim Han'ın Hekimbaşısı Erdemli Behçet Efendi'yi Beşiktaş Sarayı'na getirdiler. Darüssaâde Ağası kendisine bir kürk giydirdi. Oradan Babîâli'ye gönderildi. Orada da bol yenli çuha üstüne samur kürk giydirilerek hekimbaşılık görevine getirildi. Sonra da Padişah'ın elini öptü.

Padişah'ın ok yay fenninde becerisi

Padişah'ın kendinden önce gelenler gibi okçuluk öğrenmek istediğini, Ok Meydanı şeyhi namı Binyüzcü Hafız işitti. Böylece "kepaze"likten kurtulacağını anladı. Padişah'a Zilkade'nin on birinci günü teşrif etmesinin uygun olacağını bildirdiler. İskender güçlü Padişah yakınları ile birlikte "ve tebdilen" adı geçen gün Ok Meydanı'ndaki tekyeye geldi. Oradaki çileli okçuların ruhları sefa buldu ve ileri gelen binyüzcüler de iyice tozkopardılar. Hafız Efendi de huzurda Padişah'a "Kepaze açıp peşinden torba dökme"nin nasıl olacağını ustaca ve ince bir biçimde anlattı. Herkes yararlandı ve Padişah'ın yakınları da ok ve yaya el attılar.

Gönülalan Saray’da Kurban Bayramı kutlamaları

Zilhicce’nin onuncu Çarşamba günü devlet adamları ve bilginler Saray’daki muayede törenine geldiler. Bayram namazından sonra “zebh-i karabin ve âyin-i dîrin (kurbanlar kesildi ve eski dinsel törenler) yapıldı. Çuhadarlar başlarında elmaslı sorguçlar (başlık) ile Padişah’ın karşısına dizildiler; baltacılar da kurbanları kestiler.

Sarsak Emin Ağa’nın çırağlığı

Kiler’deki bıçaklı eskilerinden Sarsak Mehmet Emin Efendi “zaten zevzek ve bundan fazla dili de peltek olduğundan bazı kerre zevk için huzur-u hümayunda taklit kestirdikleri” kıdemi bakımından Kiler’in peş-kirbaşılığına geldiyse de “bunu kimse saymaz” diye düşündükleri için çırağ çıkardılar. (Anlaşılan Kiler’dekiler de bundan çok mutlu olmuşlar).

* * *

Bin iki yüz otuz üç yılı (1817 - 1818) olayları

OTUZ üç yılında Ramazan, Kurban Bayramı ve yeni yıl olan Muharrem günü Çarşamba'ya rastladığı için herkes mutlu oldu ve sevindi. Padişah da ağa kullarına muharremiyelerini verdiği için bunları yazmak ben fakire borç oldu.

Yeni yıl kutlaması için rikâp yapılması

Yeni yılı kutlamak için Sadrazam Paşa ve Şeyhülislam hazretleri Çinili Köşk'e geldiler ve Padişah'ın devleti yönetmesi için içten dua etmeleri İskender görkemli Padişah'ın saygınlığını arttırdı.

Saray'da fakir fukara için aşure pişirilmesi

(İlyas Ağa'nın Muharrem ayının birinci gününe ilişkin düşüncesi ilginç bir olay hakkında. İlyas Ağa önce "aşure" konusunda bilgi verir. Nuh Nebi hazretleri, gemisi kurtuluş kıyısına vardığında gemideki yiyecekleri bir araya getirip on türlü şeyden yemek yapmış. Her yıl bu yemeği yapmaya onun ümmeti zorunluymuş. Padişah'ın Sarayı'nda da bu âdet sürdürülürmüş ve gününde şekerli aşure yapıp halkın yararlanması sağlanırmış.)

Bu yıl Padişah bu nimetten herkesin yararlanmasını istedi. Hemen Çinili Meydanı'na "aşûra" (aşure) kazanları çıkarıldı. İstanbul, Eyyüp ve Galata semtlerine haberler gönderildi. Muharrem'in on birinci günü fakirler ve garipler Saray kapısından girip Çinili Meydanı'nı doldurdular.

(İlyas Ağa'nın deyimi ile) "gözlü gözsüz yüz bin yüzsüz" aşure kazanlarının yöresini çevirdiler. Ama sıralarında durup ellerindeki kapları ona göre doldurmayı bekleyemezlerdi. Durumu anlayan kişilerle Bostancıbaşı Arnabut Mustafa Ağa, Çinili Köşk'ü Tanrı'ya emanet edip olacakları da adamların sütüne havale eylediler:

— "Uzaktan bakmak selamettir," dediler.

Bu sırada her semtin dilencisi kendilerine özgü sızlanmalarla duaya başladılar ve dua bitince ve kâhyaları işaret verince herkes çanağını daha önce doldurmak için saldırdı. Benzeri görülmemiş bir rezalet oldu. Subaylar (Bostancıbaşı ve öteki görevliler) bir şey söylemediler. Yalnız:

— "Herkes eylediğinden utansın," dediler.

Dilenciler sonunda ellerine ne geçerse ona razı oldular. Hatta içlerinde bazılarına “derya-dil Padişah” bağışlar yaptı.

(Burada yapılacak bir gözlem var. İlyas Ağa o tarihlerde ülkeyi kasıp kavurmaya başlayan fakirlik ve sefaleti bilmiyor; anlamıyor. Toplumdan böylesine soyutlanması bu insanların anlayışsızlıkları da anlaşılabilir bir gerçek. Bunun tersine, “İlyas Ağa bu durumu anlıyor da o günkü ortam ve koşullar içinde eleştirisini ancak böyle yapabiliyor” demek de mümkün.)

İslambol Sarayı'na göç

Eylül gireli beri havalar değişti. Teşrinevvel girecek (Ekim), Padişah İslambol Sarayı'nı şereflelendirmeyi düşündü. Muharrem'in yirmi birinci günü göçedileceğini bildirdiler ve o gün yücelikler dolu Topkapı Sarayı'na geçildi.

Topkapı Sarayı'nda menzil rikâbı

Topkapı Sarayı'na geçildiğinin üçüncü günü rikâp töreni yapıldı ve Sadrazam ile Şeyhülislam gelip ikindiye kadar Padişah'ın huzurunda kaldılar, iltifatlarını aldılar.

Şehzade Süleyman'ın doğuşu ve yapılan şenlik alayı

Muharrem ayının yirmi üçüncü Pazartesi günü bir şehzade “dilekler sahrasına” ayak bastı. Adını Süleyman koydular. Yedi gün, yedi gece şenlikler, eğlenceler düzenlendi. Şehzadenin annesi Padişah ikballerinden olduğu için onun onuruna da törenler yapıldı.

Hazine Kethüdası Sadullah Ağa'nın aracılığı ile anneye incili cibinlik ve Şehzade hazretlerine de süslü beşik hazırlandı. Kutlu doğumun yedinci günü bu armağanlar alayla Harem'e getirildi. Eski kurallara uygun olarak Enderun'da külfetli bir tören düzenlendi. Üç odanın ağaları süslü giysiler içinde, Hırka-i Şerif Kapısı'ndan Kuşhane Kapısı'na kadar dizildiler. Çavuş, çuhadar ve Hasodalılar, Mabeynciler, Arz Ağaları ve en arkada Silahtar Ağa olmak üzere sağlı sollu yürüdüler. Sonra süslü beşiği Hazine'nin Giyimbaşısı Mahmut Beyefendi getirdi.

Beşik baştan aşağı mücevherlerle kaplıydı, güneş gibi parlıyordu. Hele baştaftaki sorgucun parıltısı her tarafı aydınlatıyordu.

Beşiği getiren Giyimbaşısı Mahmut Beyefendi'ye, Göçeskisi Hamit Ağa'ya, Peşkiroğlu Lezki Mehmet Ağa'ya, Sazende başı Kolçak İsmail Ağa'ya ağır üstüfe askılar, yine alayın ardında mehter çalan Mehterbaşı İsmail Ağa'ya da âlâ askı takıldı.

Oradan Kuşhane'ye gidildi. Hazine Kethüdası beşiği o görkemli yerde bekleyen şanlı şerefli Darüssaâde Ağası'na verdi. Haremağaları alıp içeriye götürdüler. Padişah da bu töreni izledi. Ağalar kendisinin yanına

geldiklerinde has ayar altınlar verdi. Peşinden Silahtar Ağa da hesapsız çil paralar saçtı. Bunun peşinden şehzadeler, sultanlar ve haremdeki bütün kadınlar tarafından Baş Ağa aracılığı ile gönderilen bohçalar dolu- su türlü armağanlar geldi. İçağalar bu dağıtılan malları kapışmaktan yorgun düştüler. Enderun ve Birun'da böylesine bir neşe ve sevinç şimdi- ye kadar görülmemişti ve Padişah'ın bu eliaçıklığına ne kadar teşekkür edilse yetmezdi.

Her zamanki gibi şairler tarih düştüler. Amedî hulefâsından Pertev Efendi'nin tarihi hepsinden yeğ tutuldu:

*“Habbeza Şehzade Sultan Mahmut-ül nesep
O seher ki kıldı çün mihr-i cihan-âra tulû
Söyledim âfakına pertev-i şevk ile tarihini
Günbegün Sultan Süleyman kıldı şems-âsâ tulû”*

(Sultan Mahmut soyundan güzel bir şehzade cihane doğduğu sabah şair o heyecanla tarihini söylemiş ve: Sultan Süleyman Güneş gibi doğdu demiş.)

Çuhadarbaşı Seyit Ömer Ağa'nın ölümü

Tanrı, Padişah'ın ömrünü uzatsın ve saltanatını mâmur ve âbad eylesin; tahta çıktığından beri Başçuhadarı olan Seyit Ömer Ağa, Padişah ata binip kutsal haremine giderken beş altı adım gerisinden kendisini izlerdi. Birden düşüp ölüverdi. Yakınları üzüldüler, ama Âlemin Nîmet Dağıtıcısı'nın rikâbında can vermesi geleceği bakımından iyi oldu. Ertesi gün Ayasofya'da namazı kılındı. Sultan Hamit türbesine defnedildi. Yerine Sââdetlu Bekir Beyefendi atandı. “Böylesine yetişmiş ve eşi bulunmayan bir kişinin bu makama atanması başarısının kanıtı oldu.”

Silahtar Ali Ağa'nın azli, İbrahim Ağa'nın atanması

Yedi yıldır silahtarlık eden Gazi Ahmetpaşazade Silahtar Ali Beyefendi aleyhine söylenecek hiçbir şey yoktu ve her yönden Padişah kendisini beğeniyordu. Aslında silahtarlıktan azli gelecekte daha büyük mevkilere getirileceğine kanıt idi. Sefer ayının son Çarşamba'sı Padişah'ın şehzadelîği zamanından beri emektarı olan Çuhadar İbrahim Ağa gizlice huzura çağırıldı. Silahtarlara özge çuhaya kaplı bol yenli samur kürk giydirildi. O da yüz sürüp Silahtar Köşkü'ne gitti, eskisi ve yenisi biraraya geldiler. Ali Ağa ayrılıp gittikten sonra yeni Silahtar İbrahim Ağa hemen personeli değiştirip kendi yakınlarını sevindirmeye başladı. Ama, acele işe şeydan karışır kavramınca olmadı. Çünkü Padişah bu değiştirmelerin bir kısmını durdurdu.

Bu arada Kaftancı İlyas Ağa hakkında birçok dedikodular çıkarıldı. Kaftancı İlyas Ağa çok üzüldü:

— “Gözden düştüm,” diye aklı başından gitti. Hemen Saray'dan ayrılmaya karar verdiyse de kendisini sevenler:

— “Selâmet sabırdadır,” dediler ve işi Allah’ın takdirine bırakmasını söylediler.

O ara Çuhadarağa’lığa Tuğlu Mehmet Ağa atandı. Daha birçok atamalar yapıldı. Koyunyemez Arif Ağa, Taşcızade Mustafa Ağa ve daha başkaları yer değiştirdiler. Köşe peşkir ağalığına da Başbolyenli Şair Rasih Efendi yan gelip kuruldu.

Yeni Silahtar’a Padişah’ın mektup göndermesi

Eski kural gereği, yeni silahtara, atandığının üçüncü gecesini haremağaları muhâsiplerinden Küçük Beşir Ağa eli ile bir hattışerif (kutsal mektup) gönderildi. Silahtar Ağa Beşir Ağa’yı üçüncü kapıdan karşıladı. O sırada bütün arzağaları ve hasodalılar ve büyük ağalar Silahtar Ağa Köşkü’nün önüne toplandılar. Başyazıcı Hamamizade Mustafa Efendi güzel sözlü mektubu okudu ve içeriğini ilan etti “harf-be harf”; Hasoda İmamı Halil Efendi’nin duasından sonra arzağaları etek öpüp ayrıldılar.

Rauf Paşa’nın ayrılması, Derviş Paşa’nın atanması

Birkaç yıldır sadaret mührünü taşıyan Rauf Paşa kaderi gereği ayrıldı. Silahtar İbrahim Ağa Bursa Valisi Derviş Paşa’yı davet etti. Hırka-i Şerif’te kendisine sadaret mührü verildi; o arada Şeyhülislam’a da yeni bir kürk giydirildi. Oradan Babîâli’ye gönderildiler.

Hazine Kethüdası Sadullah Ağa’nın azli, İlyas Ağa’nın atanması

Altı yıldır Hazine Kethüdası olan Sadullah Ağa deneyimlerden geçmiş, dürüst bir kişi olduğundan Padişah kendisinden çok memnun idi ve:

— “Kendisi istifa etmezse azli sözkonusu değil,” derdi. Ama Sadullah Ağa iki aydır “esirfıraş ve hekimler elinde duçar-ı telaş” (Yatağa tutsak ve hekimlerin elinde telaş içinde) iken o günlerde sağlığı düzeldi, hemen Padişah’a çıkıp, yüzürdü; evine gönderilmesini istedi. Padişah da yaşına acıyarak izin verdi.

Onun yerine beş gün önce “Silahtar Ağa lalası bile yapmadılar” denilen Kaftancı İlyas Ağa Hazine Kethüdalığı’na getirildi.” O anda aleyhinde olan ukala-yı sükalanın ekâvil-i batılları fasid ve edille-i kaviyyeleri kâsid olup her biri bir tarafa perişan (ve münasebetsiz ve ukala insanların yanlış düşünceleri bozuldu ve güçlü kanıtları da geçersiz oldu; kendileri bu yüzden dağılıp gittiler...)

Kaftancı İlyas Ağa, Padişah’ın huzuruna çıkınca kaftan giydirildi. Kimi:

— “İlyas Ağa’nın biçilmiş kaftanı” dedi.

Kimi:

— “Koca İlyas kadirşinastır” diyerek mücevher tarihler düşürdü ve kusurlarını bağışlatmaya çalıştılar. İlyas Ağa oradan hemen Hazine Oda-

sı'na gitti. Hazinehaneler kendisini kutlamaya geldiler. Eski ve yeni Hazine Kethüdaları birbirlerine yağ çekerek devir teslim işlerini bitirdiler.

İlyas Ağa'dan boşalan Hasoda gedğine de ikbal güneşi parlayan Meh-
rap Ethem Efendi getirildi.

Bostancıbaşı'nın azli

Bir iki yıldır bostancı olan Arnabut Mustafa Ağa "Baba'yı âlem ve eski tutumlu bir âdem" olduğu için kendisini sıkıya koymazdı. Azle-
dildi; ve yerine Baştebdil Halil Ağa getirildi. Böylece onurlanıp kavuk
yerine sarık sarınca yüzünün rengi de değişti.

Zihni Molla'nın azli, Mekkizade'nin atanması

Tanrı'nın gizli bir yargısının gereği olarak bu günlerde Sultan Mehmet
yöresinde (Fatih Camii) talebe-i ulûm (medreseliler) bir "mûm-u mezzûm"
için yeniçerilerle kavgaya ediyorlardı. Bu gidiş herkesin rahatını kaçırabile-
cekti. Hazırcevap Şeyhülislam Zihni (Zeyni) Molla'nın aklına güzel bir
laf geldi ve:

— "Bu mumun fitili uzarsa bizim fener söner," dedi ve bu lafı işitildi.

Karışıklığın önü alınamayınca Rebiülâhır'ın dokuzuncu Salı günü ma-
kamından ayrılması mukadder oldu. Yerine Mekkizade Asım Molla geti-
rildi. Mabeynci Bekir Efendi kendisinin Kantarcılar'daki konağına gidip
müjdeyi verdi; o da hemen atına atlayıp Saray'a gelince huzura çıktı.
Hasodabaşı da daha önceden hazırlanmış olan kürkü giydirdi. Böylece
Hırka-i Şerif içindeki kavgaya da bitti.

(Aslında Zihni Molla (Zeynelabidin Ef.) reform yanlısı. İlmiye sınıfı kendisini sevmiyor
ve Padişah, Şeyhülislamını feda ederek ilmiyeye taviz vermiş oluyordu.)

Mabeynci Sait Ağa'nın çırağlığı

Sait Ağa birçok rütbelere geçerek mabeynciliğe kadar çıkmışsa da
"ismi var, cismi yok" birkişi idi. "Yaşı dolgun ve zehâmet-i cüssesi
hasebiyle her gün yorgun" (yaşı ileri ve şişman olduğu için her gün
yorgunmuş). Onu Şahincibaşılık'la çırağ ettiler ve yerine Sarıkçıbaşı Kâni
Mustafa Bey, Sarıkçıbaşı'ya da Halâvet Ahmet Efendi getirildi. Sarıkçı
yamakları çok mutlu oldular.

Rikâptar Sait Efendi'nin çırağlığı

Birkaç ay önce rikâptarlığa getirilen Sait Efendi'nin boyu kısa oldu-
ğundan (anlaşılan işe yaramıyormuş) çırağ edildi, onun yerine Koyunye-
z Arif Ağa atandı. Bu münasebetle, birbiri peşine açılan kadrolara
pek çok tayinler yapıldı.

Başkaptan Paşa'nın değiştirilmesi

Altı yedi yıldır Tersane'yi yöneten ve başarılı olan Kapudanıderya Hüsrev Paşa Trabzon eyaleti valiliğine gönderilerek yerine İçelli Ahmet Paşa atandı.

Çerkezpaşazade Abdi Bey'in çırağlığı

Beş yıl önce Hazine'den Hasoda'ya alınan Çerkezpaşazade Abdi Bey, Enderun'da sevilen ve saygın bir kişi idi. Ama bazı kötülük seven kimseler aleyhinde bulundular. Yükselmesine engel oldular. Üstüne üstlük hiçbir Hasodalı'ya yapılmadık bir muamele ile Şam Dizdarlığı'na göndertip çırağ ettirdiler.

Başçavuş Kemani Ali Ağa'nın bağışlanması

Yedi sekiz ay önce Padişah'ı kızdıran ve Enderun'dan çıkarılan Başçavuş Kemani Ali Ağa çekildiği köşede ağlayıp duruyor ve iki gözünden kanlı yaşlar geliyordu. Padişah'ın yakınları kendisinin merhamet duygularını harekete geçirmek için bir şeyler düşündüler ve Silahtar Ağa Kemani'nin âhının göklere çıktığını Padişah'a anlattı:

— “Af ve safha muhtacız” (Bağışlanmaya muhtacız) diyerek yer öptüğünü söyledi. Padişah hemen neşeler ve sevinçlerle dolu olan huzuruna çağırttı. Üstelik musahiplik rütbesini de verdi. Huzura gelince hemen keman çalmasını istedi. O da yere ve zamana göre öyle bir keman çaldı ki sanki hazin hazin:

“Benimdir nevbeti feryat bülbüller hep hâmuş olsun.” (sussun)

diyor gibiydi.

Herkesin yüreği yandı. Bütün kusurları bağışlandı ve beş on gündür boş olan Soğancıbaşılik kendisine verildi. Yalnız uyarıldı:

— “Sakın keman çaldığın gibi soğan çalma,” denildi.

Kullukçu Nuri Ağa'nın Kaftancı olması

Birkaç ay önce Hazine Kethüdalığı'na getirilip herkesi kışkırtan İlyas Ağa, eskiden kullukçusu olan Nuri Ağa'yı Kaftancı yaptı. O sırada kaftancılik kadrosunu dolduran Sadık Efendi'yi de Üçüncü Yazıcılığa atadı.

Çorlulu İsmail Ağa'nın çırağlığı

Seferli odasının cameşuybaşı Çorlulu İsmail Ağa, gösterişli bir adam olmayıp üstelik kendisi ile pepe diye alay edilirdi. Bu durumda Hasoda'ya geçemeyeceğini anladığı için çırağlığını istedi. Yerine Caka Hüseyin Bey atandı.

Çuhadar Salim Ağa'nın vefatı

İki yıl önce Şehzade Abdülhamit Efendi'ye Başçuhadar olarak akranlarının üstüne yükseltilen Salim Ağa hastalanıp vefat etti, yerine Seferli'den Gemici Ali Ağa getirildi.

Topkapı Meydanı'nda Surre Alayı

Recep'in on ikinci Pazar günü Surre Alayı çıkarıldı, Surre Emini Ceviz Sait Bey'e teslim edilip gönderildi.

Beşiktaş Sarayı'na göç

Recep'in yirmi birinci günü, Nisan'ın onuncu gününe rastladı. Padişah Saray adamlarını alıp Beşiktaş Sarayı'na göçtü.

Dolmabahçe Sarayı'nda rikâp

Dolmabahçe'ye göç edildiğinin dördüncü Perşembe günü rikâp töreni yapıldı. Sadrazam'la Şeyhülislam gelip Padişah'la bir saat kadar görüştüler. Onlar gittikten sonra pehlivanlar güreşti. Kim galip, kim mağlup belli olmadı ama bağışları aldılar. Sonra tüfek atıldı. Rüzgâr olduğundan kimse vuramayınca bırakıp Saray'a dönüldü.

Çakırsalan Yusuf Ağa'nın çırağlığı

Silahtar İbrahim Ağa, eski Silahtar Ali Beyefendi'den kendisine kalan Çakırsalan Kemankeş Yusuf Ağa'yı başından atmak istedi, son kez boşalan Çanakkale dizdarlığı ile çırağ ettirdi.

Yıldız Kasrı'na binişe gidilmesi

Padişah hazretleri bir yıla yakın bir zamandır ok/yay talimleri yapardı ve kahraman güçleri gereği eski okçularla yarış edecek durumda olup okçuluğun bütün gizlerini biliyordu. O sıralarda bütün Enderunlular ok ve yaydan başka bir şey konuşmazlardı. Yine de hüner erbabının oku, yayı çekiş biçimine göre gider, sözü edilerek herkes yol boyunda saklanacak yer arardı. Padişah derbeder ağaların bu işte yeteneklerini ölçmek için Yıldız Kasrı'na gidilmesini emretti.

Bütün okçuların hepsi Binyüzcü Hafız Efendi, Bekçi Kara Molla, Astarıcı İbrahim Bey ve Silahşor Behçet Bey geldiler. Her biri kendisine özgü çalımla... (kendilerine mahsus tarz-ı tozkoparanı ile) yay çekip ok attılar. Çok sert yaylarla atış yaparken, "Ya Hak!" sesleri ile yayların sesi birbirine karışırdı. *

Onların ardından Enderun'da ve Birun'da bulunan maharetli okçular-

dan Lezki Mehmet Ağa, Kato Hasan Ağa, Meleşzade İzzet Bey, Kırıl Emin Ağa, Kilerli Haydar Ağa, Sağır Naşit Ağa, Cündi Hüseyin Efendi ve daha başkaları Padişah'tan izin alıp yedişer kez ok atıp yay bastılar.

Sonra biniş yerlerinde yapılagelen oyunlar oynandı. İkinci namazını kılıp Saray'a dönüldü.

Çavuş Ahmet Şah'ın çırağlığı

Küçük yaştan beri ömrünü şarkıcılıkla geçiren ve bütün dairelerde def çalan ve sonra bu günlerde bunun günah olduğunu anlayan Seferli'li Çavuş Ahmet Şah:

— “Bu tuttuğum yol yolsuzdur,” dedi ve kalan ömrünü Eyyüb Ensari hazretlerinin türbedarı olarak tamamlamaya izin verilmesini niyaz eyledi. “Şah evrenk serheng-i bi-renk”e (Tahtın sahibi şah, renksiz çalgıcıya) istediğini verdiğinden başkaca üstüne başka görevler de ekledi.

Ramazan ayının gelişi

Otuz üç yılı Ramazan ayının Pazar gecesini başladığını bilginler ettiler. Ertesi gün herkes oruç tutmaya, teravihe kalkmaya başlayıp, sekiz gün dersler verildi.

Hamide Sultan'ın doğumu

Ramazanşerif'in üçüncü günü temiz Osmanlı soyundan bir duhter-i pâkize (temiz bir kız çocuğu) Padişah'ın Sarayı'nın haremüne gelip, Padişah ise yedi ülkenin hükümdarı olduğu için, Hâmide (hamd eden) Sultan adı verildi. Ramazan olduğu için fazla külfetli eğlenceler yapılmayıp Silahtar Ağa elile çil para serpildi ve üç gün üç gece mehterhane çalındı; gündüzleri toplar atıldı.

Hırka-i Saâdet ziyareti

Ramazan'ın onbeşinci Pazar günü Hırka-i Şerif ziyareti için Beşiktaş Sarayı'ndan İslambol Sarayı'na gelinip törene dahil olan devlet büyükleri ve bilginler ile “ol süb-u pâk”ın ziyaret edildiği öğrenildi. (Süb-u pâk - Peygamber'in temiz giysisi)

Bazı çalgıcı ve şarkıcı adayların çavuş olmaları

Devlet dairelerinde kapıları bekleyen yirmi otuz kadar ağanın çavuş olması gerekirken, son çırağ çıkarılmalar yüzünden sayıları azaldığını gören Başçavuş Sadullah Ağa, durumu Silahtar Ağa'ya bildirdiğinde, Padişah'tan gereğinin yapılmasını irade alındı. Hazine'den Kemani Mus-

tafa Ağa, Neyzen Nuri Bey, Dellalzade İsmail Ağa, Kilerde Köle Hüseyin Efendi, Seferli'de Şevki Efendi ve Çilingirzade Ahmet Efendi ile Kemani Ethem Ağa çavuşluk unvanıyla mutlu kılınıp sırmalı takye yerine yelken giymeleri saygınlıklarını arttırdı.

Bayram ve kutlamalar

Bereketli Ramazan türlü ibadetlerle geçip sonuna gelindi ve Bayram günü Babüssaâde önünde Padişah'ı kutlamaya gidenler mevkilerinin ve rütbelerinin tadını çıkardılar.

İzzet Paşa Kasrı'na saltanat binışı

Şevval ayının on dokuzuncu günü İzzet Paşa Kasrı'na saltanat binışı olduğu için belli saatinde mutlu Padişah hazretleri kanca başlı saltanat sandalına bindi. Enderun'un kibarları ve hoş görüntülü ağaları da yola çıktılar. Adı geçen Kasra varıldığında olağan törenler bir bir yapıldı. Sonra taşra kemankeşleri içağaları gibi beyaz kaftanlar giyip geldiler. Padişah'ın huzurunda Binyüzcü Hafız ve Kara Molla ve Astarıcı İbrahim Ağa'nın attığı oklar "aslı var, yok" bin kezden daha çok gitti diye beğenenler çok olduğundan bunlara beklediklerinden daha çok altın verildi ve ağalardan kemankeşlik edenler de biraz bir şeyler alınca dönüş geçildi ve dizginler Beşiktaş Sarayı'na çevrildi.

Okmeydanı'nda kabza ziyareti

"Ol padişeh ki her hünerinde yegânedir, Fen-ni tîr-endâzide ferid-i zemânedir" (O Padişah ki, her hünerde tekdir. Okçulukta da tekdir) övgüsüne erişen "kullarını seven" Padişah hazretleri geçen yıldan beri okçuluk talimleri yapıp kemankeşliği iyice öğrenmişti. Bu kez Ok Meydanı'nda kabza almaya karar verdi ve kabza ziyareti için Mutbak Emîni olan Gümrükçü Osman Ağa'yı görevlendirdiği işitildi. Osman Ağa ziyafet hazırlıklarını yapıp Silahtar Ağa aracılığı ile Padişah'ın yüce eşiğine bildirdi. Zilkade'nin on birinci günü Ok Meydanı'na saltanat ile gidileceği bildirilince o gün büyük bir alayla meydan şereflelendirildi ve orada bulunan bendeleri Padişah'ın gelişinden büyük sevinç duydular. Ziyafet taraf taraf çıkmaya başladı ve Padişah'ın sayesinde benzeri görülmedik ölçüde güzel ve çeşitli yemekler dağıtıldı. Bundan sonra bütün meydan kendisine kalan Binyüzcü Hafız Efendi, Padişah'ın huzuruna davet edildi ve kurala uygun olarak İskender görüntülü Padişah'a kabza verdiği izlendi. Onun arkasından genellikle okçulukla uğraşan kemankeş ağalardan Lezki Mehmet Ağa, Kato Hasan Ağa, Meleşzade İzzet Bey (İlyas Ağa daha bir çok ad sıralıyor) ve bunlardan daha aşağı olup iddiasız olarak bu fennin gizini öğrenmek için çalışan cümdi Aşkar Ağa, Rap Abdullah Ağa (İlyas Ağa yine bir çok ad sıralıyor) Başçuhadar

Efendi, Berberbaşı Ali Ağa, Hazine Kethüdası İlyas Ağa, yani eskilerden yirmi dört kişi daha “kabza”dan pay alarak kemankeş olmanın ve dokuz yüz adım ok atmanın sırrına vardılar. Bundan sonra Gümrükçü Osman Ağa Padişah’ın neşe dolu huzuruna davet edildi. Padişah’ın sayesinde verdiği ziyafete karşı saygı olarak beline yüz bin kuruş değerinde mücevherli bıçak takılınca kimsede hal kalmadı. Oradan kalkıp Beşiktaş Sarayı’na alay ile döndüğü sırada yeni kabza alanların birbirleriyle kabza-laşmalarını, kemankeş olmayanlar merakla izlediler. (Yüzbin kuruş = yaklaşık 40/50 milyon lira)

Şalcı Nazif Ağa’nın çırağlığı

Baştüfengi yamağı olan Seferlili Şalcı Nazif Ağa alışverişte talii açık ve dış ilişkileri öteki ağaların çoğundan artık olduğu için çırağlık ve ek olarak silahşorluk verip Saray’dan çıkardılar.

Lezki Mehmet Ağa’nın yükselişi

Bu uğurlu günlerde Hazine’deki bıçakçı eskilerinden Lezki Mehmet Ağa’nın rütbesinin yükseltilmesini Silahtar Ağa hazretleri yukarı makama önerdi ve Padişah tarafından da izin verildi. Zilkade’nin on ikinci Salı günü Lezki Ağa’ya Hasoda müjdesi çıktı. Onun daha üstünde Giyimbaşı Mahmut Bey gibi akılsız ya da Göç Eskisi Hamit Ağa gibi yürekli kişilerin bundan alınabilecekleri Silahtar’ın aklına gelmedi. O arada Kiler’den İkinci Çuhadar Seyit Mehmet Ağa ile Seferli’den Tatarhanzade Ahmet Bey’in de Hasoda’ya alınışı ve öteki atamaları da perişan evrakım arasına alındı.

Göksu Kası’na binişe gidildiği

Zilkade’nin on beşinci gününe rastlayan Perşembe günü Göksu’ya saltanat binişi yapıldı. Padişah birkaç saat deniz tarafına bakan köşkte oturdu. Ondan sonra Göksu’ya gitmeye karar verince herkes neşelendi. Orada salıncağa binen taklitçi musahiplerin yaptığı güldürüler, yüce şah-lar şahının keyfini arttırdı. Akşam olunca Saray’a döndü.

Silahtar İbrahim Ağa’nın azli, Hazine Kethüdası İlyas Ağa’nın atanması

İçinde bulunan ayın on altıncı Cuma günü Tekerlek Camii’nde selamlık töreni yapılacaktı. Ancak Beşiktaş Sarayı’na beş on adım yer varken ve ata binmeye gerek yok iken Silahtar İbrahim Ağa bu durumu iyi düşünemedi. Padişah hazretlerinin bindiği kır at beklenenden daha çok gösterili hareket edince Padişah’ın sorgucu mutlu başlarından yere yuvarla. Padişah kızdı. Bu yüzden böyle serkeş bir atın hazırlanmış olması

Silahtar Ağa'nın azline neden oldu. Padişah hazretleri selamlığı şereflendirdiklerinde yaşlı Silahtar'a iltifat etmeyip yerine gönderdi.

Ertesi gün huzurunda, Hazine Kethüdası İlyas Ağa'ya silahtarlara özgü bol yenli sırt samur kürkünü giydirip saygınlığını yüceltti. Mabeynci haremağaları hemen koltuğuna girip Silahtar yerine götürünce eski Silahtar'a hüznün çöktü ve dokuz ay içinde görevden alınması evlat yitirmek gibi oldu. Ama yapacak bir şey olmadığından yalısına gitti.

Yeni Silahtar ise kendi yerine Hazine Kethüdası olacak şehzade lalası Kadid Emin Ağa'yı alıp yine Mabeyne gitti ve yüzürdüler. Ona da kaftan giydirilip Hazine'ye gönderildi. Böylece adı geçen ağa ömrünün sonunda amacına vardı ve yüceltilti.

Bu arada Hazine'nin, eski kurallar gereğince devir ve teslimi gerekirken, İlyas Ağa silahtarlık gibi galesi büyük bir göreve atandığı ve birkaç ay ondan başalamayacağı için şimdilik o iş ertelendi ve daha dingin bir zamana bırakıldı.

Ancak eski silahtar Padişah'ın haremindeki namlı "Cevri Kalfa"nın adamı olarak o mevkie getirildiğinden bütün kusurlarının bağışlanması beklenirken bunun tersinin oluşu adamı perişan edince ve bu da Padişah tarafından öğrenilince kutsal yürekleri merhamete geldi ve şehzadelikleri zamanından beri emrinde olan emektar Silahtar'a maaş bağladıktan başka olabildiği kadar teselli edişi de Enderun halkının sevinmesine neden oldu.

Yeni Silahtar'a Padişah'ın mektubu

Yüksek Silahtarlık mevkii ile amacına erişen İlyas Ağa'ya, kendisinden öncekilere yapıldığı gibi Padişah tarafından, atanmasının üçüncü günü bir hattühümayun gönderilip Arzağaları önünde okunması herkesi huzura kavuşturdu.

Yeni silahtarın eski görevlileri değiştirmesi

Silahtar İbrahîm Ağa'nın kısa zamanda azli yakınlarını üzdü ve içlerinden ancak Kaftancı Derviş Hafız Ağa yerinde kalıp ötekilerin ayrılacakları anlaşıldı. Özellikle birkaç gün önce Başçakırsalan olan Hûbi Raşit hiç yararlanmadan ayrılınca çok üzüldü. Onun yerine Hazine'de lalamız olan Ali Ağa getirildi. (İlyas Ağa bu değişiklikler nedeniyle açılan yerlere atanan birçok ağanın adını veriyor.)

Anahtar Ağası Sait Ağa'nın vefatı

Anahtar Ağası Sait Ağa ziyadece müsin (yaşlı) olup, işinin ağırlığı yüzünden nabızı durdu ve odasında ecel şerbetini içip dünya nimetlerini unuttuğu için alt yanındaki Hulyaçı Hafız Mehmet Ağa Anahtar Ağası unvanı ile Beşiktaş'tan İstanbul Sarayı'na gitti. Sırayla açılan yerlere

Şair Rasih Efendi, Türk İbrahim Ağa, Mabeynci Bekir Efendi'nin gelişleri o günlerin en önemli konuları oldu.

Saray'da Kurban Bayramı kutlamaları

Otuz üç yılı Kurban Bayramı eskilerde olduğu gibi İstanbul Sarayı'nda yapıldı ve devlet büyükleri, vezirler ve bilginler “gubar-ı taht-ı hümayunu ayn-ül uyuna kehl-i cila eyledikleri” (Padişah'ın tahtının tozlarını gözlerine ilaç diye sürdükleri) bu sayfalara yazıldı.

Çakırsalan Ali Ağa'nın Esat Ağa ile değiştirilmesi

Namlı Silahtar Ağa hazretleri bu yüksek mevkiye eriştikten sonra Çuhadarağa Çıraklı Ali Ağa'yı Baş Çakırsalanlık'la mutlu etti ise de daha sonra yaptığına pişman oldu:

—“Mübtelâ-yı belâ-yı nisyan imiş” (Unutma hastası imiş) diyerek değiştirmeye bahane aramasına karşı Ali Ağa gücenip kendi isteğiyle istifa eyledi. Onun yerine Hazine'deki namlı gulâmlardan Esat Ağa getirilince zavallı büsbütün kederlendi ise de yüksek düşünceli Padişah'ın adamın perişan olmaması için, “Biz Ali Ağa'yı da görürüz” diyerek yarasına merhem sürmesi kederleri dağıttı.

* * *

Şehzade Süleyman'ın beşiği

Bin iki yüz otuz dört yılı (1818-1819) olayları ve şerefli ağalara muharremiye dağıtımı

OTUZ dört yılı Muharrem ayının Perşembe günü yeni yıl girdi ve o mübarek günün şerefiyle şerefleildiği için muharremiye dağıtılması kabul edildi. Padişah Çinili köşke ulu gölgesini uzatıp bu vesile ile Silahtar Ağa'ya iltifatlar yapıp taliini artırdı. Sonra ağalara teker teker muharremiyeleri bağışlanıp top ve tomak oyunları izlendi.

Bebek Kasrı'na rikâp töreni

Talihi her zaman açık Padişah Muharrem'in beşinci Pazartesi günü Muharrem rikâbını Bebek Kasrı'nda yaptığı için bütün Bebek kıyısı kancabaş sandallarla doldu. Öğleden sonra Sadrazam Derviş Paşa ile güçlükleri çözen müftî Asım Molla hazretleri o gönül açıcı yerde rikâp törenini yapıp dönmelerine Padişah rıza gösterince peşinden biniş günlerine özgü olan işler birbiri peşine yapıldı ve saat on bire kadar türlü zevkler ve neşelerle vakit geçirildi. "Şehinşah-ı keremkester ahşam ezanı ile beraber avdeti gönül ister" diyerek Beşiktaş Sarayı'na dönüldü.

Eski Silahtar İbrahim Ağa'nın helalleşmek üzere Saray'a gelişi

Öteden beri Saray'da Silahtarlık çok büyük bir görev olduğundan, ayrılış hallerinde bütün Enderun halkı ile bir "helalleşme töreni" yapılması yöntemi kabul edilmiş olduğundan bu kez İbrahim Ağa "Padişah tarafından izin verilince" davet edildi. O da Muharrem'in haftasında Enderun'a geldi. Başyazıcı hesapları yaptı ve Peygamber'in sahabelerinin emanetlerinin devir teslim işleri bitirildikten sonra halef ve selef birlikte huzur-u Hazret'e (Padişah'ın huzuruna) gittiler. Padişah'ın lütuf ve keremi ile, alışıktı olduğu gibi kendilerine samur kürkleri giydirilmesi övünülecek bir şey oldu. İbrahim Ağa'nın Silahtarlıktan çok çabuk ayrılması ve hiç gün görmemesi kendisini çok üzdüğü için Padişah tarafından kulağına güzel sözler söylenince ve iltifatının sürdüğü anlatılınca İbrahim Ağa Saray'ı dolaşmak için izin aldı. Mabeynihümâyün'dan çıkınca her odadan karşılanıp Baltacılar Ocağı'na gidene kadar peşkir ağaları koltuğuna girdiler ve önünde gümüş şamdanlara taht mumları dikildi ve büyük saygı gösterildi. Bu saygı gösterisi böylece tamamlandıktan sonra

İbrahim Ağa herkesten hoşnut olduğunu anlatarak evine gitti.

Topkapı Sarayı'na göç

Otuz dört yılının Muharrem'i Teşrinievvel'in (Ekim) sekizinci Perşembe günü girdi ve Teşrinisâni de (Kasım) bu ay içinde başladığından "havalarda rutubet peyda ve hususiyle ortalığı bürudet (soğuk) istila" ettiği için artık uygun zamanda Topkapı Sarayı'na göç edilmesi gerek-mekteydi. Padişah-ı rub-u meskûn (dünyanın dörtte birinin Padişahı) ise:

—“Bahren (denizden) İstanbul'a mürur ve ubur (geçiş) biraz dehşetli görünür,” diyerek ağaların bir gün önce atlar ile Karaköy kapısına gitmelerini ve oradan piyade kayıkları ile geçmelerini kabul etmişti. Ancak ertesi gün deniz sakinleştikten âlemin velinimet-i Efendimiz'in sağ-lıkla Topkapı Sarayı'na geçmeleri herkesi neşelendirdi ve sevindirdi.

İncili Kasrı'na rikâp

Sultan'ın gözbebeği ve eşi bulunmaz bir cevher olduğu bilinen köşkler-den İncili Köşk'e Muharrem'in beşinci günü rikâp ismarlanıp o gün Sadrazam Derviş Paşa ve Şeyhülislam Mekkizade Asım Molla'nın, öğle-den sonra gelip Allah'ın gölgesi olan Hazret'in ayak tozuna yüz sürerek menzil tebriki yapmaları ulu Padişah'ın neşesini arttırdı.

Hulyacı Hafız Mehmet Ağa'nın çırağlığı

Eski Sultan Mustafa Han hazretlerinin zamanındanberi ömrünü sa-raylarda geçiren, önce Eski Saray'dan başlayarak oradan Galata Sarayı ve Enderun-u Hümâyun'da otuz yıl beklediği namsalan Hasodalı Hulyacı Hafız Mehmet Ağa büyük mevkilere geçmek için gördüğü rüyalarla sonunda Anahtar Ağalığı'na kadar geldi. Bütün Saray halkı kendisine çok saygı göstermekle birlikte bunamışçasına halleri Silahtar Ağa'yı te-dirgin edip ne kadar söylese olmadığından ve büyük zarar verdiğinden kendisine haber vermeden çırağ edilmesini rica etti. Aylık olarak Hazi-ne'den bin kuruş ödenek ayrıldı. Ama Hulyacı buna küstü ve Enderun büyüklerine kırıldı. Saray'dan ayrıldıktan sonra söylenenlere inat olarak sakalını bırakmadı ve tıraşlı olarak bütün gün türbeleri gezip:

—“Kaderde varsa dışardan dahi gelir. Ya Başçuhadar olurum, ya Silahtar!” diyerek altı ay böylesine perişan dolaşıp sonunda Tanrı'nın rahmetine kavuştu.

Enderun halkı bunu işittiklerinde herkes ruhunu rahmet ile anımsadı.

(İlyas Ağa bundan sonra yeni atamaları yazıyor ve Halâvet Ahmet Efendi'nin taravet (tazelik) kesbettiğini (kazandığını) anlatıyor.)

Giyimbaşı Mahmut Bey'in çırağlığı

Hazine'nin Giyimbaşısı ve Levent Çiftliği Nazırı Ocakağası Veliâğaza-

de Mahmut Bey, tutumu ve davranışı gereği kimseye söylememekle birlikte Hasoda'ya geçmeyi beklerken kendi altındaki ağalardan Hazine'de Lezki ve Kiler'de Seyit Mehmet Ağa ve Seferli'de Tatarhan Ahmet Bey Hasoda'ya alındı. Mahmut Bey o zaman da sesini çıkarmamıştı. Fakat biraz kanburca olduğundan, o günlerde açılan bir Kıbrıs tevliyeti kendisine verilerek çırağ çıkarıldı. Alt yanında bulunan güzel konuşma yetenekli Hamit Ağa talii uygun olduğu için önce Giyimbaşı oldu ve birkaç gün geçtikten sonra Hasoda'ya alındı.

Huzur-u Hümayun'da tomak oyunu

İskender güçlü Hükûmdar hazretleri Safer ayının beşinci günü Mustafa Paşa Kasrı'nı şereflendirip Enderun ağalarına tomak oynattırmak bahanesiyle iltifat ettikten sonra saz çalınmasını irade ettiler. Yeni yetişen şarkıcılarından Dellalzade İsmail Ağa ile Suyolcuzade Salih Efendi'nin:

*"Manendime etti zuhur
Verdi cemalin dehre nur
Olsam gamınla bi-huzur
Gelmez bana asla kusur"*

şarkısı gibi şarkıları kusursuz olarak okumaları Padişah tarafından iltifat görmelerine neden oldu.

Bazı önemli ağaların rütbelerinin yükseltilmesi

Bu günlerde Hazine, Seferli ve Kiler'den bir kaç kişinin Hasoda'ya alınması için Mabeyn'den Silahtar Ağa'ya mektup gönderildiğinden Ağa'da Hazine'den Giyimbaşı Hamit Ağa'yı (İlyas Ağa Hasoda'ya alınan öteki ağaların da adlarını veriyor) Hasoda'ya atadı..... Seferli Odası'nın Cameşuybaşılığı'nın, kalbi ses ile ezan veren ihtiyar "selim'e teslim" ve uygun bir nânpere çıkarsa çırağ edileceği, ezan perdesiyle "herif" in kulağına gümüştten bir küpe gibi takıldı.

Padişah'ın huzurunda mevlit okunması

Bereketli otuz dört yılı Rebiülevvel'inin on ikinci Çarşamba gecesi mevlit kandilleri yandı ve açıkbahtlı Padişah Ağalar Camii'ne ışıklar saçıp mevlitçi efendileri oraya getirtti. Peygamber'in doğuşu öyküsünü dinleyerek ebedi (sonsuz) mutluluk kazandı. Ertesi gün mevlide özgü alayla Sultanahmet Camii'ne gidip o eski mabette de tekrar mevlit dinleyip Saray'a döndü ve gidiş ve gelişleri izleyenler için bahtiyarlık ve neşe nedeni oldu.

Peşkirbaşı Tiryaki Ahmet Ağa'nın çırağ edilerek Şam Dizdarlığı'na gönderilmesi

Daha önce Şam Dizdarlığı ile, kendisine sorulmadan çırağ edilen ve

II. Mahmut

Solak

böylece Enderun'dan uzaklaştırılan Çerkezpaşazade Abdi Bey ipek gibi nazik bir bey olduğundan feleğin oyunlarına dayanamamış ve yolda giderken sağlığı bozulup, Nazpervere visâlim men kucâ hecran kucâ. (Ben nerede olsam ayrılık acısı da orada olur) diyerek cennet kokulu Şam'a vardığında kokusunu ölüm meleği alarak sayılı soluğu tamamlanmış olduğunu Şam Valisi bildirerek yerine başkasının gönderilmesini istemişti. Çoktan beri Afyon Karahisar Dizdarlığı'nı özleyen Peşkirbaşı Tiryaki Ahmet'in "keyfi dühan ve neş'e nihan ile" (duman keyfinde gizli neşe) afyona cila verip ve bıçağını çekerek mabeyncilere gitmesi ve:

—“Bu akşam Şam dizdarlığını isterim,” demesi cilalanmasına neden oldu. Ertesi gün dizdarlık Tiryaki'ye verilip onunla çırağ edilince hemen kısa boyuna kaput giyerek Şam'a gitmek üzere yola çıkması “bam (dam?)dan Şam'a kadar gülmeye şayan (değer) ve peşkircilik ile Nadan Süleyman şadan (sevinmiş) olduğuna daha altındakiler handan (güldüler) oldular.”

Seferli Kethüdası'nın büyük nânpare ile çırağlığı

Seferli Kethüdası Ali Bey Saray'da Silahtarlığı amaç edinip bazı aşifte-lerin sözüne kanarak gece gündüz o makamın kendisine verilmesini bekler ve herkese bundan sözederdi. Silahtarlık geçen yıl iki kez değiştiği halde Seferli Kethüdası'nın semtine uğramayınca Beyefendi kepaze olduğunu anlayıp:

—“Silahtar İlyas Ağa herhalde bana hakaret eder,” diye düşünerek Rebiülâhır'ın altıncı günü bir dilekçe verip açık olan büyük bir tevliyeti istedi ve çırağ edilip Enderun'dan ayrıldı. Yerine Başkollukçuluk'tan Hasoda'ya geçen Sadık Ağa layık görüldü. Ondan açılan yerlere de başkalarının atanması İetâif-i Enderun'un sayfalarına yazıldı.

Kemençeci Tahir Ağa'nın çırağlığı

Kemençeci Tahir Ağa ötedenberi çırağlık isterken özellikle bağlı olduğu İbrahim Ağa Silahtarlık'tan azl olunca “Saray'dan şarap gibi sıkılmış” olduğundan bu günlerde açık bulunan Yedi Kule Dizdarlığı ile çırağ edilmesini istedi ve yükümlü olduğu görev ise Seyit Mehmet Ağa'ya verildi.

Tatar Hanzade Ahmet Bey'in vefatı

Silahtar İbrahim Ağa'nın azlinden sonra Lezki Mehmet Ağa ile birlikte Hasoda'ya alınan Tatar Hanzade Ahmet Bey'in “huma-yı : uhrike” (sıtma, yüksek ateş), beli bükülüp bir kaç gün... içinde vâdesinin bitmesi tanıdıklarına büyük üzüntü oldu. Ahmet Bey yüksek soylu ve iyi ahlâklı bir kişi olduğundan herkes kendisinin Hasoda'dan feyzalmasını beklerken oraya gider gitmez ölüm şerbetini içti ve dünya içkilerini unuttu.

Kapudanıderya İçelli Ahmet Paşa'nın değiştirilmesi

Geçen yıl Kaptan Paşa olan eski vezirlerden İçelli Ahmet Paşa deniz konusunda bilgisi olmadığı için istifa etmeye karar verme akıllılığını gösterdi. Anadolu Eyaleti'ne gönderildi. Onun yerine deniz işlerinden anlıyan Kasapbaşı Hasan Ağa uygun görülerek Babıâli'den çağırıldı. "Duş-u bihuş'una" (şaşkın omuzlarına) vezirlik hilati giydirilip Kaptan Paşa unvanıyla Tershane'ye gönderildiğinde hemen kurbanlar kesilmesi-ne girişildi ise de gemilerden "Tersane'yi salhaneye (mezbaha) benzetme-mesi" için işaret çekilmesi de yerinde oldu.

Vahabî melûnunun dünyanın dörtte birinin Padişahı'nın huzuruna getirilişi

Bir çok yıllardır Beyt-i atik (Mekke ve Medine)'in yolunu kapatarak hacıları rahatsız eden cehennemlik Vahabî laini (melûnu) Peygamber Efendimiz'in gücüne yenildiği zaman Mısır tarafından İstanbul'a gönderilmiş, ancak cezasının verilmesi, işin gereği olarak Eskisaray binisine ertelenmişti. Cemâziülevvel'in ikinci günü adı geçen Saray'a saltanat binisi olup büyük bir alayla oraya gidildi. Alçak ve düşkün Vahâbi, mağrur ve kahredici Padişah'ın görkemli huzurunda yarım saat kadar tutuldu. Allah'ın birliğine inanan bütün dindarlar mutlu olduktan ve Padişah Hazretleri'nin huzurunda ayakta duran Sadrazam devletlû Der- viş Paşa ve Şeyhülislam namlı Mekkizade devletlû Asım Molla ve Kaptan- ıderya Hasan Paşa yer öpme hizmetini bir kaç kez yapıp duaları ve övgüleri göklere çıkardıktan sonra (Padişah tarafından) dinsiz melunun ve yanındakilerin geçit olan yerlerde boyunlarının vurulması îma (söyle- meden işaretle bildirmek) ve Bostancıbaşı Halil Ağa'ya o işi yapması ferman edildi. Bostancı Ağa da Vahabî melûnunu Saray meydanında utanç toprağı üstüne yıktı. Yanındaki Arapları da Alay Köşkü altında kurban edip hazinedarı denilen murdarı da Mercan Çarşısı'nda kılıca verdi. Bundan sonra Padişah'ın rikâptarı ve zamanın şairlerinin övgüsü Arif Ağa orada bir ufak tarih düşürmeyi başardı ve huzurda yer öpüp okuduğu için iltifatlar kazandığı tarih bu satırlar dizisine eklendi:

"Nesli Vahabi kesildi seyf-i Mahmut ile"

(Vahabi soyu Mahmut'un kılıcıyla kesildi.)

Bu tarih İskender görkemli Padişah'ın saygınlık duygusunca beğenildi- ğinden adı geçen rikâptara bin altın bağışlandı ve ikindiye kadar oralarda vakit geçirilmesi de herkese bir tür ikram gibi oldu.

Çuhadar Raşit Bey'in Çakırsalan oluşu

Hazine'deki ağalardan Sultanzade Çuhadar Raşit Bey çakırsalan olma- yı amaçlamakla birlikte, kendisini destekleyen Mabeynci Bekir Efendi'nin:

—“Eski Çakırsalan Selim Bey’i yine değiştirmek işleri karıştırır. Onun için Raşit Bey’i atamak olası değil,” dediği her yerde söyleniyordu. Ama Raşit Efendi bir yolunu bulup herkesten rica ve girişimini sultanza-delîğini de kullanarak en yüksek makamı rahatsız etmeye kadar götürerek çakırsalanlık senedini alıp namusunu kurtardı.

Eski Hazine Kethüdası Sadullah Ağa’nın Hacc’a gidişi

Geçen yıl Hazine Kethüdalığı’ndan istifa eden ve gelecek yıl Allah’ın evine yüz sürmeye izin isteyen Sadullah Ağa o doğruluklar yöresine gitmeden önce Padişah’ın yanına çıkmak istediğinden Cemaziülâhır’ın içinde Padişah’ın ayak tozuna yüz sürmesi kullarının göğsünü kabarttı. O arada kendisinin oradan geri gelmemek niyetinde olduğu işitildi.

Hazine Vekili Cevher Ağa’nın çırağlığı

Hazine Vekili Cevher Ağa, dünyadan iman cevheri ile ayrılmak istediğinden kendisine Şam Gümrüğü malından uygun bir maaş verilip kutsal topraklar yöresinde yerleşmesine müsaade edildi. (İlyas Ağa, bundan sonra açılan kadrolara kimlerin atandığını yazıyor.)

Topkapı Meydanı’nda Surre Alayı

Recep’in on ikinci günü Topkapı Sarayı’ndan Surre çıkarılacağı anlaşıldığından bütün ilgililer meydana toplandı. Padişah’ın huzurunda Darüssaâde Ağası Hafız İsa Ağa Hazretleri’ne dört yenli samur kürk giydirildi. O da Surre devesini dolaştırıp kendisine düşen görevleri yaptıktan sonra emanetler Surre Emîni Cabbarzade Kapu Kethüdası Mustafa Bey’e verilip Kâbe’ye gönderildi.

Çuhadar Salih Bey ve Kocabaş Süleyman Ağa’nın çırağlığı

Hazine’de Valide Kethüdasızade Salih Bey ile Seferli’de Silahtar Ağa çakırsalanlarından Kocabaş Süleyman Ağa “çektikleri esmayı üstlerine sıçrattıklarından” (başkaları hakkında konuşup gücendirmişler) herkes bunlardan çekinir oldu. Bunlara ilaç bulunamayıp akıl hastahanesinden sorulduysa da, sonunda Salih Bey silahşorluk unvanı ile Saray’dan çıkarıldı ama Kocabaş’ın başına gelen müsibet için kendisine “sakattır” denilip bîmarhaneye (akıl hastahanesine) konulması “sebeb-i şikest-i mizac-ı merhamet imtizac oldu.” (İlyas Ağa’nın merhametle kaynaşmış doğasını kırmış, üzmüş.)

Beşiktaş Sarayı’na göç

Rûmî (batılı takvim) aylardan Mayıs’ın üçüncü ve arabi aylardan Şa-

ban'ın dokuzuncu Cumartesi günü Padişah Beşiktaş Sarayı'na göç buyurunca herkesin yüzü güldü.

Göksu Kasrı'nda rikâp töreni

Şaban ayının on birinci Pazartesi günü Göksu'ya rikâp ısmarlanıp Sadrazam Derviş Paşa ile Şeyhülislam Mekkizade Efendi yüz sürüp izin alıp gittikten sonra ağalar da çağrıldı ve biniş yerlerinde kural olan şeyler yapıldı ve her sınıf bir bahaneyle bağışlarını aldı. Daha sonra “Kemankeşân-ı çilekeşân tir-ü kemân ile meydan-ı imtihân”a geldiler. (Çileli okçular ok ve yayları ile sınav alanına gelmişler.) “Ok yayın çekilişine göre gider” kuralınca oklar atıldı. Meleşzade İzzet Beyefendi peykcileri yendi ve çok beğenildi ve üstüste hava aldı (birinci oldu). O sırada akşam yemeği sipariş edildi ve Silahtar Ağa çasnıgirlik şerefiyle iltifata nail oldu. Peşinden hemen Hasodalılar sahanları taşımaya ve şarkıcılar ve çalgıcılar:

*“Çin-i kiysusuna zinzir-i teselsül dediler
Döndüler sonra hatadır deyû kâkül dediler”*

bestesini çalıp söylemeye başladılar.

Yemek faslı bitip kalanlar da hizmettekiler tarafından mideye indirilince ikinci namazına durulduğunda İskender görkemli Padişah'ın cemaatin başına geçmesi saygınlık olup daha sonra deniz kenarında hazır bekleyen yirmi dört çift al koçulu sandalına binip ezana yakın saatte geri döndü.

Şair Vasıf Osman Bey'in çırağ edilişi

Bolayır denilen köyde yatan ve şehadeti Osmanlı tarihlerinde yazılı Süleyman Paşa tevliyeti bu günlerde boşaldığından arzağalarından Kiler Kethüdası Vasıf Osman Bey bu tevliyete istekli olup çırağ edildi. (İlyas Ağa bundan sonra açılan kadrolara atanan öteki ağaların adlarını sıralıyor ve peşinden Şair Vasıf Osman Bey üstüne bilgiler veriyor.)

Vasıf Osman Bey'in şiirde benzeri olmadığı eserlerinden anlaşılıp gö-nülalan Saray'ın mizacına göre söylediği şarkılar ve gazeller dillerde gezer ve turfanda meyve gibi anlayanları zevklendirirdi. Onun için bunlardan bazıları buraya yazıldı: (Bu çeviride bunlardan bazılarının yer vermekle yetinildi.)

*Nisbeti etrâki bana eyleme tekliif
Ben ehl-i tabiattanım ey şuh o hödüktür
...
Mazmun-u nev elbet bulunur dilinde
Vasıf ne kadar olsa yine eski kütüktür.
...
Mihneti kendüye zevk etmededir âlemde hüner
Gam-ı şâdi-i felek böyle gelir böyle gider*

gibi nice renkli anlamları içeren şiirler Padişah'a sunulduktan başka Musahip Hatîf Efendi'ye yaptığı takılmalar ve yakıştırmalar olgunluğunun kanıtı olmakla kusur dolu ben zavallı onlardan bazılarını da burada yazdım:

*İki dane kirli hanım kaşkaval olmuş sana
Laübalî bir yalın yüzlü dellakmış deyun
Pirpir(i)likten bakiye evde kalmış bir belek*

...

*Baldırı çıplak tulumbacıya bacın bir gece
İçeri gir mi demiş bilmem ne hal olmuş sana.*

diyerek Hatîf Efendi'nin vaktiyle tulumbacılık ettiğine işaret ettiği sözlerden başka Hazine'de Hattat Sağır Hoca İzzet Bey'e de takıştırdığı (yakıştırdığı) manzume de yazılmaya değer olduğundan birkaç satır da ona ayrıldı:

*Hiç sorma sakın hâl-i dizdara karışmam
Küstüm sana ben nâfile yalvarma barışmam*

Vasîf Osman Efendi, Sultan Hamit ve Selim döneminin sonlarında kendisini gösteremezken, bin iki yüz on sekiz tarihinde Silahtar Süleyman Paşa kendisini kaftancı yaptıktan sonra parlamış ve makamı cennet olan Sultan Mustafa zamanında Hasoda'ya alınınca orada düşürdüğü tarihler, yazdığı gazeller ile Enderun ve Bîrun'da nam salıp en son Kiler Kethüdalığı'na kadar çıkmış ve böylece iki yüz otuz dört yılında çırağ edilmiş olup, bundan sonra "nakd-i vaktini" Padişah'a duaya ayırdığı öğrenildi.

Mısır Valisi'ne kılıç ve kaftan gönderilmesi

Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa hazretlerinin bu kez Vahabî konusundaki başarısı Padişah'ı hoşnut ettiğinden ona karşı sevgileri arttı ve İkinci Mabeynci Kâni Beyefendi ile kendisine kılıç ve kalkan gönderilmesi Letaif olaylarına yazıldı.

Ramazan'ın kanıtlanması ve huzurda derslere başlanması

Otuz dört yılı Cumartesi gecesi Ramazan kanıtlandı ve Allah'ın birliğine inananlar şükürler ettiler. Ertesi gün Padişah'ın huzurunda dersler başladı ve sekiz gün birbiri peşine bilimsel görüşmeler dinlenildi.

Hırka-i Saâdet'in ziyaret edilmesi

Ramazan'ın on beşinci günü Yüce Efendimiz Hırka-i Şerif'i ziyaret için İslambol Sarayı'nı şerefleendirip öğle namazından sonra devlet büküklerine o temiz giysileri ziyaret ettirmesi iltifatlarının artmasına neden oldu.

Başlala Derviş Ağa'nın çırağlığı

Uzun yıllardan beri Hünkâra başlala olmakla saygı kazanan Derviş Ağa deneyimli, gün görmüş bir yaşlı emektar olup ayrıca yemek pişirmede ve şurup ezmede üstüne olmayan bir adamdı. Herkes kendisini över ve ikincisi olmadığını söyleyerek saygı gösterirdi. Vasıf Bey çırağ olunca herkes Kiler Kethüdalığı'nın ona verileceğini düşünmekte ve o da bunu beklemekte iken bu görev başkasına verilince kırıldı ve bu ayrıcalığa dayanamayacağını Silahtar Ağa'ya söyledi. Bir kaç gün içinde açılan Tahtırevancıbaşılık, nânpareisiyle çırağ edilmesini rica etti. Silahtar Ağa "derviş-i dilriş" in (yüreği yaralı dervişin) derdine çare bulmak için Padişah'tan adı geçen nânpareyi istedi ve kendisine verildi.

Bayram ve Yenisaray'da törenler

Aliah'ın gölgesi ve Peygamber'in halifesi hazretleri arefe günü İslambol Sarayı'na gidip gerekli yöntemleri yerine getirerek kullarını mutlu ettikten sonra akşam üzeri Silahtar Ağa tarafından hazırlanan yemeği Mustafa Paşa Köşkü'nde yediler. Bayram münasebetiyle gece saat beşe kadar (ezani saat) nur dağıtan huzurlarında çavuşlara bağışlar yaptılar. Sonunda adı geçen kasırda dinlenmek istedi. Bu arada bendelerine izin verdiklerinden herkes bir tarafta dinlendi.

Sabah olunca Padişah akağalar kapısında kurulan yaldızlı tahta aydınlık ve onur verince bütün vezirler, bilginler ve öteki devlet adamları gelip muâyede törenini yaptılar. Daha sonra Cuma namazı için Sultanahmet Camii'ne gidildi. Dönüşte ağaların kutlamaya gelmelerine izin verdi.

Ondan sonra Yalı Köşkü binişine gidildi ve âdet olduğu üzere bu gibi bayram günlerine renk veren şeylere ilgi gösterilip üç gün üç gece eğlenilmesi "hak budur ki Muhammed'in ümmetine nimet oldu."

Kuloğlu Şakir, Daldal Hafız ve Kadıköylü Şakir Ağalar'ın çırağlığı

Kuloğlu Şakir Ağa, gecen Cuma selamlık töreninde kırk bir kul ağasına (Silahtar Ağa) bir şey rica etmiş ve Ağa ise bu ricayı kulak ardı etmişti. Şakir Ağa ertesi Cuma biraz sitemli sözler söyleyince Silahtar Ağa, Şakir Ağa'yı beş yüz kuruş aylıkla çırağ yapıp evine gönderdi. O arada açık olan nânpareler de Hasoda'dan Kadıköylü Şakir Bey ile Daldal Hafız'a verilip çırağlıkları yapıldı ve yerlerine başkaları atandı.

Sultan Ahmet'in doğumu ve bu münasebetle bazı ağaların sevinmeleri

Zilkade'nin dokuzuncusu Salı günü Haremihümâyün tarafından sevinçli davul sesleri göklere çıkınca ağalar bir doğum olduğunu sandılar.

“Başka şey için mehterhane çalınması olası değil” diyerek acele kurban kesmeye koyuldular. Aslında bu gibi hallerde odalar önünde kurban kesilmesi ve hangi oda çabuk davranırsa:

—“Biz önce kestik,” diye iddiada bulunması özenli bir tören olup bu kez Kilerli’nin önce kesmesi gülüşmelere neden oldu. Daha sonra harem ağalarının davranışlarından doğanın şehzade olduğu anlaşıldı ve “acaba ne ad konulacak?” diye merak edilirken “Zat-ı Şahane hirâm-ı ihtirâm-ı Padişahâne” (Görkemli kişi padişahlara özgü salıntılı ve saygın yürüyüşleriyle) Mabeynihümâyün yönünde gözüktüler. O sırada Çinili Köşk tarafında herkes beklemekte olup Padişah köşke indiğinde, önce Hasodalılar’a köşkün içinde altın serpti. Sonra meydana dizilen “bayağı” (sıradan) ağalara mübarek elleri ile binlerce has ayar altın verdi. Ağalar aldıklarını ceplerine koyduktan sonra Silahtar Ağa çil paralar serpmeye başladı ve futalar dolusu bunca paradan kimi çok, kimi az kaptıktan sonra önce kol oyunu oynandı. Peşinden ince saz çalındı.

O ara Padişâh-ı bende nevâz (kullarını seven Padişah) bazı ağaların Hasoda’ya alınmasını istedi. Meydandan dönülünce Hasoda müjdeleri geldi. (İlyas Ağa burada Hasoda’ya geçen ağaların adlarını sıralıyor)

Şehzade Efendimiz’in yüce adlarının Sultan Ahmet olduğu işitilince şairler hemen tarih yazmaya ve Padişah’a sunmaya giriştiler ise de içlerinde şairlerin yüzüsu olan Pertev Efendi’nin hepsinden dahi iyi tarih düşürdüğü buraya yazıldı:

“Sultan Ahmet geldi cihane.”

Bu “tarih-i merih”den başka sayısız tarihler yazıldı ise de bundan daha güzel bir tarih düşürülemeyeceği için içlerinden bu seçildi.

Şeyhülislam Mekkizade’nin azli - Çerkez Halil Efendi’nin atanması

Padişah, Çerkez Halil Efendi’yi saygısını göstermek amacıyla Şeyhülislam etmek istediğinden otuz dört yılı Zilkade ayının sekizinci günü Saray’dan Tüfengibaşı Yahya Bey’i gönderip kayıkla yalısından Beşiktaş Sarayı’na getirtti. Daha önce Çinili Köşk’e çağrılan Devriş Paşa ile birlikte İskender görkemli Padişah’ın huzuruna girdiler. Hazırlanmış bulunan beyaz müftülük kürkü yetenekli omuzlarına giydirildi ve kendisi hakkında gerekli teşrifat (protokol) yapılarak yerlerine gönderildi. Selef-nin ise evinde ve yalısında dua ile görevlendirildiği anlaşıldı ve buraya öylece yazıldı.

Kurban Bayramı ve Saray’da kutlama töreni

Kurban Bayramı Cuma’ya rastladı ve o günün ilk önce bayram, daha sonra Cuma namazına gidilip gelmesi zahmetli olduysa da “Tanrı’ya hamdolsun” Yüce Şahlarşahi bütün törenleri zamanında yapıp hiç birini

eksik bırakmadı. Akağalar kapısında kutlamalar yapıldıktan sonra mükemmel bir alayla bayram namazına gidilip gelinmesi görülmeye değer oldu.

Başkâtip Kâmil Bey'in çırağlığı

Eski yasa gereği başkâtip yamaklığı Hasoda'ya verilen bir görev olup Hazine ya da Seferli'den bu göreve adam atandığı görülmemiştir. Bir iki yıl önce Berberbaşı Ali Ağa Gümrükçü Osman Ağa'nın Seferli'deki yeğeni Kâmil Beyefendi'yi bu göreve getirmek için Padişah'ın iradesini sağlamış ve adamın kâtiplik bilgisi olup olmadığı bilinmeden bu işte iki yıl kullanılmıştır. Kâmil Beyefendi burada tahmin edildiği gibi büyük rütbelere çarçabuk çıkamayacağını görünce çırağ çıkarılmasını istedi ve kendisini koruyanların yardımı ile on bin kuruş tutarında bir timar ile çırağ çıktı. Yerine Silahtar Ağa'nın kilercisi Kilerli Sadullah Ağa atandı.

Kâğıthane Kasrı'na binişe gidildiği

Zilhicce'nin on dokuzuncu Pazartesi günü Kâğıthane'ye saltanat binişi olup ağaların çoğu güzel atlara binerek Yıldız Köşkü'ne çıktılar. Padişah Çırağan Yalısı'ndan geldi, ama Yıldız Köşkü'nde durmayıp yola devam etti. Sahraları (açıklık, kırlık, yerleri) mehter dinleyerek geçmesi devlete özgü bir şan olduğu ve mehterhanenin sesi de göklere çıktığı halde Kâğıthane'ye varıldı ve çağılayanların yanına inip kasra girerek öğle namazını cemaatle birlikte kılması Tanrı katında makbul oldu.

Bundan sonra binişlere özgü oyunlar oynandı; pehlivanlar güreşti. Yöredeki tepelerden seyre gelen ahali seyrettikleriyle eğlendiler ve çalınan çalgıları dinlediler. Kalkış haberi geldi ve yine karadan geri dönüldü.

Mabeynci Kâni Bey'in Mısır'dan dönüşü

Padişah tarafından kılıç, kalkan ve mektupla Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'ya gönderilen İkinci Mabeynci Kâni Bey emanetleri teslim ettikten sonra avdet için izin isteyip beş on gün geçince İstanbul'a varmış oldu.

* * *

Bin iki yüz otuz beş yılı (1819-1820) olayları

OTUZ beş yılı Muharrem'i Eylül'ün ikinci günü uğurlu Pazar günü- ne rastladı ve yeni yıl kutlamaları için herkes nereye gideceğini düşünürken "cümlelerin başta ve her derdin ilacı olan"minnetsiz, nimet dağıtan Efendimiz habersizce Çinili Köşk'ü şereflendirip muharremiye vermek suretiyle agavat kurallarına iltifat ettiler.

Yeni yıl tebriki dolayisiyle rikâp

Sonsuzluğa yönelen yüce Osmanlı Devleti'nin kuralı olarak uğurlu yeni yılı kutlamak üzere Çırağan Yalısı'na rikâpa gidildi. Padişah'ın orada öğleden ikindiye kadar Sadrazam Derviş Paşa ve Şeyhülislam Hacı Halil Efendi ile bulunup onlara öyle iltifat etti ki boyları göklere yükseldi. Rikâpdan dönüşte Padişah'ın Darüssaâde Ağası'nın dairesinde dinlendiği ve Ağa tarafından kendisine büyük saygı gösterildiği öğrenildi.

Mabeynci Kâni Beyefendi'nin çırağlığı

Bir iki yıldır Sarıkcıbaşı iken oradan Kahvecibaşılığa yükselen, ayrıca mabeyncilik unvanı verilen Kâni Beyefendi'nin eli açıklığı dolayisiyle kesesinde para kalmamıştı. Mısır Valisi'nin bu durumu öğrenip kendisine iki bin keseden daha fazla bağışta bulunduğu işitildi. Ama kendisi orada hepsini yiyip bitirdiği için Padişah Hazretleri kırıldı ve bu arada borçlarından bir kuruş bile ödemediğini öğrenince Mısır'dan geldiğinden sonra yirmi beş gün kadar kendisiyle görüşmedi. Yirmi altıncı gün kendisine sorulmadan bin beş yüz kuruş aylıkla çırağ edildiği Silahtar Ağa tarafından kendisine bildirilince duayı göklere çıkardı ve bu kadar ödeneceği de büyük nimet bilerek ve düşmanlarına da sır vermeyerek hanesine çekilip gitti. Bu hal benim gibi yakınlarına büyük üzüntü oldu ve böyle yiğit bir kişinin gözden ırak tutulmasına bütün Enderun halkı keder etti. Ondan açılan Kahvecibaşı'lığa Kiler'den gitme Köle Yusuf Ağa seçildi ve kimsenin beklemediği biçimde mabeyncilik de ona bağışlandı.

Hacı Ahmet Ağa'nın çırağlığı

Hasodabaşı lalası olan Hacı Ahmet Ağa aldığı için çırağlığı uygun görüldü ve uygun bir nânpare ile evine gönderilip yerine eski Şerbetçi Salih Efendi getirildi.

Mehterbaşı İsmail Ağa'nın çırağ edilmesi

Seferli odasındaki Mehterhane takımına bir kaç yıldır “zabit” olan (şef) ve zamanla saygınlığı biraz azalan Mehterbaşı Çavuş İsmail Ağa'nın zurnası fena ve musikisi övülmeye değer değilse de zaten kendisi de “Babay-ı âlem” ve yumuşak huylu bir âdem olduğundan kimse kendisinden bir zarar görmeyip herkes her yerde övgüsünü yapardı. Ancak bu sıralarda yaşlılık geldi ve o bakımdan çırağlığa layık görüldü. Açık olan “Mizan-ı harir Kitabeti” verildi ve ayrıca muhasiplik unvanı da bağışlanıp evine gönderildi.

Mehterbaşılık da keman gibi zurna çalan Çavuş İzzet Ağa'ya verilerek şan ve şöhreti artırıldı ve Mehter takımındakilerin kendisine saygınlığı sağlandı.

Topkapı Sarayı'na göç

Muharrem'in sekizinci günü âlemlerin şahının uğurlu ayağını Topkapı Sarayı'na basması insanlar arasındaki güvensizliği ortadan kaldırdı.

Topkapı Sarayı'nda Padişah'ın rikâp töreni

Topkapı'ya gelişin üçüncü günü göç rikâbı olup Bermeki huylu Sadrazam Derviş Paşa ile Şeyhülislam Halil Efendi Hazretleri'nin öğleden sonra Allah'ın Gölgesi'nin ayak tozuna yüz sürmeleri mümkün olup bir iki saat sonra ayrıldılar.

Eski Bostancıbaşı Abdullah Ağa'nın Ahırbaşılığa atanması

Otuz tarihinde Bostancıbaşılık'tan ayrılan ve sonraki yıl Sipah Silahtar-ağalığı'na atanan Abdullah Ağa bu kez mirahurluk göreviyle onurlandırıldı ve yakında daha büyük rütbelere çıkacağını Hasahır görevlileri de anladılar.

Tülbent Ağası Mustafa Ağa'nın çırağlığı

Yirmi beş tarihinde Kiler'den Hasoda'ya alınan ve orada tülbent ağalığı rütbesini kazanan Taşcızade “hezarfen” (bin fenden anlayan) Mustafa Ağa bilgiler meydanında tek ve resim yapmada ise benzeri bulunmaz ise de bu ölçüde nam salmak aynı zamanda felaket getirdiğinden gözleri göze geldi ve artık böyle şeyler yapmaya gücü kalmadı. Gittikçe artan görme zorlukları bütün isteklerinden vazgeçmesine neden oldu. Böyle sakat hale geldiğini Padişah duyunca kendisine o günlerde boşalan bir tevliyet verilerek gözler aydınlandı ve karanlıklara gömülen gönlü şenlendi.

(İlyas Ağa bundan sonra ondan açılan kadroya başkasının ve böylece açılan kadrolara kımillerin atandığını yazıyor.)

Başşarkıcı Şakir Ağa'ya Başmüezzinlik görevinin verilmesi

Sekiz yıldan beri müezzinbaşı olan ve beş vakit namazda şahın iltifatını kazanan Ceviz Emin Ağa, Hasoda yoluyla peşkir ağası olunca bu görevle müezzinliğin bağdaşamayacağı ezan perdesiyle (ezan melodisiyle) kulağına okundu. Ceviz'in uykusunun kaçtığı gizli öğrenildi. Bunun üstüne telaşı daha da artsın için Müezzinbaşılık şarkıcı çavuşlardan Şakir Ağa'ya vâdedildi. Mabeyn müezzinleri çok korktular, ama o arada mabeynciler müezzinlere:

—“Cami ne kadar büyük olsa, imam bildiğini okur demek ne sohbettir,” diyerek telaşlarını arttırdılar. Bu da “herif”e nimet oldu ve namazdan çıkılırken Padişah'ın kendisine iltifat etmesi herkesi şaşırttı. sonunda peşkirağalığı yolu görününce bu alaylar bitip seferülhayrın hayırlısı ile on beşinci güne rastlayan Cumartesi günü Şakir Ağa'ya Müezzinbaşılık müjdesi geldi ve Şakir Ağa bu müjde ile sevinirken selafi (Ceviz Emin Ağa) onu Hasodalı kılığında gördüğü anda akli başından gitti ve biniş peşkirağalığı için beş vakit rahatından olduğu günde on kez lânet eder oldu.

Başyazıcı Hamamîzade Mustafa Ağa'nın çırağlığı

Hazineihümâyûn'un Başyazıcısı Hamamîzade Mustafa Efendi'nin, Hazine kâtipleri ile arası soğuk ve araları bozuk olduğundan Başefendi kendini vehme kaptırmıştı ve “eskiden evli idi” denilmesi de yükselmesine engel gibi görüldüğünden çırağ olmayı istedi ve Silahtar İlyas Ağa da isteğine sahip çıkıp bu günlerde açılan Sultan Cami-i Şerifi kâtipliği ile Saray'dan çıkarıldı; ayrıca hocalık rütbesi verildi. Bundan sonra açılan beş basamak yazıcılığa sırasıyla Şükrü Efendi hazretleri, Sadık Efendi, Abdullah Bey atandı. Dördüncü yazıcılığa ise layık olmadığı halde Beşinci Yazıcı Hafız Sait Efendi hazretleri, Beşinci Yazıcılığa da Padişah'ın gulâmlarından Tayyar Efendi adında görkem ve saygınlık sahibi bir kişi getirildi.

Padişah huzurunda mevlit okunması

Bu mübarek yılda Rebiülevvel'in on ikinci gecesine rastlayan Salı gecesi Mevlit kandilleri yandı ve Topkapı Sarayı'nda mevlit cemiyeti kurulmasını “Padişah-ı âli nijad” (yüce soylu) istediğinden akşamdan sonra yukarı daireden Hasodalılar Silahtar Ağa'nın adamları ile birlikte deniz kenarındaki yüksek köşke gelip yüz sürdüler. Hemen mevlit okuyucular Padişah'ın ılık saçan huzurundaki kürsüye çıkıp bülbül sesli ağızlarını açtılar ve etkili sesleri ile mevlitten anlayanların, “Ah! Of!” diye feryat etmelerine neden oldular.

Mevlit tamamlandıktan sonra Silahtar Ağa ve Arzağaları saygı ile yer öpüp yukarı Saray'a döndüler. Ertesi gün Padişah alay ile Sultanahmet Camii'ne gidip orada yine mevlit dinledi, hesapsız sevap kazandı ve yüce ruhlu Peygamber'e olan bağlılığı arttı.

Mehtap Ethem Efendi'nin çırağlığı

Dört beş yıl önce başyazıcılıktan Hasoda'ya alındığını yerinde yazdığımız Mehtap Ethem Efendi'nin her şeyde yetenekli olduğunu ve kimyadan anladığını sezen bazı münasebetsizler Efendi aleyhinde Silahtar Ağa'ya çok sözler söylemeye başladılar. Dinine bağlı Silahtar'a, "Ethem Efendi denilen yadigârın Hırka-i Şerif hizmetinde nöbette olduğu gün bile içki içtiğini" söylediklerinde Ağa kızıp hemen o an Padişah'a durumu arzetti ve yüksek makamdan:

—“Bu kadar saygısız kimse Hasoda'mıza layık değildir. Üç yüz kuruş aylıkla Saray'dan çıkar,” diye emir geldi.

Bu durum iftiracılar övünme konusu oldu ve işi araştırıp soruşturmayan, gerçeği öğrenmeyenleri de günahkâr yaptı.

Rifat Bey'in Cündilikten ayrılıp şarkıcı Çavuş olması

Halden anlayan Padişah'ın çoğu kez Gülhane Köşkü'nü şerefletirmesi ağalara iltifat olduğundan her gün kendisinin gelmesi beklenir ve bu arada bir bahane ile huzura çıkmak övgü konusu olurdu. Bu münasebetle Rebiülevvel'in on yedisi olan Cumartesi günü özellikle adı geçen köşke teşrif ettikleri öğrenilince ağalar hemen ortaya çıktılar.

Önce bir kaç nöbet meşin tomakla vuruşsunlar diye emir gelince ellerinden geldiğince vuruştular ve Padişah'ın beğenisini kazandılar; iyi vuruşanlara da daha çok altın verildi.

Bundan sonra top oynamaları emredildi. İçlerinde ele avuca sığmayan cündiler bu konuda yaya iseler de kabadayılar karşıda karşıya top atmak için hazırlandılar; sağdaki ağalar sol tarafa gidip tarafların atıkları top bir hizaya geldi ve birbirleriyle alay edememeleri çekişmelerine son verilmesine neden oldu. Aralıkta ise güzel sesli bir ağanın şarkı söyleyerek karşı tarafa geçmesi kural gereği olduğu için bu münasebetle Hazineli cündilerden Rifat Bey'in sesinin güzel olduğu söylendiğinden herkes kendisini özendirdi. O da cündiliğin tehlikeli olduğunu kabul ederek hemen şarkıları çağırmaya başladı.

Rifat Bey o saat güftesi Vasıf Bey'in olan Başçavuş Sadullah Ağa'nın:

“Ey keremkân-ı Şeh-i âlicenap

şarkısını puselik makamında gelecek sorulara yanıt gibi okuyunca Padişah'ın beğenisini ve iltifatını kazandı; ve cündilikten ayrılarak çavuşluğa geçmesi irade edildi.

Ayrıca musikiye hevesli Tanburî Keçi Arif Ağa'nın acemisi Küçük Necip Ağa'nın tanburu, ondan başka Kiler'de her an ve zaman zaman öğrenmeye çalışanların en namlısı Hûri Ali Efendi'nin kemani da Padişah'ın huzurunda övüldü ve benzerleri arasında bunların “müstesna” oldukları kabul edilerek üçü birden çavuşlara aday olarak alınmaları hem şöhret hem de ustalarına övgü nedeni oldu.

Çuhadar Mehmet Ağa'nın çırağlığı

Bir iki yıldır bir kaç kez boşalan Şam Dizdarlığı bu kez yine boşalınca Hazine'deki çuhadarlardan Ağa Mehmet Ağa beklenmeyen bir biçimde istekli oldu ve çırağ edildi.

(İlyas Ağa bu münasebetle Ağa Mehmet Ağa'nın yaşam öyküsünü güncesine yazmış bulunuyor):

Küçük Hüseyin Paşa Malta yöresinde dolaşırken yakaladığı korsan gemilerindeki tayfalardan olan bu kişiyi tutsak etmiş. Tersane'ye getirmişler. Ama yüzünde iman güneşi parlıyormuş. İslâm dinini kabul eder etmez Darüssaâde Ağası Deli Bilal'in yanına vermişler. Onun aldığı önlemler derhal etkisini göstermiş ve adamcağız "küfür illetinden" (Hıristiyan olmaktan) kurtulmuş. Bundan sonra Enderun'a almışlar. Oradan, "Mısır meserretinde" (Vahabî'nin İstanbul'a getirilip idam edilmesinde) Padişah'a çuhadarlık etmiş (atının yanında yürümüş) ve bu hal iyi bir dindar olduğunu ve bu hizmetin mahşer günü terazisine konulacağını göstermiş. Bundan sonra kendisine Ağa Mehmet Ağa adı verilmiş. Çırağ buyrulduğu güne kadar da ömrünü dine vermiş. Arapça'yı güzel öğrenmiş iken ayrılmasına çocuklar üzölmüşler. Ama çok konuştuğu halde dili peltek olduğu için ne anlattığını pek az kimse anlayabilirmiş. Çocuklar bu yüzden huzurunda gülmekten kendilerini alamazlarmış. Bu yüzden ders vermeyi bırakıp çırağlık istemiş. Çırağlık istediği gün ise çocuklar başına üşüşüp helallaşmak istemişler; öyle ki ortalık düğün yerine dönmüş.

Sadrazam Derviş Paşa'nın azli, Ali Paşa'nın atanması

Otuz beş yılı Rebiülevvel'in on sekizinci Pazartesi günü Sadrazam Derviş Paşa Sadaret'ten ayrıldı ve Ispartalı Ali Bey Hazretleri'nin talihi Arslan burcundan doğup kendisi Silahtar İlyas Ağa tarafından Padişah'ın nur dağıtan huzuruna çağırıldı ve Hırka-i Saadet Dairesi içinde vekâlet hil'ati giydirildi.

Bahrî Mehmet Ağa'nın çırağ edilmesi

Hasodalı ağalardan cümdi emeklisi Bahrî Mehmet Ağa deryadil (geniş yürekli, izahat) bir adam olduğu için denizlerin ve karaların Padişah'ı kendisine bazen iltifat ettiğinden ve mabeyn ciritlerine çağıldığından herkes saygı gösterirdi ve itibarı ve saygınlığı çoğu kişiden fazlaydı. Ancak yaşlıca olduğundan çırağ olmak istedi. Silahtar Ağa kendisine uygun bir nânpare verip evine yolladı; yerine Caka Hasan Bey getirildi.

Kahvecibaşı Yusuf Ağa'nın çırağlığı

Beş altı ay kadar önce mabeyncilik unvanı ile Kahvecibaşılı'ğa getirilen

Köle Yusuf Ağa aceleci bir kişi olup Mabeyn'dekilerle anlaşılamadı. Bazı soğuk muameleler oldu; ve:

—“Beni çırağ etmezlerse ben kendime kıyar türden bir adamım,” demeye başladı. Bu durumunu sürdürdüğü için Silahtar Ağa bin kuruş aylık ayırarak çırağ eyleyip yerine Seyit Mehmet Ağa getirildi.

Hekimbaşı Behçet Efendi'ye Anadolu Payesinin (rütbe) verilmesi

Otuz iki tarihinde yeniden Hekimbaşılığa getirilen ve böylece Allah'ın Gölgesi Hazret'e tabiblik ederek hizmette bulunmak ve kendilerinin sevgisini kazanmak olanağını elde eyleyen babam durumundaki eliaçık büyük kardeşimiz Behçet Efendi hazretlerinin otuz beş yılı Şaban ayının üçüncü Perşembe günü Anadolu yüksek payesiyle onurlandırılması bu zavallı (ben)nın övgü duymasına neden oldu.

Topkapı Sarayı'nda Surre Alayı

Saltanat tarafından saygıdeğer Haremeyn ahalisine her yıl gönderilen Surre'nin Recep ayının on ikinci günü yola çıkarılması gerekmekteydi. Bu uğurlu yılda da gerekli düzenlemeler Darüssaâde Ağası tarafından hazırlandı. Günü gelince Padişah hazretleri köşkü şereflendirdiğinde Darüssaâde Ağası kürkünü giyip deveyi meydanda dolaştırdı ve Surre Eminî İrfanzade Efendi'ye teslim etti; hepsi yer öpüp yola çıktılar.

Bahariye Kasrı'na binişe gidildiği

Uğurlu bahar ayları sona ermekte olduğundan bu mevsimde “Bahariye semtinin sefası insan ruhunun gıdası (besini)” gibi olup Padişah bahar günlerinden yararlanmak için Recep'in on yedinci gününe rastlayan Nisari'nin on birinci Perşembe günü adı geçen yere gitmek istedi. Sultan binişi biçiminde gidilip Bahariye'ye yanaştıkları anda öğle namazına başlandı ve namaz cemaatle kılındı. Daha sonra Padişah deniz kıyısındaki canlı köşkü şereflendirdiğinde “Aleykeavnullah” sesleri göklere çıktı ve huzura dizilen ağalar yerlere kadar eğilerek temenna ettiklerinde (selam verdiklerinde) binişlere özgü olan şeyler birer birer yapıldı. Öğle vaktinden saat on bire kadar (ezâni) hepsi bitirilerek ikinci namazı da köşk içinde kılınarak akşam üstü İstanbul Sarayı'na varılması Padişah'ı övmek için bir vesile oldu.

Gönülaçan Beşiktaş Sarayı'na göç

“Mahz-feyz-i İlâhî ve tâli-i kuvve-i Hazret-i Padişâhi berkâtıyla” (Tanrı'nın nimeti ve Padişah'ın taliinin gücü ile) herkes nimetlere boğulmuş ve gamlar, kederler yitip gitmiş olduktan başka havalar güzelleşmiş, deniz

de sakinleşmiş iken Padişah, Beşiktaş gönülalan Sarayı'na göç buyurdular. Bu haber alınınca Hazine Kethüdası Emin Efendi hemen adı geçen köşkü döşeme işini yapıp bitirdi. Nisan ayının on sekizinci Cumartesi günü eşref saatle Topkapı Sarayı'ndan Beşiktaş Sarayı'na geçilmesi de herkes için sevinç ve neşe nedeni oldu.

Dolmabahçe Kasrı'nda rikâp töreni ve ok atışları

Dolmabahçe Sarayı'na geçildiğinin üçüncü günü saltanat binışı olup yüce görkemli Efendimiz saltanat günlerine özgü şatafatlı görüntüsü ile adı geçen köşke geldi ve Padişahlık sunneti olarak cemaatle birlikte öğle namazını kıldı. Peşinden yücelik mehtabı Sadrazam Ali Paşa hazretleri ile Şeyhülislam Halil Efendi hazretleri huzura girmek ve iltifatlarını kazanmak için beklediklerinden kendileriyle bir saat kadar görüştükten sonra beklenildiği gibi iltifatlar etti. Onların gidişleri sırasında bütün ağaların setlere doğru dizilmelerini kabul etti.

Padişah hazretleri daha sonra pehlivan güreşleri yapılmasını emrettiği anda meydan bir kaç çift güreşçiye dar geldi ve çoğunun çarçapık (çarçabuk) gücü tükenip hasımlarına yenildikleri görüldü ise de güreşlerin çabuk bitirilmesi zaten istenildiğinden Çantacı Rağıp Efendi paralarını verip daha renkli eğlencelerle vakit geçirilmesi istenildi. Bunun üzerine hemen nişan atmak için ferman çıkınca tufengi yamakları şishaneler ile (yivli tüfekler) testileri kırma gayretine düştüler. Ancak içlerinde Hazine'de Hanefi İbrahim Ağa:

*"Sad barek Allah de heman. / Yansın Adüv-vi bed keman
Bin pare oldu bu nişan. / Bu âteş-i suzanına"*

dercesine ilk atışta "şerefsiz nişanı perişan" etti. Tufengibaşı Yahya Beyefendi de onun gibi namalınca tüfek telaşesi tamamlandı. Yamaklar (tufengi) yerlerine gidince Padişah okçulara iltifat ettiğinden meydana Okmeydanı Şeyhi Binyüzcü Hafız Efendi çıktı. Herkesten bilgili olup kabzası yeryüzüne nam salmış olduğundan okunu attığı yere erıştirdiği görüldü ise de onu izleyenler o kadar başarılı olmayıp hava alamaz hale geldiler ve Hafız Efendi'nin sayhaları göklere çıktı. Bu nedenle peykçilerden Behçet Bey, Kara Molla ve Astarıcı İbrahim Ağa'nın belleri kırıldı ise de bunların gönülleri hoş ve talihleri açık olsun için her birine bir bahane ile güzel sözler söylendi ve pek çok bahşişler verildi.

Bu iş de bittikten sonra akşam üzeri dizginler Beşiktaş Sarayı'na çevrilerek geri dönüldü.

Hazineihümâyün hocası Ömer Efendi'nin Hacc'a gönderilmesi

Hazine Odası'nın hocası bilgin Akşehirli Hoca Ömer Efendi hazretlerine Tanrı'nın lütfu ile Allah'ın evlerini ziyaret etme olanağı çıktı. bu

nedenle bu kutsal yılda yola çıkması kararlaştırıldığından otuz beş yılı bağışlanma ayının sonunda Hazine agavatına veda edip hatırlarda kaldı. Onun yerine hocalık vekâleti ince bilginlerden Etmekçizade Ahmet Efendi'nin yetenekli sorumluluğuna aktarılıp Akşehirli dönene kadar kendisine vekâlet edeceği Şeyhülislam tarafından müjdelendi.

Şehzade Sultan Mehmet'in sevinçli doğumu

Şabanşerif'in beşinci gününe rastlayan uğurlar getiren mutlu Pazar günü saat beşe yakın (ezânî) yeryüzünün halifesi hazretlerinin seçili bir şehzadeleri ortalığı aydınlatarak dünyaya geldi ve soylu adına Mehmet denilerek inci yazılı sayfaların süsü oldu.

Çalışkan Padişah neşe yaymak için Mabeynihümâyûn'dan kalkıp hemen Çinili Köşk'e geldiklerinde kasrın üst katından serpecekleri altınları kapışmak için ağalar aşağıda bekliyorlardı ve Padişah'ın yiğit bakışları ne tarafa süzülürse herkesin eli de o tarafa uzanıyordu. Şöyle bir kaç tas dolusu altın serpilince o durumda altın kapanların sarıkları dağılıp kavukları yerlerde yuvarlanırken bu kez Silahtar İlyas Ağa hazretleri de hazırlanmış olan çeşitli malları serpmek için yer öptüğünden Hazine'den telli futalar içinde gelen çil paraları bekletmeden serpmesi para kapanları utandırdı.

Bundan sonra Padişah mehterhanelerin çalınmasına izin verdi. Ardından atılan toplanla doğum açıklandı.

O da bittikten sonra kol takımı ortaya çıktı. Dümtekle kopardıkları curcunalar insanı bıktırmaz olup içlerinde namılı taklitçi Kolbaşı İbrahim Pişekâr, yanındaki hilekârlarla her konuda sınav verip ve ağızlarına gelen saçma sapan lafları söyleyip durdular. Giysileri adamların ne mal olduklarını gösterdikten başka söyledikleri sözler de canlarını yaşatır olup böyle bir iki saat cinaslı (iki anlamlı sözler) sözler söylediler ki bunların benzeri olamazdı. Bunlardan Kolbaşı'nın yardımcısı ve kol takımından olan Cümüş Reis ise bunlardan daha nefis saçmalar yetiştirip herkesi neşelendirdi ve bu arada utanma perdesini ortadan kaldırdı.

Sonunda taklitçiler yerlerine gönderildi ve bu günden başlayarak yedinci güne kadar binişler ve rikâplar yapılmasından herkes hoşnut olup tek olan Yaradan'a teşekkürler edildi.

Galata Sarayı'na binişe gidilmesi ve Padişah'ın Galata Sarayı Enderunu'nu denetlemesi

Şehzade Mehmet'in doğumu münasebetiyle herkesin sevinmesini sağlamak ve duasını almak hayır sahiplerine düşen bir görev olduğundan övülmeye değer olan Padişah Galata Sarayı'nda ağaların gönüllerini yapmak istedi ve bağışlanma getiren Şaban ayının ikinci günü adı geçen saraya saltanat binişi emretti. Vakti gelince "Şehinşah-ı kevkeb ârâ süvâr-ı eseb istiğna" (yıldızları süsleyen şahlar şahı atına binerek) yüksek tonuz-

lu kapıdan çıkıp ve yanlarında sulak ve peyk ve çuhadarlar ve hasekiler oynarcasına şevk ve neşe içinde yürüyerek Dolmabahçe Meydanı'ndan geçerek Beyoğlu Caddesi'ne çıktılar. "Semti maksuda çıkar şimdi Galatasaray" Galatasaray şimdi istenilen yere çıkar deyimi hatıra gelince adı geçen saraya gidildi. Oraya girişte Galata Sarayı'nda olan ağalar huzura geldiler. Ancak uygun giysileri olmadığından çoğu "elvan gezi kaftanı" (renkli günlük giysi) ile ve başlarında çavuş yelkenlerine benzer, mukavva üzerine kırmızı çuha çekilmiş şibih külahlarla (külâhbenzeri) ile çıktılar. Halden anlayan Padişah bunların fakirliklerini gördü ve yapılan harcamaların savurganlığa gittiğini anladı. Ama maksadı herkesi birbiriyle iyi geçindirmek ve gerisini yakınlarına bırakmak olduğundan hemen aralarındaki tomak oyununu kendisinin ışık saçan huzurlarında da yapmalarını istedi. Ama ağalara oyunu kurallarına göre oynamaları gereği söylen-diyse de Enderun ağaları gibi "meşikleri olmadığından" (egzersizleri yokmuş) "bir takım kart ham halat herifler çat pat birbirlerine vurunca Padişah böyle can acıtan seyirleri insanlığa ve merhamet duygularına sığdıramadığı için bitirilmesine işaret etti.

Oyun bitince namılı Silahtar altın serpilmesine karar vermişti. Ancak serpilecek altınlar ve paralar (kapışılırken) bu fakirlerin üstlerinin başlarının paralanmasına neden olur diye vazgeçildi. Herkese eşit olarak onar rub'iye verildi (yaklaşık Ellişer bin lira).

Bundan sonra Galata yöresinde olan dost devletlerin elçileri tarafından örme frenk sepetleri içinde şekerlemeler gönderilmesi Padişah'ın çok hoşuna gitti ve bunları getirenlere iltifat eyleyip Bostancıbaşı Halil Ağa eliyle kendilerine pek çok bağışlarda bulundu. Gelen şükûfeleri (çiçekleri) yirmi gedikli çuhadar ile sultan saraylarına gönderdi.

Bundan sonra Galata Sarayı çalgıcıları Hünkâr Köşkü denilen yerin önüne getirildi ve bunların lavta ve kemençe ile söyledikleri tavşan şarkıları herkesin aklını başından aldı. O arada okunan şarkıların mucidi (kompozitörü) olan tanburî çavuşun "ruhunu şad ve ervahını berbat edeceği bezm-i meyde yâd ve belki her meykede de tâdad olunduğu" ruhunu mutlu ama ecdadının ruhlarını berbat edeceği ve içki meclislerinde yanımsanacağı ve belki bütün meyhanelerde konuşulacağı görüldü; dışardan eğlenceli ama içerden münasebetsizliklerden başka bir şey olmadığı anlaşıldı. Yine de bitiminde onlar da bağışlardan paylarını aldılar.

Bu da bittikten sonra ağaların kulaklarına kalkış haberleri gönderildi. O aralık Galata Sarayı ağalarının eskilerinden altı tanesinin Enderun'a alınarak üç odaya dağıtılmaları kararlaştırılarak gönülleri hoşedildi. Daha sonra Padişah hazretlerinin Beşiktaş'a geri dönmeleri yüceliğinin ve saygınlığının daha da parlamasına neden oldu.

Hattat Mustafa Efendi'nin çırağlığı

Eski Silahtar Ali Beyefendi'nin dairelerinde kendini ilme veren Hattat Mustafa Efendi'nin dâvudi (kalın, tok ses türü-bas) sesi âla ve ağlayan

neyi hepsinden iyi olduğundan başka güzel yazı yazmakta benzeri yoktu. Bu kez daha çok gelişmesi için Galata Sarayı'na gönderildi ve yetenekleri orada da görülünce Enderun'a alınması için dilekçe verildi. Bu dilekçe üzerine Silahtar Ağa'ya Mabeynihümayun'dan haberler gönderilip:

—“Böyle yetişmiş kişilerin Galata Sarayı'nda kalması doğru mudur?” diye sorulunca Silahtar Ağa Kapu Çuhadarı'nı gönderip kendisini getirtti ve o anda Mabeyn'e gönderdi. Önce ney çalması istenildi; o da acemaşiran makamında bir taksim yapıp olgunluğunu gösterdikten ve her nağmede becerisinin kabul ettirdikten sonra Padişah'ın huzurunda olan gönül ehli bazı kişiler:

—“Bu kulunuzun çaldığı nâyı (ney) gibi Neycibaşı değil Çalılı (?) bile çalamaz,” dediler; ve çavuş tarikatına (sınıfına) girmesini teşvik ettiler. Mustafa Efendi böylece Kiler'e çırağ edilerek mülazın (yardımcı) çavuş oldu.

Hazine Kethüdası'na Padişah'ın bağı

Hazine Kethüdası bilgin Emin Efendi hazretlerinin yaşı doksanı geçmiş olup bu yaşa vardıktan sonra evlenmesi mantıklı olarak doğru değildi. Öte yandan Padişah'ın bu kadar yakınında olanlara “evlenmek kaide (kural) ve böylece işi bitmiş erkeğe varacak karının da faide (yarar) göremeyeceği” düşünülürken Padişah'ın haremünde aşırı derecede güzel bir cihandeger cariyeye bulundu ve mükemmel cihaz (çeyiz)'la köşesine çekilen Hazine Kethüdası'na armağan edildi. Ayrıca Babiâli yöresinde eşyasıyla birlikte bir güzel konak da bağışlanıp evlendirildi ve herkes bu evlenmenin başarılı olmasını istedi.

Perşembe akşamı Ramazan'ın kanıtlanması

Otuz beş yılı Ramazan'ın Perşembe gecesi belirlendiği akıllı ve iz'anlı kişilerin kulaklarına gelince ertesi gün Saray hocalarından Çarşambavî Salih Efendi'nin dersine Padişah hazretleri de geldi. Sorular soruldu; yanıtlar alındı, sonunda tebliğci efendi dua edip daha ertesi gün hepsinin Allah'ın Gölgesi'nin ayak tozuna yüz sürmelerine izin verildi ve bu yöntemle sekiz gün dersler okunması din bilginlerini mutlu etti.

Padişah'ın huzurunda mevlit okunması

Ramazan'ın onuncu günü teravih kılındıktan sonra ilahi ısmarlandı. Mabeyn müezzinleri Müezzinbaşı Şakir Ağa ile tunç kapının hizasına sıralandılar. Kullarını seven Padişah onları görünce köşkten Şakir Ağa'ya seslenerek, “Şeremsar etme Hüdaya Ruz-u Mahşerde beni” (Tanrım beni Mahşer gününde utandırma) ilahisirtti okumalarını ferman eyledi. Sermüezzin Efendi de tiz perde (yüksek sesle) o temiz nutku okumaya çaba gösterdi. Yerine ve zamanına göre türlü sesler çıkararak okuyup

bitirdikten sonra selam verdi. O zaman ötekiler düzce (basit ilahilerden birkaç tanesini daha uzun uzun okumaya başlayıp takım takım topluca ilahiler dinlettiler. Biraz da hicaz makamındaki “Asuman-ı bi- sütun muallakeş. Kudret-i lâilahellahu” (Tanrı’nın kudretiyle yüksek gökler dayanak olmadan dururlar) ilahisi okununca bütün yürekler birleşti ve güzel sesli müezzinler bağışlar almasına neden oldu.

“Ahırcıbaşı Abdullah Ağa’nın Kaptanıderyalığa getirilmesi”

Ötedenberi devletin tersanesindeki ırgatlar ve Kürtler disiplin tanımadıklarından Tersane’de uygunsuzluklar çoğalmıştı. Bunların hepsi birbirleriyle arkadaş olup rezillik yapıyorlardı, ama kimi serkeş, kimi yigirmi beş (?) oldukları için üstlerine varılamıyordu ve bu yüzden giderek yüz bulmuşlardı.

Ağırbaşı “İskender temkin” Padişah bu köpek makulesinin bu çirkin durumlarını görmekten üzülmüyordu. Bunlar da güya yiğitliklerini kanıtlamak için Ramazanşerif’in sekizinci gününden beri Galata semtinde hesapsız tabanca ve tüfek atıyorlardı. Böylesine mübarek günlerde gösterdikleri saygısızlıklarının terbiyesi verilmek gerektiğinden Padişah’a çok bağlı bendelerinden Ahırcıbaşı Abdullah Ağa’ya Kaptanpaşalık verilerek kendisi Tersane’ye gönderildi.

O zaman, bu durup dinlenmek bilmeyen ve gece gündüz tanımayan haşeratın gözlerine uyku haram oldu. Bundan sonra reziller ve şakiler nerede görüldüyse perişan edildi. Geri kalanların terbiyesi konusunda da Kaptanpaşa’ya istediğini yapmak yetkisi verildi. Selefî olan Eğinli Hasan Paşa ise şimdilik Galibolu’ya gönderilip yeni bir göreve atanana kadar orada oturması istenildi.

Ahırcıbaşı (Mirahor) Bostancıbaşı Halil Ağa ve Bostancıbaşı ise Haseki Çengelli İbrahim Ağa getirildi.

Perşembe günü Hırka-i Şerif ziyareti

Eski kural gereği Ramazan’ın onbeşinci günü yüce Efendimiz Hırka-i Şerif ziyareti için İstanbul Sarayı’na geldi.

Bayram ve Yeni Saray’da muâyede töreni

Arife günü nimet dağıtan Efendimiz Beşiktaş Sarayı’ndan İslambol Sarayı’na gelip ertesi gün Babüssaâde önünde kurulan yaldızlı tahtı pırlıtısıyla şereflendirdi. Bütün devlet büyükleri gelip kutlama görevlerini yaptılar. Oradan büyük alayla Sultanahmet Camii’ne gidildi ve bayram namazı dokuz tekbir ile kılınıp sonunda gönülalan Saray’a dönüldü ve üç gün üç gece bayrama özgü törenler yerine getirildi.

Tüfengibaşı Yahya Bey'in Kütahya Deterdarlığı'yla çırağ edilmesi

Tüfengibaşı Yahya Bey hem çok hoş, hem de Padişah'ın sevgisini kazanmış bir kişi olup ayrıca herkesle iyi geçinir olmakla birlikte daha yüksek rütbelere çıkamamış, mabeynciliğe de alınmamıştı. Bu kez bu nedenle çırağlığını isteyince açık olan Kütahya Defter Eminliği'ne gönderildi.

Tüfengibaşılığa ise Şerbetçilik'ten Hasoda'ya alınan Salih Efendi'nin yeteneği belli ve şerbet ezmede ne kadar becerikli ise, tüfek atmakta da öyle olacağı düşünülüp kendisine bu görev verildi. Onun yerine de Ukala Süleyman Bey getirildi.

Göksu Kasrı'na binişe gidildiği

Şevvalişerif'in on sekizinci Perşembe günü Göksu'ya saltanat binişi olup Padişah öğleüstü o gönülaçan yeri şereflelendirdikten sonra hükümdarlara özgü davranışlarla bendelerine iltifatlar eyledi. Öğleden güneş batımı na kadar nice acayip zevkler ile vakit geçirildi. İkinci sırasında ağaların dinlenmelerine izin çıktı. İkindide hepsi Padişah'ın huzuruna çağırıldı. Devlet büyüklerinden ve kibarlarından gelen yemeklerin yenileceği bildirildi. Yemek sırasında saz çalınması gerektiğinden hemen muhasipler ve şarkıcı ve çalgıcılar sazlarını ellerine aldılar ve nefis yemekler yenmeye başlanırken sazlar da çalınmaya başladı. Müezzinbaşı Şakir Ağa'nın kardeşi Çavuş Mustafa Ağa keman taksimi yaptı, şarkıcı çavuşlardan Dellalzade İsmail Ağa da, "sesinin tonu keman gibi yüksek ve çıkardığı nağmeler ney sesi gibi temiz olmakla "Şair Rasih Efendi"nin:

*"Bir baktı ki sermest-i gazap çeşm-i siyehle
Deldi ciğerim hançer-i hunriz- nigehele
Ebrusu cefalar kılıcı gamzesi bünyal
Kim söyleşir artık bu kıyafette o şehle."*

.....

(Öfkeyle sarhoş olan siyah gözlere bir baktı ki
Kan döken bakışının hançeriyle ciğerimi deldi.)

güftesini ustaca okuduktan sonra bayatî makamda yapılmış güftelerden olan:

*Ey gonca söyle zahm-ı dilimden zebânım ol.
Ey çâk sine nusha-i şerh-i beyânım ol
Ey hûn-u dide men diyemem yâre derdimi
Sen rûz-uzerdim üzre gelip tercümanım ol.*

bestesini ahenk ile öyle okudu ki, yemeğin tadı arttı ve bitiminde taksimi yapanlara bağışlar çıktı. Bayatî faslı bittikten sonra "alkıç" (alkış)lar başarının göstergesi oldu ve ağalar yer öpüp huzurdan çıktılar. Saltanat sandallarına binilip akşam üzeri Beşiktaş Sarayı'na varılması da herkesi mutlu etti.

Hasodalı Hamit Ağa'nın çırağlığı

Yirmi yedi yılında Su Nazırlığı ile Hazine odasından çırağ edilen Çuhadar Emin Ağa, bu günlerde Tanrı'nın rahmetine erip bağışlanma denizine nail olduğu için Saray'da su damlası tükenen Hasodalı Hamit Ağa yüz suyu dökerek Su Nazırı oldu. Onun yerine mülazım hasodalılardan Nerdübanköylü Mustafa Ağa'nın geldiği işitildi ise de kendisinin kırklara karıştığı haremli selamlıklı bir sohbet oldu.

Hazinedarbaşı Mirasyedi Mustafa Ağa'nın ölümü

“Ta içerüde” Padişah'ın kapısını bekleyen akağaların büyüklerinden olan Hazinedarbaşı Mirasyedi Mustafa Ağa, Zilkade'nin yirmi sekizinci Perşembe günü fani insanlar âlemini bırakıp ruhlar sarayına göçtü. On-
dan açılan kadro dolayısıyla birçok tayinler yapıp Küçük Ahmet Ağa, Ağzı Eğri Süleyman Ağa, Osman Ağa ve benzerlerinin başına bela olan Kanuncu Abdurrahman Ağa yeni görevlere atandılar.

Mirasyedi Mustafa Ağa başlangıçta, “mazlum kedi” gibi görüldüğünden Sultan Selim'in Silahtarı İslam Ağa kendisini Padişah'ın huzuruna çıkarıp kaftan giydirdi ve Galata Sarayı Ağalığı'na atadı. Mirasyedi'nin davranışı o tarihten sonra değişti; oradaki üç beş yüz ağaya:

— “Beni eğlendirin,” demeye başladı. Hünkârî Köşkü'ne çıkıp paralar serpmesi de aklını oynattığını gösterdi. Ayrıca Padişah'ın köşküne oturup çalgı çaldırması ve kol oyununa varıncaya kadar bütün oyunları oynatması iyice delirdiğini gösterdiğinden koruyucusu olan Silahtar İslam Ağa işitince, gerçeği araştırdı ve cezalandırmak için önce rütbesi indirilerek bayağı akağalar gibi kapı beklettirildi ve böylece rezil edildi. Daha sonra durumunda düzelme olunca bağışlanıp, bu arada dine ve duaya düştüğü için Hazinedarbaşı'lık rütbesi verildi.

Sultaniye semtine binışe gidildiği ve müzik ziyafeti

Boğaziçi'ndeki mesirelerin sultanı demek olan Sultaniye kırına saltanat binışı olduğundan ağalar saat iki sularında Beşiktaş'tan kalkarak kancabaş kayıklarla oraya vardılar. Biraz sonra denizlerin ve karaların Padişahı şatafatlı bir biçimde öteden görüldü. Yol üstünde olan Rumeli ve Anadoluhisarları'ndan top atılarak sevinç gösterileri yapılması herkesi duaya zorladı. Sonra Sultaniye'ye varıp görkemle ve ululukla sandaldan çıkıp hazırlanan otaka (otağ, çadır) gittiklerinde hemen öğle namazı cemaat ile kılındı. O ara divan çavuşları “Aleyke-avnullah” duasını göklerle çıkardılar. Tatlı unvanlı ağalar öpüp huzurda emirlerini beklediler. Padişah hemen pehlivan güreşleri yapılmasına izin verdiğini îma etti. Bir iki saat kadar o “güruh-u mekruhu” (pis herifleri) izleyip keyfini çıkardıktan sonra tüfek atışları yapıldı. Peşinden herkesin dinlenmesine izin verildi. Herkes renk renk çadırlara çekilip bir saat kadar rahat

ettikten sonra Padişah yine gelmelerini emretti ve ağalar huzurunda eskisi gibi sıraya dizildiklerinde Padişah yöredeki yalılardan gönderilen yemeklerden bazılarını yiyebilceğini anlattı. O zaman musahipler ve çavuşlar birbirlerini mızraplarla dürterek sazlarını getirdiler ve hazır olduktan sonra yemek bitene kadar âdi (sıradan) şarkılardan bazılarını okudular:

*“Bir mecliste o yâr ile bulundum.
Neyleyim âh ta ciğerden uruldum”*

şarkısını Suyolcuzade Salih Efendi ile Neyzen Mustafa Efendi okudular. Onun ardından:

*“İşittim ey meh-i niyâzım
Geçer elbet bu niyâzım
Bilmezlikte açtım râzım
Şimden sonra neme lâzım.”*

şarkısını tahir puselik makamından okuyup:

*“Hiç elem çekmezidim sevseydin beni sen
Canımda can gibi beslerdim seni ben.”*

şarkısına varıncaya kadar okundu. Şarkılar tamamlandıktan sonra, verilen bağışlar hepsini mutlu etti. Kalkış belirtileri sezilince çalgıcılar huzurdan ayrılıp rikâp görevlileri koşup geldi. Padişah sandalına yalnız başına bindikten sonra Darüssaâde Ağası, Hazinedar Ağa ve iki tane sengi (zenci) musahip ve Padişah'ın kavuğunu taşıyan Hasodalı ağalar ve yirmi gedikli çuhadaların bostancı kayıklarına binmeleri akıl gözüne biraz acayip göründü. Bu konuda:

*Geçmiş zaman olur ki hayâli cihan değer
Köhne civan olur ki cemali bin civan değer.*

beytini yazmak uygun bulundu.

İbrahim Ağa'nın Kapıcılar Kethüdası olması

Padişah'ın tahta çıktığı tarihten beri herkesin işini görmek için başvurduğu Berberbaşı Giritli Ali Ağa, kardeşi İbrahim Ağa'nın Kapucular Kethüdası olmasına güç hal ile razı olduğundan oraya getirilmesini Padişah irade etti.

Kurban Bayramı ve Saray'da kutlama

Zilhicce'nin onuncu Pazar günü Kurban Bayramı töreni için Padişah İslambol Sarayı'nda hazırlanan yüce tahta şeref verip devlet büyükleri ve büyük bilginler ve öteki saygın kişiler gelip sonsuza kadar sürecek olan devletin teşrifatı (protokolu) gereği İskender namı Padişah'ın tahtının tozlarını öpüp isteklerine erdikten sonra Padişah, Sultanahmet Camii'ne giderek bayram namazını kıldı. Saray'a dönüşte istedikleri kadar koç kurban edilmesine mübarek elleriyle başlandı. Ondan sonra Bağdad Köşkü yakınına süsleyen Biat Köşkü'ne geçti. Enderun agavatı parlak

ve değerli, çeşit çeşit giysilerle gelip kutlama işini yaptılar. O zaman Padişah, Yalı Köşkü'ne gidip orada yapılması gerekenleri de ecdadına saygı belirtisi olarak tamamlayıp Beşiktaş'a döndü; bayramın geri kalan bölümünü istediği gibi geçirdi.

Ağaların alayı ve Nesib Efendi'nin öfkelenmesi

Koyu bağnazlardan Hazineî Nesib Efendi hiçbir tarıkata girmediğinden kendisiyle alay etmek isteyen bazıları Kâtip Tayyar Efendi'ye başvurup bir tuhaf söz bulmasını önerdiler ve:

— “Nesib'e ne tensib edersiniz?” (yakıştırsınız) dediler.

Tayyar Efendi de, arkadaş hatırından çıkamadığı için hemen oracıkta:

— “*Bâdenin yek medresin bir demde nuşeyler Nesib*

Kimseye vermez taab ne portakal ister ne sîb”

deriz, diyiverdi.

(İçkinin bir medresini(?) bir atışta içer. Nesib Efendi kimseye sıkıntı vermez, ne portakal, ne de elma ister.)

Nesib Efendi çok bozuldu:

— “Ben yasaklanan şeyleri yapmam,” diyerek selamı sabahı kesti.

Daha sonraları kafası fesada uğrayıp “âhır zaman Mehdi'si... (son zamanların Mehdi'si) olduğunu iddia etmeye başlayınca alıp akıl hastahanesine koydular.

* * *

Bin iki yüz otuz altı yılı (1820 - 1821) olayları

OTUZ altı yılı uğurlu ve talihli Muharrem günü olan Pazar'la başladı. "Padişah-ı kesir-ül mehâmid takdim-i tarih ve kasaid edenleri ihsan-ı avaid ve zevaid ile nail-i metalib ve mekasid ettiklerinin" (Kendisine pek çok teşekkür edilmeye layık olan Padişah tarihleri ve kıssaları anlatan kişilere gerekli gereksiz para vererek istediklerini ve maksatlarını karşıladığı) günün ertesi gün Çinili Köşk'te rikâp töreni yapıldı. Kaderi soylu Sadrazam Ali Paşa ile yüksek makamlı Şeyhülislam Hacı Halil Efendi gelip yüz sürerek yeni yılı kutladılar ve bu vesileyle bağlılıklarını yenilediler.

Serhenk Mustafa Ağa'nın çırağlığı

Hazine'de akıl cevherini aklına gelen şeylere ve zaman parasını tuhaf-lıklara harcayan Serhenk (çavuş) Mustafa Ağa, genç yaşta çırağlığını istedi ve amacına varmak için eline bir değnek alıp, kasitli biçimde topallayarak mabeyncilerin yanına gitti:

— "Ayağımın biri çift, biri tek oldu," diye sızlanıp yakındı. Ama yalanının gerçek olduğu bilindiğinden durumu kurtarmak için:

— "Aman yanlış sanıp günaha girmeyin," deyince bazı zevzekler kuşkulandı:

— "Vah... Eyvah... Şu eşek... Bu yolda çok zahmet çekecek," diyerek bir okkalı ekmek... ile çırağ ettirdiler ve bunu işiten dişi ve erkek... "Aferin köpekoğlu köpek..." dedikleri birkaç gün üç odada zevkli sohbetler ve alaylar konusu oldu.

Bazı eski ağaların Hasoda'ya alınmaları

Hırka-i Şerif hizmetlerini gören Hasoda'daki yardımcılar azaldıkça öteki odalardan oraya nakil işi Enderun'un eski yasası olduğundan Silah-tar Ağa Allah'ın Gölgesi'nin ayak tozundan izin alarak bazı ağaları Hasoda'ya aldı. (İlyas Ağa burada hangi ağaların hangi makamlara getirildiğini, sözgelişi Camçam Ahmet Ağa'nın Peşkircibaşı, Kibirli Ahmet Ağa'nın Başkullukçu olduğunu anlatıyor.)

Tepedelenli Ali Paşa'nın başkaldırması

Kırk yıldan beri vezirlik rütbesiyle Yanya Valiliği yapan Ali Paşa' dan

o yöre halkından yakınmalar olmakta ve kendisine uyarı mektupları gönderilmekte idi. Fakat Ali Paşa bunları küçümseyip zulmünü daha da arttırdığından hakkında eskisi gibi iyi düşünülmemeye başlandı ve bu arada onun şerrinden kaçan ve Osmanlı paytahtında (İstanbul)'da yerleşen kapıcıbaşı Paşo Bey'in evine kurşun attırması gibi küstahlıklara kalkışması artık iyice başkaldırdığını gösterdi. Bundan sonra hiçbir şekilde yola gelmeyeceği anlaşıldığı için isyancı vücudunun dünya sayfalarından kazınmasına kesin irade çıktı ve Bosna Valisi yüreği aydınlık Süleyman Paşa kapu halkı ve eyalet askeri ile varıp (Tepedelenli'nin) adamları ve yardımcıları kahredildi.

Çuhadar Hamdullah Ağa'nın çırağlığı

Kiler'de beğenilen ağalardan cümdi Çuhadar Hamdullah Ağa, Saray'da eski bir kişi olmadığı halde vücudu sitem taşlarına dayanamadığı için çırağlığını istedi ve araya Kahvecibaşı ile Enderun ve Birun'un her zaman sığındığı Berberbaşı Ali Ağa girerek Arnabutluk semtinde geliri yüksekçe bir timar ile çırağ edildi. Kader aynası, eskiler böyle ekmekle çırağ edilemezken ona böylesini sağlamakla birlikte, yılı dolmadan kendisini teker meker etti.

Ahırbaşı Halil Ağa'nın azli ve Bostancıbaşı İbrahim Ağa'nın atanması

Üç beş ay önce Mirahor olan eski Bostancıbaşı Halil Ağa'nın mevkiinden kibirlenerek sefahate (zevk, eğlence, savurganlık) döktüğü işitildiğinden azli kararlaştırılarak halen Bostancıbaşı olan Çengelli İbrahim Ağa Mirahor ve Kargılı Yahya Ağa da Bostancıbaşı oldu.

Hızırağazade Sait Bey ile taklitçi Aziz Bey ve Kemanî Ali Efendi ve Tanburî Necip Ağa'nın atanması

Kiler'deki ince şairlerden Sait Bey'in sesi hazin ve edası güzün (seçili) olduğundan çavuşlara mülazım yapılarak musiki öğrenmesi emredilmişti. O süre içinde bilgisi tamamlandığından beş on gün önce Fincancılar Kethüdalığı ile çırağ edilen Çavuş Mustafa Ağa'nın yerine Başçavuş olarak atandı. Taklitçi Aziz Bey, Kiler'de Kemanî Ali Bey ve Tanburî Necip Ağa ile birlikte çavuşların neşesine serağaz (başkanlık- şeflik) ve bundan böyle çalacakları incesaz oldu.

Topkapı Sarayı'na göç ve menzil rikâbı

Teşrinisânî (Kasım) girdiğinden beri kıyıların zevki kalmadığı belli olup artık havalara havadar (temiz ve bol havalı) demek ancak emirle olabile-

Bin iki yüz otuz altı yılı (1820 - 1821) olayları

OTUZ altı yılı uğurlu ve talihli Muharrem günü olan Pazar'la başladı. "Padişah-ı kesir-ül mehâmid takdim-i tarih ve kasaid edenleri ihsan-ı avaid ve zevaid ile nail-i metalib ve mekasid ettiklerinin" (Kendisine pek çok teşekkür edilmeye layık olan Padişah tarihleri ve kıssaları anlatan kişilere gerekli gereksiz para vererek istediklerini ve maksatlarını karşıladığı) günün ertesi gün Çinili Köşk'te rikâp töreni yapıldı. Kaderi soylu Sadrazam Ali Paşa ile yüksek makamlı Şeyhülislam Hacı Halil Efendi gelip yüz sürerek yeni yılı kutladılar ve bu vesileyle bağlıklarını yenilediler.

Serhenk Mustafa Ağa'nın çırağlığı

Hazine'de akıl cevherini aklına gelen şeylere ve zaman parasını tuhaf-lıklara harcayan Serhenk (çavuş) Mustafa Ağa, genç yaşta çırağlığını istedi ve amacına varmak için eline bir değnek alıp, kasitli biçimde topallayarak mabeyncilerin yanına gitti:

— "Ayağımın biri çift, biri tek oldu," diye sızlanıp yakındı. Ama yalanının gerçek olduğu bilindiğinden durumu kurtarmak için:

— "Aman yanlış sanıp günaha girmeyin," deyince bazı zevzekler kuşkulanıp:

— "Vah... Eyvah... Şu eşek... Bu yolda çok zahmet çekecek," diyerek bir okkalı ekmek... ile çırağ ettirdiler ve bunu işiten dişi ve erkek... "Aferin köpekoğlu köpek..." dedikleri birkaç gün üç odada zevkli sohbetler ve alaylar konusu oldu.

Bazı eski ağaların Hasoda'ya alınmaları

Hırka-i Şerif hizmetlerini gören Hasoda'daki yardımcılar azaldıkça öteki odalardan oraya nakil işi Enderun'un eski yasası olduğundan Silah-tar Ağa Allah'ın Gölgesi'nin ayak tozundan izin alarak bazı ağaları Hasoda'ya aldı. (İlyas Ağa burada hangi ağaların hangi makamlara getirildiğini, sözgelişi Camçam Ahmet Ağa'nın Peşkircibaşı, Kibirli Ahmet Ağa'nın Başkullukçu olduğunu anlatıyor.)

Tepedelenli Ali Paşa'nın başkaldırması

Kırk yıldan beri vezirlik rütbesiyle Yanya Valiliği yapan Ali Paşa' dan

o yöre halkından yakınmalar olmakta ve kendisine uyarı mektupları gönderilmekte idi. Fakat Ali Paşa bunları küçümseyip zulmünü daha da arttırdığından hakkında eskisi gibi iyi düşünülmemeye başlandı ve bu arada onun şerrinden kaçan ve Osmanlı paytahtında (İstanbul)'da yerleşen kapıcıbaşı Paşo Bey'in evine kurşun attırması gibi küstahlıklara kalkışması artık iyice başkaldırdığını gösterdi. Bundan sonra hiçbir şekilde yola gelmeyeceği anlaşıldığı için isyancı vücudunun dünya sayfalarından kazınmasına kesin irade çıktı ve Bosna Valisi yüreği aydınlık Süleyman Paşa kapu halkı ve eyalet askeri ile varıp (Tepedelenli'nin) adamları ve yardımcıları kahredildi.

Çuhadar Hamdullah Ağa'nın çırağlığı

Kiler'de beğenilen ağalardan cümdi Çuhadar Hamdullah Ağa, Saray'da eski bir kişi olmadığı halde vücudu sitem taşlarına dayanamadığı için çırağlığını istedi ve araya Kahvecibaşı ile Enderun ve Birun'un her zaman sığındığı Berberbaşı Ali Ağa girerek Arnabutluk semtinde geliri yüksekçe bir timar ile çırağ edildi. Kader aynası, eskiler böyle ekmekle çırağ edilemezken ona böylesini sağlamakla birlikte, yılı dolmadan kendisini teker meker etti.

Ahırbaşı Halil Ağa'nın azli ve Bostancıbaşı İbrahim Ağa'nın atanması

Üç beş ay önce Mirahor olan eski Bostancıbaşı Halil Ağa'nın mevkiinden kibirlenerek sefahate (zevk, eğlence, savurganlık) döktüğü iştirildikten azli kararlaştırılarak halen Bostancıbaşı olan Çengelli İbrahim Ağa Mirahor ve Kargılı Yahya Ağa da Bostancıbaşı oldu.

Hızırağazade Sait Bey ile taklitçi Aziz Bey ve Kemanî Ali Efendi ve Tanburî Necip Ağa'nın atanması

Kiler'deki ince şairlerden Sait Bey'in sesi hazin ve edası güzün (seçili) olduğundan çavuşlara mülazım yapılarak musiki öğrenmesi emredilmişti. O süre içinde bilgisi tamamlandığından beş on gün önce Fincancılar Kethüdalığı ile çırağ edilen Çavuş Mustafa Ağa'nın yerine Başçavuş olarak atandı. Taklitçi Aziz Bey, Kiler'de Kemanî Ali Bey ve Tanburî Necip Ağa ile birlikte çavuşların neşesine serağaz (başkanlık- şeflik) ve bundan böyle çalacakları incesaz oldu.

Topkapı Sarayı'na göç ve menzil rikâbı

Teşrinisânî (Kasım) girdiğinden beri kıyıların zeyki kalmadığı belli olup artık havalara havadar (temiz ve bol havalı) demek ancak emirle olabile-

ceğinden mutlu Padişah hazretleri Topkapı'ya göç etmek istedi ve bu Rebiülevvel ayının haftası olan pençşembe (Perşembe) günü eşref saatte uğurlu ayaklarını oraya basmaları ile her taraftan atılan toplar İstanbul ahalisine neşe ve sevinç sermayesi oldu. İki gün sonra rikâp töreni yapılarak kaderi yüce Sadrazam Devletlû Ali Paşa ile eliaçık, makamı yüksek Şeyhülislam Hacı Halil Efendi, Padişah'ın ayak tozuna yüzler sürüp iltifatını alıp övündüler ve dönmelerine izin verildiği saate kadar orada kalmaları ise Tanrı'nın bir lütfu oldu.

Padişah huzurunda Mevlit okunması

Rebiülevvel'in onikinci gecesı âdet olduğu gibi Padişah huzurunda Mevrit okunup ertesi Pazartesi günü de Sultanahmet Camii'nde okunması de lâzım-ı melzûm (mevrit okunması ve mevritin Sultanahmet Camii'nde okunması gerekli) olduğundan böylece yerine getirildi.

Tayyar Efendi'nin Ekmel Bey'in şiiri ile alay etmesi

Hazineihümâyun ağalarından Ekmel Beyefendi yazdığı şiirleri çok anlamlı bulup herkese gösterdikte onlar da alay olsun için beğenip övmekte ve kendisi de bu söylenenleri ciddiye almakta idi.

—“Canım Beyefendi, şu oynak güftenizde hiç tat bulamadık,” diyenlere karşı “mâna şairin karnındadır” demeye de gücü yetmemesi alay konusu olurdu. Örnek olarak boş şiirlerinden biri buraya yazıldı:

*Giymiş serapa hil'at beyza-yı berf
Dikmiş libas-ı mai şimdi reşte serma*

.....

(Dağlar baştan başa kardan beyaz giysilerini giydiler.
Şimdi kış soğuk ipliklerle mavi elbisesini dikeyor.)

Kâtip Tayyar Efendi bu şiire nazire yaptı ve:

—“Bizim güfte sizinki kadar benzersiz olmadı,” dediğinde Ekmel Bey'in inanmış olması buraya yazılmaya değer bulundu.

*(Kâtip Tayyar Efendi'nin naziresi)
Bir nazar kıl arza kim temkin ile buldu şeref
Zatına şayeste oldu hil'ati beyaz-yı berf.*

...

(Toprağa bir bak. Ağırbaşlı oldu ve onurlandı.
Böylece kendisine beyaz kardangiysi yakıştı.)

Aslında Ekmel Bey'in yeri yüksek ise de şiirleri sakat olduğundan bir kaç yıl önce, “Mir Ekmel. Ekmel Afişte” diyerek yazdığı beyitten ben fakir, o güzel deyimi alıp biraz da “lakırdı” ekleyerek bir şiir yazdığım için aramız şekerrenk oldu. Yazdığım şiiri, arkadaşımızın par-

lak şiirlerinden ne kadar daha değersiz olduğunu göstermek için buraya yazdım:

*Hiç tabiat yok mu sende Ekmel-i aşifte dil
.....?... nedir yaptığın hep şiir-i nâ-mevzun bil!
Zevk ise söyle muradın etmeyim tezyif seni
Yoksa gerçekten şiirse yazdığını şimdi sil
Bu cahil lafzı tecessüm etse âlemde eğer
Zat-ı ulyânız için olmazdı kat'a kıl-ü kal
Hatıra geldikçe eş'ârın güler canım sana
Canım Ekmel Beyefendi eksik olma bunca yıl
Muhtasar yani mufasssal Ekmel-i aşiftedil*

Sonunda bu anlamsız saçmalamaların kendisi de farkına varıp bozuldu ve:

—“Artık ben de sizi hicvetmeye mecbur ve ne söylesem mâzurum.” diye bir parça öfkelenildi ise de çarçapık bağışlaması alaycıları için teşekküre neden oldu.

Akşehirli Ömer Efendi'nin Hacc'dan dönüşü

Geçen yıl “Beytullah”a giden ve hayır duası için nerede olsa gerekli olan Hazine hocası Akşehirli Ömer Efendi hazretlerinin Rebiülsânî ayında İslambol'a gelip eskisi gibi yüksek bilgiler yaymaya başlaması yerinde oldu.

Çuhadar Ağa'nın büyük nânpare ile çırağ edilmesi

Padişah'ın yakını olan kişilere ayrılan Voynuk Beyliği bu günlerde açıldı ve dört yıla yakın bir süredir Çuhadar Ağa'lık görevini yapan Tuğlu Mehmet Ağa bu nânpare ile çırağ edildi. Yerine rikâptar, şair ve bilgili “Koyunyemez” diye tanınan ve “Arif agâh-ı sarhoş ve vakıf-ı esrâr-ı mest” (Arif sarhoşların halinden anlar ve gizlerini bilir) diyen Arif Ağa getirildi. Rikâptarlığa ise zamanın üstadı olan ve eserlerini herkesin övdüğü Tülbent Ağası Rasih Efendi geldi. (İlyas Ağa bu suretle sıra ile açılan çeşitli görevlere Abdurrahman Ağa, Türk İbrahim Ağa, Emin Ağa, Matrak Mehmet Ağa ve Şakir Ağa'nın atandığını yazıyor.)

Kato Hasan Ağa'nın silahşor unvanı ile Enderun'dan çıkarılması

Üç dört yıl önce Şam Dindarlığı ile Enderun'la umut bağları koparılan Kato Hasan Ağa'nın saraydan ayrılmadan evlenmesi şeriata aykırı değilse de Enderun yasalarına karşı olduğundan zavallı cündilikte söz sahibi ve çuhadarlıkta kıdemli olduğu halde kuru silahşorlukla Saray'dan çıkarıldı. Kato Hasan Ağa böylece haksız yere cezalandırıldı ve yirmi altı

yıllık bıçaklı eskisinin “haşk-i nâna muhtaç bırakılması artık ahirette hesabı görülecek bir dava oldu.”

Musahip Tanburî Zeki Ağa'nın Midilli'ye sürülmesi

Padişah'ın muhasibi Tanburî Zeki Ağa, galiba saygıdeğer eşi tarafından şikâyet edilerek gurbet hastası yapıldı ve kış kıyamette deniz korkusu içinde Midilli adasına sürüldü.

(Bilindiğine göre büyüklerden birinin yakını olan hanım dövüldüğü için şikâyet başvurusu yapmıştır. İlyas Ağa olayın bu ayrıntısını vermiyor.)

Zaman ve durum gereği Sadrazam'ın ve Şeyhülislam'ın azli

Herkesin bildiği gibi nice yüzyıllardır Osmanlı Devleti, yönetimindeki ülkelere egemen olup nereye asker gönderse Allah'ın lütfu ile galip geldiği güvenilen tarihlerde yazılı iken bu aralık bazı haydutların ve kötü düşüncelilerin dürtüleri ile akılsız insanların saygı ve itaât dairesinden çıkmaya kalkıştıkları işitildi. Hemen durumun incelenerek fesat kaynağının derinliklerine inildiğinde bu durumun gizlenmesi ya da açığa çıkarılmasının hangisinin doğru olduğu tartışılıp bir çok soru ve yanıtlar alınarak hâlâ büyük emaneti elinde tutan Veziriâzam Ali Paşa ile güçlükleri çözen Şeyhülislam bunlara çare bulamadıkları için önce ağırbaşlı vezir görevinden alındı ve Gelibolu'da oturması emredildi. Sonra Çerkes Halil Efendi de Karahiser-ı Sahib'e, sahipsiz olarak (eşinden ayrı olarak) gönderildi.

Şeyhülislamlığa Yasincizade Mevlâna Abdülvehhap seçilip davetine Serdestari (Sarıkçıbaşı) Halâvet Ahmet Ağa gönderildi. Arpa Emni İzmirli Salih Ağa ise geçici olarak Sadrazam vekâletine uygun görüldü. Mührühümayun da Çıldır Eyaleti Mutasarrıfı bulunan Benderli Ali Paşa hazretlerine gönderilip devlet işlerinin başına geçmesi bildirildi.

(Bilindiği gibi bu azilleri Halet Efendi istemiştir.)

Bazı Enderun ağalarına haklı olarak çuhadarlık verilmesi

Ötedenberi Padişah'ın rikâbında yürüyen çuhadarların yardımcılarını azaldığı için üç odadaki ağalardan çuhadarlığa yaraşanlardan bazılarının o kadroya alınması düşünülmekte olup konunun Padişah'a açılması ilgililere anlatılmıştı. Bu kez on sekiz kişinin çuhadarlığa atanması izni çıkınca ağalar çuhadarlık görevine atanıp muratlarına erdiler (İlyas Ağa bu ağaların adlarını teker teker yazıyor. Sözelili Aşkar Ali, Şemsi, Kızıl Emin, Kalyoncu Bekir, Türk Emin... vb gibi).

Eski Şeyhülislam Halil.Efendi'nin ölüm haberinin gelişi

Saygınlığı yüce Şeyhülislamlık'tan alınıp acele Karahisar-ı Sahip kenti-

ne gönderilen Çerkez Halil Efendi sürgün yerine vardıkdan sonra hazırlanan konağa girer girmez inme gibi bir şey gelip beş on gün içinde ölüm meleğinin pençesine düştüğü ve can parasını verip yaşam kaygı ve eziyetinden kurtulduğu öğrenildi.

(Adı geçen yüce bilginin yaşam öyküsü):

Bin yüz yetmiş birde tahta çıkan makamı cennet sultan Mustafa Han hazretlerinin kerimleri ismetlû (namuslu) Hibbetullah Sultan hazretlerine alınan bir Çerkez dadının memleketinde kalan küçük oğludur. Cennet gibi Saray'a alındığı halde her gün vaktini ah ve vah ile geçiren, özellikle sultanı emzirirken bile ağlayan dadının halini bilenler zamanın Padişahı'na durumu anlatmışlar ve her ne kadar Çerkez havalisi Osmanlı mülkü içinde değilse de Padişah'ın bakışları taşı etkilediği ve yarım gözle bakmaları dünyanın dörtte birine istediğini yaptırdığı için oraya adamlar gönderilip dadının anlatışı üzerine kısa zamanda çocuğu bulup Saray'a getirmişler ve o masum da o günlerde doğan Sultan Selim ile birlikte olmuş. Daha sonra Sultan Mustafa Han gözden yitince Halil'i Harem'den Hazine'ye göndermişler. Orada on beş yıl, Sultan Hamit döneminde Selim'den uzak kalmış olduğundan tesellisi mümkün olmayan üzüntülere boğulmuş. İki yüz üç yılında Sultan Selim tahta çıkınca Hazine Kethüdalığı'na getirilmiş olup Sultan Selim her konuyu onunla görüşür olmuş. On üç yıl sonra Halil Efendi Galata Mevleviyeti ile Saray'dan ayrılmış. İlmiye (binginler) sınıfına girmiş. On sekiz yılında Mekke-i Mukerreme payesi verilmiş. Beytullah'a yüz sürmüş. Dönüşte Anadolu Kazaskerliği'ni, yirmi dörtte Rumeli Payesi'ni almış, otuz beş yılı Zilka'de ayında Şeyhülislam olup Enderun halkına övgü sağlamış ve yirmi aylık görev süresinde adaletle aykırı hiç bir hareketi görülmemiştir. Kendisine yakıştırılan suç dolayısıyla Karahisar Sahibe "sahibesiz" gidüp arkasından Bursa'ya götürdükleri Hoca hanımı orada amanvermez celladın herçe bad abad (ne olursa olsun) ettiğini işittiği anda canını verdi. Karahisar'daki Gedikpaşa Camii'nde toprağa verilmiştir. (Halet Efendi Halil Efendi'nin eşini büyüculükle suçlayıp öldürtmüştür.)

Bostancıbaşı Gargılı Yahya Ağa'nın azli-Haseki Kadri Ağa'nın atanması

Üç dört ay önce Bostancıbaşılığa getirilen Gargılı Yahya aklınca zengin olmak için her gün kuşcu ve terkeci gibi maiyet memurlarını sık sık azletmekle sıkıştırıp fazla para alıvermek istediği anlaşıncı Sultan katında azline karar verildi ve yerine Haseki Kadri Ağa getirildi.

Benderli Ali Paşa'nın Sadrazamlığa gelişi

Kırk gün önce Sadaret'e çağrılan Çıldar Valisi "Vezir-i şîrnazir" (aslan görünüşlü Vezir) Benderli Ali Paşa hazretlerinin beş on kişilik

adamları ile ılgar edip İznikmit'e (İzmit) vardığı haber verilince Silahtar İlyas Ağa karşılamaya gitti. Kartal yolundan Üsküdar'a gelip Harem İskelesi'nde bekleyen Bostancı kayığına binerek Yalı Köşkü'ne yanaştığı görüldü. Oradan çuhadar ağalar tarafından Silahtar Ağa Köşkü'ne gitmesine izin verildi ve sonra Şeyhülislam Yasincizade Efendi ile birlikte Hırka-i Şerif'te Padişah'ın yanına gitti. O kutsal yerde Padişah'ın mühürünü alınca Hasodabaşı Hüseyin Ağa tarafından hazırlanan samur kürk giydirilerek devlet umuru kendisine teslim edildi. Bu iş bitirildikten sonra Şeyhülislam'a da beyaz kaplı samur kürk giydirilerek ikisi birden Babıâli'ye gönderildi.

Büyük İmam Emin Efendi'nin vefatı - Zeynelabidin Efendi'nin atanması

Otuz tarihinde büyük imam olan Burusavi Emin Efendi "Geri gel" sesini duyar duymaz "Lebbeyk" dedi ve sesi sedası mihraplardan ve minberlerden kayboldu. Yerine "kassam-ı fekahet iktisam" (miras dağıtımında fıkıh hükümlerini bilmede uzman olduğu anlaşılıyor) Aşir Efendi getirildi.

Benderli Ali Paşa'nın azli

Allah'ın takdiri, dokuz gün önce Sadrazamlık'la saygınlığı arttırılan Benderli Ali Paşa'nın keyfine göre hareket ettiği ve devlet büyüklerini küçümsediği, yerinde kalması yanlış olacağı için "işbu Receb-i ter aceb" (acayıplik dolu Recep ayı) yirmi yedinci Cumartesi günü azledildi. O gün rikâp ismarlanarak Darüssaâde Ağası Hafız İsa Ağa aracılığı ile mührühümâyun elinden alınarak sesi çıkmayan (işitilmeyen) Kıbrıs adasına kovulup uzaklaştırıldı. Yerine sadaret kaymakamlığında kırk gün kadar yetenek gösteren İzmirli Salih Paşa getirildi.

(Ali Paşa'nın azli ve daha sonra öldürülmesi, Halet Efendi'nin isteği ile olmuştu.)

Hazine Kethüdası Emin Efendi'nin ayrılışı- Kıbrıslı Emin Efendi'nin gelişi

Otuz yılında Hazine Kethüdası Sadullah Ağa'ya Kaftancılığa otuz iki de Şehzade lalahına otuz üç yılında İlyas Ağa Silahtarlığa yükselince Hazine Kethüdalığı'na getirilen Padişah'ın yakınlarından ve bilginler sınıfından Emin Efendi, Padişah tarafından çok beğenildiği, tutulduğu ve saygı gösterildiği için ilerlemiş yaşına bakılmaksızın Hazine'deki işine devamı uygun görülmüştü. Ancak Emin Efendi yaşlanıp gittikçe ağırlaşan işlere yetişemediğinden evine çekilip dinlenmesi ve hayır duasını yapması gerekli bulundu. Cumartesi günü Galata Sarayağalarına kaftan akçesi götürüp ikindi vakti dönerken Yalı Köşkü'nünden geçip Mabeyni-hümâyuna gitmek üzere at çekildiği sırada Silahtar Ağa'nın Sofalısı hafız önüne geçip ayıklı olarak çırağ edildiğini müjdeledi. Yüzünün rengi

değişmeyip “Pekâla” dedi ise de yine de etkilendi ve Mabeynihümâyuna gitmekten vazgeçip kendisini teselli ederek Yukarı Saray’da Hazine Kethüdası yerine döndü ve halefinin gelmesini bekledi. Bu sırada Hasodalı ağalardan eski Başyazıcı Kıbrısî Emin Efendi Hazine Kethüdalığı’na atanıp Padişah’ın nur saçan huzurunda yetenekli bedeni giysi ile süslendirilip Hasodabaşı Hüseyin Ağa’ya katılarak Hazine’ye gönderildi. Halef selef birbirlerini onurlayacak sözleri söyleyip Hazine kapısı önüne geldiler ve orada mühür Kıbrısî Emin Efendi’ye verilerek iki taraf birbirlerini kucaklayıp öptükten sonra konağına yenisi de Mabeyn’e gitmeyi devlet (ikbal, mevki) ve servet sermayesi bildiler. Kıbrısî Emin Efendi’nin yeri ise mülazım Hasodalılar’dan Şeyhzade İbrahim Bey’e “teveccüh” ve mirimumaileyh bu vesile ile *tenezzüh* eylediği *tefevvüh* olundu

(Görev İbrahim Bey’e verilince, o da yola çıkmış, başkaları da bu konuyu konuşmuşlar.)

Topkapı Sarayı’ndan Surre çıkarılması

Otuz altı yılı Surre emaneti eski Defterdarı -şikkı evvel saadetlû Yusuf Efendi’ye verildi. Yöntemine uygun olarak Recep’in on ikinci gününe rastlayan Cumartesi günü kendisi Topkapı Sarayı’na çağırıldı. Surre Darüssaâde Ağası Hafız İsa Ağa tarafından kendisine teslim edildi. Öteki ayrıntılar da yerine getirildikten sonra yerleri öpüp gittikleri Tatlı Endurun Olayları’na yazıldı.

Dürrizade Efendi’nin Saruhan sancağına sürgünü

Yüz yıldan beri Şeyhülislamlık makamını dolduran Dürrizade ailesinin sonuncusu eski Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Molla hazretlerinin azametli davranışını hazmedemeyen düşmanları dedikodu edip sürülmesi ne neden olduklarından Recep ayının on yedinci günü Manisa’ya gönderildi.

Kütüphane hocası Sait Efendi’nin Şam’a gitmesi

Saray’ın kütüphanesinin hocası Çıharşenbeli (Çarşambalı) “okumuş kişilerden” Sait Efendi hazretleri çoktan beri dünya isteklerinden elini çekip “nefsi ammare ile mücadeleyi efdal-i âmal bildiğinden” (doğal ve kötü dürtülerle savaşmayı işlerin en erdemlisi olarak bildiğinden) emekliliğini istedi ve İstanbul’dan ayrılıp önce Hacc’ı-Şerif’i ziyaret ve peşinden cennet kokulu Şam’da “Şam-ı Cennetmeşam” ahiret yolculuğu öğrenimi yapmak niyetinde olduğu anlaşıldı.

Kütüphane hocalığı ise Akşehirli Omer Efendi hazretlerine verildi. Hazine Hocalığı’na da Etmekcizade Ahmet Efendi, Galata Sarayı Hocalığı’na da Eğinli Hoca İbrahim Efendi getirildi.

Gülhane Meydanı’nda tomak oyunu

Şabanşerif’in on birinci Pazar ertesi günü hava çok güzel oldu ve

Padişah Gülhane Köşkü'ne gelip Enderun ağalarını oraya getirtti; ve parıltılı huzurlarında tomak oymamalarını izlemek istemesi tomakçıların akıllarını başlarından aldı. Sonunda baş olan ve tomakbazlık fenninde eşi, akranı olmayan cümdi Hasan Efendi kendisi gibi kurnaz beş on "bâlapervaz" (yüksek atan) tomakçı ile anlaştı. Tomak oyununda tomak insanın sırtından başka tarafa vurulmamak gerekirken bunlar kelle kulak birbirlerine gırıştılar. Seyredenler dehşete kapıldıklarından bitirilmesine işaret kendilerine de bekledikleri bağışlar verildi. Aslında bu kadar canlarına kıymaları cahilliklerinden diye düşünüldü. Bundan sonda cirit atılmasına ferman çıktı ve kazanana donanmış bir at bağışlanacağı açıklanınca hepsi meydana çıktılar ve cirit atılırsa da Kilerli Köle İsmail Ağa'nın cirdi istenilen yere vardı; bazıları üzüldü, bazıları aldırış etmez göründüler. Daha sonra "iki zarif herif" Musahip Hayali Sait Bey'le Abdi Bey, Padişah'tan izin isteyip bir saat kadar konuşup herkese neşe verdiler. Onları dinleyenlerin kimisi Hayali Sait Bey, kimisi de Abdi daha tuhaf dediler.

Kıyısarayı Beşiktaş'a göç

Nisan'ın on yedisi ve Şaban'ın yirmi birinci Pazar günü Padişah'ın Beşiktaş Sahilsaray'ına (kıyı sarayı) geçeceği anlaşıldığından o gün eşraf saatte nimet dağıtan Efendimiz'in başarıyla teşrif etmeleri gerçekten emeller besleyenlerin hatıralarının şenlenmesine neden oldu.

Dolmabahçe Köşkü'nde rikâp töreni

İçinde bulunulan ayın yirmi dördüncü günü Dolmabahçe Köşkü'ne rikâp ismarlandığı için ayna yüzlü kişilerin çoğu Padişah'tan feyzalmak için kendisini beklediler. Kadirbilen Padişahı bunu anlayınca tam saat beş sularında şöyle öğle üzeri saraylarından çıkıp alınlarında parlayan nurla herkesi mutlu ettikten sonra kusra geldi. Namaz kıldı. Duayı dinledi. O sırada benzeri olması mümkün olmayan veziri devletlü Salih Paşa ile kerametlü Şeyhülislam Abdülvehhap Efendi hazretleri yüz sürdüler. Sonra gitmelerine izin verildi.

Peşinden hemen pehlivan güreşleri seyredildi. Her ne kadar bir kaç çiftin toz toprağa bulanmaları boş bir şeyse de seyircilerin çoğu sevdikleri için çaresiz bir kaç saat birtakım "pehlivan-ı daltaban-ı galtabanı" (kal-tabanı) seyretmek zorunlu oldu. Çantacı Ragıp Efendi paralarını verdikten sonra kasrıhümâyunun hizasına dikilmiş olan testiye kırmaya hazır olanlar kurşunu nişana vurmak bağış almaya neden olacağından Hazine Çakırsalanı Sultanzade Raşit Bey ile Kesedarzade Ata Bey testiye kırıp iltifata layık görüldükten sonra kalkış alâmetleri belirdi ve hemen yücesoylu Padişah'ın kır atına binip Saray'a dönmesi mutluluğa vesile oldu.

Yücesoylu Şehzade'nin ılık saçan saç traşının yapılması

Âlemin (herkesin) ruhu ve insanoğlunun güvenliğinin nedeni olan

ulu Padişah ve yüce şahlar şahı Efendimiz'in saygıdeğer şehzadelerinden soylu Sultan Abdülhamit Efendimiz'in yaşı sekize vardı ve yüksek cevherli babasının yüreğine oğlunun ilk mürüvvetini görmek isteği düştü. Şehzade'nin traş olması için eşref saat bulunup ilk traşı Efendimiz'in Berberbaşısı olan Mabeynci Ali Ağa yaptı. Ali Ağa önce besmele ile başlayıp sonra da şenlikler yapılması uygun görüldü ve Şehzade hazretlerini ışık saçan traşı hünerli berberbaşı ile Sadrazam hazretlerine gönderildi. O da pek çok teşekkür ettikten başka Babıâli görevlileri ve bütün halk şenliklerin hiç bir zaman eksilmemesi için hazırladıkları dilekçeyi şanlı Ağa'ya verdiler ve büyük saygı gösterileri ile Allah'ın Gölgesi'nin ayak tozuna gönderdiler.

Bundan sonra Şehzade'nin sürekli traşı için, daha önce berber ağaların karşı çıkmalarına rağmen Enderun'dan alınan Türk Mehmet Ağa adında bir "berber-i derbeder" aslında kötülüklerle dolu olduğu halde Şehzade berberi yapıldı. Bu durum ise herifi serseri yaptı ve çok geçmeden berberbaşı olmak için ortank karıştıran kişilerle anlaşmaya gitti. Bu münasebetle:

—“Yaraşır mı kel başa şimşir tarak,” denildiyse de ahmak herif anlamadı. Daha sonar başına gelenleri ilerde anlatacağımız için bu konuyu burada kesiyoruz.

Öteyandan bu berber Şehzade Efendimiz'e atanınca daha pek çok kimseler herife arkadaş oldular. Bu münasebetle ince şairlerden Âmedi Pertev Efendi'nin arzettığı görülmemiş güzellikteki kasideyi buraya yazmak gerekli oldu:

Hazret-i Mahmut Han ol şah-ı gerdun rıf'atin

....

Hamd ile Pertev dedim tarih-i cevherdarını

Meymenettir mevbemev Sultan Hamit oldu traş.

(Pertev Efendi'nin kasidesi klasik divan methiyelerinden biridir. Herkesin bu yüzden duyduğu sevinçten gözyaşı döktüğü Şehzade'nin doğduğu günden beri âleme ışık saçtığı ve benzeri övgüler ve betimlemelerden oluşuyor.)

Maaş taksitinin çıkması

Ötedenberi asker sınıflarına Ramazan ayına yakın tarihlerde ödenen maaş taksitleri bu kez de kutlu aya bir hafta kala hızlandı ve Salı günü kubbe altında kırk bin kula teslim edileceği için adı geçen günde yeryüzünün, Allah daim eylesin, halifesi İslambol Sarayı'na gelip Mustafa Paşa Köşkü'ne indiler. O gönül açıcı yerde biraz dinlendikten sonra İslambol Sarayı'nda kalan ağaları huzurlarına çağırdılar ve her birine bir bahane ile iltifat edip gönüllerini aldılar. Sonra Arzodası'nı şerefleendirme zamanı geldi ve oraya divan elbisesi ile girdi. Sadrazam çok tertipli bir giysi ile Padişah'ın karşısında durup yeteneğine göre iltifatına nail oldu. Daha sonra arza girenlerle birlikte Padişah tarafından ağırlandılar.

Göksu Kasrı'na rikâba gidildiği

Maaşlar dağıtıldıktan sonra yapılması âdet olan rikâp bu kez Göksu Kasrı'na olup Padişah ağalarını alarak oraya gittiğinde Sadrazam ve Şeyhülislam hazretleri de gelip yüz sürdükten sonra gitmelerine izin verildi. Bundan sonra pehlivanlar uzun uzun güreşip herkesi mutlu ettiler. Onların arkasından salıncağa binip altın alanlar da sevindi. İkindiden sonra biraz saz dinlenildi ve akşama doğru Saray'a dönüldü.

Mubarek Cuma gününde Ramazan'ın kanıtlanması

Otuz altı yılı Ramazan'ının kanıtlanması Cuma gecesine rastladı ve "Yatsıya yakın kandillere bakın" denildi. Ertesi gün selamlıktan dönüşte Padişah huzurunda derslere başlanmasının istenmesi bilgin efendiler için sonsuz bir kutsal nimet oldu.

Hırka-i Şerif ziyareti

Ramazan'ın on beşinci günü Cuma'ya rastladığından Hırka-i Şerif ziyareti on altıncı gününe bırakıldı.

Yabcacık Mustafa Ağa'nın çırağlığı

Kırk gedikli Hasodalılar'dan Yabcacık Mustafa Ağa yavaş konuşur ve bütün hareketleri unvanına uygun bir kişi olup kimseyi tedirgin etmez iken kırk yıl Hasoda'da dursa yine kendisini gösteremeyecek olduğundan ve çırağlık istediğinden velinimet Efendimiz Sinan Paşa tevliyetini bağışlayıp çırağ eyledi. Yerine Hanefi İbrahim Ağa alındı.

Mutlu bayramın gelişi ve Saray'da törenler

Bu kutsal yılda oruç farzı otuz günde tamam olup neşeler getiren bayram da Pazar günü nimetler getirince Padişah-ı Behram-gulâm İslambol gönülalan Sarayı'nda bütün bayram törenlerini tamamladıktan sonra yine Beşiktaş Sarayı'na dönmeyi yeğledi ve üç gün sürekli olarak binişlere gidilmesi dirlik ve düzenlik nedeni oldu.

İzzet Paşa Kasrı'na binişe gidildiği ve ağaların hançer takmalarına izin verildiği

Şevval'in on sekizine rastlayan Pazartesi günü Akıntıburnu'ndaki İzzet Paşa Yalısı'na saltanat binişi olup yüksek güçlü Padişah hazretleri adı geçen kasra ışığını saçtı. O arada koğuş ağalarının da hepsinin hançer kuşanmaları emr-ü ferman edildiğinden cümlesi sevindiler ve hemen yüce irâdelerinin yerine getirilmesine girişildi. İddia üzerine üç beş yüz ağa

değerli hançerler çıkardılar ve, böylesine parıltılar içinde, Padişah'ın nur saçan huzuruna dizildiler. Ötedenberi alışılan pehlivan güreşleri ikinci güneşi gibi “çarçapık” geçince arkasından saz çalınması emredildi. Sazlar çalınmaya, şarkılar söylenmeye başladı ve musiki erbabı bayatî makamdan ya da taze ne varsa saza uydurup her türden seslerle hünerlerini açıklayınca Padişah'ın bağışlarının da endazesî (ölçüsü) olmadı. Herkes isteğine erince çalgıdaki ses kesildi ve yer öpülüp Saray'a dönüldü.

Kiler hocasına mevleviyet verilişi

İleri gelen bilginlerden Kiler Hocasî Kütahyevî Mehmet Efendi hazretlerine Kudüsüşerif Mevleviyetî bağışlandı. Mehmet Efendi hazretleri yöntem gerçeği devlet büyüklerini ziyaret etmeye başladığı sırada Kiler hocalığına Galata Sarayı hocalarından “allâme-i zeman” (zamanın her şeyi bilen bilgini) iyi huylu Mevlâna Abdülrahim Efendi ve onun yerine de ilmîne bağlı bilginlerden Konevî (Konyalı) Hüseyin Efendi getirildi.

İkinci Başhademe Hoca Raşit Efendi'nin vefatı

Hazine ağalarından olup Başhademe'nin emrinde çalışan Hoca Raşit Efendi'nin Allah'ın hikmetiyle beş on gün hasta yatıp bu Zilhicce ayının başında rahmetli olduğu haberi üç odadaki öğrencilerin kederine ve ağlamalarına neden oldu.

(Hoca Raşit Efendi'nin yaşam öyküsü):

Helvahane hademesinden Hacı Hasan adlı zatın sulbünün meyvesi (belkemiği, zürriyet) olup doksan bir tarihinde varlık dünyasına gelip daha sonra ehlinde öğrenim yapıp, ondan sonra yüksek bilgileri öğrenen ve gereği nedeniyle Reisülkitap Hüsnü Beyefendi'nin yanına girip o tarihlerde dini bütün Hazine Kethüdası Sadullah Ağa, ağaları okutup yazdırmak istediğinden Hazine Hocasî erdemli Etmekçizade Ahmet Efendi'nin tavsiyesiyle bu ağırdeğer cevher Enderun'a alındı. Merhum Hoca bu hale “ne memnûn ve ne mağmûm” (ne mutlu, ne kederli) olup “kırk yaşından sonra Saray'a yazılmak kederde varmış” diye çaresiz kabul etti. Bir kaç ay sonra unvanı “İkinci Başhademe”liğe çıkarıldı. Derslere başlanınca eskiden okunan “sarf ve nahiv'in” (söz bilimi, cümle dizimi) ortadan kalktığını anlatıp “Tıfl-ı ebcedhan fakire nisbetle kadîhan gibidir” (Alfabe okuyan çocuklar bana oranla kadı kadar bilgilidir) demesinde çok renkli anlamlar bulundu ve dersine devam edenlerin yarısı Arapça, yarısı Farisî okuyup bu biçim yedi yıl Enderun'da saygınlık gördü. O kadar alçak gönüllü idi ki uğruna can vermeye hazır olanlara bile bir fincan kahve pişirtirmeye razı değildi. Açıkelli, açık yürekli erdemlerinin anlatılmasına son bulunmayacak bir zat idi. Allah ruhunu rahmet ve yerini Cennet eylesin. Sözün kısası her derdimize çare bulan ve her güç durumda yardımımıza gelen üstadımızın vefatından gözümüzün yaşı dinmemekle kendisinin yedi iklimin

sahibi cennetmekân (yeri cennet olan) Yavuz Sultan Selim hazretleri için söylediği mersiyeyi (ağıtı) buraya yazmayı görev buldum:

*Az müddette çok işler etmiş idi
Sayesi olmuş idi âlemgir
Şems-i asr idi asırda şemsin
Zıllı memdüh idi sayesi kesir.*

...

(Az zamanda çok işler yapmıştı. Gölgesi bütün cihana yayılmıştı. Zamanın güneşi idi. Asırda (İkinci) güneşi gibi karanlığı uzun ve gölgesi çoktu.)

Kurban Bayramı ve Saray'da muayede

Zilhicce'nin dokuzuncu gününün arefe ve Cumartesi de bayram olacağı anlaşıldı. Adı geçen günde Padişah'ın İstanbul Sarayı'nı şerefletdirmesi iyiliklerinin ve kendisine bağlı kullarına iltifatlarının bir belirtisi olup ertesi gün Kurban Bayramı törenleri yapıldı ve bayram namazı eda edildikten sonra kutsal elleriyle kurbanların kesilmesine başlandı. Onun bitiminde Biat Köşkü'ne gölgesini uzatıp oraya ışıklarıyla süsletdirdiklerinde Enderun ağaları türlü türlü giysilerle muayedeye geldiler. Padişah bundan sonra Yalı Köşkü'ndeki binişe gitmek isteyip orada da eski yasalar gereklerinin yerine getirilmesine izin verdiler ve daha sonra Beşiktaş semtine geçip bayramın kalan bölümünü yöntemine göre yapmaları ise neşe ve sevinç kaynağı oldu.

Eski Silahtar İbrahim Ağa'ya emekli nânparesi bağlanması

Yirmi sekiz yılında Şahabettin tevliyetiyle çırağ edilen rikâptar Çetin Hüseyin Ağa Hacc'a giderken yolda vefat edip orada defnedilince ondan boşalan tevliyet eski Silahtar İbrahim Ağa'ya bağışlandı ve İbrahim Ağa doksan keselik gelikle kendinden önceliklerden üstün oldu.

Bostancı Kadri Ağa'nın azli ve Memiş Efendi'nin atanması

Yedi sekiz aydan beri Bostancı olan Kadri Haseki hasisliğe tutulup kısa zamanda azledildi, yerine Haseki Ağa olan Memiş Efendi atandı.

* * *

Bin iki yüz otuz yedi yılı (1821-1822) olayları

OTUZ yedi yılı, Muharremülharâm'ın başında Cumartesi gününe rastladığından o gün herkesin nimet dağıtıcısı Padişah, Çinili Köşk'te ağalara muharremiye bağışladı.

Çırağan Sarayı'nda rikâp töreni

Ötedenberi güzel bir yöntem olarak uygulandığı gibi Muharrem'in üçüncü günü Çırağan Yalısı'na rikâp ısmarlandı. Veziriâzam Salih Paşa ile yüksek makamlı Şeyhülislam kerametlû Abdülvehhap Efendi hazretleri, Padişah'ın ayaktoprağına (ayak bastığı toprağa) yüz sürüp saygınlıkları arttı. Padişah'ın iltifatlarını aldıktan sonra dönmelerine izin verildi. Böylece gelip gitmeleri rahat uyku uyumalarına neden oldu.

Çinili Kasr Meydanı'nda tomak oyunu ve Hatif Efendi ile alay edilmesi

Safer'in yirmi yedinci günü yeryüzünün dörtte birinin Padişah'ı Çinili Köşkü şereflendirip Enderun kullarını mutlu etti ve tomak bahanesiyle birçok kimseye altınlar bağışlayacağı sanıldığı gibi huzurda bulunan Başmusahip Hatif Efendi'ye:

—“Hatif Efendi, seni pek ihtiyar oldu diyorlarsa da onların tahmin ettiği kadar yaşlı değilsin zannederim,” buyurdular.

Alt yanında oturan musahiplerden Sait Efendi, Hatif'i kızdırmak için:

—“Efendim, yaşın zararı yok. Ancak seksen doksan yaşına girer girmez çarçapık ateh getirip (bunayıp) mâtuh (bunak) hükmüne konulduğuna biz dahi mustarib olduk (üzüldük). Lakin neyleyelim. Söylediği sözü bilmiyor; rastgeldiği hekime ve ispençiyara (eczacıya) ‘Ben ilaca muhtaç değilim. Fakat evvelki gibi taamda gıdam ve ekl-ü şürbümde devam yok (yemeklerinden besin alamıyor ve düzenli yiyip içemiyor). Midem birşey hazmetmiyor ve dizlerimde zâafım var. Bana kuvvet macunu gibi bir şey tertip etseniz yahut bir reçete yazsanız; ben yaptırısam,’ dediğini Hekimbaşı Behçet Efendi dâiniz (duacınız) işitince çarçapık bir reçete yazmış. Kulunuzun eline geçi. Ferman buyurursanız reçeteyi yanınızda okuyayım,” dedikte:

—“Musahip Abdi Bey mualece (ilaç) ile uğraşır, o okusun,” diye ferman edildi.

Hatîf'in yanında açıkca okunan reçetenin sureti buraya yazıldı.

Bîçare gelip fakire bir gün

Derman talebiyle Hatîf-i zâr

Baktım nabzına derdine derman yok

Habbül-zeheb şarab-ı dinar

(Hatîf Efendi'nin derdi altın ve para imiş!)

Reçete böylece okununca Hatîf Efendi yer öpüp çavuş duası yaptıktan sonra:

—“Benim derdime derman Padişahımız Efendimiz'dir. Ben ispençiyardan (eczacıdan) derman (ilaç) talep etmem. Bunların işleri güçleri oyun, hele Sait kulunuz bütün cünundur (üşütük). Abdi Bey ise darüşşifâyı (akıl hastahanesi) arzu ettikleri yakinen malumumdur,” diyerek sözü zincir ettiğinde (bağladığında) değer bilen Padişah Hatîf Efendi'ye yedi bin altın bağışlayarak harap olmuş gönlünü yeniden ihya etmesini ferman eylediler. Ağlayan Hatîf gülünce Padişah bir iki saat kadar daha bunlarla vakit geçirip sonra Balıkhane Mabeynihümayun'una gitti ve tatlı unvanlı ağalar da odalarına dönüp velinimetlerinin devletlerinin sürüp gitmesine dua ettiler.

Mustafa Efendi'nin Hazine kâtipleri arasına alınışı

Yirmi sekiz yılında amacı sevecenlik olan Padişah'ın Göksu Kasrı'nın bekçisinin oğlu Mustafa Nuri adındaki çocuğu Hazine'ye çırağ olarak aldıkları yerinde anlatılmıştı. Tanrıya şükür adı geçen çocuk o tarihten beri hiç vakit yitirmeden okuyup yazdı. En son kendi el yazısı ile yazdığı dilekçeyi Silahtar İlyas Ağa, Padişah'ın ayak toprağına sundu ve içindekiler öğrenilince Hazine kâtipleri arasına katılması irade buyruldu ve Mustafa Efendi'nin şevki arttı.

Padişah huzurunda mevlit okunması

Rebiülevvel'in on ikinci Cumartesi gecesı alışı olunduğı gibi kandiller yandı. Akşamdan sonra İskender görkemli şahlar şahı Çinili Köşk'e geldi ve Enderun ağalarını da oraya getirmek suretiyle iltifat etmiş oldu. Peşinden Peygamber'in doğuşu öyküsünü dinledi. İmanlar hatmişerif okuyup sevabını bütün imanlılara ve Osmanlı soyundan gelenlere adadılar. Bundan sonra Padişah Harem'e gitti. Ağalar da odalarına çekildiler. Ertesi gün büyük alayla Sultahahmet Camii'ni şereflendirip süslü mabette bir kez daha mevlit dinlendi. Doğrusu bu yüzden Enderun ve Birun aydınlandı.

Topkapı Sarayı'na geçiş

O günlerde kış kendisini gösterince Padişah Topkapı Sarayı'na göçme-

yi uygun bulmakla Rebiülevvel'in on sekizinci Perşembe günü, günün Padişahı'nın Beşiktaş Sarayı'ndan Topkapı Sarayı'na geçmesi teşekküre değer oldu.

Gülhane Kasrı'nda rikâp töreni

Saray'dan Saray'a geçişlerde rikâp töreni yapılması eski yasalar gereği olduğundan göçün üçüncü günü Gülhane Köşkü'ne rikâp ısmarlandı. Padişah oraya gittiğinde önce öğle namazını kılmayı görev bildiğinden kalabalık bir cemâatle namaz kılındı. O sırada Veziriâzam devletlû Salih Paşa ile Şeyhülislam Yasincizade Efendi hazretleri gelip o gönülaçan yerde Padişah'ın tahtının tozlarını ilaç diye gözlerine sürdüler. Beklediklerinden daha çok iltifat görüp ayrıldıklarını Enderun halkı izledi.

Nakib Sıddık Efendi'nin sürgüne gönderilmesi

Feyiz getiren tarikde (yolda) olan Nakib Sıddık Efendi, galiba bir büyük yanlışlık yapmış olmakla Rebiülevvel'in sonunda sürgüne gönderildi.

Yükümlü olduğu nekabet görevine İslambol'dan mazûl (azledilmiş) Ebulhayr Efendi getirildi ve Sadrazam huzurunda çuhaya kaplı samur kürk giydirilerek amacına vardiirilmiş oldu.

(Nakib Sıddık Efendi'yi Halet Efendi sürdürmüştür.)

Başhekim ve Kazasker Behçet Efendi'nin azledilerek Keşan'a sürülmesi

On sekiz yıldan beri birkaç kez Hekimbaşı olan Behçet Efendi hazretleri Padişah'ın gözüne girmekle bilgelik sınıfında kazaskerlik rütbesini de almış ve doğruluğu nedeniyle Padişah'ın iltifatını kazanmış bir kulu olup beş ay kadar önce Anadolu Kazaskerliği ile onurlandırılmıştı. Şanının ve saygınlığının bu kadar yüksek olmasını çekemeyen garaz sahibi kişiler hakkında tehlikeli oyunlar yapmak suretiyle kendisini azlettiremeyince:

—“Devlet büyüklerini korkutuyorlar,” diyerek Padişah'a arz edip sürgüne gitmesini sağladılar.

Rebiülâhır'ın üçüncü gününe rastlayan Pazar günü çavuş tayini ile (ödenegi) Keşan kasabasına sürüldü.

O arada Eski Saray'da hekimlik eden Müderris Abdülhak Molla da kendisiyle birlikte gönderildi. Bu durum bütün yakınlarına büyük üzüntü oldu ve buna neden olanların yakın zamanda cezalarını göreceklerine duyulan inanla teselli buldular. Tanrı, cümleye yol göstereceğini ve bu tür alçakların şerrinden korusun, Amin.

Açılan Başhekimliğe Saray hekimi Bendireklizade Mustalah (lûgat paralayan) Sait Efendi, Kazaskerliğe Ahmet Reşit Efendi atandı.

(Behçet Efendi ile Abdülhak Molla'yı da Halet Efendi sürdürmüştür.)

Kaptanıderya Abdullah Paşa'nın azli - Nasuhîzade'nin atanması

Kaptanıderya Abdullah Paşa birkaç kez görevinden ayrılıp evinde yüce Efendimiz'e dua ile vaktini geçirmeyi istemişse de Padişah, kendisini çok tuttuğu için boşta kalmasına razı olmamıştı. Ancak bu kez Kaptanpaşalık Tersane'de "Kapudane Bey" olan Nasuhîzade'ye, Vezirlik rütbesiyle birlikte verilip Abdullah Paşa'ya da Kütahya ve Karahisar-ı sahip sancakları tevcih buyuruldu. İstanbul yöresindeki kıyıların muhafazasının da onun yükümlülüğünde bırakılması ayrıca bağlılığının meyvesi oldu.

Padişah musahibi Hatif Efendi'nin vefatı

Yeri cennet olan Abdülhamid Han zamanından beri musahiplik eden ve halen Başmusahip olan Hatif Efendi çok yaşlı olup çoktan beri hasta ve dudakları da iyilik kapısı gibi kapanınca, sonunda emre uyarak Cema-zülevvel'in on üçüncü günü rahmetler denizine vardı ve Tanrı'nın merhametine kavuştu. Makberesi Çırağan Caddesi ile Beşiktaş Camii arasında belirlendi ve mezar taşı da haklı olarak süslendi.

Hatif Efendi'nin yaşam öyküsü:

Hatif Efendi mesleğe tulumbacılıktan başlamış olup daha sonra ciltciliğe geçmiş ve böylece ahlâkını süsledikten "tezhip ettikten" sonra Sultan Hamid çocuklarının kitaplarına yaptığı tezhipleri beğenip kendisini musahip olarak yanına almıştı. O tarihten bu ana kadar dört padişahın iltifatını kazanmış ve musahipler arasında konuşması sevilen bir üstad olmuştu. Allah çok çok rahmetler eylesin.

Çantacı Ragıp Efendi'nin çırağlığı

Yirmi sekiz yılından otuz yedi yılına kadar çantacılık görevini sürdüren Ragıp Efendi Hasoda'ya geçmeyi istememişti. Bu kez Silahtar Ağa'ya başvurarak ve "şikâyet de etmem ve kimseden de iltimas istemem" diyerek çırağ ettirmesini istemiş olup:

— "Bu yıl Haccışerif'te vefat eden Fıstık Said Ağa'nın nânparesini bağışlattırmanız acizâne amacımdır," diyince namılı Silahtar bundan başka ayrıca silahşorluk unvanını da verdirerek saygınlıkla çırağlığını sağladı.

Açılan Çantacılığa da kendi kaftancısı Derviş Hafız Ali Ağa'yı, Kaftancılığa tütüncüsü Kızıl İsmail Ağa'yı, Tütüncülüğe de Hazine yazıcılardan Ressam Tahir adında birini getirdi.

***Babüssaâde Ağası'nın azli* .**

Altı yedi yıldır Babüssaâde Ağası bulunan Ankaravi Mustafa Ağa'nın işleri iyi gitmediği halde idare ettiğini herkes bilirdi. Onun yerine geçmek isteyen Alâiyeli Hüseyin Ağa ise her kapıyı rahatsız edip sonunda Anka-

Galı'nın azline izin verildi. Otuz yedi yılının Cemaziülâhır'ının yirmi edinci günü Hasodabaşı Hüseyin Ağa, Padişah'ın huzuruna çağırıldı ve kapı ağalarına giydirilen baştan aşağı samur kaplı kürk giydirilerek neşesi yerine getirildi.

Hasodabaşılığa ise Galata Sarayı Ağası olan Küçük Mehmet Ağa, Galata Ağalığı'na Küçük Arapkirli Mehmet Ağa Kapıağası lalalığına acemi ağalardan Giritli dedikleri "kız gibi bir oğlan" getirildi ve geride kalan koca karı benizli akağalar feryat edip sızlandılar; kanuncular ise aralarında dedikodu ettiler.

Eski ağa yenisini karşılayıp kutlamalar yapılırca o ara:

*Vad-i vusla sanma kim bu halet inkârdır
Lafz-ı lala aşık bir gizli ikrardır.
Sadıkane vadine aldanma subh-u devletin
Netdüğün bilmez o çarh-ı süfele pek idbardır.*

Şiirindeki anlama uygun olarak Mustafa Ağa'nın kapı ağalığının geliri tükenmişken istifa etmeyip azledilmesine dua ettiği ve evine gidip şiir yazmakla vakit geçirdiği görülünce bazı alaycı Enderun ağaları Alâiyeli'nin bir şey bilmediğini anladılar ve zevk için çeşmeler yaptıran hayır sahiplerinin taşlara kazdırdıkları tarihleri başka kalıba dökerek bir temiz taşta yazıp:

— "Efendim Kapıağası olduğunuza biz de sizden daha çok mutlu olduk. Sevincimizden acizâne şu tarihleri yazmayı başardık diyerek kendisine sundular. Onun da:

— "Okuyup dinleyelim, ve size caize verelim" (armağan, ödül) dediği Saray'da havadis olarak yayıldı. Bu münasebetle o saçmalardan bir kaç anesi buraya yazıldı.

*Şeref bulsa sezâdır hizmetinde istikametle
Nola ser-i çeşme kadar olsa hüddamın unvanı
Hususiyle bu su atşana hayrat-ı müberattır
Akinca çeşmeves hayrette kor cüyan insanı
Kapusunda kapuağasına kul olmak isterdim
Şükür ki kürkü giydirdi sana şah-ı cihanbanı
Dür-rü ihsanı sed etmişiken eslafın evvelden
Senin şanın bütün açtı kapanmış bâb-ı ihsanı*

Bu saçmalamaların sonu yoksa da bu kadarını belirtmek, bu konudaki iddianın kanıtı oldu.

Şehzade Sultan Mehmet'in Perşembe günü doğumu*

Allah'ın gölgesi ve Peygamber'in Halifesi olan Padişah hazretlerinin daima Tanrı'nın lütfuna nail olması herkes hakkında büyük nimet olduğundan bu kez Cemaziyelevvel'in yirmi sekizinci günü Mehmet adında bir

şehzadenin neşeler ve sefalar sarayına adım atmasına karşı saygı işareti olarak ağalar mehter sesini iştirir iştirmez toptan Topkapı'ya gittiler ve Padişah'ın huzurunda emir ve fermanını bekletiler. Şahıcıhan ise köse içinde mübarek elleri ile altın serptikte herkes altın kapmaya "nasibini almaya" gayret edip hadden fazla altını dercib (cebe atmak) etmekle peşinden Silahtar Ağa'nın serptiği paraları da kaptıkları sırada fermar çıktı. Acayip biçimli bir çok curcunacı belirdi. İçlerinde namılı Yahudî Melahim (Menahim)'in kaba zurna ile yaptığı nağmeler (çıkardığı sesler) herkesin aklını dağıttı. İki saat kadar herkese türlü zevkler tattırdılar ki söyledikleri güldürülere can feda edilse değerdî. Bitiminde ağalar odalarına gittiler. Ondan sonra yedi gün yedi gece söz ve sazlarla mutlu oldular. O arada şairler tarihler yazıp Padişah'a sundular ve karşılığında bağışlar aldılar. Bunlardan bazılarını buraya yazdık. Hazine'de Şair Nazîf Efendi dedikleri zarifin söylediği tarih şöyledir:

Mukaddem Sultan Mehmet etti hep dünyayın şad.

Babîlî'den ikinci tezkereci Salih Fânî Efendi'nin çok mahirane yazmış olan tarihi de şöyledir:

Beâlem ziverzade-i mahdum Han Mahmut

(Salih Fânî Efendi'nin tarihi altı satırdan oluşmakta ve her bir satırda aynı tarih düşürmektedir. Onun için İlyas Ağa "Kimse böyle tarih düşüremezdi," diyor.)

Tepedelenli Ali Paşa'nın kesik başının Babihümayun önüne konuluşu

Birkaç yıldan beri "cebeli şahika-yı isyana uruç ve daire-i itaattan huruç" (başkaldırma dağına yükselen ve itaat çizgisinden çıkan) ede Tepedelenli Ali Paşa, Padişah kuvvetleri karşısında saklanacak yer bulamayıp hali günden güne beter oldu ve felakete uğrayan başı kesilerek Rumeli Valisi eski Sadrazam devletlû Hurşit Paşa tarafından memurları gönderildi ve kesik başın Babihümayun önüne konulması yöntemle uygun bulundu.

İmamlara ve Başhekim'e bağışlar

Bu mutlu günlerde şehzadenin doğuşu cümle hakkında büyük bir nîmet oldu. Ayrıca Tepedelenli gailisinin giderilmesi başkaca bir sevîye getirdiğinden bazı has duacıların rütbelerinin yükseltilmesini düşünce Padişah, Birinci ve İkinci İmamlar'a İzmir ve Selânik mevlevîyetleri Hekimbaşı Bendereklizade Sait Efendi'ye de Yenişehir Fener mevlevîyetini bağışladı.

Topkapı Sarayı'ndan Surre çıkarılması

Otuz yedi yılının Recebişerifi'nin on ikinci günü Topkapı Sarayı'nda

Surre maddesi düzenlenip Zatişâhâne büyük saygı belirtisi olarak mutlu başlarına sorguç taktılar. Darüssaâde Ağası dört yenli samur kürk giydirilerek sevindirildi. Sonra o da Surre devesini dolaştırıp Surre Eminliği'ne atanan eski Çavuşbaşı Hayrullah Efendi'ye emanetleri teslim etti. Hepsini yer öpüp gittiler.

Padişah huzurunda ağaların tomak oyunu

Padişah, ağaların tomak oynamalarını istediğinden keskin tomak oynayanlar Topkapı Meydanı'nda bir kaç nöbet oynayıp Başçavuş Sadullah Ağa ile gönderilen bağışlarını aldılar. Ondan sonra pehlivanlar güreşti. Onlar da paralarını alınca pehlivanca selam verip ayrıldılar. Daha sonra Padişah musahip Abdi ve Hayali Sait Beyler'le biraz sohbet edip ayrılınca ağalar da odalarına gittiler.

Beşiktaş Sarayı'na geçiş

Şabanşerif'in on yedinci Perşembe günü rûmi Nisan ayı girdi ve ılımlı havalar başladı. O gün göç haberi gelip iki gün sonra mutlu Hükûmdar hazretleri Topkapı Sarayı'ndan Beşiktaş kıyı Sarayı'na geçti, o geçerken uğurlu ayaklarıyla deniz kıyılarının Cennet-i âla gibi olduğunu herkes gördü.

Çırağan Sarayı'nda rikâp

Recep'in yirmi birinci günü Çırağan Yalısı'na göç rikâbı yapılarak Sadrazam Salih Paşa ile Şeyhülislam Yâsincizade hazretlerinin gelerek rikâp resmini yaptıkları işitildi.

Başkâtip yamağı Sadullah Ağa'nın sevinci

Kilerli Sadullah Ağa ocak yolunda eski olmakla derdini Başmabeynci olan Berberbaşı Ali Ağa'ya açınca hemen Hasoda'ya geçmesine irade sağlandı ve bu haber Silahtar Ağa'ya gönderilince hemen müjdesi verilip açılan başkâtip yamaklığına Seferli Kethüdası Sadık Ağa'nın kaftancısı Rıfat Bey getirildi ve böylece Hazineli'nin eline bir daha kâtip yamaklığı geçmeyeceği anlatıldı.

Sabri Ömer Efendi'nin Şam Dizdarlığı'na çırağlığı

Kiler'de olan ağalardan Ömer Sabri Efendi "mesned arzusıyla bi-sabr-ı karar ... ve leyl-ü nehar ... tutacak yer arar ... iken" (Sabri Efendi bir göreve geçmek için yanıp tutuşur ve gece gündüz bir arka ararmış) birisi çıkıp bunu kemankeşliğe özendirdi ve:

—“Sizin feyziniz ne sendendir, ne bendendir, ancak bu fendendir,” demekle Sultan Selim zamanında okçuluk yapıp ve bir sonucunu da

alamayıp bitap, perişan düştü ve alay konusu oldu. Bunun için adına Sabri (sabreden) unvanı eklendi.

Zaman geçip bir aralık okçuluk bırakıldıktan sonra okçuluğa kimin gireceği kimin girmeyeceği anlaşılmayınca zavallı Sabri çoluk çocuk yanında adeta kepâze olup talihi de açık olmadığı için:

—“Aman bu irtifa-ı naza bir taze endaze yok mudur?” diyerek öteye beriye başvurduğu günlerde bir sahipkırın-ı âlem (Padişah) ok ve yaya el vurup gece gündüz çalışmaya başladı ve böylece eski okçuların da itibarı, saygınlığı arttı. Ömer Efendi’nin okçuluk şöhreti işitilince gün aşırı Padişah huzuruna girer çıkar oldu; bazı kez de belinin elindeki yay gibi bükülüşünü söylemeye başladı. Böylece bin iki yüz on tarihin-den beri güçlükler içinde yaşadığını Padişah hazretleri öğrenince kendisine vadedilen ödül verildi ve kemankeşliğin yararı böylece görüldü. O sırada Şam Dizdarlığı yine açık olduğundan Sabri Ömer Efendi kapıcıbaşı unvanı da eklenerek Şam’a gönderildi. Ömer Efendi’nin aldığı sonuç “talihinin gücündendir” denildi.

İzzet Paşa Kasrı’na saltanat binışı

Şâbanşerif’in yirmi üçüncü Pazartesi günü İzzet Paşa Köşkü’ne saltanat binışı haberi çıktı ve hemen Padişah’ın mübarek sarığı Çinili Meydanı’ndan geçip arkasından üç odalı ağalar Çinili İskeleyi’ne doğru koşarak gittiler ve oraya yanaşmış olan kanca başlı sandallara, kurallara uygun olarak binip Akıntıburnu’na varıp orada karaya ayak bastılar ve köşke girdiler. O ara Hasodalılar kasrın düzenlenmesi ile uğraşıyorlardı; ve böylece “Hizmet-i mülûk nisf-ı sülûki” (Padişah’a hizmet, işimizin yarısıdır) kuramınca ellerinden geleni yaptıktan sonra öğleye doğru Yeryüzü’nün Halifesi Sarayı’ndan sandalla gelip iskeleye yaklaştılar. O zaman Sulaklar, Peykler ve Hasekiler ve özellikle Enderun ağalarından olan Çuhadarlar kendisinin yöresinde kartal kanadı gibi açılarak koşuşmaları Oşmanlı soyunun şansını ve yüceliğini gösterdi. O biçimde kasra çıkıldı ve hemen namaza girişildi. Bitiminde kasra şeref vererek deniz yönünün tersinde kırlara bakan bölümde üç beş saat zevkleri ve şevkleri ile herkesi neşelendirdikten sonra ikinci oldukça meydan okçulara bırakıldı. Ağalardan dokuzyüzcüler arasında kendisini gösteren ve akranlarını geçmeyi yüklenmiş olan Şemsi Mehmet adında kabadayı bir ağa “havayı alıp” övünürken ötekilere utanç sermayesi kaldı. Akşam olup ezanla birlikte Beşiktaş’a dönüldü.

Pazartesi akşamı Ramazan’ın başlaması

Otuz yedi yılı Ramazanşerif’îrûmi aylardan Mayıs’ın on altısına rastlayan Pazartesi akşamı belirgin biçimde görünüp, Ramazanşerif’in şerefiyle ölmüş rahmetlilerin günahlarının bağışlanacağından kuşku olma-

makla ertesi gün Padişah'ın huzurunda derslere başlanmasına izin istenildi ve eskilerde olduğu gibi izin verildi.

Kahvecibaşı Seyit Mehmet Ağa'nın çırağ edilmesi-Sadullah Ağa'nın atanması

Kahvecibaşı Seyit Mehmet Ağa deneyimli ve hatırı sayılır ve istekleri yerine getirilir bir ağa olmakla görevinden memnun ve akranına oranla varlığı da yerinde idi. Son kez eski acemisi olan Çuhadar Hamdullah Ağa kendisinden rica ettiği için çalıştı ve Hamdullah Ağa'yı Arnabutluk yöresindeki ne olduğu bilinmeyen bir timar ile çırağ ettirdi. Bu işi yapabilmek için çok zahmet çekmesi bir tarafa Hamdullah Ağa timarın berâtını alıp Arnabutluk'a gittiğinden orada ölüverdi. Bu durumda çeşitli laflar çıktı. Hatta Kahvecibaşı de oraya gitmesini istemediğini söylediği halde Padişah yakınları Seyit Mehmet Ağa'yı eleştirip:

--"Böyle muhataralı (tehlikeli) yere (gitmesi için) özendirmiş," dediler. Sonunda ne olduğu bilinmeyen nânpareyi Kahvecibaşı'nın adına düzeltip kendisini çırağ ettirdiler. Yerine Hasoda'dan Sadullah Ağa ve açılan Hasoda Gediği'ne de yardımcılardan Pirpiri Sadık Ağa alındı.

Devlet büyüklerinin Hırka-i Saadet'i ziyareti

Ramazan'ın on beşinci Salı günü Osmanlı Devleti'nin kuralları gereği, Peygamberler'in baştacı olan Peygamberimiz'in hırkasının İslambol Sarayı'nda devlet büyüklerince ziyareti herkesi mutlu etti; sevindirdi.

Berber Mehmet Ağa ile İmam Arif Ağa'nın sürgüne gönderilmesi

Padişah yakınlarının yüzüsu Mabeynci Mehmet Ağa "hem saf ve hem bi-insaf" (insafsız) olduğundan içinde yetiştirdiği Seferli Odası'nın agavatı (ağaları) ile sürtüşmesi pek çok olup özellikle Padişah berberleriyle olan düşmanlığının da sayılamayacak kadar fazla olması karakuşî (keyfi) yargılarından anlaşılmaktaydı. Bu halleri berberleri birbirine kattığından geçen on yıl civan talihli ve soylu Şehzade Sultan Abdülhamid Efendimiz'e Enderun yasası üzerine bir berber atanması gerekirken ve Enderun'da yetmiş on beş kadar berber var iken hiç birine o şerefi veremeyip Şibinkarahisar'dan sofa ocağına yazılmış Türk Mehmet dedikleri bir berber-i derbederi Seferli Odası'na alıp çok geçmeden şehzade berberbaşı yaptırmayı herkese büyük üzüntü olmuştur. Bu Türk ise işin o yanını anlamayıp, eski halini unutup asıl berberbaşı olmak hevesine düştü; ve Berberbaşı'nın aleyhine haberler çıkartarak ve ocaklardan hemşerilerine sırtını dayayıp fesatlıklar yaptığı anlaşıncı Hırka-i Şerif ziyaretinden döndüğünde vakit geçirmeden sürgün edilmesine irade alındı ve Saray'dan ayrılıp giderken Kartal'da hasekiler yetişip orada

“ser-i sevdazedesini hurdahaş... ve kıyamete kadar traş... lakırdısını ctmemek üzere hak-i helâke baş.. koyduğu taş... kendüye arkadaş...” oldu.

Bundan sonra bazı rivayât-ı sahifeye (zayıf rivayetler) dayanılarak, Hazine’de Galata Sarayı’ndan gelme ağalardan İmam Arif dedikleri herzevekil-i kâinat (kâinatın münasebetsizi) kişi mağdur olan berberi özendir-mekte parmağı vardır ve belki de (yukarıya) gönderilen tezkerelerde (raporlarda) bunun da ortak olması olasıdır, denildi ve ömrünün kalan kısmını geçirmek üzere Kıbrıs’a gönderildi.

Ertesi gün berber ağalardan Timurkıran Mustafa Ağa, Şehzade Berberbaşı unvanıyla onurlandırıldı ve böylece Seferli Odası’ndaki berber ağalar Berberbaşı Ağa’nın gözüne girmiş oldular.

Silahtar Kaftancısı Kuril İsmail Ağa’nın çırağlığı

Silahtar devletlû İlyas Ağa’nın eskiden nöbetçilik hizmetinde çalışan Kuril İsmail Ağa bir kaç ay önce kaftancılıkla onurlandırılmıştı. Fakat bu işin gereklerini yapma gücünde olmayıp Silahtar Ağa’yı korumada da başarılı olmadığından değiştirilmesi gerekti. Ama yüksek vicdanlı Silahtar Ağa kendisinin eli boş çıkarılmasından yana olmadığı için beş altı bin kuruş ile, sanki Kaftancı’nın kendi isteğiyle olmuş gibi çırağ eyledi. Yerine Berberbaşı’nın Başkullukçu kullukçusu zaif Nazif’i Kaftancılık’la muradına ulaştırdı. Boşalan yerlere sırasıyla Hoca İbrahim Ağa, Esebeyzade Ezin Ağa ve Tortop Ali Ağa getirildi.

Bülbül çırağı Hasan Ağa’nın çırağlığı

Seferli’deki Bülbül çırağı Hasan Ağa’nın bülbül gibi ağlayıp sızlanması günbegen arttığı gibi gülyüzü de solmaya başladı. Bu durum “Padişah-ı merahim mûtağ” (acımayı âdet haline getirmiş olan) tarafından öğrenilince uygun bir nânpare ile çırağlığı sağlandı. Yirmi iki yıl Saray’da şarkıcı yamaklığı yapan Hasan Ağa ne sevilen, ne de seilmeyen bir kişi olup nöbeti geldikçe Cuma günleri Hasodalı gibi Padişah’ın sarığının ardından yürürdü ve bu da kendisi için en büyük şeref olurdu.

Bayramın gelişi ve Yenisaray’da muâyede

Otuz yedi yıl otuz gün oruca devam edilip Çarşamba’ya rastlayan arife gününde bayram neşesi ile herkes keyiflendi ve ertesi gün muâyede töreni Babüssaâde önünde yapılarak Osmanlı Devleti’nin yasalarının hükümleri yerine getirildi.

Rüştü Paşazade Muammer Bey’in Hazine’ye alınışı

Eski Sadaret Kaymakamı (Ankara Valisi iken Rumeli’deki karışıklıklar sırasında kapı halkı ve eyalet askeri ile oraya gönderilen) Rüştü Paşa

hazretleri Recep ayı içinde Padişah'ın emriyle Sofya'nın korunmasına görevlendirilmiş iken beş on gün içinde bağışlayıcı Tanrı'nın rahmetler Jeryasına vardığı Padişah tarafından işitildi. Adı geçen vezirin toprağına saygı için evladından henüz dokuz yaşına girmiş olan Muammer Bey adındaki soylu oğlu Kapı Kethüdası Necip Bey aracılığıyla Hazine'ye alındı ve orada:

"Pek ateşpare koptu tıfl-ı dil benden irağ olsun." diye yazmak da bize düştü.

Mustafa Efendi'nin Hazine Kethüdası nöbetçiliğine atanması

Bir yılı aşkın bir süredir Hazine Kethüdalığı'nı yapan Kıbrısî Emin Efendi'ye nöbetçilik görevi kimseye verilmemişti. Bu kez genç kâtiplerden Mustafa Efendi bu görev için uygun görüldü ve böylece Mustafa Efendi daha yüksek mevkiiler için ilk basamağa ayak koydu.

Mısırlı Mehmet Ağa'nın çırağlığı

Mısır Valisi'nin kölemen tayfasını kahretmeye çalıştığı sırada bir yolunu bulup İslambol'a kaçan ve geldikten sonra, Harem'de herkesin gözüne giren hemşiresinin yüzünden Kiler odasına yazılan Mısırlı Mehmet Ağa altı yedi yıldır çuhadarlık, çakırsalanlık gibi gediklerde kullanılırken zaten hastalıklı olduğu ve nefes darlığı çektiği bilindiğinden Silahtar Ağa çırağ çıkarılmasına yardım etti ve ayrıca silahşorluk payesi de verilerek üzerindeki çakırsalanlık çuhadar ağalardan Radeklizade Hasan Bey'in oldu.

Eski Hazine Kethüdası Emin Efendi'nin vefatı

Geçen yıl Hazine Kethüdalığı'ndan çırağ edilen ulemadan (bilginlerden) Emin Efendi Zilkade'nin birinci gününde "Ravza-i rıdvana hıraman ...ve hemneşin-i huri ve gılman" (Cennete gidip huriler ve gılamlar (oğlanlar) ile yanyana oturur olmuş) olmakla Başyazıcı Şükrü Efendi eli ile evi mühürlendi, terekesi yazıldı, borçları ödendi ve işleri tasfiye edildi. "Emin Efendi, Sultan Selim'in padişahlığının ilk yıllarında Galata Sarayı'ndan Hazine'ye alınıp on yıl sonra kütüphaneciliğe yükseltilmişti. On iki yıl o hizmette kaldı ve yaşlılığında Bıçakçı Eskiler dahi olamayacağı düşünülürken Sadullah Ağa kendisini Kaftancılık'la onurlandırdı ve zengin oldu. Daha sonra şehzade lalalığı ile Hasoda'ya geçip otuz üç yılında Hazine Kethüdalığı'na atandı. Bundan sonra üç yıl hem Hazine Kethüdalığı hem de Mabeyncilik yaptı. Otuz altı yılında istifa ile evine gidip dua ile vakit geçirirken on sekiz ay sonra Hakk'ın rahmetine kavuştu. Merhum temiz huylu, güzel görünüşlü herkese saygı gösterir, bağışlar verir, suçluları ve kusurluları bağışlardı. Tanrı nice nice rahmet eylesin."

Seferli Hoca'sına mevleviyet verilışı

Erdemliler'in erdemlisi bilginlerden Seferli odası Kengrevî Elhaç Abdullah Efendi hazretlerine Kudus-ü Şerif mevliyeti bağışlanıp, Seferî hocasına da Galata Sarayı hocalarından Konevî (Konyalı) ve onun yerine de seçili öğrencilerden Çerkeşî Mehmet Efendi getirildi.

Kapıcılar Kethüdası İbrahim Ağa'nın vefatı

Serkurena (Padişah'ın baş yakını) olan Berberbaşı Ali Ağa'nın kardeşi Kapıcılar Kethüdası İbrahim Ağa Zilkade ayı içinde ölümsüzlük âlemine düştü. Haber enderun'a gelince kardeşinin hatırı için cenazesine gider ağalar çok sevap aldılar.

İbrahim Ağa'nın yaşam öyküsü:

İbrahim Ağa halen talihinin doruğunda olan ve ününün parıltısı ufukları tutan Berberbaşı Ali Ağa'nın kardeşi olup Selim Han döneminde Girit'ten üç kardeşiyle birlikte İslambol'a gelmiş ve her biri bir vasıtayla Saray'a girip biraderi Seferli odasına girince öteki kardeşler de Enderun'a girip en küçükleri İbrahim Ağa ise sarık sarmaya heves etmişti. Ali Ağa berberlikte maharet kazanıp hafif traşı her başı dirilttiği için Padişah yirmi dört yılında kendisini Berberbaşılığa atamış ve iki ay sonra da mabeyncilikle onurlandırmıştı. Talih yıldızı giderek parlayıp iki kelimeyle istediğini yaptırabilir olunca, iki yıl önce merhum İbrahim Ağa'yı Tüfengibaşılıkla Hasoda'ya aldirtmış olması ve bir kaç ay sonra mabeynciliğe atanması ise akılları şaşırttı. Ancak daha önce de yazıldığı gibi o işe yarar olmayışı Mabeynihümayun'dan ayrılmasına neden oldu. Otuz beş yılında ise Kapıcı Kethüdalığı'na atanıp, Tepedelenli gâilesi ortadan kaldırıldığında Hürşit Paşa'ya kılıç kaftan gönderilmesinde görevlendirildi. Hürşit Paşa kendisini beklenildiğinden daha fazla ağırlayıp geri gönderdikten sonra İstanbul'a vardığının haftasında Hâlet Efendi'nin damadı Arif Bey'in Yıldız Köşkü yöresinde verdiği ziyafet gecesinde hastalandı. Kardeşi gelene kadar vefat etti. Herkes üzüldü. Merhum Ağa oldukça hakbilir ve doğru bildiği şeyleri söyler saygın bir kişi idi.

Babüssaâde Ağası Alâiyeli Hüseyin Ağa'nın azli ve Küçük Ahmet Ağa'nın atanması

Birkaç ay önce Kapı Ağalığı'na atanan Alâiyeli Hüseyin Ağa, o mevkie gelmek için her kapıyı çaldıktan sonra "Kapı Ağalığı'nın geliri bitti" diyenlere:

"Bir kapûyu bendederse bin kapu eyler küşad"

diyordu. Ama umduğunu bulamayınca, kapıağası olunca o çarkın bozulduğuna ve kendisinin bu mansaba geldiğine bin kez daha pişman olunca derinliğine genişliğine düşünerek aklına hiffet geldiğinden (üşüttüğünden)

II. Mahmut

Müftü

ve bu durum da Padişah tarafından işitildiğinden durumu incelemeye Silahtar Ağa'yı görevlendirdi. O da İslambol Sarayı'na gidip Kapağası'nı görünce durum meydana çıktı. Silahtar Ağa yanına gelince:

—“Kapı Ağalığı'nı selefimden al; bana ver. İradını (gelirini) de ona verme; bana ver” demesi üzerine Silahtar Ağa Hüseyin Ağa'nın dağıttığını anladı ve durumu Padişah'a arz edip o saatte müstafi (istifa etmiş) günlüğü ile çırağlığı kabul edildi.

Yerine, Hazine-darbaşı olan Küçük Ahmet Ağa getirildi ve huzurda kendisine samur kürk giydirildi.

Hattat Hoca İzzet Bey'in vefatı

Peşkir Oğlanı rütbesine gelmiş olan bıçaklı eskilerden Hattat Hoca İzzet Bey altı aydan beri şifası olmayan hastalıktan kurtulamayıp dünyadan ayrıldı ve Tanrı'nın rahmetine daldı gitti.

Hattat İzzet Bey'in yaşam öyküsü:

Hoca Süleyman Efendi'nin oğlu olup Sultan Selim kendisini iki yüz dokuzda Hazine'ye almış ve akranı arasında güzel yazı yazmakta (hüsn-ü hat) ve özellikle tâlik yazısında kendini göstermiş ve Yesarizade'ye akran gibi olmuştu. Doğasında şiir eğilimi vardı ve anlamlı beyitleri beğenilirdi. Onlardan bazı güfteleri örnek olarak buraya yazdık:

*“Etti eser aşk canıma / Var bir sözüm sultanıma
Ben kimle gönül eyleyim / Sensiz cihanı neyleyim
Makbul olursa söyleyim / Var bir sözüm sultanıma
Ağyara etme rağbeti / Lutfet unutma İzzet'i
Korkma uzatmam sohbeti / Var bir sözüm Sultan'ıma.”*

Bu gibi renkli sözleri ağızlarda gezerdi.

Tüfenkçibaşı Salih Efendi'nin çırağlığı

Tüfengibaşı Salih Efendi çırağlığını istemekle o sırada açılan Bazirgânbaşılik'la çırağ edilmesi aklını yitirmesine neden olduysa da yerine Ustazade Ahmet Ağa atandı.

Bostancıbaşı Memiş Efendi'nin azli, Silivrilî Osman Ağa'nın atanması

Birkaç aydan beri Bostancıbaşılik eden Memiş Efendi'nin davranışlarından herkes memnunsu da mutlaka cezalandırılması gereken namılıardan Odabaşı Habib hamal, cemel ve balıkçı, kayıkçı makulesinden bir miktar asker düzenlenmesini, fesatlık olarak önerdiğinden Bostancıbaşı:

—“Bu yanlış yolsuz işe ben alet olamam,” deyince ocaklı (Yeniçeri Ocağı) ile arası bozulup, zaman gereği azledildi. Yerine Haseki Ağa olan Silivrilî Osman Ağa o göreve getirildi.

Bayram ve Saray'da muâyede

Bu yıl Kurban Bayramı Salı gününe rastladı. Arife günü Beşiktaş'tan İslambol Sarayı'na gelen şevketli Efendimiz eskisi gibi bütün kuralları yerine getirip kutlama işini bitirdikten sonra ayrıntıları da dört gün yapıp herkes mutlu oldu.

Şair Faik'in işten çıkarılışı

Şiirden başka bir şey düşünmeyen Faik'in biraz münafik ... olduğu anlaşıldığından bir süre sonra:

—“Bu yaradılışta bir kimsenin Mabeynihümayun'da çalıştırılması uygun değildir,” denildi ve Silahtar'a haber verildiğinde cezalandırılıp has-taların yanına gönderildi.

Çuhadar Ruşen ve Çavuş Ethem Ağa'nın Saray'dan kaçması

Seferli'de Silahtar Ağa kaftancısı Ruşen Ağa ile hanendelerden Çavuş Ethem Ağa'nın aralarında sevgi bağı fazla olup nasılsa bütün gün birlikte oldukları büyüklere anlatıldı. Bunlar ise korkup:

—“İlişkimize engel olacaklar,” deyip firar ettiler (kaçtılar). Bu durum öğrenilince adları defterden silindi.

Ancak Ruşen, Kaftancı Nazif Ağa'nın kardeşi olduğu için gönlü şen olup buna karşı Ethem perişan oldu.

* * *

Bin iki yüz otuz sekiz yılı (1822-1823) olayları

UĞURLU otuz sekiz yılı Muharrem'in birinci ve Ağustos'un yirmi beşinci Çarşamba gününe rastlayıp Padişah tarafından eskisi gibi ayrılan muharremiyeler dağıtıldı.

Bahariye Kasrı'nda yeni yıl münasebetiyle rikâp töreni ve musiki faslı

Uğurlu yeni yıl münasebetiyle yapılacak rikâp töreninin, köhne bahar geldiği için Bahariye Kasrı'nda olması uygun bulunduğundan Muharrem'in ikinci günü Padişah öğle üzeri gölgesini kasra uzatıp o anda öğle namazı kıldı. Bitiminde Sadrazam ve Şeyhülislam hazretleri huzura gelip bekledikleri gibi iltifatlara nail oldular. Sonra biniş yerlerinde yapılagelen oyunlar başladı. Önce bir iki saat pehlivan güreşi ve tüfek atma ile vakit geçirildi. Sonra yeni yapılan şarkıların okunmasına ferman çıktı.

Faik Efendi'nin:

*"Manendime etti zuhur
Verdi cemalin dehre nur"*

şarkısı fütursuz ve kusursuz olarak okunduktan sonra Seferli'de namalan Başyamak Hafız Efendi'nin güftesi olan:

*"Ey saki-i cem nese emel taze yetişt
Gülzar-ı ümidimde o gül taze yetişt
Mahmur idi mestane gönül taze yetişt
Gülzâr-ı ümidimde o gül taze yetişt"*

şarkısı okunup bitirilince ardından Hızırağazade Sait Bey'in:

*"Meclis'te kılıp lâl-ü luab yâre piyale
Bu fikr ile ziynet veririz bezm-i hayale
Sebeb-i zevkin zannedip uşşaka nevâle
Bar olma gönül eyle kerem taze nihâle."*

şarkısı da puselikte okundu ve şarkıcıların her biri bir vesile ile Padişah'ın başışlarını kazandılar ve ikinci namazının vakti gelip zengin fakir herkes namaz kılıp sonunda dönüş başladı ve Beşiktaş'a varılması herkesi mutlu etti.

Mevsim münasebetiyle giysilerin değiştirilmesi

Enderun ve Birun'da yüksek rütbeli olanların uygun giysiler giymeleri kural olduğundan ve bu yönetime uymakta çoğu yarar gördüklerinden Safer ayının dokuzuncu Cuma günü cuma namazı Beşiktaş'taki Tekerlek Camii'nde yapılacağı öğrenilince sade mevsiminin de değiştiği söylendi. O saatte arzağaları ve hasodalılar sof kerrakeleri (ince ipekten hafif üstlük giysi) kolları serhadli kakım kürklerle değiştirdiler ve çuhadarlarını beyaz sade kaftanları menevişli canfes harelere değiştirdi ve öteki ağalar da açık renkli geziler (ipek ve iplik karışımı harelili bir kumaş) giyerek namuslarını kurtardılar.

Mora Seraskeri'nden güzel haberler gelmesi

Mora Seraskeri zafer peykeri (utku yüzlü) devletli Hurşit Paşa tarafından otuz sekiz yılı Safer'inin on beşinci Cuma günü Allah'ın gölgesinin ayak toprağına sunulan yazıda "Mora'daki Mesalonik denilen memleket: zaptettiklerini ayrıntılı biçimde anlatıp yakında Derbend'e de girileceği, vezirler yeri olan Trablus'un da kolayca alınmasının Padişah'ın talihinin kuvvetinden anlaşılmaktadır" denilmekteydi. Bu sevinçle haberi nöbetçi bulunan İkinci İmam Zeynelabidin Efendi getirince Padişah'ın:

—“Senin ayağında uğur var. Sen nöbette iken çoğu kez neşelenmememize neden olan yazılar ile kalbimiz safâyab olmaktadır” buyurmaları İmam-ı Müslimin'i olağanüstü mutlu etti ve bu nedenle duaya zorladı. Padişah:

—“Duacımız Efendi yalı almış” diyerek kendisine iki kere bin altın bağışladı. Ondan sonra Müezzınbaşı Şakir Efendi'ye de büyükçe bir çıkın altın verildiği sırada Fakir, her şeyi yapan Tanrı'nın yardımıyla o neşeli gecede nöbetçi olduğumdan bize de bir çıkın altın verilirken hemen sevinç haberiyle sarhoş ve aklım başımdan çıkmış olarak velinimet ve mâden-i merhamet (merhamet madeni, kaynağı) Efendimiz'in lütfuna mağruren yerleri öptükten sonra dehân-ı hezeyânı baz... ve on aydan beri nefyolunmuş kardeşlerim için şu zeminde ağaz... ettim ki (saçmalar söyleyen ağzını açmış ve on aydan beri sürgünde olan kardeşleri için şöylece konuşmuş) ki:

—“Efendimiz'in verdiği nimetlere ve bağışlara her zaman o kadar çok nail oluyoruz ki, bunlara teşekkür etmekte aciz kalıyoruz. Ancak suçlu ve kabahatli olan büyük kardeşimiz Behçet Efendi kulunuzu bağışlarsanız... Kulunuzdan büyük beş tane gelinlik kızları var. Gece gündüz ağlaşırlar.”

—“Sevindirmek, Efendimiz'in bileceği iştir,” dedim.

Kutlu yüreklerine acıma duygusu gelip:

—“Sen altınları al; ben onları salıveririm,” diyerek mübarek dilleri ile vaat buyurdular. Ben de gayretli imamları gibi bağışlanmaya özendirme duasını sürdürdüm.

Çuhadarağası Koyunyemez Arif Ağa'ya büyük nânpare verilmesi

Otuz üç yılında Silahtar olan ve dokuz ay sonra azledilen İbrahim Ağa'ya Şehabettin Tevliyeti gibi büyük bir nânpare verilmişti. Kendisi de hemen Padişah'ın iznini alıp Hacc'a gitmiş, Kâbe'yi tavaf edip dönerken, aldığı emre uyarak Hediye Çeşmesi'nde vefat etmişti. Ondan kalan nânpare halen Çuhadar Ağa olan eski şairlerden Koyunyemez Arif Ağa'ya verilerek ayrıca Kapucubaşılık göreviyle taşrada kullanılması beklenmekte olup çuhadarlık Enderun hizmetlerinin en büyüğü olmak nedeniyle en kıdemli, okumuş, efsah-ı füşehadan (güzel konuşan) Padişah rikâptarı Rasih Efendi'ye verildi. Açılan çeşitli görevlere sırasıyla Abdurrahman Ağa, Ceviz Emin Ağa, Koloz Süleyman Ağa, Burnaz Ahmet Bey ve Salih Efendi atandılar.

Hatice Sultan'ın vefatı

Yeri cennet olan Sultan Selim'in hemşirelerinden Hatice Sultan hazretlerinin sağlığı birkaç aydır bozulmuş olup "bir takım aç-biilaç... hekimlerin muaceleleri (ilaçları) Sultan hazretlerini iz'aç... ederek sonunda ölüme neden oldular. Hatice Sultan, Safer'in on beşinci günü fâni sarayı bırakıp bağışlayıcı Tanrı'nın bağışlarına muntazır olarak (bekleyerek) öldüğü haberi Padişah'a ulaşınca bütün Enderun halkı Saray'a gönderildi ve bağışlanma ile örülmüş maaşı başlar üstünde tutularak cennet yolundaki yerleri olan Lâleli'deki türbelerine götürüldü.

Sıcak mevsimin bitişi ve serin mevsim elbiselerinin giyilmesi

Eylül gireliberi yazın hükmü geçip havalar adeta kışa döndü ve herkes rüzgârdan rahatsız olmaya başladı. Sefer'in dokuzuncu günü sıcak mevsimin serine değiştiği daha önce anlatılmıştı. O günden iki hafta geçene kadar hare ve canfes giysilerle idare edildiyse de, soğuk kışın askerleri sınırı geçti ve artık yazlık elbise giyilmesi doğru olmadığından Safer'in yirminci gününe rastlayan mübarek Cuma günü soğuk mevsimlerde kullanılagelen sof kaplı samur kürkleri giyildi. Böylece tören görevlileri ve Padişah'ın törenlerde yanında yürüyen çuhadarlar etekli atlas kaftan giydiler.

Hazine'deki bir bölü gereksiz eşyanın satılması

Enderun Hazinesi'nde Tanrı'ya şükür lüzumlu lüzumsuz pek çok eşya olup hazine kethüdaları değiştikçe bunların yöntemine göre devir ve teslimi "tâzib-i hayvan bila faide" (hayvanı boşyere rahatsız etmek) gibi olduğundan Hazine Kethüdası Emin Efendi güzel bir layıha ile "hurdahaş olmuş kâse ve tabak gibi şeylerin yazılması gereksizdir" diye-

rek Padişah'ın iznini aldı. Bu konuda yapılan işleri yürütmek kendisine verildiğinden önce selefi rahmetli Emin Efendi'den kalan mallarla daha sonra vefat eden Hatice Sultan'dan kalan sonsuz sayıdaki eşyadan satılmasına gerek görünen hırdavat Çinili Meydan'da uzun süre satışa çıkarıldı. O arada Mabeyn'deki hasodalı ağaların zülüflü baltacılarına da delallik ettirildi. Satılan malların "esmanı tahminden dün ve zarar ve ziyan hadden efzûn olduğu halde" agavatı Enderûn... gafil ve akça edecek şey ne olduğuna ekserisi cahil olduklarından ziyan edecekleri belli olup kalemi kalemine borcu kapar mal olarak içlerinde kütüb-ü nefiseden (güzel kitaplardan) başka ucuz bir şey bulunmadığı herkesi düşündürdü.

*"Kitabın sattı sah haf-veş bâzâr-ı sevdada
Cünûn-u aşkla bilmezdi sud-u ziyan melâ"*

(Kitabını sah haf gibi sevda pazarında sattı;
Sevda deliliği ile ne kadar kâr ya da zarar ettiğini bilmedi.)

kavramınca bazıları yararlandılar. Bu fakir de genellikle ne alsam zarar ettiğim halde, bu kez bazı bilgili kişiler zarar etmemem ve borçlarımı ödeyebilmem için yardım ettiler.

Sadrazam Salih Paşa ile Şeyhülislam Yâsincizade Efendi'nin azli

Yirmi aydan beri görevde bulunan Sadrazam Salih Paşa ile Şeyhülislam Yâsincizade Efendi hazretlerinin azli gerektiğinden Sefer ayının girmesiyle gelen Pazar günü eski Kaptanıderya ve şimdiki kıyılar muhafızı Abdullah Ağa ile Sıtkızade Ahmet Reşit Efendi'ye Padişah'tarafından haberciler gönderilip Beşiktaş Sarayı'na getirildiler. Saray'a geldiklerinde Hünkâr Çuhadarı Başağa yanlarında yürüyerek köşke çıktılar; sonra Padişah'ın huzuruna çıkıldıkta saltanat mührü Abdullah Paşa'ya verildi. Sıtkızade Efendi'ye de Şeyhülisamlık kürkü giydirildi ve böylece Babiâli'ye gönderildiler.

Devlet Bakanı Nişancı Halet Efendi'nin Konya'ya sürgüne gönderilmesi

Hayli zamandan beri her şeyde tek ve son söz sahibi olan Devlet Nâzırı Nişancı Halet Efendi hakkında dahi "derya-yi gazab-ı Padişahi mevc-engiz" ve Abdullah Paşa mührühümayunu aldığı saatte birtakım hûnriz mübaşirler marifetiyle Konya'ya nefederek hane ve sahilhanesini şebih ve müşabih ruzer-teshir eyledi" (Padişah'ın gazap deryası da dalgalandı ve Abdullah Paşa'nın sadaret mührünü aldığı saatte bazı kan dökücü haberciler elile Konya'ya sürdü ve evini ve yalısını biçimelinden aldı).

Nakib Sıtkı Efendi ile eski Hekimbaşı Behçet Efendi'nin bağışlanması

Bir yıla yakın bir süredir sürgün ile cezalandırılan nakib Sıddık Efendi ile tabib Behçet Efendi'nin bağışlanmaları ve özgürlüklerine kavuşmaları Padişah'ın merhametinin meyvesi olarak gerçekleşip serbest bırakılmaları rakiplerini kahretti.

Silahtar İlyas Ağa'nın azli, Giritli Ali Ağa'nın atanması

Otuz üç yılında Hazine Kethüdalığı'ndan Silahtarlığa getirilen İlyas Ağa hazretleri Padişah'ın Enderun'unun işlerini olabildiği kadar yönettilerse de, doğasında utangaçlık fazla olduğundan gerektiği kadar beceremediğinden her önerisi geri çevrilip Padişah "serbes(t) söylemesini sürekli îma ettiği (anlattığı) halde" Ağa hazretlerinin yüzü kızarıp başkaca bir şey yapamaz, işi oluruna bırakır ve törenlerde gidiş geliş herkesin insafına kalırdı.

Öte yandan beş yıl bu mevkide kalıp, kendinden öncekiler hazineler yıkdıkları halde bu zavallının bir iki bin kese borcu olduğu bilindiğinden sevecen Padişah kendisine acıdı ve:

—“Bundan sonra görevinde kalması zararlı olacak,” diyerek hem silahtarlara ayrıldıklarında verilen mükemmel ödeneği verdi, hem de çuhadarlıktan çırağ olup evlendiğinin zıfaf gecesi kurban olan Arif Ağa'dan kalan (Koyunyemez) yüz kese tutarındaki tevliyeti de kendisine bağışladı.

Böylece İlyas Ağa azledilince Silahtarlık görevi Berberbaşı Ali Ağa'ya verilerek şanı şerefi arttırıldı ve Rebiülevvel'in dokuzuncu günü silahtarlara özgü çuhaya kaplı sırt samur kürk giydirilerek Silahtar Ağa yerine gönderildi. Bu durum kendisinden öncekiler için övgü vesilesi olduysa da kendisine özgü davranışı, tutumu da Enderun halkına korku verdi. Selefî ile buluştuklarında:

—“Sizi Velinimet azletmeyip Şahabettin Tevliyeti ile çırağ ettiler,” demesi havayı yumuşattı. İlyas Ağa ise utangaçlık peçesi ardında verecek yanıt bulamayıp hal dili ile Padişah'ın sevgisinin sürmesini rica ve

“Men kucâ hecran kucâ”

(Ben nerdeysem ayrılık acısı orada.)

sözünü ima ederek yalısına gitti.

Yeni silahtar, beklenildiği gibi hizmette olanların çoğunu değiştirmede. Kendi yükümlülüğündeki Berberbaşılığı Hüseyin Ağa'ya verdi. (Silahtar Ali Ağa bundan sonra bazılarını değiştiriyor: İkinci Çakırsalan Yesari Mustafa Ağa, üçüncüsü Hattat Süleyman Ağa, dördüncüsü Dilaver Ağa, beşincisi Türk Ahmet Ağa, tütüncü Ceviziçi Tahir Ağa çıkarılıp odalarına gönderilmiş, Hazine'deki çuhadarlardan Mehmet Emin Ağa, Şemsi

Ağa, Kalyoncu Bekir Ağa, Âlim Abdi Ağa çakırsalan görevinde kalmışlar. Haydar Ağa, Radeklizade Hasan Bey, eski kaftancı zayıf Nazif, Kilerli Nuri Bey, Hasoda'daki silahtar lalaları hep yerlerinde kalmışlar ve Berberbaşılık'tan Silahtarlığa gelen Ali Ağa'nın bu davranışı herkesi şaşırtmış.)

Padişah'tan Silahtar'a hattıhümayun gönderilmesi

Saray'daki Silahtarlığın üstünde mevki olmadığından öteden beri değiştirmelerde ve yenilenmelerde, atamanın üçüncü gecesi Padişah tarafından bir mektup gönderilerek reyinde müstakil olduğu (istediği gibi hareket edebileceği) bildirilir ve böylece iltifat edilirdi. Bu kez Berberbaşılık'tan silahtarlığa gelen Ali Ağa'nın saygınlığının kendisinden önce gelenlere oranla daha fazla olduğunu anlatmak için hemen ilk gecesi Mabeynden Musahip Elmas Ağa eliyle hattıhümâyun gönderilerek Silahtar Ağa Köşkü'nün önünde Yazıcı Şükrü Bey tarafından yüksek sesle okundu. Bitiminde Hasoda İmamı Hafız duasını yaptı ve arzağaları ve Hasodalı ağalar Silahtar'ın elini öpüp onurlandılar.

Padişah huzurunda mevlit okunması

Rebiülevvel'in on ikinci Perşembe gecesi mevlit kandilleri yandığından Silahtar Ağa, Padişah'tan izin isteyip bütün Hasodalılar ile Balıkhane Mabeyni'ne gidildi ve kurala uygun olarak Padişah'ın huzurunda mevlit-han efendiler namılı şiiri okuyup herkes gözyaşı döktü. Ondan sonra hünkâr imamları ve Müezzınbaşı Şakir Ağa hatim okuyup sevabını sultanların ruhuna gönderdiler. Ertesi Perşembe günü Sultanahmet Camii'ne gidilip namaz kılındı.

Musahip Sait Efendi'nin sürgüne gitmesi

Genç ve sevilen musahiplerden Hayali Sait Efendi tatlı sohbetli bir kişi olup Padişah'ın huzuruna çıktıkça kendisine iltifat edilir olduğundan ötekiler düşman olup kendisi hakkında iftiralar ettiler ve:

—“Ricâl ve kibarı Efendimiz'den daha çok eğlendirmesi hata değil mi?” diyerek zavallının Edirne gibi bir yere sürülmesine neden oldukları iştirildi.

Uğurlu İslambol Sarayı'na geçiş

“Eyyam-ı sayf tamamı ile güzâr ve tedavül-ü leyl ve nihar ile bakiyye bahar-ı köhne bahar dahi târümâr olmakta olmağla” (Yaz günleri geçmiş, günler geçtikçe de sonbahar da bitiyormuş) herkes göç haberini beklerken Rebiülevvel'in on yedinci Pazartesi günü Teşrinievvel'in (ekim) beşinci günü idi ki, hayırlı haber gelip Beşiktaş'tan Topkapı Sarayı'na geçildi.

Topkapı Sarayı'nda rikâp töreni

Göçün dördüncü günü rikâp olup öğle üzeri vezir-i isdak ve vekil-i mutlak (sadık ve tam yetkili vekil) Abdullah Paşa ile namılı Şeyhülislam Şitkizade Efendi nur saçan huzura girip asıl konuları kutlama ve dua etmek olup, biraz da sohbet edip Padişah'ın iltifatlarına nail olduktan sonra gitmelerine izin verildi. Bir parça da Darüssaâde Ağası'nın yanında dinlendikten sonra ayrıldılar.

Peşkirbaşı Kırkayak Nuri Ağa'nın çırağlığı

Kiler'in Peşkirbaşı Kırkayak Nuri Ağa kırklara karışmaya ayak basıyorsa da Hasoda'ya alınmayıp çırağlık müjdesi verildi. Alt yanındaki Çuhadar Mustafa Şevki Ağa, İkinci Çuhadar olmasına bir adım kala Peşkirci edilerek sözde itibarı arttı ise de aslında küçültüldü, kısaca alçaltılmış oldu.

Üç Oda'dan önemlilerinin Hasoda'ya alınması

Bir iki yıldır öteki odalardan Hasoda'ya adam alınmadığı için yardımcı azalmıştı. Bu durum işitilince ve Silahtar Ağa da kendisine pay çıkarmak için her odadan birer kişinin Hasoda'ya alınmasını sağladı ve böylece Kolçak İsmail Ağa, İkinci Çuhadar Mustafa Ağa, Cameşuybaşı Halil Efendi Hasoda'ya alındı. Yirmi beş yıllık Mustafa Şevki Ağa bu yüzden öderlenirken, açılan yerlere Tanburoğlu Arif Ağa, Çuhadar Ali Ağa (Niyas Ağa'nın lalası), Ukala Süleyman Bey getirildi.

Yeni Silahtar'ın Saray'a yeni düzen getirmesi

Yeni Silahtar Ali Ağa, Enderun'un belki göz göre göre, belki de boşgörü sonucu bozulmuş olan düzenini yerine getirmeye ve eski kurallara uygulamaya koymaya girişti. Önce üç odadaki ağalardan izinli izinsiz hastaya çıkıp evlenenleri birer birer aylık elli kuruş ödenekle saraydan kovar gibi çırağ etti. Bundan sonra timar lakırdısını (Hasta izni almak) yapmayı de yasakladı. Gerekli olanlara ancak bir gün verdi ve hasta olanların "Hastalar"dan başka bir yere gitmeyi istememelerini herkese hatırlattı. Gizli evlenenlerden ancak Hazine'de İkiz Pehlivanzade Ali Ağa, Pars Kethüdası Mustafa Ağa ve Kiler'in Peşkirbaşı yirmi sekiz aylık emektar Şevki Mustafa Ağa, mihrap müezzinlerinden Ethem Ağa, İseto Kaputanzade Ateş Bey, Gümüşhanımzade Atıf Bey, Galatasaray'dan gelme Hoca Tahir, Seferli'den Bahçıvanbaşızade Mustafa Ağa, İndi Nuri Ağa, Cümdi Halim Bey, Çuhadar Mehmet Efendi, Malikîza-Salih Efendi, sözün kısası koca üç odadaki dört, beş yüz ağadan çıkıca on bir kişi çıkıp kalanı bu hastalıktan uzak kaldılar. Gafletli evlenenler ise:

—“Ellişer kuruş ile çırağılığı ne yapalım?” dedilerse de yirmi beş yıllık emeklerinin yokolup gidişi herkesi üzdü. Birbirlerine teselliler vererek ağalar kendilerini Akağalar Kapısı’na kadar geçirdiler ve sebep olarlara lânetler ettiler.

Bundan sonra Silahtar Ağa bozuk çıkan yemekleri düzeltmeyi aldı ve tepsi yerine kullanılan meşin sofraları kaldırıp bakır sofralar koydurdu; böylece her şeyin kısa zamanda düzeltileceği açıklanarak herkesin beş vakit duaya devam etmeleri kulaklarına sokuldu. O arada eskilerden Şehla Hasan Efendi’nin Peşkirbaşılığa atanması ve yirmi sekiz yıllık emektar Çuhadar Şevki’ye aylık yüz kuruş verilmesi üç odalının titremesini durdurdu.

İzzet Molla’nın Keşan’a sürgünü

Ötekilerin yanında sivrilmiş olan şairlerden erdemli İzzet Molla hakkında düşmanları akla gelmedik şeyleri yakıştıarak ve:

—“Gece gündüz işi hicivdir,” diyerek Padişah’ın sevgisini değiştirdiler ve böylece kendisini Keşan kasabasına sürdürmeleri, sakat akıllarına cezalandırma oldu.

Eski Silahtar Ağa’nın vefatı

Rebiülevvel’in dokuzuncu günü Silahtarlık’tan azlolunan İlyas Ağa Rebiülâhır’ın ilk günü olan Pazartesi Enderun’a davet edildi ve silahtarlara düşen hazine hesaplarını yapıp ve Hazine’de bulunan büyük nebilerin ve âl-i ashab-ı kiram hazretlerinin emanetlerini (defterde yazılı olduğu gibi) sayıp halefine teslim ve öteki işleri gerektiği gibi anlattıktan sonra akşama doğru Mabeynihümâyün’a gidip Padişah’ın nuraşan huzurunda, kendinden öncekiler gibi samur kürk giydirilerek iltifat edilmişse de, bazı sitemlerle de karşılaştı ve bu arada Padişah’ın:

—“Enderun’a layıkı ile bakmamışsın,” diyerek kırınlığını belirtmesinden büyük keder duydu. Padişah’ın çok görkemli huzurundan çıktıktan sonra kural gereği Enderun’u dolaştı ve helâllaştı. Çok hüznü ve kapanık göründü ve cümleyi Tanrı’ya emanet edip Yalı Köşkü tarafından Defterdar Burnu’nda almış olduğu yalisına döndü. O gece yarısından birden vefat ettiği haberini ağalar seher vakti aldılar ve şaşırdılar. Benim gibi vaktiyle acemisi olup yardımını görmüş kişiler için bu bir tür husus ve küsuf (güneş ve ay tutulması) oldu. Hak-teâla hazretleri ruhuna rahmet ve makamını Cennet eylesin. Amin.

Merhumun terekese Enderun’a getirtildi ve Başyazıcı Şükrü Efendi eliyle hesabı yapıldı. Borçlarına yetmedikten başka alacaklıları pek çok şeylerden vazgeçtiler.

Bu münasebetle iki ay içinde üç kez el değiştiren Şahabettin Tevliyet vadesi tükenmiş arzağalarından Kiler Kethüdası Nurettin Ağa’ya ve Kiler Kethüdalığı da Kolöz Süleyman Ağa’ya verildi. Açılan mevkilere Başya

zıcı Kâmi Ahmet Efendi, Başbolyenci Sandalcı Halil Ağa, Cündi Mahmut Bey getirildiler.

Galata Sarayı'ndan Enderun'a alınan bazı ağaların sevinmeleri

Padişah'ın silahtarının düşündüğü daima Padişah'a hayır dua aldirmek ve bu ilişki ile herkesin kalbini kazanmak olup, ötedenberi bir iki yılda bir Galata Sarayı'ndan Enderun'a adam almak âdeti olduğundan ve Galatalılar da bu yönetime uyduklarından Silahtâr-ı nâmdar Zayıf Nazif'i oraya gönderdi. Aslında Silahtar Galata Sarayı'ndan hiç kimseyi almasa da, yine Padişah kabul ederdi ama, bu kez Zayıf Nazif de Galata'dan gelme olduğundan onların tarafını tutacağı ve "nam alacağım" diyerek daha fazla aldirmaya çalışacağı belli idi. Böylece on iki kişiyi bir defada alıp dörder dörder odalara yerleştirtince küçük aklınca sevap işledi ve Silahtar Ağa'ya Galatalılar'dan dua aldı. Bu arada Hazine'ye alınanları şahsen gördüm, öteki odaya alınanları göremedim. Adlarını da yazamadım.

Sermahfil Hasan Ağa'nın çırağlığı

Mihrap müezzinlerinin en eskisi olduğu için Hazine'de Sermahfil denilen Seferlili Hasan Ağa makamdan anlar ve sesi de ötekilerin sesinden daha iyi olduğu halde şimdiye kadar iltifata nail olamamıştı. Bunun pek çok nedenleri olmakla birlikte, Silahtar Ali Ağa ile aralarında eski bir macera (olay) olduğundan Padişah tarafından tutulmuyordu. Silahtar Ali Ağa bu kadar yıldır kendisine kırgın olup her fırsatı önlediğinden on beş yıllık sermahfil asıl müezzinbaşı değil, vekili bile olamadığından nihayet zavallı derdine çare olur inancıyla (doğasında şiir de olduğundan) güfteler yazarak böylece kendi kendine hicranını anlatırdı. Onu şiirlerinden örnek olarak:

*"İşittim ey peri ruhsar
Beni geçmiş sana ağyar
Ederdim halimi izhar
Bu gün dursun. Merakım var."*

ve yine benzeri:

*"Sanırdım ey meh-i nâzım
Geçer elbet bu niyâzım
Bilmezlikle açtım râzım (raz: giz, sır.)
Şimdiden sonra neme lâzım."*

diye herkesin ağızında puselik makamıyla söylenen şarkılarını herkes konuşur ve Sabit mahlasıyla yazdığı renkli gazelleri beğenilirdi.

Sözün kısası o değerli kişi kendi zevkine keder vermeksizin zamanını geçirmekte iken can düşmanı Ali Ağa Silahtarlık mevkiine getirilince

Sermahfil korku ve utanç ile bir tarih yazıp, nazım ve nesir ile (şiir ve düzyazı) bağışlanmasını ve olan biteni arzettikte aşırı sevecenlik ve merhametle karşılandı ve “şu saatte ne isterse yapılacağı” bildirilince Sermahfil:

*“Kuca hâli nihan mânend ke’zan sâzend mahfilha
Ceres feryad mi-dared-ki ber-bendid mühmilha”*

(Birbirlerine bağlı olanların sırrı nerede kaldı
Birbirlerine bağlananlardan ihmal edilenler feryat ediyor.)

dedikten başka:

—“Bundan sonra kullarına çırağlıktan başka ne yaraşır,” dedi. Aşağı odadakilere şimdiye kadar on keseden daha fazla para görülmemişken, Hasoda’daki arzağalarına verilen altmış yetmiş kese tutarındaki nânparelerden biri ile çırağ edilince herkes şaşırıldı. “Bârekallah” (Tanrı mübarek etsin, hayırlı, bereketli olsun) övgüsünü göklere çıkardılar. Ayrıca herkes Hasan Ağa’nın talihinin gücünü beğendi.

Silahtar’ın tütüncüsünün ve kilercisinin değiştirilmesi

Silahtar Ağa dairesindeki kilerci Nuri Bey ile tütüncülük eden Radekli-zade Çuhadar Hasan Bey, yaşları dolayısıyla (genç) birbirleriyle geçinememekteydiler. Bu durum Silahtar Ağa’yı tedirgin ettiğinden Kilerci beyi Kiler’e, tütüncüyü de çakırsalanlar arasına gönderdi.

Padişah İmamına kürk bağışı

Müslümanlar’ın İmam’ın (Halife’nin) iyi insanlara saygısı fazla ve özellikle ikinci imam olan Zeynelâbidin Efendi’nin iyiliği olağanüstü olduğundan bu kez kendisine ayrılan vaşak kürklerden bir cübbe kürkü kendisine bağışlayarak:

—“Huzurumda giy,” dedi.

İmam Efendi yerine ve zaman uygun sözleri bulmakta kararsız kaldı ve hemen bir selam verdikten sonra:

—“Ser tâc-ı şehriyâr-ı her diyar olan bir padişah-ı sipehr iktidârın ihsanı olan kürkün üzerine benim pejmürde bol yenli samur kürküm giyilir mi?” diyerek çapik (çabucak) dışarda arkasındaki kürkü çıkarıp yenisi ile içeriye girmesi Padişah’ın yakınlarının mutluluğunun nedeni oldu.

Hanefi İbrahim Ağa’nın çırağlığı

Kütahya Defterdarlığı, Enderun’a ayrılmış olan nânparelerden olmağla Hasodalı Hanefi İbrahim Ağa adı geçen nânpareye istekli oldu; arkası kuvvetli olduğundan Defterdarlık ile çırağ edilip Kütahya’ya gittiği gibi selefinin (yerini aldığı kişinin) metrûkesini (dul eşini) de tezviç eyledi (evlendi).

Kahvecibaşı Sait Ağa'nın nânparesinin değişmesi

Otuz üç yılında Kahvecibaşılık'tan çırağ edilen Bekçizade Mabeynci Sait Ağa, Mabeyn'de altı yıl bulunmuşsa da rutubet peydahlayamadığından, halbuki durumunun düzelmesi istenildiğinden bu günlerde açılan bir verimli nânpare verildi ve eski ekmeği ulemâdan Hasan Beyefendi'ye uygun görüldü.

Padişah'ın Silahtar Ağa Köşkü'nü ziyareti ve bazı ağalara bağışlar

“Padişah-ı bende-perver ve Şehinşah-ı şefkat-kester” (bendelerini seven şefkatli) Efendimiz hazretleri, namılı Silahtarı Ali Ağa kullarına ötedenberi çok iibar eder ve bir sözünü iki ettirmez olduğu herkesçe bilinmektedir. Bu nedenle Cemâziülevvel'in beşinci gününe rastlayan Çarşamba günü Silahtar Köşkü denilen daireyi şereflendirince bu mutlu haber ağaların kulağına geldi ve herkes o yana dönük olan pencerelerin perdelerini açar açmaz ağaların Padişah'ın görkemli huzuruna gelmeleri emredildi. O anda üç odalılar sofa meydanına koşup huzur-u hümayuna girdiler ve eski yasa gereği türlü iltifatlara nail oldular. Buna ek olarak birkaç gün önce Silahtar Ağa'nın iltimasıyla Galata Sarayı'ndan Enderun'a alınan on iki ağaya yüz ellişer kuruş bağışlandı, tomak bahanesiyle bir kısım ağalar da mutlu edilip, böylece Silahtar Ağa Şevketli Efendimiz'i ağalara altın vermeye mecbur ettiği ağalar tarafından gözlendi.

Tülbent Ağası Türk İbrahim Ağa'nın çırağ edilmesi

Yirmi yedi yılından beri Hasoda'da Tülbent ağalığı yapan Türk İbrahim Ağa bu kutlu yıllarda mevkiine uygun bir nânpare ile çırağ edildi. Gerçi çok yaşlı değilse de kapıcıbaşılik gibi şeyler istemeyerek memleketine gitti. Onun yerine Ceviz Emin Ağa ve ondan açılan yerlere sırasıyla Peşkirağası Kâmi Ahmet Efendi, Matrak Emin Ağa hazretleri, Hacı Emin Ağa ve Sadullah Ağa uygun görüldü, kalanlar ise alay konusu oldu.

İncili Köşk önünde tomak oyunu ve Başçavuş Sadullah Ağa'nın Hastahane'ye gidişi

Cemaziülâhır'ın yirmi sekizinci Cumartesi günü hava açık olduğundan “İncili Köşk'e teşrif-i hümayun buyurulup” öğle üzeri aşağı odalarda bulunanların oraya gelmeleri ve ferman edildi. Enderun yasası gereğine uyularak Anahtar Ağası Kâmi Ahmet Efendi dört yüz kadar ağayı arkasına alıp oraya gitti ve Padişah'ın huzurunda hepsi birlikte yer öptüler. Anahtar Ağası'na kısacık bir iltifat yapıldıktan sonra Başçavuş Sadullah Ağa öteki işlere fazlasıyla yer verip tomakçı ağaların dikkatli oynamalarını kendilerine bildirmekte kusur etmediği görüldü. Tomakçı

ağalar canlarını dişlerine takarak hasımlarını perişan ettiler. Cihan Şahı bunları görüp her birine başka türlü bağışlarda bulundu. Sonra bir parça pehlivan güreşi seyretmek isteyip onlar da çifte çifte güreştiler. O iş de sona erince hepsine bağışlar verildi ve ağalara da toptan izin verilip odalarına gönderildi. Yaklaşık bir saat kadar geçtikten sonra Silahtar Ağa yerine gelince Başçavuş Sadullah Ağa'nın Hastalar'a sürülmesi gerektiği Anahtar Ağa'sına îma edildi. Kural gereği, Başçavuş Kilerli olduğundan Kiler Ağası tarafından Hastalar'a gönderildi. Yayılan habere göre güya Başçavuş hizmetinde yavaş hareket ediyormuş ve bu yüzden bu cezayı kendisi aramış ve mutlu olunacak yerde mutsuz oldu denildi. Tanrı cümleyi şerlerinden (?) muhafaza etsin ve istediğine nail eylesin. Amin.

Bu suretle Başçavuşluk görevi şimdilik vekâleten İkinci Çavuş Zurnazen İzzet Ağa'ya verildi.

Raşit Bey'le Süleyman Efendi'nin mutluluğu

Feyizlerle dolu Enderunhümâyun'a özgü görevler öylesine düzenlenmiştir ki, hepsinde türlü yararlar vardır. Kimse vaktini boşuna geçirmez ve küçük büyük herkes hükûmdarın huyunu öğrenmek zorundadır. O kadar ki (bu biçim davranan) Kiler'de meyveter gümrükçüsü Raşit Bey ile Seferli'de Süleyman Efendi tufengî yamaklığı ile böylece mutlu kılındılar.

Silahşor Hüseyin Bey'e rüûsluk verilmesi

Malik-i rüştü sedâd (akıllı ve dürüst) ve Kiler'de hoca-i fesad Hüseyin Bey'in yetenekleri fazla ise de gereği gibi değerlendirilemediğinden Silahtar İlyas Ağa'nın zamanında bir kuru dirliğe (geçinecek küçük gelir) istekli olup bilgisinden söz etmeyerek silahşorlukla çırağ edilmmişti. Saray'dan ayrıldıktan sonra bir münasebetle kibar bilginlerden Ali Rıza Bey'e damat olunca o da:

—“Bizim ile olacak evlat keşke müderrislikle muradına erseydi” diyerek yeni Silahtar Ali Ağa'ya başvurmuş olup ve onda silahşorluk rüusa (alim, bilgin) değiştirildiğinde hem baba hem de evlat Padişah'ın sayesinde mutlu oldular.

Başçavuş Sadullah Ağa'nın çırağlığı

Beş on günden beri Hastalar'a sürgün edilmiş olan Başçavuş Sadullah Ağa'nın görünürde kusuru olmadığı Padişah'ın yakınları tarafından anlaşılmıştı. Ama işi zamanında yapamaması dolayısıyla cezalandırılmıştı. Bu günlerde Hasoda'dan ayrılan Yanturî Bekir Ağa'nın nânpareşi boşalınca Başçavuşa bu nânpare verilerek çırağ edildi. Onun yerine vekâleten bakmakta olan Zurnazen İzzet Ağa cenapları asil... ve zurna ve davul ile önceki çalgıcılara delil... (baş) oldu.

Hasoda'dan bazı ağaların mutluluğu

Recep'in birinci günü olan Perşembe günü namılı Silahtar, Allah'ın Gölgesi olan Hazret'in ayak toprağından Hasoda'ya biraz eleman alınması iznini aldı. (Böylece Hazine'den Giyimbaşı Şişman Mehmet Efendi ile Başağa çakırsalanı Raşit Bey, Silahtar Dairesi'nde Zayıf Nazif, Kiler Peşkircisi Şehla Hasan Efendi, Başçakırsalan Haydar Ağa, Seferli Cameşuyucusu Ukala Süleyman Bey, Bıçaklı Eskilerinden Pullu Nuri Ağa Hasoda'ya alınmış; açılan kadrolara ise şiirle uğraşan Nazif Efendi, Kitapçızade cündi Hüseyin Efendi... ve daha başkaları atanmış. Bu arada Giyimbaşılığa kural gereği Çuhadar Ağa Çırağı Ali Ağa getirilmek gerekirken Ali Ağa fatin, akıllı olduğundan "Rikâbîhümayundan ayrılmam" deyip çuhadarlıkta kaldı ve İkinci Çuhadar oldu.

Sadrazam Abdullah Paşa'nın azli Eski Silahtar Ali Paşa'nın Sadrazam olması

Otuz sekiz yılı Sefer ayının yirmi beşinci günü Sadrazam olan Abdullah Paşa hazretlerinin prensip sahibi ve gayretli bir kişi olduğundan kendisini işe vererek kusur yapmadan çalıştığını Padişah görmekte idi. Özellikle üç beş gün kadar önceki Tophane yangınında gösterdiği gayret, sağlığının bozulmasına ve gelecekte umut kesilmesine neden olmuştu.

Önce sorularak düşüncesi alındı ve ertesi gün azline karar verilerek Sadrazamlık Cemaziülevvel'in yirmi beşinci Perşembe günü eski Silahtar Ali Beyefendi hazretlerine layık görüldü. Ali Ağa hazretlerine haber gidince hemen emeller dağıtan Allah'ın Gölgesi'nin ayak toprağına yüz sürmeye geldi. Yalı Köşkü'ne yanaştığı anda Hünkâr çuhadarları karşılamaya çıkıp Başçuhadar Mabeynci Bekir Efendi ile rikâp hademesi birlikte Topkapı Sarayı'na vardılar. Daha önceden getirtilmiş olan Şeyhülislam kerâmetlû Sıtkızade Efendi ile birlikte yüz sürdüklerinde Ali Beyefendi mührühümâyuna nail olup sadrazamlara mahsus baştan aşağı kaplı samur kürk giydirildi. Şeyhülislam Efendi'ye de beyaz kürk giydirildi ve kişi birlikte Babîâli'ye gönderildiler.

Nakib Ebulhayr Efendi'nin vefatı

Kibar resmi bilginlerden Nakibüleşraf Ebulhayr Efendi'nin sayılı solukları tamam olup bağışlama ı olan Recebişerif'in yedinci günü selâmetler sarayına gitmekle görevi Sıddık Efendi'ye verilip böylece her şey aslına dönüşmüş oldu.

Mirahur İbrahim Ağa'ya vezirlik verilmesi

Üç dört yıl önce Bostancıbaşılık'ta büyük Mirahurluk göreviyle onurlandırılan Çengelli İbrahim Ağa dürüst bir kişi olduğundan Padişah'ın

teveccühünü (sevgisini) kazanıp sonunda kendisine vezâret rütbesi verildi ve Bolu Vilayeti de ek olarak bağışlandı. Mirahurluğa ise Eski Bostancıbaşı Ali Bey getirildi.

Topkapı Sarayı'nda Surre Alayı

Her yıl Haremeyn-i Muhteremeyn'e gönderilmesi âdet olan Surre-i Hümayun bu talihi açık yılda Recep'in on ikinci gününe rastlayan Sab gününü Topkapı Sarayı'ndan çıkarılıp Surre Eminliği'ne atanan Kapıcıbaşı Veli Ağa'ya, Darüssaâde Ağası tarafından teslim edildi. Sonra hepsi yer öptüler ve alay Üsküdar'a geçti.

Seferli Odası'nda küçük yangın

Saray'da sazın âlası ve güzel seslerin en güzeli yapılmakla birlikte; izin almadan çalgı çalınması yasak olup meşkhanelerden (çalgı çalınmayan ayrılan yerlerden) başka yerlerde de çalgı çalınmaz olduğundan ağaların ara sıra zabitlerinden izin alıp ahenk yaptıkları bilinirdi. Zevk ehli, üç beş günde bir toplanıp bu işi yaptıklarından bu kez karanlık bastıktan sonra saz dinlemek isteyenler Suyolcuzade'nin sesine "can feda" derlerken "külhanda ocağın kurumu ehl-i aşkın ateş-i ahı ile alevgir ve şerrare-i kaza pes perde-i hafadan sıcağa tesir edicek" (Külhanın kurumu aşk ehlinin ah'ının ateşi ile alev almış ve kaza kıvılcımı gizlice...) ...

Alevi görenler telaşlandılar ve:

—“Aman su getirin!” diye bağırmaya başladılar. Herkesin benizi duvar gibi bembeyaz oldu. Üç odalı, ateşi söndürmek için gayret gösterip kendi evini kurtarırcasına çalıştı. O sırada Silahtar Ağa, Sofa Köşkü'nden hızla Seferli'nin önüne gelip fakat içeriye girmesi uygun görülmez ne hal ise yangın yatakları sarmadan söndürüldü. Silahtar Ağa çalışanlara “Aferin” dedi ve kaz gibi bakanları azarladı. Ayrıca Seferli Kethüdası'nı adamları için de ağır biçimde azarladı ve tahkir etti. Anahtar Ağası Kâmi Efendi'yi de eleştirdi ve herkesin önünde işittiği sözler zavallıyı pancara çevirdi.

Bundan sonra gerekli önlemlerin alınması konusunda herkesi uyardı ve işini yapanlara iltifat ederek geri döndü.

Beşiktaş Sarayı'nın döşenmesi ve göç

Otuz sekiz yılı Şabanışerif'inin beşinci günü müjdeler getiren Nisan'ın yirmi yedisi olduğu halde Şehriyar-ı sipehr-iktidar'ın önceki yıllarda olmadığı kadar Beşiktaş'a göçte geç kalması çok az görülen hallerden idi. Nihayet Mabeynihümâyun'dan Fellah Abdullah Ağa, Hazine Kethüdası'na gelip “döşeme” haberini verdi. O arada özellikle “tac-ül mestûrat ve fahr-ül muhadderât” (örtülü olanların tacı ve kadınların övgüsü) olan ismetlû altıncı Kadın Efendi'nin doğurması yakın olduğundan,

Sadrazam

Zülfü baltacı

kendisinin göçten önce Beşiktaş'a götürüleceğini gizlice müjdeledi.

Hazine Kethüdası, denetimi altındaki insafsız esnafın başlarını çağırttı ve Terzibaş, Hallaçbaş gibielerin akılları başlarından gitti. Ertesi gün müstafi (görevli) yorkancı (yorgancı) kalfaları Beşiktaş Sarayı'nı döşmeye koşular ve üç gün içinde Saray'ın baştan aşağıya döşendiği Padişah'a bildirildi. Cumartesi günü hamile hazretleri uygun haremağaları ile adı geçen saraya gönderildi ve dinlenmesi için gerekli her şey layıkıyla yapıldı. Dört gün sonra Zatışâhane de hemen Beşiktaş'a geçmek istediğinden içinde bulunulan ayın on beşinci Salı günü "saray-ı bi-misâle sâye endâz-ı şevket-i iclâl oldukları bâis-i safâ-yı hatır-ı erbab-ı ikbal oldu", Beşiktaş Sarayı'na geçti.

Şehzade Abdülmecit Efendi'nin doğuşu

Otuz sekiz yılı Şaban ayının on dördüncü Cuma günü saat birde "layık-ı tâc-ü taht Şehzâde-i civan-baht necâbetlû Sultan Abdülmecit Efendi Efendimiz hazretlerinin vücud-u behbut-u nezaket âlûdeleri rûyu arza ziyâbahş olduğu haber-i behçet-eseri, peder-i şefkat kesterlerinin mâlum-u meserret lüzûm-u şahaneleri olacak (Tac ve tahta layık olan bahtı güçlü ve soylu şehzade sultan Abdülmecit Efendi Efendimiz'in sağlıklı ve güzellik dolu vücutlarının yeryüzüne ışık saçtığı (müjdeli) haberi sevecen babası Padişah'ı neşelendirince) ...

... doğum müjdesi Enderun ve Birun'u keyfinden sarhoş etti. Yeryüzünün dörtte birinin hakanı Balıkhane Mabeynihümâyû'ndaki Incili Köşk'ü şerefletirdi. Zengin fakir, büyük küçük herkesi iltifatlarıyla sevindirdikten sonra pek çok altın serptikleri görüldü. Altın kapanların birbirleriyle mücadeleleri kendileriyle mücadele gibi oldu. Arkasından Silahtar Ağa da hesapsız çil para dağıttı ve herkes kısmeti kadar akça topladı. Bu iş bittikten sonra öteki işlerin yapılmasına izin çıktı. Akşama kadar Çinili Meydanı'nda türlü eğlenceler ve zevkler ile vakit geçirildi. Gece çalgılar çalındı, hayal (karağöz) ve meddah seyredildi. Gündüzleri binişler ve rikâplar yapıldı. Yedi gün, yedi gece herkesin gönlü açıldı ve herkes bu doğumdan her bakımdan mutlu oldu.

Özellikle (Şehzade'nin) uğurlu gelişlerine teşekkür makamında Padişah tarafından saçılan halis ayarlı altınlar o kadar fazlaydı ki, önceki doğumlarda bir altın kapamayan beceriksiz kişiler bu kez yüz altın kaptılar. Bu zavallı yazar da Saray'a gelesi beri olan doğumlarda, Allah bilir, üç altından fazla kapamamışken bu kez, Tanrı'ya şükür olsun, yirmi bir adet rub'iye kapmış olmam uğur işareti olduğundan bu münasebetle yaşadığım sürece uzun ömürlü olmalarına (Padişah'ın ve Şehzade'nin) duasına devam ettiğim buraya yazıldı.

(Bu tarihte İlyas Ağa 22 yaşındadır.)

Sözün kısası, bu münasebetle uğurlu ayağıyla gelen yüksek soylu şehzade için yazılan tarihlerin hepsini buraya yazmak mümkün değildir.

Bunlardan bilgin şairlerin sultanı olan İzzet Molla'nın yazdığı tarih şöyledir

*"Bed nazardan dur ola İzzet dedim tarihini
Oldu nur dide-i Mahmut Han Abdülmecit"*

Bu tarih hepsinden daha güzel olmakla birlikte, bundan sonra gelir Sadrazam Silahtar Ali Paşa'nın hazine kâtibi izzetlû Rıfat Efendi'nir yazdığı tarih şöyledir:

*"Rifata âfaka müjde söyledim tarihini
Geldi ahde sulb-ü Mahmut Hân'dan Abdülmecit"*

Dürrizâde'nin bağışlanması ve özgürlüğü

Bu sevinçli günlerde vücud-u nadir-ül mevcutları sadece merhametter yaratılmış olan yücesoylu Şehzade Abdülmecit Efendimiz'in uğurlu gelişlerinin meyvesi olarak bir iki yıldan beri sürgünde kaderler içinde yaşayan eski Şeyhülislâm devletlû Dürrizade Abdullah Molla bağışlanıp İslambol'a gelmesine izin verildi.

Cin Ahmet ve taklitçi Aziz Bey'in İstanbul Sarayı'na getirilişi

Ötedenberi kisteyn mevacibi Ramazan'a bir hafta kalarak verilmekte olup o günlerde biriken büyük gelir bu işe ayrıldığı için Şabanımuazzam'ın yirmi birinci günü Zatışâhane İstanbul Sarayı'na geçti ve askerlere paraları verilinceye kadar Mustafa Paşa köşkünde kaldı.

O aralık Silahtar Ağa İslambol Sarayı'ndaki ağaları kendisine anlatı ve her birini bir vesile ile iltifatlandırdıktan sonra eğlencelere geçildi. Seferli Odası'ndan Cin Ahmet diye namsalan ve maskaralık yapmakta akranından daha baskın olan Cin-i hırçın'ın Padişah'ın huzurunda ağırbaşlı bir görüntü ile oturmakta olan Musahip Abdi Bey'i cin gibi çarpması ve mutlaka korkutması önerildi. Saygın olmayan Cin, üşütük zatla barışmak istemiş gibi tuhaf laflarla (küçültücü alaylarla) konuşmak istedikçe Abdi Bey feryat ederek:

—“Aman Cin'in yüzünü görmeyim!” diye yalvarmaya başladı. Bende-lerini seven Padişah güldü ve latifelerin bitiminde bağışlar verilmesini emretti.

Daha sonra küme faslı istediğinden önce rasttan bir kısacık fasıl yapıldı. Yardımcı çavuşlardan hanende Rıfat Bey ile Neyzen Mustafa Efendi taksim yapıp ötekiler peşrev, semai, beste, kârnakış ve rübâi denilen düzgün şeyleri yöntemine uygun biçimde söylediler ve çok güzel ahenk yapılması Başçavuş İzzet Ağa'yı mutlu etti. Bu durumda kendisine iltifa edildi ve yardımcıları da çavuşluk rütbesi bağışlandı. Hazine'den mukai-

lit (taklitçi) Aziz ve Rifat Bey ve Neyzen Mustafa Bey de çavuşlukla sevindirildiler.

Ondan sonra Cin Ahmet Ağa'nın İstanbul Sarayı'nda kalmasına bir mâna verilemediğinden Seferli Kethüdası Sadık Ağa'ya sitemli sözler söylendi. Bu yaptıklarının zararlı olabileceği îma edildi. Böylece Sadık Ağa münasebetsiz Cin'i rızasız göçettirmeye zorunlu olduğunu anladığı sıralarda ulufe işinin tamamlanmış olduğu Vezir Karakulağının Silahtar Ağa'nın kulağına söylemesinden anlaşıldı.

O anda Şah-ı âlem, gönül çeken atına binip Arzodası'na geçti ve Küçük Ahmet Ağa'nın kendisini karşılamaya koştuğu görüldü. Orada Devlet-i ebed müddetin (sonsuzca kadar sürecek olan) protokol kuralları-na göre, kendisini beklemekte olan Sadrazam Silahtar Ali Paşa ve onun ardındaki devlet büyükleri ve Yeniçeri Ağası tören gereklerini yerine getirdiler. Padişah gitmelerine işaret verince divandakiler yer öpüp gittiler ve "Padişah-ı Feridun menkibet" içaçıcı Beşiktaş Sarayı'na döndüler.

Padişah tarafından Sadrazam'a armağan gönderilmesi

Ulufe çıktığının üçüncü günü Vekil-i Mutlak (Sadrazam) hazretlerine Mevacib hançeri ile bol yenli, çuhaya kaplı samur kürk gönderilmesi vezire olan güveni gösteren bir davranış olduğu için, üçüncü gün Silahtar Ağa'ya armağanları götürmek görevi verildi. Sadrazam Silahtar Ağa'ya beklenilenden daha çok izzet ikram ettiğinden başka yanında olan Hünkâr ağalarından Başlala Uzun Emin Ağa'ya ve Kaftancı Nazif Efendi'ye ve Başçakırsalan Cündi Hüseyin Efendi'ye ikişer kat maaşlar verdi ve güzel giysiler giydirdi. Ondan sonra Silahtar Ağa selam verip ayrılmaya izin istedi ve Padişah'ın şanını ve yüceliğini ele götürmek (geçirmek) maksadı ile aldığından daha fazlasını yine orada bahşış olarak dağıttı.

Ramazan'ın anlaşılması ve derslere başlanması

Otuz sekiz Ramazan'ı Pazartesi gecesini teşrif ve o şerefle ne kadar şereflenildiğini anlatmak mümkün değilse de, ertesi gün Padişah huzurunda Saray hocaları ve namılı müderrisler ve mukarrir efendiler sekiz gün sorulu yanıtı ilimsel görüşmeler yaptılar. Padişah hazretleri ödülünü almış oldu (sevap kazandı).

Behçet Efendi'nin Silahtar'ın davetine gelişi

Bu mübarek ayın yirmi birinci Pazar günü devletlû Darüssaâde Ağası "hafız-ül Kur'an ve nâdir-ül akran" Hafız İsa hazretleri tarafından bir baltacı üç çifte bir kayıkla eski Hekimbaşı Kazasker Behçet Efendi hazretlerinin yalısına gönderildi. Behçet Efendi'nin Saray'a gelmesi önerildi. Ancak resmî elbise giymeyip binış cübbe ile teşrif etmesi bildirildi.

Behçet Efendi bildirilen giysisiyle kayığa binip Beşiktaş Sarayı'na var-

dıkta “çarçapık” Darüssaâde Ağası’nın dairesine girip oradan Ağa’nın yol göstermesiyle soylu Şahzade Abdülmecit Efendi hazretlerinin seven anneleri ismetlû Kadın Efendi’mizin yanına vardı. Sağlığını “mizacı-ı iffet imtizaclarını” sorup gereken ilaçları hazırladı. Biraz da açık talili Şehzade’nin ihtiyaçlarına ilişkin şeyleri hazırladıktan sonra cümlesini Hakk’a emanet edip oradan iskeleye giderken Silahtar Ağa’nın Başsofalısı Abdullah Ağa görünüp gülüyüzle Ağa’nın kendisini iftara davet ettiğini söyleyince Behçet Efendi sevinçler denizine batıp teşekkür ettiğini söyledi ve akşama kadar Çinili Meydanı’nda Hasodalılar ile sohbet ve eski kapı yoldaşları ile arkadaşlık etti. İftar vakti ince şairlerin eşsizi Çuhadar Ağa Rasih Efendi ile Silahtar Ağa dairesine yöneldiklerinde Silahtar Ağa acele karşılamaya çıkıp pek çok iltifat eylediği gibi iftardan sonra birlikte Mabeyn’e gideceklerine dikkat çekti. Gerçekten yatsıya yakın bir saatte oraya gittikleri görüldü. Balıkthane’de Padişah’ın ayak toprağına yüz sürüp iltifatına olağanüstü bir biçimde nail olduktan sonra kendisine bir de Rumeli Payesi verilmesi irade buyurulunca Silahtar Ağa ile birlikte döndüler ve Silahtar’ın çakırsalanı Cacib Sait Efendi’nin çırağı Emin Ağa’nın koltuklarına girerek kendisini Çinili Köşk iskelesine kadar getirilmesi bu zavallı yazarın sevinmesine neden oldu. Hemen Tanrı kendisine iyi yollar göstere ve hakkında hayırlı görevler vererek mutlu etsin, Amin.

Abdülhak Efendi’nin Enderun (Saray) hekimliğine getirilmesi

Ecdadımız Ahmet Han zamanından beri hekimlikle tanınmış ve bilgileri ile övünegelmış olduklarından büyük kardeşimiz Behçet Efendi bu fenni öğrenip, kaderi ile saray hekimi olmuştu. Yetenekleri sonucu yedi yıl içinde Hekimbaşılığa yükseldi. Fakat yirmi iki tarihinde “kavmi mezmûm-u muhalif mefhum harekâtı nahemhara ibtidar ve hal’i Selim Han’a ictisar ile âlemi târûmar” ettikleri günlerde (Yeniçeriler uygunsuzluk yapıp Selim Han’ı tahttan indirdikleri) Saray hekimlerinden Tuğcuzade Ahmet Efendi merhum Başhekimliği aldı. Ancak on iki ay sonra ayrıldı. O hemgâmede hiç bir yerde güvenlik kalmamıştı. Sonunda Sultan Mustafa Han da yenilince Sultan Mahmut Han-ı Sâni tahta çıktı. O günlerde Hekimbaşılık Behçet Efendi’nin selefi Numan Ağa’nın veled-i hayrülhalefi (hayırlı oğlu) Mes’ut Efendi’ye verilmişti. Dokuz yıl sonra görevine Behçet Efendi’nin biçilmiş kaftanı olunca hekimler küçük kardeşi Abdülhak Molla’yı Saray hekimi yaptırmasını rica ettilerse de büyük birader Efendi:

—“Yaşı küçüktür,” diyerek Eskisaray’a ataması akıllı kişileri şaşırtmıştı.

Oradaki görevini yaparken otuz altı tarihinde Behçet Efendi Keşan’a sürülünce, Hekimbaşı olan “mecnun-u imaderzad” anadan doğma deli Bendernekli Mustalah (lugat paralayan) Sait Efendi soyumuzun feyzini kesmek ve Abdülhak Efendi’ye hakaret için, kıskançlığından üstündeki

Eskisaray hekimliğini aldı ve böylece görünüşte bir zafer kazandı.

Daha sonra Berberbaşı Ali Ağa Silahtar olunca ertesi yıl Ramazan-ı şerif içinde Musahip Abdi Bey ile Üsküdar'a geçip İskele yöresindeki nurlu camie girdi. Abdülhak Molla'nın camide olduğunu görünce gelip yanına oturdu ve o kadarcık ilgi gösterisi Molla'nın saygınlığını göklere yükseltti. Bundan başka Silahtar Ağa halini-hatırını sordu ve hekimlikteki "hazakatinden" (ustalığından) konuşulup Saray'a atanmadığını anlayanca konuşmayı değiştirdi ve akşam üzeri kayığına alıp Saray'a iftara götürdü. Bu hal Hekimbaşı'yı bitirdi. Ertesi gün Abdülhak Efendi'nin Yenisaray'a hekim olması için irade alındı ve:

—“Şimdi nerede ise buldurup tayin etsin,” diye acele edilmesinin nedenini anlatmaya gerek kalmadı. İşlerin böyle gelişmesi Abdülhak Molla'ya bir lütuf olduğu kadar Hekimbaşı da korktuğuna uğradığını anıladı. Her ne hal ise Abdülhak Molla Saray'da haklı olarak hekimliğe başladı. Beri yanda bu durum Mustalah Sait Efendi'nin ciğerine oturdu ve Hekimbashılıktan azloluncaya kadar Abdülhak Molla'ya gösterdiği kin ... pek aşırı çirkin ... idi. Tanrı'ya hamdolsun bir ay geçmeden azledildi ve kovuldu.

Yenisaray'da bayram töreni

Otuz sekiz yılı Ramazan'ı kusursuz olarak tutulup büyük bir ihsan olup hilal (ay) Şevval ayında görününce devlet büyükleri ve kulları Padişah'ın ayak toprağına yüzsürerek kutlama işini yaptılar. Sonunda bayram namazı Sultanahmet Sarayı'nda kılındı. Padişah Saray'a dönüp kendisini bekleyen ağalara kutlama izni vererek hepsini sevindirdi. Sonra Yalı Köşkü'ne gidip biniş ve öteki törenleri yerine getirip ecdadının ruhunu şadetti. Oradan Beşiktaş Sarayı'na geçip bayramın kalan günlerini zevk ve safa ile geçirdi.

Seferli Sadık Ağa'nın çırağı

Seferli Kethüdası Sadık Ağa'nın yönetimindeki ağaları hoş tutmaması ve kötü halleri ve kötü işleri gözden düşmesine neden oldu ve kendisine sorulmadan çırağ edildi. Yerine Uzun Emin Ağa getirilerek huzurda hilat giydirildi. Odasına gönderilen Seferli Ağaları elini öptükten sonra boşalan Hünkâr Başlalılığına, rutubet peyda eden (sulanan ve itibar kazanan) Sulu Mahmut Ağa ve onun yerine de Mabeynci Hüseyin Ağa getirildi.

Rikâptar Ağası'na vekâlet edilmesi

Padişah'ın emektar rikâptarı Abdurrahman Ağa bir süredir hasta olduğu halde onun yerine ne asaleten, ne de vekâleten kimsenin getirilmesi tören yerlerinde karışıklığa neden olduğundan, bu kez Tülbent Ağası Ceviz Emin Ağa vekâleten bu göreve atandı.

Behçet Efendi'nin Başhekimliğe atanması

Eskilerde hasbelkader Hekimbaşılık'tan azlolunarak sürgüne gönderilen büyük kardeşimiz Kazasker Behçet Efendi'nin talihi, Tanrı'ya hamdolsun yeniden güneş gibi parladığından bu otuz sekiz yılı Safer ayı içinde bağışlanıp serbest bırakıldıktan sonra bir kaç ay içinde Rumeli Payesi verilip saygınlığı arttırıldı. Ramazan'da bir bahane ile Padişah'ın ayaktozuna yüz sürdüğü sırada yakında Hekimbaşılığa getirileceği her taraftan îma edilmişti. "Nihayet eyyam-ı iftirak karin-i hitam... ve hengâm-ı iştiyak mukarin-i ihtitam... olmakla" (ayrılık günleri bitip birleşme zamanı gelmiş) Zilkade'nin üçüncü Cumartesi günü Babiâli'ye gönderildi ve Sadrazam huzurunda samur kürk giydirilip yine Saray'a gönderildiği haberi Enderun'a gelince:

*"Çend ruz eylese de suy-u hilafa cereyan
Yine mecra-yı kadimin bulun ab-ı ihsan"*

sözünü ben fakir yazdım. Öteyandan selef-i sefilleri hakkında da:

"Sikke hâsan nedâri marifet kem hurç kun"
(Soyluların parası yok. Marifet az. Sen heybe yap.)

mısraı yeteri kadar anlamlı ve küçültüçüdür.

Çünkü bu insanların bizim ailemiz için zehir zakkum sözler söylediğini herkes işitmiştir. Bu hal kendisinin hulleci biçiminde hekim olduğunu herkesin bilmediğini sanması ve kendisinin yeryüzünde Lokman-ı sâni olduğunu ve belki dünyanın sonuna kadar bu görevde kalacağını düşünerek rastgeldiği yerde Behçet Efendi'nin cahilliğinden söz edip:

— "O benim gibi Hekimbaşılığa ehil değildir, demesi aleyhine olmuş ve hamdolsun kısa zamanda herkes deliliğinin farkına varıp ayrılmasını istemiştir. Bu da Behçet Efendi'nin göreve gelmesini çabuklaştırmış olduğundan "mecnun-u mâder behataya dua elzem ve az çok cünunundan bahsetmek mültezem oldu."

Pirpiri Sadık Ağa'nın Şam Defterdarlığı ile çırağ edilmesi

Şam Defterdarlığı Saray'a ayrılan "etmeklerden" (ekmek-nanpare) olup ve çoktan beri boşalmadığı için gelirini bilen yoktu. Hasoda ağalarından Pirpiri Sadık Ağa'nın da bu defterdarlığa layık olup olmadığı bilinmezken yaptığı başvuru hemen kabul edilerek Defterdarlık kendisine bağışlandı. Ancak Pirpiri unvanı hatırlanması için adına bir de "hocalık" eklendi. (Pirpiri- kaba, adi insan.) Yerine, Kolçak İsmail Ağa atandı.

Yeniçeri Ağası Hüseyin Ağa'ya vezirlik verilmesi

Birkaç aydan beri Yeniçeri Ağası olan Hüseyin Ağa, Padişah'ın rızasını kazanmakta büyük başarı gösterince Sadrazam Padişah'a arz ederek

sadakatına ödül olarak kendisine Vezirlik rütbesi verilip Yeniçeri Ağalığı da üstünde bırakıldı.

Padişah'ın, Silahtar Ağa Köşkü'nü şereflendirmesi

Şevketlû, kerâmetlû ve âlemin (herkesin) ve her milletten (dinden) insanoğlunun minnetsiz nimet dağıtanı Efendimiz hazretleri Zilkade'nin yirmi beşince Pazar günü yüce mevkili Silahtarı Ali Ağa kullarının köşkünü şereflendirdi. Anlatılamayacak kadar çok iltifattan ve hatır almadan sonra Çinili Köşk'e ilgi gösterdi ve huzurlarında tomak oynanmasına izin verdi. Tomakçı takımı ellerinden gelen sanatı göstermekte kusur etmediler ve mertcesine vuruşmaktan kaçınmadılar. Bunu gören padişah-ı gayyur (çalışkan) onlara beklediklerinden daha çok altın verdi.

Ondan sonra huzurda bulunan musahip ağalar aralarında bazı tuhaf şeyler yapmayı tasarladılar ve oyunu Musahip Abdi Bey'in üstüne kuracakları gizlice anlatılınca Abdi Bey durumu anladı ve dehşetli korkuya düştü. O sırada Seferlili Cin Ahmet musahiplerin tarafına kızgın bir gözaltı atınca Abdi Bey'in yüzü siyah oldu. Cin de bunu görünce öfke ile:

—“Alimallah seni çarpacağıma istibah (kuşku) etme”, diyerek başına çingiraklı ve ucu sivri uzunca bir külâh koydu. Abdi Bey gerçekten meraklandı ve o korku ile feryat figan etmeye başladı.

Cin bu arada Seferlili Padişah muhasibi “Şamata ieli” denilen ihtiyarı ve Kısa Abdülkerim denilen yâdigârı yanına alıp onlara:

—“Siz benim ecinni (cin) tayfasından olduğumu biliyorsunuz. Bir aralık çubuk zivanasına girdiğimi ve içeriye tel saldıklarında yine çıktığımı tasdik edin,” demesi Abdi Bey'i aşırı zorladı. Zavallı Abdi Bey, Cin'in ve Kısa Abdülkerim'in sivri külâhlarından ve yüzlerinin karasından ciddi olarak telaşa düştü:

—“Aman Cin beni çarpma,” diye yalvarmaya başladı ve o yalvardıkça Cin daha da üstüne üstüne gidince Abdi Bey'in çavuşlara başvuru:

—“Aman bana daire çizin, tütsü getirin, Cin tütsüye giremez, beni koruyun, Cin beni almasın!” diye feryad etmesi zevkli oldu ve bunların bu tür konuşmaları eliaçık Padişah'ı da eğlendirdi.

İkinci üzeri oyunlar tamamlandı ve taklitçiler Padişah'ın bağışlarına nail oldular.

Bayramın gelmesi ve Saray'da kutlama

Otuz sekiz yılı Kurban Bayramı Pazartesi'ne geldi. Arife günü Beşiktaş'tan İslambol Sarayı'na geçildi. Ertesi gün dünyanın dörtte birinin Padişahı, Babüssaâde önüne kurulan yaldızlı yeşil tahtını şereflendirdikten sonra vezirler ve bilginler ve öteki devlet büyükleri muâyede törenini yerine getirdiler. Bayram namazı için Sultanahmet Camii'ne gidildi. Namazdan sonra Saray'da Padişah ulu eli ile kurban kesti. Ondan sonra

bayramlara özgü törenler yapıp Padişah'ın göklerden inen gölgesi altında küçüğü büyüğü "âla ve ednâ" üç dört gün zevk ve sefa eylediler.

Musahip Hayali Sait Efendi'nin bağışlanması ve özgürlüğüne kavuşması

Ötedenberi Padişah'ın neşeler dağıtan huzurunda iltifat gören hoşsohbetli Musahip Hayalî Sait Efendi "değişmez kaderinin işi olarak" Edirne'ye sürülmüştü. Bu kez minneti olmayan nimet dağıtıcı Efendimiz lütuf ve şefkatlerinden kendisi bağışlayarak serbest bırakılmalarını irade eyledi ve herkes çok mutlu oldu.

* * *

Padişah huzurunda maskaraların curuna tepmesi.

Bin iki yüz otuz dokuz yılı (1823-1824) olayları

İŞBU iki yüz dokuz uğurlu yılında Muharrem'in ilk günü Teşrinievvel'in (Ekim) onuncu günü olan Pazar gününe rastladı. Herkes birbirini kutladı ve Padişah on iki yıldan beri ağalara bağışlayageldiği muharremiyeyi "kemâkân" (olduğu gibi) dağıttı. Ancak bu yıl da Silahtar Ağa tarafından odalara gönderilişi maaş niteliğini kazandığını gösterdi.

Ertesi gün Çırağan Sarayı'na Muharrem Rikâbı yapılarak kaderi yüksek Sadrazam Silahtar Ali Paşa ile din-i mübîn müftüsü kerâmetlü Sıtkı-zade hazretleri yeni yıl kutlamasını orada yaptılar.

Padişah rikâptarı Abdurrahman Ağa'nın çırağ edilmesi

Enderun'da arzağalarına bağışlanan Şahabettin nânparelerine nail olanlar kısa zamanda Hakk'ın rahmetine kavuşmakta olduklarından bu kez arzağaları bunu istemediler. Böyle olunca beş altı aydanberi hasta yatağında yatan ve iyileşemeyeceğinden korkan Padişah rikâptarı Abdurrahman Ağa'ya verilmesini Silahtar Ağa, Padişah'a yazıyla arzetti. Abdurrahman Ağa her ne kadar üzüldü ise de Padişah tarafından geri çevrilmedi.

Allah'ın hikmeti hasta bir kaç gün içinde iyileşip bundan sonra daha birçok yıllar yüz kese gelirli tevliyet ile ömür sürmesi müyesser (kolaylıkla gelen kısmet) oldu.

Kendisinden boşalan yere Tülbent Ağası Ceviz Emin Ağa getirildi. İlyas Ağa böylece açılan çeşitli rütbelere Kâmi Ahmet Bey'in, Matrak Mehmet Emin Ağa'nın, Burnaz Ahmet Bey'in, Ukala Emin Ağa'nın (Hacı Emin Ağa) ve Uzun Mustafa Ağa'nın getirildiğini ayrıntılarıyla yazıyor.)

Dariussaâde Ağası Hafız İsa Ağa'nın Cuma günü azledilmesi

İki yüz otuz tarihinde Darüssaâde Ağalığı ile onurlandırılıp saygıdeğer Harem'in denetimi görevine atanan Hafızıkurân ve nadirülakrândan (eşi az bulunur) Hafız İsa hazretleri, Padişah'ın beğendiği kullarından biri ise de, Sultan'ın sevgisi dolayısıyla herkesin kıblesi haline gelen "Silahtar Ağa-yı baht-ı siyahı" kendisine düşman bilmisti. Araları açıktı ve kimse bunları barıştıramıyordu. Kızlar Ağası'nı hor gören Silahtar Ağa kendisinin atılması için girişimde bulundu. Muharrem'in on üçüncü Cuma günü Selamlık Tophane Camiîşerifi'ne Padişah'ın şeref vermesi sırasında Da-

rüssaâde Ağası Mabeyn'e giderken Bostancıbaşı Silivrili Osman Ağa gitmesine engel oldu ve zavallı Ağa durumu anlayıp kızdı ve emre uyarak kendisine verilmiş olan Kavak Sarayı'na kendi kayığı ile gitti ve kendisi hakkında yapılacak muameleyi bekledi.

Beri tarafta minnetsiz nimet dağıtan Padişah deniz yolundan Tophane Camii'ne gidip Cuma namazını kıldı. O sırada doğum yakın olduğundan Hünkâr İmamı'na imâ edilerek o da kafiye (uyaklı) bir dua ile herkese sefalar verdi.

Cuma namazından sonra Hazine Ağası Sâlih Bekir Ağa "Sulehâdan" hazretleri, Padişah Mahfeline getirtilerek Darüssaâde Ağaları'na özgü baştan başa kaplı dört yenli samur kürk giydirildi.

Hazine Ağalığı ise Başmusahip Fellah Abdullah Ağa'ya bağışlandı ve kendisine huzurda telli kaftan giydirildi. Oysa Hazinedar Ağalık daha önce vekillik eden Küçük Beşir'e vadedilmiş olduğundan, Şevketli Efendimiz'in şehzadeligi zamanından beri lalası olan Beşir için bu bir tür hakaret oldu. Ancak Padişah eski emektarına acıyıp camiden döndü Küçük Beşir'e yüz bin kuruş bağışladı ve gönlünü aldı. Başmusahipliğe ise Kemankeş İbrahim Ağa getirildi.

Tayyib Efendi'nin çırağı

Tayyib Efendi, Hasoda'ya geleli beri vücuduna zayıflık geldi ve manevî ve bedensel bir hastalığa uğradı. Padişah bunu işitince sekiz bin kuruşluk bir timar ile çırağ etti.

Sıtkızade'nin Şeyhülislam'lık'tan ayrılışı

Sıtkızade Ahmet Reşit Efendi temiz bir soydan gelmekle Şeyhülislam olalıberi herkesin iyiliğine çalıştı. Kendisinden önce gelenlerin uzaklaştırdıkları kişileri yeniden topladı. Ama kaderi gereği Muharrem'in on dokuzuncu günü ayrıldı, yerine eski Şeyhülislam Mekkezade Asım Molla getirildi.

Eski Darüssaâde Ağası'nın mallarının satılması

Padişah'ı kızdırdığı için azlolunan eski Darüssaâde Ağası Hafız İsa Ağa'nın mallarının satılmasına irade çıktı. Hazine Kethüdası Kıbrısî Emin Bey terekeyi Çinili Meydanı'nda sattırdı. Yirmi beş gün her türlü eşya satılarak altı bin beş yüz yetmiş beş kese toplandı. Bu arada İsa Ağa'nın köleleri içindeki iki genç çocuğu görenlerin bunlara özlemle bakarak:

—“Vah, vah! Şu çocukları alanlar tekrar kâr etmek için satarlarsa günah olur,” dediklerini işiten dindar Silahtar ikisini de alıp o anda azat etti. Birini Hazine'ye, birini de Seferli Odası'na gönderdiler. Hazine'ye alınana Selim Ağa ve Seferli'ye alınana Hurşit Ağa adları verildi.

Bu arada azlolulan Hafız İsa Ağa'nın bütün mallarına el konulup kendisine kızgınlık belirtisi olarak Şam'a gönderilmesi irade çıktığından

biçare gitmekten başka çare bulamayıp adeta eski haline dönmek biçiminde ve esir gibi bir kat elbise ile kalması gözyaşı dökmesine neden oldu. Bu haber yayılınca her türlü giysisinden ikişer kat gönderildi ve Konya'ya yakın bir yerde kendisine yetiştirildi. Şam-ı Şerif'e varınca İrâdından kırk kese bağışlandı ve böylece duaya girişmesi kolaylaştı.

Göçeskisi Ali Bey'in çırağlığı

Kilerli Ağalar'dan Peşkir Ağası Burnaz Bey anlamsız laflarla iftiralar atarak on sekiz ağanın haksız yere cezalandırılmasına neden olduğu için üç odalılar da kendisinden tedirgin idiler. Ama devletlû Silahtar Ağa bu kötü kişinin dediklerini doğru kabul ettiği için herkes kendisinden çekiniyordu. Bu arada Kiler'de göçeskisi hezarfen (çok şey bilen) Ali Bey'in Hasoda'ya yaklaşmış iken Burnaz gibi Allah'tan korkmaz bir insanın yanında çalışmayı kabul etmeyip küçük bir aylıkla çırağlık istemesi ve o küçük aylıkla çırağ edilmesi, "Buraya kadar geldikten sonra neden bu kadar az şeye razı olursun?" diye kendisine sorulmaması garip ve acayip oldu.

Yerine alt başındaki eski Bican ... denilen can ... ve Ali Bey'e göre bir kırık fincan ... kadar sayılmayan ... bir kişinin getirilmesi bais-i halecan ... oldu.

Tac sahibinin Silahtar Ağa Çiftliği'ne gitmesi (Padişah'ın ok atışı)

"Sultân-ı tâc-bahş ve Hakân-ı gerdûn-rahş" (taclar veren hükümdarlar hükümdarı ve gökleri aydınlatan Hakan, Efendimiz hazretlerinin, Silahtar Ağa'nın Ayaz Ağa denilen yerdeki, adı Gümrükçü Osman Paşa olan çiftliğine ilgisi günden güne artmakta olup Rebiülevvel'in beşinci Cumartesi günü o tarafa gideceği bir gün öncesinden anlaşılmıştı. Böyle "tebdil binışı" niteliğindeki gidişlere "biraz mümtaz (seçili)"... çavuşan-ı hoşâvaz (güzel sesli) ile bazı kemankeşan-ı bülentpervaz (kabadayı) gittiği anlaşıldığından herkesin bir yolunu bulup katılmaya çalışması elbette ayıp değildi. Bu zavallı yazar da felektten şikâyet etmeksizin bî-perva tâlim-i tirendaziye (okçuluk) heves ve hiç ses çıkarmayarak lâzımı kadar ok ve yay peyda etmeye destres (başarmış) oldum. Seferli odasında "kemankeşan-ı çilekeşan"dan Seyisli Çırağı Mustafa Ağa bunu öğrenince kendiliğinden bana öğretmeyi önerdi. Ayrıca bizi Silahtar Ağa'ya salık verdi. "Yeteneği özendirilmelidir," dedi. Silahtar Ağa bizi de yeni hevesli kemankeşlerin listesinin sonuna yazıp Padişah'a arzetti.

Akşamüstü çiftliğe gitme müjdesi geldi. Ertesi gün sabahtan orada bekleyenlerle birlikte Yıldız Köşkü'ne çıkıldı ve Padişah'ın teşrifi beklenildi. Yedi ülkenin hükümdarı ve İskender ve Kayser'in mülklerinin sahibi Hazret dört beygirli hintu (fayton) ile Yıldız'ı şereflendirdi ve selamlarıyla kullarına iltifat ettikten sonra doğrudan Levent Caddesi'yle

Ayazağa'ya gidildi ve hızlı hareket edildiğinden iki saat içinde çiftlik görüldü. Oraya vardıktan sonra poyraza mehazı (karşı) bir köşke indiklerinde Silahtar Ağa'nın adamları çiftliğe mahsus yemeklerden pek çok şey hazırlamış olduklarından külfetli biçimde ağırlandı.

Taam (yemek) bittikten sonra ben zavallı gibi henüz yeni başlamış kemankeşlerden Hazine'de Cümdi Abdülkerim Ağa ve Kiler'de Köle İsmail Ağa ve Seferli'de Soğukçeşmeli Bekirefendizade Rıza Bey ve Silahtar Ağa'nın gulam-ı nîk-nâmı (iyi insan) Reşit Ağa, Kiler'de Aşçılar Kethüdasızade Mehmet Efendi, Mabeynci ağalardan Berberbaşı Hüseyin Ağa ve başkâtibi Mustafa Efendi Padişah'ın "huzur-u pertev nişverinde" (ışık dağıtan huzurunda) yer öpüp ve aşağı koşuda yedi kere "Heyki" (heyleketü) oku atılıp havayı Rıza Bey aldı (Rıza Bey kazanmış). Kendisi kutlanırken akranları ve benzerleri boş yere kavgâ çıkardılar ve herkes güldü.

Ondan sonra peykçi kemankeşler meydana çıktılar ve her koşuda yorulmadan yedişer ok atıldılar. Onları izleyen Şâh-ı mansûr (galip, muzaffer) "En sonra gelir bezme ekâbir" kuramınca orayı şereflendirdi. Önce orada bulunan kemankeşlere en iyi yöntemleri târif ettikten sonra hemen ok ve yayı eline alıp "kuvvet-i kahraman ve Sam-ı nerimaneleri ile" (kahraman kuvveti ve Sam-ı neriman gücü ile) yayı gerip yüksek sesle "Ya Hak!" diye bağırması canımıza değdi. Her atışta "hûma-yı himmetleri" (Hûma kuşu gibi uçurdıkları) oku hedefe vardı. İstek üzerine yedi kez ok atmaları yonteme uygun oldu ve herkeste bir sevinme belirdi; ortalığı neşe kapladı. Zatışahane de bundan mutlu olunca herkese iltifat etti ve her koşuda ok atan kemankeşlerce altınlar vererek hepsini neşelendirdi.

Padişah hazretleri bundan sonra havuz başındaki köşke geçip orada çavuşlar ve musahipler ile sohbet etti. Hemen her tebdilde (tebdil binışı) bulunan Hazineli Kemanî Mustafa Ağa, Hanende Rıfat Bey, Mukallit Aziz Bey, Kilerli Keçi Arif Ağa ve acemisi Tanburî Necip Ağa, Nâyzen Mustafa Efendi, Seferlili Suyolcuzade Salih Efendi ve musahiplerden Kömürcüzade Hafız Efendi ve Derviş İsmail Efendi, Tanburî Numan Ağa, Abdi Bey ve Kemanî Ali Ağa havuz kenarında ince sazla ve yüksek sesle:

*"Çin-i kiysûsuna zincir-i teselsül dediler
Yanılıp zâikası cana heves mal dediler"*

bestesini söylediler.

Bu sırada havuzun içindeki iki küçük yeşil boyalı sandalı Padişah görücek "meşhud-u dide-i zıl-lı memdûd" birine çavuşların, birine de musahiplerin binip gezmelerini emretti. Ancak kürek çekmek için huzurda bulunan kemankeşlerden üstadım Seyisli Çırağı ile fakir akla geldi ve Padişah'ın Başçuhadarı yüce Bekir Efendi hazretleri bizi çağırınca, hal dili ile:

—“Çektiğim çok, lakin kürek çektiğim yok!” dedim ise de “El emr fevkaledep” kuralına uyarak çavuşların bindiği sandala binip küreğe yapıştığımda ustamız acemilik edip musahiplerin sandalını bizim sandala (sandallar) orta yere gelirken çattırıp ikisini birden alt üst olmak istedi ise de musahip sandalında dümen tutulan yerde bulunan Kemanî Ali Ağa mülahham (şişman) adam olmakla edna (küçük) hareketten havuza düşmesiyle ve boylu boyunca suya dalmasıyla öteki musahipler “Hay murabit (derviş, akılsız)” deyip, bir biçimde şişman herifi havuzdan ihraç (çıkardılar)... ve dümen kullanılması Abdi Bey’in idaresine muhtaç... denilmesi biçareye sebab-i iz’âç... olduğu halde orsa boca açıldığımızı Şah-ı Cihan... handan (güldü)... ve musahipler bir tarafta çavuşlar bir tarafta mehtap etmesi ferman... buyurulunca öylece iki sandalda sazlar çalınarak şarkılar çağrıldığına hazolunduktan sonra karaya basılıp dürlü letafetler birbirini tâkip ve hususiyle Kemanî Ali Ağa’ya mükemmel bohça tertip olunması sairlerinin de havza düşmesini tergib(p) (özendirme) demek olup ba’de (sonra) Silahtar Ağa tarafından ahşam taamı tabla tabla zuhur ve zatışahane tenavül-ü taama (yemek yemeye) ikballeri hininde (kabul etmeleri anında) hanende ve sazendeler çalıp çağırmakla memur (görevlendirilmiş) olup fakat şimdi mevkîe münasip renkli şeyler okunmak arzusu ile Derviş İsmail Efendi(nin) sabâ puselikte yaptığı faslı okunmaya karar ve bulunan mehaz’ı musikar:

*“Yar ile ateş mekân olsam da gülşendir bana
Lakin ansız (onsuz) gülîstan dehr-i külhandır bana”*

bestesini ağır ağır okutup arkasından yörük semaiden dâhî misra-i evveli (birinci dizesi) akıldan çıkıp sanisi (ikincisi) zihinde istikrar bulan (kalan) güfte-i âşifte (oynak) ki:

*“Ey seng-i dil etmez mi senin kalbine tesir
Haraları hakester eder âteş-i ahım”*

güfteleri ziyadesiyle sengin (taş gibi ağır) ve bunlar okunurken Kiler’de Tanbur Şirin Arif Ağa dedikleri çirkin (Bu ağa çiçek bozuğu imiş) hafice (gizlice) acemisi Necib’in yüzüne bakmasına kurenanın (yakınların) gizli gizli gülmesini, İskender temkinli Padisah se... Şirin Arif’in bir ismi de Keçi Arif olmağla acemisine de keçinin kuzusu denildiğinden mabeynciler Keçi’ye hitaben:

—“Şu karşiki dağda bir kuzu meler, şarkısını okuyunuz,” dediklerinde Keçi’nin benzi bozulup:

—“Emrinize kurban olayım,” diyerek Necib’in yüzüne bakarak şarkıya girmesi bir şey ve sair hanendeler de:

—“Koyun sürüsüne çoban mı olduk,” deyü peyderpey Keçi’ye taş urdukları (vurdukları) zevke müşteri olanlar için pıv gibi olup bu fasıl da türlü sohbetler ile tekmil olur olmaz yine Kiler ağalarından olan Çocuk Mes’ut Bey’in sadası reside-i kabul.. (kabul edilmiş) ve hanende indinde makbul.. olduğundan:

“Hiç eşin yok nev-civansın
Buna nasıl can dayansın”

şarkısını çocukça okuması zevke gidip filhal çavuşlara idhal (çavuş yapılmış) ve mülazımlara isbal (gönderilme) olunduktan sonra taam tamam ve huzuruhümayunda duranlara izn-i-âm (toptan izin) olup ahşam üzer avdete rağbet ve müheyya olan hintu ile sür’at olunarak (yarışılarak) yetişenler mazhar-ı hitap-ı Padişah-ı âlicenab ile kâmiyab (yetişenler Padişahla konuşmak mutluluğuna erişmişler) ve yetişemeyenlere:

—“Yatsıya kadar gel de ne yaparsan yap...” dedikleri bir nevi mehtab (alay)... oldu.

Padişah’ın huzurunda mevlit okunması

İşbu Rebiülevvel’in on ikinci gecesine rastlayan Çarşamba gecesi mevlit kandilleri yandı ve o bağışlanma gecesi için, Padişah, Balıkhane’de mevlit okunmasını istedi. Ertesi gün saat beş (ezani) raddelerinde Yalı Köşkü’ne geçip Sultanahmet Camii’ne teşrifle mevlidi tekrar dinlediler ve Beşiktaş Sarayı’na geçtikleri “mahsus-u ervah-ı enbiya ve etkiya oldu” (Tanrı’dan korkanların ve nebilerin ruhları duymuş).

Hasoda’lı Esat ve tebdilci Keklik Mehmet Ağalara nânpare bağışlanması

Eski Sadrazam Abdullah Paşa’nın Kaptanpaşalığı zamanında Kıbrıs’a tahsildar olarak atadığı Mehmet Ağa ile ada subaşı yaptığı İsmail Ağa kapıcıbaşılıkla şereflendirildiklerinden üzerlerindeki zeâmetler kapıcıbaşıklık ile birlikte yürütülemeyeceğinden bunlar boşalıp gelirlice olanı Hasoda ağalarından Silahtar İlyas Ağa’nın Başçakırsalanı Esat Ağa’ya (çırağ olmaksızın) ötekine de tebdilcilerden Keklik Mehmet Ağa nail oldu. Esat Ağa’nın yerine Hazine’nin giyimbaşılığından gitme Şişman Mehmet Efendi getirildi.

Hayali Sait Efendi ile Tanburî Zeki Ağa’nın yeniden musahip yapılarak sevindirilmeleri

Şevketlû mehabetlû ve amme’i âleme merhametlû velinimet Efendimiz hazretlerini daima eğlendiren musahip Hayali Sait Efendi ile sâzende musahiplerden tanburu meşhur olan musahip Zeki Ağa “mukteza-yı âb-u dâne”... ve akdemce bir bahane... ile belâ-yı cela-yı vatana iptila ve bir seneden fazla bu keyfiyete mübtela olmuşlar idi” (Kaza sonucu olarak eskiden bir bahane ile yerlerinden sürgün edilip bir yıl kadar böyle kalmışlardı). Bu kez bağışlandıkları ve serbest bırakıldıkları kendilerine müjdelendi ve İstanbul’a vardıklarında bekledikleri gibi iltifata nail oldular (tekrar musahipliğe getirildiler).

Padişah hazretlerinin Silahtar Ağa Çiftliği'ne gidişi

Padişah'ın gözünde saygınlığı şöhret haline gelen Silahdar cihandârın Ayazağa'daki çiftliğinin benzeri olmayıp güzellikleri sayısız olduğundan sevecen soylu yüce Efendimiz hazretlerinin Silahtar Ağa'yı mutlu etmek için çoğu kez bir kaç tane "serhenk-i bi-renk" (renksiz çalgıcı çavuş) ve üç beş kemankeş-i diltenk (kederli) ile oralara gidip gelmesi bir bahane bulup gidemeyen ağaları kışkandırıyor. Oysa saltanat binişleri dışında bütün ağaların her yere gitmeleri yönetime aykırı idi. Fakat fesatçılar silahtar aleyhine enine boyuna laf edip saltanat binişini kaldırarak tebdil binişine çevirmek ve böylece asıl maksadın tersini sağlamak istiyorlardı. Böylece istediklerini götürüp istemediklerini rezil edip geride bırakarak bunca emekle yetiştirilmiş ağaları ve beyleri Padişah'ın şerefli nur dağıtan huzurundan uzak tutmak istiyorlardı. Silahtâr-ı gayyur bunu duyunca cümleyi bir vesile ile çiftliği görmeye teşvik için Padişah'tan izin aldı. Rebiülevvel'in yirmi birinci gününe rastlayan Cuma günü Fındıklı Camii-şerifi'nde selamlık olup dönüşte Silahtar Ağa yarınki gün yine çiftliği Padişah'ın şerefli direceğini ve üç odalı ağaların yarısının bu hafta ve yarısının da gelecek hafta geleceklerini bildirdi. O hafta için gidecek olanlar hazırlanmaya giriştiler; gelecek hafta gidecekler ise "havalarda meydan kalmadığını" (güzel havaların bittiğini) bahane edip türlü hezeyanlar ettiler.

Aşağı odalardaki ağalardan halen Hazine'deki İmamımız, İkinci Çuhadar Ağa Çırağı Ali Ağa ile Çantacı Hafız Ali Ağa'ya da haber gitti; ve onlar da sevindiler. Hakir yazara gelince, bir ay önce kemankeşlik ile gitmiş isem de bu kez yine "defter-i muteber"e adım yazılı olduğundan mutluluğum katlandı. Cumartesi seher vakti öteki gideceklerle birlikte Akağalar Kapısı'ndan atlara binerek ve türlü ılgar ile Yıldız Köşkü'ne vardık. Orada bekleyip bir saat sonra Şehriyâr-ı sipehr iktidar (göklerin gücü) görkemli bir alayla Yıldız'a çıktı ve oradan bu kadar çok kullarıyla keskin dizgin istenilen yere gidildi. Bir iki saat içinde vardıktan sonra bir saat kadar dinlenildi. O aralık çiftlik ürünleri izlendi. Sonra Padişah'ın huzuruna çıkılıp, önce düzenlenmiş olan bağışlar alındı. Daha sonra takım takım kemankeşler yay çekip ok atıp ciddi işler "havayı aldılar" (kazandılar). Fakir gibi cansız güçsüz acemi kemankeşler ise hepsinden geri kaldı. Yine de bizim koşuda Rıza Bey'den başkası meydan alamadığı için bundan da teselli duyduk.

Ok atılan yerden dönüşte izlenile gelmiş olan ağalara dilsizce işaret edildi. Ağalar yer öpüp huzurdan ayrıldılar. Kendilerine gösterilen yere gidip rahat ettiklerinde hazırlanan taam tabla tabla taşınmaya başladı ve herkesin önüne durmadan çiftlik yoğurdu getirildi. Yemek faslı bitince Velinimet Efendimiz ağaların Havuz Köşkü hizasına dizilmesini emr ve ferman eyledi. Ağalar da koşup yerlerini aldıktan sonra, bu durum çalgı çalınacağına işaret olduğundan Mabeyn çavuşları ve öteki ağalar bir ağızdan irakî faslını söylemeye başlayıp her biri bir günâ (tür) nağme

(ezgi) yaptılar. Özellikle terennüm (şarkı söylemek) arasında “Tere lel li le le leyk” yaraşıklı bir eda olduğundan “usul-ü aheng-i düm tek” göklere çıktı. Ney, tanbur ve kemanla yapılan güzel sesleri dinlemek Padişah’ın iznine bağlı ise de vakit dar olduğundan ağalar yer öpüp temenna etmek konusunda türlü güzel sanatlar gösterdikleri sırada Cihanların Şahı önceki gibi dört beygirli hintu ile yola çıktılar. Bundan sonraki cünbüş içinde yatsı vakti Beşiktaş’a varıldığı “beyan-ı zevk iniş ve yokuş oldu.”

Mısır Valisi tarafından gönderilen zürafa

Habeşistan’da bulunup güzellikle dolu olan Rum beldesinde (Küçük Asya) adı var, kendi yok olan zürafa denilen mübarek gövdeli hayvanlardan bir tanesini “Vali-i Vilayet Masr-(Mısır)-Kahire devletlû Mehmet Ali Paşa hazretleri ele geçirip” herkesin isteğini veren Allah’ın Gölgesi Hazret’e denizden gönderdi. Padişah’ın ülkesinde şimdiye kadar görülmemiş olan ve benzeri bulunması mümkün olmayan hayvanı herkes biran önce görmeye çalışıyordu. Bazıları da:

—“Bu gibi hayvanların seyredilmesi zorunludur,” dedi. Bu yüzden pek çok kimseler hayvanı görmek için iskeleye indiler.

Rebiülevvel’in yirmi üçüncü gününe rastlayan Pazar günü, Padişah hayvanın geldiğini duyunca, emr ve ferman etti. Hayvanı, Çinili Meydanı’nda huzura alındı. Padişah hazretlerinin sayesinde bütün enderun ağaları toplanıp seyre gittiler. Büyük bir seyir oldu. Bu arada adı geçen valinin arz-ı hulusu (içtenlikli davranışı) ayrıca saygınlığını arttırdı.

Bu münasebetle şaşkın gözlerle seyredilen hayvanın görüntüsü karşısında kim olursa olsun Allah’ın kudretini düşünmeden yapamadı. Şöyle ki bargir (beygir) görünüşünde iken başı sanki öküze, boynu deveye ve gövdesi kaplana benzerdi. Bilindiği gibi, bu nedenle Acem zarifleri “Eşter ve gâv ve pelenk” (Deve, öküz ve kaplan) demişlerdir.

Bundan sonra Hazret-i Padişah-mekârim (saygın, eliaçık) bu kadarını yeter bulup huzurda bulunanların bu konuda konuşmalarını istedi. O zaman güldürücü musahipler zürafayı “Zeyt ve Ömer’e benzeterek sözü uzatılar ve Şah-ı kişvergir’in (ülkelere sahip olan) “eğlendirir” düşüncesiyle davranışları ve yürüyüşleri ile tanınan bazı ağaların ya da halktan kişilerin kimisinin bakışının kimisinin koşuşununun zürafa ile benzerliklerini anlatan bir sürü essassız sözler söylediler. O zaman yakınların akıllıları:

“Şevk-i dilberle sözün vezni bulunmazsa nola

Arzu-yu leb-i yâr âdeme çok bal yedirir”

kavramını îma ettiler ve herkese izin verildi. O saatte yerler öpülüp odalara dönüldü.

Gönülalan Beşiktaş Sarayı’ndan göç

İşbu otuz dokuz yılında, gönülalan Beşiktaş Sarayı’nda daha çok kalın-

ması “zamîr-i münîr-i şehriyâr-ı kişvergirde müstetir” (Ülkelere sahip olan Padişah’ın aydınlım amacında saklı) idi. Ancak Kasım’ın girişiyle havalar değiştiğinden herkes göç bekliyordu. Bazıları kendisinin tarafından olup Kasım’dan sonra pastırma yazını hatırlattılar ve halkı sucuk gibi ıslatmak için bu sözleri söylediklerinde geçiş biraz daha ertelendi. Güzel havaları beklemek üzere Beşiktaş’ta kalındı. Sonunda havanın açmayacağı güneş gibi anlaşıncı:

*“Böylece keşti-i Nuh’a necat vermiş işittik
O da zamaniyle rûzgârına düşmüş.”*

dedikleri tek mısra akla gelip çaresiz kıyıların itibarı azaldı ve acele hazırlık yapıp Rebiüssânî’nin yirmi beşinci günü bütün ağırlıklarla İstanbul Sarayı’na geçildi. Üç gün sonra sürekli talihi açık Padişah da seçtiği tarihte Topkapı Sarayı’na yüce ayaklarını bastılar.

Topkapı Sarayı’nda rikâp

Bu ayın yedinci günü Topkapı’da rikâp olup öğleden sonra Sadrazam ve Şeyhülislam geldiler, gerekli törenler yapılarak gittiler.

Hamamcıbaşı Pişkin Mehmet Ağa’nın çırağlığı

Kıbrıs Fatihi İkinci Selim Han hazretlerinin İslambol Sarayı’nda yaptırdıkları büyük hamam Seferli Odası’nın yakınında olup yönetimi de bu münasebetle hünkâr berberi olan ağalara verilmişti. Bu tarihtenberi bu konuda bunların arasında türlü mertebeler oluşmuştu (hierarchy); ve içi dışı süslendi. Özellikle içerdeki camlı camekân hepsinden güzel yüksek bir bina oldu ki, görüntüsü eşsiz olup her penceresi “Bahr-ı sefid”i (?) istiab (kavramak) ettiğinden (her penceresinden akdeniz görülürdü) hünerli berberlerle arkadaşlık edenler o gönülaçan yere can feda edip kış günlerini orada geçirirlerdi. Bunun gibi iyilikleri sonsuz ve sayısız olan hamamın yönetimi ile görevli Hamamcıbaşı Pişkin Mehmet Ağa Üçüncü Selim döneminin sonlarına doğru Galata Sarayı’ndan Seferli Odası’na alınmıştı ve berberlik sanatında ustura gibi keskin olduğunu kanıtlayınca çok geçmeden kendisine Hünkâr Berberliği unvanı verilmiş, en sonunda eskiye eskiye otuz iki yılında Hamamcıbaşı olmuştu. Sekiz yıl kadar bu hizmette kaldıktan sonra yaşı yetmişe vardığından bu kez çırağlığa kavuştu. Yerine Şehzade Efendimiz’in berberi olan Timurkiran Mustafa Ağa ve böylece açılan görevlere “müsteidan-ı ser-trşaiden zâde-i tab’ı telâşî ve adeta ettiği trâşî bayağı Bektâşî” gibi eden Meniş Ağa’ya verildi.

Eski Sadrazam Abdullah Ağa’nın vefatı

Birkaç ay önce sadareten ayrılıp İznikmit (İzmit) kasabasında tedavi

görmekte olan eşsiz vezir Abdullah Paşa'nın Rebiülâhır'ın onbirinci günü rahmetler denizine vardığı ve bağışlanma müjdesine nail olduğu öğrenildi ve terekesi veresesine bırakıldı: küçük oğlu Hasan Bey de Enderun'a alındı.

Müteveffa-i müşarüniyeh Çengelköylü olup, orada büyüyerek dostların aracılığı ile doksan beş tarihinde Haseki Ocağı'na yazılması mukadder olmuş ve oradan feyz almıştı. Zamanla rütbesi yükselerek Padişahımız'ın tahta çıkışında Bostancıbaşılık mevkiine getirilmiş ve orada kabadayılık eden bazı yaramazları disiplin altına almıştı. Benzeri bulunamadığından yedi yıl orada kalmış olup hasta olmasaydı azli ve değiştirilmesi söz konusu değildi. O nedenle ertesi yıl Sipah Silahtarlığı'na atandı ve otuz iki'de dileği üzerine Büyük Ahırbaşılık mevkiine getirilip üç tuğ ile Kaptanıderya yapıldı ve Bahr-ı Sefid ve Siyahın korunması ile görevlendirildi. O zamanlarda savaş araç ve gereçlerini tamamladı ve Tersane'deki rezilleri ve serserileri temizledi. Otuz altı yılında yine rızasıyla oradan ayrıldı ve Anadolu kıyılarını koruma ve "dua ile meşgûl iken" otuz sekizde İzmirli Salih Paşa'nın üstüne Sadrazam olup orada dört ay kadar kaldı. Tophane yangınında gösterdiği gayret, hastalığının artmasına neden olup (Bir rivayete göre tulumbacılarla birlikte su sıkarken duvardan düşüp belkemiğini sakatlamıştır) ayrılmasına ve İzmit'e giderek tedavisini yaptırmasına Padişah razı olmuş ise de orada iken "ecel-i müecceli hulul ve bu cihetle Hakk'a mevsûl oldu" (Ecelinin vadesi gelip Tanrı'ya kavuştu) Merhum çok sadık idi, kendisinin azarladığı ve kırdığı kişiler de bu halini tasdik edip kalbi ayna gibi saf olduğundan Letaif-i Enderun'a yazıldı.

Silahtar hazretlerinin oğlunun Hazine'ye alınması

Öteden beri "Hizmet-ül mülûk nısf-ül sülûk" (Padişah'a hizmet işimizin yarısı" denildiği bilindiğinden ve bu bakımdan gönülalan Saray, Kâbe gibi olduğundan Enderun'dan yetişenler:

"*Kapında kul olmak dehre sultan olmadan yeğdir*" derler. Halen Sultan'ın yakınlarının yüzüsu olan devletü Silahtar Ağa onbeş yıldan fazla Enderun içinde sivriliş kendisini kabul ettirmiş olduğu halde "kendi gani ve taraf ve taallukatı itibar-ı müsteardanmüstağni" (kendisi başkalarına iyilik ederken ve yakınlarının da ona dayanarak saygınlık kazanmalarına ihtiyaçları yok iken) erkek çocuklarını Padişah'ın sarayına vermek kendince en iyi iş ve dünya ve âhirette çoluğu ve çocuğu için kurtuluş yolu olur umudu ile birinci mahdumu Tevfik Bey'i Seferli'ye, bu kez doğan Hasan Bey'i Hazine Odası'na yazdırması üç odalıya iltifat gibi oldu.

Bostancıbaşı Osman Ağa'nın azli

Az zaman önce Bostancıbaşı olan Osman Ağa'nın Haseki Ocağı'nda kıdemli olmayışı bilindiği ve işe yaramadığı âşikâr olduğu halde Saray'ın ruhlu sofahlarına (Yeniçeri zabitleri) kendisini sevdirdi:

— “Çiftliğimizin helal ürünüdür,” diyerek yalandan taşıdığı yoğurt ve yumurta gibi şeyleri kabul ettirerek katarı (devreye) girmesi ve az vakitte Ağa Karakulağı ve Paşa Karakulağı olması eski hasekilerin kulağına girer girmez Bostancıbaşığa atandı. O günlerde vezirlik rütbesi ile Yeniçeri Ağası olan Hüseyin Paşa’nın saygınlığı yerinde idi. Onun yüzünden Sa’î Ocağı’na (Saye Ocağı) kaçan Yetmiş Bir Bölük Ustası Zorba Mehmet’in Sayalılar’ın elinden alınmasında Silivrili Osman Ağa’nın da hizmeti görülmüş ve bu yüzden ona da mücevherli hançer armağan edilmişti.

Böylece itibarı arttı ise de:

*“Bilen hâk-i Stanbul’dur rûsûm-u şive-i nâzı
Kenârın dilberi nâzik de olsa nâzenini olmaz”*

kuramınca Padişah’ın huyuna uygun olmayı bilmediği ve bu arada:

— “Benden başka bostancı olsaydı şu herifi (zorba Mehmet) ele geçiremezlerdi,” diyerek afra tavra etmesi anlaşıp işitilince hemen azledildi ve yerine Haseki Ağa olan Servili Hacı Mehmet Ağa Bostancıbaşı oldu.

Silahtar Ali Paşa’nın Sadaret’ten ayrılışı

Vezir-i Âsaf-nazir Silahtar Ali Paşa yedi yıl Silahtarlık etmiş olduğundan Padişah’ın huyunu çok iyi bilmekte idi. Kendisi hiçbir konuda kendi düşüncesiyle hareket etmeyip sadece Padişah’ın isteğini yerine getirmekte ve İstanbul halkının korunması ve bakımı işini de tamamiyle Yeniçeri Ağası Vezir Hüseyin Paşa’ya bırakmıştı. Bu nâzik günlerde azli kendisi hakkında da hayırlı olacağından kuşku edilemezdi. Rebiülâhır’ın sekizinci Cumartesi günü gereği yapılarak Tekfurdağı’ (Tekirdağ)na gönderildi. Yerine değerli vezirlerden Hüdavendigâr (Bursa ve yöresi) Mutasarrıfı Galip Paşa getirildi. Silahtar Ağa kendisini yalisından alıp Yalı Köşkü’ne getirdi. Orada Başçuhadar Bekir Efendi, gedikli çuhadarlar ile karşılayıp Padişah’ın ahırından getirtilen süslü atlara binerek Topkapı’ya gelişini Padişah gördü. Daha önceden getirtilmiş bulunan Şeyhülislam Mekkizade ile birlikte huzura çıkıp yüzsürdüler. Padişah’ın mührü Felâtun-u sâni (ikinci Plato) Galip Paşa’ya verildi; sadarete özgü samur kürk giydirdi. Gerekli törenler tamamlanıp ikisi birlikte Babîâlî’ye gittiler.

Şişman Numan Bey’in çırağlığı

İran Defterdarı Atâullah Efendi’nin kardeşi Hazine ağalarından Şişman Numan Bey yirmi keselik nânpare ile çırağ edildi.

Topçu Şakir Ağa’nın çırağlığı

Topçu Şakir Ağa cirit oynamakta ve ata binip kılıç kuşanmakta benzeri olmayan bir şahbaz olduğu ve bu yüzden Mabeynihümâyûn tarafından

da beğenilip otuz altı tarihinde kendisine çuhadarlık unvanı verilmişken bu günlerde kendisine bir süfliyet gelip traş olmayarak, yüzü gözü kılla dolu halde ve eskisi gibi ata ve ciride itibar etmeyip zamanın çoğunu saz çalmakla geçirmeye başladı. Yapılan nasihatları dinlemedi ve köşesine çekilip:

“Harabâtı görenler her biri bir hâletin söyler

Bihîşt andıkça zahit ekl-i şürbün lezzetin söyler”

denildiği gibi keyfine bakıp, bu arada başta olanlara kızdığı için az bir şey verilerek Saray’dan çıkarıldı. Öteki atlılar üzüldüler.

Ağaların tomak oyunu ve türlü eğlenceler

Cemaziülevvel’in altıncı Çarşamba günü Gülhane Meydanı’nda tomak ısmarlandı. Yeryüzünün Padişahı öğleye doğru geldiğinde ağalar da huzurunda hazır bulunduklarından biraz bekleyip tomak oyununa izin verilince hemen can feda döğüşmeye başladılar.

Yorulup güçleri kalmadığı sıralarda musahip Abdi Bey’in çok ürküttüğü zürafa adlı hayvanın huzura getirilmesi gizlice irade edildi. Bu konuda Hasahır görevlisine haber gittiği anlaşıncı cefakâr Abdi Bey yalan ya da gerçek titremeye ve:

— “Aman Padişahım. Bu hayvan tek durmaz. Yaramazdır,” gibi sözler söylemeye başladı. Sözü dinlemedi. Musahipler ise birlik halinde Seferlîli Cin Ahmet ile anlaştılar ve:

— “Zürafe (a) uğurlu ve kutsal bir hayvandır. Ve eliyle bir kez gezdiren müslüman dünyada zarar ziyan görmez imiş. Şunu bir zemin ve zamanla gezdirelim,” dediler.

Taraf-ı Şâhânedan:

— “Mêmüldür!” (olabilir, beklenir) buyurulunca Abdi Bey:

— “Aziz başın için inanma Efendim. Kulunuz her hatvesine (adımına) bir hac sevabı yazılsa yine rizam ile gezdirmeye cesaret edemem ve bhusus (özellikle) zürafe gibi vahşi hayvanın yanında asla gidemem. Gerçi ecir (karşılığı, sevabı) var ise de şimdi sevaptan kaç ki günaha girmeyesin diyorlar. Efendim, lakırdısı ile benzim soldu,” dediğinde Cin ciddi olarak:

— “Bre kezzab (yalancı) herif: Kabul etmedin mi? Şimdi niçin inkâr edersin?” diye yüzüne bağırınca Abdi Bey:

— “Ve illellahu müşteki. Bu Cin bize belâ oldu!”

derdemez zürafe nerde var, nerde yok ise huzurda hazır oldu; o anda Cin’in Abdi Bey’e:

— “Sen bin, ben yularından tutar, gezdiririm,” demesiyle adamın aklı başından çıktı. Ama nasıl olduysa Hasahır hademeleri Abdi Bey’i kaptıkları gibi zürafeye bindirmeleri bir oldu. Zürafe ise ziyansız bir hayvan olmakla birlikte postu kaplan gibi olduğundan arslan gibi bakarak hemen bir baş İshakiye Köşkü’ne doğru hızla gitmeye başlayınca Abdi Bey yüksek sesle feryada başladı ve:

— “Bu bapta (konuda) yalan tükendi! Ahiret hakkını helal eyle Efendim! İlk menzilimiz ecel beşiği oldu. Bindim, gidiyorum!” diye bağırdıkça cihan... handan (gülmüş) ve belki zürafe dahi yolundan rûgerdân (ayrılmış) olduğundan arap seyis... envai desâis (hile) ile hayvanı çevirip huzura getirince, muhasiplerin daha önceden kendisine öğrettikleri gibi, Abdi Bey zürafeden iner inmez kendisine hakaret edip herkesin önünde rezil-rüsvay etmeye başladı. Bıçare Abdi Bey:

— “İşte bilmem ne yemenin Arabcası buna derler. Acı (hacı) Baba ben cesaret edip zürafeye binmem. Ben korkarım. Korkak. Ama sen bana uzak ol uzak!...” diye Arab’ın yüzüne bağırdı. O bağırdıkça seyis:

— “Hay veled-i zina, Hay Maskara!” diyerek Abdi Bey’den daha çok yaygara kopardı.

Muhasipler tercümanlık (çevirmen) yoluyla aralarını bulmaya çalıştılar ve bunları barıştırmaları sonsuz değerde bir zevk oldu.

Peşinden Cin’i menfûra (nefret edilecek Cin’e) ve Mir-i mezbûra (Abdi Bey’e) ve seyis-i mezkûre ihsanlar (bağışlar) çıktı. O anda Abdi Bey:

— “Zürafe (nin) mübarek hayvan olduğu (onun) yüzünden gördüğümüz keremden mâlûm-u abd-i pür kusur olmuştur,” dedi. (Zürafanın mübarekli bir hayvan olduğunu, onun yüzünden bağış alınca anladım)

Padişah’ın mızrak oyunu oynaması

“Şeh-i gazi Şehinşah’ı megâzi fen-ni ceridbâzi ve tirendazi ve gerek sair maarif-i bâlapervâzinin hakiki ve mecâzisinde yeketâz-ı meydan-ı serefrazı oldukları reside-i mesâmi-i cihanbane rayegân ve kangı fenne sülûk etseler müsabakatları dillerde dâsitân olduğundan” (Padişah her türlü oyunda en iyisini yapabiliyormuş) Cemaziülevvel’in yirmi dokuzuncu günü, mızrak oyunları için bu konuda yetişmiş ağaların Topkapı Meydanı’nda hazır olmalarını istedi. (İlyas Ağa bu ağaların adlarını teker teker yazıyor) Ağalar o Pazar günü mızrak oyununa uygun atlarla Padişah’ın gelmesini beklediler. “Öteden beri kevkeb ve kevakib-i âsuman ile riysûman nazarları seyyân ve kahraman nigeherleri ile zemin ve zaman lertzân olan Şaâh-ı İskendertüvan mâh-ı tâbân gibi ayân olup süvâr oldukları Benefşe nam mısırî hub-endam ile meydana teşrif” (Öteden beri göklerdeki yıldızların ışıkları ile yerleri ve zamanları titreden İskender, güçlü Şah parlak ay gibi görünüp bindiği “Menekşe” adındaki güzel endamlı atla meydana çıktı.) Gayet zarif bir elbise giymişti. Atlıların iltifatlandırdıktan sonra meydandan hızla sağ tarafa geçti. Yakınları da onu izledi. Başta hepsinin kıdemlisi Silahtar Ağa olmak üzere nazlı atlarla Padişah’ın alayında safta durdular. Karşı alayın yönetimi ise Hasodalı Lezki ile Haydar Ağa’ya verildi.

Bunun üzerine Şehriyâr-ı bahtiyâr (mutlu hükümdar) ile Lezki (Mehmet Ağa) alay başlarından keskin dizginlemerkez olarak alınan sınıra vardılar ve mızrak boyunca çevrilen çizgide (dairede) nazlı atlarını harmana soktular. Bu yöntem doğru olup aralarında anlaşır anlaşmaz bir-

birlerini çizgiden çıkarmaya çalıştılar ve taraflar “selamet berkenar” (kurtuluş kenardadır) demediler; sonunda “berabere” kararı verildi.

Onların ardından ötekilerin de bu konudaki hünerlerini kusur yapmadan gösterdiklerini Padişah gördü. Her biri bir hile ile hasmını kandırıp sonunda her iki alay başka daireler çizdiler ve alayca dairenin üstünde turna katarı geçmeleri için emirler verilince hepsi emre uydular ve çizginin hizasından kıl kadar ayrılmadılar.

Herkes Padişah’a (Kahramân-ı sâvlet ve Neriman haslet Padişah’a) içinden dua etti. Bu arada bu oyunu bulanlar da övüldü, ama bulanlardan biri “mızrak çuvala sığmaz”

*“Kad-di yâre kimi ar-ar (ardıç) demiş kimi elif
Cümleinin maksudu bir amma rivâyet muhtelif”*

diyerek kusurlarını itiraf ettiğinde Cihan Şahı oyunun bitirilmesine izin verdi. Nazlı kır atını oynatarak kasr-hümâyunun hizasında attan indi. Orada Silahtar Ağa eliyle mızrak oynayanlara bol bol bahşış dağıttı. Hepsî saltanatın sayesinde onurlarını kurtardılar ve sevinerek gittiler.

Silahtar Ağa’nın hademelerini değiştirmesi

Silahtar Ağa’nın işindeki özgürlüğü ve herkesin üstündeki ikbali o derece idi ki Enderun’da değil ağaları, belki bütün Enderun’u baştan aşağı değiştirse yine de kendisine soru sorulması olası değildir. Hizmetindeki insanlar ise bu durumu anlamadıklarından daima birbirlerinin aleyhinde olduklarından Ağa’nın huzuru kaçtı. Hepsini tekrar tekrar uyardı; ciddi biçimde uyardı. Akılları başlarına gelmeyince bütün çakırsalanları odalarına gönderdi ve yerlerine başkalarını atadı. “Bu arada Tütüncü Şemsi Ağa’nın da tütünü göklere savrulmakla güneşin ışıkları gece karanlığına döndü.” (Çünkü, şen ve mutlu bir kız gibi ve dışardan geçimli görünen Kalyoncu Bekir Ağa, Silahtar Ağa’nın tütüncüsü Şemsi Ağa’yı kıskanmış ve kavga çıkarmış.)

Atiye Sultan’ın doğumu

Cemaziülâhır’ın onuncu Cuma günü saat iki sıralarında Padişah hazretlerinin temiz belkemiklerinden yıldız gibi bir kızları namuslu haremlerine uğurlu ayağını attı. Kendisine Atiye Sultan adı verildi. Ağalar bunu öğrendiklerinde en büyüğünden en küçüğüne kadar (Padişah’ı) övmeyi sürdürdüler ve mutluluk getirecek olan gelişlerini beklediler. Alicenab Şah, Cuma’dan önce Silahtar Ağa köşküne gelip kendisini iltifatlandırdıktan sonra ağaların nurlu huzurlarına getirilmesini ferman edip o anda üç odalı kasrın önüne biçimli bir şekilde dizildiklerinde eliaçık Şah her zaman lütuflar dağıtan elleriyle has ayarlı altınlar serpti. Herkesin gücü yettiği ölçüde ortalığı savaş alanına çevirdiğinin görüldüğü sırada Silahtar Ağa da çil paralar serpti.

Yüce soylu Şah'ın bu, kez olan mutlu doğumda bahşişleri fazla oldu. Hatta şehzade doğmadıkça altın serpmek kural olmadığı halde Padişah bahşiş denizini dalgalandırıp herkesi beklediğinden daha çok memnun etti. Bu arada hazin hazin çalan mehterhaneyi dinledi ve onun dehşetler dolu (korkutucu?) sesiyle başağrısını geçirdiğini düşünerek Sultan Camii'ne geçti; Cuma namazını kılıp Topkapı Sarayı'na geldi. Orada şenliklere devam etti. Kol takımını seyretmesi ve neşesinin sabaha kadar sürmesi herkese övgü sermayesi oldu.

Ertesi gün Gülhane Köşkü'ne rikâp ısmarlandı; Sadrazam ve Şeyhülislam hazretleri gelip iltifatlar kazandılar. Oradan ayrıldıktan sonra Darüssaâde Ağa'sının dairesine gidip türlü oyunları izlediler, mutlu oldular. Cirit seyretiler. Sonra izin isteyip Bâbiâli'ye döndüler.

Zatışâhane, Topkapı'ya döndü ve gece meddah ve hayal (karagöz) gibi şeylere ilgi gösterip ertesi gün Eskişaray'ın binişi irade eylediler. Orayı şerefliendirmeleri öğle üzeri oldu. Orada da gerekli şeyler yapıldı. Özellikle vezir cündilerine bağışlar verildi ve "her sınıf mesrur ve ihya oldukları tesebbüt-ü sahife-i imlâ oldu."

Hazine'de Fırça Ahmet Bey'in çırağlığı

İvaz Paşa neslinden olup Hazine'de bulunan Fırça Ahmet Bey duruma uyun bir nânpare ile çırağ edildi.

Fırça Ahmet Bey'in yaşam öyküsü:

Kendisi on beş tarihinde (1215) Hazine'ye yazılıp yirmi yıl orada kaldıktan sonra tufengi yamağı olmuştu. Yıllarca zamanı lafla ve yalan dolanla geçirmiş olup rehâvi (eski bir makam) çalar, kanarya beslemekle tanınırdı. Otuz altı yılında Kıbrısî Emin Efendi hazretleri Hazine Kethüdası olunca kendisini kilercilik ile onurlandırdı. İşbu otuz dokuz yılında da çırağlığına yardım ettiyse de geçimsiz bir adam olup sözlerini kabul etmeyenlere küserdi. Onun için üç odada karşısında olanların sayısı hesapsız idi ve hiç kimse onun hakkında "ne söylese yalandır" demekten çekinmezdi. Yine de elinden gelen dostluğu gösterdiği ve övülecek huyları olduğu belli idi.

(İlyas Ağa bu konudan sonra kendisiyle dolaysız ilgili bir sürtüşme konusuna giriyor.)

Bundan sonra Kilerciliğe Hazine Kethüdası'nın Tütüncüsü Ressam Tahir Ağa ve Tütüncülüğe Tufengî yamaklarından Ata Bey gelmekle yatağı Ağayeri'ne alındı ve Beşiktaş Sarayı'nda olan muntazam peykesini, Hazine Kethüdası, okuduğumuz Kur'an-ı azimmüş-şana saygı olarak ve "Hünkâr Müezzinidir" diye bize verince bunu hazmedemeyen hiyanetlerden Kel Nuri dedikleri cümdi Nuri Bey, Giyimbaşı Nuri Ağa'nın kıskırtmasıyla Hazine Kethüdası'nı rahatsız etmeye kalkıştı.

—“Ben bıçakheski iken hâlâ Beşiktaş'ta peyke almaya nail olamadım,” diye yakındı ve:

—“İki üç tane acem (acemi) var. Oturtacak yer bulamadım,” dedi.

Ağa biraz iltifat ettikten sonra defetmeyi düşündü ise de Kel ateş püskürüp kendisinin “kudemâ-yı layeflehûn”dan olduğunu ortaya koyup parasızlıktan at beslemeyerek binişlere yayan gittiğini söyledi ve türlü saçmalardan sonra peykenin kendisine verilmesinde ısrar etti. O arada şimdiye kadar dalkavukluk ile vakit geçirdiği ve “âdemden ad ve şımar olunmadığı” (adamdan sayılmadığını) açıklayınca Hazine Kethüdası bu sözlere çok kızdı ve:

—“Şimdi acemilerini de alır ona veririm,” diye ceffelkalem (durup düşünmeden, derhal) diye bir yanıt verince biçare Kel o saatte dağılıp geri çekildi ve yelyepelek “Sağ olsun (olun)” diyerek sağdan geri etti. Ama ertesi yıl zamanı gelip göç eskisi olunca aklınca bizden öç almak için peykeye ait olan dolaplardan birini bir başkasına verdiğini işittim. Fakir ayak patırdısına telaş eylemediğimden başka Padişah’ın sayesinde çuhadarlık ile onurlanmış ve haddine göre amacına varmış bir kimse olduğumdan ağaların göçe gittiklerinin ertesi günü Şevketlû Efendimiz ile göçe gittiğimizde dolabı bir başkasının elinde gördüğüm anda çekinmeden öfkemi açığa vurdum ve:

—“Göç eskisi kimin malını kime vermiş?” diyerek mıhlanmış kilidi kendi elim ile kırdım. Eski ise (Nuri Bey) bundan bozuldu ve üzüldü; Dolabı verdiği kimse ile konuşurken:

—“Şimdi bununla uğraşmak benim şanıma ayıp (leke) getirir,” dedi ve böylece düştüğü ve Beşiktaş Sarayı’nda kepaze olduğu anlaşıldı.

Rüstem Ağa’nın Sarıkçı Yamağı olması

Silahtar Ağa’nın çırağlarından yetenekli Rüstem Ağa Hünkâr sarığı saran yamaklar arasına katıldı.

Çuhadar Bekir Efendi’nin İran ve Turan Seraskerleri’ne gönderilmesi

Bir iki yıldır doğuda zaferler kazanan ve İran Şahı ile barış konusunda anlaşılan eski Sadrazam Rauf Paşa hazretlerinin gayretleri Padişah tarafından beğenildiğinden sevgisinin anlatılması için gönderilecek kılıç ile hattihümâyun Başçuhadar Mabeynci Bekir Efendi’ye teslim edildi. Kendisi hazırlığını yapıp yüzürdükten sonra yanına verilen yüz kadar sofalı ve yedekçi ile işbu Cemaziülâhır ayında Cumartesi günü Üsküdar’a geçip Erzurum’a hareket etti. Yerine Başkâtibi ve Padişah yakınlarından olan Efendi hazretleri vekâleten atandı.

Silahtar Ağa’nın tütüncüsünün değiştirilmesi

Beş on gün önce şanlı Silahtar’ın tütüncülüğüne atanan Seferlili Reşit Ağa işe yaramaz bir kişi olduğu ve nasıl olsa bir kusuru olacağı bilindiği halde bu göreve bile getirildiği halde adam kibir getirdi. Silahtar

Ağa bağışlamayıp yatağı ile birlikte Seferli Odası'na gönderdi ve yerine uzun Emin Ağa'nın tütüncüsü Sami Yahya Bey getirildi. Reşit Ağa'nın adı saygınlar defterinden silinip kendisi Seferli Kethüdası'na tütüncülükle görevlendirildi ve uyarıldı.

Topkapı Sarayı'ndan Surre çıkarılması

Bu mübarek yılda da Surre Alayı Darüssaâde Ağası tarafından hazırlandı. Kural gereği olan törenler yapıp Surre Cabbarzade Abbas Bey'e teslim edilerek gönderildi.

Sürgündeki İzzet Molla'nın bağışlanması ve serbest bırakılması

Padişah'ın iyilikler dolu zamanında şöhet kazanan ateş dilli şairlerden İzzet Molla "‘muktezâyı takdir-i mümteni-ül tegayyür" (kaderin değiştirilmesi mümkün olmayan gereğiyle) Keşan'a sürülmüş idi. Yine Zatişahâne'ye karşı olan bağlılığının gereği olarak "‘idiye-i şâhi ve methiye-i Şehinşâhide tecviz-i kusur etmediği" (Padişah'a duada ve övgüde kusur etmediği) bağışlanmasına neden oldu. Serbest bırakılarak evine gelmesiyle özlemini çekenler teselli buldular.

Azledilmiş olan Şeyhülislam Zihni (Zeyni) Molla'nın vefatı

Otuz üç yılında azledilerek Meşihat'tan ayrılan ve o zamandan beri zevlete dua ve sâltanata senâ (övgü) ile zamanını geçiren (Zeyni) Molla Efendi işbu otuz dokuz yılının üç ayları içinde dünya devletini bırakıp Hakk'ın rahmetine kavuştu.

Zeyni Molla'nın yaşam öyküsü:

Zihni (Zeyni) Molla, makamı cennet olan sultan Mustafa Han şeyhülislamlarından İsmail Asım Efendi'nin oğlu olup ilmiye sınıfına girmiş ve bin iki yüz yirmi sekiz yılında İstanbul'a gelip akranları arasında yükselmiş, nakip görevine erişmiş, azledilmiş; daha sonra Rumeli payeşyle onurlandırılmış ve otuz yılında Şeyhülislamlığa getirilerek amacına varmıştı. Otuz üç yılındaki "nûm mezmûm olayı" yüzünden bir kez daha azledilmişti.

Merhumun bahtı açık fakat bilim ve felsefe konusunda kafası boş olup nükteli, çeşitli anlamlara gelir sözler bulup söylemekten başka bir şey düşünemezdi.

Sarıkçıbaşı Başyamağı Hafız Efendi'nin çırağlığı

Seferli Odası'nda Padişah'ın kavuğunu sarmakla nâmsalan sarıkçı yakaklarından Başyamak Hafız Efendi oldum olası "‘giriftar-ı zülf-ü perihan ... ve leyl-i nehar ateşi aşka nişan... olmuş pervane misal bir can... olmakla," her zaman birine aşık olduğundan:

*“Vallah bu aşk ehline taklit ile olmaz
Ey ebülhevesan etmeyin izhâr-ı muhabbet*

denildiği gibi o da her gün şarkı ve gazel söylemekte her güftesinden bir şarkı yapılmış olduğundan ben de bir iki şiirini buraya yazdım:

*“Ey sak-i Cem neşe emel taze yetiştii.
Gülzâr-ı ümidimde o gül taze yetiştii.*

şarkısı doğuyu batıyı tutmuştu. Sakıp mahlasıyla Kırım Hanı, şairlerir Sultanı Şahingiray’ın gazelini tesdis ederek ve bu gibi şiirleri tahmis ederek bir çok şiir yazmıştır:

Yâr ki bu sinemin derdine olur devay

.....

Vasil-ı can iken canımı verdim Giray

.....

*Yaver olursa eğer lûtf-u Hüda bir kula
Bir pula muhtaç iken dehre olur padişay.”*

gibi şiirleri belki “Sebaâ-yı muallaka” kadar namsalmıştı.

Rivayet edildiğine göre Hafız Efendi müneccimlere başvurmuş, zayıfçesini inceltirmiş ve asıl adı Mustafa olduğu için müneccim:

—“Adı Mustafa olan biri Başkâtip olacaktır,” demiş. Bîçare Sakıp bundan sonra günlerce müjdecî bekledi ise de Çantacı Ragıp Efendi’nin acemisi kâtiplerinden Mustafa Efendi Başkâtiplik unvanıyla o rütbeye erişince, “Sakıp-ı bi-şuur, gelmez asla bana fütür” demeyip, umutlar kırılmış olarak bir dilekçe verip:

—“Alil (hasta, sakat) olmuş bir ihtiyarım,” diyerek büyüklerinin merhametini harekete geçirdi ve uygun bir nânpare ile چراغ edildi.

Açılan Başyamaklığa Davulcubaşı Sarıkcı Emin Ağa ve onun yerine de bir hayli çekişmeden sonra Seferli’de “uzar-ı gül-uzarı âteşe-paş ve ismi İbrahim olmakla şöhreti Yanar ateş olan İbrahim Efendi sarıkcı yamaklarının gözüne ateş gibi” girdi.

Kışlık giysilerin çıkarılması ve resmî giysilerin giyilmesi

Enderunhümayun’da her mevsime riayet ...âdet... ve şiddeti şitada (kışın) kıyafet... koyu renklerden olduğu rivayet... olduğundan havalar düzelince, her taraf taravet (tazelik) kazanınca bahar geldi, gündüz ve gece eşit olarak dünyayı gül bahçesine çevirdi. Kışlık elbiselerin bu mevsimde giyilmesi doğru olmadığından Şaban’ın sekizinci Pazartesi günü kışlık urbaları tebdil edildi (değiştirildi) ve alay halinde gidilirken giyilen çuhaya kaplı samur kürkleri yerine sof kaplı samurlar giyildi.

Beşiktaş Sarayı’na geçiş

Allah’ın lütfu ve sonsuz nimetlerinin bereketiyle Şaban’ın on birinci

gününe rastlayan ve Nisan'ın on dokuzuncu günü olan Perşembe günü serir-ara- yı mâdelet (adalet tahtını süsleyen) Efendimiz hazretleri seçilen eşref saatte Beşiktaş Sarayı'na geçtiler.

Çinili Köşk'te göç rikâbı

Beşiktaş Sarayı'na geçildiğinin üçüncü günü göç rikâbı yapıldı. Sadrazam Galip Paşa, Şeyhülislam Efendi, Denizler Veziri Hüsrev Paşa, Muhafız Hüseyin Paşa gelip yüzüstüldüler ve döndüler.

İslambol Sarayı'nda maaş dağıtımı

Ramazânîşerif'te verilen maaşlar askerlere verilip kurallarına göre dağıtıldı.

Padişah'tan Sadrazam'a armağan gönderilmesi

Ulufe dağıtıldığının üçüncü günü taraf-ı şâhaneden sadrazamlara hitaben bir hattühümâyûn ile mücevherlerle süslenmiş bir hançer ve bol yenli samur kürk gönderilmesi âdeti bu yıl da yerine getirildi ve armağanlar Silahtar Ağa ile Bâbiâli'ye gönderildi. Sadrazam kürkü giyip hançeri beline taktı ve hattühümâyûnu eline aldı. Silahtar Ağa kendisinin elini öptü ve görkemli hat yüksek sesle Reis-i Felek Seyda Efendi tarafından okundu. Ondan sonra Silahtar Ağa Hazretleri'ne de tören gereği kürk odasında kürk giydirildi ve ayrıca onunla gelenlerden Başlala Mahmut Ağa'ya, Kaftancı Nazif Efendi'ye, Yeni Başçakırsalan Hüseyin Efendi'ye, Başsofalısı Abdullah Ağa'ya, Başkühahcı Hafız Ağa'ya, Başyedekcisi Harbutî Ömer Ağa'ya, Kapu Çuhadarı Gürcü Osman Ağa'ya değerli hilâtlar giydirildi ve bütün törenler mükemmel bir biçimde yapıldıktan sonra Beşiktaş'a döndü.

Padişah Başçubadarı'nın İran Seraskeri'nin yanından dönüşü

İran Seraskerliği unvanı ile Erzurum'da bulunan eski Sadrazam Abdülraûf Paşa'ya kılıç ve kaftan götüren Başçuhadar Mabeynci Bekir Efendi hizmetini yerine getirip izin istedikte Eflatun akıllı Vezir tarafından gerekli her şey yapılarak oradan ayrıldı ve yirmi beş günde İstanbul'a gelip Padişah'ın ayak tozuna yüzüstüldü.

Bostancıbaşı Servili Mehmet Ağa'nın ölümü ve Karaosman Ağa'nın atanması

Birkaç ay önce Bostancıbaşılığa getirilen Servili Hacı Mehmet Ağa, dindar, insafî ve hakkaniyete saygı gösterir ve sevilir bir adam olmakla birlikte biçarenin gerdanı altında et ve yağdan bir şey belirip giderek

çok büyüyünce hekimlerin bazıları kes, bazıları kesme gibi değişik şeyler söylediler. Sonunda hepsi aciz kalıp neşter vurmaktan vazgeçtiler. Böyle bir kaç ay zahmet çektikten sonra Ramazan'a iki gün kala Ahiret'e geçip bağışlanma müjdesini beklemeye başlayınca yerine Haseki Ağa olan merhametsiz Osman Ağa davet olundu ise memnun olup kendine yarar sağlamak için günah işlemeğe mecbur oldu.

Çuhadar Mehmet Efendi'nin çırağlığı

Hazineihümâyün ağalarından Tophaneli Çuhadar Mehmet Efendi bir süredir hasta olduğundan Hassa harcından özel aylık bağlanarak çırağlığı yapıldı.

Mehmet Efendi'nin yaşam öyküsü:

Mehmet Efendi on sekiz yılında Hazine'ye yazılmış olup Enderun'a geldiğinde "bir mahbub-u dil-âşub olmağın uşşâk-ı müştâk-ı kendüye mensup ve her ne kadar atıp tutmuş ise de kimseye mağlup olmadığından" (gönülleri karıştıran sevimli bir oğlu olup sevgilileri peşinde bulunup her ne kadar atıp tutarsa da kimseye teslim olmamış) başka yirmi yedi yılında Dolmabahçe binişinde arabacı İbrahim'in öldürülmesinin de bunun yüzünden olduğunu daha önce yazmıştık. Mehmet Efendi o tarihte öldürülen adamın veresesinden daha çok üzüldüğünden beti benzi soldu ve o tarihten beri yıldızı düştü. Yine de o tarihte lalası olan Sarım Bey'in hatırı için kusuru bağışlandı ve böylece yirmi dokuz yıl çuhadarlıkla mutlu edildiyse de benzinin rengi bir daha yerine gelmedi.

Çarşamba günü Ramazan'ın gelişi

Otuz dokuz yılı Ramazan'ı Nisan'ın yirmi yedinci gecesinde başladı, iman erbabının kalbi nur-alâ-nur gibi kandil olup yandı ve o gece bütün ümmet-i Muhammed 'Sallialâ" diyerek salat verip oruca devam etmeleriyle Cenâbıhak Tanrı'nın birliğine inananları başarılı kılıp bitirmelerini sağlayıp ve tilâvet edilecek Kur'an-ı azimmüşânın sevâbı ile müminlerin yüreklerini aydınlattıktan ve bu konuda içten dualar yaptıktan sonra ertesi gün derslere başlandı.

Hırka-i Şerif ziyareti

Ramazan'ın on beşinci günü alışılan yöntemle Hırka-i Şerif ziyareti yapıldı.

Padişah huzurunda ilahi okunması

Ramazan başladığından beri Balıkhane Mabeynihümâyün'unda birkaç kez ilahi okundu ise de Hırka-i Saâdet dönüşünden sonra Zatışâhane iftarı Silahtar Ağa Köşkü'nde ve terâvihi Hasoda ağalarının namaz kıldıkları

yerde yapıp, namaz ve dua bittikten sonra Kiler’li ağaların odaları üstüne yapılmış olan ve meydana bakan yüksek kasrı ayaklarıyla şereflendirdiler. Mehtap olduğundan ayrıca aydınlatmaya gerek kalmamakla birlikte Silahtar Ağa meşaleler getirtti. Ortalık gündüzden daha aydınlık oldu. Padişah güzel sesli müezzinlerin okumalarını ferman etti. Hepsı toplanıp halka yaptılar ve ilâhiler okumaya başladılar.

ve ilâhiler okumaya başladılar.

Suyolcuzade Salih Efendi’nin ilâhisi:

“Tahtgâh etti vücudum şehrinî sultân-ı aşk

Dil sarayında kuruldu bir ulû divân-ı aşkw

Ey gafûri ermek istersen eğer cananına

Terk-i can eyle tecelli eylesin canân-ı aşk

Seçili başka ilahilerden:

İlm-i bahr-ı esnafının dürdanesiyim ben

Maarif-i künz-i dil vessâfının pervanesiyim ben

Benim ilmim katında müçtehidler aciz olmuştur

vela ilm-i ilahinin deli divanesiyim ben.

Arkasından:

Ey sanem noldun câna kastin var

Bağrımı deldin ya ne kastin var

Bâşım önünde çevkân elinde

Çelmeden gayri ya ne kastin var.

Bundan sonra:

Ey gönül bir derde düş ki anda derman gizlidir.

....

Bunlardan sonra Müezzinbaşı Şakir Ağa içten gelen bin ah ile sesinin yettiği perdelere çıkarak:

Bezm-i câmide mey-i lâlin olup çerakeşi

Olmuşem mest-i muhabbet akıdıp kanlı yaşı

Ururum nâre-yi mestâne hemen suph-u aşî

Li habib-i medeni ârabi kureşi

Ki budur doğmuş maye-i şâdi ve hoşî

güfte-i aşiftesini (oynak) rasttan okuması dinleyenleri etkiledi ve hakka ki, Molla Cami hazretlerinin bu cihanın beğendiği benzeri olmayan şiiri böylece açıklanınca Padişah efendimiz pek çok hoşlandı. Çünkü bundan sonra Silahtar Ağa aracılığıyla avuç avuç altınlar Müezzinbaşı’ya verildi ve ilahi okuyanlara dağıtıldı. O sırada Zatışahâne kalkıp Mabeyni-humâyun’a gitti.

Bayram ve Saray’da muayede

Şevval’in birinci günü hilal görünmediğinden “Hilâl-i iydi şehr içre ne görmüş var ne tutmuş” lafı halkın ağzına düşmüştü. Perşembe arefe ve Cuma bayram olunca bütün vezirler, bilginler ve devlet büyükleri Padişah’ın ayak tozuna yüz sürüp üç gün üç gece türlü eğlenceler yapıldı.

Küçük çocuk okullarına Padişah'ın bağışları

Yüce Padişah ve ulu şehinşah, kahramanlıkta ve eli açıklıkta herkesle yarışacak güçte olup bu kez bayram bitiminde gerek tecvid ve okuma yazma öğrenen çocukları gerekse onları okutan öğretmenleri ve zengin fakir, büyük küçük herkesi bağışlara garketti (batırdı).

Padişah'ın Silahtar Ağa Çiftliği'ne gidişi ve Enderun kibarlarını getirişi

Silahtar Ağa'nın Padişah'ın sayesinde sahip olduğu Gümrükçü Osman Paşa Çiftliği çok beğenildiğinden Şevval'in on altıncı günü arzağalarından çuhadarağalık rütbesine sahip olan Şair Rasih Efendi, Rikâptar Ağası Ceviz Emin Ağa, Kiler Kethüdası Süleyman Ağa, Seferli Kethüdası Uzun Emin Ağa ve Hasodabaşı Mehmet Ağa ve kırk Hasodalı'nın yarısının, Silahtar Ağa'nın tavsiyesiyle tebdil biçiminde adı geçen çiftliğe gidecekleri müjdelendi. Seher vakti Yıldız Köşkü'ne çıkılıp orada hazırlanan hintularla iki üç saat içinde çiftliğe gidildi. Aşağı odalardan ayrılan ağalar da saati saatine gelip hepsi aynı zamanda vardılar. Akşama kadar zevk ve sefa edildi. Bu abd-i fakir gidenler arasında olmadığımından ayrıntı vermemekle birlikte yatsıya yakın bir saatte geldiklerinde işittiklerimi yazabildim.

Başhekim Behçet Efendi'ye Rumeli payesinin verilmesi

Devlet büyüklerinden büyük kardeşimiz Behçet Efendi'ye otuz dokuz yılı Zilkade'si başında Rumeli Kazaskerliği payesi verilmesi bu fakir için büyük övünç nedeni oldu. Kendisini herkes sevdiğinden ve saydığından hakkında yazılan tarihleri pek çok ise de bunlardan üç tanesini seçtim:

İzzet Molla'nın:

Geldi bâ-ikbal müjde-i sadr-ı Rûmun Behçeti

Ayni Efendi'nin:

Ze sadr-ı Rumeli Yahya bereft Behçet Becaş âmed

Raif Bey'in:

Seretibba Behçet Efendi'ye hakka Rumeli

Cihan Şehzadesi'nin lalasının çırağlığı

Şehzadelerin en büyüğü olan Abdülhamit Efendi'mizin lalası Hacı Mustafa Ağa beş altı yıldır bu hizmette bulunup, dindar bir adamdı. Padişah'ın sayesinde varlık içinde yaşamaktaysa da yaşı yetmiş ve o yüzden işi bitmiş görüldüğünden belli bir nânpare ile çırağ edildi. Yerine Seferli'den gitme Hoca Halil Efendi atandı. Onun yerine de Şehla Hasan Efendi getirildi.

Kurban Bayramı ve Saray'da muayede

Kurban Bayramı arefesi Zilhice'nin dokuzuncu gününe rastladığından öğleden sonra İslambol Sarayı'nda muâyede olup dört gün dört gece gerekli eğlenceler ve törenler yapıldı.

Çuhadar Ağa'nın çırağlığı

Bursa'daki Hüdavendigâr tevliyeti (büyük bir gelir) boşaldığından Çuhadar Ağa olan Rasih Efendi hazretlerine verilerek ve aynı zamanda Haremeyn muhasebeciliği de bağışlanıp hocalar arasına alınarak çırağ edildi. Yerine Rikâptar Emin Ağa getirildi.

Böylece açılan çeşitli kadrolara Kâmi Ahmet Ağa, Matrak Mehmet Emin Ağa, Burnaz Ahmet Bey, Sandalcı Halil Ağa, Miskalî Ahmet Ağa, Akif Ağa atandı.

Padişah'ın Silahtar Ağa Çiftliği'ne gidişi ve rikâptar Ağa'ya iltifatlar - Maskaraların kavgası

Ayaz Ağa Çiftliği günden güne güzelleştiğinden Padişah da daha çok ilgi gösterir oldu. Neşeli bayram günleri bittiğinde oraya gidildi. Bu arada Rikâptar Ağa'lığa atanan Kâmi Ahmet Efendi'nin de gelmesi uygun görüldüğünden ona da bir hintu hazırlandı.

Çiftliğe varıldıktan sonra biraz dinlenildi. Daha sonra Silahtar Ağa'nın tavsiyesiyle Kâmi Ahmet beye iltifat olarak mükemmel bohça verildi.

Daha sonra kemankeşler ok attılar. Peşinden havuz başına gidilerek orada çavuşlar ve muhasipler saz çalıp şarkı söylediler. Hepsine bahşişler çıktı ve teker teker altınlarını alıp Padişah'ın önünden geçtiler.

Bunların peşinden huzurda bulunup sözü sohbeti tuhaf ve giysileri ise ethaf (daha tuhaf) görünen ağaların birbirleriyle şakalaşmaları emderildi, ama bu şakalar sırasında Padişah'ın hoşuna gitmeyecek şeyler yapılmaması konusunda ayrıca uyarıldılar.

Bu durumda Hazine'deki ağaların içinde saygınlığı olmayan bütün hünerleri bilen ve beş on yıl önce Galata Sarayı'ndan gelme Soytarı Esat yerinden kalkarak yanbaşında ağırbaşlı bir görüntü ile oturmakta olan öteki soytarı Haşmet Efendi'nin yanına geldi. Bu durum Haşmet için bir tür hakaret olmakla gözlerini tiksinti ile çevirip:

— “Yanıma gelmekte ne mâna var?” gibi baktı ve başını çevirdi. “Esad-ı bi-edeb keyf ile âsude ve Haşmet-i müeddeb kibr ile âlude” (terbiyesiz Esat işin alayında ve edepli Haşmet ise kibirle sıvanmış” olduğundan Esat bunlara aldırış etmeyip arsızlığı yüzüzlüğü ele alıp para kapmaktan başka bir şey düşünmediğinden:

— “Aman kardeş, canım arkadaş, benim derdime çare bulsan sen bulursun. Hekim nedir? Başına gelen derler. Ben geceleri uyuyamıyorum. Bilmem sen nasıl edersin? Bana da söyle,” deyince Haşmet utanıp gizlice:

— “Gideyim,” dedi ama Esat peşini bırakmadı. Haşmet utancına büsbütün şaşırıp:

— “Aman çirkin herif, bana bulaşma, aklını başına topla,” dedi. Esat mak’ad aldırış etmeyip:

— “Adam sen de. Kendimi yorma. Sana bana nerede olsak “hak yuvarlak uç” dediklerinden başka bazı kerre çay ördeği, kavurma çömlüğü gibi yaraşıklı sözler bulup söylüyorlar. Bu sözler benim vekarıma (ağırbaşlılık) ve biraz da kibrim'e dokunuyor. Lakin neyleyim? Elimden gelir? Kendimi helâk mi edeyim?” demesine Haşmet’in canı sıkılıp:

— “Aman, el-aman. Ne arsız, pirsiz herifmişsin! Beni rezil ettin! Durma yanımdan git. Şimdi yangın var, deyi çağırırım,” demesine Esat boşverip:

— “Ey gayrı kusura kalma! Serde cahillik var. Bundan sonra böyle hovardalıktan elimizi çekelim. Seninle mektebe başlayalım. Biraz okuyup yazma öğrenelim,” derken muhdik (güldürücü) çavuşlar bunların başlarından kavuklarını kapıp yerine yazma yeni yemeniler bağladıklarında Haşmet o zaman başına geleceği şeyi anladı. Esat’a mümâşat edeyim (yana olmak) dedi ise de ağırbaşlılığı engel olup:

— “Aman alçak herif. Çok söyledin çok!” dan başka bir şey diyemedi. Esat Ağa ise:

— “Hep sözlerin fakiri tasdiktir. Sahihsin (doğrusun) Şu meydanda ikimizden alçak adam yoktur. Hatta senin boyuna bosuna bakmadır çuhadarlık istemişsin. Demek oluyor ki sen bizleri umuda düşüreceksin. Eğer sen olursan bize de yol olur,” deyince Haşmet güldü ve:

— “Herif, ettiğin gibi bul!” diyerek savuşmak istediye de Esat eteğinden çekti:

— “Kaçma benden, gel beri sen, Boşboğaz sanma beni sen!” deyince bu kez Haşmet açıkça kızıp:

— “Sus artık yanlış köpek! Cahil zevzek! Hâlâ nasr ne kelime (yardım) deseler bilmezsin. Mevzun (ölçülü) söz söylemek istersin,” dedi. Esat ise:

— “Ben onu bilmem, ama daha başka şeyler bilirim,” diyerek öyle şeyler söyledi ki Haşmet ağlayacak hale geldi. Bu sırada musâhip Abdî Bey soytarıları çocuk yerine koyup kendisi de kadın nine olarak vâ elindeki değneğe dayanarak bunların yanına geldi:

— “Arslanlarım. Gavga etmen. Ben sizi bir mektebe başlatayım da o kadar olsun bir mürüvvetinizi göreyim,” derken Hayali Sait Efendi mektep hocası olup, o arada saray çocukları da âmin çağırıp havuz kenarına geldiler. Mukallit çavuşlardan Çilingir oğlu Ahmet Ağa zenn (kadın) taklidi keserek Abdî Bey’in yanına vardı:

— “Canım hanım nine, bu hoca efendi pek okumuş mudur? Bana haber ver,” dedi.

Abdî Bey:

— “Ne okuduğunu bilmem, lakin hoca olalı abdest aldığını görmemiş-

Bostancıbaşı

Çengi

ler. Namazda ne okur, kendisine sor!” dedi.

Bu sırada Soyтары Esat işi çocukluğa döküp Haşmet’e:

—“Hade kardeşim, havuza girelim, ördek gibi yüzelim, yine çıkalım, yine istersen girelim,” deyince Haşmet Efendi öfke ile bir kez baktıktan sonra:

—“Behey sersem kaz. Sen benim yanıma karada gelsen ben boğuluyorum. Maazallah suya girecek olursam büsbütün boğulurum. Hade defol şuradan! Bıktım senden,” demesi duruma uygun renkli bir yanıt olduğundan hazır bulunanların hepsi hoşlandılar. Soyтары Esat da beğendi:

—“Pir ol Haşmet Efendi,” diyerek sustu.

O zaman Şah Padişah soytarılara çokca altın ve gümüş verdi. Sonra akşamın yaklaştığına imâ ettiğinde yakınları selam verip hepsi nursaçan huzurdan ayrılıp yukardaki daireye gittiler ve mutlu bir biçimde Beşiktaş Sarayı’na döndü.

Pullu Nuri Ağa’nın çırağlığı

Acemi Hasodalı ağalardan “Pullu Nuri Ağa mevsul ve bâdema telli pullu sözler Saray’dan kesilmesi memûl ve ancak Pullu sağır sinninde mühtedi olduğu cihetle medlulve Hırka-i Saâdet hizmetinde emsali misillü makbul olmadığı gayr-ı meçhul oldu” (Ağa, Saray’dan ayrılmış, süslü sözler kalmamış, ama kendisi küçük yaşta Müslüman olduğundan Hırka-i Şerif hizmeti için makbul olmadığı anlaşılmış.)

* * *

Bin iki yüz kırk yılı (1824-1825) olayları ve bazı Hasodalı ağalara müjdeler

BİN iki yüz kırk yılı Muharrem ayının Pazar günü ile başladı. İnsan-oğlunun baştacı olan Efendimiz bütün Enderun ağalarını muharremiyelerini vererek mutlu etti.

(İlyas Ağa bundan sonra bir çok ağanın rütbesinin yükselttiğini görevinin değiştirildiğini yazıyor. Bunların sonunda: "Başkullukçuluğu Battal ricalden lenduha dedikleri kör Ali Bey kabul ve göze görünecek hizmetleri hayal mayal seçtiği makbul oldu" diyor.)

Çinili Kasrı'nda rikâp töreni

Muharramülharam'ın beşinci gününe rastlayan Perşembe günü Çinili Köşk'te yeni yıl tebrikleri yapıp Sadrazam Galip Paşa ile Şeyhülislam Asım Molla yüz sürüp her zamankinden çok iltifatlara nail oldular.

Ata Bey'e Silahtar'ın tütüncülüğü görevinin verilmesi

Silahtar'ın tütüncüsü Sami Yahya Bey birdenbire vefat edince ve kimse de hastalığının ne olduğunu anlayamayınca yerine Seferli'den birinin gelmesi Enderun yasası olduğu halde Silahtar Ağa bu konuda kanun dinlemediği için Hazine Kethüdası'nın tütüncüsü Ata Bey'e bu hizmet verildi.

Sadrazam Galip Paşa'nın azli

Bazı çorbacılar Cephane Ocağı'nın askerlerini ve haşaratını dürtükleyip, fitne ve fesatlarına ortak ederek Devlet-i Aliyye'nin hoşnut olduğu Cebecibaşı Ali Ağa'yı azlettirip yerine zorba kılıklı heriflerin huylarına göre olan Ocak Çavuşu Mustafa Ağa dedikleri berbadı oturtular. Bu çirkin olayı da ve fitneyi de önleyemediği için Padişah Sadrazam'a kızdı ve sadareten azletti. Yerine Küçük Yazıcı Mehmet Efendi'nin aracılığı ile gizlice çağrılan Silistre Valisi Vezir Selim Sırrı Mehmet Paşa'yı tam vekilliğine atadı.

Maaşların ödenmesi

Ötedenberi askerlere ödenen üç aylıkları Muharrem'in yirmi üçüncü Salı günü ödendi.

Sadrazam'a armağan gönderilmesi

Aylıkların verildiği günün üçüncü günü Padişah tarafından Sadrazam'a gönderilmesi âdet olan devir kürkü ve aylıklar hançeri bu kez Seferli Kethüdası Uzun Emin Ağa ile gönderildi. Emin Ağa Perşembe günü yanında kırk elli Sofalı ve Yedekçi olduğu halde Babiâli'ye gelince Sadrazam tarafından gerekli biçimde karşılandı. Sadrazam merdiven başında kürkü giydi ve hançeri beline taktı. Sonra hattihümâyun okunup Kethüda'ya gerekli ikramlar yapılarak kendisi geri gönderildi.

Kabza kavrayan yeni heveslilere bağışlar

Saray'da yaşayan ağaların hepsi Velinimet'in azat kabul etmez köleleri olup her zaman Padişah'ın istediğini yapmaya çaba gösterirler. Bu yüzden Zatışahâne'nin bağışları bol olduğundan yedi sekiz yıldır herkes Gazi Şah hazretlerinin itibar gösterdikleri okçuluğa heves edip bu arada fakir ve hakir olan ben de uzaktan bakıp küçük yaşından beri bunun sırrını bilemediğimden üzüldüm. Otuz yedi yılında üst katlara çıktığım ve başıma buyruk ve kabadayı sayılmaya başladığım için bir hayli masraf edip ok ve yay peydahladım. Seferli'de Sarıkçı Yamağı Mustafa Ağa da bize usta olunca az zamanda çok çile çekerek "torba döküp gez atmayı" öğrendim. Binişlerde bizim koşuda olan kemankeşlerle birlikte bulundum.

Bu yıl Safer'in on dokuzuncu Pazar günü Ok Meydanı tekyesinde arkadaşlarımla birlikte bana da "Kabza almak" mukadder oldu. Orada:

Olmayım dersen kepaze

Oku yaz ya Hakka yalvar olma gayre hakipay"

deyimini kendi kendime söyleyerek altı adet arkadaşımız ile Padişah'ın ışıklar saçan huzuruna yüzler sürüp önce Seferlili Rıza Bey, arkasından Kiler'den cüdi İsmail Ağa, sonra cüdi Mehmet Efendi Silahtar Ağa'nın kölesi, Seferli'den Reşit Ağa ve hepsinden sonra bu zavallı yazar Padişah'ın bağışlarıyla sefalar bulduk.

Bundan sonra dokuzyüzcü, binci ve binyüzcü (adım) koşularda kendilerini kanıtlayanlara verilecek çuhaların bedelleri Padişah'ın cebinden ödendi ve bizim de hissemize hayır duadan başka bir şey düşmedi. Böyle oluşu da teşekkürü ödenemeyecek kadar büyük bir nimet olduğundan bu sonsuz sevinçle "ahşam üzeri Saray-ı Beşiktaş'a avdet ve vâkıf-ı sır-ı kemankeş olduğumuz bizce büyük meserret oldu."

Çuhadarağa çırağı Ali Ağa'nın çırağılığı

Enderun'un en eskilerinden "pir fani" İkinci Çuhadar'ın çırağı Ali Ağa'ya Giyimbaşılık önerildiği halde:

— "Ben kendi irâdetimle (rızamla) çuhadarlığı bırakıp Padişah'ın rikâbindan ayrılmam," demesi Padişah'ın çok hoşuna gitti. Giyimbaşılığı

kendi altındaki Kaftancı Nuri Ağa'ya verdi. Ali Ağa ise Kıbrıs tevliyeti ile çırağ ve ayrıca silahsörlük unvanı ile şereflendirildi.

Ali Ağa'nın yaşam öyküsü:

Eski İkinci Çuhadarağa Hazine Odası'nda on beş yıl kadar çuhadarlık ettikten sonra kendisine Çakırsalanlık görevi verilmiş, ancak İlyas Ağa'nın silahtarlığı zamanında "unutkanlık hastalığına uğradı" denildiğinden bir köşeye itilmiş, Silahtar Giritli Ali Ağa zamanında yıldızı yine parlayıp ikinci çuhadar olmuştu.

Yaz mevsiminin ve giysilerin değişmesi

Ötedenberi Enderunhümâyun'da dört mevsime uyulması âdet ise de bu yıl kış birden bastırıldığından kadirbilen Padişah birden kış giysilerini giydi. Sadık bendeleri kendisinin bu kadar akıllıca hareket etmesinden hem çok memnun oldular, hem de kendisine sonsuz şükran duydular. Böylece Safer'in yirmi üçüncü günü "sâde mevsimi" denilen yazlık elbise çıkarılarak atlas mevsimine ilgi gösterildi.

Hemen günleri ve yerleri yaratan Allah, Osmanlı soyundan gelen hükümdarlara daha nice nice mevsimler ve törenler göstersin ve temiz yüreklerini mutluluk, neşe ve zevk kaynağı yapsın. Amin.

Beyhan Sultan'ın vefatı

Cihan şahının halitesi (halası) şanı yüksek İsmetlû Beğhan hazretleri hasta olup ilaç alamayacak hale gelmişlerdi. İşbu Rebiülevvel'in dördüncü Cuma günü "terk-i saray-ı nâsut ve azm-i bekay-ı lâhut" (insanlar dünyasını bırakıp tanrılar dünyasına gitmiş) eylediği haberi gelince kuralına uygun olarak saitanat erkânı cenazesine gelip namazı nurlar dağıtan Eyüp Camii'nde kılındı ve yeri cennet olan pederinin Lâleli türbesine defnedildi.

Huzurda Mevlit okunması

Rebiülevvel'in on ikinci gecesı mevlit kandilleri yandı, Padişah Balıkhane Mabeyni'nde ve ertesi gün Sultanahmet Camii'nde mevlit dinledi. Saltanatına dua edenlere şeker ve şerbet verildi.

Topkapı Sarayı'na geçiş

Rebiülevvel'in yirmi dokuzuncu Perşembe günü Beşiktaş'tan Topkapı Sarayı'na geçildi.

Topkapı'da rikâp töreni

Topkapı'ya geçişin beşinci günü Topkapı Sarayı'nda rikâp töreni yapıldı. Sadrazam ve Şeyhülislam hazretleri yüzsürüp birkaç saat Padişah'la görüştüler.

Bazı ağaların sevindirilmesi - İlyas Ağa'nın çuhadar oluşu

Rebiülevvel'in altıncı ve Kasım'ın otuzyedinci günü hava çok açık ve sanki yazdan bir gün gibiydi. Öğleden önce tomak ısmarlandığı ağalara bildirildi. Herkeste mânevi bir neşe belirdi. Hemen sırmalı takyeleri çıkarıp kalıp-ışi dedikleri kavukları giydiler ve Padişah'ın huzuruna koştular. Oraya varınca birlikte yerlere kadar selâm verip gerekli “âdâb ve erkânı” yerine getirdiler. Adaletli Şah Devrim Köşkü'nden ağalara bakmakta ve yarım gözle de tomakçıları izlemekte idi. Tomakçılar sanatlı oynamaya çalıştılar ve bir saat kadar çekişmeleri yeterli bulundu. Herkes yerine gittiği sırada Silahtar Ağa huzurdan geri geldi ve aşağı odadan on dokuz ağanın adını bir kâğıda yazıp İkinci Çuhadar Hafız Hüseyin Ağa'ya verdi. Bu kâğıtta yazılı olanların çuhadarlık ile sevindirildikleri haberi ötekilerin akıllarını başlarından aldı.

Önce İkinci Lâlâ, Hazine Odası'na gelip çuhadar olduğu kâğıtta yazılı ağaların adlarını okudu. Şükrü Bey ve “abd-i ahkar-ı nâs yani camiilhuruf Hafız Hızır İlyas” (İnsanların en zavallısı yani yazar), Mehmet Ali Ağa, Said Efendi, Şakir Efendi, Mustafa Ağa ve Mehmet Ağa'ya işaret edildi “çuhadarlara dahil oldunuz” diye müjde verildi. (İlyas Ağa ondan sonra öteki odalara gidilip oralardan çuhadarlığa atananların adlarının okunduğunu yazıyor). Bundan sonra çuhadarlara özgü giysilerin giyilmesi hepsine işaret edilip, üç odadan on sekizi de alınıp Hırka-i Şerif kapısı önünde Başçuhadar Bekir Efendi'nin eteğinin öpülüşü “sahayif-i letaif-i vekâyie tastir edildi.”

Kolçak İsmail Ağa ile Sultanzade Raşit Bey'in çırağlığı

Hasodalı ağalardan Hazine'nin eski giyimbaşısı Kolçak İsmail Ağa ile Başağa çakırsalanlığından gitme Sultanzade izzetlû Raşit Beyefendicaları üstüne boş nânparelerden ikisi verilerek çırağ edildiler. Kolçak İsmail Ağa'nın yerine Ukala Suleyman Bey geçti. Sultanzade ise gedige geçmediğinden çırağlığı kimseyi ilgilendirmedi.

Şair Şemsi Ağa'nın Çıkarsalanlığa atanması

Beş on gün önce boyu bosu çuhadarlık giysisi ile süslenen Seferli ağalarından Şair Şemsi, âşikane konularda sıradan şiirler yazıp okumakta ve bu münasebetle odalardaki fasıllara böylece karışmakta idi. Bu durum yukarı taraftan iştirilince huzurda çalmasına irade çıktı ve Pazartesi gecesi Padişah'ın nurlu huzuruna girip gece geç vakte kadar beş on tür gazel ve destan gibi şeyler okuyup saz çaldı. Padişah'ın başyakini Başağa, Saray'da bilginlerin bilgini olarak alındığından ve o da hatır için sairi övmek zorunda kalınca “Padişah-ı dâna ferib” (akıllı a'datan)... bir üslûb-u garib... ile Başağa ile alay edip:

—“İşbu gûna fesahat ve belagat üzere nazmolunmuş eş'ar-ı âbedarı

mecmuanıza kaydetseniz (Bu kadar güzel yazılmış şiirleri defterinize yazsanız) daha ziyade kadirşinaslığınız zahir olurdu” (kadirşinaslığınız daha çok anlaşılırdı) demesi, şaire, alay yollu bir tür övgü oldu ve bu da Enderun ve Birun’da işitildi.

Başāğa o saat emr’i iradeyi yerine getirip, Zatışahâne’nin hoşuna gidecek sözleri kulağına takıp:

—“Bu güftelerin her lafz-ı bi- mânası benim hasb-i halimdir,” dedi. Bu sözler utanması olmayan soluk renkli Şemsi’yi ihya etti ve Silahtar çakırsalanlığına atanınca bahtı büsbütün açıldı ve sülfilikten kurtuldu.

Hemen dini bütün insanların Allah’ı kimsesizlerin de bahtını açsın ve onları da sevindirsın. Çünkü bu fakir “ol şeb-i pür tarpta” (çalgılar çalınan gece) nöbetçi olduğum için okunan gazellerden birkaç tanesini Başçuhadar’ın yanında ezberlemiş olduğumdan daha sonra “Letaif’e yazmayı da zevk biliyorum.

*“Ne idi bir zaman halk ile bizim ünsiyetimiz
Var idi pek muteber adamlarla ülfetimiz
Ne acep sureti ahara girmiş heyetimiz
Kalmamış kimse katında azıcık rağbetimiz
Kader-i Hakka ne söz Böyle imiş kismetimiz”*

.....

*“Var iken dilde bu gam neşeli halet mi olur
Feleğin çile-i hicranına takat mı olur
Tutmadım mameleki başka kabahat mı olur
Bilene kendini bundan da rezalet mi olur
Came-i köhneyi yok almaya hiç kudretimiz*

.....

*“Suikast eylemedim kimseye bir dem asla
Hüsn-ü zan eyliyerek cümleyi bildim âla
Oldu sermaye-i ömrüm gam-u zilletle hebâ
Ne şekil/hale duçar etti bizi Dar-i Hüdâ
Kalbimizde yok idi kimseye gem niyyetimiz”*

.....

*“Acımaz kimse bizim nâle-i şebgirimize
Affedip barı Hüdâ bakmaya taksirimize
Buluruz seh-vü hatayı yine tedbirimize
Edemem doğrusu bühtan hele takdirimize
Bilmedik nimet-i Mevlayı budur töhmetimiz”*

.....

*“Hüsnünle hezar malik-i üftade idik
Sitem-i zulm-ü dehirden dahi âzade idik
Hatır-ı mer-i idik ulyada idik
Akla gelmez başkaca hulyada idik
Kimseye yoğuidi Cihanda minnetimiz”*

Hazine Kethüdası'nın kaftancısının ve kilercisinin sürgüne gönderilmesi

Anahtar Ağaşı Boşboğaz Burnaz Bey dedikleri kurnaz, Hazine Kethüdası Kıbrısî Emin Efendi hazretlerinin Kaftancısı Abdullah Bey ile Kilercisi Tahir Ağa hakkında:

—“Hazine Kethüdası Kaftancısı ilaç bahanesiyle Saray'a şişe şişe iştret (içki) getirmekte şöhet bulmuştur,” diye gammazlık yaptı.

Ağa saf ve sadedil bir kişi olduğundan belki Hazine Kethüdası'na da istinad eder (dokunur), diye düşünüp gammazı sözüne itibar edilir bir adam olarak aldığından araştırmadan ve düşünmeden Kaftancı ile Kilerci'nin haysiyetlerini ve namuslarını yıktı ve önce Kaftancı Lâlâ'yı bayağı asker imiş gibi Koğuştta yıktırıp tabanlarına kırk elli değnek vurdu. Kilercinin cezasında daha da şiddet gösterdikten sonra akşam üzeri “Hastalar”'a gönderdi. Kaftancı yazıcı tarikatında üçüncü yazıcı olduğundan bu büyük hakareti yazıcılara imza ettirerek Burnaz-i bî-nâz ihya oldu. Kaftancılık Galata Sarayı'ndan gelme Belîğ Efendi'ye ve Kilercilik de “belîğ-i bi-deriğin refik-i şefiki” (konuyu abartan ve işi açan “Burnaz”ın yakın arkadaşı) Sarı Feyzi'ye verildi. Biz de bu vesileyle içimizi döktük.

Zürafe'nin doldurularak saklanması

Geçen yıl Mısır'dan gönderilen zürafe adlı hayvan sıcak yerlerde yaşayan bir hayvan olduğu için her ne kadar Saray ahırında gereken özen gösterildiyse de İslambol'daki havada yaşayamayıp hastalandı ve birkaç gün içinde öldü. İçi eczalarla ve pamukla doldurulup Enderun Hazinesi'ne konuldu.

Kaftanî Abdullah Bey'in çırağlığı

Birkaç gün önce içki içmekle suçlanarak üstünden kaftanı (rütbesi) alınarak haksız yere Hastalar'a sürülen Abullah Bey'in aynı işte bir daha kullanılması doğru olmayacağından Hazine Kethüdası çırak edilmesinde ısrar eyledi ve açık olan zeâmet ile çırağ ettirmesi de övgü konusu oldu. Üzerindeki üçüncü yazıcılığa dördüncü yazıcı Hafız Sait, onun yerine beşinci yazıcı Tayyar Efendi getirildi.

Kıdemli çuhadarların Hastalar'a gönderilişi

Cemaziülevvel'in on beşine rastlayan mübarek Cuma günü selamlık töreni Ayasofya Camii'nde olup dönüşte Babühümayun'a yakın bir yerden Saray'a dönülürken “etrak-i bi-edrakin biri” (akılsız türklerden biri) iki yanda saf halinde selamda duran “asakir-i encem şımarı” (yıldızlar kadar çok askerleri) ve sol tarafta yürüyen bunca çuhadarı yarıp Padişah'ın kır atının altına yatmak istedi ve bu yüzden bütünü töreni

berbat etti. Çuhadarlar da adamı hemen orada harap ettiler ise de Velînemet:

—“Bu kadar maiyette gidenlere gaflet yaraşır mı?” buyurdular. Bu ise selamlik dönüşü çuhadarları büyük suçlama olup Silahtar Ağa dizilenlere selam vermedi. Önce İkinci Çuhadar Hafız Hüseyin Ağa’yı Hastalar’a sürgün ettikten sonra eski çuhadarlardan Hazineî Hûbi Raşit ve Arap Abdullah Ağa’yı ve tedbilci biraderi Çakırsalan Hüseyin Efendi’nin kamçı ve gaddarelerini aldı ve dört emektarı haksız yere Hastalar’a göndererek hatırlarını kırdı, bu da yeni çuhadarın gözlerini açmaya vesile oldu.

Kemiksiz Ahmet Ağa’nın vefatı

— Seferli’de Kemiksiz Ahmet Ağa ölüm şerbetini içip sazi ve şarkıyı unuttu. Kemiksiz Ahmet Ağa’nın yaşam öyküsü:

Merhum Kemiksiz, Padişah’ın tahta çıkışında Galata Sarayı’ndan Seferli’ye alınmış ve orada tanbur çalmak için kendisine izin verilmişti. Kısa sürede çavuşluğa aday ve yirmi yedi yılında Serhengi rütbesini alıp akranları arasında bilgisiyle övünür ve tören yerlerinde gözcülük ederdi. Kendisini çekemeyenler zavallıyı kötüler ve ne tarif etse tersini yapmayı birbirlerine önerirlerdi. Her ne hal ise on üç yıl çavuşluk ile hizmet verip ukalalık ile şöhret bulmuşken, ömrü başçavuşluğa yetmeyip dördüncü çavuşlukta sözü sazi terk ve makamını derk (anladı) etti.

Şehla Hasan Efendi’nin çırağılığı

Kiler’in peşkirciliğinden Hasoda’ya alınan Şehla Hasan Efendi Kiler’deyken laubali bir kişi idi. Hasoda’ya alınca tutumu değişti. Sürekli Hırka-i Şerif’e devam edip tesbihi elinden bırakmadan durmadan namaz ve niyazla meşgul olmaya başladı. Herkes:

—“Ne mutlu Hasan Efendi’ye. Tefvik-i Rabbani ile (Tanrı’nın yol göstermesiyle) tebdil-i ahlâk eylemiş ve pek başka adam olmuş. Gündüzleri sâim, geceleri kaim (gece gündüz namazda niyazda). Rabbim daim eylesin. Kariben (yakında) kırklara karışsa caiz...”

diyerek kendisini endazesiz (ölçüsüz) övüyorlardı. Bu sırada şanı yüksek sultanlardan devletli Aliye Sultan tarafından her tarafa tezkereler yazılıp:

—“Ya Hasan Efendi’nin şanını tamamlayın, ya da uygun bir nânpare ile çıraklığının yapılmasını kolaylaştırın,” denildiğinden ve bu tezkereler Padişah tarafından da görülünce, bunlardan ikincisini benimseyip eldeki nânparelerden biriyle Efendi, Saray’dan çırağ çıkarıldı. Hasan Efendi çaresiz sevinmiş görüldü ve evine gitti. Yerine Hasoda gediğine mülazım Haydar Ağa getirilerek yüzünün gülmesi sağlandı.

*Hastalar’daki kıdemli çuhadarların bağışlanması *

İkinci Çuhadar Hafız Hüseyin Ağa ile onun altında olan ve rikâpta

yürüyen çuhadarlar bir iki hafta önce gerekli dikkati gösteremediklerinden ufak bir olay olmuş ve dilekçe vermek isteyen bir Türk'ün yolsuz şeyler yapması üzerine solda bulunan ikinci Çuhadar ve Hûbi Raşit ve Arap Abdullah ve tedbilci biraderi Hüseyin Hastalar'a, sürgün ile cezalandırılmışlardı. On beş, yirmi gün geçtikten sonra Hükümdar'ın kendilerine acıdığı ve bağışlandıkları Silahtar Ağa tarafından müjdelenmekle yeniden odalarına döndüler.

***Silahtar Ağa'nın hastalanması ve Çuhadar Ağa'nın vekâleti**

İki üç yıldan beri Silahtarlık görevini yapan devletlû Ali Ağa'nın sağlığı bu günlerde bozulduğundan işbu Cemaziülâhır'ın on beşinci gününe rastlayan Cuma günü tarafışahânedan istirahat etmelerine izin verildi. Silahtarlık vekâleti Çuhadar Ağa olan eski Müezzinbaşı Emin Ağa'ya bırakılınca selamlık olan Sultan Camii'ne gidip gelinceye kadar selil (yeni doğmuş çocuk?) sefil oldu.

Topkapı Meydanı'ndan Surre çıkarılması

Kırk yılı Recep'in on ikinci Perşembe günü Topkapı Sarayı Meydanı'nda Surre Alayı düzenleyip devlet büyüklerinden Arnabut Ali Bey Surre Emmini atanarak kendisine teslim edildi ve yola çıkarıldı.

Cümdi Mahmut Bey'in çırağlığı

Seferli'den Hasoda'ya geçen ağalardan cümdi Mahmut Bey Padişah'a çırağ edilmesi için dilekçe vermekle Lâleli Ruznamçeciliği verilip çırağ edildi; yerine Hane-i Hassadan Silahtar Ağa Kaftancısı sabık Zayıf Nazif layık ve bu veçhile akranına faik (üstün) oldu.

Silahtar Çakırsalanı Bekir Ağa'nın çırağlığı

Silahtar çakırsalanı Seferlilî Bekir Ağa acınacak durumda olduğundan geçenlerde çakırsalanlar arasına alınmıştı. Yaşlı başlı bir kimse olduğu için kısaca yaşam öyküsünü yazmayı uygun bulduk.

Bekir Ağa bu göreve atanınca durumunu açtı ve görüldüğü gibi olmayıp yaşının altmışı geçtiğini söyledi. Silahtar Ağa:

—“Kime traş olursun?” diye sordu ve kerametini berberde olduğunu anladıktan sonra (saçlarını boyadığı anlaşılıyor) şiyb ve heremden hasbihal (saçların ağarmasından ve yaşlanmaktan) ve:

—“Felekten şikâyet mecal yok,” dedikte çırağ ettirmeyi vadetti; bu günlerde açılan bir timar ile çırağ edilince sonsuz sevindi.

Yerine Çuhadar Mehmet Emin Ağa atandı ve yeniden Silahtar'ın gözüne girdi.

Padişah'ın çuhadarlara bağışları

Recep'in yirmi birinci günü Cuma olup Yenicami'e selamlığa gidildikten önceleri hava çok berrak ve açık iken dönüşte bardaktan boşanırcasına seller akıp rikâbühümayunda yürüyenler gark-ı âb-ı ızdırab oldular. (suya batıp büyük eziyet çekmişler) Yüksek kişilikli Padişah bunları görünce Saray'a varıldığında hepsine bağışlar gönderdi ve hepsi beklediklerinden fazla sevindi.

Miskalî Ahmet Ağa'nın çırağlığı

Hasodalılar'ın ve belki de Saray'ın en yaşlısı olan köşe peşkir ağalarından Miskalî Ahmet Ağa'nın çırağlık istemediğini Padişah bilmiyor idi. Buna karşı bu durumda olan Hasodalılar'ın tören yerlerindeki hizmetlerinin vekâlet ile yapılması da güçlükler çıkarmaktaydı. Bu kez kendisine sorulmadan çırağlığa çıkarılınca zavallının rengi bozuldu ve müjdeyi getirenleri azarladı. Gerçekte böyle seksen yaşına girmiş matruş (traşlı, sakalsız) bir mübarek ihtiyarın çırağlık istememesinde haklı olduğu açıktı ve bu yaşta çırağ olmamak olmaktan hayırlıydı. Çünkü insanların böyle traşlı ve zengin bir ihtiyarı kendi haline bırakmayıp mutlaka bir yere damat ve âhır ömründe (yaşamının sonunda) rüsvay-ı âm (elaleme rezil etmek) ve ırzına geçmek için uğraşacaklarını Miskalî düşünmekte olduğundan ve Saray'da da yaşı dolayısıyla saygı ve itibar gördüğünden ve Saray'dan çıktıktan sonra çekeceği zahmeti karış karış hesap ettiğinden bu çırağlığı istememekteydi. Yine de nasibi üzerine yaşamının sonunda çırağlığı yapıldığından ondan boşalan peşkir ağalığına Başustazade Ahmet Ağa ve onun yerine de Mustafa Ağa getirildi.

Aylıkların çıkması

Şaban'ın yirmi altıncı günü askeri sınıflar için Divan-ı Âlî'de hazırlanan aylıklar ödendi ve bu münasebetle bazı devlet büyükleri huzura girdiler.

Sadrazam'a armağan gönderilmesi

Ulufe dağıtıldığının üçüncü günü kural gereği Sadrazam'a, Silahtar Ağa eliyle devir kürkü gönderildi.

Topkapı'da Ulufe rikâbı

Şaban'ın yirmi sekizinci günü Topkapı Sarayı'nda ulufe rikâbı yapılarak Sadrazam ve Şeyhülislam hazretleri huzura girip bir iki saat kadar görüşerek iltifat edilmiş oldular.

Ramazan'ın başlaması

Kırk yılı Ramazanşerif'i Çarşamba gecesi anlaşıldı. Ertesi gün dersler

başladı. Faziletli Elhac Ömer Efendi'nin dersinde hazır bulunanlar ders başı olan ayetler hakkında yorumlar yaptılar.

Cihan Şahı'nın şehzadesinin Cennet bahçelerine gidişi

Cenab-ı Hak, Padişah'ın ömrünü uzatsın ve vücudunu hastalıklardan korusun.

Bu aralık Tanrı'nın bileceği iş; çiçek hastalığı her tarafa yayıldı ve çoğunlukla yeni yetişen çocuklara zarar verdiği görüldü. Dilden anlayan ve pür-intibah olan (uyanıklık dolu) Padişah hazretlerinin yüce soylu şehzadelerine de çok eziyet edip gül renkleri soldu ve özellikle büyük şehzade Abdülhamit Efendi'nin bütün vücudunu tahrip etti. Herkesin içi kan ağladı. Haftalarca ruhuna Kur'an'ı azimmüş şam okunduğu sebeb-i beyan-ı hüzn-ü derun-u ahali-yi Enderun ve Birun oldu."

Hırka-i Şerif'i ziyaret ve Rikâptar Ağa'nın çırağlığı

Öteden beri Ramazan'ın on beşinci günü Hırka-i Şerif açılır ve saltanat erkânı onu ziyaretle memnun olurlar, gönülleri şad olur. Bu kez ziyaretten sonra Allah'ın Gölgesi ve Peygamber'in Halifesi olan Hazret, Topkapı'ya dönüp ibadet ile meşgûl iken Kiler ağılığından ayrılan Vaşif Enderrûnî Osman Bey Efendi'nin şiirleri ve beyitleri terk ve yüksek rütbelere ayrılıp gittiğine ilişkin acılı haber geldi.

Ondan boşalan Bolayır Tevliyeti Padişah'ın rikâptarı Kâmi Ahmet Efendi'ye Kapucubaşı unvanıyla birlikte verilerek çırağ edildi. Ondan açılan yere Matrak Mehmet Emin Ağa ve bu suretle açılan yerlere sırasıyla Burnaz, ondan açılan yere Halil Ağa, Hacı Emin Ağa, İncebelli Sait Ağa ve Bican Ağa getirildiler.

Kâmi Ahmet Ağa'nın yaşam öyküsü:

Kâmi Ahmet Ağa bin iki yüz altı tarihinde Hazine'ye yazılmış, Şeyhülislam tütüncüsü olmuş, oradan Hazine kâtipleri arasına girmiş, yirmi iki yılında yazıcı olmuştu. Yirmi üçte Başyazıcı olup, yirmi sekizde Hasoda'ya geçmiş, bundan sonra Hazine Kethüdalığı'nı beklerken üç kez açıldığı halde kendisine verilmemişti. Daha sonra Tülbent ağası ve Rikâptar olunca Hazine Kethüdalığı'ndan vazgeçip Silahtar olma sevdalarına düştü. Silahtar Ağa bunu bildiğinden kendisiyle alay ettiği halde anlamadı. Padişah'ın da gözünde olduğunu sanırdı. On ay kadar silahtar olacazım sevdasıyla vakit geçirdi. Bu arada bazı alaycılar daha çok işletmek için geceleri yanına gidip:

—“Fılan Cuma dikkat ettim. Şevketli Efendimiz sizden başkasıyla sohbet etmedi,”

—“Müdâhene (hoş görünmek) için söylemem. size olan teveccühü şahaneyi Silahtar Ağa'da bulamadım.”

—“Zahire nazaran Silahtar Ağa değişmek lazım gelse mutlaka siz olursunuz derim,”

dediklerinden keyiflenip:

—“Canım oğlum, azıcık daha eğlenelim. Sana; bazı başı örtü muameleler var. Mahremâne söyleyeyim.”

demesi bir kol çengi... ve alt yanı zifos çıkmasa o zevkin dengi... olmaz.

Nihayet ziyaret günü şevketlû Efendimiz'in yanına pek yakın otur kime iltifat buyurulsa bu zat belâhatını (aptallığını) isbat için kendisi iltifat edilenle birlikte selam verip lafa karışmaya çalışınca Padişah'ın âlemin beğendiği eşi bulunmaz yaradılışı sıkıldı ve öfkeyle buna bakarak

—“Sen dur ey bülbül, biraz gülşende yârim söylesin,” mısraını Nâ ne güzel söylemiş, ama ne üzerine söylemiş bilmem,” diyerek iltifatın biçimini değiştirince akranları mahcup olduysa da ziyaret sonunda Vâ Enderûni'nin öldüğü iftar vakti haber verildiğinde Rikaptâr-ı müşaruf leyhe çırağlık verilmesi biçilmiş kaftan ve Silahtarlık umudu ile sohbet bu kadar karışması da tekerlenip gitmesine neden oldu.

Başlala Mahmut Ağa'nın değiştirilmesi ve Uzun Mustafa Ağa'nın atanması

Seferli Kethüdası Uzun Emin Ağa ile Başlala Sulu Mahmut Ağa'nın arası şeker-ab (şeker-renk) ve kuru kuruya konuşmaları Sulu Mahmut'un üzer olduğundan yüksek kişilikli Silahtar Ağa, Kethüda'nın tarafını tuttu ve

—“Başlala kimdir ki Seferli Kethüdası'nı küçük görür!” diye Lala'ya azarlayıp değiştirmeye gerek gördü. Başlalalığa da, Başlala ikinciliğine Hasoda'ya alınan Uzun Mustafa getirilince sulu Mahmut bunu işiti

—“Vermeyince mâbut neylesin Mahmut,” diyerek Başlalaya ayrıl kuleden yatağını alıp Hasoda koğuşuna taşıdı ve bu perişanlığına neden olanlara da heddua etti.

Hazine Başkullukçusunun çırağlığı

Hazine'nin on yıldan beri Başkullukçusu olan İsmail Ağa yerinde bırakılması için ricalarda bulunduğu bu görevde uzun süredir bulunmakta idi. Bu yüzden hesapsız altın biriktirmiş ise de hem tamahk olduğundan:

—“Az şey ile çırağ ederlerse idare olamam,” dediğinden bu kez halı uygun bir nânpare ile çırağlığı kendisine bağışlanarak yerine ikinci kullukçu Hoca İbrahim Efendi, onun yerine Beyoğlu Emin Ağa, Nöbetçi başlığa da eski Nöbetçi başı top yüzlü Tortop Ali Ağa getirildi.

Padişah'ın Enderun'a bilgin giysisiyle gelişi

Herkesin koruyucusu Padişah hazretleri, Ramazanşerif'in yirmi be sinci günü ulema kıyafeti ile (bilgin giysisiyle) Fatih'i ve Beyazıt'ı dola cennetlik ecdadının kabirlerini ziyaret ettikten sonra Saray'a döndü. Molla hizmetlileri biçimindeki ay aydınlığı rikâplarında yürüyen kulla

ile Babüssaâde'nin önünde attan indi. Akağaların önünden serbes geçtiklerinde sersem akağalar oruç haliyle Padişah'ın maksadını anlamayıp çeriye girmesine engel oldular. Padişah'ın yüce canları sıkılıp iftardan sonra terbiyelerinin verilmesini Silahtar'dan istedi.

Oradan yol üstünde Seferli Odasının önüne geldi ve direkler arasında kendi nefisleri için tuhaf şeyler pişiren ağaların yemeklerini aldirttikları hepsine iltifat oldu.

Oradan da Kiler Odası'nın önüne ve daha sonra Hazine Odası'na çeşriflerinde Seferli Odası'na yaptığı iltifatları yaptı. Böylece iftar vakti üç odanın halkını iltifatlandırması nefs-ül emre uygun olup (yapılması gereken ve doğru) ondan sonra izzet ve ikbal ile (ağırlanarak) ayrıldı ve yüce gölgesini Silahtar Ağa'nın köşküne uzattı. Silahtar Ağa ise çeşitli yemekler hazırladıktan başka tuhafça ağaları huzura aldirttı. Çavuş Aziz Bey'e mukallit Kör Mustafa Bey'in uluorta attığı saçmalar Aziz'in başının eğilmesi ile sonuçlandı (yenilmiş). Musahiplerden Abdi Bey ile Sait Efendi de bunlara katılınca akşam yemeğine kadar böyle eğlencelerle vakit geçirildi. Teravih Silahtar Ağa dairesinde eda edildi; müezzinlere bağışlar yapıp yerlerine gönderildikten sonra Topkapı Sarayı'na dönüldü.

Oradan sonra sersem akağalara falaka atıldı ve her ne kadar değnek faslı acılı ise ~~deşker~~ gibi yediler; üstüne değnek sayısınca altın gönderilmesi için biçimini değiştirdi.

Yenisaray'da Bayram kutlamaları

Bayram günü olan Perşembe'de Yenisaray'da bayram kutlaması yapıldı... Sadr-ı celil-ül kader ile Şeyhülislam-ı muallâ makam ve ulema-yı âlam ve bilcümle vükela-yı feham pesendide-i hıram- taht-ı gubar-ı şehriyar Behramgulamı ayn-ıl uyûna kehl-i cila eyledikleri meşhud-i dide-i havas ve avam oldu. (Bütün büyükler tahtın tozlarını gözlerine ilaç diye sürmüşler).

Hasoda müjdeleri

Bayramın beşinci günü Hazine'nin Giyimbaşısı Kâmil Bey ile Kiler'in Peşkirbaşısı Baltacı Osman Ağa ve Eskilerden hakîm (akıllı) Tahir Efendizade Mehmet Emin Ağa, Seferli'nin Cameşuybaşısı Çavuş Selim Bey'in yanında çalışan Mehrezenbaşızade Çuhadar Ahmet Bey Hasoda'ya alındı ve Selim Bey'i almamaları açıkça tahkir oldu.

Tatlı İbrahim Bey'in çırağlığı

Rahmetli Silahtar İbrahim Bey'in çakırsalanlarından Tatlı İbrahim Bey çırağlık lezzetiyle ağzını tatlandırıp ayrılınca beraber çuhadar olduğumuz cümdi Şükrü Bey, Çuhadar Gedigi oldu.

Beşiktaş Sarayı'na geçiş

Şevval'in on birinci günü Padişah-ı âzam ve Şehinşâh-ı muazzam Topkapı Sarayı'ndan Beşiktaş Sarayı'na geçtiler ve kullarının da isteklerinin yerine gelmesi ve ortalığa dinginlik getirdi.

Çırağan Sarayı'nda rikâp

Beşiktaş'a geçişin dördüncü Salı günü Çırağan Sarayı'na rikâp ismarlanıp o eşsiz kıyıya gidildi ve o aralık Sadrazam ve Şeyhülislam hazretleri Padişah'ın huzuruna girip mutlu oldular. Tören iki saat sürdükten sonra ayrılmalarına izin verilip yer öpüp geldikleri gibi gittiler.

Başkâtîp Yamağı Rıfat Bey'in çırağlığı

Kahvecibaşı Sadullah Ağa'nın Başkâtîp Yamağı olan Seferlî Rıfat Bey, işin ehli olup kendisinin Başkâtîp olmasını beklerdi ve herkes de "olmanız muhtemel" dediğinden birçok borca boylu boyunca batmıştı. O günlerde ise Hazine ağalarından Kâtîp Mustafa Efendi'nin talih yıldız parlayıp o mutlu göreve getirilince mir-i mağrur (kibirli kişi) teselli olabilecek bilinen nasihatları okuyup yazmak zorunda kaldı:

"Ne yapsam neşlesem(?) (neylesem) ah-ı sehergâhı" diye biraz sabrettikten sonra Şevval'in on yedinci Cuma günü Ortaköy Caamiîşerifi'nde Padişah yakınlarından Başağa'dan çırağlığını rica etti. O da Silahtar Ağa'ya başvurup:

— "Bu makûle meyusların (umudu kırılmışların) mesruriyetlerine (sevindirilmelerine) gayret mukteza-yı mürüvvettir (insanlık gereği)" demesiyle o saat Silahtar Ağa çırağlığı sağladı ve selamlık dönüşünde evine gönderdi.

Üç odanın akıllıları Serkatip yamaklığı için hepsi kendilerini uygun görüp beklediler; onlar beklerken Padişah'ın yakınları acele etmeyip on beş gün sonra kaşer terzisi Seferli Kethüdası'nın kaftancısı zamanı bilginlerinden Ayntabîzade Emin boyuna posuna o süslü hilatı giydirdi. kalanları suhte (yaktı) etti.

Reften Kemânî Mustafa Ağa'nın ez-seray-ı dilâra be-bad-ü hava bera-yı iştikâ

(Kemani Mustafa Ağa'nın şikâyet üzerine hiçbir şey verilmeden saraydan çıkarılışı.

Hasoda'nın ileri gelen gediklilerinden (eskilerinden) Müezzînbaşı Şakir Efendi'nin birader-i canberaberi çavuş ağalardan Hazine'de Kemânî Mustafa Ağa'nın kemani âla ve ve taksim-i besimi (güleryüzlü) gümüş gibi mücella olduğu için çavuşlar içinde ayrıcalıklı bir yeri vardı ve mabeyn fasıllarına sürekli katıldığı için şöhret ve şân sağlamıştı. Ancak davranış-

ları beğenilmediğinden Silahtar Ağa terbiyesi için tabanlarına bir kaç değmek vurulmasını emretti. Ama serhenk-i bi-renk (İki yüzlü, utanmaz başçavuş) değnek yemek istemeyip Hazine'nin eskisini dinlemedi ve pencerinin önüne gelip dayak ismarlayan Peşkirağasına karşı çıktı. Ayrıca:

— “Peşkir Ağası diş kirası verirse yerim,” dedi.

Bu davranış açıkca görevliye hakaret olduğu için Silahtar Ağa bu sözleri işittiği anda:

— “Şimdi saraydan gitsin,” diyerek zavallının emeğini heba etti ve had-ü heva (karşılık verilmeksizin) adının defterden silinmesi Enderun görevlilerine (zabitlerine) sefa oldu.

Bostancıbaşı Karaosman Ağa'nın azli, İbrahim Ağa'nın atanması

Yirmi aya yakın bostancıbaşılık görevini yapan Karaosman Ağa'nın yaptığı zulüm ve baskılar Karadeniz dalgası gibi keskin olduğundan azl olunmadıkça dinmesi mümkün olamayacaktı. Zilkade'nin on dokuzuncu günü azledilerek evine gitmesi irade edildi. Bostancıbaşılığa ise Haseki Ağa olan Yenişehirli İbrahim Ağa atandı. (Buna göre boşalan çeşitli kadrolara Hasan Ağa, Tatar Osman Ağa, Kasap Bekir, kulağı delik hasekilerden Tıghloğlu Latif Bey getirildi)

Çinili Meydanı'nda tomak oyunu ve Zeki Ağa'nın oğlunun Enderun'a alınması

Zilkade'nin yirmi sekizinci yani Cumartesi günü mutlu Padişah hazretleri Çinili Köşkü şereflendirip ağaları taltif amacıyla hepsinin birden top oynamalarını istedi. Ağalar ikiye ayrılıp iki alay karşı karşıya geçince şarkı söyleyecek arandığında huzurda bulunan musahiplerden tanburî Zeki Ağa oğlunun sesinin güzel olduğunu övüp:

— “Bizim mahdum okusa,” dedi. Gerçi bu önerisi alay konusu oldu ise de herifin mezhebi geniş olduğundan aldırış etmedi. Oyunlar bittiğinde oğlunun çavuş mülâzımı olmasını rica etti ve:

— “Bizim rızkımız çalıp çağırmak iledir,” diyerek her tarafa başvurdu. Çocuğun sesi iyi değildi, ama babası kırılmasın diye çavuşlar arasına alındı.

Çuhadar Ağa'nın çırağ çıkması

Eski Tersane Emni Nazif Efendi İznikmitte (İzmit) vefat edince üzerindeki Beyazıt Han Ruznamçilik'i boşaldı. Arz ağaları hemen dilekçe ile buna istekli oldularsa da adı geçen vakfın kâtipliği rikâptarlıktan ayrılan Ceviz Sait Bey'e ve ruznamçecilik de halen çuhadar bulunan Ceviz Emin Ağa'ya verildi. Ayrıca Haremeyn muhasebeciliği de bunlara

verilince herkesin bunları birarada gördükleri zaman “ceviz ceviz” diyecekleri sözü namsaldı.

Açılan çuhadar ağalık rütbesine Matrak Mehmet Emin Ağa rikâptarlığa ise Burnaz, peşkir ağalığına “Ebulaceb Hafız Receb”, sonda kalan Hasoda geldiğine Ali Ağa getirildi.

Gönülalan sarayda kurban bayramı

Zilhicce’nin onuncu Çarşamba günü muayede töreni yapıp herkes Padişah’ın tahtının tozunu ilaç olarak gözlerine sürdü. Zat-ı kerubi-ül sıfat-ı şehinşâhileri (melek sıfatlı şahlar şahı) bayram namazını Sultanahmet Camii’nde kılıp saraya döndü ve haremine girdi.

Hünerli Berberbaşı Hüseyin Ağa’nın çırağlığı

On dört yıldır sürekli Berberbaşılık eden ve bu nedenle Padişah’ın bütün yakınlarından daha itibarlı olan ve daha sonra Silahtarlığa atanan devletlû Ali Ağa’dan sonra Berberbaşılığa gelen Hüseyin Ağa selefi gibi güçlü olamadığına üzüldü ve biraz da kırıldı. Ayrıca gizli açık “havase çalıştırdığı” (gizli bilim ve marifet, mucize büyü yapabilmek) ve bazen efsun okuyan şeytan şeyhlerin yazdıklarını üstünde gezdirdiği bilindiğinden ve bu durum kurallara aykırı olduğundan artık bu ağanın hizmetine güvenmek doğru değildi ve böyle uygunsuz işlere girişenlerin Padişah’ın yakınında tutulmasına izin verilemezdi. Hemen uygun bir aylıkla çırağ edilip Berberbaşılığa Seferli’deki acemi berberlerden Boluvi (Bolulu) Osman Ağa getirildi. Ancak mabeynci yapılmayıp Hasoda’ya alındı.

Bu arada kendilerine mabeyncilik bekleyen ağaların yine uykuları kaçtı, huzur ve rahatları kalmadı ve ham rüyalara dalıp bir sürü ahkâm çıkarıp ilgililerin keyiflerinin en iyi olduğu zamanları ayarlamak sevdasıyla rahatsızlıklar yarattıkları uzun uzun anlatılmaya değmez oldu. Ondan açılan Hasoda gedğine mülâzım Hasodalılardan “Leğen kaymağı Ethem Ağa”nın uygun bulunduğu ve teşekkür işinin de südüne havale edildiği de beyana değmez oldu.

Çinili Meydanı’nda tomak oyunu

Velinimet Efendimiz’in Silahtar Ağa kullarına sevgisi ve ilgisi açık ve güneş gibi belli olduğundan Ağa hazretlerinin de Padişah’ın hatırının hoş tutulmasından başka bir şey düşünmediği bilindiğinden, içinden çıkıp yetiştiği daire halkını anlatıp ona göre salıklar vererek her bir soruna bir çare aramakta ve Padişah’ı daima şefkat (sevecenlik) tarafına çekmekte ve haklarında çıkan kısmetleri takdire bırakmaktadır. Bu nedenle Zatişahâne Zilhicce’nin yirmi birinci Pazartesi günü Çinili Kasrı lütfedip şereflendirdiklerinde ağaların tomak oynamalarını ısmarladığını söylemeye gerek yoktur. Böyle olunca tomakçı takımı vuruşmaya başladı ve

vuruşanların şanları yükselere çıkınca taraf-ı şâhânenen altınlar gönderildi ve tomakçı ağalar zengin edildi. Arkadan Silahtar Ağa'nın ricasıyla bütün ağalara altın serpilmesine karar verildi ve hepsi kapmak için güçlerini kullandılar. Bundan sonra namı Silahtar pehlivan güreşi yaptırıp bir kaç saat onların karşılıklı iddiaları seyredildi. Onlara da Çantacı Abdülkerim Bey eliyle paraları gönderildi. Ondan sonra Çinili Meydanı'nda hava gezi atışları yapıldı ve akşama kadar oralarda vakit geçirmesi Padişah'ın Silahtar Ağa kuluna büyük iltifatı olup bir saat "nücum-u kader nâvek-endaz-ı şast-ı ikbal (ok atılmış) ve bu münasebetle kemankesler de türlü iltifatlara nail oldular. Oradan "Velinimet Efendimiz'in Balıkhane Mabeyni'ne avdet buyurmaları agavat-ı Enderun'a sebebi servet ve devlet oldu."

Göçeskisi Nuri Bey'in sürgün edilmesi

Hazine'nin göç eskisi cüdi Nuri Bey eskiden beri cahil ve cessur olup kendisine yaraşmıyacak şeyleri yapmakta olduğundan ve Silahtar'ın canını sıkıdığından terbiyesinin verilmesi zorunlu olup:

—“Böyle eski olan acemi kavgası etmez,” diyerek biçareyi göç eskiliğinden alıp Beşiktaş'tan İstanbul Sarayı'na sürdü ve eskilik işi de bıçaklı eskilerden Meleşzade Kemankes İzzet Bey'e verildi.

* * *

Maskaralarla çocukların dansı

***Vekayi-i sâl-i ahad ve erbain ve mâtin ve elif
ve zuhur-u muharremiye ez taraf-ı bahir-ül şeref
bagavat-ı Enderun ve Vuku-u rikâp der Saray-ı hümayun***

***1241 yılı (1825/1826) olayları,
muharremiyenin çıkışı ve rikâp***

İŞBU iki yüz kırk bir yılı Muharremi'nin (Ağustos'un) yirmi beşinci Çarşamba günü olduğu hesaplandığından kullarını seven yedi ülke hükümdarı hazretleri sevinç kapılarını Enderun ağalarına alışılan muharremiyelerini tümü ile verdi ve hepsini sevindirdi. Ertesi Perşembe günü Muharrem rikâbı Çırağan Sarayı'nda yapıldı; büyük emanetin sahibi devletli Selim Paşa (Sadrazam) ile namılı Şeyhülislam Mekkizade hazretleri yer öpüp Padişah'ın hayır duasını aldılar.

Ahmet Bey'in mabeynciliğe atanması

Geçen yıl Hasoda'ya alınan Mehrezenbaşızade Ahmet Bey'in bir iki ay önce Berberbaşılık'tan çıkarılan Hüseyin Ağa'nın yerine mabeynciliğe atandığını düşmanları gördü ve kıskananların sayısı sayılamaz oldu.

Ukala Mustafa Bey'in çırağlığı

Birkaç ay önce Hasoda'ya alınan ve gedikli olan Ukala Mustafa Bey'in vücudu hareketsiz ve boy ve bosu yerinde olmadığı görüldüğünden küçük bir nânpare ile çırağlığı yapıp Hasoda gediğine Kuru Hasan Efendi atandı.

Rikâptar Burnaz Ahmet Bey'in çırağlığı

Hasodalı ağaların Silahtar Ağa'dan sonra son rütbeleri Çuhadar Ağalık ile Rikâptar Ağalık olup Saray'ı bekleyenlerin sağ oldukça o rütbeleri ihraz etmesi caiz... ve bu veçhile Burnaz dedikleri de Hasoda'yı bekleyerek rikâptarlığı haiz... olduysa da, insanlığa aykırı işler yaptığından Saray'dan çıkarıldı. Çünkü adamın şirret olduğu bilinmekle birlikte, bu gibiler(in) kaza eseri olarak şeytan çomağına rastlayıp Silahtar oldukları da olmuştur. Bu nedenle böyle bir şey olursa haklı haksız halkı kırar geçirir, diyerek çok kimse vesvese eder dururdu. Tanrı'ya şükür, aldığı

heddua berekâtıyla, küçük bir aylıkla Saray'dan çıkarılmasına, kendisine sorulmadan karar verildi. Enderun ahalisi mutlu oldu ve:

*“Sanma ki gaddar berhurdar olur
Ya kesilir başı ya berdar olur (asilir)”*

sözünü uygun buldu.

Onun yerine dindar Tülbent Ağası Halil Ağa getirildi. Buna göre açılan yerlere Anahtar Ağası Hacı Emin Ağa, Peşkir Ağası Ebulacep Hafız Recep Ağa, Tüfengibaşı Ustazade Ahmet Ağa, Alev Paşa yeğeni Kâmil Bey, Halâvet Ahmet Efendi ve İsmail Ağa... atandı.

Sadrazam'a armağan gönderilmesi

Muharrem'in yedinci günü bir kıst ulufe kul tayfasına verildi ve bitiminde Sadrazam Selim Paşa'nın telli kallavi (bir tür kavuk) ile arza girdiği görüldü. Üç gün sonra Çuhadar Ağa olan Matrak Mehmet Emin Ağa eliyle Padişah kural gereği devir kürkü ve hançer armağanını Sadrazam Paşa'ya gönderdi.

Yarışlar ve ödül olarak süslü at

Padişah, cümdi ağalara iltifat olması için Çinili Meydan'a süslü bir at gönderdi ve saferin bitimine üç gün kala meydan namılı cündilerle doldu. Harem ağaları ile iç ağalar konuşup görüştüler ve herkesin beğendiği ejderhaya benzer atlara binip geldiler. Çinili Köşk hizasına çekilen iki minare boyu yüksek ipi keskin dizgin giderken lobut vurup aşırarak için çok gayret harcadılar. Bir hafta uğraşılsa da hiç kimse başaramadı. Kimse yapamayacak denilirken Kilerli Köle İsmail Ağa “ver kuvvet hâzuya” demeyip sıdk ile vurunca lobut atın da çiftesine uyararak gökier yükseldi ve ipin hizasından kavislenip üstünden aştığı görüldü. Geri kalanlar “Bâki olsun Padişahım sen sağ ol” diyerek dua etmek zorunda kaldılar. Süslü atı da nazım cündinin alışına harem ağalarından başka herkes sevindi.

Lezki Mehmet Ağa'nın çırağlığı

Hasoda'dan tanınmış cümdi Lezki Mehmet Ağa çok sayılan bir kişi olduğundan istediklerine kimse karşı çıkamazdı. Sekiz yıl kadar Hırka-i Saâdet hizmetinde bulunup o işi kendisine ahiret şerefi bilmekteydi. Bu günlerde Sofia defterdarlığı boşaldığından onuru zedelenmeden kendisine bu tevliyet verilerek çırağ edildi. Boşalan Hasoda gediğine ise Berberbaşı Osman Ağa atandı.

Darüssaâde Ağası'nın vefatı

İki yıl önce Darüssaâde ağalığı ile isteklerinin son menziline varmış

olan Bekir Ağa'nın soluk sayısı tükendiğinden işbu kırk bir yılı Rebiülevvel'inin başında Pazar-günü "ravza-i rahmana hıraman (Cennet bahçeleri)" gitmek üzere yola çıktığını Padişah işitince Tanrı'nın merhametiyle dolu ruhuna rahmetler armağan edilip bağışlanmalar ile bezenmiş naaşı yeri Cennet olan Sultan Abdulhamit Han Türbesi'ne gönderildi.

Hazinedar Leylek Abdullah Ağa, dört yenli baştan aşağı kaplı samur kürk giydirilerek Darüssaâde Ağası oldu. Hazine vekili küçük Beşir Ağa ise Hazinedar ağalıkla onurlandırılıp onun da yerine Başmusahip Kemankeş İbrahim Ağa, Başmusahipliğe de Paşa Çırağı Abdullah Ağa getirildi.

İzzet Mehmet Paşa'ya vezirlik verilmesi

Anadolu kıyılarının korunması ile görevli olup Beykoz'da bulunan İzzet Mehmet Paşa'nın insanlık rütbelerinin en yükseği olan vezirliğe hak kazandığı her halinden belli idi. Bu kez kafası esinlerle dolu olan Padişah kendisine Kütahya eyaletini de vererek vezirliği bağışladı.

Kandil gecesı mevlit okunması

Rebiülevvel'in on ikinci gecesı Mabeynihümâyun'da mevlit okunması kararlaştırılınca yapısı sadakat olan Silahtar Ağa akşamdan sonra Hasodalılar'ı alarak Balıkhane Mabeyni'ne gidip yüzürdüler. Orada namlı şiir (mevlit) kurala uygun biçimde okundu ve mutluluk getirdi. Ertesi gün büyük alay ile Sultanahmet Camii'ne gidilip orada da tekrar mevlit dinlenildi. Meleklerle arkadaşlık eden Padişah'ın huzurundaki mevlit okunmasından sonra Hâkân-ı zaman saraylarına döndüler.

Çuhadar Nuri Bey'in çırağılığı

Geçen yıl çuhadarlık ile mutlu kılınan ve temiz bir çuhadar olan Kilerli Nuri Bey galiba bir yerden miras yedi. Ama o nedenle Saray'dan boş çıktı denilmemesi için kendisine silahşorluk unvanı verildi.

Topkapı Sarayı'na geçiş

Rebiülâhır'ın altıncı günü göklerin gücüne sahip olan Hükümdar hazretleri Topkapı Sarayı'na geçtiler. Bunun üzerine herkesin duası gök kubbeye âlem olup Sadrazam ve Şeyhülislam hazretleri kutlamaya geldiler.

Çuhadar Ömer Efendi'nin çırağılığı

Enderun ağalarının eskilerinden Seferli'de Çuhadar Ömer Efendi'nin eskiliği bilinirdi, ama akranına üstün olup olmadığı o kadar belli değildi. Ömrünü arzağalarının çakırsalanlığı ile geçirip daha onurlu yerlere geti-

ılmemesi kırılmasına ve üzülmesine neden oldu. Umutlarını yitirdi ve:
—“Bundan sonra nasıl ekmek düşer ise bana ihsan edin,” diyerek ısrar edince bahtına çıkan beş on keselik bir tımar ile Saray’dan ayrıldı, yerine Sarıkçı Arif Ağa getirildi.

Şeyhülislam Mekkizade’nin azli ve Kadızade Tahir Efendi’nin atanması

Otuz üç tarihinden beri iki kez şeyhülislamlığa getirilen Mekkizade Asım Molla’nın azli için görünürde bir neden yoktu. Allah’ın hikmetiyle azli imzalanınca Rebiülahır’ın on üçüncü Cumartesi günü semahatlı (civanmert, eli açık) Kadızade Tahir Efendi hazretleri, Berberbaşı Osman Ağa gönderilerek, davet edildi. Geldiğinde Timurkapı önünde karşılandı ve Hünkâr çuhadarları yanında yürüyerek Topkapı Sarayı’na geline. Ondan sonra daha önce çağırılmış bulunan Sadrazam Selim Paşa ile birlikte huzura çıktılar. Şeyhülislamlara özgü beyaz kürk giydirildi. İkisi de yüz sürüp Padişah’ın iltifatını aldılar. Ayrılıp yerlerine gittikten sonra Tahir Efendi’den açılan Anadolu Sadareti’ne ulema-yı resmiyeden (Saray’ın bilginlerinden) İspanakçıpaşazade Tahir Beyefendi’nin “dil-i divânesi mesrûr ve hane-i virânesi mâmur oldu”.

Huzurda tomak oyunu ve eğlenceler düzenlenmesi

Cemaziülevvel’in dördüncü Pazar günü Topkapı Meydanı’na tomak ısmarlandı ve ağalar hemen koşup huzurda toplanıp beklediler. “Erbab-ı tomak... yeksâk-ı ittifak... olarak bir kaç nöbet uruştukları takat-ı hasmı tak... ve canlarının acısı muhtac-ı istintak...” olunca oyun durduruldu ve onlar da avuçlarını açıp (paralarını alıp) gittiler.

Bundan sonra kol oyununa başlandı. Namılı mukallitlerden Hazine’de maskara Esat, Seferli’de Cin Ahmet, Hazine Çavuş Aziz Bey ve Kör Mustafa birbirlerine alıp verdiler. Kiler’den Meddah Salih ve Paytak İbrahim Hoca ve Uslu Şükrü bunlardan da baskın çıktı. Bunların altında Seferli’den Zenne İbrahim ve Türk’e çıkan köylü rolüne Emin Ağa ve Çilingiroğlu Çavuş Ahmet Ağa ve Yahudi, Ermeni ve yabancı taklidi yapan Malak Halim Bey, Kolbaşı durumunda olan Musahip Sait Bey’in önerisiyle kola ve “gürûh-u mekrûha” katıldılar. Her biri, gerçekten marifet meydanında taklitçiliklerini halka kabul ettirdiler. Bu kol oyununun kolu, kanadı olup Saray’da da bunu başlatan Çavuş Aziz Bey’in hilekâr pişekârı Kör Mustafa itikadı (inancı) olup ne kadar eziyet etse tahammül edeceğini sanıyordu. Bunun için toplantıya renk vermek amacı ile “kör, mör” gibi laflar attı. Bu durum ötekinin hâysiyetine dokundu. Aziz’e gözlerini kısarak bakıp öyle saçmalar attı ki Aziz yenildi, ve nankör Kör’ü:

—“Sen açık göz bir adam olsan böyle sakar kör olmazdın. Seninle soru ve yanıt insana işkence oluyor,” diye azarladı.

Mustafa Bey ise her ne kadar “müşevveş ve şeşi beş görür bir kör-ü bi-eş ise de yine bastığı yeri bilir (bir) keleş” olmağla Aziz Bey’e:

—“Aman azizim nankörlüğü sen bana körlük için edersin. Bari istediğin gibi eyle de gözün açık gitmesin,” demesi parlak göründü, ama Aziz Bey’in adamları Aziz’e sahip çıktılar ve Mustafa Bey’e sert bir şekilde:

—“Sen bize dört göz ile bak. Sonra cevap bulamazsın,” diyerek küçümsediklerini gören Kör, gözüne kestirip:

—“Cümlenize hüsn-ü nazarım vardır,” deyince herkesi bir gülme aldı ve böylece ikindiye kadar karşılıklı türlü çekişmeleri “ruha gıda” gibi gelip akşam üstü hepsine izin verildi ve odalarına dönmek ağalar için bir ikram gibi oldu.

Bazı yetenekli gençlerin zurnacı olarak yetiştirilmek üzere Enderun’a alınmaları

Ötedenberi her şeyin âlası Saray’a layık olup herkes bu eski kuralı böyle bilmektedir. Başçavuş Zurnazen (zurna çalan) İzzet Ağa mehterlerden çıkmış bir “mehter-i behter” (çok iyi, makbul) olduğundan başka çaldığı zurnanın Enderun ve Birun’da değil dünyanın dörtte birinde (rub-u meskûn- Osmanlı İmparatorluğu’nun toprakları) bulunamayacak kadar güzel olduğu söylenirdi. Kendisi zurnada ve gerefte (bir tür ney) herkesle birlikte çalmak durumunda olduğundan Başçavuş olunca tören yerlerinde zurna çalmak ve onlarla beraber bulunmak yöntemlere aykırı olduğundan onun yerine Mehterbaşı olan Seferlili Hafız da oldukça temiz zurnacı ise de biraz daha yetişmesi yazı ile bildirildi. Bu kez taşra mehterlerinin çocuklarından Halil, Emin ve Osman adındaki kişiler Seferli Odasına yazıldılar ve Saray’a geldiklerinde üçü de çavuş mülâzımı yapıp “Defter-i mütebere” böylece yazıldılar.

Aylıkların çıkışı ve Sadrazam’a armağanlar

Cemaziülevvel’in yirmi birinci Salı günü düzenlenen büyük divanda askerlere bir taksit aylık verilmesi kararlaştırıldı. Sadrazam Arzodası’nda yer öptükten sonra ulufeler dağıtıldı. Üç gün geçtikten sonra âdet olduğu üzere Sadrazam’a mücevherli hançer gönderildi. Armağanı getiren Rikâptar Halil Ağa’ya Sadrazam tarafından bol yenli samur kürk giydirildi ve bir küheylan bağışlandı. Bundan sonra Rikâptar Ağa’nın yanında giden Hasoda Lalası Sırrı Süleyman Efendi ile kollukçusu Mehmet Ağa ve Çakırsalanı bulunan “cami-ül huruf-u me’lûf-u letaif-i mâruf” Hızır İlyas’a (namlı “Letaif” yazarı Hızır İlyas Ağa’ya) değerli giysiler giydirilmesi sonsuz teşekkürle neden oldu.

Cameşuybaşı Tanburî Selim Bey’in çırağlığı

Seferli Odası’nın Cameşuybaşısı Tanburî Selim Ağa, eski Başlala Meh-

mut Ağa ile Seferli Kethüdası Uzun Emin Ağa'yı birbirlerine düşürerek sonunda Mahmut Ağa'yı Başlalalık çıkartmıştı, ama bu konu kendisinin de aleyhine dönüp sonunda yolu Hasoda'ya gelmişken alt yanındaki odaya alınınca çaresiz çırağlığa istek gösterdi ve pek küçük bir aylık ile çırağ edildi. Yerine Başyamağı Emin Ağa "mesrur ve Tanburî Selim Bey'in mızrab-i istirabı kâse-i tanbura sığmadığı manzur ve meşhut oldu" (Selim Bey'in acısının mızrabının tanburunun kâsesine sığmadığı görülmüş).

Silahtar Ağa'nın adamlarının yenilenmesi

Bundan önce bir süre rahatsızlandığı anlatılan Silahtar Ağa beş on gün Padişah'ın izniyle hanesinde ilaçlar almak ile meşgul iken dostlarının da hayır dualarını beklemekte idi. Dairesindeki ileri gelenlerin dahi bunu akıllarına getirmemesinden üzüldü. İyileşip döndüğünde içindeki bu büyük düğümü ortaya atıp üzüntüsünü açığa vurdu.

Orada hazır bulunan devletlû Babüssaâde Ağası Abdullah Ağa bağışlanmasını rica ettiyse de kulak vermedi ve:

—“Bu gibi zihinleri sakim (hasta) ve reyleri akîm (boş) kimseler odalarına gitseler...” diyerek Hasoda'da olan “lâlayan-ı ma'lâyâniyandan” (boş, anlamsız) önce Nerdübanköylü Mustafa Ağa, sonra Bağdadî Mehmet Bey, üçüncü olarak Sarıkçı Salih Efendi'yi feda edip hizmet-i devletlerinden cüdâ (uzaklaştırmak) eyledi. Bu ise heriflerin seslerinin soluklarının kesilmesi oldu. Ondan sonra aşağı odalardan Kaftancısı Hazineli Nazif Efendi'yi ve Kilercisi Osman Ağa'yı, Tütüncüsü Ata Bey'i ve Baş Çakırsalan Hüseyin Efendi'yi de çıkartıp hepsini böylece suçladıktan sonra daireyi yenilemeye girişti. Bu hızlı önlemlerle sanki yarası şifa buldu. Daha eski Hasodalı'lardan Şeyhzade İbrahim Bey'i, Bican Ağa'yı, Kuru Hasan Efendi'yi, Hekimzade Mehmet Emin Ağa'yı lalâhğa seçti. (İlyas Ağa bu suretle açılan kadrolara getirilen ağaların adlarını yazdıktan sonra “...ikinci kullukçuluğa, Hazine'de yirmi beş yıllık koğuş ağalarından Şişman Sait Ağa münasip ve güç ile bir temiz kaftan giyecek menasib (mevki) buldu,” diyor.

Mabeynci Ahmet Bey'in çırağlığı

Geçen yıl Seferli'den Hasoda'ya geçen ve peşinden mabeyncilik ile mutlu edilen Mehrezenbaşızade Ahmet Beyefendi zaten mütelâşi ve bu cihetle huzura girmeye tehâşi (korkmak) eylediğine Padişah'ın canı sıkılıp hemen bin kuruş aylıkla “Saray'dan çırağ ve Mabeyn'den ırağ” edilmesini emrettiler. Yerine önerilenlerin her biri hakkında bir şey söylenince Padişah hemen esin kaynağı olan akıllarından Hazine'de kâtip Sırrı Efendizade Şakir Efendi'yi seçtiler. Gerçekte işin acemisi olduğu halde kendisine yardım edilirse, eskilerden daha iyi yapacağı anlaşıldı ve kendisi böylece mutlu olurken ötekilerin bu yoldaki ömrü boş yere ziyan oldu.

Topkapı Meydanı'nda Surre alayı

Bağışlama getiren Recep ayının on ikinci gününe rastlayan Pazartesi günü Topkapı Sarayı'nda Surre Alayı düzenlenip Surre Emîni Efendi'ye verilerek gönderildi.

Çavuşlar tarafından çengi düzenlemesi Çocukların oynatılması, curcuna tepilmesi

Osmanlı soyunun seçili şehzadesi Abdülmecit Efendimiz'in kendi adamları içinde yetenekli çocuklar olup her biri civan bahıtlı şehzadeyi eğlendirme ile yükümlü olduklarından her hangi hünere heves etseler yapabilecek güçte idiler. Bir gün Padişah bunların raksvarî (danseder gibi) oynadıklarını görmüş ve:

—“Çengi giysisi ile oynasalar da daha rengin olacağı akla yakın,” demiş. Böyle söylenince bunlara daha başka şeyler de eklenerek içinde bulunulan ayın on üçüncü Çarşamba günü daha önceden düzenlenen kol takımı ile bu çengiler Topkapı Meydanı'na getirildiler. Çocuklara çengibaşılık için musahip Zeki Ağa'nın oğlunun seçilmeyişine edepsiz habasının keyfi kaçtı. Onun yerine Hazine'de Çocuk Akif Bey'in çengi-başı oluşu onun şanını arttırdı. Onun alt yanına Osman Bey kıvılcımlar saçan ışıklarıyla, onun alt yanına açılan gonca dudaklarıyla Merkezzade ve hepsinin altında sofalının oğlu Hurşit biçilmiş kaftan olarak geldiler. Bu dört tane benzerleri olmayan ve herkesin beğendiği rakkasın cihati erbaası (dört yanı) mâmur (işlenmiş) ve “libas-ı bi-esasları” (çocukların giysilerinin açık ya da alışılmamış olduğu anlaşılıyor) görününce arkalarından kolbaşı taslağı Çavuş Aziz Bey ve hilekâr pişekârı Kör Mustafa Bey, Osmanlı Ali, Mak'ad Esad, Maskara Haşmet, Meddah Salih, İbrahim Hoca, Zenne İbrahim, Malak Halim Bey, Türk Emin, Çilingirzade Ahmet Ağa, ... kola katıldılar. Musahip Zeki Ağa dahi dairezenbaşılığına (def çalan) nail olup bütün “neferat ve haşeratıyla” gelince asıl kolye-yundaki def çalan Yahudiler'e uyarak huzura yaklaştılar. Yerlere kadar eğilip selam verdiler. Ondan sonra kural gereği pastal vürmaları uygun görüldüğünden Başçavuş Zurnazen İzzet Ağa zurnayı teflerin sesine denk “ve nağme-i âh-ı segâhi perde-i bi-âr-u müsteâra ahenk edicek” curcuna-cılara istek gelip her biri bir başka türlü çirkin donla muhabbet meydanına çıktılar ve Kolbaşı Musahip Sait Efendi'nin karşısında Aziz Bey ile Mustafa Bey'in teptiği curcuna uygun bulundu ise de, ötekiler yöntem aykırı görüldü. Geri kalanlar da ellerinden geleni yaptılar. İçlerinde Mak'ad Esad çarpık marpık bir zavallı olduğundan curcuna uzadıkça gücü azaldı, şöyle kolunu kaldıracak, omuzunu kıpırdatacak hali kalmadıysa da kimse durumunu anlamadı. O da hemen elinde olmadan yere kapanınca Şehzade Efendimiz tarafından zevki için yapılmış bir şey sanıldı ve yine yapması için işaret etti. Esad Mak'ad ise kıyamete kadar kalkmaya niyetli olmadığından, “kalk, yine yap” diyenlere: “Men ânem

ki ân nîstem" (Ben o'yum ki o değilim, Ben hem varım hem yokum) dedi. Çavuşlar insafa gelip hemen koltuklarından tutup yer öptürdüler. Bir çıkın altın gönderilip mutlu edilince curcuna da bitmiş oldu ve beklenilenden daha çok renkli olarak başarıldığı için "Hâse-i hasâyib-i Enderun ve hin-i temkinde Aziz Bey'in Kör Mustafa Bey'den bazı sual ve cevabı mukabil-i mâl-i kârın oldu".

(Enderun'un başarısı olmuş ve Aziz ve Kör Mustafa büyük bağış almışlar.)

Çuhadar Ağa'nın hastahane köşesinde ölümü

Silahtar Ağa hastalıktan sonra iyileşip dönünce dairesi halkına ve bu arada Çuhadar Ağa'ya gösterdiği muamele zavallıya çirkin gelip bu hal aşırı biçimde kederlenmesine neden oldu ve üç gün sonra yataklara düşüp ahlayıp inlemeye başladı. Bu durum Silahtar'ın kulağına erişince:

"Alır âşıkların gönlün ele amma, neden sonra"

denildiği gibi hatırını sorup iyi bir hekim göndermekle gönlünü almak istediye de Çuhadar Ağa iyileşemeyip "Hastalar"a gönderilmesi zorunlu oldu. Orada yedi gün konukluk ettikten sonra vefat edince bilinen vârisi olmadığından malları Mirîce zaptolunup naaşı Hamidiye'ye gönderildi. Kabri başında duası ve övgüsü yapıldı. Yerine Rikâptar Halil Ağa ve ondan sonra açılan makamlara Hacı Emin Ağa, Hafız Recep Ağa, İncebelli Sait Ağa, Başbolyenli Seyyit Ahmet Ağa, Tufengibaşı Kâmil Bey getirildi.

Çuhadar Matrak Mehmet Emin Ağa'nın yaşam öyküsü:

Merhum bin iki yüz üçte Kiler Odası'na yazılmış olup Saray'a geldiğinde aşırı mahbub (sevilen) iken daha sonra çiçek çıkarıp güzelliğini yitirmiş ise de güzel adı üstünde kalmıştı. Sultan Selim, sesinin güzelliğini işitince huzuruhümayuna alınmış, mihrap müezzinliğine getirilmiş, cündilik ve tufengi yamaklığı yapmış, yirmi sekiz yılında Hasoda müjdesiyle mutlu edilmiş ve kırk bir tarihinde Çuhadar Ağa olmuş, hatta Silahtar'a vekâlet dahi etmişti. Ama isteği gibi yaşayamayıp "Silahtar-ı gaddar'ın" açtığı yara yüzünden rahatı uykuları yok olup ömrü bitti. Merhum uzun boylu, zarif giyimli ve iyi huylu idi. Allah rahmet eylesin.

Hayali Hamit'in Hazine'ye çırağlığı Mukallitler arasında rekabet

O günlerde kol oyunu denilen oyun günden güne ilgi görmüş olduğundan taklit yapmakta mahir olanlar açık gizli aranmaya başlamıştı. Galata Sarayı ağaları arasında "Hayali Hamit keskin mukallittir" denilerek herif-i zarif Hazine'ye layık görüldü. Enderun'a geldiği gün hemen kol takımıyla huzuruhümayuna gidip güruh-u mekrûha katıldı. O gün kasıtlı olarak ağzını açmaması kendisini tanıtanları şaşırttı:

—“Aman Hamit, sen mukallit değil miydin? Bu çirkin durgunluk ile bizi neden yalanlamış oldun?” dediler.

Hamit ise:

“*Sükutu merd-i dâna hasmını iskat için saklar*”

deyimini ima ederek bir kaç gün sonra yüz göz olduğu ağalara bir parça hayal meşkettiğini (karagöz oynattığını) başka bir şey bilmediğini söylemesi öteki mukallitleri biraz teselli etti.

Ayın son günü Çarşamba olup o gece Topkapı Sarayı’nda oynattığı hayal oyununu Fakir de bir münasebetle orada bulunup gördüm. Beğenilip beğenilmediğini anlamak için saat beş raddelerinde Yukarı Saray’a döndüğümde Çavuş Aziz Bey’in gözüne uyku girmemiş olduğunu gördüm. Hemen yanıma gelip:

—“Hayali beğendiler mi?” diye sordu. Fakir de: “Zehi tasavvur-ı batıl zehi hayal-i muhâl” diyerek:

—“Beğenmeleri olasıdır. Saat beşe kadar seyrettiler,” dedimse de inanmayıp beğenemeyeceklerini aklî kanıtlarla belirledi.

Bilmiyorum, o gece beğendiklerinden mi, yoksa Aziz Bey gibi iddialı mukallitleri kızdırmak istediklerinden midir, ferdası gün seher vakti kol takımına haber geldi. Yeni alınan Hamit ile birlikte Mabeynihümayun’a gelmeleri emredildi. O zaman Padişah’ın huzuruna girildiğinde başlangıçta utangaç gibi görünen Pinti Hamit hemen utanma perdesini açıp makama uygun sözler söyleyerek Aziz Bey’i ve Mustafa Bey’i berbat ettikten başka aşağı boy mukallit geçinen kol takımının da kolunu kanadını hurduhaş eyledi. Bunun üzerine ötekiler telaş edip Padişah’ın yakınları arkadaşlık gayretiyle Aziz’e sahip çıktılar ve:

—“Biraz da hekim Sakıp Efendi’nin taklidini yap,” diye eski mukallitlerinin beğenilmesine imkân sağladılar.

Bazı Enderunlulara Hasoda müjdesi

Şaban’ın ilk günü Cuma olup o gün Hazine’nin Giyimbaşısı Hüsanpaşazade Mehmet Bey’e, Çantacı Abdülkerim Bey’e, Başyazıcı Şükrü Efendi’ye, Silahtar Ağa’nın kızgınlığında tütüncülükten çıkarıp koğuşa gönderdiği Ata Bey’e ve Kiler’in Peşkircisi Nurettin Ağa’ya, Bıçakçı eskilerinden Kalyoncu Bekir Ağa’ya, Şerbetçi Emin Ağa’ya, Seferli’nin Cameşuybaşısı Davulcubaşı Emin Ağa’ya, eski Başçakırsalan Hüseyin Efendi’ye Hasoda müjdeleri gelip bunların altında olanlar da onların yerlerine geçti. Böylece meddah Salih Efendi, Miço Osman, Şair Nazif, Sarı Sadık. Kız Mahmut..... (ve başkaları) yeni görevlere atandı ve Padişah’ın, bunlar hakkındaki lütuf ve merhameti bol oldu.

Başlala Mahmut Ağa ile Kemankeş Tahir Ağa’nın çırağlıkları

Hasoda’nın seçili ağalarından Mahmut Ağa kuru nizâa (nedensiz kav-

ga) başladığı için lalalıktan çıkarılmıştı. Sonunda bazı koruyucuları, eğer başka hizmete alınmazsa çırağ edilmesi için aracı oldular. Şimdilik aylık bin kuruşla çırağ edildi ve mutlu olarak evine gitti. Yerine Baltacı Osman Ağa'nın:

—“Belki bir baltaya sap olurum, sevdasıyla” bıyıklarını boyamaktan bıkmadığı re's-i mesâil (baş konu) oldu.

Öte yandan Kiler'de Kemankeş Tahir Ağa ise “tîr-i....tedbiri...zehkir-i... .. takdir-i rabbül-kadir-ü mümteni-ül tegayyürden güzere ve:

—“Kemankeş-i bi-eş (eşsiz okçular) arasında kepaze olmayım,” düşüncesiyle çırağlığa istekli oldu. O saat:

—“Çırağ oldun,” diye haber gelmesine üzüldü ise de, sevmeyenlerine sır vermemek için hemen teşekkürle koştu ve:

—“Şükür ki genç yaşımda çırağ-ı Padişah-ı âlicenap oldum,” diyerek çuhadarlara özgü kamçı ve gaddareyi İkinci Çuhadar'a verdi ve hanesine gitti. Yerine Üsküdarlı Ahmet Bey getirildi.

Reften Dellalzade Serhenk İsmail Ağa be-seray-ı dil-âra be-sevda-yı ibtilâ

(Başçavuş Dellalzade İsmail Ağa'nın sevda tutkusu yüzünden saraydan gidişi.)

Padişah'ın musahiplerinden hânende Derviş İsmail Efendi'nin yakın arkadaşlarından namılı musiki üstadı Dellalzade Çavuş İsmail Ağa, De-de'nin de duasıyla otuz tarihindenberi Enderun'da her türlü sesler çıkar-ğından bu ara hakkında:

*“Rakseyler iken ez-kaza
Sen şuha oldum mübtela”*

gibi şarkılar bestelediği hasnâ ve müstesnâ (çok güzel ve başkalarına benzemeyen) çocuklardan Haşim Bey adında bir gümüş endamliya tutuldu. Onun belasıyla karşısında mum gibi yanarak:

*“Su gibi çağladığım
Yüreğim dağladığım
Senin aşkın değil mi
Her gece ağladığım”*

gibi şeyler söylemesine kızanlar bunları birbirlerinden ayırma konusunu konuşmaya başladılar. Bunu öğrenen “âşık bulaşık” bir çaresini bulup kendisini çocuğa lala ve “Saray'ca başına bela” ettirdi ve ondan sonra kimse ile konuşurmamaya caba gösterip durmadan beste ve semai meş-kederek çocuğu çavuş mülâzımı yaptırdı.

Fakat sonunda bazı fesatçılar bu duruma kızdılar ve bunları mutlaka birbirlerinden ayırmak için çocuğu Sarıkçı Şakir Ağa'nın yanına verdirdiler. Bundan çok üzüntü duyan ve kırılan “İsmail-i bi-dil”in:

—“Bundan sonra Saray’da durmak benim için değil,” diyerek kararını fırara (kaçmaya) değiştirmesini işin derinliğine inmeyenler anlamayıp:

—“Bir çocuk hatırası için Saray saltanatını bıraktı, gitti,” dediler.

Böylece adını “Defter-i müteber”dan kazıdılar ve musikide böylesine üstad olan bir kişinin mutluluğuna engel oldular. Öteyandan “maşuk-u mevsuk”un (gerçekçi sevgili) ise kendisine yararı olacağını anladığı için:

—“Lalanın emeğini benim yüzümden heba ettiler,” diyerek ağladığını görenler ise:

“Sanma rahminden sunar destin dil-i bî-marına

Ol keman-ebru ciğerde tir-i müjgânın arar”

(Elini, acıdığı için uzatmıyor,

ciğerdeki okunu arıyor)

deyimince, halden anlayan biri İsmail tarafından yanıt verse kabul ederdi. Çünkü Haşim Bey önce İsmail Ağa’dan şarkı öğrendiği gibi Şakir Ağa’dan da sarık sarmayı öğrenmek zorunda kaldı. Bu yüzden bu beyti onun üstüne okuyup üfleyen sevap etmiş olur, denildi.

Velhasıl İsmail Ağa Saray’dan bedavadan gittikten sonra kaç ay ağlayıp sızladı. O sırada Vak’a-yı Hayriye (Yeniçeriler’in kaldırılması) çıkınca namuslu insanları “Sancağ-ı şerif” altına çağırmak için devlet tarafından çıkarılan münâdiler korkularından geçiş yerlerinde açıkça bağırılmazken, o dehşetler gününde İsmail Ağa pervasızca (tâ zorbaların yanına kadar gidip orada bağırarak Dellalzadelliğini kanıtladı ve sesi çıktığı kadar bağırması namuslu kişilerin dayanmalarına neden olduğundan herkesin koruyucusu Padişah’ın başkaldıranları yenmesini sağladı. Böylece bundan sonra olan hayırlı gelişmeler de bir üçüncü neden olduğu için bu olaydan sonra kendisine müstafi (görev ile ayrılmış) aylığı bağlandı ve ayrıca musahiplik de verilerek “âşık-ı sâdık” olduğu anlaşıldı.

Felemenk devletinin elçisinin divana alınması

Bu fâlı açık yılda dost ülkelerin elçileri gelip ulufe divanlarında kendilerini gösterdiler ki, bu da anlaşmalara uygun olduğundan Şaban ayının önceki Salı günü kurulan “şanı yüce divana” Felemenk Elçisi sekiz aded “ademisi” (adamları) ile gelip Padişah’ın eşliğini öpüp, armağanlarını Arzodası’nda takdim etti. Mektubu, Divan tercümanı (çevirmeni) İshak Efendi marifetiyle okundu. Padişah güler yüz gösterdi ve kralın hatırlarını sordu. O sırada, kralın dost armağanlarını başı keçeli saray kapıcıları elleri üstünde tutarak Arzodası’nın pencerelerinin önünden geçtiler. Padişah’ın “nim-nigâhı” (yarım gözle bakması) misafir sefiri sevindirdi. Padişah hepsinin ayrılmasına izin verip hepsi mutlu olduklarında dünyanın dörtte birinin Padişahı Topkapı’ya döndüler. Onun peşinden türlü armağanlar Hazine’ye alındı. Ancak içlerinde muzika çalar süslü saatlı enfiye kutularının makamlarını, zamanımızın musikîşinasları, nota bilmediklerinden

akıl edemediler (anlayamadılar). Başyazıcı Sadık Efendi ise her birine bir değer biçerek Hazine defterine yazdı ve pusulasını düzenleyerek Padişah'a sundu.

Nusretiye Camii'nin yapımının tamamlanması ve Selâmlık töreni

Otuz sekiz yılında Tophane yangınında yanan Arabacılar kışlasındaki camiişerif aslında yeterli büyüklükte değildi. Yüce kişilikli eli açık Şah, âhiret niyetiyle büyütülmesini isteyip belki de o taraflarda iki minareli bir cami yapılmasında pek çok erdemler olduğundan yüksek istekleri üzerine çok güzel bir şekilde yapıldı. Hayırlı uğurlu olarak “Nusretiye” adını verdi. Bu inşaat bir bakıma topçuların gönlünü almak olup, Allah’a şükür üç yıl içinde dört yanı mâmur, içi ve dışı nûr alânûr bir camii meşhur olduğu “manzur’-u padişahi” olunca (Padişah gördüğü zaman) işbu kırk bir yılı Şabanımuazzamı’nın yirmi birinci gününe rastlayan mübarek Cuma’da selâmlık bu yeni camide yapıldı. Padişah saltanat sandalı ile Tophane semtine geçip iskele başında “çeşm-i daşet-i tekarrüb-ü intizar olan” (gözlerini açıp yaklaşmasını bekleyen) kullarına “arz-ı didar-ı behçet âsar buyurdıkları” (Güzel, güzelliklerle dolu yüzlerini gösterdikleri) anda top sesleri cihanı velveleye... ve zemin ve zamanı zelzeleye... (deprem) verdi. “Şeh-i vâla suvar-ı eseb istiğna olup rahş-ı dilkeş hıramları yere serili telli hâtaileri çiğniyerek” (Yüce şah kibirli, gururlu atına binmiş olarak ve gönül çekici atının ayakları ile, yere serili hatâileri (bir tür dokuma) çiğneyerek) camie vardı ve Padişah mahfeline girince kulları sadakat gösterisi olarak uğurlu ayaklarına yüzsürdüler. Bu da onların şanlarını arttırdığı gibi, başarılarının göstergesi olarak her bir bendeye, rütbesine göre verilecek armağanlar Hazine Kethüdası Kıbrısı Emin Efendi tarafından düzenlendi.

Bundan sonra Yeniçeri Ağası Celalettin Ağa’ya iltifat etti ve Silahtar Ağa tarafından, Ağa’nın “meyan-ı hamiyetine” (hamiyetli beline) mücevher hançer takıldı. Ondan sonra camie hatip ve daha sonra kendisine hünkâr imamlığı nasip olacak olan Kasidecizade Mustafa Nesip Efendi’ye sarı çuhali bol yenli samur kürk giydirildi ve kürsüye çıkması uygun görüldü. İmam-ı evvel yakın zamanda kendisine imamlık verileceği anlaşıldığından çaresiz olarak kalktı ve haber getiren mabeyn hademesiyle birlikte camie gelip yer öptü. Bundan sonra asil (Padişah), vekile uyarak cuma namazı kılındı. Camiin yapılmasında büyük hizmeti görülen “yapılar müdürlerinden” Hasip Efendi’ye hocalık rütbesi ile sincap kürk giydirildi. Bundan sonra Darphane Nazırı Esat Efendi hazretlerine de verilen pırlanta ile süslenmiş mücevherli bıçak divanın yüce üyelerini kışkandırdı. Ama Tophane Nazırı Sadık Efendi Hazretleri’ne de mükemmel bohça ve Topçubaşı Numan Ağa ile Arabacı Kürt Osman’a eşit biçimde bağışlar verildi. Rikâp ağalarından Bostancıbaşı İbrahim Ağa’ya, Ahırlarğası Ali Bey’e ve onun ikincisi Musa Ağa’ya, Kapıcılar Kethü-

dası Derviş Bey'e, Haseki Ağa'ya, Kozbekçibaşı'ya, Sofa Bekçisi'ne. Hasahireskisi'ne, Baltacılar Kethüdası'na varıncaya kadar bohçalar verildiği gibi Enderun'un kibarlarına, özellikle Padişah yakınlarına ve Hasoda'da ve aşağı odadaki önemli kişilere de aynı biçimde bağışlar yapıldı ve "hakan-ı zaman" iskele başından binek taşına kadar olan hatayiler çuhadarlara, binek taşından mahfile kadar döşenen rızai şal Hasodalı-lar'a bağışlandı. Böylece Padişah'ın kerem deryası kanıtlanmış oldu. Öte yandan bu bağışları alanlar ellerini kaldırıp içlerinden dualar ettiler: Tanrı'dan, hayırlı işler yapan Padişah'ın dünyalar durdukça yaşamasını dilediler.

Doğrusunu söylemek gerekirse, böylesine her şeyi tamam bir mâbedin temeline şimdiye kadar gelip geçenler taş koymamışlardır. Yapılış biçimi. büyüklüğü, sütunları her şeyi açık, saf, renkli "mesaha-yı rânâsı mücella ve sütun-u mevzunu kalb-i parsa (dindar) gibi musaffa olmağın ezher cihet nümayiş ve küsayiş-i rengin ve resm-i dilnişini şayan-ı karîn ve tahsin ve aferin, her üstad nısf-ı âyin olduğundan" başka her yanda (yüzde) olan eşsiz kandillerin saçtığı ışıklar dahi "pervin-i feleke beraber ve meşail-i şaşa'a-efzası kurs-u hurşide hemser görünüp (kandillerin ışıkları güneş ışığı gibi imiş) minareteyn-i mübareketeyni ikişer şerefeli olduğu mukarrer ve külah-ı âgâhı zerrin puş olmak müyesser olmuştur." (Minareler altınla örtülü imiş.)

Sözün kısası adı geçen cami müstemilâtıyla kusursuz olup erbabına göre beğenildiği Enderun latifelerinin sayfalarına yazıldı. (*)

Ulufe dağıtımı ve tören

Bir hayli zamandır ödenmesi gerekmeyen aylıklar bu kez eskisi gibi iki taksit birden Şaban'ın dördüncü günü dağıtıldı ve ilgili törenler yapıldı.

"Yürüyen Dağ" gemisinin Kızkulesi'nde karaya oturması

Kaptanıderya Hüsrev Paşa'nın Bahrisefid'e (Akdeniz'e) açılan donanmasından geride kalan ve Tersana'da demirli bulunan gemilerin bahardan önce hazırlanması Padişah tarafından istenilince tersaneli görevliler geceyi gündüze katarak gemileri bir kaç hafta içinde Beşiktaş önüne çıkardılar. Ejderhalara arkadaş olan bu gemilerden "Gûh-revan" (Yürüyen Dağ) adında dağ gibi bir gemi, patronası Çakmak Ahmet Bey'in denizciliğe aykırı manevrası yüzünden yerinden kalkıp Kızkulesi'nin hizasından geçerken sığa oturdu. Cahil kaptan rezil oldu ve çaresiz yükünü boşaltarak, tamiri orada mümkün olmayacağından çekilerek tekrar Tersane'ye alındı ve adı geçen Çakmak Ahmet ahmak olmakla katledilmediyse de sürgüne gönderildi.

(*) Tarihlerin anlattığına göre II. Mahmut bu selâmlık töreninden ayrılırken topçulara selâm vermiş, yeniciler tarafına bakmamıştır.)

Seyyit Ahmet Ağa'nın çırağlığı

Selim Han zamanında Müezzinbaşılık'tan çırağ olan Şakir Efendi vefat ettiğinden üstündeki gelirlice nânpare Hasoda'da Peşkirbaşı olan Seyyit Ahmet Ağa'ya verilerek çırağ edildi. Yerine Hasodalılar'dan Hekim Tahirefendizade Mehmet Emin Ağa getirildi.

Hırka-i Şerif ziyareti

Ramazan ayının ortasında Hırka-i Şerif ziyaretine giden Padişah devlet büyüklerinin kutlamalarını kabul etti. Kutlama dönüşü Sadrazam Selim Paşa, Silahtar'ın verdiği salık üzerine ağalara selam yerine, ağaların hizasını geçene kadar dört beş avuç altın serpti.

Başaga Çakırsalanı'nın çırağlığı

Padişah'ın deneyimli yakını ve sürekli nedimi (yanında bulundurduğu ve görüştüğü kişi) olan Başçuhadar Bekir Efendi hazretlerinin çakırsalanı Hazine Hafız Ömer Efendi Bekir Efendi'nin vaktile acemisi olduğundan kendisinin çok yardımını görmüş ve kayırılması gereğinde Çuhadar Ağa efendilik de yapmıştı. Ama Ömer Efendi bundan memnun kalmamış olduğu için beklenmeyen sorumsuz hareketlerde bulundu. Ramazan'ın yirminci gününe rastlayan Cuma günü Selamlığa teşrifihümayun buyurulacağı sıralarda Başaga başa çıkamayacağından söz ederek Hafız Ömer Efendi'yi binek taşının yanına çağırıp kabahatlarını yüzüne karşı sıraladı: Âd kavmi gibi berbad olacağını hatırlattı. Bundan sonra Deli Ömer'i huzurundan kovdu ve Başaga Çakırsalanlığı'na Seferli'deki çuhadarlardan Silahtar Ağa'nın acemi çakırsalanı Alim Abdi Bey'i atadı. Bunun üzerine Ömer, Selamlık'tan dönüşte Saray'dan gitmeyi aklına koydu ve:

—“Her ne kadar mürüvvet buyururlarsa bana nimettir,” diye ısrar edince büyükler kızdılar. Elli kuruş aylık ile çırağ çıkardılar. Zavallı İstanbul'da dahi duramayıp babasının memleketi olan Nevşehir'e gitti. Bu suretle “meczub-u zirzob”un açılan görevine Hazine'de mülâzım çuhadarlardan Galata Gümrüğü Başkâtibi'nin oğlu Mehmet Ali getirildi. Açılan Silahtar Ağa çakırsalanlığına da Seferli'de emektar çuhadarlardan Kalyoncu Ahmet Ağa'nın atanması bu atamayı yapanlara hac sevabı yerine geçti.

Gönülalan Saray'da muayede

Rûz-u firûz rûz-u esneyn günü gayete reside olup (talih günü Pazartesi bitip) ertesi Salı günü bayramın ilanı için toplar atıldı... bayram namazı kılınıp Saray'a döndükten sonra (Padişah “üç gün üç gece meşgûl-u icra-yı âyin ve kavânin-i devlet oldular”

Beşiktaş Sarayı'na geçiş

Bayramın gerekleri tamam olup kurallarına uygun olarak yerine getirilip bitirildi. "İse de fasl-ı bahâr-ı bedi-ül âsârın semere-i süruru dilde karar ve bağ-ı bostan-ı gülistanın küşâdı meşhud-u dîde-i ashab-ı intizar olmağla" (güzellikler yaratan baharın sevincinin meyvesi dillerde kalma -konuşulup durmuş- ve bağların, bostanların ve gülbahçelerinin açılışını bekleyenler, görmüşler.) Mutlu hükümdar hazretlerinin canı kıyıya gitmek istedi ve işbu Şevval ayının yirmi birinci Cumartesi günü Topkapı'dan Beşiktaş Sahilsarayı'na eşref saatte gidilmesi yüzünden ağırlama görevlileri övülmeye layık görüldüler.

Âlicenap Padişah'ın göç rikâbı

Şevval'in yirminci günü Çırağan Sarayı'nda göç rikâbı yapıldı. Sadrazam ve Şeyhülislam kutlamaya gelip Babîâlî'ye döndüler.

Âdile Sultan'ın doğumu

İçinde bulunulan ayın yirmi ikinci günü Allah'ın Gölgesi ve Peygamber'in halifesi hazretlerinin soylu soylarından parlak yıldız gibi bir kızı Saray'ı ışıklandırınca Âdile Sultan adı verildi. Üç gün üç gece toptan olarak yerler ve gökler inletildi ve "kös-ü şâdumâni- halk-ı dihani mesil âyin-i şehri-i Konstantin edicek" (neşe ve eğlenceler kenti Konstantin'in halkını şenlendirmiş), başka doğumlarda yapılan eğlencelerin bazısının bu kez "maslahat gereği" yapılmaması uygun görüldü. Ancak Saray ahalisi eski düzen üzere iltifatlara nail oldular ve sevindirildiler. Buna karşı Saray çocukları bu doğumda hayal (karagöz) gelmedi diye üzüldüler.

Vefat-ı Şeyhülislam-ı esbak Arabzade Arif Efendi

Cihan Şahı'nın büyük ağabeyi Mustafa Han hazretlerinin saltanatları sırasında bir kaç kez Şeyhülislam ve bilginlerin sığınağı olan Arabzade Arif Efendi'nin işbu ayın sonlarına doğru vefat ettiği işitildi. Her taraftan ilahi nimetlerle dolu ruhuna rahmetler armağan edildi ve Cennet'teki yerine övgülerle ve dualarla gönderildi.

Arabzade Arif Efendi'nin yaşam öyküsü:

Arabzade Arif Efendi an asıl Şeyhülislam Ata Efendi'nin neslinden bin iki yüz elli yılında varlık âlemine vürud (gelip) edip, öğreniminden sonra müderrislik (medrese hocalığı), daha sonra mevlevîyet ile şâma şerefi artarak ve kısa zamanda rütbeleri aşarak iki yüz on tarihinde Anadolu'ya Kazasker ve yirmi iki tarihinde Rumeli sadareti ile şereflülup aynı yıl içinde amacının sonuncusu olan Şeyhülislamlığa yükselmişti. Ancak süresi kısa olup Sultan Mustafa'nın bilinen olayı sonunda

tahttan indirilmesi) Efendimiz'in zamanında toplam yirmi üç gün kadar erinde kalıp işten çarçapık eli çekilince:

—“Küllü şey' be-kadr!” diyerek yalısına çekilip orada dinlenir iken ileri yaşıta bir yıl, tâlik yazı ile bir mushaf-ı şerif (Kur'an) yazıp Ravza-i Mutahhara'ya gönderdiği meşhur olmuştur.

Yeniçeri tayfasının savaşı tüfeği talimi yapmayı kabul etmeleri

Tanrı'ya şükürler olsun Osmanlı Devleti'nin askeri sayısız ve sınırdı koruyucuları da yeterli olduğu halde “muvazzaf asker” ve “muzaffer eşker” (sürekli galip ordu ve asker) sağlayamamış çözülemeyen bir muamma (gizem) halini aldığından bu çetin düğümün çözülmemesi konusu Devletin iyiliğini isteyenleri üzmemekte olup; zamanın özelliklerini bilenlerin bu çaresi güç bulunacak derdi çözmekte zorluklarla karşılaştıklarını gören düşmanlar fırsatı ganimet bilip devletimizi yıpratmaya ve türlü biçimlerde rahatsız etmeye kalkışıyorlar. Bu konuda önlem olarak asker tayfasına düzen getirilmesine girilip Yeniçeriler bunu yapmazlar ise karşı önlem olarak yine de tâlim yapmaya özendirilmeleri kararlaştırıldı. Eğer bunu da yapmazlarsa o zaman yapılacak işlemin ne olacağının karara bağlanması da o güne bırakıldı.

İşbu Cumartesi günü, Şeyhülislam'ın makamında bir genel toplantı yapılarak yüce Sadrazam karşı önlem (mukabele-i bilmisil) olarak talim yapılmasının doğruluğunu ileri sürüp devlet büyüklerini inandırmaya çalıştı. İnsafı olanlar bu fikri benimsediler; olmayanlar ise karşı çıktıklarından bilginler kanıtlar getirerek hepsini susturdular. “Savaş teknolojisinin her türlüşünü öğrenmeye çalışmak İslam milletinin dinsel zorunludur,” dediler. Kimi gerçekten, kimi istemeyerek kabul edip sözlerinden dönmeyeceklerini saptamak için Ağakapısı'nda senet yapılması (protokol) yöntem gereği olarak uygun bulundu. Devletin yöneticileri mühürleriyle senedi mühürlediler; ve o haliyle Padişah'ya gönderdiler.

Pazartesi günü Atmeydanı'na, Sadrazam Selim Paşa, Şeyhülislam Kadızade Tahir Efendi hazretleri ile Rumeli ve Anadolu sahilleri Muhafızı ağırbaşlı ve gayretli Hüseyin Paşa ile İzzet Mehmet Paşa ve öteki devlet büyükleri (Sudûr-u âzam-ı maâli-i ittisam ve rical-i devlet-i ebed-kıyâm) Sadrazamın adamları ile gelip maksat sağlanınca “halen” Yeniçeri Ağası Celalettin Ağa “kemer-i gayreti meyân-ı hamiiyete bend edecek” (gayret kemerini hamiyetli beline bağlayıp) tüfenk talimini devlete karşı yükümlendi ve herkesten önce çalışmaya başladı. Mısır'dan getirtilen öğretmen Davut Ağa'nın karşısında işaret verince (Davut Ağa'nın emrettiğini yapınca) ağırbaşlı vezirler Ağa'yı çok takdir ettiler. Din-i mübinimizin müftüsü de buna benzer sözlerle herkese güvence verdi ve herkesin alay ile birlikte Babîâli'ye “döndükleri netice-i gayret-i din ve millet oldu.”

Hazine İkinci Kâtibi'nin çırağlığı

Hazine'deki ikinci kâtip Hafız Sait Efendi'nin yazı yazma ve imla

konusunda mahareti olmadığı açık ve iki satırlık bir tezkere yazmağa bile gücü olmaması nedeniyle Hazine Kethüdası Kıbrısî Emin Efendi Hazretleri durumu Padişah'a arz ile uygun bir nânpare bulunup çıkarıldı; ve Selim döneminde çırağ edilmiş ağalardan Kırkık Hafız'da hoşalan timar kendisine bağışlandı. Böylece mürekkebi kurumadan tükürüğü kurduğundan "El-insan mürekkeb-ül nisyan" (insanın yapısı unuttanlıktan oluşmuştur) durumunda oldu. Hazine Kethüdası ise kâtipleri gencine yaşlısına iyilikle davranarak:

"—Yazdığınız yazılar için soru ve yanıt olmaması âlicenab Padişahımız'ın isteğidir," dedikten sonra üçüncü olan ve Hazine kâtiplerinin yüzü bulunan "malik-i maârifî cevâhir" Tayyar Efendi ikinci ve Sarı Sadık üçüncü yazıcı oldular.

Kâni Bey'in sevindirilmesi için Silahtar Ağa'nın iltimas etmesi

Otuz üç yılında Sarıkçıbaşılik'tan Kahvecibaşıliğa yükselen Kâni Bey geçen yıl Mısır'a gönderilip dönüştü Padişah'ın yakınından uzakta kaldı. Bu Efendi hazretlerinin ötedenberi eli çok açık olup Mısır Valisi bunu anlayınca şimdiye dek hiç bir görevliye vermediği kadar ve:

"—Beyefendi'nin kismetidir," diyerek bir kaç bin kese vermiş ise de aldığını yine orada harcedip ve borçlarına bir akça ayırmayıp o kadar paraları savurup gittiğinden o tarihten beri hanesine çekilmişti ve sekiz yıldır iltifat yüzü görmemişti. Bu aralık Silahtar Ağa'ya sığınarak ve Silahtar Ağa da özellikle sevindirilmesini rica edince Padişah tarafından masraf kâtipliğine atandı ve ek olarak verilen yüksek gelir dolayısıyla gönlü de devlet büyüklerinin gönlü gibi gani oldu.

Nakib-ül eşraf Sıddık Efendi'nin vefatı

Beş on yıl içinde iki kez nakipliğe getirilen ve geçen yıl Rumeli Kazaskerliği verilen Sıddık Efendi bir tür hastalığa tutuldu ve bu hastalık gittikçe arttı. Evinde türlü ilaçlarla tedavisine çalışıldı ise de sağlığını kazanamayıp soluk sayısı bitti ve vefat etti. Açılan rütbe Rumeli Sadaret Kazaskerlerinden bilginlerin başı Halil Hamit Paşazade Arif Beyefendi'ye verildi.

Sıddık Efendi'nin yaşam öyküsü:

Sıddık Efendi iki yüz beşte Şeyhülislam olan Tefvik Efendi'nin torunu olup bilginler arasında serbestçe hareket eden bir adam olarak herkesi tedirgin etmişti. Günün vekilleri (devlet adamları):

"—Sıddık Efendi'den başka sadık insan yok mudur?" diyerek şikâyet mektupları üzerine sürgüne gönderilmişti. Daha sonra Padişah İslambol'a gelmesine izin verince "Selâmet-ü insan fi hıfz-il-lisan" (kurtuluş, ağzın sıkı tutmaktadır) kuralını kabul edip herkesle iyi geçindi ve zamana göre konuşarak kırk yılında Rumeli sadaretine nail ve o yılın sonunda

“ömr-ü nâzenini” Kazaskerliği ile birlikte tamam oldu. Görüntüsü görkemli ve tarzı tavrı (davranışları) acip (acayip) bir ince yiğit ve tatlı bir adamdı.

Yeniçeri Olayı’nın çıkması ve adlarının, işaretlerinin silinip atılması

Not: 15 Haziran 1826 (1241) Vak’a-yı Hayriye

Hiç bir şeyden korkmayan Yeniçeri tayfası ötedenberi durmadan başkaldırmakta ve dine ve disipline karşı olan korkunç bir kavim olmakla birlikte yine de “eski ocaktır” diye haklarında saygı gösterilir ve kusurları, suçları bağışlanır idi. Ancak bunların kibirleri, afra tafraları fazla olup nimete küfürleri de artıp durmaktaydı. Dilden (insandan) anlayan Padişah bunları görerek şaşıp:

—“Çok zamandır şunların yararlığı, din ve devlete bir hizmetleri ve yüzlerinden de hiç bir zaman iyilik ve başarı görülmedi. Yaptıkları zararlı olduğu halde bunlara arka çıkmak ve ödüllendirmek neden gerekli oluyor? Bir güzel düşünülse ve terbiyelerine özen gösterilse gelmiş geçmiş Bektaşiler’in ruhları razı olmazlar mı?” yollu çok renkli sözler söyledi. Ancak “hatap-ı muhatapları” (odundan muhatapları) balta ile önünü kestirerek hatır için, bir parça tasdik ettiler. Fakat sonra bir çok sakıncalar ileri sürerek soru ve yanıt ertelettiler. Padişah için bu uygun bir söz değildi. Lakin ne çare! Ortalık karışık idi ve hiç kimse bunların aleyhine bir çift söz edemiyordu. İslam Padişah’ın asker sınıfını düzene sokamadığı için düşmanlar mutlu oluyor ve kabul olunamayacak şeyler öneriyorlardı. Devlet adamları sürekli üzüntü içindeydiler. Bundan böyle bu güç tedavi edilebilecek hastalığın geçirilmesinde hekimlerin verecekleri ilaçlar yeterince iyilik sağlayamayacağından, düşmanların ağır barış koşulları bunlara anlatılıp:

—“Devletin ülkesinde milyonlarca başarılı asker var iken düşmanlarımızın dinimize aykırı düşen önerilerini kabul etmek savaş kurallarını bilmediğimiz için değil midir?” diye gerekli susturucu sözler söylendiğinde bunlar gibi “Halek-Allah-ü hakar fi suret-ül beşer” (insan suratlı öküzler) oldukları için, ama gerçekten güzel konuşan insanlar bile olsalar yine de yanıt veremezlerdi. Çaresiz baş eğip:

—“Bizler Hazret Padişah’a saygılıyız ve onun emrindeyiz,” dediler.

Bir takım itibarsız insanları tanık göstererek senetlere kanlarıyla mühürler koydular ve Padişah’a gönderdiler. Ertesi gün dualar ve övgülerle savaş fennini öğrenmeye hevesle girişilirse de on bir gün sonra, yani zilkadenin dokuzuncu gecesine rastlayan Perşembe gecesine (15. Haziran 1826): “Makar-ı rast-ı kazâ hezârbar saykum behic veçhe takdir nemişebed tağyir.” (düzgün bir kader elde etmek için ne kadar uğraşsan yine de takdir değişmez) deyişi üzerine tekrar kavil ve kararlardan geri dönüp “Huruc-u alessultân” suçunu da kabul edip “mahut kazan-ı fitne kîzan-ı

istishab ve mecma-ı şer ve şûr olan meydan-ı lahm-ı telbe şitab gösterip" (kazan kaldırıp Et meydanına koşmuşlar) tam saat beş altı (ezânî saat) sularına varır varmaz bir vayeyle peyda ve İslambol halkını ihafe (korkutmak) arzusuyla ellerinde olan şişhaneleri (yivli tüfek) havaya sıkarak her tarafa dehşet-efza (dehşeti arttıran) olduktan sonra öte ve beriyi yağmaya ictira (cür'et etmek) ve bastıkları yerleri âsar-ı umrandan müberrâ ederek (yokederek) utanmaz ve haksız davalarını şöyle ileri sürdüler:

—“Ne münasebet Yeniçeri tâlim ve taht-ı rabita-i muntazamada müstakim olsun? (neden disiplin altına girsin) Ne vakitte Yeniçeri tâlim etmiş ve ne zaman düşmana mağlup olmuştur? Ve bizler için mağlubiyet ihtimafi vardır diyenler kimler imiş? Â'dâ (düşman) dedikleri bizim yanımızda ne kelimedir?” gibi yollu yolsuz türehât (herze, saçma) sözler söylediler. Böylece işitenler “şecaat arzaderken merd-i kıptî sirkatin söyler” dediler. Herifler, “hal ve ahvalleri malûm ve laf-ı hilafları muhalif-i mefhum bir kavm-i mezmûm olduklarından” (sözleri ters ve anlamsız kötü insanlar) öyle doğru sözden ve nasihattan anlar takımdan değildiler. Ötedenberi kötülük dolu içlerinde mel'unluklar saklanırdı ve Padişah'ın vereceği nimetlere erişmek bunlar için mümkün değildi.

Padişah'ın tahta çıkış tarihinden bu yana kırk bir yılı zilkadesine gelene kadar onsekiz yıl süreyle Padişah'ın isteklerine uyan bir hizmetleri görülmemişti. Ayrıca ardiardına devlet büyüklerine “vükelâya” ve ulemaya (bilginlere) karşı görünerek hepsinin evlerini ocaklarını yakıp yıktıklarını ve bunları perişan ettiklerini ve herkesin “Kâred baistühân resid” (artık kemiğe dayandı) dediğini işiten halkın yanındaki Padişah, işittiği anda şöyle and içtiler ki:

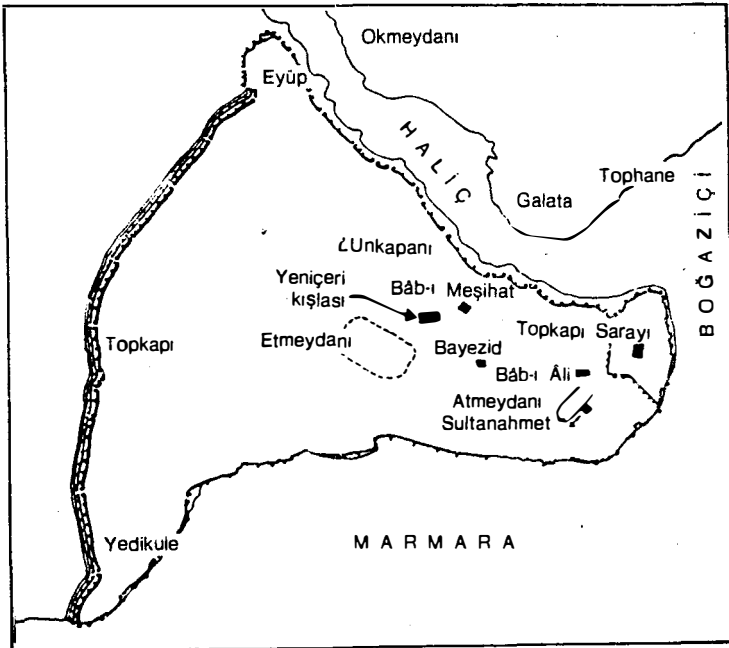
“Hazret-i bâri, yâri kılur ise rûy-u arzdan nam ve nişanların hâk ve eğer edemez isem tac ve tahtı terkedeyim!”

Gerçekte azm-i cezmi (niyeti ve kararı) bu merkezde idi ve “rûz-u dehşet efruz pençşenbih”de (dehşetler yakan saçan Perşembe gününde) şehir vakti Beşiktaş'tan tebdil kayığına binip süratle İstanbul Sarayı'na geçti ve Hırka-i Saâdet Dairesi'ne girip o mübarek yerde yaptığı yakarı dualar kabul edildikte (Tanrı katında) vezirleri, vükelâyı ve ulemâyı (bilginleri) çağırdı ve hepsinin içindeki korkuyu giderdi. Peşinden doğru olan düşüncelerini onlara bildirdi ve bundan başka türlü düşünmemeleri gerektiğini sözlü olarak anlattı. Hazır bulunan vükela ve yüce meclise katılan ulema tarafından oybirliği ile “mağlup ve makhurların” (yenilen ve kahredilen) ortadan kaldırılmasına güç katmak üzere “liva-yı nusret ihtivâ-yı Hazret-i fahr enbiyâyı” (Peygamber'in zaferler taşıyan sancağı)nın çıkarılmasına karar verildi.

Boğaziçi'nin korunması için görevli gayretli Hüseyin Paşa ile namlı İzzet Paşa “şer ve şûr” (kötülük ve kavga) meydanına gönderildi. Sadrazam ise namus erbabını alarak Sultanahmet Camii'ne gitti ve eşkiyayı kahredecek olan iki vezire asker göndermekte büyük bilgi ve beceri gösterdi. O iki “vezir-i delir” (yiğit vezir)de eşkiyanın toplu olarak

bulundukları yere vardıklarında kılıçlarını çekip eşkiyayı kahretmeye girişince “Allah! Allah!” sesleri göklere çıktı ve top ve tüfek sesleri yerleri ve zamanları (dünyayı) titretti. Yaklaşık yarım saatte “illet-i müşkile-i eşkiyâ hekim-i nabz âşinâ-yı kader ile teşhis olunup, mübtela oldukları illet-i emrâz-ı sevdâviyeleri tedbir-i şimşir-i seri-ül tesir ile şifapezir olarak cümlesi hiddet ve şiddet-i iltihaptan emin ve fesad-ı demme dair hararet-i gıllat-ı bedeniyeleri neşter-i keskin ile teskin olundu.” (Eşkiyanın vahim hastalığı nabızdan anlayan kader hekimi tarafından tanımlanmış ve hastalık çabuk etki yapan kılıç önlemi ile iyileştirilmiş. Hepsî öfke ve şiddet iltihabından kurtarılmış; bozuk kanları yüzünden oluşan pis vücut sıcaklıkları keskin neşter ile giderilmiş.)

Geride kalan eşkiya Kışla Meydanı’nda çevrildi. Orada Âlemlerin Padişahı’nın toplarını ele geçirmek gibi yanlış bir düşünceyle saldırdıysa da kılıçların lokması olup, kaderin hikmetiyle bir gece içinde adı geçen meydanda, abartmasız otuz binden daha çok “bagât ve tagât” (haydut, eşkiya, bağılar) derbeder ve kuvvet-i savlet-i Padişahî ile cümlesi zir-ü zeber (Eşkiyalar perişan olmuşlar ve Padişah’ın kuvveti ve saldırısı karşısında mahvolacakları) ortaya çıkınca “Aman” ricalarını göklere yükselttilerse de bu umutsuzluk halinde pişmanlıkları kabul edilmedi. Çoğu kılıçtan geçirilip çöplüğe atıldı. “Ekserisi seyf-i bi-hayftan güzâr ve şûle-i şem-i atüvvü istikbârları sarsar-ı kahr-ı gazab-ı hüsrevâne ile befgerde-i mezbele-i idbâr olup” (Çoğu acımasız kılıçtan geçip aşırı serkeşliklerinin parıltısı felaket çöplüğüne dökülmüş.) Bazılarına göz yumulduysa da

Yeniceri Ocağı'nın kaldırılması sırasında olayların geçtiği yerler.

bunlar sefalet semtine kaçıp nam ve nişanları ortadan silindi. Her zaman yaptıkları düşüncesizce hareketlerinin günah meyvesi olarak kasap kadar güvendikleri Et Meydanı bu kez bunlara bir salhane haline geldi. Hemen bir saat içinde bu kadar karanlıklar karanlığı ortadan kalktı. Bundan sonra devletin iyiliğini isteyenler işlerinde serbest kaldılar ve iki gün sonra “Asâkir-i mansûre-i Muhammediye” adındaki yeni askerlik düzeni kuruldu. Onların karşı oldukları talimler yapılmaya başlandı. Bundan sonra yaşlı genç herkes asker olmaya heveslendi ve bey ve dilince zaferlerin peykeri (arkadaşı) Sultan’a asker oldu.

Bundan sonra kaldırılan (yeniçerilere) benzeyen kıyafetlerden herkes korkup üstlerindeki giysileri parça parça ederek suçluluktan arınmak istediler. Ama (yeniçerilerin) gayretlileri teker teker kaçıp saklanacak yer aradılsa da bulamadılar ve canlarını kurtarmak için yılan deliğine bile girdilerse de ele geçtikçe serden geçtiler (başları kesilmiş). Tanrı’ya hamdolsun, Hazret-i Padişah’ın talihinin gücü “ol kavm-i bedhâhı” (kötülük isteyen topluluğu) ortadan kaldırdı ve yerlerini yurtlarını yok etti. Bu arada bunlarla arkadaşlığı olan ve bunlara karışmış olan bir takım tek tük Türk’e mürke de artık güvenilemeyeceğinden hemen Emin iskelesinden kayıklara bindirilip memleketlerine sürüldüler. (Hamalların İstanbul’dan çıkarılışı olayı.)

Bütün şairler bunlar hakkında:

*“Lânet olsun ten-i ervahına mel’unânın
Ebedi hâneleri duzah-ı nîrân olsun”*

(Ruhlarına lanet olsun, yerleri de sonsuza kadar cehennem olsun, dediler.)

dediler.

Hazret-i Padişah-ı İskender-câh hakkında da:

*“Şer’e tatbik etti vaz-ı kânun-u cedid
Hazret-i Sultan Mahmut İbn-i Han Abdülhamit”*

(Buradaki “şer’e” sözcüğü Tanrı’nın yasası anlamındadır.)

Sonunda kurtarıcı birlikler dinlenmeye geçtiler ve kurtuluş kıyılarına çıkıldı. Bütün Osmanlı ülkelerine yüce emirler gönderildi. Durum ayrıntılı biçimde anlatıldı. Bundan böyle namlarının (yeniçerilerin) anılmaması sıkı sıkıya tenbih edildi ve eğer kendileri de bu konuda gayret gösterirlerse (yöneticiler) oradaki yeniçerilerin yanıt verecek güçte olmadıkları anlatıldı. Her taraftan yüce emre uyuldu ve Padişah’ın isteği ne merkezde ise ondan bir adım dışarı çıkılması mümkün değildir diye yanıtlar geldi, haberler gönderildi ve böylece halkın güvenliği ve rahatı günden güne artar oldu.

Mutlu sancağın Sultanahmet Camii’nden geri gelişi ve Babüssaâde önüne dikilmesi

Allah’ın yardımı ve Padişah’ın kalbinin temizliği ile “kavm-i bedhah”

başkalarının fenalığını isteyenler)ın adı ortadan kalktıktan ve Ocak yok olduktan başka onlara ilişkin eşyalar, adlar ve sözcükler de tümüyle yok edildi. Böylece “Lev-i Mahfuzdan Allah sildi Ocak ismini” denildiği gibi oldu. Zorbalar böylece ortadan kalkıp Asakîri Mansûre günden güne geliyeceğinden “Vak’ayı Hayriye”nin üçüncü günü Sultanahmet (amiîşerifi’nin içinde Ocağın kalktığını açıkça ilan etmek için Padişah’ın hattîşerifi okundu. Sonunda “Sem’an ve tâaten” işitildi ve uyuldu, başüstüne) denildi. Ondan sonra bu kötü insanların görüntüde büyük ağaları olan ama, aslında “vermeyince mâbut, neylesin Mahmut” gibi değersiz olan “kırk bin kol ağası denilen Yeniçeri Ağası, Sekbanbaşı, Kol Kethüdası, Zağarcı ve Samsuncubaşılar ve Tornacıbaşı kıydırıktan âzad (kıyımdan kurtulmuşlar) ve kapıcıbaşılık rûbeleriyle dilşâd (gönülleri hoş edildi) olduktan sonra bunların altlarında bulunan çorbacıların hakkında da sonsuz lütuf gösterilip “tiğ-i bi-deriğ kadar mebzul” (başkalarına vurulan kılıç kadar çok) çoğu sorumlu tutulmadı ve hassa askerleri arasına alındılar. Böylece onların da talilerinin gücü anlaşıldı.

Bundan sonra Rumeli kıyısı muhafızı devletlû Ağa Hüseyin Paşa Asakir-i Mansûre’ye Serasker oldu. Eskişaray da askerlere verildi. Kol Kethüdası Hüseyin Ağa’ya iki tuğ verilip Boğaziçi Muhafızlığı’na gönderildi.

Bundan sonra önemli işlerin Saray’da yerine getirilmesi kabul edildiğinden camide mihrabın önündeki sancağışerif Perşembe günü saygı ile tekbirler getirilerek oradan alındı ve ağır ağır yürünerek Sultanahmet Meydanı’ndan geçirildi. Görenlerin kalbi hüznle doldu ve “heyet-i mecmuadan tecessüm eden hayret cins-i beşere dehşet verdiği halde avdet velhasıl tarif kabul etmez suret ile Babüssaâde pişegâhına muvazalet vukuunda”, sancağın yeri orası oldu ve koruma hizmeti zülüflü baltacılar ve saygı ve riyaeti de herkesin sütüne havale edildi.

Bundan sonra bu büyük sorunun tamamiyle ortadan kalkacağı ve topluma tam olarak güven geleceği zamana kadar hiç kimse bu sancağın gölgesinden ayrılmamaya and içti. Böylece eski ve yeni şeyhülislam ve sadrazamlar ve devlet büyükleri Enderun içinde konuk edildiler. Padişah’ın sadakatlı kullarının ise Darphane önünde çadır kurup orada oturmaları Padişah’ın iradesi gereği oldu. Özellikle böyle zamanlarda canlarını feda etmeye ve başlarını vermeye hazır olduklarını gören “Padişahı bende perver” (kullarını seven) hepsi hakkında “iyi göz”le düşünüp melek sıfatlarıyla kendisi de İstanbul Sarayı’nda kalmayı yeğledi. Böylece topluluğun güçlü pazılarına güç katarak bacağı kırılmış bulunan zorbaları kahretmesi göklerin gücüne sahip olan hükûmdarın bu işine ad oldu.

Cebecibaşı Mustafa Ağa’nın azli ve katli

Geçen yıl Cephane neferlerine ve haşeratına fitne ateşini veren ve: —“Cebecibaşı Ali Ağa azlolmadıkça kaza ateşi sönmez”, diye iddia eden Ocakbaşı Mustafa’nın o karışıklıkta ne “jorba” (zorba) olduğu

anlaşılmış iken durum gereği kendisine Cebecibaşılık verilmişti. Günah-kâr herifin o fitnede eli ve bu fitnede ise büyük payı olduğu anlaşıldı. Çünkü Perşembe gecesi bu işe başlanmazdan önce Cebeciler'den kazan istediği gibi öteki ocaklardan da kazan istediler. Sağ olsun öteki ocakların zabitleri:

—“Jorba olan ocağa kazan vermek töhmette müşterek olmaktır (suça ortaklık),” diyerek kazan yerine yanıt verdiler.

Cebeciâğa bunu bildiği halde ahlakındaki hainlik gereği olarak asla karşı çıkmadı ve o saatte (kazganı) teslim etti. Böylece jorba gürûh-u mekrûhu ile yekdil (gönül birliği) ve yekcihet (yönbirliği) olduğu sözüyle ve işiyle anlaşıldı. Ertesi gün din ve devletin iyiliğini isteyenlerin öncülüğü ile çıkarılan mutluluk sancağının altına Müslümanlar'ın toplanması için çağrı yapıldığı zaman Cebecibaşı'nın herkesten önce gelmesi gerekirken bu “Ağa-yı boğa” ne kendisi geldi, ne de adamları göründü. Uzak yerlerden Müslümanlar gelip Cenab-ı rab-bül âlemin melâike-i müsevvimini Halife-i rûy-u zemine muin gönderip (Tanrı meleklerini yeryüzünün halifesine yardım etmeleri için görevlendirmiş) haydutlar cehennem ateşi-ne atıldıktan sonra bu edepsiz, bazı boş özürler ileri sürerek belki bağışlanmasını sağlar düşüncesiyle eşkiyaların adı tümüyle çizilip defterleri dürrüldüğü zaman Sadrazam'ın huzuruna geldiği an:

—“Gayretine diyecek yok,” denilerek önce azledildi. Ertesi gün Gelibolu'ya sürgüne gönderilip arkasından haseki gönderilip kellesi kestirildi. Cebecibaşılık adı da değiştirildi ve Cephancibaşı oldu. Kapıcıağalardan Karafiryeli Hacı Emin Ağa getirildi. Böylece yanlışlık yapan cebecilerin başına dışardan bir kişi ağa olarak getirildi ve o arada cebeci çorbacıları da sürgüne gönderildi.

Ağakapısı'nın Şeyhülislamlığa verilmesi

Ötedenberi yüksek ve saygın fetva işlerini yükümlenen şeyhülislamlara bir özel yer verilmemiş olduğundan iş sahipleri güçlüklerle karşılaşmakta ve gidecekleri yeri bilmediklerinden büyük zahmet çekmekte idiler. Bu kez zorbaların ortadan kaldırılmasından sonra her işin kolaylıkla yapılabilmesi imkânı olduğundan Süleymaniye semtindeki namlı Ağakapısı bir büyük yapı olup Padişah orasının “Dar-ı Fetvâ” olmasını irade eyledi. Bu daire ayrıca geniş olduğu için bundan sonra şer'i şerifle ilgili işlerin birarada bulunması iş sahipleri için büyük kolaylık oldu. Şeyhülislam ve adamları, İstanbul Kadısı kendilerine ayrılan dairelere yerleştiler ve herbiri “şeref-ül mekân bilmekin” (yerin onuru orada oturandandır) oldular. Bu iş, cidden adalete büyük saygı olmuştur. “Hemen Cenab-ı Hak kadı-yı hâcat-ı zât-ı kerûbi-ül sıfat-ı devranayı ilel-ebed müebbed ve serir-i mâdelet-mesirlerinde müeyyed buyursun. Amin.”

Bostancıbaşı Osman Ağa'nın azli

Geçen yıldan beri Bostancıbaşı olan namlı Yenişehirli İbrahim Ağa

"biraz ihtiyar ve gövdesinin şişmanlığı mâni-i keş'tü gûzar" (gelip gitme sine engel) olduğundan böyle korkulu günlerde değiştirilmesinde zorunluk görüldü. Altındaki Hasekiağa ise bu işe uygun bulunmadı. Onun da alt başında bulunan Vezir Odabaşısı Tatar Osman Ağa'nın bu göreve layık olduğu bildirildi ve Tatar-ı tiz-reftâr" (ayağına çabuk tatar) ılgar ile istenilen yere varınca Bostancıbaşılik görevini aldı. Haseki Ağa'nın da hatırı kırılmasın diye bir güzel konu ile Mısır-Kahire'ye gönderilmesi uygun görüldü. Böylece kahır yüzünden lûtf görmüş oldu. Boşalan Vezir Odabaşılığı'na Paşa Karakulağı olan Kasap Bekir, Paşa Karakulağı görevine de Ağa Karakulağı olan Tığlızade Latif Bey getirildi. Bundan sonra Ağa Karakulağı görevi de kaldırılarak Haseki Ocağı'ndan bir yer azalmış oldu.

Bed'i Padişeh-i şark-u garb be-tahsil-i tâlim-i fen-ni harb

(Doğunun vebatının padişahının savaş fennini öğrenmeye başlaması.)

İşleri daha çok düzene koymak ve başkalarını özendirmek için Zâtışâhâne'nin bizzat kendisi ağaların yetenekli olanlarıyla birlikte askerlik öğrenimine başladı. Piyade ve atlı olarak dört yüz kadar hasın hası kulları ile bu önemli işe girişti. Ağaların arasından Silahatar Ağa'nın çakırsalanlarından Cacib Sait Efendi'nin çırağı Hazineli Çuhadar Mehmet Emin Ağa'yı ustalığa seçti. Emin Ağa'nın bu fende öteden beri bilgisi olduğu Enderun ağalarına ders vermesi de haklı oldu. Bu nedenle kendisi "binbaşılık" unvanı ile onurlandırıldı. Padişah tarafından süslü cepken bağışlandı ve "mâ'nun şeşpâre" (?) giymesi kabul edildiğinde gece gündüz ağalar top, tüfek ve bunların parçaları ile çalışmaya başladılar. Böylece Efendimiz başladığı anda bütün Enderun ve Birun da talime başladı.

Padişah'ın savaş talimi yaptıran ve yapanları izlemek üzere Seraskerlik Kapısı'nı şereflendirmesi

"Padişah-ı bahr ve ber ve şehinşah-ı İskenderfer hazretleri" (Denizlerin ve karaların şahı ve İskender aydınlıklı şahlarşahi.) Tanrı'nın yardımı ile icâdını başardıkları Asakir-i Mansûre'nin yaptığı talimleri izlemek arzusuyla ve asker giysisiyle Zilhicce'nin başı olan Çarşamba günü Serasker Kapısı'nı şereflendirdiler. Enderun ağalarından şimdilik yazılan yüz elli piyade ve elli suvariye yanına alarak doğru yoldan Bab-ı Seraskeri'ye varınca önünde çalınan cenk havalarına insan hayran kalıyordu ve özellikle askerlerin süslü cepkenlerine herkes beğeniyle bakıyordu. Padişah'ın Serasker Kapısı'na gelmesi herkesi canlandırdı. Saat dört sularına gelince Bayezit yöresinde Sadrazam ve Serasker Paşa kullarına ayak öpmek mümkün oldu. Böyle görkemli bir heyetle Daire'ye girdiler ve orada bekleyen saltanat erkânı ayakta olarak yüzünü görmekle onurlandılar.

Ondan sonra yaklaşık bir saat kadar dinlenip peşinden talimlerin yapılmasına izin verdiler. O zaman Binbaşı Osman Ağa işaret verdi ve öteki taburların binbaşısı Kebapçı İbrahim Ağa ve Kalyoncu Mustafa Ağa ve Mısır'dan gelen Davut Ağa'nın yüzleri gülüp Padişah'ın köşkünün önüne hızla geldiler. Savaş kurallarına uygun olarak kumandalar verildi. Üç taburun buna göre tüfeklerini doldurmaları savaşa sanat oldu. Şöyle ki, bin altışar yüz neferden oluşan üç taburda (tabur-u mansûr-muzaffer) ki beş bine yakın yeni askere fişek verilip ateş talim ettirmek hayli marifet olmakla bey ve gedâ (dilenci, fakir) dua edip Padişah Efendimiz derecesiz (pek çok) haz etti. Bütün askerlerinin hakkında iyi düşüncelerini ve din ve devlete içtenlikle hizmet edeceklerin iki dünyada da muratlarına ereceklerini güzel sözlerle hatırlattı. Bundan sonra Saray'a döndü ve herkesi kendisini övmek zorunda bıraktı.

Kasap Bekir ve Habib Odabaşı'nın sürgünü ve katli

Haseki Ocağı'nda rütbeleri geçerek en son Vezir Odabaşısı olan Kasap Bekir, eskiden yeniçerilerle ilişkisi olup Alemdar Mustafa Paşa olayında Kadı Paşa malını yağma ettirmekle nam salmıştı. Bu yüzden kötü bir insan olup daha sonra zorbalığı ortadan kaldırmak için Haseki Ocağı'na girdi ve onlarla kırk yıllık haseki gibi arkadaş oldu. Böylece katara (şiraya) girip Ağa Karakulluğu'na ve daha sonra Paşa Karakulluğu'na yükselmişti.

Yeniçeri Olayı, daha yukarı rütbelere çıkmasına engel olmuşsa da yine de üç beş gün önce Bostancıbaşı'nın değiştirilmesinde Paşa Karakulluğu'nda Vezir Odabaşılığı'na yükseltilmişti. Böylece Bostancıbaşılığa iki derece kalmış oluyordu. İşte bu zaman eski defterler karıştırılınca:

—“Kasap Bekir'in vakti ile ettiği harekât-ı mezbûhanesi (delice hareketleri) kasap süngeri ile silinmiştir. Bu herif devletçe temiz ve pâk bir adam olamaz,” denildi ve on sekiz yıl önce yaptığı kabahat ayağına dolaştı. Hemen sürgüne gönderilmesine karar verildi ve Mihalıccık'a giderken karaman koyunu gibi, canı zorbalara kurban olduğu kasap esnafına At Meydanı gibi dar oldu.

Ve bu sırada yine Yeniçeri Ocağı'ndan neş'et (çıkan) ve refte refte (gide gide) zorbalık ile nam salan Habib Odabaşı kaldırılan Ocak'ta uzun süredir son sözü söyleyen adam olup bütün fitnelerde eli... ve mizâc-ı maslahata muhalif olan maddelerde deli (yasaya aykırı olan işlerde)... olmakla Habib Odabaşı adının namı göklere çıkmıştı. Bu duruma yoldaşları da “taş urduklarından” Odabaşılığı bırakıp silahşorluk (askerlik) öğrenimine girişti ve bir iki yıl önce kalafatı paşalı kavuğu ile değiştirdi. Ancak yeniçerilik damarlarına ve sinirlerine işlediğinden bütün gizlerini açık kapalı bilip toplantılarına da katıldığından bu kez ocak bucak darmadağın olunca o saat kendi başının da kurtulamayacağını anladı. Nasıl olsa İslambol'da bırakmayacaklarını düşünüp sürgüne gönderildiği ile idamına memur (görevli) hasekilerden Mirkelâm Ahmet

Efendi yetiştirdiği yerde canını bedeninden ayırıp kesik kafasını dūr-rū devlete (İstanbul-Osmanlı Paytahtı) armağan eyledi.

Zuhur-u in'am-ı Hazret-i Padişah-ı Âlicenab der hak-kı ulema-yı ilam-ı fezail irtisam

(Alicenap Padişah hazretlerinin erdemlilikle damgalanmış bilginlere bağışladığı nimetler.)

Tanrı'ya şükürler olsun zaman-ı Hazret-i Padişah'ı keytisitânı ittihad-ı vükela ve ittifak-ı fukehâ ile nâm-ı bednâm-ı zorba kalemrevi Hükûmet-i Âli-i Osmani'den bilkülye mahvolduğu hakka ki Padişah-ı Kişver küşa hazretlerini kıyamete kadar şayeste-i methü-senâ etmeğin (Cihanı fethe-den Padişah zamanında vekillerin ve bilginlerin oybirliği yapmaları ile zorbaların kötü namları Osmanlı Hükûmeti'nin topraklarından tamamıyla yokedilmesi ülkeler zapteden Padişah hazretlerini kıyamete kadar övülmeye hak kazandırmıştır). Bu bakımdan bu konuda kendisine bağlılıkları görülen devlet ve saltanat büyükleri hakkında her türlü saygı bol bol gösterilerek hangi rütbeyi isteseler elde edecekleri görüşüldüğünden önce Vak'ayı Hayriye'den beri Enderun'da konuk olarak bulunan mâzul şeyhilüslâmlar ile namlı sadrazamlara süslü ve mükemmel bohçalar ile on beşer bin kuruşluk güzel paralar (sikke-i hasene) hazırlandı ve Şeyhülislam hazretlerinin elile kendilerine verilmesi uygun görüldü. Bu konu Hazine Kethüdası'nın yerinde kalmakta olan fetvaların sahibi kerametlû Kadızade hazretlerine bildirildikten hemen verilen emrin yerine getirilmesine başlandı ve işbu Zilhicce'nin beşinci Cumartesi günü eski azledilmiş şeyhülislamı Hazine Kethüdası'nın yerine dâvet edip önce birlikte oldukları devletlû Dürrizade Abdullah Efendi hazretlerine Padişah'ın armağanlarını saygı ile öperek teslim etti. Ondan sonra Kiler Kethüdası'nın yerinde bulunan Mekkizade Asım Molla ile Yâsincizade Mevlâna Abdülvehap Efendi hazretlerine de öylece saygı gösterildi. Seferli Kethüdası'nın yerinde yalnız başına ibadet etmekle meşgul olan Sıtkızade hazretlerine de armağanı verildikten sonra peşinden sadrazamlar topluca çağırılarak önce bilginlerin başı Halil Hamit Paşazade Arif Beyefendi'ye, Yahya Beyefendi'ye, Padişah'ın başhekimine, Anadolu mâzullerinden Nakib-ül eşrâf Tatarcıkzade Ahmet Reşit Efendi'ye ve Rahmi Bey'e ve Sadullah Molla Efendi'ye ve Hamdullah Molla Efendi'ye ve Birinci İmam Arif Efendi'ye ve İkinci İmam Zeynelâbidin Efendi'ye ve Saray hocalarından Akşehirli Hacı Ömer Efendi'ye ve Etmekçizade Efendi'ye ve Seferli Hocası Konevî (konyalı) Hüseyin Efendi'ye ve Gürcü Ahmet Efendi'ye ve Kürt Abdurrahman Efendi'ye mükemmel boğçalar (bohçalar) verildi ve süslü akçalar gönderildi. Kalan bilim öğrencilerine (medreseliler) ve bütün erdemli kişilere de elden akçalar verildi.

Kurban Bayramı ve Saray'da muâyede

Ötedenberi muâyede töreni Babüssaâde'nin önünde yapılırken bu ben-

zeri olmayan yılda "taife-i mülga... mevc'i derya... gibi tuğyan... ve cümlesi hadden efzûn isyan... etmekle" (kaldırılan yeniçeri tayfası deniz dalgaları gibi kabarıp ve hepsi aşırı başkaldırmakla) Peygamber'in sancağının çıkarılmasına zorunluk olmuştu. Sancak halen Babüssaâde'nin önünde yere ve göklere gölgesini yayarken muâyedenin orada yapılması ve Padişah'ın tahtının oraya konulması güç olacağından saltanat yöneticileri Kubbealtı'nda toplanıp seher vaktinde devlet kurallarına uygun biçimde kutlama işini yaptılar ve Padişah'ın tahtının tozlarını gözlerine ilaç diye sürdüler ve gözlerinin parlaklığı arttı.

Kiler başhademelerinin çırağ edilmesi ve bu görevlerin kaldırılması

Kiler Odası ağaları yeryüzünün Padişah'ı ve dinimizin halifesi olan Hazret'in yiyecek ve içeceğine ilişkin hizmetleri yapmakta ise de; herbirinin ayrı bir adı olmakla birlikte tümü Başkollukçu'nun yanına verilmişti. Padişah hazretleri bunu bilmekle birlikte bu mutlu günlerde yeniçeriler kaldırılmış olduğundan bu görevin ve bunun altındaki Pazarbaşılık görevinin de kaldırılmasını uygun gördüler ve bundan sonra Saray'a Pazarbaşılık elile "Ne portakal gelsin, ne elma!" denilerek üreticiler yemiş götüren görevlinin işkencesinden kurtarıldı ve Eminönü'ne meyve götürenlerden de duadan başka bir şey alınmaması kabul edildi.

Bu durumda Kiler odasındakilere bu hizmetler kaldırılıp yalnız şerbetçilik bırakıldı. Bu hizmette olan "müstaid Said Ağa" (yetenekli) görevinde bırakıldı. Geri kalanların başı olan Başkullukçu Küçük Ahmet Ağa "büyükçe etmek" ile çırağ ve kusurlarını başka hizmetler ile kayıracakları bu arada hatırdan ırağ oldu (Geride kalanlara görev vermemişler.)

* * *

Bin iki yüz kırk iki yılı (1826-1827) olayları ve rikâp töreni

BİN iki yüz kırk iki yılı Muharrem ayı Haziran'ın beşinci Pazar-tesi günü girdi. Yeni yıl münasebetiyle büyük, küçük, herkes Padişah'ı kutladı ve Padişah, ağa kullarına muharremiye bağışını verdi.

Üç gün sonra Gülhane Kasrı'nda Muharrem rikâbı yapıldı ve Sadrazam ile Şeyhülislam hazretleri ve kıyılar muhafızı İzzet Mehmet Paşa, Padişah'ın iltifatına nail oldular.

Saray bostancılarının düzgün askerler olması

Padişah'a her tür ve sınıf asker gerektiğinden ve bundan böyle kimse- nin işsiz güçsüz "serseri" gezmelerine izin verilemeyeceğinden Saray bahçesindeki sayısız askerler düzenli bir biçime sokulup Hassa askeri haline getirildi. Bostancılar'dan başka hasekiler ve hatta İstanbul'da oturanların yarısı asker olmaya istekli idi. Kurulan hassa askerleri için Seraskerlik'ten layık bir binbaşı istenildi. O anda Serasker Paşa Asakir'i Mansûre yüzbaşlarından Dabbağ Osman adında bir yiğiti binbaşılığa çıkarıp Padişah'a yolladı. Binbaşılığa yetenekli Haseki Seyda ile Kuruçeşmeli Hasan Bey ise kolağalığına atanıp biri sağ, ötekisi sol tarafı aldı. Alt yanındaki rütbeler için Servili Selim Ağa, Beykozlu İzzet Ağa, Kâğıtçı Ahmet Ağa ve İncirköylü Hasan Bey ve Üsküdarlı Arif Bey gibilere yüzbaşılık rütbeleri verildi. Bu sırada askere yazılmayan bazı talihi düşük ve yıldızı düşkün atlı hasekiler büsbütün küsüp her biri bir tür evhama düştü ve "hangi şıkkı (seçeneği) seçsek" diye yıldız falına baktırdılar.

Mirahur Ali Bey'in Bektaş tekyelerini incelemesi

Bilindiği gibi kaldırılan Yeniçeri tayfasının yolsuz işleri sonsuzdu. Barzına kitapsız dahi denilirdi.

"Netdügün bilmez o çarh'ı şüfele pek idbârdır" anlamınca bir çok yapılmaması gereken işler yaptıkları, bu arada Hacı Bektaş Veli ile bir ilişkileri olduğunu ileri sürerek:

– "Bu Ocak, Hacı Bektaş Veli ocağıdır," diye kanıtı olmayan iddialar çıkardılar. Kışlarında Pir Vekili diye bir adamı oturtup onun duasıyla ocaklarına şan verdiklerini söylediler. Halen Rumeli ve Anadolu taraflarında tekke kurup bunlara gelirler bağlattırdılar. Mâmur yerleri fakir ve viran ettiler. Bu konuda soru sorulunca yanıt veremeyerek, "ser

verip sır vermemek'le lafı bitirdiler. Bu durumda şer'i şerif üzere bunların temizlenmesi ve gereğinin yapılması için gerçekçi dürüst bilginlerden dikkatli efendiler seçilip ve bunlara Padişah'ın kullarından yardımcılar verilip incelemeler yapılması uygun görüldü.

Bu münasebetle Mirahuruevvel saâdetli Ali Bey ile Galata Saray hocalarından faziletli Çerkeşî Mehmet Efendi, Rumeli'ye gönderildi. Bu işlerin kısa zamanda yapılamayacağı düşünülerek Mirahurluğa Şehsuvarzade Derviş Bey, Kapucular Kethüdalığı'na da küçük Mirahur Musa Ağa getirildi. Sabık Kıbrıs Muhassılı Mehmet Ağa da Küçük Mirahurluğa atandı.

Kahvecibaşı Sadullah Ağa'nın çırağlığı Silahtar lalası Nazif Ağa'nın atanması

Üç dört yıl önce Kahvecibaşılığa getirilen Sadullah Ağa'nın Saray'da kalmak niyeti olmadığından olup bitenlere karşı sevinç gösterisinde kusur edince Silahtar Ağa kızdı ve Padişah'a başvurup Sadullah Ağa'nın çırağ edilmesini rica etti. O günlerde açılan bir nânpare ile çırağlığı yapıldı. Yerine Kaftancı Zayıf Nazif, ondan boşalan Silahtar lalalığına Baltacı Osman Ağa getirildi. Yaşlılıkta meşhur olan Osman Ağa'nın:

—“Elime iyi bıyık boyası geçerse Silahtar da olurum,” demesi anlamlı olduktan başka zevk için de buraya yazıldı. Onun yerine Davulcubaşı Emin Ağa “dahil-i kâmurani ve nail-i nara-i kös-ü şadümâni oldu.”

Peygamber'in sancağının Hazine'ye konulması

Kaldırılan Yeniçeri tayfasının zorbalığa kalkıştığı dehşetler gününde çıkarılan mutlu sancak üç gün Sultanahmet Camiîşerifi'nde saygınlığı merkezi olmuş; ondan Saray'a getirilince yetmiş yedi gün de Babüssaâde önünde tutulmuş idi. Artık gereği kalmadığı düşünülerek Muharrem'in yirmi dokuzuncu Perşembe günü saygı ile ve tekbirler getirilerek eski yerine götürülmesine Emir-i-kebir (Padişah) ve vezir-i-delîr (cesur vezir) karar verdiler.

Öğleden önce Hocapaşa semtindeki bir fırından “serkeş bir âteş” çıkıp iki gün durmadan söndürülmesine çalışıldıysa da başarılı olmadı. Kentin pek çok güzel yerleri yandı ve zarar görenlerin dumanları gökleri çıkıttı. İstanbul halkı bu yüzden ağladı.

Bu yüzden o önemli iş de geri kaldı ve Perşembe günü bütün vekiller ve bilginler toplanıp sancağı Hazine'ye teslim ettiler.

Saray'da aşçıların değiştirilmesi

Saray'ın yemeklerini pişiren Nevşehirli aşçıların hizmetleri karşılığında bir birlikleri (gelirleri) yok ise de zaten kendilerinde de insanlık olmayı çok fena bir “güruh-u mekruh” idiler. Yemek pişirilmesine ayrılan bu

ca ödenekleri aralarında paylaşıyorlardı ve pişirdikleri yemekler yenilecek gibi olmadığından getirildikleri gibi geri gönderiliyordu. Bazen yemekleri denetleyen zabıtlar bu taş yürekli Türkler'e bahşişler vererek:

—“Aman koğuş ağalarının yemeklerini olsun biraz düzeltseniz sevabı nizânınıza konurdu,” gibi sözleri iz'ansız (anlayışsız) kulaklarına ezan perdesiyle söyledilerse de herifler dinlemeyip ayrıca alay da ettiler. Bunun nedeni arkalarını yeniçerilere dayamış olmalarıydı. Bunun için Saray zabıtlarına ve Silahtar Ağa'ya itaat etmediklerinden Peygamber'lerin ruhlarından imdat istenirdi. Bu günlerde bu imdada yanıt gelip yeniçerilerin ortadan kalkması için Tanrı'nın iradesi çıkınca güvendikleri dağlara kar vıgıldı ve Silahtar Ağa:

*“Müddea hasıl oldu bi-çeh'ü çûn
Küllü'emr bu vakte merhun”*

....

(Deva konusu neden, niçün'süz olarak meydana çıktı. Her şeyin bir zamanı vardır.)

diyerek tayinat defterlerini getirtti ve buna göre uygulama yaptırarak çıkan yemekleri inceledi. Daha önceki yemeklerle karşılaştırdı. Koğuş ağalarının ve ötekilerin kendi yemeklerini bu paranın dörtte biri ile idare ettirdikten sonra fazlasından aşçıların ve tablakârların (getirip götürrenlerin) aylıklarını kuruşuna kadar ödedi ve bir o kadarı da Hazine'ye kaldı. Bu durum açığa çıkınca eski aşçılar mutbâktan kovuldu ve Mengenli aşçılardan yeteri kadar getirtilip onların yerine alındı. Böylece Enderun halkı bayram yaptı. Şimdi Mengenli aşçılar eski aşçılara kıyasla birkaç ay yemeğe lezzet verdiler ki bu da ağalara nimet olmuştur. Hemen Cenab-ı Hak vâhibül mâl (malları bağışlayan) Hazret-i Padişeh-i mahmud-ül halin (iyi hasletli Padişah'ın) kıyamete kadar ömrünü füzûn (uzatsın) ve nimetini üzerimiz-efzun buyursun. Amin.

Lezki Mehmet Ağa'nın vefatı

Bir iki yıl önce Sofya Defterdarlığı ile çırağ edilen Lezki Mehmet Ağa birkaç gün önce yokluklar yöresine yola çıktı. Otuz dokuz yılında Sofya Defterdarlığı'na atanıp oraya gitmeden, Sofya Defterdarı'nın ölmeyip sağ olduğunu işitince çok üzölmüştü, ama onun yerine (kendisi çok sevildiği için) Kudüs-ü Şerif tevliyeti ve ayrıca silahşorluk verilerek iltifat edilmiş iken Vak'a-yı Hayriye olayı olmuştu. Böyle zamanlarda kendisine güvenilecek bir kimse olduğu için kale kapılarının kapanması ve denetimi ile görevlendirilmiş ve bu konuda gösterdiği dikkat ve beceri dolayısıyla şanı, namı artmıştı. Ancak “pençe-i ecel giriban hayatı çâk ve vücudu nâmevcudu vedia-yı hâk eyledi.” (Ecelin pençesi yaşamının vakasını yırtıp olmayan vücudunu toprağa armağan etmiş) Merhum başkalarına iyilik etmeyi sever ve hak ve hukuka saygı gösterirdi. Güzel nazı “hüs-ü hat” yazmakta mahareti vardı.

Çuhadar Ağa'nınbüyük nânpare ile çırağlığı

Eski Çuhadar ağalardan Hasan Ağa'nın vefatı üzerine, bu gibi ağaların üstlerindeki büyük nânpareler herkese verilmediğinden, bu kez Çuhadar Ağa bulunan Halil Ağa buna istekli oldu. “Âlem-i bâladan” da uygun görülmekle Safer'in sekizinci Çarşamba günü Halil Ağa çırağ edilerek yerine Hükümdar'ın Rikâptarı olan Hacı Emin Ağa, onun yerine de Tülbent Ağası Recep Ağa atandılar. Böylece açılan çeşitli kadrolara Anahtar Ağası Ustazade Ahmet Ağa, Peşkir Ağası İncebelli Sait Ağa, Mabeynci Bekir Efendi (sonra vazgeçildi) Halâvet Ahmet Efendi, Saraylızade Hasan Ağa, Caka Hüseyin Bey, Dede Nurettin ve Hüsam Paşazade Mehmet Bey getirildiler.

İhrac-ı mevsim'i sâde ve ilbas-ı libas-ı hâre fi yevm-i cum-e

(Mevsimin değişmesi ve Cuma günü sıcak tutan elbiselerin giyilmesi.)

Enderun'da dört kez mevsim giysisi değişmesi âdet olup, uygun giysi bir tür ibadet haline gelmiştir. Bu münasebetle sıcak aylarda giyilmesi hoş olan beyaz kaftanları, Eylül ayı girip güneşin sıcaklığı azalınca Sefer'in on yedinci günü değiştirme haberi geldi. Selamlık için Fındıklı Camii'ne bu kesim giysilerle gidilmesinden Velinimet Efendimiz de hoşlandılar.

Osmanlı Ali Ağa'nın çırağlığı

Eskisaray'daki teberdarandan olup oradan çıkarılan Deli Mustafa'nın soyundan bin iki yüz on iki yılında dünyaya gelen ve yirmi iki tarihinde Hazîne'ye yazılan ve babasının yaptıklarını taklit eden ve adına Osmanlı unvanı eklenen Ali Ağa kırk yılında başlatılan Kol takımına girdi ve müdâhene eylediği (yağ yaktığı) mukallitlerin koruması altında hatırı sayılır rezillerden biri oldu. Sonunda “peder-i derbederi tay-yı tomar-ı ömr edicék” (babası ölmüş) ondan boşalan nânpareyi alıp çırağ oldu ve oturdukları yer olan Selimiye yöresine gitti ve nânbaresini kumarda yiyip Üsküdar kendisine dar gelince ve bu kadar çok parayı ve babadan kalma değerli eşyaları satıp savınca yeniden vezir kapılarında hizmet etmeye başladı. Öteden beri Osmanlı taklidi yaptığından şimdi gerçekten Osmanlı içağası gibi at sırtında yaşadığını Üsküdar halkı izler oldu.

Enderun ağalarının öğretmenlerinin Padişah emriyle arttırılması

Padişah'ın soylu eğilimi savaş fenninin her türlüşünü öğrenme yönünde olup bu bakımdan ağalar da her şeyden kefi yed ederek (her şeyden el çekerek) talim yapmak zorunda olduklarından öteki bilimler bir tarafa bırakıldı ve bu fenden (savaş) anlamayanlar bayağı küçük ve kötü görül-

neye başladı. Böyle olunca Enderun ağalarının yarısı bu talimi kendileri için sermaye-i necat ve mâye-i iltifat (kurtuluş ve iltifat kazanmak için) olarak gece gündüz işleri güçleri kumanda ve manevra oldu. Akıllı (çakılgöz) olan ağalar bu durumu anlayınca her biri bir manevra çevirmekte büyük yetenek gösterdiler ve bunlar için Paışah “Müstaid (yeterimli) imiş” diye imza atınca taşradaki askerlerde olduğu gibi topçu, arabacı, cephaneci ve sakaya varıncaya kadar çeşitli atamalar için irâde-ler çıktı. Bu cihetle ağalara bir taraftan şudur, budur denmemek niyeti ile Enderun’uhümayunda tâlimi icada sebep olan çuhadarlardan Çakırsan’ın Emin Ağa binbaşılık ünvanını ihraz ettikten (aldıktan) sonra bunun gereklerini yerine getirmekte de kusur etmeyince şanı şöhreti arttı. Ancak büyükler arasında rakipleri artınca Emin Ağa hal dili ile:

“Ağyara râm ile ol şâd
Ederse geçer viy-ı (keder) mûtaad
Her çe bâd âbad”

diyerek başlangıçta talime yazmadığı kart ve kırantaları bu kez taburlara kaydedince elli süvarilik birliği yüz nefer yaparak bir bölük yapınca piyade ve süvari (atlı)nın eşit olması düzen bakımından tutarsızlık yarattı ve bir bölük süvariye iki bölük piyade gerektiği için piyadeler iki bölüğe ayrıldı. Seksen kişi de topçuluk, arabacılık ve cephanecilik için ayrıldı.

Galata Sarayı ağalarının Enderun’a alınmaları

Galata Sarayı ağalarının da Enderun ağalarına uyarak talimler yapmaya başladıkları Padişah’ın kulağına gelince onlar hakkında da beklenilen çok üstünde iltifatlarda bulunup içlerinde boyları uzunca ve vücutları biçimlice otuz kadar ağanın Enderun’a alınmasını emrettiler. O anda Silahtar Ağa Kaftancısı Esebeyzade Emin Ağa’yı adı geçen Saray’a gönderdi ve her şeye yetenekli otuz ağa seçildi. Zaten kendisi de (Emin Ağa) Galata Sarayı’ndan geldiğinden bu durum ayrıca özendirici oldu. Ağalar, Enderun’a gelince her biri Hazine ve Kilerli Odaları’na ayrılıp bir lâlâya verildi. Resmi giysilerini lâlâları düzenledi ve bu zemin ve zaman ile ekserisi tecrim olunduğu karine-i halden tefhim ve hatta bir zane de fakire verildiği zâhiren tâzim ve mânen tağrim demek olduğu acemi(yi) aldığımız gün tâlim olundu (İlyas Ağa’ya bu acemilerden birinin lâlâlığını vermişler. Bu münasebetle İlyas Ağa açeminin verilmesini kendine gösterilen bir saygı diye değil aslında daha önceden ödenmesi gereken bir borcun yerine getirilmesi olarak alıyor.)

Huzurda mevlit okunması

Rebiülevvel’in on ikinci Salı gecesi kandiller yandı. Çırağa Sarayı’nda akşamdan sonra mevlit okundu ve ertesi gün Sultanahmet Camii’ne gidildi. Bülbül sesli “mevlithan efendiler nazm-ı mezkûr-u meşhuru enva-ı

nağamat-ı güzın ve esvat-ı savt-ı hazın ile okumaları karin-i tahsıl ve dirin olucak şerbet-i Hazret-i Seyyidülmürselin kâse vü kânuş olunduğu aynel-yakin meşhud-u dide-i ibretbin ve hususiyle manzur-ı Padişah'ı kâmbin olup (mevlit okuyanlar türlü seslerle hazin biçimde okumuşlar, beğenilmiş ve o arada Peygamber'in şefaati kâkâse içilmiş, Padişah da bunları yakından izlemiş) dualar edilerek toplanı bitirildi ve Padişah Sarayı'na döndü.

Siyah, beyaz ağaların cirit oyununun kaldırılması

Enderun ve Birun'da eskiden beri itibar gösterilen ve güya hüner diye kabul edilen "cirid-i gayr-ı müfidin" (yararsız cirit) düşman karşısında işe yarar bir şey olmadıktan başka tehlikesi de açıktı ve ne zaman oynansa birkaç kişinin attan düştüğünü küçük büyük herkes biliyordu. Yine de çoğunluk bu saçma oyunu yararlı sayıp Saray'da cündi olmayı çalışıyorlardı. Şimdiye kadar bu oyunun aleyhinde söz söylemek mümkün değildi. Boş yere bazı yakışıklı beyler ve ağalar bayram ve ötele eğlence günlerinde oynanan ciritlerde kazaya uğramışlardı.

Bu kez "inâyet-i bâri cümlemin yâri" (Tanrı herkese yardımcı olmuş) ile Ocak (yenicheriler) kaldırılınca bütün gereksiz ve yanlış işlerin kaldırılması için Padişah irade eyledi ve cündilik unvanı kaldırıldı. Akı başında olanlar bu kararı beğendiler. Harem ağalarının cündileri de bu haberdan kederlendiler ve:

— "Cirit çifteli oyun idi, kalktığı doğru oldu," diyenlere sonsuz kırıldılar.

— "Cirit gibi yer yüzünde itibarlı hüner var mı idi ki, şevketlû mehabetlû Padişah-ı âlempenâh Efendimiz'i bundan tebrid (soğuttular) ettirdiler," dedilerse de cirit oyunu umudu ortadan kalktı.

Hüsampaşazade Mehmet Bey'in çırağlığı

Hüsam Paşazade Mehmet Bey "Defter-i müteber"de yazılı ağalarda olup Hasoda'ya da geçmişti. Çok geçmeden Cidde Gümrüğü kâtipliği ile çırağ edildi ve yerine Abdülkerim Bey atandı.

(Mehmet Bey'in yaşam öyküsü:)

Mehmet Bey babasından kalan bunca emlak ve akarı sefahatta yedikten sonra eski kâse yalayıcıları kendisine hakaret edip:

— "Hesapsız parayı telef etti de şimdi sohbet edecek adam arıyor." diye aleyhinde konuşurlarken "kapılar açan Allah" nedenini yaratıp o günlerde, babasının bendelerinden olan Mehmet Ali Paşa'nın Kethüdası olan Lazoğlu Ahmet Ağa, bunun durumunu öğrendi ve dalkavukları söylediklerini işitti. Kendisine bir teselli mektubu yazıp yirmi beş bin kuruşluk "zer-i mahbup" (altın) gönderdi. Bu durumda Mehmet Bey, kendisini Lazoğlu tarafına götürecek gelirli, gelersiz nânparelerden biriyi çırağlığa istek etti. Böylece Cidde Gümrük Kâtipliği'ni alıp çırağ oldu. Ancak Lazoğlu ahirete yollanınca Beyefendi de demir alıp tekrar İslam-

bol'a döndü ve Zahir.Nazırı olan Hacı Veli Ağa'ya damat oldu. Doğu-şundaki, yapısındaki yeteneklerle büyük satın almalarda çalıştı ve eskisinden daha çok zengin oldu.

Ağa imamlarının hocası Aziz Efendi'nin çırağlığı

İki yüz yirmi beş yılında Galata Sarayı'ndan Kiler'e getirilen ve giderek şeyhlik ve dervişlik iddiasıyla aklını bayağı yitiren Aziz Bama, Tanrı'nın kendisine yardım ettiği Padişah Efendimiz hazretlerinin her zaman düşmanlarını yenmesi için Hırka-i Şerif odasında durmadan dua ile vakit geçirirdi. Delinin bu işe devamı akıllı geçinenlerin yanında tutarlı ve şeyhin kerameti de kendinden menkul değil denilerek, inançlı ve dindar kişiler durumu Padişah'a anlattılar ve pek çok da övdüler. Böylece Aziz Baba'nın muallim ağalara imam olmasını sağladılar. Aziz Baba bununla yetinmeyip "Kutb-u âzam ve gavs-i muazzam menem diger nist" (Başkan ve en büyük yardımcı benim başkası değil) diye gürledikçe Enderun ukalaları bunun sözlerine güvendiler ve evliya olduğuna inandılar. O da göğsünü açıp gösterdiği kerametın meyvesini kendisi de gördüğünden başka gelirlice bir nânpareye nail oldu ve ömrünün sonunda hocalık rütbesi alarak Padişah'ın huzurundaki derslere girerek cehaletini giderdi.

Beşiktaş'tan Topkapı Sarayı'na geçiş

Padişah hazretleri Sancağışerif'in yerine konulmasından sonra Beşiktaş'a dönmüştü. Oralardaki alanlarda zamanını savaş fennini talim ettirmek ile geçirirken yaz geçip kış geldi. Her an yağmurların gelmesi bekleniyordu ve Yıldız Köşkü'ne değil oda kapısının dışına çıkmaya bile imkân bulunamıyordu. Bu nedenle Teşrinievvel'in (Ekim) yirmi altıncı günü Beşiktaş'tan Topkapı Sarayı'na geçildi ve rikâp töreni yapılarak herkes mutlu oldu.

Galata Sarayı'ndan yine ağa getirilmesi

Enderun'da Padişah'ın kumandasında yapılan tâlimlerden sonra Enderun suvari ağalarının en dümenci neferi bile taşra zabıtlarından daha iyi olmakla ve bunu Padişah hazretleri başarmış olmakla bu kez Beşiktaş'tan gelişin haftasında Silahtar Ağa'nın Kaftancısı Esebeyzade Emin Ağa tekrar Galata Sarayı'na gönderilip otuz kadar ağa seçilerek Saray'a getirildi.

Şehzade'nin berberinin çırağlığı

"Seferli odalarına mahsus olan sanayii-bediiyyeden berberlik sanatı (güzel sanatlardan olan) bazı berber ağaların yükselmelerine neden ol-

muştı. Berberler arasında olup yükseldiğinde Berberbaşı olamayanlar hamamcıbaşı olduklarından Şehzade Berberbaşılığından Hamamcıbaşılığına geçen Timurkiran Mustafa Ağa çırağlığını rica etti. Şehzade Berberliği ise onun akranlarından Kuru İsmail Ağa'ya verilerek bu ünvan ile rutubet peyda etti (zengin oldu).

Silahtar'ın lalasının değişmesi

Namlı Silahtar Ağa ateşli bir kişi olduğundan baktıkları yeri yaktıkları ve gazap kıvılcımları çabuk sönmediği için bu kez öfkelendiği dört lalasını (İbrahim Bey, Bican Ağa, Kuru Hasan Efendi, Mehmet Emin Ağa) değiştirdi; yerlerine yenilerini (Ata Bey, Hüseyin Efendi, Sırrı Süleyman Efendi, Kalyoncu Bekir Ağa) atadı.

Topkapı'dan Surre alayının çıkarılması

Recep'in on ikinci Cumartesi günü Topkapı'da Surre alayı, Surre Emni Derviş Ağa'ya verilip gönderildi.

Sahiller muhafızlığına Hüsrev Paşa'nın atanması

Eşsiz Vezir Hüsrev Paşa bu kez donanma ile Akdeniz'de iken yeniçerilerin adı kalkınca gemilerdeki bayrak askerlerinin yeteneklilerini ayırıp yeni düzenlemeye katılmaları için teşvik etmiş ve bu arada Avrupa'dan getirttiği Hurşit adlı öğretmen ile bunlara üçlü talim yerine yeni bir talim biçimi yaptırmaya başlamıştı. İstanbul'a varınca bu talimleri yaptırdığı Tersane bahçesine bir gün Padişah gelip talimleri izledikte:

—“Hüsrev Paşa, sen çok yaşa!” buyurdular.

Padişah, Saray'a döndükten Enderun talimlerinin de bu yöntemle göre yapılmasını istediklerinden bir kaç gün sonra Hüsrev Paşa'yı daha önemli işlerde kullanmayı murat edip şimdilik Kaptanpaşalığı Anadolu Valisi Vezir İzzet Paşa'ya ve onun görevini de Hüsrev Paşa'ya verdi.

Binbaşı Emin Ağa'nın Enderun'dan çıkarılması

Hazine'den olan ve Binbaşılık rütbesi verilen Emin Ağa makamı cennet olan Sultan Selim Han zamanında Nizam-ı Cedid'e yazılıp sadakatını kanıtlamıştı. Sonraları zorbaların Sultan Selim'i tahttan indirmeye kadar giden ve herkesi üzen halleri sırasında Levent Çiftliği'nde ve Selimiye Kışlası'nda pek çok keskin öğretmenler yer altına saklandı. Birazı da ötede beride ve perişan oldular ve zorbalar söz sahibi olarak meydanda kalınca Mehmet Emin canından emin olmayarak hemen giysilerini değiştirdi ve Saray'da sofahlar ocağına girdi. Daha sonra Hazine'de Başyazıcı Cacib Sait Efendi'nin hizmetine yol buldu, daha sonraları gide gide çuhadar oldu. Böylece bin iki yüz yirmi iki tarihinden şimdiki kırk

iki uğurlu yılının Şaban'ına kadar Padişah'ın rikâbında gelip gidişi Padişah tarafından görülmekteydi.

Vakta ki Tanrı'nın yardımı ile yeniçeri tayfası perişan edildi ve devlet görevlileri işlerini görebilir hale geldiler, o zaman talimli asker yetiştirilmeye başlandı. Bu işin iyisi ve fenası henüz anlaşılamadığından Mehmet Emin Ağa, Levent Çiftliği'nde gördüğü talimi Saray'da anlattı ve "kumanda şöyle idi" diyerek ağalara talim yaptırmayı önerdi ve bu yüzden kendisine iltifat edilerek çarçabuk Padişah'ın huzuruna getirildi. Padişah da:

— "Talim etsin, seyredelim," diye buyurunca Emin Ağa'nın aklı başından gitti ise de bildiği üçlü talimi yaptırdı ve bitiminde yerlere kadar eğilerek selam verdi. Bizzat Padişah:

— "Aferin Emin Ağa, Haz ettim. Bildiğine(i) Daire-i Hümayun'umuzda hevesi olan ağalara sen de meşkeyle. Seni ağalara binbaşı eyledim," diye ferman eyledi.

O saatte tedarik olunan süngülü soldat (soldat-asker) tüfekleri ile talime başlanınca Serasker Kapısı binbaşısı gibi al ve yeşil ve bu renklere uyan kadifeden kesilmiş süslü cepken giydirilerek mevkii yükseltildi ve som sırmalı şubara üzerine fermayeş (ısmarlama) şal sardırıp herkes emri altına girince talim yerinde Silahtar Ağa kadar sözü geçmeye başladı. Bu durumda eskiler kendisini kıskandırlarsa da Emin Ağa aklı başında bir insan olarak feleğin yüzüne güldüğüne kanmadı ve hemen girdiği kapıdan çıkmaya başladı. İsteğine varamadıkça kimsenin dediğinin karşısına çıkmadı ve bayağı kimsenin korumadığı bir kişi olarak herkese pes etti. Sonunda Kütahya'dan mürettip tabur ile İstanbul'a gelen Musa Ağa birden ölüverince bu tabura binbaşı yapılarak çırağ çıkarılmasını Silahtar Ağa Padişah'tan rica etti. Padişah da kabul edince Emin Ağa, selefi gibi Selimiye ve yöresini korumak ile görevlendirildi.

Osman Ağa'nın durumu Enderun'da askerliğe yetenekli olan ağalar için bir kapı açmak suretiyle teşvik edici oldu. Kendisinin yerine "şimdilik binbaşı ünvanı ile kimse mesrur olmadığı cümleye merak... ve nihayeti niye netice vereceği hal ve akd ashabına badi-i hayret ve istiğrak... ve belki mütemadi nizâ-ı erbab-ı istihkak oldu" ise de Hazine'de Nebil Bey ve Seferli'de Silahtar Ağa kölesi Reşit Ağa bölüklerini yönetmeye devam ettiler. Ateş talimi olan günlerde ise Asâkir-i Hassa binbaşısı Tabak Osman Ağa hepsini birden yönetti. Bu durumda kimse bir sakınca görmediği için herkes mutlu oldu ve çırağ olan binbaşının üzerinde bulunan çuhadar gediğine "defter-i müteber" gereğince fakir-i pür taksir (kuşurlarla dolu zavallı) aday olup Padişah'ın sayesinde kırk gedikli çuhadarlar arasına girip gümüş paftalı kuşanmamız bizce övünülecek bir şey oldu.

Sarıkcıbaşı Halâvet Ahmet Efendi'nin çırağlığı

Sarıkcıbaşı Halâvet Ahmet Efendi, Yenicami ruznamçeciliği ile çırağ

edildi. Yerine Davulcubaşı Emin Ağa ve bu suretle açılan kadrolara Biniş Peşkir Ağası Şerif Ağa, Sılobî Süleyman ve Kalyoncu Bekir Ağa geçtiler.

Enderun ağalarının, öğretmen Mustafa Ağa ve Abdi Ağa ile tanışmaları

Eski Kaptanıderya ve şimdiki sahiller muhafızı Hüsrev Paşa İstanbul'a gelişinde getirdiği düzenli askerler beğenilmiş ve bu arada üçlü talimin bırakılarak bu "tâlim-i cesimi" öğrenmeleri gerektiğini anlatmış ve bu maksadın sağlanması için seçili yüzbaşılardan Sabri Mustafa Ağa ile gulam'ı niknâmlarından (iyi, iyi huylu köle) Enderun'a alınmasını istemişti. Bunun kabulü cihan değer bir iltifat olup bu arada Vezirin muzika takımı içindeki düdükcü çocuklardan Çanakaleli Ferhat ile Bozcaadalı Hüseyin adlı mâsumların da Hazine'ye alınması Padişah tarafından istenildiğinden bunların dördü de Enderun ağalığına alındı.

Şişman Sait Ağa'nın çırağlığı

Hazine'den İkinci Kullukçu Şişman Sait Ağa, Tanrı'nın hikmet; pulat gibi bir adam iken bu göreve geleliberi sağlık devletinden uzaklaştı. Kendisi hakkında "merhamet mebzul" olduğundan belki hava değiştirmekle iyileşebileceği düşünülerek çırağlığı yazıldı, ama kendisine bu müjde verildiği günün ertesi gün birden öldü ve kendisiyle arasında hukuku olanlar üzüldüler. Hazine İmamı akşam namazından sonra bir hatim okudu ve cemaati hak hukuk helal ettirdi. Yerine eski ağalardan Keklik Mehmet Efendi atandı ise de onun da canı kuş gibi olduğundan az zamanda nazik yaşamı fena buldu.

Hüsrev Paşa'nın ağaların talimine gelişi

Asakir-i mansûre "icat olunduktan sonra" Padişah Sultan Selim Han zamanından kalan öğretmenlerle ve "sakim" (yanlış) talimlerle vakit geçirme zorunda kalmıştı. Bu arada Binbaşı Osman Ağa'nın dediklerini herkes kabullenip o da Selim döneminde ne öğrenmiş ise onları öğrettiği anlaşıldığından başka Enderun ağalarına Binbaşı olan Emin Ağa'nın bilgisinin de Osman Ağa'ninkinden de daha düşük olduğu halde Padişah'ça ne kadar itibar gördüklerini daha önce yazmıştık. Şimdi ortalık sakin ve doğru olan ne ise onun öğrenilmesi gerekli olduğundan "Vezir-i şîr-i vega" (döğüş arslanı vezir)in gemilerdeki askerlerin talimi için bulunduğu "Sardenyalı Hurşit"in yaptırdığı talimi gören Padişah, Hüsrev Paşa'ya katkat iltifatlar edip kendisini Saray'a davet etti ve ağaların talimlerini seyrettiler. Bu konuda düşüncesi sorulduğunda o da hal dili ile:

"Hükümdarın yaptığı tatlı olur "

demeye getirdi ve böylece dedikodu yapılmasını engelledi. Padişah'ın

unu anlaması ve ikindiye doğru gitmesi ve Hüsrev Paşa'nın da birlikte olması (kendisi) hakkında hayırlı oldu.

Kuru Hasan Efendi'nin çırağlığı

Silahtar Ağa tarafından kuru ve sulu konuşuyor diye lâlalıktan çıkarılan Kuru Hasan Ağa yapısı güçsüz ve vücudu zayıf olduğu halde güzel ve şakacı konuştuğundan herkes kendisine itibar ederken Silahtar Ağa'nın sevgisinin kalkması neşesini darmadağın etti. Üzüldü ve bazı kötü ağızlılar Silahtar'ın aleyhinde konuştuğu şeklinde ve üstüne de ekleyerek Ağa'ya bildirdiler. O da bu "hezeyan yalan" demedi fesatçılara nisbet olsun için "Hasan Efendi'ye kısmet çıktı" çırağ çıkmasına yardımcı oldu. Müderris Sadık Efendi'nin vefatıyla açılan kâtipliği vererek çırağ etti. Ondan açılan Hasoda Gediği, Hasoda mülâzımlarından Bolpaşa Emin Ağa'ya verilerek kırk gediklilerle katılması bunları yazmamıza neden oldu.

Ramazan'ın kanıtlanması

İki yüz kırk iki yılının Ramazan'ı ülkenin hiçbir köyünde ve kasabasında görülemediğinden üçayların bitimi alınarak Çarşamba gecesi şeriat uzre saptanıp ilan edildi.

Uzun Mehmet Ağa'nın çırağlığı

Silahtar Ağa'nın Başçakırsalanı Uzun Mehmet Ağa, çırağlık rica etmekle bu günlerde "perde-i hicapta mestur ve zir-i türabda makamı meşhur olan erbab-ı saz-ı tarabsazdan eski Başçavuş ve halen Padişah musahibi Rakkas İbrahim Ağa'dan "boşalan Mizân-ı harir, muhasebeciliğine, kendisi istekli oldu. Ancak mizanına (terazisine) konulacak sevab ve hatayı (doğru ve yanlış) hesap edecek kadar muhasip değil de (hesap bilmiyorsa da) Silahtar Ağa uygun buldu. Ondan açılan Başçakırsalanlığa İkinci Çakırsalan Hazine Hüseyn Efendi getirildi. Onun kuşandığı gümüşlü Çuhadar kuşağına da Cezbeli Ethem Ağa layık bulundu.

Hırka-i Saâdet ziyareti

Oruç ayının on beşinci günü Hırka-i Şerif ziyaret edildi ve bütün Osmanlı erkânı feyz aldılar.

(Neşr-i tâlim-i Husrevi dev saray-ı dil-ârâ ve teceddüd-ü zabitan-ı tâlim-i kadim-i nâbecâ)

(Gönülalan sarayda Hüsrev talimlerinin yapılması ve doğru olmayan eski talim subaylarının değiştirilmesi.)

Saray'da yapılan talimlerin iyi gitmediği ve üçlü talim öğretmenlerinin işe yaramadıkları yedi ülke Padişahı tarafından anlaşıldı. Bu kez zabiti. neferi herkes Hüsrev Paşa'nın yüzbaşılığından Saray'a alınan Sabri Mustafa ve Abdi Bey'ler tarafından eğitime başlandı. Bu talimlerde Hazine'nden Rodosîzade Ahmet Bey, Hanende Haşim Bey, Hazine Kethüdası'nın tütüncüsü Necip Ağa, Kilerli Süleyman Bey ve Seferli'de Ahmet Paşazade Hasan Bey ve İşaretci Osman Efendi kendilerini gösterdiler ve eski talimde sınavsız olarak yüzbaşılığa getirilen Hazineli Nebil Bey ile Gulam Reşit Ağa mevkilerinden alındılar. Mülâzım ievvel üsteğmer Bahri Bey, sanısı teğmen Bostancıbaşızade Mehmet Bey, Hazineli Dilâver Ağa, Sipahi Ahmet Bey'in de rütbeleri indirildi. Çavuşlardar. Tarakçı Sadettin ve Kızıl Mehmet Emin de ahlayıp ofladılar. Kıdemlerine merhamet edilerek onbaşı olmaları düşünüldü. Bazıları teşekkür etti. bazıları kibirlerinden ötürü tâlimi bıraktılar. Tarakçı Sadettin yerinde kaldı ve Sipahi Ahmet Bey ayrıldı. Bostancıbaşızade Mehmet Beyefendi de sade silahşorluk ile çırağlığını rica etti. Böyle uygunsuz davranışlarla kızgınlıklarını bildirmeleri ben fakire göre "Men kucâ hecran kucâ" (Ben nerede, ayrılık acısı orada) anlamına gelip bâkisi (askerliğe devam edenler) tahsil-i rızâda bulundukları bais-i meth-ü senâ oldu. (Övülmele-rine neden olmuş).

Halil Efendi'ye mirmiranlık, Tahir Kaptan'a iki tuğ verilmesi

Hüsrev Paşa'nın Hazinesdarı Halil Efendi'nin her şeye akli erdiği ve her görev için uygun olduğu ve özellikle savaş fenninin her yönünü bildiği için kendisine Vezirlik rütbesinin başlangıcı olan mirmiranlık verilerek gönlü hoş edildi.

Tersane büyüklerinden patrona rütbesinde olan ve "kapudan"ı nâdan" (cahil, haddini bilmez, kaba) içinde kendisini gösteren Çengeloğlu Tahir Kaptan'a da iki tuğ verildi.

Tortop Ali Ağa'nın vefatı

Galata Sarayı'ndan Enderun'a gelen ve hamamcılık ve nöbetçibaşılık hizmetlerinde çalışan top çehreli Tortop Ali Ağa'yı, ecel bir kaç gün içinde toparlayıp götürdü. Kapı yoldaşları ruhuna hatmişerif armağan edip hukukuna saygı gösterdikten sonra, ertesi gün lakabı hadden birûn ebul-burun (burnu büyük olmalı) Salih Efendi nöbetçilik ile memnun ve selefi gibi gece gezip fitili uzayan mumların burnunu kesmeğe mezûn oldu."

Rahmetli (Tortop Ali Ağa) neşeli ve yuvarlak bir adam olup kalıp ve kıyafeti gereği tortop denilecek kadar şişmandı.

Hüsrev Paşa'ya Seraskerlik verilmesi

Üsküdar'da bulunan Hüsrev Paşa Donanma ile Akdeniz'de yüz akı

ile dolaşıp İpsala Adası'nı aldığından ve gemilerdeki bayrak askerlerine talim yaptırdığından Padişah'ın gözüne girmiş olup Efendimiz bayramdan sonra kendisini Serasker yapmak niyetinde olduğundan Şevval ayının on birinci gününe rastlayan Pazartesi günü Babiâli'ye çağırıldı ve yetenekli omuzlarına Seraskerlik hilâti giydirildi. Selefî Hüseyin Paşa da Boğaziçi taraflarını koruma göreviyle "ibka-yı debdebe ve dârat buyuruldu" şan ve şöretini sürdürdü.

Çırağan Sarayı'na geçiş ve rikâp töreni

Padişah hazretleri bu güzel cennet mevsimi yaklaşıncı Şevval ayının on dördüncü Çarşamba günü eşref saatle Çırağan Yalısı'na uğurlu ayakları bastılar ve üç gün sonra da göç rikâbı yapıp mevsimlik atlaslar (bir tür ipek kumaş) giyilmesini emretmeleri herkesin keyfini arttırdı.

Sarıkcı Salih Efendi'nin çırağlığı

Kodoşzade Hafız Mustafa Efendi'nin vefatı ile açılan Ayasofya ruznamçeciliği Sarıkcı Salih Efendi'ye verilerek çırağ edildi. Onun yerine Hasodalı Şükrü Efendi geçti.

Sıcak mevsim giysileri giyilmesi

Şeval başı Cuma günü atlas mevsimi hareye (sıcağa) döndü ve tören elbiseleri açık renklere dönüştürüldü.

Bazı ağaların çavuş olması

Saray'da saz çalıp şarkı söyleyen hoş sesli mülâzımlardan Hazine'de Rıfat Bey ve el üstünde büyütülen Haşim Bey, Kiler'de Mesut Bey ve Seferli'de Journazen (zurnacı) Halil Efendi ve Emin Efendi ve Osman Efendi, Zilkade'nin yedinci günü çavuş ağalara katıldılar ve başlarından sırmalı takyeleri çıkarıp çavuşlara özgü yelkerleri giydiler.

Etmekçizâde'nin vefatı

Hazine'nin ders hocası zarif bilginlerden Etmekçizade Ahmet Efendi dünyadaki ekmeği ve nimetleri bitmiş olup bir habbe (ufak tane) kısmeti kalmamış olduğundan bu ayın on yedinci Pazartesi günü (vefat etti) "ol gencine-i cevahir-i ulum zîri hâkte metfun ve mektum oldu". (Bu bilgi cevheri hazinesi toprağın altına gömülmüş ve gizlenmiş.)

Etmekçizade Ahmet Efendi bilgi konusunda tek otorite olup zamanının bilginlerinin hepsinden üstündü ve ne kadar övülse buna değerdî. Pek çok kimse ölümünden çok kederlendiler. Adı rahmetle anılıp Tanrı'nın rahmetliğiyle dolu olan ruhu bağışlanma müjdesiyle hoş olup yerine

Galata Saraylı hocalardan Eğinli İbrahim Efendi hazretleri ve onun da yerine Gürcü Ahmet Efendi getirildi.

Çopur Hasan ve öteki Seferli ağaların çırağlığı

On sekiz tarihinde dünyadan ayrılan Kaptanıderya namı Küçük Hüseyin Paşa'nın kölelerinden olup Seferli Odası'na alınan Çopur Hasan'ın şerrinden herkes çekinir ve cirit oynandığı zamanlarda çiftesinden nasibi olanlar kendisinden korkarlardı. Böylece yirmi beş yıl Saray'da cündilikte ya da ciritlerde Çopur Hasan dendi diye feleğe kelek demediği zevkini çıkararlara bir kol çengi ve darüşşifidan başka bir yerde (tımarhane) dengi olmadığı biliniyordu. Talimler çıktıktan sonra cündilik kaldırılınca adam huzurunu yitirdi ve:

—“Cirit gibi marifetli şey var mıydı ki kaldırdılar?” demesi karşısında dinleyenler:

—“Bu sözünüze akar sular durur,” dediklerinden kibirlenip ağzına gelen saçmaları söylemekte idi. Kıdemine saygı duyulduğu için Padişah'ın tacının sadakalarından bir nânpare ile çırağlığı yapıldı ve yine bu arada Seferli'de tasvir (resim gibi) ağalardan Sarıkçı yamağı Rüstem Ağa'nın, ve bilakis (demek ki çok çirkin) Vânizade Ahmet Ağa'nın ve Hattat Cüce Abdullah Hoca'nın da tenperver (rahatına düşkün) oldukları yazılınca her biri namına bir dirlik verilip çırağ edildiler. Çırağlık zavallı cüceye kederlendirip o anda yüzünün rengi değişti ve evine gittikten sonra kahrından hasta... ve aylarca kapısı beste (kapalı) olduğu açılmaya şayeste (layık) oldu.

Binbaşı Mehmet Emin Ağa'nın vefatı

Üç dört ay önce Kütahya'dan gelen taburun binbaşılığı ile Enderun'dan çırağ edilen Mehmet Emin Ağa birden yatağa düşüp bir daha kalkmadı ve iki gün geçer geçmez vefat etti.

Onun yerine binbaşılık yetenekleri görülen Hazine'de Çuhadar Dilâver Ağa ile Seferli'de Hasodabaşı Kullukçusu Ahmetpaşazade Hasan Bey'e önerildi ise de ikisi de:

—“Biz ehil değiliz,” dedilerse de aslı böyle olmayıp beş altı yıl içinde iki binbaşının taburları bırakıp gitmelerinden korkup:

—“Padişah'ın sayesinde hassa taburlarına geçmek isteriz,” demeleri karşısında Serasker Kapısı zabitlerinin kayrılması gerekli oldu.

Merhumun yaşam öyküsü:

Merhum Enderun ağalarına binbaşı olarak atanıp talinin kuvvetine göre bu rütbe de az olup talim yerlerinde üç odalının âmiri haline geldiğinden eskiler bunu hazmetmediler. Aleyhinde sözler çıkardılar; hatta ellerinden gelse Saray'dan sağ çıkarmamaya imza ettiklerini Mehmet Emin Ağa duyup “Bir çiftelerine uğramamız olası” diye beş on gün içinde açılan Kütahya taburu binbaşılığını aldıktan sonra Selimiye Kışla-

sı'na yerleştı ve Üsküdar'ın muhafazasından başka Beykoz'a kadar olan karakollar da yönetimine bırakılmıştı. Yüzbaşılar da bundan memnun idiler. Göksu'yu bekleyen yüzbaşı Göksu çayırında bir ziyafet düzenleyip onun geldiğı gün kendisine gizlice ihanet ettiğı (zehirlenme?) rivayet edildi. Merhum yine de hatırşinas (ama) oldukça hayrünnâs (insanların hayrına olan) değılse de yine de öteki vesvas... (şeytan)lara kıyas... değıldi.

Suvari öğretmeni Vaybelim Ahmet Ağa'nın atılması

Selim Han zamanında Nizâmıcedid atlılarına borazancı olan Vaybelim Ahmet Ağa'nın eski suvari talimlerini bildiğı işitilince Enderun ağalarının atıcılık öğretmeni olmasına irade çıkmıştı. Ancak "kaba herif" Padişah'a bir sürü anlamsız kumandalar önermiş olup sevecenlikle dolu Padişah hatırını kırmamak için karşı çıkmamıştı. Ancak Ustakâr-ı (öğretmen) nâ-bekâr yaptığı şeylere tevbekâr olmadığından Padişah'ın yakınları tedirgin oldular ve ne kadar nasihat edilse yine de anlamadığını Şah-ı gayyur duyunca Serasker Husrev Paşa'ya bir başka ustakâr bulmasını emretti; o da zaten Vaybelim'i beğenmediğinden "bir keskin muallim-i efrenç" (yabancı) bulup Saray'a gönderdi. Çırağan Sarayı'nda bu öğretmenin mahareti görüldü ve Yıldız'a gönderildi. Kendisine "Rüstem" adı verildi. Vaybelim ise Vidin eyaletinde kurulmasını Tanrı'nın birliğine inananların istediğı tabura binbaşı olarak atandı. Vidin Valisi Çengelli İbrahim Paşa'ya haber verilince Saray suvarileri takım takım Yıldız'a çıktılar. Orada herkesten çok yetenekli olduğı görülen Hazine'de Çuhadar Aşkar Ağa ağaların bölüğüne yüzbaşı oldu. Onun vekâletine ise Seferli'de Soğuk Çeşmeli Bekir efendi, mülazımlığa haremağaları musahiplerinden Reşit Ağa, Seferli'de Başçakırsalan Selim Ağa ikinci mülazımlığa getirildi. Hazine'de İsmet Bey birinci mülazıma, Kiler'de Süleyman Bey ikincisine vekil oldular.

Bundan aşağıdaki rütbelerin düzenlenmesi subaylar tarafından yapılagından bir bölükte dört çavuş ve dört çavuş vekili bulunması kural olup o bakımdan sekiz onbaşı ile o kadar da vekil atanması kendilerine bırakıldı.

İkinci Yazıcı Tayyar Efendi'nin düzenlediğı defter gereğince Halit Ağa, Kırımî Mustafa Ağa, Köle Salim Ağa, Çuhadar Ahmet Bey suvariye çavuş vekili ve onbaşıllığa da Arap Abdullah Ağa, Çuhadar Şükrü Bey, Valide Kethüdası Nuri Bey, Köle Şakir Ağa, Kiler'den Cündi Nazif Ağa, Cündi İsmail Ağa ve Efendi şerbetçisi Şakir Ağa... karabıçak Ali Efendi (İlyas Ağa onbaşıllığa ve onbaşı vekilliğine kadar uzun bir liste veriyor) onbaşıllığa ve vekillerine atandılar. Geri kalan bir takım yıldızı düşkün "nefer i bi-fer" üçer beşer Yıldız Köşkü'ne getirildi ve "Rüstem-i bi-sitem" karşısında akılları başlarından gidip, adı geçen öğretmenin Vaybelim'in öğrettiklerini tamamiyle bırakıp tersini yaptığı ve herbirinin kabiliyyetine göre kumandalar verdiği görüldü.

Kurban Bayramı ve muâyede

Zilhicce'nin ilk günü Pazartesi gününe rastlamakla Kurban Bayramı da Çarşamba günü oldu. Padişah, Çırağan Sarayı'ndan gelerek Babüssaâde önünde kurulan tahtta kutlamaları kabul etti. Ertesi gün Sultanahmet Camii'nde namaz kılınıp yolda geçişini bekleyen ahali "Aleyke-avnullah" duasını göklere çıkardılar. Saray'a dönüşte kurban kesilmesine girişen Padişah, ağaların da muâyedesinden sonra Beşiktaş Sarayı'na gitti ve üç dört gün eğlenceler düzenlendi.

Sabri Mustafa ve Dilaver Ağalar'ın çırağlığı

Tanrı'ya şükür, Padişah ne yapmak isterse başardığı ve askerleri şimdi sayısız olup daha da artacağı için Hassa askerlerine bir binbaşı gerektiğinden Sağ kolağası olan Kuruçeşmeli Hasan Bey binbaşılığa kayırıldı. Bir tabur daha düzenlenip onun binbaşılığına da Öğretmen Sabri Mustafa Ağa getirildi. Dilaver Ağa ise kolağalığı ile Bostancı taburlarının başına getirildi. Şimdilik bu rütbe ile çırağ edildikten sonra ilerde vezirlik rütbesine de çıkacağını inşallah yerinde yazacağız. Ancak bu arada başlangıçta hasekilerin yanında yayan yürüdüğü bu sayfalara yazıldı.

* * *

Bin iki yüz kırk üç yılı (1827-1828) olayları

KIRK üç yılı Muharrem'i, Haziran'ın yedinci gününe rastlayan Çarşamba günü girdi. Herkes kutlamaya girişti ve ertesi gün Çırağan Sarayı'nda Muharrem rikâbı yapıldı.

İmam Arif Efendi'nin azli, Kasidecizade'nin atanması

Otuz altı tarihinde büyük imamlığa getirilen Kıbrısî Arif Efendi'nin davranışı değişip sesi de etkisini yitirdiğinden gözden düştü ve azledilerek yerine Nusratiye Camii'nin bülbül sesli hatibi Kasidecizade Mustafa Nuri Efendi getirildi.

Gülhane Köşkü'nün tamiri, yenilenmesi

Gülhane Köşkü Padişah'a "dar'ül gulam" (Padişah'ın çocukluğunu geçirdiği yer) olduğundan restorasyonunu istedi. Bu nedenle bir kaç aydır pek çok işçi orada çalışmaktaydı. Bina yeniden yapılracasına ihya edildi. () arada köşkün hizasındaki geniş meydandaki "bir takım eşcâr'ı çinar'ı bi-şumarın" (sayısız çinar ağaçları) da gereği olmadığı için kökten kesilmesine izin istendi. Böylece yerinin havası ve suyu şairleri baş çeşmesi olan erdemli İzzet Molla tarafından sunulan kasideler ile kayda geçti.

(Yirmi yedi beyitten oluşan şiirlerinden seçili örnekler aşağıya geçirilmiştir.)

*"Leşker-i has-ı hümayun olan ağaların
Her biri gülzar-ı fevz-ü nusra oldu bağuban"*

...
*Gıncaveş tarih İzzet oldu şebnemdar-ı fevz
Kusrın ihya eyledi Gülhanenin Şah-ı Cihan*

...
*Cümdine kendi sarayın eyledi tâlimgâh
İser ol Hüsrev ki askerın hoşnud ede*

Cümdi Nuri Bey'in çırağlığı

Hazine'nin göç eskisi Cümdi Nuri Bey maksadı kötü, doğası ise kıskanç olduğundan halka çok fenalıklar yaptı. Göç eskisi olduğu yıl kötülüğe

alet olanlarla birleşti. Silahtar Ağa bunu görünce hemen terbiyesine girişti ve Hastalar'a gönderdi. Daha sonra pişmanlık getirip Silahtar Ağa tarafından bağışlandı ise de bu kez daha beter oldu. Yeniçeri Olayı'nda ki davranışları yüzünden sorumlu tutulmaması da talihinin kuvvetine verildi. Son kez Beşiktaş Sarayı'na gidildiğinde hareketleri ve sözleri öyle oldu ki Silahtar:

—“Bu adam islah olmayacak,” diyerek tekrar Hastalar'a gönderdi. Böylece haysiyeti ve ayağı Saray'dan kırılıp açık bir tevliyet ile çırağ edildi. Kendisi Hasoda'ya geçmek isterdi, ama o şerefe nail olması kaderinde yoktu, ve bunun için tavşanlara şan verecek şarkı yapmanın ötesinde bir şey becerememişti. Otuz yıl Saray'ı boş yere bekledi, ama istediğini sağlayamadan ayrıldı.

Şakir Efendi'nin çırağlığı, Sait Efendi'nin nasbı

Dört beş yıl önce Galata Sarayı'ndan gelen Şakir Efendi görünüşte nazik bir kimse olduğundan mabeynciliğe alınmıştı. Fakat daha sonra suvari talimlerinde nefer olarak bırakıldığına kederlendi. Ama işine dikkat edip çarçapik öğrenmeye çalışmaması Padişah'ı kızdırdı. Hatta bir kaç kez herkesin ortasında azarladı ve bir kaç da kırbaç vurdu. Bu hakaret karşısında nankör mabeynci çırağlığını istedi ve öylece çırağ edilmesi hakkında büyük nimet oldu. Yerine Hazine'de yetenekli çuhadarlardan Sait Efendi getirildi.

Şemsi Mehmet ve Kullukçu İzzet'in Saray'dan çıkarılması

Kemankeş ağalardan Şemsi Mehmet ile Seferli Kethüdası'nın Kullukçusu İzzet adındaki iki “ağa-yi bi-endam” (biçimsiz vücutlu) daha yukarı makamlara çıkabilmek için kendi aralarında görüştüler ve özellikle Kullukçu İzzet büyü yaptırmaya girişip Silahtar Ağa da bunu öğrenince öfkelenip belki de doğru olmayan dedikoduları gerçek diye alarak ikisini de ellişer kuruş aylıkla Saray'dan çıkardı. Şemsi'nin üzerindeki piyade hölüğü ikinci mülazımlığı (teğmen) Hazine'de çuhadarlardan Kuril Mehmet Emin Efendi'ye verildi; onun yerine de Hazine Kethüdası Kıbrısı Emin Efendi'nin akrabası Mehmet Efendi getirildi.

İhtiyar İsmail Ağa'nın çırağlığı

Kemençeci Tahir Ağa bu günlerde vefat edip açılan Yedi Kule ağalığı Hasodalılar'dan İhtiyar İsmail Ağa'ya verildi ve Padişah:

—“Yedi Kule'de sekiz güne kadar canını kurban etse zebh-i azîme (âzim (büyük kurbanı saygınlık) etmiş olur”, demekle eski bendesine iltifat etmiş oldu.

İsmail Ağa böylece hanesine gönderildikten sonra Hasoda'da yeterli kadarınca ağa kalmaması üzerine aşağı odalardan Hazine'den Mehmet.

göç eskisi Kemankeş İzzet Bay ve (İlyas Ağa öteki ağaların adlarını eriyor) Hasoda'ya alındı.

Davut Paşa'da alay talimleri

Padişah talimli asker kurmayı başardığından beri sürekli talimleri izlemekte ise de dört taburdan oluşan mükemmel bir tabur talimi şimdiye kadar yapılmamıştı. Hüsrev Paşa Serasker olalı askerlerin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmak ve savaş hilelerinin de öğrenimine gayret göstermekteydi. Bu kez tam bir alay talimi için izin istenilip Padişah'ı zişeref tarafından kabul edilince Rebiülevvel'in on beşinci günü Davut Paşa sahrasına gidildi. Devlet erkânı da geldi ve renk renk çadırlar kuruldu. "Padişah'-u bahr-ü ber kemal-i ker-rü fer ile" (Denizlerin ve karaların Padişah'ı savaş hücumu yapar gibi) Enderun ağalarının suvarilerini alıp Yıldız Köşkü tarafından Kâğıthane'ye geldi; oradan fil köprüsünü geçip Davut Paşa'ya vardıkta herkes karşılamaya çıktı. Padişah vüzerâ ve vükelâya rahat etmelerini emir buyurduktan sonra büyük tâlime başlandı ve gerekeni Hüsrev Paşa'nın Hazinesarı Halil Paşa yapıp "iptida bir kumanda-i acîbe ile alaya nigâh" (önce bir acayip kumanda ile alaya bakmış) sonra hepsini (askerleri) Padişah'ın huzurunda topladı. Yanında vâveri ve subayları vardı. Onların aracılığı ile kumandayı alaya anlattı. Herkes yerini alınca Halil Paşa topların ve tüfeklerin doldurulmasına işaret verdi. O anda ateş nöbeti başladı ve hemen hemen dört bin adamın bir hamlede ateş etmesi kıyamete örnek oldu. Şöyle yirmi beş dakika kadar "top ve tüfenk... ve nevbet-i âteşte yanan nice bin deste fişenk ... şebih ve müşabih renk-i ceng-i peşenk ... olmağın" (savaş öncüsü) Halil Paşa kutlanmaya değer bulundu ve böylesine ateşli dumanda yaptığı kumanda "cezaulallah hayr'ül ceza" (Tanrı'nın verdiği ceza, cezaların hayırlı olanıdır) gibi anlamlı olup talimlerin bitirilmesine işaret verildi. O anda "Yerim sağ !.. Yerim sol !.." kumandaları ile askerler çadırlarına döndüler.

Taraf-ı şahânedan bütün vekillere ve özellikle ulemaya başka başka iltifatlarda bulunuldu. İçlerinde Hekimbaşı Behçet Efendi, İmam Zeynel-abidin Efendi, Arif Hikmet Beyefendi ve Eminbeyzade Kadri Beyefendi ve şairlerin baş sözü İzzet Molla Efendi'ye ödülleri verince her biri uygun sözlerle talimin iyiliklerini saydılar.

Şâh-ı kerem mûtaad (eli her zaman açık olan) muzikalar çaldırarak "rehrü-bab-ı murat olduğu" (murat yolunun kapısından girip gitmiş) görüldü.

Silahtar Ağa Çiftliği'nde tâlimler ve vezirlerin çağırılması

Askerlerin yıldızı Padişah hazretlerinin doğuştan olan kahramanlığı nedeniyle savaş gereç ve araçları ile uğraşmasını vezirler ve vekiller de görmek istediklerinden yakınlarına söylediler. Rebiülevvel'in yirmi birin-

di Cumartesi günü Silahtar Ağa'nın çiftliğine gidildi. Önce eski Serasker ve halen sahiller muhafızı Hüseyin Paşa'nın çağırılması uygun görüldü. O anda kendisine haberler gönderildi ve o da fes ve harvâni (harmaniye, pelerin) giyerek nurlu huzura geldi. Öğle üzeri yapılan suvari talimlerini izledikten sonra gitmesine izin verildi. İki gün sonra aynı iltifat Hüsrev Paşa hazretlerine yapıldı. Üçüncü Perşembe günü ise Sadrazam Selim Mehmet Paşa ile büyük ağabeyimiz Kazasker Behçet Efendi çağırıldı. onlar da fes ve harvâni ile gelip türlü iltifatlara nail oldular. Büyük talimi üçü birlikte birkaç saat izlediler. Onlardan sonra Cumartesi günü Kaptanıderya İzzet Paşa, İmam Zeynelabidin Efendi, İmam-ı sâni Kasidecade Nuri Efendi, Mirahuruevvel Derviş Bey, Kapucular Kethüdası Musa Ağa, İkinci Mirahur Bina Emimi Mehmet Ağa çağırılarak huzurda vadi iklim Padişah'ının askerlerinin talimini izlemelerine izin verildi.

Bazı ağalara başçuhadarlık verilmesi

Her zamanki gibi mülâzımlardan çuhadarlığa çıkarılacak olanları bu kez bizzat Zatişâhane seçmeyi düşündü. Yeni çuhadarlar için bu bir övgü konusu olduğundan Rebiülsânî'nin altıncı Çarşamba günü Çırağan Yalısı'ndan Beşiktaş Sarayı'nı şereflendirdi. Orada Silahtar Ağa kuluna iltifat etti. Koşuş ağalarını Çinili Meydanı'nda toplandı; yeni çuhadarların adları tek tek okundu ve böylece rikâpta yaya yüreyecek olanlar belli oldu. Bu on sekiz kişiden en eskisi Hazine'de Hafız Hüseyin, altıncı Kırımî Mustafa Ağa ... Karagöz Mustafa ... Tabur-u me-cür Halit... (İlyas Ağa öteki adları sıralıyor) çuhadar oldular.

Mevsimin değişmesi, ince giysiler giyilmesi

Rebiülevvel'in sekizinci Cuma günü mevsimin değiştiği haberi geldi. Selamlık, Üsküdar'da eski Valide Camii'nde yapılacağından giysiler nefis ve enfes hâre ve canfesle değiştirildi ve Çuhadarlar'dan başkası mevçli giysiler giymek için acele ettiler.

Kiler Kethüdası'nın çırağlığı

Birkaç yıldan beri Kiler Kethüdası olan Kolozlu Süleyman Ağa'nın sağırılık illetine mübtela ve bu yüzden Kilerli ağalara bela olduğunu Silahtar Ağa anlayınca:

—“Ne desek işitmiyor,” diye kızıp öteki ağalarla böyle konuşunca Kiler Kethüdası:

—“Sultan Abdülhamit zamanından kalma emektar olduğum halde bana bu yapılan revâ mıdır?” diye yakındı. Hazine Kethüdası atufetlû Kıbrısî Emin Efendi acıyarak:

—“Saray'da ondan eski(si) yoktur,” diye gayret çekip Silahtar Ağa'nın saygı göstermesini sağlamak ve aralarını bulmak istedi. Silahtar Ağa

bunun üzerine kendisine pek çok saygı ve iltifat gösterdiği günlerde açılan seksen kese hasılatlı nânpareyi Kiler Kethüdası'na çektiirdi. Ancak Ağa yüz bulup; yaşı doksandan noksan olmadığı için:

—“Yüzden aşağı olur ise istemem,” dediğinde:

—“Bundan sonra yüz de verilse kimin yüzüne bakacak?” diye alay ettiler.

—“Belki zıfaf gecesi sakal boyası ile muradı berbad ederse,” diye tuhaf laflar söylediler.

Onun yerine Rikâptar Hacı Recep Ağa getirildi. Oysa rikâptarlık Kiler Kethüdalığı'ndan daha yüksek rütbe olduğundan Recebi geri çevirmeleri (rütbesini düşürmeleri) garıp oldu. (İlyas Ağa bundan sonra açılan kadrolara atanan ağaların adlarını sıralıyor.)

Hazine'de Hoca İbrahim Efendi'nin çırağlığı

Bu günlerde açılan bir nânpareye Seferli Odası'ndan eski ağalardan Çavuş Şevki Efendi ve Alyanak Müezzîn Şakir Ağa gibi ağlaar istekli iken Hazine'nin Başkullukçusu Hoca İbrahim Efendi, yaşı yetmişe vardığı için bu nânpare kendisine verilerek çırağ edildi. Açılan yere İkinci Kullukçu Keklik Mehmet Efendi, onun yerine Tarnakçı Sadullah Ağa geldi.

Sıcak mevsimin ve giysilerin değişmesi

Rebiülâhır'ın on beşinci Cuma günü sıcak mevsim atlasa değiştiğinden havalardaki kuruluk rutubete dönüştü.

Silistre suvarilerinin Silahtar Ağa Çiftliği'ne gelişleri

Sadrâzam Selim Paşa hazretleri bu makama Silistre'den geldiği için oradan bir alay düzenlenmesi istenilmişti. Bu günlerde alayın geleceği Padişah'a arz edince hemen Silahtar Ağa Çiftliği'nde görmek istedi ve Rebiülâhır'ın yirmi üçüncü Cuma günü adı geçen çiftlik Padişah tarafından şerefendirildi. Orada Silistrelî suvarilere iltifatlarda bulundu. Talimlerini izledi ve ceplerini “sikke-i hasene” ile süsleyip (altın vermiş) içlerinde kolağası rütbesiyle kumandanlık eden Sait Mirza'yı Binbaşı yaparak sevindirdi.

Nebil Bey'le Reşit Ağa'nın sevindirilmeleri

Vefat eden Binbaşı Emin Efendi'nin maiyetinde çalışan Hazineî Nebil Bey ile Seferlî Köle Reşit Ağa'nın askerlik öğrenimine hevesleri fazla olup sabahtan akşama kadar hep bu konuyu konuştukları Padişah'a haber verildi. Bu sırada (Asakir-i Mansûre binbaşlılarından Kebapçı İbrahim Ağa'nın Ocak'ta (orduda) ciğeri kebab ve içinin kanı ocak kurumu gibi olduğundan tekaüdlüğü imza olundu. Görevindeki binbaşılığın Nebil

Bey'le Reşit Ağa'ya sınavla verilmesi düşünülüp Serasker kapısında yapılan sınavda her ikisinin de yeteneği anlaşılacakla birlikte Nebil Bey'in anlayışı daha fazla görünerek ona binbaşılık ve Reşit Ağa'ya kolağası rütbesi verildi.

Beşiktaş'tan Topkapı Sarayı'na geçiş

Rûmi aylardan Teşrinievvel (Ekim) gireliberi kış işaretleri göründü. Kıyıların tadı gitti ve deniz dalgaları gidiş gelişe engel olmaya başladı. Cemaziülevvel'in yedinci Perşembe günü "Şah-ı gayyur suvari ağaları öğretmen giysisiyle" İstanbul Sarayı'na götürmeyi düşündü. Herkes Dolmabahçe Meydanı'nda hazırlandı. Zatişâhaneleri de öğretmen elbisesiyle gelip "İkişer olacak" kumandasını verdi. Oradan Kâğıthane'ye gidilip bir parça dinlendikten sonra Fil Köprüsü'nden karşı yakaya geçip Bahariye ve Eyyüp taraflarını seyrederek İstanbul Sarayı'na eşref saatte varıldı.

Behçet Ali Ağa'nın çırağlığı

Birkaç yıl önce Hasoda'dan Hamit Ağa Su nazırlığı ile çırağ edilmişti. Ancak bu işi gereği gibi yapamayıp "su yolcu esnafı(nın)" bin dereden su getirerek rahatsızlık vermelerinden sıkılıp "macerâmız bizim ey dil dahi çok su götürür" sözünü söyleyerek bu nezaretten istifa ve af ile azlını istemişti. Bu günlerde vefat eden köhne (eski) kapıcıbaşılardan Civan Arif Ağa'dan boşalan nânpare kendisine bağışlandı. Su Nezareti de gedikli Hasodalılar'dan, silahşorluk ünvanı ile birlikte verildi. Açılan yere Rikâptarzade Mehmet Beyefendi getirildi.

Aşkar Ali Ağa'nın Sipahi Binbaşılığı'na atanması

Ötedenberi Osmanlı ülkesinde sipahiler sancak başlarında olan alay beylerinin ırzlarını (şereflerini) ve tımarlarını yönetirler ve her şeye egemen oldukları için "Sipahi tımarı ne tutar?" denildikte "tuttukça tutar" diye anlamsız bir cevap verilirdi. Bu kez sipahilerin de bir düzene konması konusu fermanlarda da yer aldığından Enderun ağalarının suvari yüzbaşısı izzetlû Aşkar Ali Ağa dediğini yaptırabilen bir yiğit olduğu için Anadolu sihapilerine binbaşı olarak atandı ve böylece şimdilik "o deryayı mevc-temkin" arabacılar kışlası" (na giderek) "şeref-ül mekân bilmekin" (yerin şerefi orada oturandadır) etti.

Yerine yüzbaşı vekili Soğuk Çeşmeli Bekirefendizade Rıza Bey ve açılan rütbelere haremağalarından Mercan Ağa ve Suvari Kâtibi Tayyar Bey getirildi.

Cümdi Hüseyin Bey ve Arab Abdullah Ağa'ya çırağlık verilmesi

Cümdi Hüseyin Efendi cündilikte "dizgin sahibi keskin" bir kişi idi.

Ancak cirit kaldırılınca çok üzüldü ve asker talimi yapanlara o kadar kızdı ki elinden gelse bunları mahvederdi. Onun bu halini gören Padişah yakınları “Manzur-u Mahmut-ül faal bunu anlarsa sebep-i infial (kızır)” olur diyerek bu tür içi dar emektarları çırağ ettirmek için çalışmalar yapıp kendisini Selimiye ruznamçeciliği ile çırağ ettiler.

Yine bu güruhtan Hazine’de Arab Abdullah Ağa da Mustafa Han zamanından beri cirit oynayıp elinden hiç bir kaza çıkmamış olmasıyla ögünürdü. Yirmi iki yıllık çuhadar olduğu için kıdemine saygı gösterildi ve “Bu da bir pot kırar” diyerek onu da Arap Camii tevliyeti ile çırağ ettirdiler ki bu çırağlık kendisine “ya lelli ya leyl” çağırıttı.

Onların yerlerine, boşalan onbaşılığa harem ağalarının musahiplerinden Alaettin Ağa ve Hüseyin Efendi’den kalan ortanca ağalardan Abdül-gani Ağa’ya şan verip öteki harem ağalarının aklını arap saçı gibi perişan eyledi.

Saray hekimi Abdülhak Molla’ya mevleviyet

Hekimbaşı Behçet Efendi’nin fakirden büyük kendinden küçük kardeşi Abdülhak Efendi nabızdan anlar Eflatûn yüzlü bir kişi olduğundan Saray doktorluğuna getirilmişti. Bu günlerde Asakir-i Hasseye de hekim-başı olarak atandı; ayrıca ödül olarak unvanına “mevleviyet” eklendi. Böylece Behçet Efendi’ye de iltifat edilmiş oldu.

İkinci Hafız Hüseyin Ağa’nın çırağlığı

Yirmi yıldır çuhadarlık eden, emektar ve herkesin sevdiği, hiç kimseyi incitmeyen Hafız Hüseyin Ağa büyükçe bir nânpare ile çırağ edildi. Açılan ikinci çuhadarlığa Üçüncü Çuhadar Hubi Raşit Ağa getirildi.

Padişah’a albaylık rütbesinin verilmesi

Askerlerin yıldızı Padişah hazretlerinin savaş ve atış talimleri ile uğraşması top, tüfek erbabı için övünülecek bir şey olmakla beraber şimdiye kadar düzenlediği hasse suvarileri iki alaydan fazla ve her biri bir tabura bedel denilse yeri olduğu halde Padişah hazretleri için o yanına bakmayıp hâlâ talim-i cesimde (büyük) dahi alçak gönüllülüğünden binbaşı olarak kumanda etmekteydi. Bu durum kumandanlara büyük dert olup sırası geldikçe ricada bulunuyorlardı. Sonunda bu teşviklerden vazgeçilmeyip lutfen ve âtîfeten kumandayı miralay (albay) olarak yapması konusundaki ısrarlar sonunda güçlükle kabul etti.

Recep ayının sonlarına doğru Topkapı Sarayı alanında yapılan tâlime bu rütbe ile kumanda etti. Bu arada Başkâtip Efendi ile Mabeynci Sait kullarını شفت اب قوطران Şeftiskotran (Chef de squadron) unvanıyla mutlu etti. Yüzbaşı Rıza Bey kolağası, yüzbaşı vekili musahip Reşit Ağa’yı asil ve mülâzımievvel Selim Ağa’yı vekil yaptıktan sonra mülâ-

zımlığa Hazine'den Halit Ağa'yı, çavuşluğa Kilerli Nazif Ağa'yı atadı. Onbaşılığa laladaşımız Şakir Ağa layık görüldü. Onun vekilliği (yardımcılığı) ile de fakir geride kaldımsa da ona da engel olmak isteyenler çıktı. Ama Devletlû Başkâtip Efendi'nin bize sahip çıkıp onlara karşılık olarak beni asil onbaşı yaptırması "def-i dağdağa-yı hicab oldu" (utançlıktan kurtulmuş).

Çuhadar Ağa'ya büyük nânpare

Ağaların en yüksek rütbesi olan Çuhadar Ağalığa bir yıl önce getirilen Hacı Emin Ağa çırağlığa layık görülüp eski şehremini Hacı Yusuf Ağa'nın vefatıyla boşalan Şehzade vakfıyla çırağlığı yapıldı. Yerine Rikâptar Ustazade Ahmet Bey ve açılan kadrolara sırasıyla, Tülbent Ağası İncebelli Sait Ağa, Anahtar Ağası Şerif Ağa, Peşkir Ağası Hasan Ağa, Caka Hüseyin Bey, Şeyhzade İbrahim Bey, Meleşzade İzzet Bey geldi.

Askeriye kâtipliğine Hazine Kâtibi Halil Efendi'nin atanması

Hazine'de İkinci Kâtip Tayyar Efendi, yazı yazma fenninde akranlarından üstün olup Enderun ağaları talime başlayınca askeriye kâtipliği ona verilmişti. Ancak iki işi bir arada yapmak güç olduğundan bu işe ayrı bir kâtip gerektiği anlaşılarak kendisinin eskisi gibi yalnız ikinci kâtipliğe dönmesi ve laladaşımız Halil Efendi'nin askeriye kâtibi olması "cüzdan-ı kulabdanı kâğıt-ı zerrin ile tezyin" etti. (Cüzdanını yaldızlı para ile süslemiş.)

Ramazan'ın gelişi

İşbu kırk üç yılında Tanrı'ya başkaldırma meyhanesinin sarhoşları için bağışlanma ayı olan Ramazan Pazartesi gecesi hakim huzurunda kanıtlandı. Yatsıya yakın teravih kılınıp ertesi gün oruç başladı. Eskisi gibi hocalar huzur derslerine girip şereflendiler ve bağışlarını aldılar.

Tebdilci Hafız Ağa'nın atanması

Tebdil hasekilerinden Hafız Pehlivan yüzbaşılığa yükselip kumandası da kusursuz olduğundan Tımarlı sipahilerine binbaşı olarak atandı.

Hırka-i Saâdet ziyareti ve koğuş ağalarına altın dağıtılmasında yeni yöntem

Ramazan ayının on beşinde Hırka-i Saâdet ziyareti yapılp dönüşte, eskiden olduğu gibi sadrazamın ve vezirlerin yol üstünde bulunan ağalara altın ve halis ayarlı dinar serpmeleri konusunu Silahtar Ağa'ya sorduklarında Ağa, bu kez bu yöntemi kaldırıp, akıllarındaki parayı Saray'a

vermelerini yeğ buldu. Böylece sadrazam ve üç müşir toplam elli bin kuruş gönderdiler, Bu para üç odadaki koğuş ağalarına dağıtılıp adam başına iki yüz elli beşer kuruş düştü.

Birinci İmam Arif Efendi'nin vefatı

İmamievvel Kıbrısîzade Arif Efendi bilim sınıfında Anadolu pâyesine kadar çıktığı halde mevki sevdasından vazgeçmeyip her gün melûl mahzun gezdiği görülürken Hırka-i Şerif ziyaretinde kazaskerler ile görüşüp o pâk giysiyi öptükten sonra evine döndüğünde iftar vakti birden vefat etmesi bağışlanma nedeni gibi göründü.

İsmet Bey'in binbaşılığa atanması

“Hazineihümâyunda cevher-i akl ile pîraste ve cevher-i maârifle âraste” (akıl cevheri ile süslenmiş ve bilgi cevheriyle donatılmış) suvari mülâzını her bakımdan anlayışlı, yetenekli olduğu için Rumeli Sipahileri'ne binbaşılığı için Padişah'ın iradesi çıktı. Ondan açılan çeşitli kadrolara sırasıyla Çuhadar Süleyman Beyefendi, sancaktan Ali Rıza Ağa, Sancaktarlığa Köle İsmail Ağa getirildi. En sondaki onbaşı vekilliğine de yine Kilerli ağaların arasında “çiradest ve emsaline nazaran serbest” (çiradest - eli çabuk) cündi Halim Ağa nail oldu.

Bayram ve Yenisaray'da muâyede töreni

Bayram sabahı Padişah sabah namazını Hırka-i Şerif odasında edâ buyurduktan sonra Arz Odası'na geçti ve odada “kapanca” tabir ettikleri elmaslı samur kürkü giyip tahtihümayunlarına oturdular. Önce Nakib'ül-eşraf, arkasından ötekiler tahtın tozlarını gözlerine ilaç diye sürüp gözleri parladı. Daha sonra Sultanahmet Camii'ne gidildi ve bayram namazı kılındı. Ertesi gün bayram rikâbı Gülhane Köşkü'nde yapıldı. Sadrazam, Şeyhülislam, Serasker ve Kaptanpaşa gelip kasrın önünde atlarından indiler. Silahtar Ağa karşılamaya çıktı ve koltuklarına girip birer birer nurlu huzura çıkardı. Yer öpüp iltifatlarını aldıktan sonra Darüssaâde Ağası'nın odasına gittiler. O sırada Enderun suvarileri ile Hassa askerleri bir düz talim yaptılar. Padişah hoşlanıp talim sonunda yerlerine gönderdi. İkinci namazından sonra Padişah koca alay ile Topkapı Sarayı'na döndü. Ertesi gün yine aynı köşke gidip Sadrazam Kethüdası Hacı Sait Efendi yüz sürdü ve iltifat gördü. Peşinden Seraskerlik kapısı talimli askerleri Gülhane Meydanı'nda azim (büyük) talim ve top ve tüfenk ve cenk gösterileri yapınca yedi ülke sahibi Padişah hoşlanıp askerlerin yerlerine gitmelerine izin verdi. Bu arada Padişah yine de bayram eğlencelerine de eğilim gösterdi ve taklitçiler bu nedenle bağışlar aldılar. Bu iş de bittikten sonra “Şah-ı Dâra gulâm, kasr-ı mezburdan kıyâm ve

hırâm-ı ihtirâm ile Topkapı'ya atf-ı zemâm-ı ihtimâm" buyurdular (dizginleri Topkapı'ya çevirmiş).

Mabeynci Sait Efendi'nin Başçuhadarlığa atanması

Birkaç ay önce mabeyncilikle şerefleendirilen Sait Efendi'yi bu kez Padişah, Başçuhadarlığa seçti. Selefî "Serkurena" (başyakın) Bekir Efendi'yi de yerinde bırakarak ikisini de sevindirdi.

Rikâptar Sait Ağa'nın kendisine sorulmadan çırağ çıkarılması

Şaban ayının başında rikâptarlık görevi ile itibarı arttırılan İncebelli Sait Ağa'nın yıldızı Padişah'ınki ile barışamadığından tez günde çırağ çıkarılması olası olup "Levh-i Mahfuzda'da" böyle yazılı olduğu anlaşıldığından bu günlerde vefat ettiği işitilen Cacib Sait Efendi'nin üstündeki nânpare kendisine ayrıldı. Silahtar Ağa bunu ilan etmezden önce kendisine saygı göstererek "çırağlık ile boşalan nânpareyi ister mi?" diye haber gönderdi. Rikâptar Ağa bunu başka anlama alıp küstü, ama Silahtar Ağa kahkahadan sonra:

—“Bana gücenmesin. Ben bilmeyerek sordurmuşum. Meğer Velinimet mahlul geldiği saat (boşaldığı saat) gıyabında inayet buyurmuşlar (ona sormadan),” deyince İncebelli kırıldı ve küskün ve umutsuz evine gitti.

Onun yerine Tülbent Ağası Şerif Ağa Rikâptar oldu. Bu suretle açılan kadrolara Anahtar Ağası Saraylızade Hasan Ağa, Peşkir Ağası Caka Hüseyin Bey, Zennûbi Süleyman Ağa, Nerdübanköylü Mustafa Ağa ve "Hane--i hassadan Meddah... Salih Efendi'nin geçmesi de tuhaf..." atandılar.

Hattat Süleyman Ağa'nın yanlış (Padişah'ın ölüm tehlikesi geçirmesi)

Bu kez Padişah-ı İskendercâh Gülhane Köşkü'ne teşrif edip bir ağacın altına serilen seccadeye oturarak talimli Enderun piyadelerinin türlü biçimde marifetler göstermelerini izledi. Sıra ateş talimlerine gelince Enderun ağalarından Silahtar Ağa'nın üçüncü Çakırsalanı Hattat Süleyman Ağa çubuğunun tüfengin içinde kaldığının farkına varmadığından tüfengin tetiğine dokunduğu anda tüfenk çubuğu ok gibi fırlayıp "Şah-ı Şehinşah-ı İskendernüva"nın bulunduğu ağaca saplanınca herkesin rengi attı. Gerçi mutlu başlarından iki karış kadar yukarıya saplanmış ise de "Hattat-ı hamhalat-ı bi-ihhtiyatın (ihhtiyatsız) bu konudaki dikkatsizliği ve işinin ciddiyetini önemsemeyişi herkesin sicilline yazılmasını gerektirecek bir neden iken Padişah hazretleri bağışlayıp bundan sonra daha çok dikkat edilmesi herkesin borcu oldu.

Acemi çuhadarların Çakırsalanlığa atanmaları

Silahtar Ağa'nın Çakırsalanları'ndan Hattat Süleyman, Seferli'de Kal-yoncu Ahmet Ağa'ların ve Şair Şemsi'nin Çakırsalanlık hizmetinde yetenekleri kalmadığı Hattat'ın yaptığı yanlışlık sırasında belli olduğundan ve bu gibiler Silahtar dairesinde taaffün ettiklerinden (koltuklarından) üçü birden çıkarıldı. Başçakırsalan Hazineli Hüseyin Efendi yerinde kalarak ötekilerin yerine Hazine'den Hafız Hüseyin Kırımı Mustafa ağalar ve Kiler'den Karagöz Mustafa, Seferli'den Köle Ağa ve Dâyezade Yusuf Bey'in çakırsalanlıkları kabul edildi.

Kadıze'nin fetva yerinden ayrılması

Üç yıldır Şeyhülislam olan Kadıze Tahir Efendi'nin artık rahat etmesi ve dinlenmesi ve hayır duasının alınması için bu makamda yine eski Şeyhülislam'lar'dan Yâsincizade Mevlana Abdülvehhap seçildi. Şevval ayının yirmi ikinci gün o bilim hazinesine cevherler cevheri beyaz kürk giydirilerek şereflendirildi.

Kış mevsiminin ve giysilerin değişmesi

İçinde bulunulan ayın yirmi beşinci Cuma günü kışlık giysiler küçüm-senip atlas giysileri itibar edildi ve çiçekli bahar böylece karşılandı.

Topkapı'dan Beşiktaş'a geçiş

Zilkade'nin üçüncü günü Padişah hâzretleri eşref saatte Beşiktaş Sarayı'na nakl-i hümayun buyurdular.

Nebil Bey'in miralay oluşu

Enderun'un yetiştirdiği ağalardan binbaşılığa çıkan Haşimzade Nebil Bey'in askerliğe ilgisi benzerlerinden fazla olup Cenabihak da kendisine o yolda feyz verdiğinden kısa zamanda miralaylık rütbesine yükseldi ve herkesten önce yirmi beş bin kuruşluk elmaslı nişan aldı.

Sokaktaki insanların çirkin giysi giymelerinin yasaklanması

Ötedenberi her sınıfa mahsus kilensivelerin (külâh) her birisi bir kisbet (giysi) ve nasıl ise ekserisi (çoğunluğu) bed (çirkin) olduğundan bundan sonra "Pırpır sarığı ve gerek pırpır baratası ve haseki ve baltacı ve aşçı külâhı gibi şeyler giymek yasağ ve ancak giyilmesine mesağ (izin verilmiş) olandan mâdasına (başkasına) cesaret eden olursa muahâza olunacakları (suçlanacakları) gûşu hûşlarına (akıl kulaklarına) iblağ olunup (bildirilip) sade Cuma günleri hasekiler kaba barata ile rikâbihüma-

yunda pûyan (hızlı yürüyen) ve eski Saray baltacıları dahi bâdema (bundan sonra) barata giymemek için Haremeyn Yazıcısı Nazif Efendi'ye haccânlık (hocalık) ihsan buyurulması istihsan olundu.

Suvari mülâzımı Mehmet Ali Rıza Bey'in kolağası olması

Kiler'de suvari mülâzımı Mehmet Ali Rıza Ağa'nın kalıbı kıyafeti görkemli olduğundan başka terbiyeli ve iyi bir insan olduğu için rütbesi kolağalığına yükseltildi, İzzetlû İsmet Bey'in taburuna gönderildi. Açılan mülâzımlığa Seferlili Salim Ağa, altındaki onbaşılığa ise İkinci çuhadar Hûbi Raşit Ağa "seza ve talim bilmeyerek nişan alması na-sezâ oldu".

Hüsrev Paşa'nın Hazinedarı Halil Paşa'ya vezirlik verilmesi

Padişah hazretleri Hüsrev Paşa'nın (Serasker) Hazinedarı Halil Paşa'ya vezâret rütbesini bağışlamakla Hüsrev Paşa'ya itibar göstermiş oldu.

Enderun piyadelerinin suvarilere katılması

Enderun ağalarının talime herkesten daha çok heves ederek kiminin piyade, kiminin suvariye yazıldıklarını daha önce anlatmıştık. Her nasılsa suvariye ilgi daha çok olup piyadedeki ağalardan bazıları ötekileri kıskanarak birbirlerine fena bakmaya başladılar. Bu hal Silahtar Ağa'ya da çirkin göründü ve bazıları cezalandırmayı düşündüğü sırada temiz kalpli Padişah yakınlarından biri durumu anlattığı zaman Zatîşâhane:

—“Talimden maksat din ve devlete kuvvet ve düşmanlara yenilgi demektir. Ağaların bu üzüntüleri boştur,” diye düşündü ise de yine de kimsenin kırılmasını istemediği için hepsinin suvariye geçmesini فرمان eyledi. Böylece suvariler iki bölük yani yarım tabur oldular. Buna göre musahip zengî (zenci) Reşit Ağa kolağası ... Yüzbaşı vekili Selim Ağa mülâzımievvel ... (İlyas Ağa bundan sonra rütbeleri değişen ağaların adlarını veriyor) ... oldular. Bu arada hakir yazarın talihi düşük ve beceriksizliği de fazla olup birinci bölüğe başonbaşı olmak müyesser (kolaylıkla rastgelmek) ve böylece sefer gibi bölüğün başında kalmak mukadder olduğuna gönlümüz mükedder (üzülmüş) olup “kül-lü şey'in kadîr” diyerek teselli bulduk.

(İlyas Ağa daha sonra yeniden rütbe verilen kişileri sıralayıp bu arada gözleri iyi görmeyen kişilerin de çavuş yapıldıklarını söylüyor ve duyduğu üzüntüyü acıklı bir şekilde anlatıyor.)

Hüseyn Paşa'nın savaş için Tuna askerinin başına gönderilmesi

Bu günlerde Rusyalı'nın Osmanlı sınırlarını aşması karşısında Yeryüzünün Halifesi'nin de buna karşı çıkması “Levh-i Mahfuz'da” yazılı

olduğu için hemen Hüseyin Paşa Tuna muhafazası ile görevlendirildi. Ancak yanına çok asker verilmemesine rağmen yine de acele gitmesi için irade çıktı. Şevval'in yirmi altıncı Cumartesi günü Padişah uğurlamak üzere Veziri ile Davutpaşa sahrasında buluştu. Gösterdiği iltifat hizmetine karşı mükâfat (ödül) gibi olup ayrılıştta dua etti.

Çuhadar Ahmet ve Kalyoncu Ahmet ağaların çırağlığı

Hazine'de Bican Ahmet Ağa ile Seferli'de Kalyoncu Ahmet Ağa, eski ağalardan olup çırağlıkları gerekli olup Padişah tarafından öylece sevindirildiler.

Kaptanıderya'nın Varna Kalesi'ni korumaya gönderilmesi

Rusyalı'nın Karadeniz kıyılarını istila sevdasında olduğu Osmanlı devlet erkânının kulaklarını tırmaladığı için Kaptanıderya celadetlû İzzet Mehmet Paşa hazretleri Varna Kalesi'nin muhafazası amacıyla Tersane'den demir aldı ve Varna Kalesi'nin güçlendirilmesine gayret edilmesi "matlub-u mülk-ü millet" oldu.

Sipahi binbaşılara albaylık unvanının verilmesi ve Tuna muhafızı İzzet Paşa'nın yanına gönderilmeleri

Hazine'den gitme Sipahi Binbaşısı Aşkar Ali Bey'in ve İzzet Bey'in ve Hafız Bey'in adlarına Miralay unvanı eklendi ve hepsi Tuna Seraskeri Hüseyin Paşa'nın yanına gönderildi.

Kurban Bayramı ve Saray'da muâyede

Cumartesi günü arefe olduğundan Padişah İslambol Sarayı'nı şerefletirdi. Gerekli törenler yapıldı. İkinci namazı Hırka-i Şerif'te eda edilip Arzodası'na geçildi. Orada bütün imamlar birer kısa sure okudular. Kendilerine bahşişleri verildi. Padişah hazretleri oradan Silahtar Ağa köşkü'ne geçerken çavuşlar türlü dualara göklere çıkardılar. Mehterhane çös vurdu ve Enderun ağaları takye fesleri ile huzura çıkıp dizildiler ve Padişah'ın emrini beklediler. Padişah tomak oynanmasını ferman eyledi. Onlar da hemen vuruşmaya başladılar. Mabeynci Sait Efendi'nin de Silahtar tarafından (kendisi yeni çuhadarbaşı olmakla) sunulan ata binip oynatarak huzurdan geçmesini Padişah beğendi. Sonra tarafışâhâmeden, Silahtar Ağa eliyle serpilen altınlardan ağalar nasiplerini aldılar. Padişah hazretleri sofa tarafından olan daireye geçip sabaha kadar musiki dinleyerek eğlendi ve dinlendi. Bu durum Enderun'daki bendelerini sevindirip seher vakti Babüssaâde önünde kurulan iahatı şerefletirdi. Devlet erkânı gelip yüz sürdüler. Bundan sonra bayram namazı Sultanahmet Camii'nde kılındı ve Saray'a dönölüp, Padişah'ın mübarek elleriyle

kurbanların kesilmesine başlandı. Bu iş tamamlandıktan sonra Padişah Biat Köşkü'ne gelip üç odalılar muayede hizmetini yaptılar. Bu da tamamlandıktan sonra saltanat kayıkları ile Beşiktaş Sarayı'na gittiler. Dört gün, dört gece ayrıntılarıyla Kurban Bayramı'nın gerekleri yerine getirildi ve Enderun ve Birun halkı ihya oldu.

Çerkeşî Mehmet Efendi'nin orduya kadı olarak atanması

Kader gereği Rusyalı ile savaş yapılması kararlaştırıldığından ve ordu-lara da kadı da atanması gerektiğinden Kiler hocası Çerkeşî Mehmet Efendi'nin Hüseyin Paşa ordusuna kadı olarak atanması akıllı bir hareket oldu. Açılan Kiler hocalığına Galata Sarayı hocalarından Denizli Yahya Efendi getirildi.

* * *

Bin iki yüz kırk dört yılı (1828-1829) olayları ve Çırağan'da rikâp töreni

YEVİM-İ Muharrem, şuhur-u meşhur-u rûmiyeden Temmuz-u samansuz (Muharrem günü namılı rûmi aylardan yakıcı Temmuzun) on beşinci günü girdi. Enderun kibarları Padişah'ın ayak toprağına yüz sürüp iki gün sonra Çırağan Sarayı'nda rikâp töreni yapıldı.

Yüzbaşı Selim Ağa ve Hüseyin Efendi'nin tarifleri

Seferli'den Selim Ağa cesur bir kişi ve eski suvari taliminde kusursuz olduğundan daha önce yüzbaşılığa yükseltilmişti. Bu kez Şam'da kurulacak olan Sipahi Taburu'na binbaşı olarak atanması için irade çıkarıldı ve hattihümayun yazıldı. Yanına Kiler'de suvari onbaşlarından Hüseyin Efendi dahi kolağası rütbesiyle katıldı. Açılan yüzbaşılığa yüzbaşı vekili Halil Bey ve öteki kadrolara sırasıyla mülâzımievvel Halit Ağa, Karagöz Mustafa Ağa "heyet-i hal-i hayâli takım zabıtlığıne münasip ve takımındaki neferatı Hacı Ayvaz (Hacivat) tarzına Karagöz'e musahip olmağın", en alttaki onbaşı vekillerine Hazine'den Mahmut Beyzade Şevket Bey ve Sipahi Ahmet Bey getirildi.

Sadrazam'ın orduya gitmesi ve Hulusi Ahmet Bey'in kaymakamlığı

Moskovalı'nın İbrail ve Silistre Kaleleri'ni giderek çevirip sıkıştırdığı müstağni-i beyan ve tahkik olmağla (ayrıca anlatmaya ve araştırmaya gerekmeyecek kadar bilinen) Sadrazam Selim Paşa maiyetindeki ordu erkânı ile birlikte Muharrem'in ikinci günü olan Cumartesi hareket ettiğinden sadaret kaymakamlığına Sadrazam eski Kethüdası ve halen Hiyâmiyye Nazırı Hulusi Ahmet Efendi getirildi ve kaymakam paşalık unvanı ile devletin işlerini yönetmeye başladı.

Padişah'ın askerleriyle harekete geçişi

Padişah hazretleri bu mübarek yılda yapılacak savaşa asker gönderdikten başka bizzat kendisi de sancağını açarak hassa askerleri ile İstanbul Sarayı'ndan kalkıp surlar dışında Rami Çiftliği Kışlası'na "saye endaz-ı satvet ve mehabet olacaklarını" (görmekinin gölgesini oraya

götürecek) Rebiülevvel'in ikinci günü Beylerbeyi Camii'ndeki selamlıkta Başçuhadar Mabeynci Sait Efendi'nin yanında İkinci Çuhadar Hubi Reşit Ağa'ya bildirdi. Ne şekilde hareket edileceğini ayrıntılarıyla anlattı. Çuhadar ağalara üstlerindeki gümüş kamçı, gaddâre ve kuşak ve hançerlerin temiz bir bohçaya konulup ve herkesin kendi adına hazırlayacağı bir pusula ile birlikte Hazine Kethüdası'na teslim etmeleri bildirildi. Hepsinin beti benzi attı ve çoğu "çuhadarlık elden gidecek" denilerek selamlıktan dönüşte çuhadalara özgü olan güzel giysileri feda edip emir ve irade buyurulduğu gibi hareket edildi. Emanetler hemen Hazine Kethüdası'na teslim edildikten sonra Padişah'la birlikte gidecekler ile İslambol Sarayı'nda kalacaklar belli oldu.

Allah'ın Gölgesi'nin Rami Kışlası'na hareketi

Rusya seferine gönderilen başarılı askerlere teşvik olmak ve gayret vermek için Padişah da sefere gitmeyi kararlaştırmıştı. İşbu kırk dört yılı Rebiülevvel'in üçüncü günü Beşiktaş Sarayı'ndan İslambol Sarayı'na geçti. Sefer hazırlıkları tamamlanıp bu ayın beşinci Pazartesi günü saat iki sıralarında Hırka-i Saâdet Odası'ndan Sancağışerif'i eline alıp büyük alayla Saray'dan hareket etti ve Saray meydanı caddesiyle Divan Yolu'ndan geçti. Bütün İslambol ahalisi ayrılık hüznü içinde kaldı. Saat üçü üç dakika geçerek kışlaya girdi. Dualarla utkular bayrağını kışla hizasındaki kuleye "nasbolunduğu sebt-i imlâ ve nakş-ı sütun-u mevzûn-u zîbâ oldu" (dikmişler ve İlyas Ağa da bunu saptamış ve yazmış).

Şeyh Şakir Efendi'nin Peygamber'in sancağının hizmeti ile görevlendirilmesi

Namlı Nakşbendi şeyhlerinden eski Rikâptar Şeyh Şakir Efendi, Enderun'da yetişmiş olduğu için Sancağışerif şeyhliği ile ilgisi tamam olup Padişah'ın alayında o münasebetle yer alması uğurlu olacağından Sancağın bulunduğu kulenin yakınında kendisine bir oda ayrılarak orada çalışması temiz inançlı Padişah tarafından istenildi.

Müezzinbaşı'ya öteki müezzinlerin vekâlet etmeleri

Minnetsiz ve nimet dağıtan Efendimiz yanına yalnız suvarileri alıp piyadeler ve öteki hizmetliler Saray'da kalınca Müezzinbaşı da Saray'da kalacağını sanarak telaş etti. Mihrap müezzinleri de korktular. Ama görev yine Müezzinbaşı'ya kaldı ve kamet hizmeti (namazda kamet getirmek, ezan okumak)nin mihrap müezzinlerince yapılması ve her müezzinin kendi nöbetinde müezzinbaşı sayılması uygun bulundu.

Padişah'ın alayında Selamlık töreni

Rebiülevvel'in dokuzuncu günü hava güzel olduğundan Padişah selam-

lık töreninin Hazret-i Eba Eyyüb-ü Ensarî Camii'nde olmasını istedi. Ancak orada Rami Çiftliği'nde olduğundan törende bazı değişiklikler yapılması gerekli oldu.

Rikâpta yürüyen çuhadarların yerine ordu subayları geçti. Suvari ağaların subayları ile düzenli askerlerin subaylarının yalın kılıçla yürümeleri kendilerine bildirildi. Kolağası Rıza Bey'den çavuşa kadar olan taşra subayları Enderun ağalarına saygı gösterilmiş oldu. Fakat hasekiler, sulaklar ve sekban peykleri bunların gerisinden geldiler. Bunların giydikleri nimten (mintan)ler şimdilik beğenilmemekle birlikte zamanla yola gireceği kuşkusuzdu. Bunlara Hazineihümâyûn'dan verilen mercanlı tüfekler omuzlarında kılıç kalkan gibi görünmekteydi. Bunlar böylece bir süre gidip gelip Rami Kışlası'ndaki ordunun şanını arttırdılar. Öteyandan selamlık törenlerinde yer alan zeâmet sahipleri ve silahşorlar ve bunların üstündeki Kapıcıbaşı, Bostancıbaşı, Mirahuruevvel, ve sâni, kapı kethüdalarının resmi elbiselerini çıkarıp başlarına şal sarıp üstlerine şemseli (paftalı, yaldızlı pafta) kaputlar giydikleri görüldü.

Velinimet-i bi-minnet Efendimiz ise yaldızlı paftalı al renkli bir kaput giydi. Mutlu başlarına benzeri bulunması mümkün olmayan bir şal sarıp beline sultanlık kılıcını taktı. Bu şekilde taht kapısından tulû etmeleri (doğmaları) doğuya ve batıya ışıklar saçıp özellikle Hassa askerinin dua ve senâ (övme) etmelerine neden oldu. Hepsinin hizasından geçip camie vardı ve nurlarla dolu olan içine girdikte İkinci İmam Kasidecizade Nuri Efendi hutbe okudu. Ondan sonra imamlık görevini yaptı. Padişah Hazret-i Halit'in türbesini ziyaret etti. Oraya giderken Fatih hazretlerinin armağan ettiği seccadeye oturarak Kur'an'dan bir kaç âyet okudu. Sevabını Fatih'in "ruh-u pür fetûhuna ihda" (fethihlerle dolu ruhuna armağan etmiş) ve ruhundan yardım isteyip büyük alayla Rami Kışlası'na döndü.

Zaferler taşıyan sancağın yöresinde tevhid-i şerife, dualarla başlanması

Padişah Hazretleri savaşı kazanmak için maddî ve mânevî bütün çarelere başvurmak istediği için Rami Kışlası'ndaki camide akşam namazından sonra kural gereği tevhid-i şerife (dualara) devam etmek üzere Sancağışerif Şeyhi Şakir Efendi çağırıldı ve Tevhid halkasına başkan seçildikten sonra, Şahı Gazi mihraba mehazî (karşı) bir yere oturdu. Hazineli hanende Rifat Bey ile Seferli'de Suyolcuzade Salih Efendi ilâhilere başladılar ve bülbül gibi feryatları yakarışlarının kabulüne neden olacağından halkanın dışında olan Hekimbaşı Behçet ve Mabeyn Hekimi Abdülhak Efendiler, Bostancıbaşı Osman Ağa, Hassa askerler, Nazırı Sait Muhib Efendi ve Matbah (mutfak) Nazırı Tahir Beyefendi ve suvari imamı Aziz Efendi Padişah'tan izin alıp zikir halkasına girdiler. Yatsı olunca mukabele tamamlandı ve namaz kılınarak kışlağa dönüldü.

Eyyüp Camii'nde mevlit okunması

Kırk dört yılı Rebiülevveli'nin on ikinci Pazartesi gecesi mevlit kandilleri yandı. Mevlithanlar Padişah huzurunda eskiden olduğu gibi mevlit okudular ve ertesi günkü mevlit Sultanahmet yerine Eyyüp Camii'nde okundu.

Cümdi Haydar Ağa'nın çırağlığı

Bu günlerde açılan Eski Valide tevliyeti, çırağlık isteyen Cümdi Haydar Ağa'ya verildi.

Haydar Ağa'nın yaşam öyküsü:

Selim Han döneminde Kaptanıderya Küçük Hüseyin Paşa'nın kölesi-yken Paşa'nın vefatında Saray'a alındı. Cündiliğe merak sardı "Pek âteşpare koptu tıfl-ı dil benden irağ olsun". Enderun'u aşka verdim. Ko, varsın bir çırağ olsun" denildiği gibi ciridi gittikçe şedid ve lobud-u ûdu zir-ü zeminde nâbedid" olunca (attığı lobut bulunamıyormuş) itibarı arttı ve yirmi dokuzda çuhadar oldu. O zamanki Silahtar Ali Paşa kendisini çakırsalanları arasına aldı. Ondan sonra gelen silahtarlar da Haydar Ağa'yı çakırsalanlık görevinde bıraktılar. Kırk bir tarihinde kurulan ağalar bölüğüne sancaktar oldu. Ancak daha sonra Padişah kendisini suvariler arasına almayınca artık Saray'da durmamaya karar verdi ve ekmek boşaldıkça sürekli ısrar ettiği için Padişah kendisine kırılmadı, tersine haklı olduğunu kabul ederek gelirli nânparelerden biri ile çırağ etti.

Davut Paşa sahrasında suvari talimi ve Tuna Seraskeri Hüseyin Paşa'dan iyi haberler gelmesi (Padişah'ın inanmayışı)

Zatışahâne suvari ağaları ile Davut Paşa sahrasına gidip orada suvari tâlimlerine rağbet gösterdi. Bu arada Hassa yüzbaşlarından Tebdilci Ahmet Ağa ile Yüzbaşı Şerif Ağa'nın bölüklerine fazla iltifat etti. Bu nedenle bu bölüklerin (bölüklerdekilerin) yüreklerinin yağları kat kat olup iki saat kadar talim yaptılar ve hiç birisinin "çırıpdan çıkmadıkları" (ceyper-yol, sıra)nı Padişah beğendi. O aralık böylesine başarılı olduğuna gururlanan Hüsrev Paşa hazretleri "Hüseyin Paşa'nın maiyetinde bulunan Alish Paşa'nın sırası düştükçe ettiği kavgalar(n) Rusya'ya(ı) telaşa vermesini fütûhat-ı celile (büyük utku) şeklinde açıklamasına ve Hüseyin Paşa'nın mektubunda karibül-ahitte külliyyen galebe nümûyan olacağı müstebandır," (Yakın bir tarihte büyük zafer kazanılacağı anlaşılmaktadır) demesine karşı Şahı müşkilpesent (zor beğenen) kanıt gösterilemediğine işaret ederek reddedip:

—“Bu tebşirattan (müjdelerden) bir ahkâm çıkaramam.” dediler ve (bu davranışı) müdaheneye (dalkavukluk) o gün son verilmesine işaret

oldu. “Husrev-i şâhin Padişah’a cevab-ı sevab bulamadığı çirkin ve bu sırada avdet nusu... rengin oldu.”

Kahvecibaşı Nazım Ağa’nın çırağlığı ve Bekir Ağa’nın atanması

Rebiülevvel’in on yedinci Cuma günü oldukça nemalı (gelirli) bir nânpare çıktı ve acele Kahvecibaşı Zayıf Nazif’e verilmesi hatıra geldi. Bu arada Padişah kimse hatırlatmadan Nazif’i düşününce yakınları da sevindiler. Açılan Kahvecibaşılığa ise eski Başçuhadar Bekir Efendi atandı ve böylece talihi yeniden parladı.

Eski Sadrazam Silahtar Ali Paşa’nın gelişi

Konya eyaletinden ayrılarak Rebiüssânî’nin yirmi sekizinci Çarşamba günü Padişah’ın alayına katılan eski Sadrazam Silahtar Ali Paşa huzura yüz sürdükten sonra ayrıldı. Orada bulunan ahabplarını ziyaret ederken Hekimbaşı Behçet Efendi’ye Padişah’ın alayında görev aldığını söylemesi üzerine Behçet Efendi kendisi hakkında hayırlı olacağını müjdeledi.

Padişah’ın Baruthane’yi ziyareti

Osmanlı soyunun en büyüğü olan Hakan-ı zaman hazretleri bütün vaktini iyi şeylere verdi. Şu sırada Rami’de olduğu halde baruthaneleri görmesi de yararlı olacağı için Rebiüssânî’nin on dördüncü Perşembe günü Enderun suvarilerini alıp oraya gitti. Baruthane Nazırı Necib Efendi alaya katılıp varıldığında özel köşke indiler. Nazırın gayretinin meyvesi Baruthane’nin durumundan ve düzeninden anlaşıldığı için ödül alması ve iltifat görmesi beklenirdi. Nitekim önce ecza-i nâriye (patlayıcı, yanıcı maddeler) işçilerine bağışlar verildi. Sonra yapılanları izleyip hepsini ihya etti ve akşam üzeri “avdetleri ... sebab-i kalb-i devletleri... oldu.”

Müezzinbaşı Şakir Ağa’nın çırağlığı

Müezzinbaşı Şakir Efendi haline uygun bir nânpare ile çırağ edilib evine gittikten sonra yerine şimdilik kimse atanmadı.

Şakir Efendi’nin yaşam öyküsü:

Köprü kasabasından gelip Saray’a girdikten sonra yeteneğinin musiki-de olduğu görülmüş, Başçavuş Mevali Mustafa Ağa’nın yanında çalışmış ve sesini işitenler müezzinbaşı olmasını istemişlerdi. Hasoda’ya girdikten sonra geceleri sesini dinlemek için halk Ayasofya Camii’ne hücum ederdi. Cemaat imamı olmadığına üzülürken Padişah’ın alayına katılması da Enderun yasasına karşı olduğunu düşünüp o da çırağlık istedi. Hoca Efendi sadece musiki biliminde değil bütün fenlerde ve özellikle tâlik yazı yazmakta hünerliydi.

Giysilerin değiştirilmesi

Öteden beri giyilen “libâs-ı bi-esas”ın (belli bir düzeni olmayan) kadirbilen Şah bundan sonra bırakılmasını irade buyurdular. Halkı bunu bilmesi için bütün bilginler sınıfı ve, belki bütün askerlerden sonra bütün Osmanlı Devleti uyruklarına ilan edileceği ve hakkında haberler çıkıp kavuk ve sarık sarma günleri ulemanın örfleri (büyük kavuk) ve kibarların mecûze ve horasanileri (sarık türleri) yasaklanıp herkesin bu emre uyarak yeniden biçimi belirtilen elbiseleri giyecekleri “dahil-i zeyli sahâyif ve letâif oldu”.

Sadrazam Selim Mehmet Paşa’nın azli

Dört beş yıldır sadrazam olan Selim Paşa, Rusya Seferi gibi büyük bir gaileyi küçümseyerek savaşla ilgili işleri yapamadığından Padişah kızdı ve mührün kendisinden alınması ve mallarının müsadere edilmesi ve kendisinin de Gelibolu’ya sürülmesi düşünüldü. Padişah’ın mevkibinden (alayından) Bostancıbaşı’ya bazı şeyler söylenip öylece orduya gönderildi. Bostancıbaşı Sadrazam’ın çadırına Rebiülevvel’in on yedinci gününü vardı ve o saatte görevini yaptı. Yerine Varna muhasarasında yararlılığı görülen Kaptanıderya İzzet Mehmet Paşa sadrazam oldu ve selefinin bütün malları da kendisine verildi.

Liman Reisi’nin Kaptanıderya olması

Varna muhasarasında muhasarada kalan ve bu suretle ayıpları kapanan Kapudanıderya İzzet Mehmet Paşa sadrazam olunca Tersane’de Liman Reisi olan Başağa Vekili Pabuççuoğlu Laz Ahmet Ağa Mirmiranlık rütbesiyle Kaptanıderyalığa atandı.

Şair İzzet Molla’nın Sivas’a sürgünü

İlmiye sınıfından rütbesi çok yüksek ve nükteleri her yerde beğenilen “nâdire-i rûzgârdan” İzzet Molla iyimser ve neşeli ve korkusuz kimseydi. Bu nedenle açılan bu tehlikeli seferi eleştirip, kötileyip barışı yeğlediğinden utkuların arkadaşı Padişah:

—“Leşker-i hâhişker (hevesli askerler) mansur ve muzaffer olmaksızın sulh nice olur! Hasım ve teklif ederse kabul etmeli mi?” diyerek Molla’ya kızdı ve bunca yıldır türlü nimetlerine nail olmuş bulunan bendesinin arpalığını kaldırıp Sivas’a sürülmesini emretti. Hemen çavuşlar gönderip ferman edip Rebiülâhır’ın yirmi beşinci Salı günü mevkibihümayundan çıkarıp Sivas’a yolladılar.

Peşkir Ağası’nın Enderun suvarilerinin disiplini için getirilmesi

Mevkibihümayun’daki iki bölük suvari ağalarının bazılarının serseri

gezdikleri görüldü. Kurallara aykırı olduğu için Silahtar Ağa durumu (Padişah'ın) mutlu kulağı(na) aktardı ve "bunları mutlaka Peşkir Ağası düzene sokar" dedi. Padişah Silahtar Ağa'nın hatırını kırmamak için Peşkir Ağası Sinobî Süleyman Ağa'yı Saray'dan getirtti ve "ağalara müsaade edersen vebali (günahı) boynuna olsun," denildi.

Seferli Kethüdası Uzun Emin Ağa'nın çırağlığı

Beş altı yıldan beri Seferli Kethüdası olan Uzun Emin Ağa'nın ihtiyarladığı Padişah'a arzedilince elde bulunan büyük bir tevliyet verilerek çırağ edildi. O sırada delikanlı neşesine sahip olan yaşlı adam o bitik halinde beyaz sakalını siyah göstermeye çalışarak erkekleri ve kadınları hayran bıraktı:

Uzun Emin Ağa'nın yaşam öyküsü:

İki yüz yedi tarihinde Seferli Odası'na yazılıp on tarihinde çuhadar, otuz iki yılında ikinci çuhadar bir kaç ay sonra Seferli Odası'nın cameşuybaşısı oldu. Arası çok geçmeden Hasoda'ya alındı. Silahtar Ağa lalası, Giritli Ali Ağa silahtar olunca Hünkar lalası oldu. Beş altı yıl önce Seferli'ye Kethüdalığa atanmıştı.

Yerine Çuhadar Ağa Ustazade Ahmet Ağa atandı.

Kapı Kethüdası Musa Ağa'nın Bosna eyaletine atanması

Bosna eyaleti büyük bir araziye sahip olup Nemçe (Avusturya) ile pek çok sınırı olduğu halde askerinin disiplini yoktu. Padişah onları da vebalden kurtarmak için Kapıcılar Kethüdası Musa Ağa eliyle asker elbisesi gönderdi ve Ağa'ya da oranın yönetimi görevini verdi. Kapıcılar Kethüdalığı'na da İkinci Mirahur Mehmet Ağa getirildi.

Sipahi Ahmet Bey'in sevindirilmesi

Enderun'da talimleri başlatan Emin Ağa'nın acemisi Sipahi Ahmet Bey'in "dûd-u âhı baht-ı siyâhı" (âhının dumanı kara bahtı) gibi göklere çıkıp Padişah da bunu öğrenince kendisini Seraskerlik Kapısı'na gönderdi ve o anda binbaşı oldu.

Birinci Mirahur'un azli ve İkinci Mirahur'un birinci olması

Mirahur Mesut Ağa'nın talihi ikbal yıldızına yükselemediğinden görevden ayrılıp Kapıcılar Kethüdası vekili Küçük Mirahur Mehmet Ağa onun yerine atandı. Açılan kadrolara Cabbarzade Abbas Bey, Nuri Paşazade Cemal Beyefendi, layık görüldü.

Rodosîzade'nin düzgün asker birliklerine katılması

Hazine'deki ağalardan Rodosîzade Ahmet Bey yetenekli ve bilgili bir

kişi olduğu için askerlik mesleğine girmesi düşünüldü ve Cemaziülevvel'in yedinci Perşembe günü Seraskerlik Kapısı'na gönderilip şimdilik kol-ağalığı rütbesi verildi. Ancak bulunduğu tabur sefere gönderilecek olduğundan fakir gibi laladaşı olanların beyni tırmalandı ve birdenbire savaşa gitmesi arkadaşları karıştırdı. Hemen Gerçek Koruyucu (Hâfız-ı hakiki) sağlık ve selâmet verip kısa zamanda mutlu olarak dönmesini ve başka müjdeleri müyesser eylesin. Amin.

Eski Sadrazam Ali Paşa'nın yeni görevi

Padişah iradesiyle Rami'de oturan eski Sadrazam Silahtar Ali Paşa Kal'a-i Hâkaniye muhafızlığına getirildi.

Zikir işlerinde görevlendirilen duacılar

Tevhid zikri için Şakir Efendi'nin yanına sancaktar ağalardan Tophaneli Hubî Ahmet Efendi ile Saray kapıcılarından Arap Ali Efendi'nin katılmalarını Padişah irade eyledi.

Esmâ Sultan'ın annesinin vefatı

Yeri cennet olan Sultan Mustafa Han hazretlerinin annesi İsmetlû Valide Sultan, Padişah'ın kızkardeşi Esmâ Sultan'ın da annesi olduğundan o bakımdan da saygı gösterilmesi gerekmekte idi. Bu bakımdan dinlenmeleri için İstanbul'un bütün semtlerindeki saraylar emrinde bulunuyordu. Birkaç aydan beri Eyüp'teki saraylarda kalmakta ise de orada da iyileşemediğinden Recep'in on üçüncü günü vefat etti. Velinimet hazretleri bunu duyunca devlet erkânına ve saltanatın duacılarına ve benderlerine emirler çıkarıldı ve doğrudan valide gibi (Padişah'ın annesi gibi) yüceltilerek "nâşi mağfiret nakşı" (bağışlanmalarla bezenmiş) Hazreti Halit Türbesi'ne defnedildi.

Surre Alayı'nın çıkması

Recep ayının on ikisinde Topkapı Sarayı'ndaki meydanda Surre Alayı düzenlendi. Padişah, meydandaki Devrim Köşkü'ne geldi ve Emin Ağa'ya alay teslim edilip gönderildi.

Padişah'ın deniz ve kara avına ilgi göstermesi

Padişah'ın av vesilesiyle bazı yerlere gidip oralardaki halkın konularıyla ilgilenmesi yararlı olacağı düşünülerek Recep'in on dokuzuncu günü saat iki sularında, mabeynciler ile Saray Hekimi Abdülhak Efendi'yi, İkinci İmam Nuri Efendi'yi, Musahip Abdi Bey'i ve Sait Efendi'yi ve ilm-i sayddan (avcılıktan) anlayan bazı ağaları alıp Tersane önünde hazır

bekleyen vapura bindi. Çekmece göllerini seyrederek saat on bir sularında Tekfur Dağı (Tekirdağ) iskelesine varınca yürekler şenlendi. Oranın eşrafından İbrahim Ağa'nın konağına gitti. Bir gece kaldı. Ertesi gün oranın büyüklerine hilatler giydirdi. Kar havası görüldüğünden tekrar gemiye binip Silivri'ye gelindi. Kasabanın küçüğü büyüğü karşılamaya çıktılar. Padişah çok hoşlandı ve herkese ayrı ayrı iltifat etti. Bir gece orada kaldıktan sonra ertesi gün Büyük Çekmece denilen palankaya (küçük hisar) gitti. Orada göl kenarındaki avcılarla iltifat etti. Ve "teraküm etmiş olan vuhuş-u tuyyur-u sahib-i gururu âşikâre şikâr etmelerini" (orada biriken vahşi ve kibirli kuşları açık görünür biçimde avlamalarını) önerdi. Bir aylık av avlandı. Avcılar övündüler ve akşam üzeri hazırlanan konağa gidildi. Rahat bir gece geçirildikten sonra ertesi gün yine orada kalındı, dünden daha çok mutlu oldular ve akşam vakti döndüler ve geceleyin musahipleri ile tatlı sohbetlerle birkaç saat eğlendiler. Sabah olunca dönüşü geçildi. Çekmece ahalisi üç gün üç gece nice nice inayetini (lütfunu, keremini) kazandıklarından söz ederek halkını seven Şahlarşahı'na pek çok dua ettiler ve bu günleri yine görmek isteğiyle gözlerine uyku bile giremeyeceğini hal dili ile anlattılar. Bu sırada Padişah bekleyen vapura binerek İstanbul'a hareket etti ve oraya varması herkesin ruhunu sefalar ile doldurdu. Perşembe günü de Rami'ye gelişi ayrıca mutluluk vesilesi oldu.

İzzet Paşa'nın sadarettten azli ve Reşit Mehmet Paşa'nın atanması

Selim Paşa'nın üstüne orduda Sadrazam olan İzzet Paşa'dan da bir yarar görülemediğinden onun da azli imza edildi ve Recep ayının on sekizinde Büyük Mirahur Mehmet Efendi orduya gönderildi. Ağa yirmi ikisinde oraya varınca "Paşa-yı Kişverkeşa"yı (ülkeler fetheden paşayı?) makamından indirdi. Rumeli Valisi Reşit Mehmet Paşa Mührühümayun ile tebci (saygınlık) edildi. Onun gelişine kadar Halil Paşa hazretleri Sadaret Kaymakamlığı'na gönderildi.

Başçavuş İzzet Ağa'nın Kal'a-yı Sultaniye Dizdarlığı'na çırağ edilmesi

Kırk yılında Çanakkalesi Dizdarlığı ile Saray'dan çırağ olan Gemici Ali Ağa'nın vücut gemisi rahmet denizinde yokoldu ve umut kayığı da selamet kıyısında bulunamadığından dizdarlığı bu darlıkta şevketlû Efendimiz Başçavuş İzzet Ağa'ya bağışladı ve bu bağışı "âdem sırasından çıkmış olan herifi yeniden insan eyledi".

Bu İzzet Ağa, Selim döneminde mehterlerin yüzşuyu ve çalgı çalanların iyi huyu olup herkes jurnasını (zurnasını) beğenir ve sesine itibar ederlerdi. Mehterhane çaldığı zaman şöretli şarkıları zurna ile çalardı ve herkesin "suçlu lisanını" hal diliyle yüzüne vurması eğlence konusu

olurdu. Otuz sekiz yılında yolu Başçavuşluğa geldi. Kendinden öncekilerden daha çok gösterişe meraklı olup Padişah'ın kavuğunun önü sıra selamlıklara gelip giderken bindiği atlara Hasodalılar bile binemezdi. Kırk bir yılında talimler çıkınca önce bir miktar zurna kullanıldı. Sonra muzika çıkınca “zurna zırlıttan ibaret” diyerek İzzet Ağa'nın onurunu zedelediler. Bazıları özendirdiği için suvari ağaların borazancılığına girdi ve bu yüzden talime girdi ise de iltifata nail olamadı. Çaresiz istifa etmeden bir kenara çekildi. O sırada Rami'ye gidildiğinde ve suvariden başkası gidemediği için Silahtar Ağa Padişah'tan bin rica ile üç Oda'dan birer eski gitmesine izin çıkardı ve bu da bu arada gidip namusunu kurtardı. Ancak başı bozuk giysileriyle mevkpte boşu boşuna ve kışla içinde ötede beride dolaşmasından kendisi de utanırken bu dizdarlık işi çıktı.

İzzet Ağa çırağ olunca çavuşluk, başçavuşluk kaldırıldı ve alt yanında bulunan ikinci çavuş Kemânî Arif Efendi'ye mevkî verilemediği için biçare Arif: “Derd ile savmia-yı beyt-i cihânı taif Hedef-i tir-ü sitem yani Mehemmet Akif” gibi bir şey oldu. (Sitem okları Akif'i bulmuş.)

Çilingirzade Çavuş Ahmet Ağa'ya Başmüezzinlik verilmesi

Bu günlerde Ramazan yaklaştığından mutlaka bir müezzinbaşı atanması konusu Padişah'ın düşüncesinde gizli idi. Bu mevkî Çilingirzade uygun görüldü. Tanrı'nın hikmeti bir şey olacağı zaman görünüşte bir neden ortaya çıkması gerektiğinde bu atama işinde de şöyle bir olay oldu. Şaban'ın on sekizinci günü Velinimet Efendimiz öğle namazı için Sancağışerif'in bulunduğu kuleye gitti ve sünnet kılındıktan sonra kâmet okunmasına işaret buyurduklarında nöbetçi müezzin bulunamadı. Kâmete kimsenin cesaret edemediğini anlayan Padişah cemaattan birinin kâmet etmesini emretti. Kilerli Kâtip Halim Efendi bu işi yapıp namaz kılındıktan sonra Padişah-ı âlicenab:

—“Müezzinler dayak yemek icap eder mi?” diye Silahtar Ağa'ya sordu. Silahtar Ağa bu cezayı doğru bulunca müezzinleri korku aldı. Her biri bir tarafa savuştular. Ancak Çilingiroğlu'nun çeneleri kilitlenip olduğu yerde kaldığı işitilince tabanlarına beş on değnek vurulduğu yukarı makama arzedildi. Adaletli Şah:

—“Yalnızca Çilingirzade'nin dayak yemesine muadil olsa olsa Müezzinbaşı olması mukabil olur,” buyurdular. Böylece anadan doğma yeteneği bu kadcılık bir kapı açılmasına neden olan Çilingirzade müezzinbaşı oldu. Hemen Yaradan iyi kalpli şahı saltanat tahtında bâki ve daha cihânı şen ve mutlu edecek adaletler göstermeye mülaki (rastlamak) eyleye. Amin.

Baştâbib Behçet Efendi'ye bağış

Padişah, halen Hekimbaşı olan duacıları Behçet Efendi'ye bu kez huzurlarında cebini altınla ve parayla doldurduktan başka ayrıca İlmiye

sınıfından olmak münasebetiyle sahip olduğu büyük Tırnova arpalığından başka Sakız Adası arpalığını da kendisine bağışladılar.

Ahmet Paşa'ya vezirlik verilmesi

Birkaç ay önce Liman Reisliği'nden iki tuğ ile Kaptanpaşa olan Ahmet Ağa'nın tersarık konusunda bilgisi kendinden öncekilerden üstün ve kendisi de Padişah'a bağlı bir kimse olmakla Şaban'ın yirmi birinci günü Babıâli'ye çağırıldı ve Vezirlik hilati giydirildi.

Perşembe gecesi Ramazan'ın girişi (Dualar ve ilâhiler)

Ramazan'ın mübarek ayı Şubat'ın yirmi yedinci Cumartesi gecesi göründü. Zâtîşâhane, Kışla Camii'nde teravih namazı kılacağını suvari ağalarına bildirince oraya yayan olarak seyirdip (koşup) kendisini beklediler. Yaklaşık on beş dakika sonra Yüce Padişah geldi. Ezanlar okundu; teravih ve tesabih (dualar) okunup herkes yerine gittikten sonra Padişah taht kapısının önündeki müezzin ağaların ilahi okumalarını ferman eyledi ve onlar da:

"Ey derhtlilerin derdine derman veren Allah"

ilahisine girip okuduktan sonra bu türden iki üç ilahi daha okumaları istenilince:

*Ey enbiyalar süruru
Ey evliyalar rehberi
Ey ins-ü can peygamberi
Ehlen ve sehlen merhaba*

ilahisinden sonra:

*"Her kaçan anarsam seni kararım kalmaz Allah'ım
Senden gayri göz yaşım kimseler silmez Allah'ım"*

ilahisini de tamamlayıp peşinden:

"Goster cemalin şem-ini yansın oda (öd) pervaneler"

ilahisini okudular.

Bundan sonra Suyolcuzade Salih Efendi ile Nâyzen Mustafa Efendi'nin birer nâat okumaları uygun görülüp (Padişah tarafından) cümlesine bağışlar dağıtıldı. Ertesi gün huzurda dersler yapılacağından Kışla Camii'nde toplanıldı. Padişah öğleden sonra orayı şereflendirip Başmukarrir Ömer Efendi hazretlerine iltifat etti ve ders bittikten sonra akça ve bohça verilerek müderris efendilerin gönülleri hoş edildi. Bunun üzerine kimi mevkipte kalıp, kimi gitti.

Saray hademelerine resmi giysi giydirilmesi

Ordunun Rami'ye çıkışından sonra Padişah, Ramazan'ın dokuzuncu günü İstanbul Sarayı'na gidip Silahtar Ağa oradaki ağaları topladı ve Padişah'ın fermanını bildirdi. Bundan sonra artık sırmalı takye, kaftan ve anteri (entari) ve çakşır kestirmemeleri ve onların yerine püsküllü örme fes ve giysilerin yerine ise mısırlı kesimi cübbe ve nimten (mintan) ve şalvar giyileceği anlatıldı. Ancak, Hasodalılar'ın aşağıdaki odalılardan ayrılabilimleri için yakası sırmalı kukulete giymeleri uygun bulundu. Silahtar Ağa Saray'da ne istese yapabilecek güçte olduğu için zülüflü baltacıların ve helvahane ve sofalılar ocaklarının subaylarına da aynı iradeyi bildirdi. Hepsı "Sem'an ve tâaten" (iştirildi ve uyuldu = başüstüne) diyerek çirkin giysilerini değiştirip tarif edilen giyileri giydiler. Silahtar Ağa bir parça da Darüssaâde Ağası Abdullah Ağa ile konuşup onunla da giysi sohbetini yoğunlaştırdı ve Rami'ye dönüp herkesin emirlere uyduğunu anlattı.

Hırka-i Şerif ziyareti

Ramazan'ın on beşinci günü Hırka-i Şerif ziyareti yapıldı. Süvari ağaların da ziyaretine izin verildi.

Baştebdil Kadri Ağa'nın orduya katılışı

Bu kez Sadrazamlığa atanan Reşit Mehmet Paşa hazretlerini Manastır kazasından orduya götürmekle görevlendirilen Baştebdil Kadri Ağa, Ramazan'ın yirmi dördüncü günü Padişah'ın mevkibine döndü.

Padişah'ın Kadir Gecesi Eyüp Camii'nde namazı

Kadirbilen Padişah'ın Kadir Gecesi, sıradan insanların Kadir Gecesi'ne benzemeyip o gece iftardan sonra atına binip fenerlerin ışığı içinde Eba Eyyüb-ü Ensâri Camii'ne gitti. Önce akşam, daha sonra teravih namazlarını kıldı. Peşinden on iki rekât daha namaz kıldı. Camide itikâfa çekilen dindarlara bağışlar yaptı ve kızları yüceşanlı Esmâ Sultan'ın o yöredeki sarayına giderek geceyi orada geçirdi.

Padişah mevkibinde muâyede töreni

Bu yıl oruç ayı yirmi dokuz günde tamamlandı. Bayram, Pazar gününe geldi ve muâyede töreni Rami Çiftliği'nde yapıldı. Padişah, kurulan tahta mutlu başında taçvâri mücevherli fes ve harvani (pelerin) ve belinde süslü kılıcı ile oturdu. Divan çavuşlarının "alkışların reside-i-tâk-ı âsüman ettikleri" (alkışlarını göklere çıkardıkları) sırada muzika çalınmaya başladı. Nakib Efendi hazretleri resmi bilginlere özgü telli imâme ve

yeşil ferrace ile herkesten önce muâyedeyi yapıp geri çekildi ve dua etti. Herkes kutlamayı yapıp bitirdikten sonra Âlem'in velinimetini bayram namazı için Eyüp Camii'ne gitti. Namaz her türlü tekbirler ve tevkir ile kılındıktan sonra Rami'ye döndü. O zaman suvari ağalar da muâyedeye girdiler ve zabıt ve nefer olarak bunca insanın kutlamaya katılmaları "ne desen değer" gibi oldu ve üç gün, üç gece bayram gerekleri yerine getirildi.

Padişah'ın Silahtar Ağa'nın çiftliğinde avcılığa ilgi göstermesi (Abdi Bey'le alay edilmesi)

Padişah, eski bendelerinin bazıları ile bayramın sekizinci günü Silahtar Ağa'nın Ayazağa'daki çiftliğine bir miktar suvari ile birlikte gitti ve yol üstünde rastladığı vahşi (yaban) avları avlayıp çiftliğe varıncaya kadar birbirine düşman tazı ve tavşan dağlarda perişan oldular. Çiftliğe varınca havuz başındaki köşke indiler. Akşam yemeğini orada yiyip geceleyin yukarıdaki dairede kalmak istediler. O arada yanında bulunan has kullarından Mabeynihümayûn hekimi Abdülhak Molla, Musahip Abdi Bey ve Sait Efendi o neşeli gecede tuhaf sözler söylemekte birbirlerine üstün çıkıp, özellikle Abdülhak Molla'dan Abdi Bey'i tıb açısından meraklandırarak sözler söylemesi irade edildi. Abdülhak Molla hekimce bir konuya girerek:

—“Şu sîmâda (yüzde) görünen kimseler mutlaka dûçar-ı istiskadır (İstiska hastalığına tutulmuşlardır). Dikkat buyurulsun,” dedikçe Abdi Bey'in rahatı kaçıp yaptığı şeyler yalan ya da gerçek, Velinimet'i hayli eğlendirdi ve bu yüzden bendeleri de neşelendiler. Bundan sonra dinlenmek için izin çıktı.

Sabah olunca Velinimet dün gece çok eğlendiğini bendelerine söyleyip kemaneş ağalara da iltifat buyuracaklarını söyledi ve okçuları teker teker adları ile hatırlayıp yarışmalarını istedi. Kilerli Sağır Naşit Ağa ve Seyisli Çırağı Mustafa Ağa ve Kuril Emin Ağa ve Kolağası Rıza Bey birbirleriyle iddiaya girdiler o arada, “Sağır bizi geçiyor” diye beddua ettilerse de Sağır hepsini geçti. Yine de ötekilerinden Padişah'ın nimetlerinden yararlanmaları için başarısızlıklarına bakılmadı. Cihan Şahı da yayın kabzasına el vurup onların attıkları yerden yedi kez ok attı. Tanrı'ya şükür üçüncü atışta “havayı almaya” talileri uygun düştü. Orada bulunan bendeler neşelendiler ve havacılar ise “bin yüz elli yedi kez” gittiğini ilân ettiler. Abdülhak Efendi o saatte menzile durdukları yeri ölçüp tamam geldiğine inanç getirince çarçapık bir tarih düzenleyip Padişah'a sundu:

“Bendesî Abdülhak gezmiş

Bin yüz elli yedi gezmiş”

Şahiâlem çok hoşlandı. Hemen Cenabıhak Padişah'ın şanını arttırsın

ve herkesi bir yoldan muratına erdirsin. Amin. Akşama kadar bu alaylar ve şakalarla vakit geçirilip akşam ezanıyla birlikte Rami'ye varıldı.

Sarıkçıbaşı Emin Ağa'nın çırağlığı

Aslında, Seferli Odası'nda mükemmel Mehterhane var iken Davulcu-başı olarak nam salan sarıkçı yamaklarından Emin Ağa kırk iki yılında Hasoda'ya girmiş, daha sonra Sarıkçıbaşı olmuştu. Bir iki yıl sonra eski yöntemler değiştirilip sarık ve kavuk terk edilince (kendisine gerek kalmadığından) çırağ edildi.

Zaferler taşıyan sancağın Kalender'e getirilmesi

Padişah-ı âlempenah Karadeniz Boğazı'nın boş kalmaması için bu yaz mevsiminde o semtte uygun bir yere "livayışerif"i götürmeyi düşünüp ve herkesin düşüncesini alıp Kalender'e dikilmesi doğru bulundu. Bunun için Tarabya denilen yerde kıyıda bir yalı düzenlendi. Zilkade'nin sekizinci Salı günü Peygamber'in sancağı alındı ve Rami'den hareketle beş saatte Kalender Kasrı'na gelindi.

Erkân-ı devlet Padişah'tan izin alıp yerlerine döndükten sonra Padişah Tarabya'daki yalıya yerleşti. Suvari kullarına ise onun yöresinde olan Bibika nam boyarı biyârın yalısı ayrıldı (Dostu olmayan boyar).

Padişah'ın Karadeniz Boğazı kalelerini şerefliendirmesi

Uyanık Padişah, her zaman halkının refahını düşündükleri için Tarabya'yı şerefliendirdiklerinin ertesi günü beş çifte döşekli kayığa binip Boğaz'dan dışarı çıkarak Tellitabya'yı ve öteki kaleleri görmeye gitti ve kalelerin ve genel olarak Boğaz'ın muhafızı olan Hamit Ağa'yı dikkatli olması için uyardı.

Peşkirbaşı'nın mevkipten Saray'a kovulması

Bundan önce gidilen Rami Çiftliği'nde zabitler ve neferler, Rami Çiftliği Saray gibi derli toplu olmadığından, ortalıkta serseriyanе dolaşmakta ve bunları Peşkirbaşı disiplin altında tutamamakta idi. Tarabya'ya geldiği zaman suvariler Padişah'ın yalısının yanındaki yalıda kalıp orada gayet terbiyeli edepli bir biçimde yaşamaları gerekirken tersini yaptılar ve İslambol Sarayı'nda olduğu gibi yemekten sonra oynadıkları oyunları orada da oynamaya kalkınca Padişah kızdı ve o saatte Peşkirağası Sinobî (Sinoplu) Süleyman Ağa için:

—“Bir Sinobî, zenubu (günahları) bilmez hayvan gibi bir insandır,” denilerek İslambol Sarayı'na gönderildi. Bundan sonra suvari ağaların disiplini nizam zabitlerine verilip bundan böyle asker gibi hareket etmeleri Serkâtip aracılığı ile kendilerine bildirildi. Onlar da “Sem'an ve taâten”

(Başüstüne) dediler. Başkâtip Efendi ayrıldıktan sonra içlerinden hastalıklı birkaç kişi, Kiler'den Tatlıcı Mesut Ağa ve Berri Ethem Ağa, kıdemlerine güvenerek:

—“Yirmi beş yıl Saray'da bekledikten sonra suvaride nefer olmak fene değil mi?” diye Kolağası Rıza Bey'e şikâyetle bulundular. Öteki lapacılar da bu gibi sözler söylediklerinden ve Rıza Bey de kişizade olduğundan bu davranışlara dayanamadı. Onun durumu anlatması ve Başkâtip Efendi'nin hoşgörüsü ile:

—“Fıtık illetine mübtelâ olan birkaç ağa İslambol Sarayı'na (dönme-ye) ruhsat istiyorlar,” diye Padişah'a başvuruldu. Velinimet hazretleri yalnız merhametten yaratılmış bir varlık oldukları için kusurlarına göz yumdu ve mazeretlerini kabul etti.

Karadeniz'de bir Rus gemisinin ele geçirilmesi

Rusyalı'nın Karadeniz Boğazı'na çıkan gemilerinden bir büyük fırkatesini Osmanlı Donanması zaptetti. Kaptanıderya Pabuççu Ahmet Paşa bildirdi ve Padişah mutlu oldu.

Büyükdere çayırında muâyede

Kurban Bayramı, Haziran'ın beşine rasladı. Cumartesi günü Büyükdere'de muâyede yapılması kararlaştırıldı. Altın taht o zümrüt çayırlara kuruldu ve Bayram günü Padişah-u bahr-ü her yedi çifte yaldızlı kayıkla geldi. Muâyededen sonra Bayram namazı da orada eda edildi. Daha sonra toplar atılarak Tarabya Yalısı'na dönüldü.

Miralay Hüseyin Bey'in askerlikten çıkarılması

Hassa askerlerinin piyade alayına albay olarak atanmış bulunan Hüseyin Paşa'nın adamlarından Hüseyin Bey'in “şebab-ı seri-ül şitaya şifte bir mîr-i âşifte olmağla âşikâre ve nehefte her şeye ferifte olduğu” (Hüseyin Bey deli imiş) Padişah yakınlarınca öğrenildi. Askerlikten çıkarılarak albaylığa binbaşılardan Nâvezade Mehmet Efendi getirildi.

Kapıcılar Kethüdası Cabbarzade'nin azli ve sürgünü

Birkaç aydan beri Kapıcılar Kethüdalığı'na getirilerek saygınlığı artırılan Cabbarzade Abbas Beyefendi Padişah'ın ordusuna asker sürmek için (toplanmak için) Anadolu kazalarına gönderilmişse de başarılı olmadığı için azli gerekli olmuş ve rütbesi de alınarak Kapıcılar Kethüdalığı'na İkinci Mirahur Nuri Paşazade, Cemal Bey ve onun yerine Küçük Mirahurluğa da Kapıcıbaşı Mehmet Bey getirildi.

Bin iki yüz kırk beş yılı (1829-1830) olayları

BİN iki yüz kırk beş yılı Muharrem günü Cumartesi'ne rastladı. Şeyhülislam ve Sadaret Kaymakamı hazretleri kutlama işini yapıp Padişah'ın iltifatlarını aldılar. Suvari ağalarına da muharremiyeleri dağıtıldı.

İngiltere Büyükelçisi için Büyükdere'de divan kurulması

Dost İngiltere Devleti tarafından gönderilen büyükelçi için Muharrem'ülharâm'ın on birinci Salı günü Büyükdere'de divanîli kurulup Elçi Bey, Osmanlı Devleti kuralları gereğince çağırıldı ve Kaymakam Paşa'nın huzurunda elmas kopçalı (düğmeli) harvani (pelerin) giydirilerek saygı gösterildi. Bir saat sonra da "huzur-u mehâbet mavfura" (görmek dolu huzura) girip nâmesini (itimatnamesini) ve armağanlarını sundu, ve kabul edildi.

(Bu büyükelçi nâmlı Canning-Sir Stratford de Redcliffe'dir.)

Bostancıbaşı'ya mîrmiranlık rütbesinin verilmesi

Halk dilinde söylenen Bostancıbaşı ve Topçubaşı deyimleri değiştirildi ve Bostancıbaşı Tatar Osman Ağa ile Topçubaşı Numan Ağa'ya mîrmiranlık rütbeleri verildi ve Bostancıbaşı'ya Muhafız Paşa ve Topçubaşı'ya Topçu Paşa deyiminin kullanılması kabul edildi.

Cümdi Abdülkerim Ağa'nın çırağlığı

Bozcaada Dizdarlığı bu günlerde açıldı ve meslekte eski olan Cümdi Abdülkerim Ağa'ya verildi.

İkinci Raşit Ağa'nın çırağlığı

İkinci Çuhadar Hubi Raşit Ağa iyi yemek pişirdiğinden şevketlû Efendimiz, lezzet alıp:

—“İkinci bana yemek pişirsin”, dediği için mevkibe katıldı ise de ata binmeyi bilmediği halde onbaşı yapılmıştı. Bu kez düşen bir ekmek ile kalbi şen ve çırağlık ile “dideleri ruşen” (gözleri gülmüş) olduğundan başka Padişah, Ramî'de kalmasını irade edince gönlü de gülşen oldu. Üstündeki onbaşılık Galata Sarayı'ndan gelme Kalpaklı Hüseyin Ağa'ya

anavdan geçirilerek verildi ve kılıcının ekmeği olarak (kılıcının hakkı) Altın tuğralı nişan aldı.

Neyzen Mustafa Efendi'nin ırağlığı

Hünerli ağalardan Kiler'de Neyzen Mustafa Efendi'nin neyinin, sesi- nin benzeri olmadığı gibi yazısı yakut gibi ve sülüste (bir yazı biçimi) şeyhin hattına mukabil (karşı) iken savaş ıkalıberi korktu ve bir yerini bulup Hacc'a gitmeye izin istedi. Padişah tarafından aylık yüz kuruş bağışlanarak ırağ edildi.

Tarabya kıyısındaki ahırın yıkılması

Padişah mevkibini Tarabya'ya geçirdikten sonra orada suvari beygirle- ri için bir ahır yapılmasını emretti. Ancak erden çöpten bir şey yapılma- ması için mühendis Mahmut Efendi'yi uyardı. Yapılan bina ise beygirle- rin bağlandığı gece esen kuvvetlice rüzgârda, olduğu gibi yıkıldı. Baş arafta bulunan on bir beygir öldü. Bakisi kurtuldu. Mimar Ağa o anda sürgüne gönderilip yerine Halim Efendi atandı.

Abdülkerim Bey'in ırağlığı

Otuz tarihinde Tüfengibaşılık'tan ırağ edilen Canikli Sarı Abdullah Paşazade Mehmet Bey'in nânpare si Kuşadası tevliyeti idi. Kendisinin ruh kuşu vücut kafesinden ayrılıp ve ömür tanesi kuşyemi gibi tükendiği hüd-hüd kuşu tarafından Hasodalılar'a haber verilince hepsi birden Ku- sadası tevliyetine istek gösterdi. Ancak Silahtarzade Abdülkerim Bey:

*“Ederdim mürg-ü dille yâre irsal-i peyam amma
Bu yerlerden kuş uçmaz neyleyim semt-i dilâraya.”*

denildiği gibi, bu tevliyete sahip oldu.

Prusya Elçisi'nin kabulü

Prusya devleti tarafından gönderilen orta elçi için Muharrem'in yirmi altıncı günü Büyükdere'de divanîli kurulup devlet erkânı kayıklarla geldiler. Elçi Bey özel çadırına indi. Askerleri izlerken Kaymakam Paşa tarafından davet edilip rütbesine göre hil'at giydirildi ve oradan Padi- şah'ın huzuruna alındı. Öteki elçiler çadırlarından izlerken tören tamam- landı ve Padişah ubuklu mesiresine gitti.

Rusya'nın Silistre Kalesi'ni alması

Savaş başlayalı beri sınır muhafızları yanlışlıklar yaptıklarından düşma- na kuvvet ve İslam'a dehşet geldi ve kaleleri savaş vermeden teslim

edip geri çekildi ve Silistre'yi de teslim ettikleri muvahhidin-i dine (Allah'ın birliğine inananlara) azab-ı elim oldu. Bu haber Padişah'ın kulağına varınca orada bulunan Peygamber'in Sancağı'nı ziyarete gitti, yakarış dualar etti ve bu derde Tanrı'dan başka kimsenin yardım edemeyeceğini itiraf etti. Hemen Cenabıhak yakın zamanda hepsinin geriye alınmasını ve halkın mutlu olmasını ve İslam ülkelerinin tekrar mâmur ve âbac buyursun. Amin.

Hazine eskisi Necib Efendi'nin vefatı

Hazine'nin eskisi olgun ve namlı yazar Ahmet Necib iki aydır tabiblerin eline düşüyse de şifa bulamayıp Hastalar'a gönderildi ve Bıçaklı eskilerinden Kıyımbaşızade Osman Ağa'ya vekâleti verildi. Ancak Necib Efendi üç gün sonra vefat etti.

Necib Efendi'nin yaşam öyküsü:

Merhum, arkadaşlar arasında çok zeki olup okuduğu dersi birkaç kez okumuş gibi bize anlatır ve kendisine hocamız kadar saygı gösterirdik. On beş tarihinde doğmuş olup yirmi sekiz yılında yatağıyla Enderun'a alınmıştı. Kırk dört yılında mevkibe çıkarıldığında İslambol Sarayında kalıp ders ile meşgul olmuştu. Abdülkerim Ağa çırağ edilmeye eskilik kendisine geçmiş; o arada mevkibe katılması için adam gönderilmişse de geldiğinde işlere dalmış, lakin ömrünü yitirmişti.

Aşkar Bey'in Padişah'ın ordusuna gelişi

Sadrazam Reşit Mehmet Paşa bazı konuları sözlü olarak Padişah'a arz etmek için suvari miralaylarından Aşkar Bey'i gönderip Muharrem'in yedinci günü Tarabya'da yüz sürdü. Ordu hakkındaki bilgileri verdikten sonra Babiâli'ye gönderilip oradan tekrar orduya gönderildi.

Abdülhak Efendi'ye Mekke-i Mükerrerme pâyesinin verilmesi

Fakirin büyük kardeşi Hekimbaşı Behçet Efendi'nin küçük kardeşi Abdülhak Efendi'den çok hoşlanan Padişah kendisine Mekke-i Mükerrerme pâyesini verdi. Hemen Cenabıhak yedi iklim padişahını saltanatında dâim eylesin, Amin. Çünkü bu pâyeden bizim de payımız olup yazılan tarihlerden birini buraya yazacağımız tabiidir. Vehbizade Hayri Efendi'nin tarihi şöyledir:

*"Söyledim Hayri Hicazi nağmeden tarih-i tam
Aldı Abdülhak Efendi Mekke rütbesi seza."*

Tarabya'da Osman Reis Mescidi'nin büyüütülmesi

Tarabya iskelesinde Osman Reis adlı hayır sahibinin yaptırdığı mescit

di, dindar Silahtar büyüttürüp kârgir (taş) bir cami haline getirdi ve içine bir Padişah mahfili yaptırdı. Padişah-ı bülent-iktidar “hazretleri Safer ayının birinci Cuma günü bu camide selâmlık töreni yapıp Cuma namazını orada kıldı.

Padişah’ın Rami Kışlası’na dönüşü

Padişah birkaç günden beri Rami Kışlası’na dönmek istediğinden Safer dokuzuncu Pazar günü saat on buçukta hareket edildi. Karabulundan gidildiği için Padişah ata bindi ve sancaktarlar Peygamber’in sancağı’nı alıp öylece Rami Caddesi’ne çıkıldı. Kalender’den Rami’ye dol beş saat çektiği için bunu bilen Padişah Şeyhülislam Efendi’nin başlılığına saygı gösterip ve Kazasker Yahya Bey ile Nakip Efendi’ye de acıdığı için denizden gelmelerine izin verdi. Öteki bütün erkân Kaymakam Paşa, Serasker Hüsrev Paşa ve yüksek rütbeli ulema ve öteki bütün devlet büyükleri alay halinde ve hepsinin önünde süngülü mızrakları ile suvari ağaları ve Hassa askerleri olduğu halde dört saatte Kâğıthane sahrası’na gelindi. Orada biraz dinlendikten sonra beş saatte Rami Çiftliği’ne varıldı. Sancağışerif geçen yıl konulan kaleye dikildi. Suvariler kışladaki odalara, askerler de tabyalara yerleştiler.

Şeyh Şakir Efendi’nin tevhit kelimesine devamları (70 bin tevhid sözcüğü)

Sancağışerif Şeyhi Şakir Efendi’nin yetmiş tane Mehmet (Muhammed) adındaki kişilerle birlikte yetmiş bin kez kelime-i tevhid söyledikleri ve bu suretle iyilik ve zaferin yakın olduğu istişmam edildi. (kokusu alındı.)

Derviş Hafız Ali Ağa’nın çırağlığı

Gürûh-u dervişan-ı perişan nişandan Hafız Ali Ağa yirmi sekiz yılında Galata Sarayı’ndan Saray’a gelip ertesi yıl Silahtar kaftancısı olmuştu. Dokuz yıl sonra Çantacı olup iki yıl sonra da Hasoda’ya alınmıştı. İşbu kırk beş yılında çırağ edildi.

Rusya’nın Edirne eyaletini istila etmesi

Rusyalı Şumnu’da başarılı olmayıp Balkanlar’ı aşarak Edirne’ye yaklaşıncı Muhafız olan kişi korkup savaş vermeksizin büyük ülkeyi teslim etmeğe razı oldu ve Rus generalini karşıladı. Bunun üzerine yoğun hazırlıklar yapılması olanağı varken “Ateşkes ya da barış olsa fena olmazdı” diyenlerin sözleri dinlenildi. Ama din düşmanı belki nodbin (yalnız kendini düşünür) olursa diye devlete sadık kişilerden bir kaç binlik bir birlik kurulup silahlandırıldı. Hassa askerlerinden de bir iki alay muhafız Osman Paşa’nın yanına verilerek Çorlu’ya gönderildi. Padişah ayrıca

Filibe taraflarında büyük ölçüde askeri olduğu söylenen İşkodralı Mustafa Paşa'ya da emir gönderip acele Edirne'ye gelmesini istedi. Bu durumdan da anlaşıldığı gibi

*“Bu mesel ile bulur cümle düvel feyz ve felâh
Hazır ol cenge eğer isterisen sulh ve salah”*

denildiğinden bu önlemlerin alınması yerinde oldu.

Âmedi Akif Efendi'nin Edirne'ye gönderilmesi

Bu kez Allah'ın hikmeti bütün sınırlar istila edildiği ve halk perişan olduğu için Padişah Âmedi Akif Efendi'yi acele Edirne'ye gönderip gerçek durumun araştırmasını istedi. Akif Bey hulefâdan Mustafa Reşit Bey ile birlikte gittiler. İnşallah hayırlı haberler getirecekleri düşünüldü.

(Bu Mustafa Reşit Bey, Tanzimat döneminin nâmlı devlet adamı Mustafa Reşit Paşa olacaktır.

Rami Kışlası Meydanı'nda talimler

Pazar günü hava açık, kalpler ise kapalı idi ve kimsenin ağzı açılmıyordu. Yeryüzünün Halifesi atına binerek bütün talimli askerlerin top, tüfenk ve cenk fişengi atmalarını ferman eyledi. O saatte suvari ağaların benzine kan gelip alana koştular. Atlara atlayıp Rami Kışlası ile Davutpaşa Sahrası arasında iki saat büyük talim yapıldı.

Barış görüşmeleri için Abdülkadir Bey'le Defterdar Efendi'nin gönderilmeleri

Suduruâzam'dan Eminbeyzade Abdülkadir Bey ile Defterdar Sadık Efendi hazretleri barış görüşmeleri için Edirne'ye gönderildi ve başarı olmaları için herkesin dua etmesi gerektiğinden deniz yolu ile Tekfurdağı'na (Tekirdağ) ayak basıp üç günde Edirne'ye girecekleri öğrenildi.

Dervişlerle şeyhlerin Eyüp'e çağırılmaları

Âlemdar'da oturan dervişler ve şeyhler Rebiülevvel'in beşinci Cuma gecesine Mevkihibümayun'a çağırıldılar. Suvari ağalarının odalarından konuk edildiler. Tevhidişerif'e gönderilip mukabele bittikten sonra her birine yüzer kuruş bağış yapıldı. Secili ve kafiye (uyaklı) dua eden Sütlüce Sülün Efendi'ye ayrıca bağış yapıldı.

İstanbul sokaklarındaki bazı Yeniçeri eskilerinin cezalandırılması

Esnafla bi-insaf kâhyalarından kalan bazıları sözlerinin kalp akça gibi

bozuk olduğunu bilmeden ötede beride dedikodu yapıyorlardı. Bu olay Padişah'ın kulağına varınca Serasker Husrev Paşa aracılığı ile bunlar ciddi biçimde uyarıldı. Edirne İstilasından sonra bu dedikoduları artırmaya ve pervasızca konuşmaya kalkıştılar. Bundan sonra bunlara göz yummak yanlış olacağından cezalarının verilmesi ve geçit olan yerlerde boyunlarının vurulması Padişah tarafından uygun görüldü ve önce namlı eşkiya Şişeciler Kethüdası Zülüflü Ahmet Ağa ve benzeri birkaç kişi kılıçtan geçirildi.

*“Seza-yı tiğ olur haddin tecavüz eyleyen mûlar
Anınçin daima âsudedir müjgân ebrular.”*

(Fazla uzayan saçlar kesilir, kıvrık kirpikler güvencede kalır.)

Kandillerin yanışı, mevlit okunması

Bu mevlit ayının on ikinci Perşembe gecesi kandiller yandı. Kışla Camii'nde mevlit okundu. Mevlithan efendilere eskisinden daha çok bağış yapıldı. Ertesi gün Eyüp Camii'nde tekrar mevlit dinlenildi. Padişah elmaslı fes ve pelerin giymiş olarak gelip tekrar Râmi'ye döndüler.

Rusya Devleti'yle barış ilânı

Devletliâliyye bir iki senedir Rusyalı ile hasbelkader (kader gerçeği) savaşıp bu kez arabulucuların aracılığı ile keder ıozları süpürüldü ve iki taraf arasında temiz bir dostluk oluştu. Osmanlı tarafından Vezir Halil Paşa büyükelçi olarak atandı. Yanına eski çavuşbaşı vekili Necib Efendi ve Stefanaki Bey verildi.

Baba Mustafa'nın vefatı

Kilerli ağalardan Baba Mustafa adındaki yaşlı kişi Kiler'deki taze çocuklardan Emin Bey adındaki güzel yüzlü bir çocuğa sevdalandı. Bunlar bütün gün oğul ve baba kuvvet yarışması yaparlardı. O sırada Moskovalı'dan alınmış beş on pâre boyulu toplardan bir kaç, Efendimiz seyretsin diye Mevkibihümayun'a gönderilmişti. Baba Mustafa kundağıyla birlikte yerde yatan koca topu kaldırmayı aklına koydu. Eceli de bunun üzerine kurulu olduğundan beş on gün bu iddia ile bu işe devam etti. Ancak ceraskal ile kalkacak topu ağzından tutup yerden kaldırmaya çalışınca içi döndü, ağzından burnundan kan boşandı ve bir iki saat içinde öldü. Zarif kişiler, “Biçare herif top yoluna gürledi gitti” dediler. Tanrım bu tür belalardan ve tutkulardan korusun ve delikanlılarla arkadaşlıktan kimsenin gönlünü mutlu etmesin. Amin.

Muhafız Paşa'nın Çorlu'dan gelişi

Tanrı'nın lütfu ile telaşlar giderilip barış işleri başlayınca daha önceden

gönderilen kumandanların geri gelmeleri için emir verildi. Çorlu'da bulunan Tatar Osman Bey ilgar edip iki günde mevkibe katıldı.

Silahtar Ağa'nın İngiltere Büyükelçisi'ne Ayazağa Çiftliği'nde ziyafeti

Velinimet Efendimiz'in silahtarı, Padişah'ı mutlu edecek işleri yapmadıkça rahat edemediğinden bu kez dost İngiltere hükümetinin büyükelçilik unvanı ile Padişah'ın eşiğine yüz sürmek üzere gönderdiği Elçi Bey'i Rebiülâhır'ın on dördüncü günü ziyafete davet etti. Elçi sevinerek kabul etti.

İstanbul'daki şeyhlerin mevkibe çağırılmaları

İstanbul'daki şeyhlerin de huzura gelmeleri uygun görüldüğünden bu ayın on dokuzuncu Cuma günü deftere yazılı olanlar geldi. İçlerinde Murat Molla Şeyhi dua etti. Ağalar kendilerini ağırladılar.

Kaftancı Nuri Ağa'nın çırağlığı

Kaftancı Nuri Ağa Hasoda'ya alınmadığı için üzülerək, daha sonra Hasoda'ya alınınca büyük bir göreve getirilmediği için bu kez çıkan uygun bir nânpare ile çırağ olmayı istedi.

Birinci ve ikinci imamlara pâye verilmesi

Tanrı'ya şükür ortalıktan cebeş-i gamum zâil ve cünbüş-u umum hasıl olunca (ortalık düzelince) herkesin muradına ermesi sırası geldi. Birinci ve ikinci imamlara İslambol ve Anadolu pâyeleri verildi. Küçük Efendi'ye Selanik mevliyeti tahsis edildi.

Reşit Ağa'ya albaylık verilmesi

Reşit Ağa binbaşı olduktan sonra savaşa gönderilmişti. Savaşta yararlık gösterip kılıcının hakkı ile "kılıcı ekmeği ile" kaymakam olmuştu. Moskovalı Aydos'a geldiğinde Miralay Nebil karşı çıkıp saldırmış ve o arada yaralanmıştı. Selimiye'de öteki dünyaya gitti. Bu kez onun yerine Reşit Bey ve kaymakamlığa da Binbaşı Yahya Bey getirildi.

Suvari ağaların Çırpıcı'da talimleri

Cemaziülevvel'in on ikinci Salı günü hava güzel olduğu için Efendimiz suvari ağalarını Çırpıcı Çayırı'na götürüp orada büyük bir talim yapıldı.

Edirne eyaletinin Vezir Aliş Paşa'ya verilmesi

Mevkipte bir iki aydır konuk olan Aliş Paşa hazretlerine Edirne

Yeniçeri

II. Mahmut ve maiyeti Cuma selamlığı için Bab-ı Hümayun'dan çıkıyor.

eyaleti verildi ve Edirne'nin, doksan üç gün Moskovalı elinde ezildiği cihetle korunması ve bakımı konusunda uyarıldı. Cemaziülâhır'ın on üçüncü Çarşamba günü Aliş Paşa hareket etti ve Moskovalı'nın çıktığı gün Edirne'ye vardı.

İngiltere Büyükelçisi'nin devlet erkânına ziyafet vermesi

Londra Büyükelçisi Tersane önünde yatan firkatesini süslemek için Padişah'tan izin aldı. Cemaziülâhır'ın sonu olan Pazar günü Elçi Bey devlet büyüklerini çağırdı. Enderun ve Bîrun'dan hepsi gelip akşama yakın saatte Rami'den Silahtar Ağa, Mabeynci Bekir Efendi ve Hekimbaşı Behçet Efendi, Mabeyn Hekimi Abdülhak efendi ve Musahip Abdi Bey ve Sait Efendi, Hassa askerleri suvari Binbaşı Tebdilci Ahmet Ağa hep birlikte baloya gittiler. Ezandan sonra firkateye vardıklarında kendilerini orada, daha önce gelmiş bulunan Serasker Paşa, Kaptanıderya Ahmet Paşa, Reis-i felek-i devlet Pertev Efendi Silahtar'ı karşılayıp kamarada konuk ettiler. Elçi de ağırlamaya pek çok özen gösterdi ve gece saat dokuza kadar baloda muhabbet (sohbet) ettiler.

Üsküdar şeyhlerinin huzura daveti

Üsküdar'daki kibar şeyhler de huzura davet edilip akşam yemeğinden sonra tevhidişerif yapıldı ve hepsi de bağışlarını aldılar.

Kaymakam Yahya Bey'in vefatı

Seferlili Yahya Bey kaymakamlığa atandığından on beş gün içinde hastalanıp vefat etti.

Padişah'ın Baruthane yöresindeki mesirelere gitmesi

Padişah-ı derya-naval (lutfu başı deryalar gibi olan) Baruthaneler yöresindeki mesire yerlerini görmek istediğinden önce Baruthane'ye, oradan Zeytinburnu'na giderek orada yemek yedi ve bu davranışı Baruthane Nazırı Necib Efendi için övgü konusu oldu.

Hüseyin Paşa'nın mevkibe gelmesi

Savaş sırasında Moskovalı'yı Şumnu'ya sokmayan Ağa Hüseyin Paşa'nın gelmesi için irade çıktı ve Paşa bu ay içinde Rami'ye gelip yüz sürdü. Orada birlikte suvari talimlerini izlediler.

Ceneral Orlof'un Padişah'ın ayak tozuna yanak sürmesi

Allah'ın hikmetiyle Edirne gibi çok büyük bir eyaleti savaş yapmadan

istila eden ve doksan üç gün oraya egemen olan Ceneral Orlof cenapları Padişah'ın ayak toprağına yüz sürmek istedi, izin verildi ve Rami Çiftliği'ne gelerek Padişah'ın iltifatına nail oldu.

İngiltere Büyükelçisi'nin tekrar daveti

Dost İngiltere Devleti'nin büyükelçisi devletin büyükleriyle ilişkilerini arttırmaya dikkat etmekte olup bu kez daha külfetli bir balo düzenledi. Tersane önünde demirli bulunan gemisini kandillerle donattı. Yine Saray'dan Silahtar Ağa'yı, Mabeynci Bekir Efendi'yi ve bundan önce gidenleri çağırdı. Pazar gecesi yapılan davete Hekimbaşı Behçet Efendi hasta olduğu için katılamadı. Diğerlerinin hepsi gidip eğlendiler, memnun kaldılar.

Surre Alayı'nın çıkışı

Bu yıl Surre Alayı'nın, zamanında düzenlenmesi irade edildi. Recep'in on ikinci Pazar gecesi Topkapı Sarayı'nda Surre Emmini Kolağası Rıza Bey'e verilip gönderildi.

Nusratiye Camii'nin bülbül sesli hatibinin Rami'ye getirilmesi

Beylerbeyi Camiîşerifi Hatibi İzzet Efendi'nin cihan övgüsüne meftun olup dinleyen dinlemeyen Leyla ile Mecnun gibi idi. Padişah kendisini daha önce bir kaç kez dinlemiş ve kalb-i şerifleri sefa ile dolmuştu. Bu ayın yirmi beşinci Cuma günü Rami'ye çağırıldı ve Kışla Camii'nde okuduğu hutbe imamların aklını başlarından aldı.

Büyükelçi Halil Paşa'nın kaptanlığa atanması

Kaptanıderya Pabuşcuoğlu Ahmet Paşa birkaç aydır hasta olup şifa bulamadı ve Recep ayının on sekizinci Cuma günü vefat etti. Ahmet Paşa'nın doğduğu yer Trabzon ve o nedenle yaşam öyküsü uzun ise de Hüsrev Paşa Kaptanpaşa iken Ahmet Ağa Başağa vekili olup Galata'da nam salmıştı. Lavta ve kemençe sesinden daha çok onun sesi işitilirdi. Padişah kendisinden memnun olup Yeniçeri Olayı çıkınca Pabuşcuoğlu yoldaş geçinen evbaşların (serserilerin) iki ayağını bir pabuca koydu. Öteye beriye savuşan fitneleri yakalattırdı. İki yıl sonra Katpanıderya ve daha sonra üç tuğlu oldu. Karadeniz'de bir Rus firkatesini zaptetti.

Bu günlerde vefat edince Kaptanpaşalık Elçi Halil Paşa'ya verildi. Onun Rusya'dan gelişine kadar Tersane Emmini Hacı Ali Bey'in kendisine vekâlet etmesi uygun bulundu.

Padişah'ın Çekmece'de avcılığa ilgi göstermesi

Mutlu Padişah Rami'ye çıkalkı beri birkaç kez Büyükçekmece'ye ava

gidip eğlenmişti. Bu aralık yine oralara gidip zevkini çıkarmak istediğinden Şaban'ın üçüncü Pazar günü yanına mabeyncilerinden başka Saray Hekimi Abdülhak Efendi'yi, Musahip Sait ve Abdi beyleri, ikinci çuhadarlıktan çırağ edilen Hubi Raşit Ağa'yı ve muzika takımını alarak gemi ile İstanbul'dan ayrıldı. Onun ayrılışını izleyenler ve Rami'de kalanlar bu ayrılıktan çok üzüldüler. Muzikanın sesi hazin hazin kulaklara gelirken vapur Yalı Köşkü hizasından geçti. O sırada herkesin hali:

"Gitti topu bir yana / Servi dilâra bir yana"

gibi idi. Şahı Cihan bir iki saatte Büyükçekmece'ye indi. Orada göl kenarında birikmiş olan yaban hayvanlarını avlamaya niyet edip kaz ördek gibilere teng (dar) etmesi bir zevk-i bi-denk (benzersiz) olunca oradan kalkıp akşam üzeri hazırlanan bir konağa gitti ve geceyi dinlenmekle geçirdi. Ertesi gün bir miktar kırları seyrettikten sonra her tarafta görülen tazi ve tavşan ve bazen geyik gibi nazik hayvanlar "esir-i pençe-i sayyad-ı bi-aman" (insafsız avcının pençesine düşmüş) olup akşamleyin yine konağa döndü. Yanındakilerle birkaç saat hoş sohbetler ederek eğlendi. Ertesi Salı günü ve Çarşamba günü her tarafı gezip izledi ve kasaba ve köy ahalilerine pek çok bağışlarda bulundu. Perşembe günü İslambol'a varmaları ise âlemin cisminde taze can ve Saray halkına ölüm-süz yaşam kattı.

Kırımî Mustafa Ağa'nın vefatı

Otuz altı tarihinden beri Hazine Kethüdalığı eden Kıbrısî(*) Emin Efendi çoktan beri hasta idi. Nusret Efendi risalesinden hükümler çıkarıp vücuduna ilaç yapmakta iken Padişah'ın Çekmece'ye gittiği sırada vefat etti. Durum Padişah'a hemen söylenmeyip ertesi gün bazı girişler yapılarak haber verildi. Bundan sonra Hazine Kethüdalığı eskiden Başağa olup sonra rütbesi indirilerek Kahvecibaşı yapılan Mabeynci Bekir Efendi'ye verildi ve kendisi İslambol'a gönderildi. Açılan kadrolara sırasıyla Suvari Seyisli Çırağı Mustafa Ağa, ondan açılan mülazımlığa ise onbaşı Lekecezade Vahit Efendi ve onbaşı vekilliğine Boşnak Osmanağazade Mehmet Bey getirildi.

Şehzade Abdülaziz Efendi'nin doğumu

Şabanşerif'in on beşinci Pazartesi günü Padişah Efendimiz'in bir şehzadelerinin doğduğu hakkındaki sevinçli haber Hazine Vekili Abdullah Ağa tarafından Padişah'ın kulağına eriştirildi. O anda derecesiz "sefai ruhani" oluşup adını Sultan Abdülaziz koydular ve eski kural üzere yedi gün, yedi gece fişenk donanması yapılmasını irade eylediler. Bu müjdeyi Darüssaâde Ağası Babîâli'ye götürdü. Silahtar Ağa'nın da aynı

(*)Kitapdaki açıklamada Kırımî Mustafa, metinde Kıbrısî Emin denilmektedir.)

maksatla Seraskerlik Kapısı'na gönderilmesi kendisi hakkında bir büyük iltifat olup her tarafta toplar atılmaya başladı. O gece Mevkihibühûmâyun'da türlü eğlenceler yapıp sabahlara kadar hayal oyunları oynandı ve meddahlar dinlenildi. Ertesi gün Şeyhülislam, Sedaret Kaymakamı, Serasker ve öteki yakınlar yüz sürüp mutlu oldular, şereflendiler. Enderun ağaları da elden aldıkları altınlarla mutlu oldular. Bundan sonra yedi gün çengi ve rebab sesleri dinlenildi. Geceleri utanma perdesini kaldırıp rakkasların (dans edenlerin) yüzlerinin izlenmesini anlatmakta aciz olup, teşekkür etmeye de yetmediğimden:

*“Bir velinimetim vardır benim kim nevresa
Gördüğüm in'amını ihsanını etsem hesab
Nusha-i tâdad-ı âdadında olup intiha
Ol dibacede lazım gelir tem-mül kitab”*

duasını doğrusu yanlış ile yazdım. Orduda bulunduğum için bu konuda yazılan tarihler elime geçmediyse de Çantacı Nazif Efendinin ve Hazine'de Ekmel Bey'in yazdıkları tarihleri bulup buraya yazdım:

*Nazm-ı nesre oldu dest-i res nevheves Ekmel yine
Âlemi hep kıldı şen Şehzademiz Abdülaziz
Şevki şadıyla Nazîfa söyledim tarih-i tam
Âlemi etti aziz şehzademiz Abdülaziz.*

Avni ve Hasan beylerin sürgün edilmeleri

Hassa askerleri zabitlerinden Kolağası Avni Bey ile piyade alayının emini Kuruçeşmeli Hasan Bey yetenekli olmakla birlikte ciddi olmadıkları ve koruyucularını sorumlu duruma düşürdükleri görüldüğünden nişanları alınıp İzmit'e sürgün edildiler.

Çarşamba gecesı Ramazan olduğı

İşbu kırk beş yılı Ramazan ayı Çarşamba gecesı göründü ve ehl-i îmam tilâvet-i kuran ile bağışlanacaklarından ertesi gün Padişah'ın huzurunda dersler başlayıp sekiz gün sürdü.

Cemil Bey'le Belîğ Efendi'nin mevkibe gelişi

Hazine Kethüdası'nın Kaftancısı Belîğ Bey'le Kilercisi Cemil feyzalmaq için Efendimiz'e esvabcı olmak istediler, ve Ramî'de mevkibe katıldılar. Yerlerine Sarı Sadık ve Mehmet Efendiler getirildi.

Mahmut Bey'in Hazine Kethüdası'na Kilerci olması, İlyas Ağa'nın dolandırılması

Hazine'de birbirimizle birkaç kez görüşüp konuştuğumuz Cündi Mah-

mut Bey, Şah Sultan Kocası Nişancı Mustafa Bey'in yeğeni olup merhum babamın dairesinde divan kâtipliği yapardı. Yirmi sekiz yılı bu adam zehir zakkum yiyerek Saray'a gelince Hazine'de beni bulup:

—“Babası yazı hocam idi,” diye sabah akşam saygı gösterirdi. Meğerse adam müzevirin biriymiş (sahtekâr). İflas halinde olduğunu da bilmiyordum. Sözlerine inanıp kendisiyle arkadaşlığı sürdürüyordum. Bu yüzden başka ağalarla da çokluk konuşmuyorduk. Meğerse bu sefiş sermayeyi tüketmiş ve elinde laftan başka bir şey kalmamış. Bizi vaktine düşürüp aldatmak için de acele etmemiş.

Şevketlû Efendimiz savaş için sefere çıkmaya niyetlendiğinde bu berbat herif suvarilikten kaçıp:

—“Ben orduya neferlik ile gitmem,” diyerek İslambol Sarayı'nda kalmanın yolunu bulunca yanımıza gelip çiğnenmiş, sakız olmuş sözlerle konuşup:

—“Sen beş yıldır çuhadarsın. Her mevsim için bunca urubalarınız (giysileriniz) var. Etekli çuha dolamaları ve hâre atlas kaftanları ve özellikle elmaslı hançer ve bıçak ve sim (gümüş) paftalı kamçı ve gaddâre ve kuşak gibi şeyleri kime bırakmak mülâhaza edersin (düşünürsün). Eğer birader efendinin konağına gönderecek olursan büyük hata edersin. Gönderdiğin sandığın içinde(ki) şalları, malları bütün güve yer, bir paralık olur. Bunun hayırlısı ben iki defter yapayım. Biri sende biri bende dursun ve siz gider iken her mucib-i defter-i ilmühaber birader efendiye vereyim. Hemen Mevlâ selâmet versin. Siz gidin; ben Efendimiz gittikten sonra şirvanın boş kalacağını bilirim. Fırsat buldukça şirvana çıkar, sandığı açar şalları sererim, kürkleri çubuklarımı. Canfes hâre ve atlas kaftanları düzenlerim ve vaktimi bunlar ile geçirir, eğlenirim. Sonra inşallah sefa-yı hatırla geldiğinizde malınıza yine sahip olursunuz,” dedi.

Böyle konuşmasından yüreğinde fesat olduğu anlaşılmak gerekirken temiz kalplilikle bunu kendisinden ummadığından:

“Muhibbi-sadığı yeğdir kişinin akrabasından”

(Kişinin sadık arkadaşı, akrabalarından yeğdir.)

deyimine güvenip ve bunun adı gibi iyi ahlâklı olduğunu düşünüp her ne varsa hepsini buna bıraktım ve Efendimiz ile giderken sade suvari giysisi ile mevkibe katıldım. Sonra günler geçti. Eski yöntemlerin değiştiği anlaşılmıca Bey hazretleri bu eşyaları alıp ağalara-mahsus olan Hastahane'ye inmiş ve Saray koltukçuluğu yapan külahilerden (dolandırıcılar-dan) birkaçını çağırmış ve:

—“Bu elbiseler (in) bir daha telebbüs olunmak (giyilmek) ihtimali kalmadı diye sahibi “bey etmemize (satmak) izin vermiş,” demiş. Böylece emanete hiyanet ederek hepsini sattığını “bâde harab-el Basra” iştince şaşırıp” mal sahibine sormadan emanet şeyler satılır mı? Ve acaba böyle mugayir-i insaniyet (insanlığa aykırı) iş tutulur mu? Hele bir gidip öğreneyim diyerek suvari zabitlerinden akşama kadar izin aldım

ve Hastalar'a gidip sahtekâr herifi buldum. Hiç saklamadı, gülerek olanları anlattı ve:

—“Bundan sonra yalan malan kimseye inanma. İşte dünyanın ahz-u îtâsı (alım satım) şimdi böyle oldu. Benim kırk bin kuruştan fazla olan borcumu senin malından aldığım onsekiz bin kuruş ile ödedim. Şimdi dünyada bir sana bir de Tanrıtaâla'ya con borcu kaldı,” dedi.

O böylesine rahatlıkla konuşunca ben de ona hakaret ettim. Ozaman öyle hakaret ettiğime canı sıkıldı ve:

—“Dur, telaş etme. Ben senin paranın üstüne yatmam yine bir yâr yıkar, kırar sarar veririm. İndimde sohbeti olacak şey değildir. İstersem sana bir tahvil (senet) vereyim ve Üçüncü Yazıcı Sadık Efendi ile Acemin Emin Efendi'yi şahit yazayım,” dedi.

—“Aman lafı uzatma. Benim çehrem tahvil olduğu (bozulduğu, değiştiği) elvermez mi? Başka tahvile ne lazım? Şu elinde kalan hançerler ile bıçakları ver de mevkibihümayuna geç kalmayım,” diyerek elinden aldım ve birader beyefendinin konağına götürüp oradan Rami'ye döndüm. Bir daha bu herifin yöresinden geçmek kısmet olmasın diye kendimi teselli ettim.

Herif bir süre sonra Çuhadar Bekir Efendi hazretlerinin dairesine tütüncülük ile girmek istedi. Bana bir mektup yazdı. Benim Başkâtip Efendi ile laladaş olduğumu bildiği için:

—“Şimdi ben İslambol Sarayı'ndayım. Siz Râmi'de kendisinin benim tarafımdan ayak tozuna yüzsürüp bana mürüvvet ve merhamet etmesini rica edin. Yani Hazine Kethüdası şu hizmetlerden birini bana versin. Eğer buna nail olursam size olan borcumu bir aya kalmam öderim,” dedi.

Ben, “Bu gibi adamların sahtekârlıktan el çekmeleri olası değildir. Sahtekâr bir kimsenin Hazine Kethüdası gibi bir yerde kullanılması akla gelir mi? Bunu ben düşünsem ilgililer kabul ederler mi? Bu adamın kendisi de bunu bilir. Beni biraz daha utandıracak. Ama Kâtip efendimin keyifli zamanında zevk için söylerim,” dedim.

Öyle bir vaktinde söylediğimde:

—“Olmaz şey değil; ancak kaftancılık olmaz. Önce tütüncülük ile ağa yerine girsin sonra o da olur. Şuna çapık bir tezkere yazdırayım,” deyip tezkereyi yazdırdı ve gönderdi. Hazine Kethüdası da o saatte tütüncülüğü yapınca fakir çok şaştım. Bundan sonra kavgamız bizim on sekiz bin kuruşun geri alınmasına kaldı.

Hırka-i Saâdet'in ziyareti

Ramazan'ın on beşinci günü Efendimiz Hırka-i Saâdet'i ziyaret edip Râmî'ye döndüler.

Çavuş Emin Efendi'nin çırağlığı

Çavuş Emin Ağa Hasoda'ya Kiler'in göç eskiliğinden gittikten sonra

orada unutuldu. Bu yüzden çırağlık isteyip uygun bir nânpare ile Saray'dan ayrıldı.

Muayede töreni

Bayram, Cuma gününe rastladı, muayede töreni mevkipte yapıldı. Padişah bayram namazını Eyyüp Camii'nde kıldı.

Kiler Kethüdası'nın vefatı

Kiler Kethüdası yaşlı olup çırağlık istememekte iken Şevval'in onuncu günü vefat etti. Yerine Hünkâr Başlalası Uzun Mustafa Ağa getirildi.

Sadrazam Reşit Mehmet Paşa'nın İstanbul'a dönüşü

Rusya sorunu giderilmiş olduğundan Sadrazam Reşit Mehmet Paşa İstanbul'a döndü ve Şevval'in on altıncı günü mevkiye gelip yüzsürdü ve beş on gün İslambol'da kalmasına izin verilip daha sonra Rumeli taraflarını terbiye etmek üzere oraya hareket etti.

Muhasip Sait Efendi ve Abdi Bey'e kapıcıbaşılık bağıışı

Padişah'ın muhasipleri Hayalî Sait Efendi ile-Abdi Bey öteden beri Padişah'ın gözde musahipleri olduğundan bu kez unvanları kapıcıbaşı yapılarak onurları arttırıldı.

Dilâver Bey'e albaylık verilmesi

Kırk iki yılında kolağası rütbesiyle Hassa askerleri taburuna alınan, çok geçmeden binbaşı, Rami Çiftliği'ne seçildiği sıralarda kaymakam olan Dilâver Bey, bu kez miralaylığa çıkarıldı.

Mutlu Sancağın İstanbul Sarayı'na geri getirilmesi

Kırk dört yılı başında Rusyalı ile girilen savaş, kırk beş yılı Rebiülevvel'inde sona erip barış anlaşması yapıldıktan sonra biraz daha Rami'de kalındı. Zilhicce'nin üçüncü Perşembe günü Hükümdar, Peygamber'in sancağını kucaklayarak İslambol'a hareket etti. Topçular Caddesi ile Topkapı'dan şehre girip İstanbul halkının sevinç gösterileri içinde Saray'a varıldı. Sancağın konulacağı yere misk ve anber kokuları serpildi. Bundan sonra adaletli Şah, Tarabya'daki eşsiz yere "hafif tertip teşrif edip" süvarî ağaları ile muzika takımını da yanına aldı.

Tarabya'da rikâp töreni

Padişah'ın bir süre Tarabya'da kalacağı anlaşıldı. Oraya geçişlerinin üçüncü günü rikâp töreni yapıldı.

Kurban Bayramı muâyede töreni

Kurban Bayramı töreni İslambol Sarayı'nda Çarşamba günü yapıldı. Ertesi gün Sultanahmet Camii'nde bayram namazı kılınıp Saray'a dönüşte ağalar da muâyedeye girdiler.

Şişman Mehmet Efendi'nin çırağlığı

Saray'dan, Başçavuşluktan ayrılma kemanî Ali Ağa vefat edince ondan kalan nânpare, Hasodalılar'dan çırağlık isteyen pişman Şişman Mehmet Efendi'ye verildi.

* * *

Bin iki yüz kırk altı yılı (1830-1831) olayları

BİN iki yüz kırk altı yılı Muharremi'nin ilk günü Padişah'ın yakınları yüzürmeye izin alıp o arada ağaların muharremiyeleri de Silahtar Ağa tarafından dağıtıldı.

Sertabib Behçet Efendi'ye Rumeli sadaretinin verilmesi

Rumeli sadareti Sertabibi (başhekim) Padişahî, Behçet Efendi'ye ikinci kez verildi.

***Tarabya'da rikâp**

Eski yasa gereği olan Muharrem rikâbı bu yıl Tarabya'da yapıldı.

Seferli Kethüdası'nın çırağlığı

Eski Hazine Kethüdası Sadullah Ağa bu günlerde vefat edince ondan boşalan Süleymaniye kitabevinin Seferli Kethüdası Ustazade Ahmet Efendi'ye bazı koşullarla verileceği kulağına söylenince:

“Razıyım her ne dilerse bana serv-ü sanemim”

diyerek Silahtar Ağa'yı razı etti ve Silahtar Ağa da kırk beş bin kuruş tutacağına yemin ederek ve aşağı odalardan üç ağayı bu nânparenin üçte biri ile çırağ edeceğini söyleyerek kendisine çırağlık müjdesi verildi. Ertesi gün Hazine Başkullukçusu Nâmizaç Mehmet Efendi, Kilerli Paytak İbrahim Hoca ve Seferli'nin câmeşuycusu Kısa Abdülkerim Ağa da çırağ edildiler. Yerlerine eski ağalardan şiir söyleyen Halim Bey, Tarakçı Sadettin Ağa, Kırımî Mustafa Ağa'nın kardeşi Mehmet Ağa getirildi.

Padişah'ın Silahtar Ağa'nın hatırını sorması

Namlı Silahtar'ın biraz hasta olduğunu Padişah'ın sevecenlik dolu kulağına işitince bir mabeynci göndererek hatırını sordurdu ve böylece iltifat etti.

Şeyhzade İbrahim Bey'in çırağlığı

Eski Hasodalılar'dan Şeyhzade İbrahim Bey, Cündi Haydar Ağa'dan

boşalan nânpare ile çırağ edildi. Ayrıca vefat edenin eşi ile evlendi.

Kırımî Mustafa Ağa'nın çırağlığı

Dört beş ay önce mabeynci olan Kırımî Mustafa Ağa, deneyimli ve terbiyeli bir kişi olmakla birlikte Padişah'ın gözüne giremediği ve bundan kendisini sorumlu bulduğu için Hasse Hazinesi'nden mustâfi (emekli) maaşı ile çırağ edildi.

Suvari ağaların talimlerinin kaldırılması

Vak'âyı Hayriye'den beri Enderun ağalarının ilgi gösterdikleri talimler, Doğu ve Batı'nın Padişahı'nın Tarabya'ya geçişinden ve suvarileri yanına almadıktan sonra tavsadı. Birazı zar zor talim yapıp ötekiler yapmayınca kendileri de, zabitleri de suçlu bulundu ve nişanları geri alındı. Ancak güçlük şurdaydı. Bu dört beş yüz ağa yaşamlarını Saray'da geçirmişler ve her biri bir iltifata nail olmuştu. Kimi çuhadar, kimi çavuş, kimi koğuş ağası olmuştu. Ayrıca berberler, mehterler, cündiler, tûfengi yamakları, müezzinler vardı. Hazine'ye has olan yazıcılık sınıfı da güneş gibi parlaktı. Kiler'de ise kaftancılar, kullukçular, çantacı, şerbetçi, başkâtip yamağı gibi mevkilerde pek çok ağa vardı. Çakırsalanlar'ın şatafatı dünyayı sarmıştı. Hepsinin hizmeti Velinimet için olduğundan bu bakımdan itibarları da yerinde idi.

Talim başlayalı beri ise bütün bunlar gözden düşmüştü ve yetenekli olanlar gece gündüz çalışıp zabitlik bekliyorlardı. Padişah ikinci kez Tarabya'yı şerefletirdiği zaman suvariler İstanbul Sarayı'nda kalınca talimler gevşedi. Padişah da:

—“Hevesleri kalmadı ise bir daha (talim) etmesinler!” dedi.

Hepsi ne yapacaklarını şaşırdılar. Beş altı yıldan sonra muratlarına kavuşmayı beklerken “talim edilmesin” denince herkes:

“Pek tehi devrediyor sagar-ı mîna-fam bizden”

diyerek kızgınlıkla ağızlarına geleni söylemeye başladılar. Silahtar Ağa'nın keyfi huzuru kaçtı. Bundan sonra Saray'da ağaların işi ocak defteri tutmak ve “bunun alt pelekeşi, üst pelekeşi” demekten ibaret kalınca Silahtar Ağa öylesine keder etti ki adeta hasta oldu. Alt yanındaki Hazine Kethüdası Bekir Efendi ise okur yazar olmakla birlikte yalnız kendini düşündüğü için artık kimse bu zavallı ağalara sahip çıkmaz oldu.

Tarabya'dan Çırağan'a geçiş

Havalar değişip sefası azalınca Padişah Hazretleri Rebiülevvel'in ilk Cuma'sında namazı Beylerbeyi Camii'nde kılıp oradan Çırağan'a geçtiler.

Çarşamba gecesi mevlit kandillerinin yanıışı

Çarşamba gecesi mevlit kandilleri yandı. Eskisi gibi okuyucular Çıra-

ğan yalısında huzurda mevlit okudular. Ayrıca ilahiler okundu. İmam efendiler hatim okumaya başlayıp dualarını bitirdikten sonra gittiler. Ertesi gün Sultanahmet Camii'ne gidilerek tekrar mevlit dinlenildi.

Bazı suvari ağalarına rütbe verilmesi

Suvari talimlerinde kendilerini göstermiş olan ağalardan başta laladaşımız Şakir Ağa ve Şükrü Bey ve ağalara çeşitli rütbeler verildi. Bu arada kıskançlıklar ve küçük görmeler oldu.

Ben fakirin de askerliğe hevesim bunlardan aşağı değilse de hâlâ bir kaba kotaramadığının asıl nedeni bir yandan vücut yapımın yeteri kadar kuvvetli olmayışı öte yandan yükselmeme engel olacak kötü ahlaklı bir zabitin yanına düşersem emeklerimin yitip gitmesi korkusu olmuştur.

Çavuş Aziz ve Mustafa Beyler'in ve Meddah Salih'in Çırağan'a getirtilmesi

Hazine'den namlı mukallit Çavuş Aziz Bey, bunun arkadaşı Kör Mustafa Bey ve Hasoda'ya alınan Meddah Salih Efendi, Efendimiz'i daha önceden eğlendirirken talimler başlayınca bu tür eğlenceler gözden düşmüştü. Bu kez Padişah'ın aklına gelince bunlar acele Çırağan yalısına getirtildi. Geride kalanlar için "cehennem ateşli bekleme" başladı.

Başdilsiz "Bargir dilsiz"ın çırağlığı

Seferli Odası'nda bulunan Başdilsiz "Bargir dilsiz" hayvan gibi olduğu (işitmediği ve anlamadığı için) halde gizli kapalı bazı şeyler öğrenip bu günlerde Enderun yasalarının kalkmasına kızdı. Zavallı'nın eşkini bozuldu ve büsbütün lağarlaştı. Derdini Hazine Kethüdası'na anlatmakta zahmet çekti ise de Padişah bunu duyunca kıdemli bendelerinin mahzun olmalarını istemediğinden o saat:

"Ab-ı hayvan dolu dizgin girdi at pazarına"

dendiği gibi çarçapık çırağlık verilip Dilsiz sevindirildi. Onun altındaki dilsizlere Bargir dilsizdeki (Beygir) başlığın takılmaması emredildi ve bundan sonra Başdilsizlik deyimi kalktı.

Maskara Esat Ağa'nın ölümü

Hazine'de Galatalı Maskara Esat Ağa vefat etti. Zavallı kırk yıl saraylarda sadece afyon yiyerek yaşadı. Her gün yiyeceği, külahlısı Türbedar-oğlu'nun elinde hazır ve işaretini bekler durumda dururdu. Kısa çubuğu, kahve kutusu, afyon bıçağı, su kâsesi sırasıyla düzenlenmiş olup önce afyona cîlâ, sonra ahbaplara sala ederdi (seslenirdi). Kendi aklınca tuhaf sandığı sözler söylerdi. İçtenlikle şarkı çağırdığı da olurdu, ama dinleyen

azdı. Bu zemin ve zaman üzere huzura çıkıp Şehzade Efendimiz önünde curcuna tepmesi de keder dağıtmıştı. Hemen Cenab-ı Hak günahlarını bağışlasın, kusurlarını kapatsın. Mahşer gününde şehitler arasına katsın, Amin.

Keçi Arif Ağa'nın musahipliğe çırağlığı

Kiler'de Keçi Arif Ağa saz çalmakla meşhurdu. Yüzü çiçek bozuğu olup Mabeyn fâsıllarına giremezdi ama sonunda yolunu bulup yetenekli çocuklara musiki öğretmek ile görevlendirildi. Bu arada ilk acemisi tanburî Necip ile ilgisi ayyûka çıktığı daha önce anlatılmıştı. Talimler başlayınca bu cümbüşler tamamıyla bitti, geliri azaldı. Ama Padişah'ın bu gibi işlere bakacak vakti yoktu. "Kasaba et, keçiye can kaydı" gibi ise de sonunda güçlkle musahipliğe çıktı.

Bazı kıdemli ağaların Hasoda'ya geçmeleri

Bu günlerde Enderun yasası karıştığından eskilerin üzüldüklerini işiten Padişah, onların da sevinmeleri için Giyimbaşı Osman Efendi, Neyzen Nuri Bey, Türk Emin Ağa, Naşit Bey, Fârisî hocası Çavuş İzzet Efendi ve Âlim Abdi Bey'e Hasoda müjdeleri verildi.

Beşiktaş Sarayı'ndan Surre çıkışı

Receb'in on ikinci günü Beşiktaş Sarayı'nda Surre Emini olan Mısır Kapu Kethüdası Necib Efendi'ye teslim edilerek gönderildi.

Miraç gecesi Padişah'ın İstanbul Sarayı'na gelişi

Padişah'ı âlempenah Efendimiz şeb-i Mirâc-ı sertac gecesi İstanbul Sarayı'na gelip o gece zavallıları sevindirdikten sonra ikindiye kadar çarşıları ve pazarları gezdi. Sonra İstanbul Sarayı'na gelip Hırka-i Saâdet'te ikindi namazını kıldı.

Kâtip İzzet Efendi'nin çırağlığı

Yazıcı sınıfından Takyeci İzzet âhireti inkâr edip günah yoluna sapmış, sonra ağalara sırmalı takye ve zülûf işleyerek para kazanmıştı. Bu yoldan dördüncü kâtip olmuşsa da kendisi bu işi bilmediğini itiraf ederek Berat gecesi çırağlık müjdesini aldı.

Şehzade Lalası Halil Efendi'nin çırağlığı

Taç ve tahta layık şehzade-i civan-baht (veliaht şehzade) hazretlerinin lalası olan Hoca Halil Efendi, çırağlığa istekli olduğu halde müjdeyi getirenlere "hâzetmedim" dedi. Yerine eski şerbetçi Ethem Ağa getirildi.

Rodosîzade Ahmet Bey'e yüksek rütbelere verilmesi

İki yüz on tarihinde Selim Han'a rikâptar olan Rodosî Ahmet Ağa'nın oğlu Ahmet Bey geçen yıl Kolağası olarak mevkibe gönderilmiş, oradan cepheye giderek yararlıklar göstermiş ve kaymakamlığa yükselmişti. Barıştan sonra İstanbul'a döndü ise de sağlığı biraz bozuldu. Bu günlerde rütbesi albaylığa çıkarılıp ayrıca Cephane-i amirenin başına getirildiğinde hastalığı tamamiyle geçti.

Ramazan'ın Pazartesi gecesi başlaması

Kırk altı yılı Ramazan'ı, rûmî yılların Şubat ayının on ikinci Pazartesi gecesi kanıtlandı. Ertesi gün huzur dersleri başladı. Bilgin efendilerin konuşmalarından herkes yararlandı ve Hazine Kethüdası Bekir Efendi paralarını noksansız olarak ödeyip hayır duaları alındı.

Abd-i âciz'in çırağlık sevinci

Fakir ve âciz, Râmi'den dönüldüğü tarihten beri çırağ çıkarılmam için Padişah'ın yakınlarını rahatsız ediyordum. Büyük kardeşimiz semahatli (mert, eli açık) Hekimbaşı Behçet Efendi hazretleri bunu duyunca uygun bir şeyle çırağ edilmekliğimiz için çaba sarfedeceğini vadettiler. Daha önce Süleymaniye Kâtipliği'ne sahip olup Padişah'ın sonsuz nime-tinden yararlanan Hazineihümayun'un başkullukçuluğundan ayrılma Keklik Mehmet Efendi'nin ruhu bugünlerde kanatlanıp cennet bahçelerine gidip orada mekânsız (belli yeri olmayan) Anka kuşuna arkadaşlık etmeye başlayınca ondan açılan kâtiplik payına büyük küçük herkes istekli oldu. Bütün ağalar artık Saray'da çıraklıktan başka iş kalmadığını düşündükleri için böyle hareket ettiler. Ben de çıraklığa istekli olup açılan nânpareler için dilekçe vermekten geri kalmadım. Ama verdiğim dilekçeler talihi her zaman açık Padişah'ın gözüne çarpmadı. Bu kez yazdığım yalvarıyı sevecen büyük kardeşimize ben verdim; o da Padişah'ın katına küçük birader Abdülhak Efendi'nin eliyle çıkardı. Cömert ve eli açık Şahlarşahi Hekimbaşı Efendi'nin çok akıllıca hareket etmesinden hoşlanıp dilekçe-nin üst tarafına:

*"Eyledim tevcih İçelden derd-i dil-i timarını
Enderun-u seniyyemden çıksın çırağım olsun"*

diye yazdı ve Ramazanîşerif'in üçüncü gecesi teravîh edâ edildikten sonra bana müjdeyi getirdiler. Hemen secdeye kapanıp dilim döndüğü kadar şevketlû, mehabetlû, kudretlû, kerâmetlû, minneti olmayan Velinimetîâ-lem ve insanoğlunun tâcının tâcı olan Efendimiz hazretlerine içten dualar ettim ve ömr-ü devletinin devamını yakardım. Sonra gönül alan Saray'ın kuralları gereğince Oda'mızın zabiti olan Hazine Kethüdası'na gitmek âdet olduğundan ve ben de o niyetle o yönetime uyarak gidip ayak toprağına yüz sürdüğüm zaman:

—“Seni kim çırağ ettirmiş,” diye öfkelenince fakir şaşırıp:

—“Siz bilirsiniz,” dediğimde yavaş yavaş tutumu değişti; şiddeti yumuşaklığa dönüştü:

—“Pek güzel oğlum, çırağ olmuştun, ama sen yıllık beş bin kuruş olan kâtiplik payı ile nasıl idare edebilirsin? Sana kardeşlerin sanki kardeşlik mi etmişler? Rabbim hayırlı eyleye. Hoş şimdi olmuş bitmiş,” dedi.

Ben de evet diyip maksadının ne olduğunu araştırmayıp seher vakti izin istedim ve birader efendinin konağına gidişim de biraz acele gibi oldu. Bundan sonra sevecen büyük ağabeyim; zaten çırağ olduğumu istediği için, fakirin gelişini mutlulukla karşıladı ve iltifat ederek dairesinde kalmamızı önerdi ve bu arada işlerimi nasıl yola koyabileceğimi anlattı.

Rabbiteâla hazretleri ömrüne bereket versin ve rızkını arttırsın. Biz onların sayesinde Selim devrinde saltanat sarayına yazılıp yirmi yedi tarihinde on bir yaşına girdiğimiz gibi yatağımız ile Saray’a gönderdikleri günden işbu kırk altı yılı Ramazanşerifi’ne gelince on dokuz yıl Hazine-i hümayun’da hizmet ettiğim sürede kimseden kötü laf işitmedim. Bu benim hakkımda nimet ise de, efendilik edermiş gibi görünen insanların olumsuz sözleri bana ağır gelmiştir. Yoksa kimseye minnet edecek yüzümüz ya da şöyle böyle sözümüz yoktur. Zira her şeyi yaptıran ve yaptırmayan Tanrı bilir ki:

*“Keremdârân-ı âlem râ derem nîst
Deremdârân-ı âlem râ kerem nîst”*

(Alemlerin kerem sahipleri kapımda değil
Benim kapımdaki âlem sahiplerinde de kerem yok.)

sözünü yazmak gerekirdi ama özellikle yazmaktan meramım (maksadım) şudur:

*Şevk-i dilberle sözün vezni bulunmazsa nola
Arzu-yu leb-i yâr âdeme çok bal yedirir*

demişler. Gökkubbeyi şu sözün üstüne bina etmek için yazıldı. Eğer her şey kadere bağlı imiş diye sesimizi çıkarmasak sabrımızın meyvası olarak Saray’da bizim de kırlara karışmamız gerekirdi. O da olmadı. Mürüvveti beklediğimiz kimselerden görmedik. İsteddiğimiz çuhadarlık ve çakırsalanlık gibi şeyleri hiç ilişkimiz olmayan Silahtar Ağa’dan gördüğümüz için ömrüm oldukça kendisine dua etmek benim için bir borçtur. (Ama) Hazine Kethüdası hocam olmamış olsaydı ona inkisar edebilirdim (kırılırdım, beddua ederdim). Ancak yine de etkisi olmayacağından vazgeçtim. Övmek ve kötülemek iyi şey olmadığından sadece yardım etmeyişini belirttim. Tanrı’nın hikmeti kendisi akıllı, bilgili olduğu halde “bi-vefa ve vadini tutmamak kendüye mahsus bir sefa idi.”

Her ne hal ise:

“Hüdâ kadirdir eyler seng-i hârâdan güher peydâ”

demişler (Tanrı mermer taşından müvecher yapar). Hemen Rabbim bü-

tün iyileri ve başkalarının hayrını isteyenleri yanında bulundursun. Bizim bundan sonra beş vakitte boynumuzun borcu (şudur): Halkın büyüğü melik (hükümdar) Mahmud Han'ı sonsuza kadar şen ve esen eylesin. Günlerini uzatsın ve halkını çoğaltsın. Düşmanlarını mahvetsin. Biz ve cedadımız onların ekmeği ve nimetleri ile yetiştik. Bundan böyle yine her nerede olsak onun bağışları ile yaşayacağımız açık olduğu için bu bakımdan hakkını ödememiz gerektiğinden içimizden duamız şudur. Rab-bim saltanatlarını kıyamete kadar uzatsın ve hilâfetlerini kendilerinde bıraksın, Amin. Biz nasıl her türlü merhametlerine nail olduysak, büyük kardeşlerimizin tabiblik dolayısıyla başhekimliklerini sürdürmelerinin her yerde namsalması ve ailemizin tekrar tekrar o nazik görev ile itibar görmesi ve saygın olması bizim için de övgü konusu olmuştur. Haktaâla her zaman daha iyi yapsın, kem gözden saklasın ve bütün yaptıkları işlerden Velinimet Efendimiz hoşlansınlar ve mutlu olsunlar, Amin.

Osmanlı tahtındaki 31. Padişah,
II. Mahmut'un oğlu
Sultan Abdülmecit
(1823-1861)

۴۰۴

و تحت خلافتلری بیعت و بدله نده مؤبدیورسون برهردلو نظر مرحتلریه
مظهر دوشدیکمز کی بیوک فردا شلریمز ده طبابت مناسبتیه مسند ریاست
اطباده استقراری هر دیار وامصار ده اشتهار و سلسله مز کرارا و مرارا
اول منصب ناز که ایله قرینی عز و اعتبار اولدقلری بره دخی مدار
افتخار اولمشدر بوجهته همیشه حق تعالی اعلا ایلوب
سوء نظر دن مصون و محفوظ و کافه حرکاتلرندن
ولی نعمتمز افندمری ممنون و محظوظ بیورسون
آمین بحرمه سورة طه و یس
و بحرمه من خلقه و بهمه
رحمة للعالمین

اشبه اطائف وقایع اندرونیه نام مجله بلیغه تک طبع و تمثیل ظل جناب یزدان
السلطان ابن السلطان محمد السلطان الغازی عبدالحمید خان ابد المولی
ایام دولته الی آخر الدوران افندمز حضر تلمرینک اوان
بمن اقترانلرنده دار الطبایعة العامره ده
(محمد ایوبیک) نظارتیه بیک ایکیوزیمش الی
سنه سی صفر الخیری اواخرنده
ختم پذیر اولدی

۱۲۱۷

۱۶۷

*Tin ve Yasin surelerine saygı ile
Yaratana ve öldürüp yeniden
yaratana saygı ile
Tanrı hepsine
acısin*

*İşbu “Letâîf-i vekayî-i Enderûniye” adlı düzgün kitabın
basılması ve çoğaltılması, Hakteâlâ hazretlerinin gölge-
si ve sonsuza kadar yaşayacak devletin sahibi
sultan oğlu sultan “Sultan Gazi Abdülmecit
Han”ın uğur getiren günlerinde
Matbaa-yı Âmirede “Mehmet Lebîb”-
in denetimi altında bin iki
hayırlı safer ayı
başında tamam
oldu.*

Ad dizisi

İlyas Ağa'nın güncesinde adı geçen önemli kişiler

A

Abdi Bey (Musahip, Küpeli): 40, 48, 74, 79, 98, 181, 215, 220, 228, 229, 322, 327, 337, 338
Abdullah Ağa (Paşa): 44, 45, 105, 154, 163, 184, 198, 207, 225
Abdülaziz (Şehzade): 339
Abdülhamit I.: 62
Abdülhamit (Şehzade): 46, 79, 92, 114, 146, 238, 251
Abdülhak Hamit: (Bk. Tarhan)
Abdülhak Molla: 25, 48, 183, 212, 213, 214, 307, 315, 322, 327, 332, 339
Abdümecit (Şehzade, Padişah): 25, 26, 47, 50, 57, 209, 210
Abdülvehab (Şeyhülislam): (Bk. Yasincizade)
Adile Sultan: 272
Ahmet III: 15
Ahmet (Şehzade): 150
Ahmet Paşa (İçelli): 146
Ahmet Paşa (Pabuççu): 329, 337, 338
Ahmet Reşit: (Bk. Sıtkızade)
Alemdar Mustaa Paşa: 14
Ali Ağa (Kemanî): 48, 64, 126, 135, 169, 220, 221
Ali Kuşçu: 45
Ali Paşa (Benderli): 43, 172, 173, 174
Ali Paşa (Ispartalı): 157, 159, 207, 319, 322
Ali Paşa (Tepedelenli): 168, 169, 186
Aliş Paşa: 336
Amedi Arif Efendi: 334
Arapzade Arif Efendi (Şeyhülislam): 272
Arif Ağa: 38, 42, 59, 88, 94, 156, 221, 348
Asım Molla: 142, 143
Atiye Sultan: 230

B

Baki (Şair): 39
Beyazıt (Şehzade): 62
Beethoven: 14

Behçet Efendi (Hekimbaşı): 25, 43, 159, 181, 183, 196, 199, 211, 212, 213, 214, 238, 317, 319, 324, 345, 349

Beyhan Sultan: 244

Brahe, Tycho: 45

Byroon, Lord: 14

C

Canning, Sir Stratford de Redcliffe

(Büyükelçi. Daha sonra İngiltere Dışişleri Bakanı): 19, 330

Celalettin Ağa (Yeniçeri ağası): 269, 273

Cevri Kalfa: 140

Chopin, Frederik: 14

Comte, Auguste: 11, 14

Ç

Çilingirzade Ahmet Ağa: 116, 324

D

Dalton: 14

Dellalzade İsmail Ağa: 38, 42, 116, 144

Derviş Paşa (Sadrazam): 133, 143, 148, 153, 154, 157

De Valey: 19

Dürrizade Abdullah Molla

(Şeyhülislam): 61, 69, 91, 104, 175, 210, 288

E

Ekber (Mehmet) **Han:** 13

El-Kündî: 46

Esmâ Sultan: 322

Etmekçizade Ahmet: 69, 283, 297

F

Farabi: 46

Fourrier: 14

Franklin, Benjamin: 14

Fuzuli (Şair): 39

G

Galip Paşa: 235, 242

Goethe: 14

Goya: 14

H

Halet (Sait) Çelebi: 15, 18, 43, 45, 71, 76, 77, 198

Halil Efendi (Şeyhülislam): 15, 151, 153, 154, 159, 172

Halil Paşa: 303, 312, 323, 335, 338

Hamide Sultan: 137

Hamparsum: 39, 46

Hatice Sultan: 197

Hegel: 14

Hulusi Ahmet Paşa: 315

Hurşit Paşa: 91, 104, 196

Hüseyin Ağa (Ağa Hüseyin Paşa): 273, 276, 312, 337

Hüsrev Paşa: 114, 235, 292, 294, 296, 303, 312, 318, 333

İ

İbn-i Rüşd: 46

İsmail Efendi (Derviş): 38, 59, 220, 221, 267, 268

İzzet Mehmet Paşa: 16, 260, 276, 304, 313, 320, 323

İzzet Molla: (Keçeci) 202, 233, 238, 320

K

Kadızeade Tahir Efendi: 261, 273, 283

Kant: 14, 46

Kopernik: 45

Kürt Abdurrahman Efendi: 283

L

Laplace: 45

Laurence: 14

Lavoisier: 14

Liszt: 14

M

Maltus: 14

Mehmet (Şehzade): 160

Mehmet Ali Paşa: 16, 41, 87, 117, 149, 152, 224

Mekkizade Asım Molla: 134, 148, 151, 218, 261, 283

Meryem (Gelincikli): 47

Meternich: 14

Mill, Stuart: 14

Molla Cami (Büyük İran feylesofu): 84, 237

Monroe: 13

Murad (Şehzade): 62

Mustafa Reşit Bey: 334

N

Napoléon, Bonaparte: 13

Navarin: 46, 51

Numan Ağa (Çavuş): 64, 95, 220

O

Orlof (General): 337

P

Pertev Efendi (Paşa, Reisülküttap): 15, 337

Petro (Büyük Rus çarı): 18

R

Rauf Paşa (Sadrazam, Serasker): 104, 111, 114, 115, 121, 125, 133

Reşit Mehmet Paşa (Sadrazam): 323, 326, 343

Ricardo: 14

Rüşti Efendi (Paşa): 69, 76, 85, 89

S

Sait Efendi (Hayali, Musahip): 79, 181, 200, 216, 222, 311, 316, 322, 337, 339

Salih Ağa (Sadrazam, Kaymakam, Paşa): 45, 100, 102, 172, 176, 181, 183, 198

Selim III: 14, 18, 63, 71

Selim Mehmet Paşa (Sadrazam): 18, 242, 258, 259, 273, 304, 315

Seyyit Ali Hoca: 45

Schubert: 14

Sıtkızade Ahmet Reşit (Şeyhülislam): 196, 218

Sismondi: 14

Stratford: (Bk. Canning)

Suyolcuzaade Salih: 144, 220, 237, 325

Süleyman (Şehzade): 131

Ş

Şakir Ağa: 38, 95, 164, 200, 237, 316, 317, 333

Şakir Ahmet Paşa (Sadrazam, Kaymakam): 69

T

Talleyrand: 14

Tarhan, Abdülhak Hamit: 25
Tepedelenli Ali Paşa: (Bk. Ali Paşa)
Turner: 14

V Y

Vahabi: 14, 18, 79, 146, 149, 157
Vak'a-yı Hayriye: 26, 275
Vasıf (Enderunlu): 40, 81, 121, 149

Yasincizade, Abdülvehhap (Yasinzade,
Şeyhülislam): 172, 174, 176, 181,
183, 198, 283

Z

Zeki Bey (Musahip): 38, 172, 222
Zihni Molla (Zeyni, Şeyhülislam): 18,
27, 104, 111, 115, 121, 125, 134,
233

Küçük Sözlük

A

Ahırbaşı: Bk. Mirahur.

Akçe: Bu tarihlerde 3 akçe 1 para ve 40 para 1 kuruştur. (Bk. Altın)

Altın: Bu tarihte kullanılanlar çeşitlidir. Birim olarak Memdühiye altını yirmi kuruş, Mahmudiye altını yirmi beş kuruştur.

Mahmudiye altını 1.5 dirhem ve 22 ayardır. Buna göre yaklaşık 2,25 gram tutmaktadır. Bugünkü rayiçe bir Mahmudiye altını yaklaşık 20 bin liraya karşılık olmaktadır. Buna göre bir kuruşun değeri de yaklaşık 20.000/25-800, yani bugünkü rayiçe yaklaşık 800 liraya karşılık olarak hesaplanabilir. (Mahmudiye altını daha sonra 70 kuruşa kadar çıkmıştır. 1843'te yapılan "Tashih-i Âyar" ile bir altın 100 kuruş olarak belirlenmiştir.)

İlgi: Kese. Bağışlar.

Âmedi (Âmedi odası, Âmedi hulefası, Âmedci): Bâbüali'nin çeşitli yazı işlerini yapan ofis. Bu ofiste çalışanlar. Bu ofisin başı.

Anahtar Ağası: Saray'ın önemli görevlilerinden. Bütün içişlerinin başı. Hastalar Yeri'ne gönderileceklerle ilgilenmek, izin vermek, ağaları sabah namazına göndermek, Enderun'daki küçük ve genç ağaların disiplinini sağlamak, Padişah binişlere gittiğinde Saray'da kalıp yönetimi sürdürmek bu ağanın göreviydi.

Arpalık: Görevlilere sağlanan ek ücret, emeklilere verilen paralar ve sağlanan benzeri çıkarlar.

Arzodası, Arzağası: Saray'daki en yüksek rütbeli Hasoda ağaları. Odabaşı, Silahtar, Çuhadar, Rikâptar ve bunların tümüne verilen ad.

Asakirihasse: Padişah'ın özel ordusu. II. Mahmut zamanında kuruldu.

Asakir-i Mansure-i Muhammediye: Yeni-

çerilerin kaldırılmasından sonra kurulan muntazam ordu.

B

Baba Paşa: Harem Dairesi'nin kapısını bekleyen kıdemli ağa.

Babüssaâde, Babüssaâde Ağası: Enderun ağalarından Akağalar Kapısı denilen yerin koruyucusu. Beyaz hadım ağalarının (Akağalar) başı.

Bağış (İhsan): Padişah ve yüksek rütbeli devlet büyüklerince görevlilere verilen paralar. Bu dönemde bir açıdan ücret yerine geçirdi. Bu bağışların bazıları çok büyük olabiliyordu. Örnek: Mora'dan iyi haberler geldiği zaman Padişah bunu kendisine ileten nöbetteki ikinci imam Zeynelâbidin Efendi'ye iki bin altın vermişti. Bu altınlar Memduhiye ya da Mahmudiye altınlarından ise yaklaşık 40-50 milyon (bugünkü rayiçe ile) etmektedir. Bir başka kez Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa Enderun ağalarına bağışta bulunmak üzere her birine 500'er kuruş (bugünkü rayiçe 250.000 lira) göndermiştir.

Bkz. Altın.

Balıkhane: Topkapı Sarayı'nın Marmara'ya açılan kapılarından biri. Buradaki köşk. Azledilenler buradan gemiye bindirilip sürgüne gönderilirlerdi.

Barata: Çuhadan ucu kıvrık külah. Saray'da kullananlara göre değişirdi. Bostancı baratası, Haseki baratası gibi.

Baştebdil: Bk. Tebdil.

Başyazıcı: Hazine'deki dört yazıcının en büyüğü.

Bazırgan, bazırganbaşı: Bazırgan, tacir, esnaf demektir. Bazırganbaşı Saray'a giyecek, giysi mallarını getirenlerdir.

Berberbaşı: Seferli koğuşunda bulunan yirmi kadar berberin yönetimiyle görevli kişi. Padişah'ın tıraşını yaptığı için ya-

kinında bulunurdu ve Enderun'un önemli adamlarındandı.

Biat: Hükümdarın egemenliğini kabul anlamındadır. Padişahlar tahta çıktıkları zaman ilgililer biat töreni ile kendisinin egemenliğini kabul ve tasdik etmiş olurlardı. Bu törene sadrazam, şeyhülislam, vezirler ve benzeri devlet adamları katılırdı.

Biniş: Bir tür cübbe. (Letaif-i Enderun'da kullanıldığı anlam: Padişah'ın gezile-ri, bir yerden bir yere gitmesi.)

Binyüzcü: Oku bin yüz adım atan. Ok Meydanı'ndaki okçuların şeyhi, başı. Usta okçulara kabza veren.

(Bak. Kabza vermek.)

Borazancı: Asker birliklerinde kumandaları askerlere borazanla ulaştıran.

Birun: Saray'daki devlet memurları (Enderun Saray hizmetlerini yapanlar, Birün memur statüsünde olanlardır. Birünün bir kısmı Bâbîâlî'de otururdu.w

Bostancı, Bostancıbaşı: Saray'ın bekçiliği, korunması ile görevli olan kişiler, örgüt. Bostancıbaşı bunların en büyüğüdü ve Saray'ın önemli kişilerindendi.

C

Câmeşuy, Câmeşuybaşı: Saray'daki yıka-ma, temizleme işleri ile görevli olanlar. Seferli Odası'na bağlı idiler. Câmeşuybaşı bunların en büyükleriydi.

Cebeci Ocağı: Yeniçeriler'e bağlı olmayan bir örgüt. Ordunun silahlarını sağlar, muhafaza ve bakımını yapardı. Bu ocak, Yeniçeriler'le birlikte 1826 yılında kaldırılmıştır.

Cirit, cirit oyunu: Bir tür mızıaktır. At üzerinde karşılıklı atılarak oynanan oyun. Enderun ağalarının başlıca sporu idi. Cirit oyunu 1826'dan sonra kaldırılmıştır.

Cizye: Hristiyan dinindeki Osmanlı uyruklarından alınan vergi.

Cündi: İyi binici, iyi suvari.

Ç

Çakırcı, Çakırcıbaşı: Av için kullanılan kuşların bakımı ile görevli kişiler. Rikâp ağalarından olup Padişah'ın atının yanında yürürlerdi.

Çakırsalan: Çakır (doğan) kuşunu salıveren anlamına gelir. Silahtarlar ve çuhadarların maiyetinde itibarlı görevlilerdi.

Çantacı: Padişahlar Saray'ın dışına çık-

tıkları zaman para çantasını taşıyan ve bağışları dağıtan kişi. Hazine Odası'na bağlı idi.

Çaşıngir, Çaşıngirbaşı: Sofra hizmetlerini gören kişi. Bu işleri görenlerin başı.

Çavuş, Çavuşbaşı: Çeşitli görevlerde kullanılan hizmetlilerdi. Letaif-i Enderun'un yazıldığı dönemde Seferli Odası'n-daki çavuşlar daha ziyade musiki ile uğraşırlardı.

Çevkân, Çevgân: Bir tür cirit. Baştarafı eğri bir mızrak.

Çırağ çıkmak: Belli bir görevden (Saray'dan) belli bir gelir sağlanarak ayrılmak. Bir görevden bir başkasına geçmek.

Çorbacı: Yeniçeri ordusunda piyade askerinin subayları.

Çuhadar, Çuhadarağa: Enderun'da Silah-tarağa'dan sonra gelen en büyük rütbeli kişilerden idi. Çuhadarlar, Padişah'ın atının yanında, sağ tarafta yürürlerdi. Giysileri özenli idi ve kırk kişi idiler.

D

Darphane Emini: Darphane Müdürü.

Darüssaâde Ağası: Kızlar Ağası. Darüssaade, Padişah'ın evi demektir. Görevi haremın yönetimiymi ve protokolde Silahtar Ağa'nın üstündeydi.

Defterdar: Maliye işlerine bakan görevli.

Dirhem: Ağırlık ölçüsü. Yaklaşık olarak 1.33 gram bir dirhemdir.

Dızdar, Dizdarbaşı: Kale muhafızları. Kalelerin yönetimi ve sorumluluğu dizdarlara verilirdi.

E

Etrak (Türkler): Bk. Türk.

Eyalet askeri: Taşrada tımar zeamet ve has sahiplerinin (kendilerine bu gelirler verilen vezirler, eski devlet adamları, askerlerin) oluşturdukları askerî birlikler. (Kapıkulu, Devletin Yeniçeri ordusunu, eyalet askeri ise taşra ordusunu oluşturuyordu.)

F

Fincancılar Kethüdası:

G

Galata Sarayı Enderunu: Saray hizmetlerinde çalışacak kimseleri yetiştirmek üzere kurulmuştur. II. Bayazıt zama-

nında başlamıştır. Daha önceleri Edirne'de de bir Enderun okulu varken, sonraları yalnız Enderun-u Hümayun ile Galata Sarayı Enderun'u kalmıştır. Gedik: Gedik, lonca, tekel biçiminde işletilen bir ticaret şeklidir. Daha sonraları emlak, hattâ öteki meslekler ya da görevler için de kullanılmaya başlamıştır.

Gezi: Bir kumaş türü.

Giyimbaşı: Padişah'ın giyimi ve giysileriyle görevli ve sorumlu Enderun Ağası.

Göçeskisi: Giyimbaşı'nın maiyetinde çalışan ağalara denirdi. Padişahlar Saray'dan ayrılınca Giyimbaşı sarayda kalır, Göçeskisi Padişah'la birlikte giderdi.

Gulam: Çeşitli anlamlara gelir: Köle. Tımar sahiplerinin savaşa giderken yanlarında götürdükleri savaşçılar.

H

Hademe: Saray'da dinî hizmetlerde ya da genellikle ayak işlerinde çalışan görevliler.

Haremağası: Haremde çalışan ve erkekliği yokedilmiş olan erkek ağalar.

Haremeyn: Mekke ve Medine kentleri.

Haremeyn muhasebeciliği: Haremeyn'e bırakılan malların yönetimi Babüssaâde ağalarına bırakılmıştı. Bu evkafın mali işlerinin yönetimi de Hazine'den ayrı idi ve ayrı bir muhasebeciliği vardı.

Hasekiâğa: Bostancıbaşı'nın maiyetinde daha çok disiplin, koruma, ceza verme işlerinde kullanılan ağalardı. (Haseki Padişah'ın gözüne giren cariyelere denir.)

Hasoda: Enderun'daki dört Oda'nın en üstte ve en itibarlı olanı. Hasoda Silahtar, Rikâptar ve öteki bazı önemli kişilerle birlikte kırk kişi kadardılar. Başta Hırkaîşerîf dairesinin başı olmak üzere en şerefli görevleri bunlar yapardı. Padişah'ın en yakınında bulunurlar ve yazı işlerini ve öteki işlerini yaparlardı. Kahvecibaşı, tüfenkçibaşı bunların arasındaydı.

Hassa harcı: Saray'ın ihtiyaçları için yapılan harcama.

Hastalar, Hastalar Yeri: Saray mensuplarının hastalandıkları zaman yatırıldıkları hastahane.

Hazine Kethüdası: Padişah'ın hazinesinin yönetimi, korunması ile görevli kişi. Enderun'un üst kademe ağalarından.

Hekimbaşı: Saray'ın ve hekimliğe ilişkin işlerin bu konudaki sorumlusu. Padişah'ın sürekli ve yakın danışmanı.

Helvahane: Saray mutfağında tatlıların yapıldığı bölüm.

Heyketü: İla ilâhe illellah diyerek bağlamak.

Hırka-i Saadet, Hırka-i Şerif: Peygamber'in, Saray'da gümüş sandık içinde muhafaza edilen giysisi, hırkası.

Hiyamiye Nezareti: Savaşlarda ya da öteki konularda kullanılan çeşitli çadırların sağlanması, bakımı ve buna ilişkin işleri ile görevli ve sorumlu örgüt.

Hintu: Makaslı, yaylı, atlı araba.

Hud Hud kuşu: Çavuş kuşu. Efsanede Hazreti Süleyman ile Saba Melikesi Belkis arasında haber taşıyan kuş.

Humâ: Bir Uzakdoğu kuşu. Cennet kuşu.

Huruc-u alessultan: Sultan'a, meşru hükümete başkaldırmak.

Huzur dersleri: Ramazan'ın ilk gününden başlayan ve ardı ardına sekiz gün süren dersler. Zamanın bilgileri dinî konularda tefsirler yaparlardı.

İ

İçâğa, İç Ağa: Saray'da Padişah emrinde ve hizmetindeki ağalar. Enderun ağaları İç Ağası'dır. İç ağaları: Kapı Ağası ile onun emrindeki ağalar, Anahtar Ağası, Peşkir Ağası örnek gösterilebilir. Ayrıca Hazinesdarbaşı, Kilerbaşı, Saray Ağası, Hasodabaşı... bütün bunlara İç Ağa denirdi.

İstiska: Bir hastalık. Vücutta su toplanması. Hypophisie hastalığı.

K

Kadınefendi: Padişah'ın eşi.

Kaftan (Gezi K.): Üste giyilen bir giysi (Gezi kaftanı belli bir kumaştan yapılan hafif giysi.)

Kaftancı, Kaftan Ağası: Protokol ile görevli olan ağa.

Kahvecibaşı, Kahveci Başı: Enderun ağalarının önemlilerindendir. Hasodah ağalara övgüdür ve kahvecibaşılar Padişah'ın mabeyninde bulunurlar, mabeynicilik ederlerdi.

Kalafat: Vezirlerin giydikleri büyük başlık. Kalfayeri: Gemicilerin tamir edildiği yer.

Kallâvi: Sadrazamların belli zamanlarda giydikleri kırk santim büyüklüğünde ve tersine çevrilmiş ehrama benzeyen kavuk.

Kapanca, Kapanice: Padişahların giydikleri bir tür kürk. Türleri vardı: Kollu, kolsuz, kadifeli vb.

Kapudane: Donanmada tuğamirallığe eşit olan rütbe.

Kapucubaşı, Kapıcıbaşı: Saray kapılarının yönetimiyle görevli ağa. Bayram tebriklerinde gümüş âsâ ile Padişah'ın karşısında durmak, yemekten sonra leğen ibrik getirmek gibi görevleri vardı. **Kaptanıderya:** Osmanlı deniz kuvvetlerinin genel kumandanı.

Kapu Halkı, Kapı Halkı: Vezirlerin, beylerbeylerinin görevle bulundukları yerde maiyetlerindeki görevliler, subaylar, askerler ve benzeri elemanlar. **Karakulak(çı):** Emirçavuşu, haberci. (Karakulak çakala benzeyen bir hayvandır.)

Kaymakam Paşa: Sadrazam İstanbul dışında görevle (savaşta serdariekrem olarak) bulunduğu sırada kendisine vekâlet eden görevli. Sadrazam vekili.

Kazasker: İlmiye sınıfının en üst rütbesi. Ordu kadısı. Padişah divanının üyesi. Şeriat düzenine ilgili yargılarda ve yetkilerde şeyhülislamın bir rütbe altındaki kişi.

Kepaze, Kepade: Okçuluğa yeni başlayanların kullandıkları yumuşak yay. Talim yayı. (Kepaze olmak, bunu becerememek anlamına gelir.)

Kese: Altın, gümüş paraların saklandığı, taşındığı torba. Aynı zamanda belli bir miktardaki para birimi anlamına gelir. En son tarihlerde bir kese 500 kuruş (yaklaşık 10 Mahmudiye altını - 22,5 gram) olarak kabul edilmisti.

Kethüda: Kâhya. Saray'da ya da devlet adamlarının dairelerinde yönetici. Çeşitli adlarla kullanılırdı. Hazine Kethüdası, Kilerli Kethüdası gibi. Sadrazam Kethüdası, yardımcısı anlamına gelirdi.

Kistin: Aylıkların üç aylık taksiti.

Kiler Odası: Enderun'daki dört odadan biri. Hiyerarşide üçüncü oda. Yiyecek işleriyle görevli olanların odası.

Kitâbet: Kâtiplik, yazıcılık.

Koltakımı: Oyun kumpanyası, Orta oyununu takımı.

Kontoş, Kontoz: Dar yenli bir tür üste giyilen giysi.

Kozbekçi (başı): Topkapı Sarayı'nda eski Darphane'nin bulunduğu yerin bekçileri. Yeniçeriler kaldırılıp yeni örgütler kurulurken Kozbekçiler de kaldırılmıştır.

Kubbealtı: Topkapı Sarayı'nda Sadrazam'ın başkanlığında toplanılan yer ve bu toplantıya verilen ad. Buraya "divan yeri" de denirdi. Kubbealtı toplantılarına katılan devlet adamlarına, vezirlere kubbealtı vezirleri denirdi. Bu ve-

zirler "sandalyasız bakan" gibi başka görevi olmayan kişilerdi. Defterdarlar, nişancılar, kaptanıderyalar da bu toplantılara katılırlardı.

Kulluk, Kullukçu: Karakol, Kulluklarda bulunan ve görev yapan Yeniçeriler.

Kuruş: Bk. Altın.

Kuşçu: Saray'daki hasekilerden gerekencelere ceza vermekle görevli olan hasekilere kuşçu denirdi.

Kuşhane (kapısı): Kuşhane küçük sahan demektir. Kuşhane kapısı, yemeklerin verilip alındığı kapıdır. Eskiden kuşlar bu tür sahanlarda pişirildiği için bu ad verilmiştir.

Külahçı: Sahtekâr.

L

Lala: Çocuklara öğretmen olarak atananlara verilen ad. Enderun'daki acemilerin öğretmenleri. Padişah'ın da lalası olurdu. Daha eskilerde sadrazamlara lala denirdi.

Lavta: Uta benzeyen, uttan biraz küçük bir eski zaman çalgısı.

Levh-i Mahfuz: Tanrısal kaderin yazılı olduğu levha, kitap.

M

Mabeyn, Mabeynci: Padişah'ın sarayının selamlık bölümü. (Mabeyn-i hümayun.) Mabeynci bu bölümde çalışan (ve padişahın karinleri - yakınları denilen) kişilerdir ki, Padişah'ın Saray dışı işleri ile ilişkisini sağlarlar.

Mahlul: Varis bırakmadan ölenlerin terekesi.

Mahreç: Tereke hesabı. İlmiye sınıfında bir rütbe.

Mecuze: Bir tür başlık.

Mehter, Mehterhane, Mehterbaşı: Mehter "en büyük" demektir. Yüceltme anlamına gelir. Mehterhane, Tanzimat'tan önceki muzika takımıdır. Mehterbaşı hem Mehterhane'nin şefi, hem de çadırların başı anlamına gelir.

Mekke-i Mükerreme Pâyesi: İlmiye sınıfındakilere verilen bir rütbe.

Menzil Rikâbı: Bk. Rikâp.

Mevacip: Yeniçerilere verilen maaş, ulufe. Üçer aylığı bir arada verilirdi.

Mevleviyet: İlmiye sınıfında bir rütbe. Kadılık. Büyük rütbeli kişilere verilen önemli kadılık.

Mir-Mirân: Beylerbeyi, Eyalet valisi.

Miskal: Yirmi kırat ağırlığında bir ölçü. Eski bir çalgı. Musikar. Pan Hütü.

Muâyede: Tebrik, kutlama töreni. Bayramlarda Padişah'ı kutlama. Bayramlaşmak.

Muhafız Paşa: Tanzimat'tan sonra Bostancıbaşı görevini alanlara verilen ad.

Muharremiye: Muharrem ayının girmesiyle verilmesi âdet olan bağışlar. (Enderun'da bir tür aylık, ücret niteliğini kazanmıştı.)

Muhassıl: Devlet gelirlerini, vergilerini toplayan. Tahsildar.

Mukataa: Lugat anlamı kesişmek'dir. Teknik ve hukuki olarak devlete ait bir malın gelirinin bir kişiye verilmesi anlamındadır. Sözelgeşi bir çiftliğin geliri gibi.

Murabıt: Derviş, akılsız.

Mushap: Padişah'ların kendisini eğlendirmeleri için yanlarında bulundurdukları kişiler. Ancak bunlar aynı zamanda danışmanlık görevini de yüklenirlerdi.

II. Mahmut zamanının namılı musahipleri Abdi ve Hayali Sait Beyler'di.

Mustafî maaşı: Emekli olup Saray'dan ayrılanlara Hassa Hazinesi'nden verilen emekli aylığı.

Muzika Takımı, Muzika-i Hümayun: Yeniçeriler'le birlikte kaldırılan Mehterhane'den sonra Batılı biçimde kurulan bando takımı. Bundan önceki Mehter takımında davul, boru, zurna ve bazı musiki âletleri vardı. Bando ile Batılı musiki âletleri kabul edilmiş oldu. Avrupa'dan uzmanlar getirildi. Ayrıca bir de okul kuruldu.

Müderris: Cami ya da medreselerde ders okutan öğretmenlere denirdi.

N

Nakib, Nakip: Esnaf örgütlerinin başkanlarına verilen ad. Tekkelerde başkan, şeyh. Bir topluluğun başı.

Nânpare: Genellikle geçim için sağlanan gelir. Saray'dan cırağ çıkarılanlara sağlanan gelir. Ekmek parası.

Nisancı: Padişah'ın fermanlarına tuğra (nişan) koyan. Padişah'ın hukuk danışmanı görevini yapan kişi.

Nöbetçi: Padişah'ın özel hizmetlerini yapan ve bunun için nöbet tutan görevliler.

O

Ocak ağası: Yeniçeri ağası. Ocak, Yeniçeri Ocağı demektir.

On iki bıçaklı: Saray'da Padişah'ın özel

hizmetinde kullanılan kıdemli içöğlanları.

Pafta: Elbise üzerine dikilen madeni süsler, sırma ile işlenen süsler.

Patrona: Tümamiral rütbesi.

Payzen: Yelkenli gemilerdeki kürekçiler. Yedekçiler (Genellikle mahkûmlardan oluşurdu.)

P

Pazarıcı, pazarbaşı: Tekkelerde pazar işlerini yapanlar.

Peşkirbaşı: Kiler Odası'ndaki ağalardan bir bölümünün başı. Padişah'ın ekmeğini saklardı.

Peyk: Saray'daki postacı ve muhafız.

Pırpırı sarığı: Pırı cahil, varlıksız kişiye, pırpırı sarığı böylelerin biçimsiz sarıklarına denirdi.

R

Ramazan dersleri: Bk. Huzur dersleri.

Reis-ül felek: Astrolog, müneccimbaşı.

Reis-ül Küttab (p): Dışişleri bakanı.

Rikâptar: Padişah'ın atla bir yere gidilerinde sol tarafında yürüyen Enderun ağaları. Rikâptar ağa, Padişah'ın atının sağısını tutardı ve inip binmesine yardımcı olurdu. Rikâptar ağalık Enderun protokolünde üçüncü rütbeydi.

Rub'iye: Dörtte bir. Altının dörtte biri. Çeyrek altın. Bk. altın.

Ruznameççi, ruznameci: Günlük harcamaları kaydeden kâtip.

S

Sai Ocağı (Sâye Ocağı): Kurbanlık koyunları besleyen ve yetiştiren örgüt.

Saka başı: Saray sakalarının başı.

Samsun, saksun: Bak. Seg.

Saray nazırı: Tanzimat'tan sonra Silahtar Ağa'nın yerine geçen görevli.

Sarıkcı, sarıkcıbaşı: Saray'da sarık sarmak ve bununla ilgili işleri yapmakla görevli uzman Enderunlular. Sarıkcıbaşı Padişah'ın sarıklarının düzenlenmesi ile görevli ve sorumlu idi. Önemli bir rütbe olarak kabul ediliyordu. İkinci Mahmut zamanında giysilerin değiştirilmesinden sonra kaldırılmıştır.

Sazende, sazende başı: Saray'da saz çalanlar ve bunların başı.

Sebaa-yı muallaa: İslamiyet'ten önce Kâbe'de asılı bulundurulmuş yedi namlı kaside.

Seferli odası: Enderun'daki dört odadan biri. Hiyerarşide en alttaki dördüncü

oda. Göç işleri ve genellikle teknik konularda sanatkârlık işlerinde saz ve şarkı konularında görevlendirilen ağalar bu odaya mensuptular.

Seg: Savaşlarda kullanılan köpekler. Yanlış olarak samsun, saksun sözcükleri kullanılırdı.

Semai: Türk musikisinde belli (en basit) yöntem ezgi.

Seraskerlik: Milli Savunma ve Genelkurmaylık görevlerini yapan örgüt ... Seraskerler - Ordu kumandanı.

Serdar-ı Ekrem: Başkumandan.

Serheng (i): Padişah divanının çavuşları. Sermahfil: Saray'da müezzinbaşının yardımcısı.

Seyisli (çırağı): Saray atlarının bakımı ile görevli Enderun ağası.

Silahşor: Askerlik rütbesi. Yeniçeri subayı.

Silahtar (Silahdar): Saray'ın ve Enderun'un en yüksek rütbeli görevlisi (Saray nazırı).

Sipah silahtarı: Sipahi örgütündeki rütbe. Sofalı: Hırka-i Saadet Dairesi'nde görevli ağa.

Solak, sulak: Yeniçeri Ocağı'nın 60-63'üncü ortalarındaki askerler. Bunların boy-lu boşlukları seçilip Saray'da Padişah hizmetinde çalıştırılırdı.

Sorguç: Kavuğun ön tarafına takılan ve kuş tüylerinden oluşan (genellikle balıklıç ve benzeri kuşların tüyleri) küçük tuğ, süs.

Soytarı (maskara): Saray'da Seferli Oda-sı'ndaki güldürücüler, mukallit ağalar.

Sulak: Bk. Solak.

Surre, Surre-i Hümayun, Surre Alayı, Surre Emîni (Sürre): Surrenin lûgat anlamı para kesesidir. Surre her yıl hac münasebeti ile Mekke ve Medine'ye gönderilen paralar ve hediyeler demektir. Surre Emîni bunları götüren görevlidir.

Ş

Şahinci (başı): Saray'da Padişah için beslenen ve yetiştirilen av kuşları ile görevli ağalar ve bunların başı.

Şamara teli: az gürültü ile çok ses çıkaran tenekte.

Şimşirlik: Topkapı Sarayı'nın kuzeyindeki meydan (planlara bakınız). Babaları ölen şehzadelerin Saray'da oturdukları daire. (Bu daire dışarıya kapalıydı. Hatta dışardan da görülmemesi için şimşir ağaçları ile çevrildiği söylenirdi.)

Şerbetçi: Saray'da şerbet ve benzeri tatlı-

ları yapmakla görevli ağa. Kiler Odası'na bağlıydı.

Şeyhülharem: Halife tarafından Mekke'nin gözetimi için atanan görevli.

Şubara (Şobara): Tepesi yuvarlak dilimli çuha kaplı kalpak biçimi de bir başlık.

T

Tahtirevancı (başı): Tahtirevan gibi elle ya da atla taşınan araçların bakıcısı. Ve başı.

Taşvan şarkısı: Sıradan, âdi türden. Adalı Rum çocuklarının kadın giysisi ile yaptıkları danslarda söyledikleri şarkılar.

Tebdil, baştebdil: Saray'daki görevlilerden kılık kıyafetini değiştirerek bilgi toplayan, gizli görevlerde kullanılan kişilerin anı.

Osmanlı padişahları da tebdil gezerek, yeni giysilerini değiştirerek dolaşır ve denetim yaparlardı.

Baştebdil, bu tür görevlilerin başı idi.

Teberdâr, teberdâran: Eski silah türlerinden "Teber", taşıyanlar. Teber bir ucunda ay biçiminde bir baltası olan bir mızraktır.

Tecvid: Arapça'nın (Kur'an'ın) okunuşunun, söylenişinin öğretilmesinde kullanılan yöntem.

Tefsir-i Beyzâvî: 13. yüzyıl İranlı bilginin Kur'an yorumu.

Telli kallavi: Bir tür kavuk.

Tevliyet: Vakıf işlerine bakmak görevi. Bu görev karşılığı vakfın bir bölümü geliri bu görevliye verilirdi.

Tezkire, tezkireci: Resmî humazılar ve kâtipler (Tezkere). Divan-ı Hümayun'un yazı işlerini yapan yazıcı.

Timar: Fethedilen yerlerdeki devlet arazisinin gelirinden özel kişilere (Sipahiler'e kılıç hakkı gibi) verilen pay.

Tomak: Saray'daki başlıca sporlardan biri. Takım halinde olmakla birlikte iki kişi tarafından oynanırdı. Tomakçılar ellerindeki, bir ucuna meşin bir top bağlı olan tipi kullanarak bu topu karşısındakinin sırtına vururdu.

Topçu paşa, topçubaşı: Kapı kulları örgütüne bağlı topçuların başı. Tophane nezareti kurulduktan sonra bu örgüt ve bunların başı unvanı kaldırıldı. Yerine topçubaşı unvanı kabul edildi.

Tuğ: Devlet büyüklerine rütbelerine göre (Sadrazama ve Serdar-ı Ekrem'e yedi tuğ) verilen at kılından yapılmış işaretler. Padişah üç imparatorluğu fethettiğini göstermek için (İstanbul, Bağdad, Trabzon) üç tuğ taşırdı.

Tüfengi (tüfekçi), tüfekçibaşı: Saray'daki tüfekli muhafızların ve burjaların başı. Tüfengibaşı Enderun'daki sıvrılmış ağalardan seçilirdi ve önemli bir kişi idi. Tülbent ağası, dülbend ağası: Padişah'ın sarıklarının, çamaşırlarının bakımı ile görevli Enderun ağası.

Türk: İlyas Ağa'nın yazılarında "Türk" deyiimi kötöleme anlamında kullanılmaktadır. Aslında Türk deyiimi bu tarihlerde köylü anlamına gelmektedir. Anadolu'dan İstanbul'a gelenler hakkında genellikle Türk deyiimi kullanılmakta idi.

Tütüncü, tütüncübaşı: Padişah'ın çeşitli işlerini yapan görevliler ve bunların başı. Bu işler arasında ocakları yakmak ya da mangal taşımak da vardı.

U, Ü

Ulufe: Yeniçeriler'e verilen aylık. Bk. Mevacip.

Üçlü talim: İlyas Ağa'nın güncesine yazdığı tarihlerde batıda terk edilmiş olan bir savaş tekniği. Askerler üç sıra halinde dururlar. Birinci sıra ateş eder, ikinci sıra tüfek doldurur, üçüncü sıra mızrakla yedekte dururdu.

V

Vakıacı: Olanları yazmakla görevli memur.

Velâdet: Padişah'ın doğum günü. Doğum.

Vezirlik, vezâret: Vezir yardımcı demektir. Teknik anlamda devlet adamlarının varabildikleri en yüksek rütbedir (Bk. Kubbealtı).

Voynuk Beyliği: Seferde ordunun, vezirlerin ve büyüklerin atlarının bakımı ve öteki zamanlarda Saray'daki atlara bakmakla görevli örgüt.

Yağlıkçı: İç çamaşırı ve benzeri malları satan esnaf.

Y

Yalı Köşkü: Sarayburnu ile Sirkeci arasındaki bir kasr.

Yelken: Saray maskaralarının giydikleri başlık.

Z

Zahire Nazırı: İstanbul halkının ve resmi dairelerin yiyeceklerinin sağlanması ve denetimi ile görevli örgüt.

Zerr-i mahbub: Bir altın para türü. XVI-II. yüzyıl sonlarına doğru değeri 2,5 kuruş idi. Yaklaşık 2 gram ağırlığındaydı.

LETAİF-İ ENDERUN'UN İÇİNDEKİLER

FİHRİST-İ VEKAYİ-İ LETAİF-İ ENDERUN

Giriş ve dua	57	Rikâp töreni ve Darüssaâde ağasının azli	72
Bin iki yüz yirmi yedi yılının tatlı Enderun olayları, Derviş İsmail Efendi ve Şarkıcı Arif'e yapılan bağışlar (1812)	59	Alibey köyüne binışe gidilmesi	72
Eski Emin Ağa'nın cırağ çıkarılması ve Cavit Ağa'nın Hazine'ye alınması	59	Arnavut Yusuf Ağa ile Lala Sait Efendi'nin cırağ edilmeleri	73
Büyükdere'deki saltanat binışinde Enderunlu ağaların cirit oyunu	59	Müezzinbaşı Fazıl Efendi'nin azli, Ceviz Emin Ağa'nın atanması	73
Şamanizade'nin ayrılışı ve Dürriade Efendi'nin Şeyhülislam oluşu	61	Hazine Kethüdasının azli ve Sadullah Ağa'nın atanması	73
Bazı ağaların hastalanıp ölmeleri	61	Kurban bayramı ve gönülalan sarayda özenli törenler	74
Göksu'ya saltanat binışı	62	Şerbetçi lala ve cameşuyucu Hayrettin Bey'in cırağ çıkarılmaları	76
Şehzadelerin cennete gidişi	62	Bin iki yüz yirmi sekiz yılı olayları ve Hasodabaşı'nın cırağ edilmesi (1813)	77
Başsağlığı rikâbı	62	Haremeyn anahtarlarının gelişi ve alay düzenlenmesi	77
Bazı ağaların cırağ edilmeleri	62	Peşkir Ağası Vakıacı Ali Efendi ile S'ileyman Ağa'nın cırağ edilmesi	78
Yahya Efendi Camii'nde selamlık ve Yıldız Kasrı'nda binış	63	Mabeynci Arif Ağa'nın Mabeyn'e alınması	78
Bazı ağaların cezalandırılması	63	Hazine, Seferli ve Kiler Odaları'ndan Hasoda'ya alınan ağaların sevinci	78
Şaban ayında Sultan iskelesi binışı	63	Galata Sarayı Enderunu'ndan Enderun'a nakiller	78
Bazı emektarların cırağ edilmesi	64	Şehzade Abdülhamit Efendi'nin sevinçli doğumu	79
Sultaniye'ye saltanat binışı	64	İskender kadar ağırbaşlı Padişah'ın huzurunda kartopu oyunu	79
Dolmabahçe binışı ve arabacı İbrahim'in katledilmesi	65	Dülbend Ağası Hasan Bey'in cırağ çıkarılması	80
İzzet Paşa Kasrı'nda eğlenceler	66	İncili Köşk Meydanı'nda tomak oyunu	80
Aylıkların verilmesi, Mustafa Paşa köşkünde eğlenceler, Sarsak Emin Ağa'nın, Cin Ali Ağa'nın komiklik yapımları, Padişah'ın soyluluğu	66	Padişah'ın huzurunda mevlit gecesi	80
Çinili Kasr'a gidilmesi	68	Rikâptar Şakir Efendi'nin cırağ çıkarılması	81
Bağışlanma ayı olan Ramazan'ın gelişi	68	Kasrîhümayun karşısında ağaların toma: oynaması	81
Kaymakam Paşa'nın azli ve Rüştü Efendi'nin atanması	69	Mabeynci Arif Mehmet Ağa'nın cırağ edilmesi	81
Padişah'ın huzurunda Ramazan dersleri - ve odun gibi bilgiler -	69	Kâmi Ahmet Efendi'nin Hasoda'ya alınması	81
Bayram törenleri	70	Padişah'ın gönülalan Beşiktaş Sarayı'na geçişi	82
Çuhadar Ağa'nın cırağ edilmesi	71		
Çameşuybaşı Memiş Ağa'nın cırağ çıkarılması	72		
Beşiktaş Sarayı'ndan İstanbul Sarayı'na geçiş	72		
Hasoda'ya geçen ağalar	72		

Mısır Valisi'ne kılıç, kaftan gönderilmesi	82
Dolmabahçe Sarayı'na rikâp ve binîş	83
Baştüfekçi İbrahim Ağa'nın mabeynciliğe atanması	83
Göksu Kasrı bekçisinin oğlunun Hazine'ye alınması	83
Yeniçeri Şakir Ağa'nın Saray'dan çıkarılması	83
Çinili Köşk'ten Sürre Alayı'nın yola çıkarılması	83
Hüseyin Efendi ile Ali Fakih'in çıkarğ edilmeleri	84
Peygamber'in göğe çıktığı gece: Miraç - Padişah'ın huzurunda Mevlevî âyini	84
Göksu Kasrı'na rikâp ve kandil kutlaması	85
Hasoda'ya alınan ağalar	85
Keskin berberlerin Saray'a alınması	85
Rikâptar Hasan Ağa'nın çırağ edilmesi	86
Sultaniye'ye binîşe gidilmesi ve ağaların ıslanmaları	86
Çinili Meydanı'nda tomak ve güreş oyunları	86
Ramazan ayının başlaması ve dersler	87
Birinci İmam Kâmilî Efendi'nin ayrılması, Abdülkerim Efendi'nin atanması	87
Devlet büyüklerinin Hırka-i Saadet Dairesi'ni ziyareti	87
Kahvecibaşı Said Ağa'nın görevini yaparak geri gelmesi	87
Kadir gecesi Padişah'ın İstanbul Sarayı'nı şerefliendirmesi	87
Yenisaray'da bayram töreni	88
Arif Ağa ile Kemiksiz Ahmet Ağa ve Hafız Efendi'nin terfileri	88
Dülbend Ağası Mes'ut Ağa'nın çırağ edilmesi	88
İstanbul Sarayı'na geçiş	89
Kalfayerinde rikâp işi	89
Serberber İbrahim Ağa'nın çırağ edilmesi	89
Gazi Hükûmdarın önünde tomak oyunu	89
Saray'da Kurban bayramı kutlamaları	89
Rakkas İbrahim Ağa ile Peşkirici Hüseyin Ağa'nın çırağ edilmeleri	90
Vakayî-i sâl-i tesi ve aşrin ve mâtin ve elif ve ihšan-ı muharremiye begavat-ı Enderun. (Bin iki yüz yirmi dokuz yılı olayları ve Enderun ağalarına muharremiyelerinin bağışlanması)	91

Yeni yılı kutlamak için rikâp töreni yapılması	91
Alaettin Ağa'nın mabeynciliğe atanması	91
Hasoda müjdesi	91
Orduyu geri çağırarak üzere Silahtar Ağa'nın gönderilmesi	91
Giyimbaşı Mahmut ve Cameşuybaşı Halim Ağaların çırağlıkları	92
Kuddusî Efendi'ye İzmir mevleviyetinin verilmesi	92
Ordu'nun İstanbul'a gelişi	92
Şehzade Abdülhamid'e lala atanması	92
Kuşcu Esat ve cümdi Reşit ağalarının çırağlıkları	92
Babüssaâde Ağası'nın azli ve yenisinin atanması	93
Padişah'ın huzurunda mevlit okunması	93
Gülhane Meydanı'nda tomak oynanması	93
Seyid Mehmet Ağa'nın çırağlığı	93
Lubadalı Ahmet Ağa'nın çırağ edilmesi	93
İstanbul Sarayı'ndan Beşiktaş Sarayı'na göç edilmesi	94
Dolmabahçe Kasrı'nda rikâp olayı	94
Kâğıthane'ye gidiş	94
Çuhadar Asım Bey'in ve Arap Selim Ağa'nın çırağlıkları	94
Şirin Arif Ağa'nın çavuşluğa atanması	94
Bahariye Kasrı'na binîşe gidilmesi	95
Kilerci Aziz Bey'in ve Hallaç oğlu Ömer Ağa'nın çırağlığı	95
Padişah'ın Kâğıthane'den dönüşü	95
Silahtar Ağa'nın kaftancısı Rasih Efendi'nin ölümü	95
Çinili Meydanı'nda Surre alayı	96
Sofalı Hüseyin Ağa'nın çırağ edilmesi	96
Çubuklu mesiresinde binîşe gidildiği	96
Silahtar Ağa'nın kardeşinin çırağ edilmesi	97
Çinili Kasr Meydanı'nda mızrak oyunu	97
Padişah huzurunda canbazların oyunları	97
Kâğıthane binîşi ve dilsiz Hüseyin'in boğulması	98
Baltalimanı'nda binîşe gidilmesi	100
Elmas ve Abdullah ağalarla Said Ağa'nın musahipliğe atanmaları	100
Ramazan-ı Şerif hilalinin görülmesi	100
Mısırlı Mehmet Ağa'nın Enderun'a alınması	100
Devlet büyüklerinin Hırka-i Saadet'i ziyaretleri	100
Bayramın gelişi ve Yenisaray'da kutlama töreni	101

İslambol Sarayı'na göç edilmesi	101
Gülhane Kasrı'nda rikâp yapılması	101
Kurban Bayramı kutlamaları	101

Bin iki yüz otuz yılı olayları, ağalara muharremiye dağıtılması ve İncili Kasrı'a rikâp (1814-1815) 102

Şahin Ağa'nın çırağ edilmesi	102
Mevlit gecesi Şeyh Hüdâi'nin Saray'a getirilmesi	102
Saray kütüphanesi hocasının ölümü	103
Yeniçeriler'in edepsizlikleri	103
Seferli Kethüdası'nın çırağ edilmesi	103
Hürşit Paşa ile Dürizzade'nin makamlarından ayrılımları	104
Sadrazamlığın yenilenmesi dolayısıyla Gülhane Kasrı'na rikâp yapılması	104
Selim Bey'in çırağ edilmesi	105
Bostancıbaşı Abdullah Ağa'nın azli	105
Câmi Ahmet Ağa'nın vefatı	105
Mabeynci Alaettin Ağa'nın çırağlığı	105
Çuhadar Hüseyin Bey'in çırağlığı	106
Çuhadar Zenci Said Ağa'nın çırağlığı	106
Bazı ağalara çuhadarlık verilmesi	106
Dolmacı Hafız Ağa'nın çırağ edilmesi	106
Beşiktaş Sarayı'na göç	107
Çırağan Sarayı'na rikâba gidilmesi	107
Esad Efendi'nin vefatı	107
Çinili Meydanı'nda Surre Alayı'nın yola çıkarılması	107
Bağdadî Emin Ağa'nın çırağlığı	107
Göksu Kasrı'na binişe gidildiği	108
Ramazan ayının gelmesi	108
Hırka-i Şerif ziyareti	108
Kodoşzade Mustafa Ağa'nın çırağ edilmesi	108
Kara Mustafa ve Uzun Sadık ağaların çırağ edilmeleri	109
İzzet Paşa Kasrı'na binişe gidilmesi ve Darüssâde ağasının azledilmesi	109
Hazine Kethüdası Sadullah Ağa'ya ek nânpare verilmesi	110
Hoca Raşit Efendi'nin Hazine'ye alınması	110
İslambol Sarayı'na nakil ve çırağlıklar, atamalar	111
Menzil rikâbında kutlamalar	111
Sadık efendi'nin çırağlığı, Mustafa Ağa'nın Hazine'ye alınması	111
Saray'da Kurban Bayramı kutlaması	112

Bin iki yüz otuz bir yılı olayları, Muharremiye dağıtılarak ağaların sevindirilmesi (1815-1816) 113

Darphane Nazırı Sarım Efendi'nin

Topkapı Sarayı nazırlığına atanması	113
Bostancıbaşı Ali Bey'in azli, Arnabut Mustafa Ağa'nın atanması	113
Şimşirlik Meydanı'nda tomak oyunu	113
Padişah'ın nur dağıtan huzurunda mevlit okunması	113
Hasoda'dan Ferhat Ağa'nın çırağlığı	114
İhrac-ı mevâcib-i kıst-i vâhid der sâye-i Padişeh-i kesir-ül mehâmid (Övülecek çok işleri olan Padişah'ın sayesinde maaşların birinci taksitlerinin ödenmesi)	114
Talii genç Şehzade Hazretleri'nin hizmetkârlarının ayrılması (atanması)	114
Rüstem Ağa'nın gulamının Kiler'e alınması	115
Beşiktaş Sarayı'na göç edilmesi	115
Kusursuz Bebek Kasrı'na rikâba gidilmesi	115
Yanturi Bekir Ağa'nın çırağ edilmesi	115
Çinili Meydanı'nda Surre Alayı	116
Çilingirzade ile Dellalzade'nin Enderun'a alınmaları	116
Padişah'ın huzurunda cirit oyunu	116
Mantar Osman Ağa'nın çırağlığı	117
Mehmet Ali Paşa'nın armağanları	117
Ramazan'ın kutlanması	117
Hırka-i Saadet ziyareti	117
Birinci İmam Abdülkerim Efendi'nin vefatı	117
Ramazan Bayramı kutlama törenleri	118
Pir Ali ve Hafız Ahmet Ağaların çırağlığı	118
Beşiktaş Sarayı'nda yangın, küçük sultanın yanışı	118
Yıldız Kasrı'na binişe gidilmesi	119
Kurban Bayramı ve kutlamalar	119
İslambol Sarayı'na göç	119
Hasoda'ya geçenler ve öteki atamalar	119

Bin iki yüz otuz iki yılı olayları ve kutlamalar (1816-1817) 121

Kiler Kethüdası Osman Ağa'nın çırağ olması ve Vasıf Osman Bey'in atanması	121
Çavuş Numan Ağa'nın çırağ edilmesi ve musahipliği	121
Çuhadar Esad Ağa'nın vefatı	121
Padişah'ın nur dağıtan huzurunda mevlit okunması	121
Acem (İran) Şahı tarafından gönderilen dağ gövdeli fil	122
Zavallıların en zavallısı güçsüz İlyas Ağa'ya yapılan büyük iltifat	122
Mariz İbrahim Bey'in ekmek parası	123

Telhisi Mehmet Ağa'nın çırag edilmesi	123
Padişah'ın huzurunda top oyunu	123
Toprak Sarayı'nın tamamlanması ve göç	124
"Kuş" adlı atın yarışlarda ödül gösterilmesi	124
Kalyoncu Ahmet Ağa'nın çırağlığı	125
Beşiktaş Sarayı'na göç	125
Dolmabahçe Sarayı'na rikâp düzenlenmesi	125
Çinili Meydanı'nda Surre Alayı	125
Namlı cümdi Şuayıp Ağa'nın vefat etmesi	125
Hazinedar kaftancısı Emin Efendi'nin Şehzade'ye lala olması	125
Sultan sahrasına binışe gidildiği	126
Salı gününü Ramazan'ın kutlanması	126
Merkepçizade Tahir Ağa'nın çırağlığı	126
Hırka-i Şerif ziyareti ve Başçavuş Kemâni Ali Ağa'nın sürülmesi	126
Ramazan Bayramı törenleri	126
Padişah'ın Enderun Hazinesi'ni ziyareti	127
Valide Sultan'ın Beşiktaş Sarayı'nda vefatı	127
Velâdet duası yapılması	128
Padişah'a tâziye için rikâp töreni	128
Hekimbaşı Mes'ut Efendi'nin azli, Behçet Efendi'nin atanması	128
Padişah'ın ok yay fenninde becerisi	128
Gönülan Saray'da Kurban Bayramı kutlamaları	129
Sarsak Emin Ağa'nın çırağlığı	129
Bin iki yüz otuz üç yılı olayları (1817-1818)	130
Yeni yıl kutlaması için rikâp düzenlenmesi	130
Saray'da fakir fukara için aşure pişirilmesi	130
İslambol Sarayı'na göç	131
Topkapı Sarayı'nda menzil rikâbı	131
Şehzade Süleyman'ın doğuşu ve yapılan şenlik alayı	131
Çuhadarbaşı Seyit Ömer Ağa'nın ölümü	132
Silahtar Ali Ağa'nın azli, İbrahim Ağa'nın atanması	132
Yeni Silahtar'a Padişah'ın mektup göndermesi	133
Rauf Paşa'nın ayrılması, Derviş Paşa'nın atanması	133
Hazine Kethüdası Sadullah Ağa'nın azli, İlyas (Kaftancı) Ağa'nın atanması	133
Bostancıbaşı'nın azli	134

Zihni Molla'nın azli, Mekkezade'nin atanması	134
Mabeynci Said Ağa'nın çırağlığı	134
Rikâptar Said efendi'nin çırağlığı	134
Başkaptan Paşa'nın değiştirilmesi	135
Çerkez Paşazade Abdi Bey'in çırağlığı	135
Başçavuş Kemani Ali Ağa'nın bağışlanması	135
Kullukçu Nuri Ağa'nın kaftancı olması	135
Çorlulu İsmail Ağa'nın çırağlığı	135
Çuhadar Salim Ağa'nın vefatı	136
Topkapı Meydanı'nda Surre Alayı	136
Beşiktaş Sarayı'na göç	136
Dolmabahçe Sarayı'nda rikâp	136
Çakırsalan Yusuf Ağa'nın çırağlığı	136
Yıldız Sarayı'na binışe gidilmesi	136
Çavuş Ahmet Şah'ın çırağlığı	137
Ramazan ayının gelişi	137
Hamide Sultan'ın doğumu	137
Hırka-i Saadet ziyareti	137
Bazı şarkıcı ve çalgıcıların çavuş olmaları	137
Bayram ve kutlamalar	138
İzzet Paşa Kasrı'na saltanat binışı	138
Ok Meydanı'nda kâbza ziyafeti	138
Şalçı Nazif Ağa'nın çırağlığı	139
Lezki Mehmet Ağa'nın yükselişi	139
Göksu Kasrı'na binışe gidildiği	139
Silahtar İbrahim Ağa'nın azli, Hazine Kethüdası İlyas Ağa'nın atanması	139
Yeni Silahtar'a Padişah'ın mektubu	140
Yeni Silahtar'ın eski görevlileri değiştirmesi	140
Anahtar Ağası Sait Ağa'nın vefatı	140
Saray'da Kurban Bayramı kutlamaları	141
Çakırsalan Ali Ağa'nın Esat Ağa ile değiştirilmesi	141
Bin iki yüz otuz dört yılı olayları ve şerefli ağalara muharremiye dağıtımı (1818-1819)	142
Bebek Kasrı'nda rikâp töreni	142
Eski Silahtar İbrahim Ağa'nın helallasmağ üzere Saray'a gelişi	142
Topkapı Sarayı'na göç	143
İncili Kasrı'na rikâp	143
Hulyacı Hafız Mehmet Ağa'nın çırağlığı	143
Giyimbaşı Mahmut Bey'in çırağlığı	143
Huzuruhümayun'da tomak oyunu	144
Bazı önemli ağaların rütbelerinin yükseltilmesi	144

Peşkirbaşı Tiryaki Ahmet Ağa'nın çırağ edilmesi ve Şam Dizdarlığı'na gönderilmesi	144
Seferli Kethüdası'nın büyük nânpare ile çırağlığı	145
Kemençeci Tahir Ağa'nın çırağlığı	145
Tatarhanzade Ahmet Bey'in vefatı	146
Kapudanıderya İçelli Ahmet Paşa'nın değiştirilmesi	146
Vahabi mel'ununun dünyanın dörtte birinin Padişah'ının huzuruna getirilişi	146
Çuhadar Raşit Bey'in çakırsalan oluşu	146
Eski Hazine Kethüdası Sadullah Ağa'nın Hacca gidişi	147
Hazine Vekili Cevher Ağa'nın çırağlığı	147
Topkapı meydanında Surre alayı	147
Çuhadar Salih Bey ve Kocabaş Süleyman Ağa'nın çırağlığı	147
Beşiktaş Sarayı'na göç	147
Göksu kasrında rikâp töreni	148
Şair Vasîf Osman Bey'in çırağ edilişi	148
Mısır valisine kılıç ve kaftan gönderilmesi	149
Ramazanın kanıtlanması ve huzurda derslere başlanması	149
Hırka-i Saadet'in ziyaret edilmesi	149
Başlala Derviş Ağa'nın çırağlığı	150
Bayram ve Yenisaray'da törenler	150
Kuloğlu Şakir, Daldal Hafız ve Kadköylü Şakir Ağaların çırağlığı	150
Sultan Ahmet'in doğuşu ve bu münasebetle bazı ağaların sevinmeleri	150
Şeyhülislam Mekkizade'nin azli, Çerkes Halil Efendi'nin atanması	151
Kurban Bayramı ve Saray'da kutlama töreni	151
Başkâtîp Kâmil Bey'in çırağlığı	152
Kâğıthane kasrına binîşe gidildiği	152
Mabeynci Kâni Bey'in Mısır'dan dönüşü	152
Bin iki yüz otuz beş yılı olayları (1819-1820)	153
Yeni yıl tebriki dolayısıyla rikâp	153
Mabeynci Kâni Beyefendi'nin çırağlığı	153
Hacı Ahmet Ağa'nın çırağlığı	153
Mehterbaşı İsmail Ağa'nın çırağ edilmesi	154
Topkapı Sarayı'na göç	154
Topkapı Sarayı'nda Padişah'ın rikâp töreni	154

Eski Bostancıbaşı Abdullah Ağa'nın Ahırbaşılığı atanması	154
Tülbent Ağası Mustafa Ağa'nın çırağlığı	154
Başşarkıcı Şakir Ağa'ya Başmüezzinlik görevinin verilmesi	155
Başyazıcı Hamamizade Mustafa Ağa'nın çırağlığı	155
Padişah huzurunda mevlit okunması	155
Mehtap Ethem Efendi'nin çırağlığı	156
Rıfat Bey'in cündilikten ayrılıp şarkıcı çavuş olması	156
Çuhadar Mehmet Ağa'nın çırağlığı	157
Sadrazam Derviş Paşa'nın azli, Ali Paşa'nın atanması	157
Bahri Mehmet Ağa'nın çırağ edilmesi	157
Kahvecibaşı Yusuf Ağa'nın çırağlığı	157
Hekimbaşı Behçet Efendi'ye Anadolu pâyesinin (rütbe) verilmesi	158
Topkapı Sarayı'nda Surre Alayı	158
Bahariye Kasrı'na binîşe gidildiği	158
Gönülalın Beşiktaş Sarayı'na göç	158
Dolmabahçe Kasrı'nda rikâp töreni ve ok atışları	159
Hazineihümayun hocası Ömer Efendi'nin Hacca gitmesi	159
Şehzade Mehmet'in sevinçli doğumu	160
Galata Sarayı'na binîşe gidilmesi, Padişah'ın Galata Sarayı' Enderununu'nu denetlemesi	160
Hattat Mustafa Efendi'nin çırağlığı	161
Hazine Kethüdası'na Padişah'ın bağışı	162
Perşembe akşamı Ramazan'ın kanıtlanması	162
Padişah'ın huzurunda mevlit okunması	162
Ahırbaşı Abdullah Ağa'nın Kaptanıderyalığa getirilmesi	163
Perşembe günü Hırka-i Şerif ziyareti	163
Bayram ve Yeni Saray'da muayede töreni	163
Tüfengibaşı Yahya Bey'in Kütahya Defterdarlığıyla çırağ edilmesi	164
Göksu Kasrı'na binîşe gidildiği	164
Hasodalı Hamit Ağa'nın çırağlığı	165
Hazinedarbaşı Mirasyedi Mustafa Ağa'nın ölümü	165
Sultaniye semtine binîşe gidildiği ve müzik ziyafeti	165
İbrahim Ağa'nın kapıcılar kethüdası olması	166
Kurban Bayramı ve Saray'da kutlama	166
Ağaların alayı ve Nesib Efendi'nin öfkelenmesi	167

Bin iki yüz otuz altı yılı olayları (1820-1821)	168
Serhenk Mustafa Ağa'nın çırağlığı	168
Bazı eski ağaların Hasoda'ya alınmaları	168
Tepedelenli'nin başkaldırması	169
Çuhadar Hamdullah Ağa'nın çırağlığı	169
Ahırbaşı Halil Ağa'nın azli ve Bostancıbaşı İbrahim Ağa'nın atanması	169
Hızıragazade Sait Bey ile taklitçi Aziz Bey ve Kemani Ali Efendi ve tanburî Necip ağaların atanmaları	169
Topkapı Sarayı'na göç ve menzil rikâbı	169
Padişah huzurunda mevlit okunması	170
Tayyar Efendi'nin Ekmel Bey'in şiiri ile alay etmesi	170
Akşehirli Ömer Efendi'nin Hacc'dan dönüşü	171
Çuhadar Ağa'nın büyük nânpare ile çırağ edilmesi	171
Kato Hasan Ağa'nın silahşor unvanı ile Enderun'dan çıkarılması	171
Musahip Tanburi Zeki Ağa'nın Midilli'ye sürülmesi	172
Zaman ve durum gereği Sadrazam'ın ve Şeyhülislam'ın azledilmesi	172
Bazı Enderun ağalarına haklı olarak çuhadarlık verilmesi	172
Eski Şeyhülislam Halil Efendi'nin ölüm haberinin gelmesi	172
Bostancıbaşı Gargılı Yahya Ağa'nın azli ve Haseki Kadri Ağa'nın atanması	173
Benderli Ali Paşa'nın sadrazamlığa getirilişi	173
Büyük İmam Emin Efendi'nin vefatı, Zeynelabidin Efendi'nin atanması	174
Benderli Ali Paşa'nın azli	174
Hazine Kedhüdası Emin Efendi'nin ayrılışı, Kıbrıslı Emin Efendi'nin gelişi	174
Topkapı Sarayı'ndan Surre çıkarılması	175
Dürrizade Efendi'nin Saruhan Sancağı'na sürülmesi	175
Kütüphane hocası Sait Efendi'nin Şam'a gitmesi	175
Gülhane Meydanı'nda tomak oyunu	175
Kıyısarayı Beşiktaş'a göç	176
Dolmabahçe Köşkü'nde rikâp töreni	176
Yücesoylu Şehzadenin ılık saçan saçlarının traşının yapılması	176
Maaş taksitinin çıkması	177
Göksu Kasrı'na rikâba gidildiği	178

Mübarek Cuma gününde Ramazan'ın kanıtlanması	178
Hırka-i Şerif ziyareti	178
Yapçaklı Mustafa Ağa'nın çırağlığı	178
Mutlu bayramın gelişi ve Saray'da törenler	178
İzzet Paşa Kasrı'na binişe gidildiği ve ağaların hançer takmalarına izin verildiği	178
Kiler hocasına mevleviyet verildiği	179
İkinci başhademe Hoca Raşit Efendi'nin vefatı	179
İkinci başhademe Hoca Raşit Efendi'nin vefatı	179
Kurban Bayramı ve Saray'da muâyede	180
Eski Silahdar İbrahim Ağa'nın emekli nânparesi bağlanması	180
Bostancı Kadri Ağa'nın azli ve Memiş Efendi'nin atanması	180

Bin iki yüz otuz yedi yılı olayları (1821 - 1822)

Çırağan Sarayı'nda rikâp töreni	181
Çinili kasr meydanında tomak oyunu ve Hatif Efendi ile alay edilmesi	181
Mustafa Efendi'nin Hazine kâtipleri arasına alınışı	182
Padişah huzurunda mevlit okunması	182
Topkapı Sarayı'na geçiş	182
Gülhane Kasrı'nda rikâp töreni	183
Nakib Sıddık Efendi'nin sürgüne gönderilmesi	183
Başhekim ve Kazasker Behçet Efendi'nin azledilerek Keşan'a sürülmesi	183
Kapanıderya Abdullah Paşa'nın azli, Nasuhizade'nin atanması	184
Padişah musahibi Hatif Efendi'nin vefatı	184
Çantacı Ragıp Efendi'nin çırağlığı	184
Babüssaâde Ağa'sının azli	184
Şehzade Sultan Mehmet'in Perşembe günü doğumu	185
Tepedelenli Ali Paşa'nın kesik başının Babühümâyun önüne konuluşu	186
İmamlara ve Başhekime bağışlar	186
Topkapı Sarayı'ndan Surre çıkarılması	186
Padişah huzurunda ağaların tomak oyunu	187
Beşiktaş Sarayı'na geçiş	187
Çırağan Sarayı'nda rikâp	187
Başkâtip yamağı Sadullah Ağa'nın sevinci	187
Sabri Ömer Efendi'nin Şam Dizdarlığına çırağlığı	187
İzzet Paşa Kasrı'na saltanat binişi	188

Pazartesi akşamı Ramazan'ın başlaması	188
Kahvecibaşı Seyit Mehmet Ağa'nın çırağ edilmesi, Sadullah Ağa'nın atanması	189
Devlet büyüklerinin Hırkaişâdet'i ziyareti	189
Berber Mehmet Ağa ile İmam Arif Ağa'nın sürgüne gönderilmesi	189
Silahtar Kaftancı Kuril İsmail Ağa'nın çırağlığı	190
Bülbül çırağı Hasan Ağa'nın çırağlığı	190
Bayramın gelişi ve Yenisaray'da muâyede	190
Rüşüpaşazade Muammer Bey'in Hazine'ye alınışı	190
Mustafa Efendi'nin Hazine Kethüdası nâbetçiliğine atanması	191
Mısırlı Mehmet Ağa'nın çırağlığı	191
Eski Hazine Kethüdası Emin Efendi'nin çırağlığı	191
Seferli hocasına mevleviyet verilmesi	192
Kapıcılar Kethüdası İbrahim Bey'in vefatı	192
Babüssaâde Ağası Alaiyeli Hüseyin Ağa'nın azli ve Küçük Ahmet Ağa'nın atanması	192
Hattat Hoca İzzet Bey'in vefatı	193
Tüfekçibaşı Salih Efendi'nin çırağlığı	193
Bostancıbaşı Memiş Efendi'nin azli, Silivri Osman Ağa'nın atanması	193
Bayram ve Saray'da muâyede	194
Şair Faik'in işten çıkarılışı	194
Çuhadar Ruşen ve Çavuş Ethem ağaların Saray'dan kaçışları	194
Bin iki yüz otuz sekiz yılı olayları (1822 - 1823)	195
Bahariye Kasrı'nda yeni yıl münasebetiyle rikâp töreni ve musiki faslı	195
Mevsim münasebetiyle giysilerin değiştirilmesi	196
Mora Seraskerinden güzel haberler gelmesi	196
Çuhadar Koyunyemez Arif Ağa'ya büyük nânpare verilmesi	197
Hatice Sultan'ın vefatı	197
Sıcak mevsiminin bitiş ve serin mevsim elbiselerinin giyilmesi	197
Hazine'deki bir bölü gereksiz eşyanın satılması	198
Sadrâzam Salih Paşa ile Şeyhülislam Yesencizade'nin azli	198
Devlet Bakanı Nişancı Halet Efendi'nin Konya'ya sürgüne gönderilmesi	198
Nakib Sıtkı Efendi ile eski Hekimbaşı .	

Behçet Efendi'nin bağışlanması	199
Silahtar İlyas Ağa'nın azli, Giritli Ali Ağa'nın atanması	199
Padişah'ın silahtara hattühümayunu	200
Padişah'ın huzurunda mevlit okunması	200
Musahip Sait Efendi'nin sürgüne gitmesi	200
Uğurlu İslambol Sarayı'na geçiş	200
Topkapı Sarayı'nda rikâp töreni	201
Peşkirbaşı Kırkayak Nuri Ağa'nın çırağlığı	201
Üç odadan önemlilerin Hasoda'ya alınması	201
Yeni silahtarın Saray'a yeni düzen getirmesi	201
İzzet Molla'nın Keşan'a sürgünü	202
Eski Silahtar İlyas Ağa'nın vefatı	202
Galata Sarayı'ndan Enderun'a alınan bazı ağaların sevinçleri	203
Sermahfil Hasan Ağa'nın çırağlığı	203
Silahtar'ın tütücüsünün ve kilercisinin değiştirilmesi	204
Padişah imamına kürk bağışı	204
Hanefi İbrahim Ağa'nın çırağlığı	204
Kahvecibaşı Sait Ağa'nın nânparelerinin değiştirilmesi	205
Padişah'ın Silahtar Ağa Köşkü'ne ziyareti ve bazı ağalara bağışlar	205
Tülbent Ağası İbrahim Ağa'nın çırağ edilmesi	205
İncili Köşk önünde tomak oyunu ve Başçavuş Sadullah Ağa'nın hastahaneye gidişi	205
Reşit Bey'le Süleyman Efendi'nin mutluluğu	206
Silahşor Hüseyin Bey'e rûsluk verilmesi	206
Başçavuş Sadullah Ağa'nın çırağlığı	206
Hasoda'dan bazı ağaların mutluluğu	207
Sadrâzam Abdullah Paşa'nın azli, eski Silahtar Ali Ağa'nın sadrazam olması	207
Nakib Ebulhayr Efendi'nin vefatı	207
Mirahur İbrahim Ağa'ya vezirlik verilmesi	207
Topkapı Sarayı'nda Surre alayı	208
Seferli odasında küçük yangın	208
Beşiktaş Sarayı'nın döşenmesi ve göç	208
Şehzade Abdülmecit Efendi'nin doğuşu	209
Dürrizade'nin bağışlanması ve özgürlüğü	210
Cin Ahmet ve taklitçi Aziz Bey'in İstanbul Sarayı'na getirilişi	210
Padişah tarafından Sadrâzam'a armağan gönderilmesi	211
Ramazan'ın anlaşılması ve derslere başlanması	211

Behçet Efendi'nin Silahtar'ın davetine gelişi	211
Abdülhak Efendi'nin Enderun hekimliğine getirilmesi. (Saray hekimi)	212
Yenisaray'da bayram töreni	213
Seferli Sadık Ağa'nın çırağlığı	213
Rikâptar Ağası'na vekâlet edilmesi	213
Behçet Efendi'nin Başhekimliğe atanması	214
Pirpiri Sadık Ağa'nın Şam Defterdarlığı ile çırağ edilmesi	214
Yeniçeri Ağası Hüseyin Ağa'ya vezirlik verilmesi	214
Padişah'ın Silahtar Ağa Köşkü'nü şereflendirmesi ve musahip Abdi Bey'le alay edilmesi	215
Bayramın gelmesi ve Saray'da kutlama	215
Musahip Hayali Sait Efendi'nin bağışlanması ve özgürlüğüne kavuşması	216
Bin iki yüz otuz dokuz yılı olayları. (1823 - 1824)	217
Padişah'ın Rikâptarı Abdurrahman Ağa'nın çırağ edilmesi	217
Darüssaâde Ağası Hafız İsa Ağa'nın Cuma günü aledilmesi	217
Tayyib Efendi'nin çırağlığı	218
Sıtkızade'nin şeyhülislamlıktan ayrılışı	218
Eski Darüssaâde Ağası'nın mallarının satılması	218
Göçeskisi Ali Bey'in çırağlığı	219
Taç sahibinin Silahtar Ağa çiftliğine gitmesi. (Padişah'ın ok atışı.) (İlyas Ağa'nın şarkı söylemesi.)	219
Padişah'ın huzurunda mevlit okunması	222
Hasodalı Esat ve Tebdilci Keklik Ahmet Ağalara nânpare bağışlanması	222
Hayali Sait Efendi ile Tanburi Zeki Ağa'nın musahip yapılarak sevindirilmeleri	222
Padişah hazretlerinin Silahtar Ağa çiftliğine gidişi.	223
Mısır Valisi tarafından gönderilen zürafa	224
Gönülaçan Beşiktaş Sarayı'na göç	224
Topkapı Sarayı'nda rikâp	225
Hamamcıbaşı Pişkin Mehmet Ağa'nın çırağlığı	225
Abdullah Ağa'nın vefatı	225
Silahtar Hazretlerinin oğlunun Hazine'ye alınması	226
Bostancıbaşı Osman Ağa'nın azli	226
Silahtar Ali Paşa'nın sadaretten ayrılması	227

Şişman Numan Bey'in çırağlığı	227
Topçu Şakir Ağa'nın çırağlığı	227
Ağaların tomak oyunu ve türlü eğlenceler. (Abdi Bey'in zürafaya bindirilmesi.)	228
Padişah'ın mızrak oyunu oynaması	229
Silahtar Ağa'nın hademelerini değiştirmesi	230
Atiye Sultan'ın doğumu	230
Hazine'de fırca Ahmet Bey'in çırağlığı. (İlyas Ağa'nın Tüfengi yamağı Ata beyle kavgası)	231
Rüstem Ağa'nın Sarıkcı yamağı olması	232
Çuhadar Bekir Efendi'nin İran ve Turan Sefaskerine gönderilmesi	232
Silahtar Ağa'nın tütücüsünün değiştirilmesi	232
Topkapı Sarayı'ndan Surre çıkarılması	233
Sürgündeki İzzet Molla'nın bağışlanması ve serbest bırakılması	233
Azledilmiş olan Şeyhülislam Zihni Molla'nın vefatı	233
Sarıkcıbaşı Başyamağı Hafız Efendi'nin çırağlığı	234
Kışlık giysilerin çıkarılması ve resmi giysilerin giyilmesi	234
Beşiktaş Sarayı'na geçiş	234
Çinili Köşk'te göç rikâbı	235
İslambol Sarayı'nda maaş dağıtımı	235
Padişah'tan Sadrazam'a armağan gönderilmesi	235
Padişah Başçuhadarının İran Seraskerinin yanından dönüşü	235
Bostancıbaşı Servili Mehmet Ağa'nın ölümü ve Karaosman Ağa'nın atanması	235
Çuhadar Mehmet Efendi'nin çırağlığı	236
Çarşamba günü Ramazan'ın gelişi	236
Hırka-i Şerif ziyareti	236
Padişah huzurunda ilahi okunması	236
Bayram ve Saray'da muâyede	237
Küçük çocuk okullarına Padişah'ın başışları	238
Padişah'ın Silahtar Ağa çiftliğine gidişi ve Enderun kibarlarını getirilişi	238
Başhekim Behçet Efendi'ye Rumeli pâyesinin verilmesi	238
Cihan şehzadesinin lalasının çırağlığı	238
Kurban Bayramı ve Saray'da muâyede	239
Çuhadar Ağa'nın çırağlığı	239
Padişah'ın Silahtar Ağa çiftliğine gidişi ve rikâptar Ağa'ya iltifatlar.	
Maskaraların kavgası	239
Pullu Nuri Ağa'nın çırağlığı	241

Bin iki yüz kırk yılı olayları ve bazı hasodah ağalara müjdeler (1824 - 1825)	242
Çinili Kasrı'nda rikâp töreni	242
Ata Bey'e Silahtar'ın tütüncülüğü görevinin verilmesi	242
Sadrazam Galip Paşa'nın azli ve Selim Mehmet Paşa'nın atanması	242
Maaşların ödenmesi	242
Sadrazam'a armağan gönderilmesi	243
Kabza kavrayan yeni heveslilere bağışlar	243
Çuhadar Ağa çırağı Ali Ağa'nın çırağı	243
Yaz mevsiminin ve giysilerin değişmesi	244
Beyhan Sultan'ın vefatı	244
Huzurda mevlit okunması	244
Topkapı Sarayı'na geçiş	244
Topkapı'da rikâp töreni	244
Bazı ağaların sevindirilmesi	245
Kolçak İsmail Ağa ile Sultanzade Raşit Bey'in çırağı	245
Şair Şemsi Ağa'nın çakırsalanlığa atanması	245
Hazine Kethüdası'nın kaftancısının ve kilercisinin sürgüne gönderilmesi	247
Zürafenin doldurularak saklanması	247
Kaftancı Abdullah Bey'in çırağı	247
Kıdemli çuhadarların hastalara gönderilmesi	247
Kemiksiz Ahmet Ağa'nın vefatı	248
Şehla Hasan Efendi'nin vefatı	248
Hastalardaki kıdemli çuhadarların bağışlanması ve serbest bırakılmaları	248
Silahtar Ağa'nın hastalanması ve Çuhadar Ağa'nın vekâleti	249
Topkapı Meydanı'ndan Surre çıkarılması	249
Cümdi Mahmut Bey'in çırağı	249
Silahtar çakırsalanı Bekir Ağa'nın çırağı	249
Padişah'ın çuhadarlara bağışları	250
Miskali Ahmet Ağa'nın çırağı	250
Aylıkların çıkması	250
Sadrazam'a armağan gönderilmesi	250
Topkapı'da ulufe rikâbı	250
Ramazan'ın başlaması	250
Cihan şahının şehzadesinin Cennet bahçelerine gidişi	251
Hırka-ı Şerif ziyareti ve Rikâptar Ağa'nın çırağı	251
Başlala Mahmut Ağa'nın değiştirilmesi ve Uzun Mus.afa Ağa'nın atanması	252
Hazine Başkullukçusunun çırağı	252

Padişah'ın Enderun'a bilgin giysisiyle gelişi	252
Yenisaray'da bayram kutlamaları	253
Hasoda müjdeleri	253
Tatlı İbrahim Ağa'nın çırağı	253
Beşiktaş Sarayı'na geçiş	254
Çırağan Sarayı'nda rikâp	254
Başkâtip yamağı Rifat Bey'in çırağı	254
Reften Kemanî Mustafa Ağa ez-seray-ı dilâra be, bād-ü hevâ bera-yı iştikâ. (Kemanî Mustafa Ağa'nın şikâyet üzerine hiçbir şey verilmeden Saray'dan çıkarılışı	254
Bostancıbaşı Karaosman Ağa'nın azli, İbrahim Ağa'nın atanması	255
Çinili Meydanı'nda tomak oyunu ve Zeki Ağa'nın oğlunun Enderun'a alınması	255
Çuhadar Ağa'nın çırağ çıkması	255
Gönümlen Saray'da Kurban Bayramı	256
Hünerli Berberbaşı Hüseyin Ağa'nın çırağı	256
Çinili Meydanı'nda tomak oyunu	256
Göçeskisi Nuri Bey'in sürgün edilmesi	257
Vekayi-i sâl-i ahad ve erbain ve mâtin ve elif ve zuhur-u muharremiye ez taraf-ı bâhîr-ül şeref begavat-ı Enderun ve vuku-u rikâp der seray-ı hümayun. (Bin iki yüz kırk bir yılı olayları ve Muharremiye'nin çıkışı ve rikâp.) (1825 - 1826)	258
Ahmet Bey'in mabeynciliğe atanması	258
Ukala Mustafa Bey'in çırağı	258
Rikâptar Burnaz Ahmet Bey'in çırağı	258
Sadrazam'a armağan gönderilmesi	259
Yarıklar ve ödül olarak süslü at	259
Lezki Mehmet Bey'in çırağı	259
Darüssaâde Ağa'sının vefatı	259
İzzet Mehmet Paşa'ya vezirlik verilmesi	260
Kandil gecesi mevlit okunması	260
Çuhadar Nuri Bey'in çırağı	260
Topkapı Sarayı'na geçiş	260
Çuhadar Ömer Efendi'nin çırağı	260
Şeyhülislam Mekkezade'nin azli ve Kadızade Tahir Efendi'nin atanması	261
Huzurda tomak oyunu ve eğlenceler düzenlenmesi	261
Bazı yetenekli gençlerin zurnacı olarak yetiştirilmek üzere Enderun'a alınması	262
Aylıkların çıkışı ve Sadrazam'a armağanlar	262

Cameşuybaşı Tanburî Selim Bey'in çırağlığı	262
Silahtar Ağa'nın adamlarının yenilenmesi	263
Mabeynci Ahmet Bey'in çırağlığı	263
Topkapı Meydanı'nda Surre alayı	264
Çavuşlar tarafından çengi düzenlenmesi ve çocukların oynatılması, curcuna tepilmesi	264
Çuhadar Ağa'nın hastahane köşesinde ölüşü	265
Hayali Hamit'in Hazine'ye çırağlığı. (Mukallitler arasında rekabet)	265
Bazı Enderunlulara Hasoda müjdesi	266
Başlala Mahmut Ağa ile Kemankes Tahir Ağa'nın çırağlığı	266
Reften Dellalzade Serhenk İsmail Ağa be-seray-ı dilâra be-sevda-yı ibtilâ. (Başçavuş Dellalzade İsmail Ağa'nın sevda tutkusu yüzünden Saray'dan gidişi.)	267
Felemenk Devleti'nin elçisinin divana alınması, armağanlar ve musiki bilmeyen musikiciler	268
Nusretiye Camii'nin yapımının tamamlanması ve selamlık töreni	269
Ulufe dağıtımı ve tören	270
Yürüyen Dağ gemisinin Kızkulesi'nde karaya oturması	270
Seyyit Ahmet Ağa'nın çırağlığı	271
Hırka-i Şerif ziyareti	271
Başaga çıkırsalanının çırağlığı	271
Gönülalan Saray'da muâyede	271
Beşiktaş Sarayı'na geçiş	272
Alicenap Padişah'ın göç rikâbı	272
Adile Sultan'ın doğumu	272
Vefat-ı Şeyhülislam-ı esbak Arabzade Arif Efendi	272
Yeniçeri tayfasının savaş tüfek tâlimi yapmayı kabul etmeleri	273
Hazine ikinci kâtibinin çırağlığı	273
Kâni Efendi'nin sevindirilmesi için Silahtar Ağa'nın iltimas etmesi	274
Nakib-ül eşraf Siddık Efendi'nin vefatı	274
Yeniçeri olayının çıkması ve adlarının, işaretlerinin kaldırılması (15 Haziran 1826 - (1241) Vak-ay-ı Hayriye)	275
Mutlu Sancağın Sultanahmet Camii'nden geri getirilişi ve Babüssaâde önüne dikilmesi,	279
Cebecibaşı Mustafa Ağa'nın azli ve katli	279
Ağa Kapısı'nın Şeyhülislamlığa verilmesi	280
Bostancıbaşı Osman Ağa'nın azli, Tatar Osman Ağa'nın nasbi	280

Bed-i Padişeh-i şark-u garb be-tahsil-i tâlim-i fen-ni harb. (Doğunun ve batının padişahının savaş fennini öğrenmeye başlaması.)	281
Padişah'ın savaş talimi yaptırın ve yapanları izlemek üzere Seraskerlik kapısını şerefliendirmeleri	281
Kabap Bekir ve Habib Odabaşı'nın sürgünü ve katli	282
Zuhur-u in-am-ı Hazret-i Padişah-ı Alicenab der hak-kı ulema-yı ilam-ı fezail irtisam. (Alicenab Padişah Hazretleri'nin erdemlikle damgalanmış bilginlere bağışladığı nimetler)	283
Kurban Bayramı ve Saray'da muâyede	283
Kiler başhademelerinin çırağ edilmesi ve bu görevlerin kaldırılması	284
Bin iki yüz kırk iki yılı olayları ve rikâp töreni (1826 - 1827)	285
Saray bostancılarının düzgün askerler olması	285
Mirahur Ali Bey'in Bektaşî tekyelerini irâdeleri	285
Kahve-i şahi Sadullah Ağa'nın çırağlığı, Silahtar lalası Nazif Ağa'nın atanması	286
Peygamber'in sancağının Hazine'ye konulması	286
Saray'da aşçıların değiştirilmesi	286
Lezki Mehmet Ağa'nın vefatı	287
Çuhadar Ağa'nın büyük nânpare ile çırağlığı	288
İhrac-ı mevsim-i sâde ve ilbas-ı libâs-ı hâre fi yevm-i cum'a. (Mevsimin değişmesi ve Cuma günü sıcak tutan elbiselerin giyilmesi.)	288
Osmanlı Ali Ağa'nın çırağlığı	288
Enderun ağalarının öğretmenlerinin Padişah emri ile arttırılması	288
Galata Sarayı ağalarının Enderun'a alınması	289
Huzurda mevlit okunması	289
Siyah beyaz ağaların cirit oyununun kaldırılması	290
Hasan Paşazade Mehmet Bey'in çırağlığı	290
Ağa imamlarının hocası Aziz Efendi'nin çırağlığı	291
Beşiktaş'tan Topkapı Sarayı'na geçiş	291
Galata Sarayı'ndan yine ağa getirilmesi	291
Şehzadenin berberinin çırağlığı	291
Silahtarın lalasının değişmesi	292
Topkapı'dan Surre alayının çıkartılması	292

Sahiller muhafızlığına Hüsrev Paşa'nın atanması	292
Binbaşı Emin Ağa'nın Enderun'dan çıkarılması	292
Sarıkcı Halâvet Ahmet Efendi'nin çırağılığı	293
Enderun ağalarının öğretmen Mustafa Ağa ve Abdi Ağa ile tanışmaları	294
Şişman Sait Ağa'nın çırağılığı	294
Hüsrev Paşa'nın ağaların talimine gelişi	294
Kuru Hasan Efendi'nin çırağılığı	295
Ramazan'ın kanıtlanması	295
Uzun Mehmet Ağa'nın çırağılığı	295
Hırka-i Saâdet ziyareti	295
Neşr-i tâlim-i Husevî der saray-ı dilâra ve teceddüdü zabıtan-ı tâlim-i kadim-i nâbecâ. (Gönül alan sarayda Hüsrev talimlerinin yapılması ve doğru olmayan eski talim subaylarının değiştirilmesi.)	295
Halil Efendi'ye mirmiranlık, Tahir Kaptan'a iki tuğ verilmesi	296
Tortop Ali Ağa'nın vefatı	296
Hüsrev Paşa'ya seraskerlik verilmesi	296
Çırağan Sarayı'na geçiş ve rikâp töreni	297
Sarıkcı Salih Efendi'nin çırağılığı	297
Sıcak mevsim giysileri giyilmesi	297
Bazı ağaların çavuş olması	297
Etmekçizade'nin vefatı	297
Çopur Hasan ve öteki Seferli ağaların çırağılığı	298
Binbaşı Mehmet Emin Ağa'nın vefatı	298
Suvari öğretmeni Vaybelim Ahmet Ağa'nın atılması	299
Kurban Bayramı ve muâyede	300
Sabri Mustafa ve Dilaver ağaların çırağılığı	300
Bin iki yüz kırk üç yılı olayları (1827 - 1828)	301
İmam Arif Efendi'nin azli, Kasidecizade'nin atanması	301
Gülhane Köşkü'nün tamiri, yenilenmesi	301
Cümdi Nuri Bey'in çırağılığı	301
Şakir Efendi'nin çırağılığı, Sait Efendi'nin nasbı	302
Şemsi Mehmet ve Kullukçu İzzet'in Saray'dan çıkarılması	302
İhtiyar İsmail Ağa'nın çırağılığı	302
Davut Paşa'da alay talimleri	303
Silahtar Ağa çiftliğinde tâlimler ve vezirlerin çağrılmaları	303
Bazı ağalara başçuhadarlık verilmesi	304

Mevsimin değişmesi, ince giysiler giyilmesi	304
Kiler Kethüdası'nın çırağılığı	304
Hazine'de Hoca İbrahim Efendi'nin çırağılığı	305
Sıcak mevsimin ve giysilerin değişmesi	305
Silistre suvarilerinin Silahtar Ağa çiftliğine gelişleri	305
Nebil Bey ile Reşat Ağa'nın sevindirilmeleri	305
Beşiktaş'dan Topkapı Sarayı'na geçiş	306
Behçet Ali Ağa'nın çırağılığı	306
Aşkar Ali Ağa'nın suvari binbaşılığına atanması	306
Cümdi Hüseyin Bey ve Arab Abdullah Ağa'ya çırağılık verilmesi	306
Saray Hekimi Abdülhak Molla'ya mevleviyet	307
İkinci Hafız Hüseyin Ağa'nın çırağılığı	307
Padişah'a albaylık rütbesinin verilmesi	307
Çuhadar Ağa'ya büyük nânpare	308
Askeriye kâtipliğine Hazine Kâtibi Halil Efendi'nin atanması	308
Ramazan'ın gelişi	308
Tebdilci Hafız Ağa'nın atanması	308
Hırka-i Saâdet ziyareti ve koğuş ağalarına altın dağıtılmasında yeni yöntem	308
Birinci İmam Arif Efendi'nin vefatı	309
İsmet Bey'in binbaşılığa atanması	309
Bayram ve Yenisarayda muâyede	309
Mabeynci Sait Efendi'nin Başçuhadarlığa atanması	310
Rikâptar Sait Ağa'nın kendisine sorulmadan çırağ edilmesi	310
Hattat Süleyman Ağa'nın yanlışı. (Padişah'ın ölüm tehlikesi geçirmesi.)	310
Acemi çuhadarların çakırsalanlığa atanmaları	311
Kadızade'nin fetva yerinden ayrılması	311
Kış mevsiminin ve giysilerin değişmesi	311
Topkapı'dan Beşiktaş'a geçiş	311
Nebil Bey'in mirilay oluşu	311
Sokaktaki insanların çirkin giysi giymelerinin yasaklanması	311
Suvari mülazımı Mehmet Ali Rıza Bey'in kolağası olması	312
Hüsrev Paşa'nın Hazinedarı Halil Paşa'ya vezirlik verilmesi	312
Enderun piyadelerinin suvarilere katılması	312
Hüseyin Paşa'nın savaş için Tuna askerinin başına gönderilmesi	312

Çuhadar Ahmet ve Kalyoncu Ahmet	
Ağalarının çırağlığı	313
Kaptanıderya'nın Varna Kalesi'ni	
korumaya gönderilmesi	313
Sipahi binbaşılara albaylık unvanının	
verilmesi ve Tuna muhafızı İzzet	
Paşa'nın yanına gönderilmeleri	313
Kurban Bayramı ve Saray'da	
muâyede	313
Çerkeşi Mehmet Efendi'nin Orduya kadı	
olarak atanması	314
Bin iki yüz kırk dört yılı olayları ve	
Çırağan'da rikâp töreni.	
(1828 - 1829)	315
Yüzbaşı Selim Ağa ve Hüseyin	
Efendi'nin terfileri	315
Sadrazam'ın askıya gitmesi ve Hulusi	
Ahmet Bey'in kaymakamlığı	315
Padişah'ın askerleriyle harekete	
geçisi	315
Allah'ın Gölgesi'nin Rami Kışlası'na	
hareketi	316
Şeyh Şakir Efendi'nin Peygamber'in	
Sancağının hizmeti ile	
görevlendirilmesi	316
Müezzinbaşı'ya öteki müezzinlerin	
vekâlet etmesi	316
Padişah'ın alayında selamlık töreni	316
Zaferler taşıyan sancağın yöresinde	
tevhid-i şerife, dualara	
başlanılması.	317
Eyyüp Camii'nde mevlit okunması	318
Cümdi Haydar Ağa'nın çırağlığı	318
Davut Paşa sahrasında suvari tâlimi ve	
Tuna Seraskeri Hüseyin Paşa'dan	
iyi haberler gelmesi. (Padişah'ın	
inanmayışı.)	318
Kahvecibaşı Nazif Ağa'nın çırağlığı ve	
Bekir Ağa'nın atanması	319
Eski Sadrazam Silahtar Ali Ağa'nın	
gelişi	319
Padişah'ın Baruthane'yi ziyareti	319
Müezzinbaşı Şakir Ağa'nın çırağlığı	319
Gıysilerin değiştirilmesi	320
Sadrazam Selim Mehmet Paşa'nın azli	
ve İzzet Mehmet Paşa'nın	
atanması.	320
Liman Reisinin Kaptanıderya olması	320
Şair İzzet Molla'nın Sivas'a sürgünü	320
Peşkir Ağası'nın Enderun suvarilerinin	
disiplini için getirilmesi	320
Seferli Kethüdası Uzun Emin Ağa'nın	
çırağlığı	321
Kapı Kethüdası Musa Ağa'nın Bosna	
Eyaletine atanması	321
Sipahi Ahmet Bey'in sevindirilmesi	321
Birinci Mirahur'un azli ve İkinci	
Mirahur'un birinci olması	321

Rodosizade'nin düzgün asker birliklerine	
katılması	321
Eski Sadrazam Ali Paşa'nın yeni	
görevi	322
Zikir işlerinde görevlendirilen	
duacılar	322
Esma Sultan'ın annesinin vefatı	322
Surre alayının çıkması	322
Padişah'ın deniz ve kara avına ilgi	
göstermesi	322
İzzet Paşa'nın sadarettten azli ve Reşit	
Mehmet Paşa'nın atanması	323
Başçavuş İzzet Ağa'nın Kal'a-yı	
Sultanîye dizdarlığına çırağ	
edilmesi	323
Çilingirzade Çavuş Ahmet Ağa'ya	
Başmüezzinlik verilmesi	324
Baştabib Behçet Efendi'ye bağış	324
Ahmet Paşa'ya vezirlik verilmesi	325
Perşembe gecesi Ramazan'ın girişi.	
(Dualar ve ilahiler.)	325
Saray hademelerine resmi giysi	
giydirilmesi	326
Hırka-i Şerif ziyareti	326
Baştebdil Kadri Ağa'nın orduya	
katılışı	326
Padişah'ın Kadir gecesi Eyyüp	
Camii'nde namazı	326
Padişah mevkibinde muâyede töreni	326
Padişah'ın Silahtar Ağa çiftliğinde	
avcılığa ilgi göstermesi. (Abdi	
Bey'le alay edilmesi)	327
Sarıkcıbaşı Emin Ağa'nın çırağlığı	328
Zaferler taşıyan sancağın Kalender'e	
getirilmesi	328
Padişah'ın Karadeniz Boğazı kalelerini	
şerefliendirmesi	328
Peşkirbaşı'nın mevkîpten Saray'a	
kovulması	328
Karadeniz'de bir Rus gemisinin ele	
geçirilmesi	329
Büyükdere Çayırı'nda muâyede	329
Miralay Hüseyin Bey'in askerlikten	
çıkartılması	329
Kapıcılar Kethüdası Cabbarzade'nin azli	
ve sürgünü	329
Bin iki yüz kırk beş yılı olayları	
(1829 - 1830)	330
İngiltere Büyükelçisi için Büyükdere'de	
divan kurulması	330
Bostancıbaşı'ya mirmiranlık rütbesinin	
verilmesi	330
Cümdi Abdülkerim Ağa'nın çırağlığı	330
Neyzen Mustafa Efendi'nin çırağlığı	331
Tarabya kıyısındaki ahırın yıkılması	331
Abdülkerim Bey'in çırağlığı	331
Prusya Elçisi'nin kabulü	331

Rusya'nın Silistre Kalesi'ni alması	331
Hazine eskisi Necib Efendi'nin vefatı	332
Aşkar Bey'in gelişi.	332
Abdülhak Efendi'ye Mekke-i Mükerreme pâyesinin verilmesi	332
Tarabya'da Osman Reis mescidinin büyütülmesi	332
Padişah'ın Rami kışlasına dönüşü	333
Şeyh Şakir Efendi'nin tevhid kelimesine devamları. (Yetmiş bin tevhid sözcüğü söylemesi.)	333
Derviş Hafız Ali Ağa'nın çırağlığı	333
Rusya'nın Edirne eyaletini istilâsı	333
Âmedî Akif Efendi'nin Edirne'ye gönderilmesi	334
Ramî Kışlası Meydanı'nda tâlimler	334
Barış görüşmeleri için Abdülkadir Bey'le Defterdar Efendi'nin gönderilmesi	334
Dervişlerin ve şeyhlerin Eyüp'e çağırılmaları	334
İstanbul sokaklarındaki bazı Yeniçeri eskilerinin cezalandırılması	334
Kandillerin yanışı, mevlit okunması	335
Rusya devletiyle barış ilânı	335
Baba Mustafa'nın vefatı	335
Muhafız Paşa'nın Çorlu'dan gelişi	335
Silahtar Ağa'nın İngiltere Büyükelçisi'ne Ayazağa Çiftliği'nde ziyareti	336
İstanbul'daki şeyhlerin mevkibe çağırılmaları	336
Kaftancı Nuri Ağa'nın çırağlığı	336
Birinci ve ikinci imamlara pâyeye verilmesi	336
Reşit Ağa'ya albaylık verilmesi	336
Süvari ağalarının Açırcı'da talimleri	336
Edirne Eyaletinin Vezir Aliş Paşa'ya verilmesi	336
İngiltere Büyükelçisi'nin devlet büyüklere ziyafet vermesi	337
Üsküdar şeyhlerinin huzura dâveti	337
Kaymakam Yahya Bey'in vefatı	337
Padişah'ın Baruthane yöresindeki mesirelere gitmesi	337
Hüseyin Paşa'nın mevkibe gelmesi	337
General Orlof'un Padişah'ın ayak tozuna yanak sürmesi	337
İngiltere Büyükelçisi'nin tekrar daveti	338
Surre alayının çıkışı	338
Nusratiye Camii'nin bülbül sesli hatibinin Rami'ye getirilmesi	338
Büyükelçi Halil Paşa'nın Kaptanlığa atanması	338
Padişah'ın Çekmece'de avcılığa ilgi göstermesi	338
Kırımî Mustafa Ağa'nın vefatı	339
Şehzade Abdülaziz Efendi'nin doğumu	339

Avni ve Hüseyin beylerin sürgün edilmeleri	340
Çarşamba gecesi Ramazan olduğu	340
Cemil Bey'le Belîğ Efendi'nin mevkibe gelişi	340
Mahmut Bey'in Hazine Kethüdası'nın kilerci olması.	340
Hırka-i Saâdet'in ziyareti	342
Çavuş Emin Efendi'nin çırağlığı	342
Muâyede töreni	343
Kiler Kethüdası'nın vefatı	343
Sadrazam Reşit Mehmet Paşa'nın İstanbul'a dönüşü	343
Musahip Sait Efendi ve Abdi Bey'e kapıcıbaşılık bağışı	343
Dilâver Bey'e albaylık verilmesi	343
Mutlu sancağın İstanbul Sarayı'na geri getirilmesi	343
Tarabya'da rikâp töreni	343
Kurban Bayramı muâyede töreni	344
Şişman Mehmet Efendi'nin çırağlığı	344
Bin iki yüz kırk altı yılı olayları. (1830 - 1831)	
Sertabî Behçet Efendi'ye Rumeli sadaretinin verilmesi	345
Tarabya'da rikâp	345
Seferli Kethüdası'nın çırağlığı	345
Padişah'ın Silahtar Ağa'nın hatırını sorması	345
Şeyhzade İbrahim Bey'in çırağlığı	345
Kırımî Mustafa Ağa'nın çırağlığı	346
Suvari ağalarının talimlerinin kaldırılması	346
Tarabya'dan Çırağan'a geçiş	346
Çarşamba gecesi mevlit kandillerinin yanması	346
Gazi suvari ağalarına rütbe verilmesi	347
Çavuş Aziz ve Mustafa Beylerin ve Meddah Salih'in Çırağan'a getirilmesi	347
Başdilsez Bargir Dilsiz'in çırağlığı	347
Maskara Esat Ağa'nın ölümü	347
Keçi Arif Ağa'nın musahipliğe çırağlığı	348
Bazı kıdemli ağaların Hasoda'ya geçmeleri	348
Beşiktaş Sarayı'ndan Surre alayının çıkışı	348
Miraç gecesi Padişah'ın İstanbul Sarayı'na gelişi	348
Kâtîp İzzet Efendi'nin çırağlığı	348
Şehzade lalası Halil Efendi'nin çırağlığı	348
Rodosîzade Ahmet Bey'e yüksek rütbeler verilmesi	349
Ramazan'ın Pazartesi gecesi başlaması	349
Abd-i âciz'in çırağlık sevinci	349

Hicri tarihlerin miladi tarihe çevrilmesi anahtarı

İlyas Ağa anılarında hicri tarihleri kullanmıştır. Bununla birlikte yazılarının sonuna doğru miladi takvime göre belirlenen ayları da kullandığı görülmektedir.

Biz kitapta değinilen hicri tarihlerin miladi takvime göre karşılıklarının ne olacağı konusunda Sayın Faik Reşat Unat tarafından hazırlanan ve Türk Tarih Kurumu tarafından yayınlanan “HİCRİ TARİHLERİ MİLADİ TARİHE ÇEVİRME KILAVUZU” adlı eserden yararlandık.

Bu münasebetle bu eserin 82 - 85.nci sayfalarındaki cedvelleri okurların bu konuda yararlanabilmeleri için, aynen kitaba ekledik. Bu arada bu cedvellerin kullanılmasına ilişkin olarak bazı kısa açıklamalara da yer vermeyi uygun bulduk.

Dikkat edileceği gibi bu cedvellerde hicri ve miladi yıllar, bu yılların ilgili ayları ve günleri karşılıklı olarak gösterilmektedir.

Sözgelişi:

a- 1242 hicri yılı 1826 yılına, Recep ayından sonra ise 1827 yılına rastlamaktadır.

b- 1242 yılının, örneğin Safer ayı 1826 yılının IX.ncu, yani Eylül ayına rastlamaktadır.

c- 1242 yılının Safer ayı sütununda (IX 4B) rakamlarından: IX Eylül ayını,

4. Safer ayının birinci gününü Eylül ayının 4.ncü gününe rastladığını göstermektedir.

d- B harfi ise, cedvelin altındaki açıklamadan anlaşılacağı gibi Pazartesi gününü göstermektedir.

Cedvelin kullanılışı hakkındaki bilgilere daha çok açıklık vermek amacıyla, adı geçen kılavuzda Gülhane Hattı Hümayunun tarihi hakkında yapılan hesaplamaları, aynen aşağıya geçiriyoruz:

“Gülhane Hattıhümayunun neşri tarihi olan 26 Şaban 1255 Pazar gününün miladi tarihle karşılığının tesbiti için 84.ncü sayfada 1255 hicret yılını, karşısında 1839 milad yılını ve Şaban sütununda da (X 10E) tarihini buluruz. Aradığımız tarih Şaban'ın 26'sı olduğuna ve bulduğumuz 10 rakamına 25'i ekleyince 35 çıkacağına göre ve Ekim ayı 31 gün sürdüğüne nazaran 4 Kasım'a tesadüf etmesi icabettiği görülür. 26 Şaban Pazar günü olduğuna göre 29 Şaban'ın Çarşamba'ya ve 1 Ramazan'ın Perşembe'ye rastlaması gerektiği akla gelirse de cedvelimizin Ramazan sütununda ilk günü Perşembe değil Cuma olduğu ve bi-naenaleyh bu Cuma'yı takip eden Pazar'ın ise 3 Kasım 1839'a rastladığı görülür.”

Hicri : 1201 — 1230

Hicri tarihlerin

Hicri yıl	Muharrem 30 gün	Safer 29 gün	Rebiyülevvel 30 gün	Rebiyülâhır 29 gün	Cemaziyel- evvel 30 gün	Cemaziyel- âhır 29 gün
1201	1786 X 24 C	XI 23 E	XII 22 F	1787 I 21 A	II 19 B	III 21 D
1202	1787 X 13 G	XI 12 B	XII 11 C	1788 I 10 E	II 8 F	III 9 A
1203	1788 X 2 E	XI 1 G	XI 30 A	XII 30 C	1789 I 28 D	II 27 F
1204	1789 IX 21 B	X 21 D	XI 19 E	XII 19 G	1790 I 17 A	II 16 C
1205	1790 IX 10 F	X 10 A	XI 8 B	XII 8 D	1791 I 6 E	II 5 G
1206	1791 VIII 31 D	IX 30 F	X 29 G	XI 28 B	XII 27 C	1792 I 26 E
1207	1792 VIII 19 A	IX 18 C	X 17 D	XI 16 F	XII 15 G	1793 I 14 B
1208	1793 VIII 9 F	IX 8 A	X 7 B	XI 6 D	XII 5 E	1794 I 4 G
1209	1794 VII 29 C	VIII 28 E	IX 26 F	X 26 A	XI 24 B	XII 12 D
1210	1795 VII 18 G	VIII 17 B	IX 15 C	X 15 E	XI 13 F	XII 13 A
1211	1796 VII 7 E	VIII 6 G	IX 4 A	X 4 C	XI 2 D	XII 2 F
1212	1797 VI 26 B	VII 26 D	VIII 24 E	IX 23 G	X 22 A	XI 21 C
1213	1798 VI 15 F	VII 15 A	VIII 13 B	IX 12 D	X 11 E	XI 10 G
1214	1799 VI 5 D	VII 5 F	VIII 3 G	IX 2 B	X 1 C	X 31 E
1215	1800 V 25 A	VI 24 C	VII 23 D	VIII 22 F	IX 20 G	X 20 B
1216	1801 V 14 E	VI 13 G	VII 12 A	VIII 11 C	IX 9 D	X 9 F
1217	1802 V 4 C	VI 3 E	VII 2 F	VIII 1 A	VIII 30 B	IX 29 D
1218	1803 IV 23 G	V 23 B	VI 21 C	VII 21 E	VIII 19 F	IX 18 A
1219	1804 IV 12 D	V 12 G	VI 10 A	VII 10 C	VIII 8 D	IX 7 F
1220	1805 IV 1 B	V 1 D	V 30 E	VI 29 G	VII 28 A	VIII 27 C
1221	1806 III 21 F	IV 20 A	V 19 B	VI 18 D	VII 17 E	VIII 16 G
1222	1807 III 11 D	IV 10 F	V 9 G	VI 8 B	VII 7 C	VIII 6 E
1223	1808 II 28 A	III 29 C	IV 27 D	V 27 F	VI 25 G	VII 25 B
1224	1809 II 16 E	III 18 G	IV 16 A	V 16 C	VI 14 D	VII 14 F
1225	1810 II 6 C	III 8 E	IV 6 F	V 6 A	VI 4 B	VII 4 D
1226	1811 I 26 G	II 25 B	III 26 C	IV 25 E	V 24 F	VI 23 A
1227	1812 I 16 E	II 15 G	III 15 A	IV 14 C	V 13 D	VI 12 F
1228	1813 I 4 B	II 3 D	III 4 E	IV 3 G	V 2 A	VI 1 C
1229	1813 XII 24 F	1814 I 23 A	II 21 B	III 23 D	IV 21 E	V 21 G
1230	1814 XII 14 D	1815 I 13 F	II 11 G	III 13 B	IV 11 C	V 11 E

I = Ocak, II = Şubat, III = Mart, IV = Nisan, V = Mayıs, VI = Haziran, VII = Temmuz, VIII = Ağustos, IX = Eylül, X = Ekim, XI = Kasım, XII = Aralık

Not : 12. III. 1800 — 13. III. 1900 tarihleri arasında Julian takvimine göre günün

Recep 30 gün	Şaban 29 gün	Ramazan 30 gün	Şevval 29 gün	Zilkade 30 gün	Zilhicce 29-30 gün
IV 19 E IV 7 B III 28 G III 17 D III 6 A	V 19 G V 7 D IV 27 B IV 16 F IV 5 C	VI 17 A VI 5 E V 26 C V 15 G V 4 D	VII 17 C VII 5 G VI 25 E VI 14 B VI 3 F	VIII 15 D VIII 3 A VII 24 F VII 13 C VII 2 G	IX 14 F IX 2 C VIII 23 A VIII 12 E VIII 1 B
II 24 F II 12 C II 2 A 5 I 22 E 6 I 11 B	III 25 A III 14 E III 4 C II 21 G II 10 D	IV 23 B IV 12 F IV 2 D III 22 A III 10 E	V 23 D V 12 A V 2 F IV 21 C IV 9 G	VI 21 E VI 10 B V 31 G V 20 D V 8 A	VII 21 G VII 10 D VI 30 B VI 19 F VI 7 C
XII 31 G XII 20 D XII 9 A XI 29 F XI 18 C	1797 I 30 B 1798 I 19 F 1799 I 8 C XII 29 A XII 18 E	1800 I 27 B 1801 I 16 F	III 30 E III 19 B III 8 F II 26 D II 15 A	IV 28 F IV 17 C IV 6 G III 27 E III 16 B	V 28 A V 17 E V 6 B IV 26 G IV 15 D
XI 7 G X 28 E X 17 B X 6 G IX 25 D	XII 7 B XI 27 G XI 16 D XI 5 B X 25 F	1802 I 5 C XII 26 A XII 15 E XII 4 C XI 23 G	1803 I 25 C 1804 I 14 G 1805 I 3 E XII 23 B	III 5 F II 23 D II 12 A II 1 F I 21 C	IV 4 A III 25 F III 13 C III 3 A II 20 E
IX 14 C IX 4 F VIII 23 C VIII 12 G VIII 2 E	X 14 C X 4 A IX 22 E IX 11 B IX 1 G	XI 12 D XI 2 B X 21 F X 10 C IX 30 A	XII 12 F XII 2 D XI 20 A XI 9 E X 30 C	1807 I 10 G XII 31 E XII 19 B XII 8 F XI 28 D	1808 I 30 G 1809 I 18 D 1810 I 7 A XII 28 F
VII 22 B VII 11 G VI 30 D VI 19 A VI 9 F	VIII 21 D VIII 10 B VII 30 F VII 19 C VII 9 A	IX 19 E IX 8 C VIII 28 G VIII 17 D VIII 7 B	X 19 G X 8 E IX 27 B IX 16 F IX 6 D	XI 17 A XI 6 F X 26 C X 15 G X 5 E	XII 17 C XII 6 A XI 25 E XI 14 B XI 4 G

A = Pazar, B = Pazartesi, C = Salı, D = Çarşamba, E = Perşembe,
F = Cuma, G = Cumartesi.

tarini bulmak için on iki gün önceki günün tarihini esas tutmalıdır.

Hicrî : 1231 — 1260

Hicrî tarihleri

Hicrî yıl	Muharrem 30 gün	Safer 29 gün	Rebiyülevvel 30 gün	Rebiyülâhır 29 gün	Cemaziyel- evvel 30 gün	Cemaziyel- âhır 29 gün
1231	1815 XII 3 A	1816 I 2 C	I 31 D	III 1 F	III 30 G	I
1232	1816 XI 21 E	XII 21 G	1817 I 19 A	II 18 C	III 19 D	I
1233	1817 XI 11 C	XII 11 E	1818 I 9 F	II 8 A	III 9 B	II
1234	1818 X 31 G	XI 30 B	XII 29 C	1819 I 28 E	II 26 F	II
1235	1819 X 20 D	XI 19 F	XII 18 G	1820 I 17 B	II 15 C	II
1236	1820 X 9 B	XI 8 D	XII 7 E	1821 I 6 G	II 4 A	III
1237	1821 IX 28 F	X 28 A	XI 26 B	XII 26 D	1822 I 24 E	II 23
1238	1822 IX 18 D	X 18 F	XI 16 G	XII 16 B	1823 I 14 C	II
1239	1823 IX 7 A	X 7 C	XI 5 D	XII 5 F	1824 I 3 G	I
1240	1824 VIII 26 E	IX 25 G	X 24 A	XI 23 C	XII 22 D	1825
1241	1825 VIII 16 C	IX 15 E	X 14 F	XI 13 A	XII 12 B	1826 I
1242	1826 VIII 5 G	IX 4 B	X 3 C	XI 2 E	XII 1 F	XII
1243	1827 VII 25 D	VIII 24 F	IX 22 G	X 22 B	XI 20 C	XII
1244	1828 VII 14 B	VIII 13 D	IX 11 E	X 11 G	XI 9 A	XI
1245	1829 VII 3 F	VIII 2 A	VIII 31 B	IX 30 D	X 29 E	XI
1246	1830 VI 22 C	VII 22 E	VIII 20 F	IX 19 A	X 18 B	XI
1247	1831 VI 12 A	VII 12 C	VIII 10 D	IX 9 F	X 8 G	XI
1248	1832 V 31 E	VI 30 G	VII 29 A	VIII 28 C	IX 26 D	X
1249	1833 V 21 C	VI 20 E	VII 19 F	VIII 18 A	IX 16 B	X
1250	1834 V 10 G	VI 9 B	VII 8 C	VIII 7 E	IX 5 F	X
1251	1835 IV 29 D	V 29 F	VI 27 G	VII 27 B	VIII 25 C	IX
1252	1836 IV 18 B	V 18 D	VI 16 E	VII 16 G	VIII 14 A	IX
1253	1837 IV 7 F	V 7 A	VI 5 B	VII 5 D	VIII 3 E	IX
1254	1838 III 27 C	IV 26 E	V 25 F	VI 24 A	VII 23 B	VIII
1255	1839 III 17 A	IV 16 C	V 15 D	VI 14 F	VII 13 G	VIII
1256	1840 III 5 E	IV 4 G	V 3 A	VI 2 C	VII 1 D	VII
1257	1841 II 23 C	III 25 E	IV 23 F	V 23 A	VI 21 B	VII
1258	1842 II 12 G	III 14 B	IV 12 C	V 12 E	VI 10 F	VII
1259	1843 II 1 D	III 3 F	IV 1 G	V 1 B	V 30 C	VI
1260	1844 I 22 B	II 21 D	III 21 E	IV 20 G	V 19 A	VI

I = Ocak, II = Şubat, III = Mart, IV = Nisan, V = Mayıs, VI = Haziran, VII = Temmuz, VIII = Ağustos, IX = Eylül, X = Ekim, XI = Kasım, XII = Aralık

Not: 12. III. 1800 — 13. III. 1900 tarihleri arasında Julian takvimine göre günü

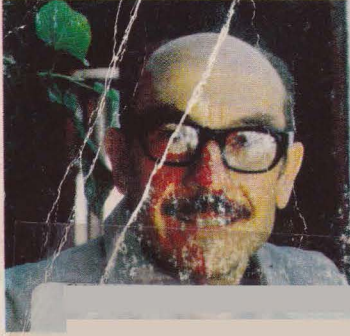
İlâdi karşılıkları

Milâdi : 1815 — 1844

Recep 30 gün	Şaban 29 gün	Ramazan 30 gün	Şevval 29 gün	Zilkade 30 gün	Zilhicce 29-30 gün
V 28 C V 17 G V 7 E V 26 B V 14 F	VI 27 E VI 16 B VI 6 G V 26 D V 14 A	VII 26 F VII 15 C VII 5 A VI 24 E VI 12 B	VIII 25 A VIII 14 E VIII 4 C VII 24 G VII 12 D	IX 23 B IX 12 F IX 2 D VIII 22 A VIII 10 E	X 23 D X 12 A X 2 F IX 21 C IX 9 G
IV 4 D III 24 A II 14 F 179 II 2 C 179 II 19 G	V 4 F IV 23 C IV 13 A IV 1 E III 21 B	VI 2 G V 22 D V 12 B IV 30 F IV 19 C	VII 2 B VI 21 F VI 11 D V 30 A V 19 E	VII 31 C VII 20 G VII 10 E VI 28 B VI 17 F	VIII 30 E VIII 19 B VIII 9 G VII 28 D VII 17 A
II 9 E I 29 B I 18 F I 7 D II 27 A	III 11 G II 28 D II 17 A II 6 F I 26 C	IV 9 A III 29 E III 17 B III 7 G II 24 D	V 9 C IV 28 G IV 16 D IV 6 B III 26 F	VI 7 D V 27 A V 15 E V 5 C IV 24 G	VII 7 F VI 26 C VI 14 G VI 4 E V 24 B
II 16 E III 6 C XI 24 G XI 14 E XI 3 B	1831 I 15 G 1832 I 5 E XII 24 B XII 14 G XII 3 D	1833 II 13 A 1834 II 3 F 1835 I 22 C 1836 I 12 A 1837 I 1 E	III 15 C III 4 A II 21 E II 11 C I 31 G	IV 13 D IV 2 B III 22 F III 12 D III 1 A	V 13 F V 2 D IV 21 A IV 11 F III 31 C
X 23 F X 12 D X 1 A IX 20 E IX 10 C	XI 22 A XI 11 F X 31 C X 20 G X 10 E	XII 21 B XII 10 G XI 29 D XI 18 A XI 8 F	1836 I 20 D 1837 I 9 B XII 29 F XII 18 C XII 8 A	1838 II 18 E 1839 II 7 C 1840 I 27 G 1841 I 16 D 1842 I 6 B	III 19 G III 9 E II 26 B II 15 F II 5 D
VIII 29 G VIII 19 E III 8 B VII 28 F VII 17 D	IX 28 B IX 18 G IX 7 D VIII 27 A VIII 16 F	X 27 C X 17 A X 6 E IX 25 B IX 14 G	XI 26 E XI 16 C XI 5 G X 25 D X 14 B	XII 25 F XII 15 D XII 4 A XI 23 E XI 12 C	1841 I 24 A 1842 I 14 F 1843 I 3 C XII 23 G XII 12 E

A = Pazartesi, B = Pazartesi, C = Salı, D = Çarşamba, E = Perşembe,
F, Cuma, G = Cumartesi.

ini bulmak için on iki gün önceki günün tarihini esas tutmalıdır.

Cahit Kayra

Bürokrat, politikacı,
yazar Cahit Kayra
1917'de doğdu. Emekli
olmadan önceki yaşamı
sırasında ekonomi
dalında araştırmaları,
emekli olduktan sonra
siyasi anılar "Bodrum
Üzerine Çeşnemeler"
"Romantik Bir Karga"
gibi öykü kitapları
yayınlandı.

Tarih-i Enderun , Letaif-i Enderun

XIX. Yüzyıl başındaki Osmanlı İmparatorluğu'nda toplum yaşamının bütün cephelerindeki çöküntü korkutucu bir ivme kazandı. Bu dönemi belirleyen ağır yenilgileri bu çöküntü syndromunun dış uzantısıymış ancak bir parçası idi. Asıl çöküntü toplumun içinde yaşanıyordu ve insanlar bunun bilincinde değillerdi. Osmanlı iktisadi, bilim, sanat, insan ilişkileri ve uygarlık yaşam ve benzeri değerler bakımından şaşırtıcı bir çöküş içindeydi. Özgür düşünce yasaktı. Herşey kadere ve kadercilik ekseninde. Yitici bir caddenin çaresizliği içindeki yöneticiler de birbiri peşine gelen felaketleri açıklamaktan başka bir şey yapamıyorlardı.

Bu tarihlerde III. Selim'in yetiştirdiği II. Mahmut bir tür yarı-bilinç içinde köklü değişimler getirmeye girişti. Yeniceiliği ortadan kaldırıp batı modelinde askerliği. Bazı giysileri değiştirdi ve birkaç tane yarı-batılı eğitim kurumu kurdu. Ama güçlü altyapıdaki karanlığı yırtmaya yetmedi. Şansı da yardımcı olmadı.

Bu tarihlerde Enderun kurumu hâlâ yaşamaktadır. Bu kurumda yet alan dâima bir yarıdan Padisah'ın günlük yaşamındaki gereksinmelerini karşılayıcı hizmetlere getirenler, öle yandan devlete yüksek düzeyde yönetici yetiştirmekteydi. Önceki yüzyıllarda o zannların ortamı ve koşulları içinde yararlılık kazanmış Enderun, bu tarihlerde artık eskimiştir, ama iddiasını sürdürmektedir ve hâlâ devletin yeteneksiz sadık vazıralar, vazirler, valiler ve benzeri devlet adamları yetiştirmektedir. II. Mahmut bunun bilincindedir ve 1833'de Enderun'u kaldırmıştır.

Bu kitap Enderun'un son döneminde 1820 ile 1830 yılları arasında bu kurumda yaşayan, burada eğitim gören ve görev alan genç bir ağanın anılarından ve Cahit Kayra'nın bunlara ilişkin açıklamalarından ve değerlendirmelerinden oluşmaktadır.